

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ»

КАФЕДРА ФІНАНСІВ

І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека, Н. А. Дехтяр,
О. В. Люта, Н. Г. Пігуль О. М. Пахненко

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*За загальною редакцією
доктора економічних наук І. О. Школьник*

«Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ – 2016

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ»

КАФЕДРА ФІНАНСІВ

І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека, Н. А. Дехтяр,
О. В. Люта, Н. Г. Пігуль О. М. Пахненко

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*За загальною редакцією
доктора економічних наук І. О. Школьник*

«Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ – 2016

УДК 336:005.52(075.8)
ББК 65.26я73
Ф 59

*Рекомендовано до використання в навчальному процесі
Вченою радою Державного вищого навчального закладу
«Українська академія банківської справи Національного банку України»
(протокол № 11 від 27.04.2015 р.)*

Рецензенти:

Пишк Б. І., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України;

Педченко Н. С., доктор економічних наук, професор кафедри фінансів, декан факультету фінансів і обліку, Полтавського університету економіки і торгівлі;

Д'яконова І. І., доктор економічних наук, професор кафедри міжнародної економіки, декан факультету банківських технологій, ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України».

УДК 336:005.52(075.8)
ББК 65.26я73
Ф 59

*Рекомендовано до використання в навчальному процесі
Вченою радою Державного вищого навчального закладу
«Українська академія банківської справи Національного банку України»
(протокол № 11 від 27.04.2015 р.)*

Рецензенти:

Пишк Б. І., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України;

Педченко Н. С., доктор економічних наук, професор кафедри фінансів, декан факультету фінансів і обліку, Полтавського університету економіки і торгівлі;

Д'яконова І. І., доктор економічних наук, професор кафедри міжнародної економіки, декан факультету банківських технологій, ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України».

Фінансовий аналіз [текст] навчальний посібник. / За заг. ред. Школьник І. О.
Ф 59 [І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін.] – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 368 с.

ISBN 978-617-673-404-8

Навчальний посібник охоплює усі розділи дисципліни «Фінансовий аналіз». Видання містить конспект лекцій за кожною темою дисципліни, завдання до практичних занять, що включають питання для підготовки та обговорення, розрахунково-аналітичні завдання, питання для самоперевірки, тести, завдання для самостійної роботи з комплексом розрахунково-аналітичних завдань, а також список рекомендованої літератури.

Навчальний посібник призначений для студентів вищих навчальних закладів економічного спрямування, аспірантів, слухачів курсів підвищення кваліфікації, викладачів і фахівців фінансового профілю.

УДК 336:005.52(075.8)
ББК 65.26я73

ISBN 978-617-673-404-8

© Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. та ін., 2016.
© «Видавництво «Центр учбової літератури», 2016.

Фінансовий аналіз [текст] навчальний посібник. / За заг. ред. Школьник І. О.
Ф 59 [І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін.] – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 368 с.

ISBN 978-617-673-404-8

Навчальний посібник охоплює усі розділи дисципліни «Фінансовий аналіз». Видання містить конспект лекцій за кожною темою дисципліни, завдання до практичних занять, що включають питання для підготовки та обговорення, розрахунково-аналітичні завдання, питання для самоперевірки, тести, завдання для самостійної роботи з комплексом розрахунково-аналітичних завдань, а також список рекомендованої літератури.

Навчальний посібник призначений для студентів вищих навчальних закладів економічного спрямування, аспірантів, слухачів курсів підвищення кваліфікації, викладачів і фахівців фінансового профілю.

УДК 336:005.52(075.8)
ББК 65.26я73

ISBN 978-617-673-404-8

© Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. та ін., 2016.
© «Видавництво «Центр учбової літератури», 2016.

ЗМІСТ

Передмова	4
Навчальна програма дисципліни «Фінансовий аналіз»	6
<i>Тема 1.</i> Теоретичні основи фінансового аналізу	11
<i>Тема 2.</i> Інформаційне забезпечення фінансового аналізу.	39
<i>Тема 3.</i> Аналіз майна підприємства	62
<i>Тема 4.</i> Аналіз джерел формування капіталу підприємства	91
<i>Тема 5.</i> Аналіз ліквідності і платоспроможності підприємства	102
<i>Тема 6.</i> Аналіз фінансової стійкості підприємства	120
<i>Тема 7.</i> Аналіз грошових потоків	145
<i>Тема 8.</i> Аналіз ділової активності підприємства	166
<i>Тема 9.</i> Аналіз прибутковості та рентабельності підприємства	188
<i>Тема 10.</i> Аналіз кредитоспроможності підприємства	210
<i>Тема 11.</i> Аналіз інвестиційної привабливості підприємства.	239
<i>Тема 12.</i> Комплексний аналіз фінансового стану підприємства	261
<i>Тема 13.</i> Прогнозування фінансового стану підприємства.	280
Завдання для самостійної роботи	298
Список використаної літератури	350
Додатки	352

ЗМІСТ

Передмова	4
Навчальна програма дисципліни «Фінансовий аналіз»	6
<i>Тема 1.</i> Теоретичні основи фінансового аналізу	11
<i>Тема 2.</i> Інформаційне забезпечення фінансового аналізу.	39
<i>Тема 3.</i> Аналіз майна підприємства	62
<i>Тема 4.</i> Аналіз джерел формування капіталу підприємства	91
<i>Тема 5.</i> Аналіз ліквідності і платоспроможності підприємства	102
<i>Тема 6.</i> Аналіз фінансової стійкості підприємства	120
<i>Тема 7.</i> Аналіз грошових потоків	145
<i>Тема 8.</i> Аналіз ділової активності підприємства	166
<i>Тема 9.</i> Аналіз прибутковості та рентабельності підприємства	188
<i>Тема 10.</i> Аналіз кредитоспроможності підприємства	210
<i>Тема 11.</i> Аналіз інвестиційної привабливості підприємства.	239
<i>Тема 12.</i> Комплексний аналіз фінансового стану підприємства	261
<i>Тема 13.</i> Прогнозування фінансового стану підприємства.	280
Завдання для самостійної роботи	298
Список використаної літератури	350
Додатки	352

ПЕРЕДМОВА

Ринкові умови функціонування підприємств вимагають досягнення максимально ефективного використання фінансових ресурсів, забезпечення стабільного розвитку господарської діяльності, своєчасного виявлення та розв'язання проблем, що виникають у фінансовій сфері. Успішне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства повинно ґрунтуватися на використанні структурованих та достовірних даних про фінансовий стан підприємства, його зміну та прогнозну динаміку розвитку.

Отримання всебічних, своєчасних та глибоких аналітичних висновків про фінансовий стан підприємства можливе за рахунок проведення фінансового аналізу діяльності суб'єкта господарювання. Фінансовий аналіз дозволяє сформулювати основу для розробки дієвої фінансової політики підприємства, підвищення ефективності його господарської діяльності, мінімізації та усунення недоліків при прийнятті управлінських рішень щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів.

Метою дисципліни «Фінансовий аналіз» є формування теоретичних знань і практичних навичок з організації та проведення фінансового аналізу підприємств, спрямованого на прийняття обґрунтованих ефективних управлінських рішень, направлених на покращення їхнього фінансового стану для досягнення цілей та завдань розвитку суб'єктів господарювання.

Завданнями дисципліни «Фінансовий аналіз» є:

- формування комплексного розуміння оцінки фінансового стану підприємств;
- оволодіння сучасними видами, прийомами та методами фінансового аналізу для аналітичного обґрунтування рішень в сфері фінансово-економічної діяльності;
- опанування методики проведення аналізу фінансового стану підприємства за основними напрямками;
- формування вміння застосовувати системний підхід в процесі оцінки фінансового стану підприємства з врахуванням характерних особливостей його створення та функціонування.

Посібник підготовлений у відповідності до навчальної програми нормативної дисципліни «Фінансовий аналіз» та охоплює весь комплекс

ПЕРЕДМОВА

Ринкові умови функціонування підприємств вимагають досягнення максимально ефективного використання фінансових ресурсів, забезпечення стабільного розвитку господарської діяльності, своєчасного виявлення та розв'язання проблем, що виникають у фінансовій сфері. Успішне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства повинно ґрунтуватися на використанні структурованих та достовірних даних про фінансовий стан підприємства, його зміну та прогнозну динаміку розвитку.

Отримання всебічних, своєчасних та глибоких аналітичних висновків про фінансовий стан підприємства можливе за рахунок проведення фінансового аналізу діяльності суб'єкта господарювання. Фінансовий аналіз дозволяє сформулювати основу для розробки дієвої фінансової політики підприємства, підвищення ефективності його господарської діяльності, мінімізації та усунення недоліків при прийнятті управлінських рішень щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів.

Метою дисципліни «Фінансовий аналіз» є формування теоретичних знань і практичних навичок з організації та проведення фінансового аналізу підприємств, спрямованого на прийняття обґрунтованих ефективних управлінських рішень, направлених на покращення їхнього фінансового стану для досягнення цілей та завдань розвитку суб'єктів господарювання.

Завданнями дисципліни «Фінансовий аналіз» є:

- формування комплексного розуміння оцінки фінансового стану підприємств;
- оволодіння сучасними видами, прийомами та методами фінансового аналізу для аналітичного обґрунтування рішень в сфері фінансово-економічної діяльності;
- опанування методики проведення аналізу фінансового стану підприємства за основними напрямками;
- формування вміння застосовувати системний підхід в процесі оцінки фінансового стану підприємства з врахуванням характерних особливостей його створення та функціонування.

Посібник підготовлений у відповідності до навчальної програми нормативної дисципліни «Фінансовий аналіз» та охоплює весь комплекс

навчально-методичного забезпечення необхідного для вивчення даної дисципліни. Виклад матеріалу в навчальному посібнику характеризується об'єктивністю, науковістю і чіткою логічною послідовністю, що сприятиме поглибленню теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю. Видання містить: передмову, програму дисципліни «Фінансовий аналіз», конспект лекцій, практичні завдання до кожної із тем, питання для підготовки та обговорення, тести та питання для самоперевірки, навчальний тренінг та методичні рекомендації щодо його проведення, перелік використаної літератури та термінологічний словник. Зміст та структура навчального посібника дозволить дослідити сучасний фінансовий стан діяльності підприємств, виявити основні проблеми, оцінити резерви та визначити тенденції їх подальшого розвитку.

Навчальний посібник призначений для студентів вищих навчальних закладів економічного спрямування, аспірантів, слухачів курсів підвищення кваліфікації, викладачів і фахівців фінансового профілю.

Навчальний посібник підготовлений авторським колективом кафедри фінансів Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України» у складі:

- д.е.н., проф. І. О. Школьник (загальна редакція, передмова, теми 1–13);
- к.е.н., доц. І. М. Боярко (теми 10, 11, навчальний тренінг);
- к.е.н., доц. О. В. Дейнеки (теми 6, 7, 8, 9, 11);
- к.е.н., доц. Н. А. Дехтяр (теми 6, 7, 8, 9, 10);
- к.е.н., доц. О. В. Лютої (теми 1, 2, 3, 4, 5, 12);
- к.е.н., доц. Н. Г. Пігуль (теми 1, 2, 3, 4, 5, 12);
- к.е.н., старшого викладача О. М. Пахненко (тема 13).

Авторський колектив навчального посібника висловлює щирі вдячність рецензентам – доктору економічних наук, професору, завідувачу кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України Пшику Богдану Івановичу, доктору економічних наук, професору кафедри фінансів, декану факультету фінансів і обліку Полтавського університету економіки і торгівлі Педченко Наталії Сергіївні, доктору економічних наук, професору кафедри міжнародної економіки, декану факультету банківських технологій Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України» Д'яконовій Ірині Іванівні за слушні пропозиції та зауваження, що були враховані при підготовці навчального посібника.

навчально-методичного забезпечення необхідного для вивчення даної дисципліни. Виклад матеріалу в навчальному посібнику характеризується об'єктивністю, науковістю і чіткою логічною послідовністю, що сприятиме поглибленню теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю. Видання містить: передмову, програму дисципліни «Фінансовий аналіз», конспект лекцій, практичні завдання до кожної із тем, питання для підготовки та обговорення, тести та питання для самоперевірки, навчальний тренінг та методичні рекомендації щодо його проведення, перелік використаної літератури та термінологічний словник. Зміст та структура навчального посібника дозволить дослідити сучасний фінансовий стан діяльності підприємств, виявити основні проблеми, оцінити резерви та визначити тенденції їх подальшого розвитку.

Навчальний посібник призначений для студентів вищих навчальних закладів економічного спрямування, аспірантів, слухачів курсів підвищення кваліфікації, викладачів і фахівців фінансового профілю.

Навчальний посібник підготовлений авторським колективом кафедри фінансів Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України» у складі:

- д.е.н., проф. І. О. Школьник (загальна редакція, передмова, теми 1–13);
- к.е.н., доц. І. М. Боярко (теми 10, 11, навчальний тренінг);
- к.е.н., доц. О. В. Дейнеки (теми 6, 7, 8, 9, 11);
- к.е.н., доц. Н. А. Дехтяр (теми 6, 7, 8, 9, 10);
- к.е.н., доц. О. В. Лютої (теми 1, 2, 3, 4, 5, 12);
- к.е.н., доц. Н. Г. Пігуль (теми 1, 2, 3, 4, 5, 12);
- к.е.н., старшого викладача О. М. Пахненко (тема 13).

Авторський колектив навчального посібника висловлює щирі вдячність рецензентам – доктору економічних наук, професору, завідувачу кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України Пшику Богдану Івановичу, доктору економічних наук, професору кафедри фінансів, декану факультету фінансів і обліку Полтавського університету економіки і торгівлі Педченко Наталії Сергіївні, доктору економічних наук, професору кафедри міжнародної економіки, декану факультету банківських технологій Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України» Д'яконовій Ірині Іванівні за слушні пропозиції та зауваження, що були враховані при підготовці навчального посібника.

Навчальна програма дисципліни «ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ»

Тема 1. Теоретичні основи фінансового аналізу

Сутність і значення фінансового аналізу: його основні цілі, завдання, особливості. Методологічні принципи та особливості здійснення фінансово-аналітичної роботи на підприємстві. Предмет, об'єкт та суб'єкти фінансового аналізу.

Види фінансового аналізу. Класифікація показників, що використовуються у фінансовому аналізі. Класифікація методів аналізу: формалізовані і неформалізовані методи аналізу. Сучасна методика оцінювання фінансових звітів: горизонтальний, вертикальний, порівняльний, факторний методи фінансового аналізу, метод відносних показників.

Методи порівняльного аналізу та особливості їх застосування. Методи приведення вихідних даних до порівняльного вигляду: метод нейтралізації об'ємного, вартісного та структурного фактора.

Моделювання та аналіз факторних систем фінансових показників. Детермінований та стохастичний аналіз. Типи та основні прийоми детермінованого моделювання. Способи оцінки впливу факторів у детермінованому моделюванні факторних систем.

Тема 2. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу

Фінансова звітність як інформаційна база фінансового аналізу підприємства. Мета фінансової звітності. Основні вимоги до складання фінансової звітності. Види взаємозв'язку фінансової звітності.

Зміст, структура, призначення основних форм фінансової звітності. Склад і структура бухгалтерського балансу; його значення для фінансового аналізу. Методи фінансово-аналітичного оцінювання балансу підприємства. Аналіз валюти балансу.

Показники статистичної звітності та управлінського бухгалтерського обліку, які використовуються у фінансовому аналізі. Роль та місце вибіркового обстеження та експертних оцінок у поглибленому фінансовому аналізі.

Тема 3. Аналіз майна підприємства

Економічна сутність і структура майна підприємства. Методи аналізу майна підприємства. Порівняльний аналіз динаміки складу і структури активів підприємства.

Завдання, основні напрямки та інформаційне забезпечення аналізу необоротних активів. Аналіз наявності та стану основних фондів і нематеріальних активів.

Навчальна програма дисципліни «ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ»

Тема 1. Теоретичні основи фінансового аналізу

Сутність і значення фінансового аналізу: його основні цілі, завдання, особливості. Методологічні принципи та особливості здійснення фінансово-аналітичної роботи на підприємстві. Предмет, об'єкт та суб'єкти фінансового аналізу.

Види фінансового аналізу. Класифікація показників, що використовуються у фінансовому аналізі. Класифікація методів аналізу: формалізовані і неформалізовані методи аналізу. Сучасна методика оцінювання фінансових звітів: горизонтальний, вертикальний, порівняльний, факторний методи фінансового аналізу, метод відносних показників.

Методи порівняльного аналізу та особливості їх застосування. Методи приведення вихідних даних до порівняльного вигляду: метод нейтралізації об'ємного, вартісного та структурного фактора.

Моделювання та аналіз факторних систем фінансових показників. Детермінований та стохастичний аналіз. Типи та основні прийоми детермінованого моделювання. Способи оцінки впливу факторів у детермінованому моделюванні факторних систем.

Тема 2. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу

Фінансова звітність як інформаційна база фінансового аналізу підприємства. Мета фінансової звітності. Основні вимоги до складання фінансової звітності. Види взаємозв'язку фінансової звітності.

Зміст, структура, призначення основних форм фінансової звітності. Склад і структура бухгалтерського балансу; його значення для фінансового аналізу. Методи фінансово-аналітичного оцінювання балансу підприємства. Аналіз валюти балансу.

Показники статистичної звітності та управлінського бухгалтерського обліку, які використовуються у фінансовому аналізі. Роль та місце вибіркового обстеження та експертних оцінок у поглибленому фінансовому аналізі.

Тема 3. Аналіз майна підприємства

Економічна сутність і структура майна підприємства. Методи аналізу майна підприємства. Порівняльний аналіз динаміки складу і структури активів підприємства.

Завдання, основні напрямки та інформаційне забезпечення аналізу необоротних активів. Аналіз наявності та стану основних фондів і нематеріальних активів.

Аналіз ефективності використання нематеріальних активів та основних фондів. Оцінка впливу ефективності використання нематеріальних активів на фінансові результати діяльності підприємства.

Зміст, завдання та основні напрямки аналізу оборотних коштів. Аналіз забезпеченості підприємства оборотними коштами. Оцінка залежності ризику втрати ліквідності та ефективності від величини поточних активів.

Сутність, цілі, основні завдання та напрямки аналізу виробничих запасів. Аналіз забезпеченості підприємства виробничими запасами.

Основні завдання та методологія здійснення аналізу дебіторської заборгованості. Аналіз дебіторської заборгованості за строками виникнення і погашення.

Аналіз ефективності використання оборотного капіталу.

Тема 4. Аналіз джерел формування капіталу підприємства

Завдання та методологія здійснення аналізу джерел фінансування. Аналіз динаміки складу і структури джерел фінансових ресурсів. Фактори, що впливають на співвідношення власних і залучених коштів. Оцінка структури капіталу.

Основні джерела фінансування діяльності підприємства. Методичний інструментарій оцінки вартості окремих елементів власного і позикового капіталу.

Власний капітал підприємства: сутність та складові елементи. Аналіз показників інтенсивності руху власного капіталу.

Аналіз складу, структури, оборотності кредиторської заборгованості. Оцінка вартості внутрішньої кредиторської заборгованості.

Оцінка ефективності використання власного і позикового капіталу.

Тема 5. Аналіз ліквідності і платоспроможності підприємства

Сутність ліквідності і платоспроможності та їх значення при оцінці фінансового стану підприємства. Зміст та послідовність аналізу ліквідності підприємства, основні стадії її оцінки.

Класифікація активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості погашення. Фактори, що впливають на пропорції груп поточних активів з різним ступенем ліквідності. Зіставлення елементів активів з відповідними елементами пасиву основний спосіб оцінки ліквідності підприємства.

Система показників ліквідності: методика їх розрахунку, економічна інтерпретація. Основні фактори, що впливають на підвищення ліквідності.

Власний оборотний капітал абсолютний показник ліквідності і платоспроможності; основні етапи його аналізу.

Аналіз ефективності використання нематеріальних активів та основних фондів. Оцінка впливу ефективності використання нематеріальних активів на фінансові результати діяльності підприємства.

Зміст, завдання та основні напрямки аналізу оборотних коштів. Аналіз забезпеченості підприємства оборотними коштами. Оцінка залежності ризику втрати ліквідності та ефективності від величини поточних активів.

Сутність, цілі, основні завдання та напрямки аналізу виробничих запасів. Аналіз забезпеченості підприємства виробничими запасами.

Основні завдання та методологія здійснення аналізу дебіторської заборгованості. Аналіз дебіторської заборгованості за строками виникнення і погашення.

Аналіз ефективності використання оборотного капіталу.

Тема 4. Аналіз джерел формування капіталу підприємства

Завдання та методологія здійснення аналізу джерел фінансування. Аналіз динаміки складу і структури джерел фінансових ресурсів. Фактори, що впливають на співвідношення власних і залучених коштів. Оцінка структури капіталу.

Основні джерела фінансування діяльності підприємства. Методичний інструментарій оцінки вартості окремих елементів власного і позикового капіталу.

Власний капітал підприємства: сутність та складові елементи. Аналіз показників інтенсивності руху власного капіталу.

Аналіз складу, структури, оборотності кредиторської заборгованості. Оцінка вартості внутрішньої кредиторської заборгованості.

Оцінка ефективності використання власного і позикового капіталу.

Тема 5. Аналіз ліквідності і платоспроможності підприємства

Сутність ліквідності і платоспроможності та їх значення при оцінці фінансового стану підприємства. Зміст та послідовність аналізу ліквідності підприємства, основні стадії її оцінки.

Класифікація активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості погашення. Фактори, що впливають на пропорції груп поточних активів з різним ступенем ліквідності. Зіставлення елементів активів з відповідними елементами пасиву основний спосіб оцінки ліквідності підприємства.

Система показників ліквідності: методика їх розрахунку, економічна інтерпретація. Основні фактори, що впливають на підвищення ліквідності.

Власний оборотний капітал абсолютний показник ліквідності і платоспроможності; основні етапи його аналізу.

Зміст та основи напрямки здійснення аналізу платоспроможності підприємства. Система критеріїв оцінювання платоспроможності підприємства.

Тема 6. Аналіз фінансової стійкості підприємства

Сутність фінансової стійкості та стабільності підприємства. Основні фактори, що впливають на стійкість фінансового стану підприємства. Заходи зміцнення фінансової стійкості підприємства. Вплив структури активів і пасивів на характеристику фінансової стійкості підприємства. Оцінка впливу ефективності використання необоротних і оборотних активів на стійкість фінансового стану підприємства.

Кількісна оцінка фінансової стійкості з позиції: структури джерел коштів; витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел.

Відносні показники фінансової стійкості: методика їх розрахунку, економічна інтерпретація.

Класифікація джерел коштів для аналізу фінансової стійкості підприємства. Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості. Типи фінансової стійкості. Оцінка запасу фінансової стійкості підприємства. Напрями зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Тема 7. Аналіз грошових потоків

Економічна сутність, цілі та значення фінансового аналізу в процесі управління грошовими коштами. Техніка та порядок попереднього аналізу грошових коштів.

Класифікація вхідних та вихідних грошових потоків у господарській, фінансовій та інвестиційній діяльності підприємства. Прямий та непрямий методи оцінки руху грошових коштів: способи здійснення, їх переваги і недоліки. Основні причини невідповідності величин грошових потоків сумі отриманого прибутку.

Аналіз особливостей формування грошових потоків на підприємстві, зміст та послідовність його здійснення. Особливості формування перспективного грошового потоку, особливості використання отриманої інформації для оцінки перспективної платоспроможності позичальника. Стратегічний фінансовий план як основне джерело інформації для аналізу прогнозного грошового потоку. Особливості методичних підходів до моделювання грошового потоку. Ануїтети та дисконтування грошових потоків підприємства. Класифікація ануїтетів. Техніка оцінки майбутньої та поточної вартості грошового потоку.

Тема 8. Аналіз ділової активності підприємства

Оцінка ринкової позиції підприємства: аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища. Схема комплексного аналізу ефективності господарської діяльності.

Зміст та основи напрямки здійснення аналізу платоспроможності підприємства. Система критеріїв оцінювання платоспроможності підприємства.

Тема 6. Аналіз фінансової стійкості підприємства

Сутність фінансової стійкості та стабільності підприємства. Основні фактори, що впливають на стійкість фінансового стану підприємства. Заходи зміцнення фінансової стійкості підприємства. Вплив структури активів і пасивів на характеристику фінансової стійкості підприємства. Оцінка впливу ефективності використання необоротних і оборотних активів на стійкість фінансового стану підприємства.

Кількісна оцінка фінансової стійкості з позиції: структури джерел коштів; витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел.

Відносні показники фінансової стійкості: методика їх розрахунку, економічна інтерпретація.

Класифікація джерел коштів для аналізу фінансової стійкості підприємства. Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості. Типи фінансової стійкості. Оцінка запасу фінансової стійкості підприємства. Напрями зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Тема 7. Аналіз грошових потоків

Економічна сутність, цілі та значення фінансового аналізу в процесі управління грошовими коштами. Техніка та порядок попереднього аналізу грошових коштів.

Класифікація вхідних та вихідних грошових потоків у господарській, фінансовій та інвестиційній діяльності підприємства. Прямий та непрямий методи оцінки руху грошових коштів: способи здійснення, їх переваги і недоліки. Основні причини невідповідності величин грошових потоків сумі отриманого прибутку.

Аналіз особливостей формування грошових потоків на підприємстві, зміст та послідовність його здійснення. Особливості формування перспективного грошового потоку, особливості використання отриманої інформації для оцінки перспективної платоспроможності позичальника. Стратегічний фінансовий план як основне джерело інформації для аналізу прогнозного грошового потоку. Особливості методичних підходів до моделювання грошового потоку. Ануїтети та дисконтування грошових потоків підприємства. Класифікація ануїтетів. Техніка оцінки майбутньої та поточної вартості грошового потоку.

Тема 8. Аналіз ділової активності підприємства

Оцінка ринкової позиції підприємства: аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища. Схема комплексного аналізу ефективності господарської діяльності.

Аналіз виробництва і реалізації продукції. Аналіз можливостей використання резервів зростання обсягів виробництва продукції.

Аналіз собівартості продукції. Аналіз загальних факторів зміни собівартості за статтями. Аналіз собівартості одиниці продукції. Аналіз динаміки показників собівартості продукції. Аналіз резервів зниження собівартості.

Основні фактори, що визначають перспективи розвитку підприємства, кількісна оцінка їх впливу. Коефіцієнт стійкості економічного зростання підприємства, особливості його обчислення та застосування.

Тема 9. Аналіз прибутковості та рентабельності підприємства

Вертикальний та горизонтальний аналізи формування фінансових результатів підприємства. Значення та завдання аналізу.

Аналіз рівня, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства. Оцінка якості прибутку.

Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності. Система «директ-кост» як теоретична база аналізу витрат та оптимізації прибутку. Граничний аналіз та оптимізація витрат, обсягу реалізації і прибутку. Аналіз умов беззбитковості підприємства.

Зміст, завдання та інформаційна база аналізу розподілу та використання прибутку. Аналіз формування чистого прибутку. Аналіз впливу використання прибутку на фінансовий стан підприємства.

Факторний аналіз показників рентабельності. Аналіз збільшення суми прибутку та рентабельності.

Тема 10. Аналіз кредитоспроможності підприємства

Сутність кредитоспроможності, нормативно-методичне та інформаційне забезпечення її оцінювання. Значення кредитоспроможності позичальника у банківській практиці. Необхідність та послідовність оцінки кредитоспроможності підприємства.

Основні етапи та завдання оцінки кредитоспроможності позичальника – юридичної особи. Аналіз можливості надання кредиту на основі інтегрального показника фінансового стану позичальника. Система показників, що використовуються для розрахунку основі інтегрального показника фінансового стану позичальника.

Оцінка стану обслуговування боргу позичальником. Класифікація кредиту за категоріями якості, наданого позичальнику – юридичній особі.

Оцінка ризику кредитної заборгованості підприємства з урахуванням факторів його формування. Методика врахування додаткових (суб'єктивних) критеріїв кредитоспроможності позичальника – юридичної особи.

Аналіз виробництва і реалізації продукції. Аналіз можливостей використання резервів зростання обсягів виробництва продукції.

Аналіз собівартості продукції. Аналіз загальних факторів зміни собівартості за статтями. Аналіз собівартості одиниці продукції. Аналіз динаміки показників собівартості продукції. Аналіз резервів зниження собівартості.

Основні фактори, що визначають перспективи розвитку підприємства, кількісна оцінка їх впливу. Коефіцієнт стійкості економічного зростання підприємства, особливості його обчислення та застосування.

Тема 9. Аналіз прибутковості та рентабельності підприємства

Вертикальний та горизонтальний аналізи формування фінансових результатів підприємства. Значення та завдання аналізу.

Аналіз рівня, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства. Оцінка якості прибутку.

Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності. Система «директ-кост» як теоретична база аналізу витрат та оптимізації прибутку. Граничний аналіз та оптимізація витрат, обсягу реалізації і прибутку. Аналіз умов беззбитковості підприємства.

Зміст, завдання та інформаційна база аналізу розподілу та використання прибутку. Аналіз формування чистого прибутку. Аналіз впливу використання прибутку на фінансовий стан підприємства.

Факторний аналіз показників рентабельності. Аналіз збільшення суми прибутку та рентабельності.

Тема 10. Аналіз кредитоспроможності підприємства

Сутність кредитоспроможності, нормативно-методичне та інформаційне забезпечення її оцінювання. Значення кредитоспроможності позичальника у банківській практиці. Необхідність та послідовність оцінки кредитоспроможності підприємства.

Основні етапи та завдання оцінки кредитоспроможності позичальника – юридичної особи. Аналіз можливості надання кредиту на основі інтегрального показника фінансового стану позичальника. Система показників, що використовуються для розрахунку основі інтегрального показника фінансового стану позичальника.

Оцінка стану обслуговування боргу позичальником. Класифікація кредиту за категоріями якості, наданого позичальнику – юридичній особі.

Оцінка ризику кредитної заборгованості підприємства з урахуванням факторів його формування. Методика врахування додаткових (суб'єктивних) критеріїв кредитоспроможності позичальника – юридичної особи.

Тема 11. Аналіз інвестиційної привабливості підприємства

Інвестиційна діяльність підприємств як складова фінансового аналізу. Інвестиції, їх класифікація, види. Факторний аналіз структури довгострокових інвестицій та джерел їх фінансування. Аналіз факторів, які впливають на формування потреби в додаткових капіталовкладеннях. Оцінка показників: відносної забезпеченості підприємства основними фондами, інвестиційної активності, інноваційної відповідності.

Методичні підходи до аналізу ефективності інвестиційної діяльності, особливості їх застосування. Аналітичний метод розрахунку рентабельності інвестицій. Фактори, що впливають на ефективність інвестиційної діяльності підприємства.

Тема 12. Комплексний аналіз фінансового стану підприємства

Значення та необхідність комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Завдання та етапи проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Методи узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства. Методика комплексної оцінки ефективності господарської діяльності. Моделі Альтмана, Спрінгейта, Таффлера.

Узагальнюючі критерії оцінки фінансового стану підприємства. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства. Методи рейтингової оцінки фінансового стану підприємства. Особливості методичних підходів до побудови комплексного показника для оцінки фінансового стану підприємства.

Тема 13. Прогнозування фінансового стану підприємства

Сутність та мета прогнозування фінансового стану, об'єкти прогнозу. Етапи прогнозування фінансового стану підприємства. Види прогнозів фінансового стану.

Методи прогнозування фінансового стану. Експертні методи прогнозування. Індивідуальні (інтерв'ю, сценарії, аналітичний метод) та колективні (комісії, генерації ідей, Дельфі, матричний) методи. Умови застосування експертних методів прогнозування.

Формалізовані (кількісні) методи прогнозування фінансового стану: стохастичні, детерміновані методи та методи економіко-математичного моделювання. Алгоритм застосування методу прогнозування на основі пропорційних залежностей. Балансова модель прогнозування. Порядок складання прогнозних фінансових звітів.

Тема 11. Аналіз інвестиційної привабливості підприємства

Інвестиційна діяльність підприємств як складова фінансового аналізу. Інвестиції, їх класифікація, види. Факторний аналіз структури довгострокових інвестицій та джерел їх фінансування. Аналіз факторів, які впливають на формування потреби в додаткових капіталовкладеннях. Оцінка показників: відносної забезпеченості підприємства основними фондами, інвестиційної активності, інноваційної відповідності.

Методичні підходи до аналізу ефективності інвестиційної діяльності, особливості їх застосування. Аналітичний метод розрахунку рентабельності інвестицій. Фактори, що впливають на ефективність інвестиційної діяльності підприємства.

Тема 12. Комплексний аналіз фінансового стану підприємства

Значення та необхідність комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Завдання та етапи проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Методи узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства. Методика комплексної оцінки ефективності господарської діяльності. Моделі Альтмана, Спрінгейта, Таффлера.

Узагальнюючі критерії оцінки фінансового стану підприємства. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства. Методи рейтингової оцінки фінансового стану підприємства. Особливості методичних підходів до побудови комплексного показника для оцінки фінансового стану підприємства.

Тема 13. Прогнозування фінансового стану підприємства

Сутність та мета прогнозування фінансового стану, об'єкти прогнозу. Етапи прогнозування фінансового стану підприємства. Види прогнозів фінансового стану.

Методи прогнозування фінансового стану. Експертні методи прогнозування. Індивідуальні (інтерв'ю, сценарії, аналітичний метод) та колективні (комісії, генерації ідей, Дельфі, матричний) методи. Умови застосування експертних методів прогнозування.

Формалізовані (кількісні) методи прогнозування фінансового стану: стохастичні, детерміновані методи та методи економіко-математичного моделювання. Алгоритм застосування методу прогнозування на основі пропорційних залежностей. Балансова модель прогнозування. Порядок складання прогнозних фінансових звітів.

Тема 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

---

1. *Сутність і значення фінансового аналізу підприємства в умовах ринкової економіки.*
2. *Види фінансового аналізу.*
3. *Характеристика методів та прийомів фінансового аналізу.*
4. *Моделювання функціональних залежностей в фінансовому аналізі та особливості його використання*

1. Сутність і значення фінансового аналізу підприємства в умовах ринкової економіки

Термін «аналіз» (від грецького analysis – розкладання) в загальному розумінні означає процеси уявного чи фактичного розкладання цілого на складові частини для пізнання його внутрішньої природи. Зворотною процедурою до аналізу є синтез (від грецького synthesis – поєднання). В загальному випадку **аналіз** – це метод наукового дослідження, за допомогою якого вивчаються причинно-наслідкові зв'язки і залежності між явищами та процесами.

Фінансовий аналіз є прикладним науковим напрямком, що історично сформувався в рамках бухгалтерського обліку і пізніше ввійшов як складова частина в систему фінансового менеджменту.

Фінансовий аналіз є частиною загального, повного економічного аналізу господарської діяльності підприємств, що складається з фінансового і управлінського аналізу (рис. 1.1.) Розподіл економічного аналізу на фінансовий та управлінський з'явився у зв'язку з відповідним поділом бухгалтерського обліку і відбиває особливості формування інформаційної бази мікроекономічного аналізу – для зовнішнього та внутрішнього користування.

Фінансовий аналіз є частиною системи спеціальних знань, що забезпечує вивчення господарських процесів і явищ в їх взаємозв'язку та взаємообумовленості за даними обліку, звітності та іншої економічної інформації.

Фінансовий аналіз є складовим елементом системи фінансового менеджменту. Як система управління фінансовий менеджмент складається з двох підсистем – керованої підсистеми (об'єкт управління) та керуючої підсистеми (суб'єкт управління).

Тема 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

---

1. *Сутність і значення фінансового аналізу підприємства в умовах ринкової економіки.*
2. *Види фінансового аналізу.*
3. *Характеристика методів та прийомів фінансового аналізу.*
4. *Моделювання функціональних залежностей в фінансовому аналізі та особливості його використання*

1. Сутність і значення фінансового аналізу підприємства в умовах ринкової економіки

Термін «аналіз» (від грецького analysis – розкладання) в загальному розумінні означає процеси уявного чи фактичного розкладання цілого на складові частини для пізнання його внутрішньої природи. Зворотною процедурою до аналізу є синтез (від грецького synthesis – поєднання). В загальному випадку **аналіз** – це метод наукового дослідження, за допомогою якого вивчаються причинно-наслідкові зв'язки і залежності між явищами та процесами.

Фінансовий аналіз є прикладним науковим напрямком, що історично сформувався в рамках бухгалтерського обліку і пізніше ввійшов як складова частина в систему фінансового менеджменту.

Фінансовий аналіз є частиною загального, повного економічного аналізу господарської діяльності підприємств, що складається з фінансового і управлінського аналізу (рис. 1.1.) Розподіл економічного аналізу на фінансовий та управлінський з'явився у зв'язку з відповідним поділом бухгалтерського обліку і відбиває особливості формування інформаційної бази мікроекономічного аналізу – для зовнішнього та внутрішнього користування.

Фінансовий аналіз є частиною системи спеціальних знань, що забезпечує вивчення господарських процесів і явищ в їх взаємозв'язку та взаємообумовленості за даними обліку, звітності та іншої економічної інформації.

Фінансовий аналіз є складовим елементом системи фінансового менеджменту. Як система управління фінансовий менеджмент складається з двох підсистем – керованої підсистеми (об'єкт управління) та керуючої підсистеми (суб'єкт управління).

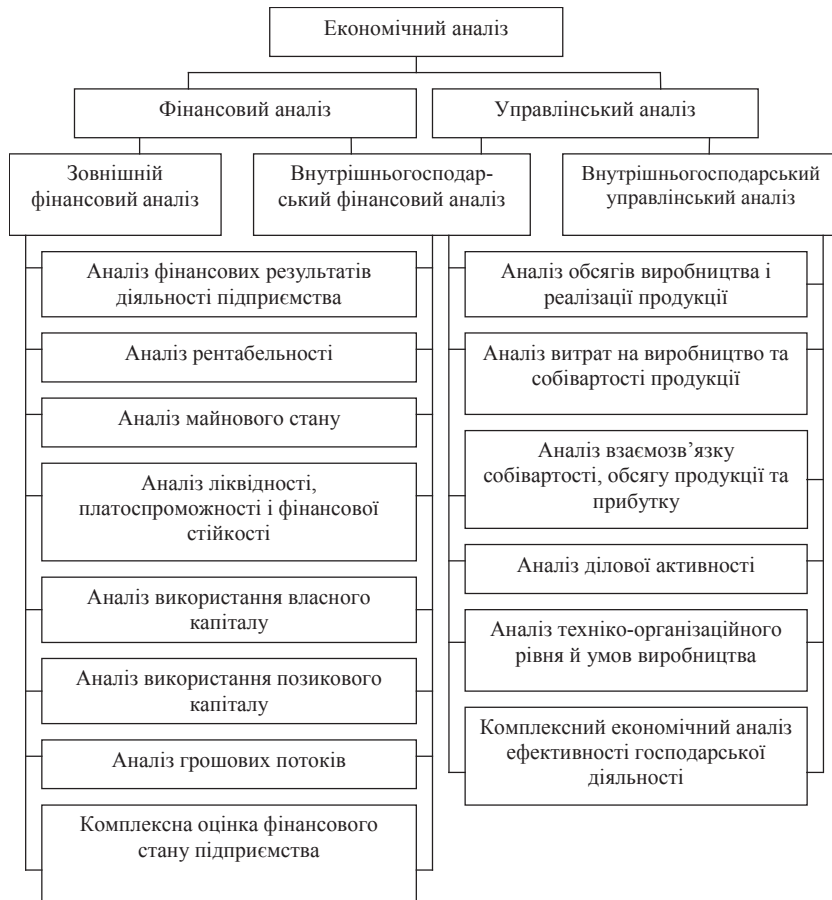

Рис. 1.1. Складові елементи фінансового та управлінського аналізу

Взаємодія між керованою та керуючою підсистемами (об'єкта і суб'єкта) досягається через систему інформаційного забезпечення, яка передбачає безперервний, цілеспрямований відбір інформативних показників, необхідних для проведення аналізу, планування та підготовки ефективних рішень фінансового менеджменту.

Основою системи інформаційного забезпечення є фінансова інформація, що формується у вигляді прямих і зворотних потоків, сформованих у результаті аналітичних досліджень.

Рис. 1.1. Складові елементи фінансового та управлінського аналізу

Взаємодія між керованою та керуючою підсистемами (об'єкта і суб'єкта) досягається через систему інформаційного забезпечення, яка передбачає безперервний, цілеспрямований відбір інформативних показників, необхідних для проведення аналізу, планування та підготовки ефективних рішень фінансового менеджменту.

Основою системи інформаційного забезпечення є фінансова інформація, що формується у вигляді прямих і зворотних потоків, сформованих у результаті аналітичних досліджень.

Фінансовий аналіз спрямований на формування, систематизацію, обробку фінансової інформації та обґрунтування управлінських рішень.

Фінансовий аналіз є елементом технології управління, що забезпечує прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Аналіз на основі планової і фактичної інформації дає кількісну та якісну оцінку змін, що відбуваються в керованому об'єкті, відносно заданої програми. З його допомогою вибираються варіанти управлінських рішень, які спрямовані на відвернення причин негативних відхилень і створення сприятливих умов для розвитку прогресивних явищ.

Сам термін «фінансовий аналіз» свідчить про спрямованість даного виду аналізу на дослідження фінансів підприємства.

Фінансовий аналіз є основою для управління фінансами підприємства. В узагальненому вигляді він охоплює три головні напрями:

- 1) оцінка фінансових потреб підприємства;
- 2) розподіл грошових потоків залежно від конкретних планів підприємства, визначення додаткових обсягів залучених фінансових ресурсів та джерел їх формування (кредити, додатковий випуск акцій, облігацій тощо);
- 3) організація системи фінансової звітності, яка б об'єктивно відображала процеси та забезпечувала контроль за фінансовим станом підприємства.

Отже, **фінансовий аналіз – це система взаємопов'язаних методів обробки фінансової інформації підприємства, спрямована на визначення фінансових ресурсів та джерел їх формування з метою прийняття оптимального управлінського рішення.**

Особливості фінансового аналізу:

- пріоритетність оцінок платоспроможності, фінансової стійкості і рентабельності;
- інформаційне забезпечення тактичних і стратегічних рішень;
- домінанта грошового виміру в системі критеріїв;
- високий рівень достовірності і можливості верифікації результатів аналізу.

Предмет фінансового аналізу з розвитком самої науки конкретизувався і видозмінювався. З цієї причини серед науковців не має єдиного погляду з цього питання.

У спеціальній літературі зустрічаються різні визначення предмета фінансового аналізу, які можна згрупувати в такий спосіб:

- фінансова діяльність підприємств;
- фінансовий стан підприємства;
- процеси формування і використання фінансових ресурсів підприємства.

Фінансовий аналіз спрямований на формування, систематизацію, обробку фінансової інформації та обґрунтування управлінських рішень.

Фінансовий аналіз є елементом технології управління, що забезпечує прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Аналіз на основі планової і фактичної інформації дає кількісну та якісну оцінку змін, що відбуваються в керованому об'єкті, відносно заданої програми. З його допомогою вибираються варіанти управлінських рішень, які спрямовані на відвернення причин негативних відхилень і створення сприятливих умов для розвитку прогресивних явищ.

Сам термін «фінансовий аналіз» свідчить про спрямованість даного виду аналізу на дослідження фінансів підприємства.

Фінансовий аналіз є основою для управління фінансами підприємства. В узагальненому вигляді він охоплює три головні напрями:

- 1) оцінка фінансових потреб підприємства;
- 2) розподіл грошових потоків залежно від конкретних планів підприємства, визначення додаткових обсягів залучених фінансових ресурсів та джерел їх формування (кредити, додатковий випуск акцій, облігацій тощо);
- 3) організація системи фінансової звітності, яка б об'єктивно відображала процеси та забезпечувала контроль за фінансовим станом підприємства.

Отже, **фінансовий аналіз – це система взаємопов'язаних методів обробки фінансової інформації підприємства, спрямована на визначення фінансових ресурсів та джерел їх формування з метою прийняття оптимального управлінського рішення.**

Особливості фінансового аналізу:

- пріоритетність оцінок платоспроможності, фінансової стійкості і рентабельності;
- інформаційне забезпечення тактичних і стратегічних рішень;
- домінанта грошового виміру в системі критеріїв;
- високий рівень достовірності і можливості верифікації результатів аналізу.

Предмет фінансового аналізу з розвитком самої науки конкретизувався і видозмінювався. З цієї причини серед науковців не має єдиного погляду з цього питання.

У спеціальній літературі зустрічаються різні визначення предмета фінансового аналізу, які можна згрупувати в такий спосіб:

- фінансова діяльність підприємств;
- фінансовий стан підприємства;
- процеси формування і використання фінансових ресурсів підприємства.

Предмет фінансового аналізу конкретизується і розкривається через його об'єкти, виходячи із класифікаційних ознак суб'єктів господарювання та видів їх діяльності.

Об'єктами фінансового аналізу є безпосередньо підприємства відповідної територіальної ознаки, форми власності, організаційно-правової форми господарювання, виду економічної діяльності і системи підпорядкування та окремі елементи економічного механізму господарювання (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Об'єкти фінансового аналізу

Таким чином, **предметом фінансового аналізу** є діяльність підприємства, спрямована на забезпечення його сталого розвитку і стійкого фінансового стану.

Предмет фінансового аналізу поділяється на чотири базових елементи:

- фінансові відносини – відносини, що спричиняють зміни в складі активів і/або зобов'язань суб'єктів господарювання;
- ресурси – склад і структура активу балансу;
- джерела фінансування – склад і структура пасиву балансу;
- результати використання фінансового потенціалу – елемент, що є критерієм для визначення перспектив розвитку підприємства.

Суб'єктами фінансового аналізу є аналітики, які зацікавлені в оцінці діяльності підприємства з будь-яких причин: власники та уповноважені ними органи; персонал та функціональні служби підприємства; зовнішні учасники, що забезпечують і спрямовують діяльність підприємства; спеціальні інформаційні служби.

Будь-яка зміна фінансового стану підприємств відбувається під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів.

Факторами називають рушійні сили, причини, які визначають стан і зумовлюють зміну, розвиток економічних явищ і процесів.

Ступінь дії факторів у конкретних умовах визначає резерви зміни та розвитку економічних явищ і процесів.

Предмет фінансового аналізу конкретизується і розкривається через його об'єкти, виходячи із класифікаційних ознак суб'єктів господарювання та видів їх діяльності.

Об'єктами фінансового аналізу є безпосередньо підприємства відповідної територіальної ознаки, форми власності, організаційно-правової форми господарювання, виду економічної діяльності і системи підпорядкування та окремі елементи економічного механізму господарювання (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Об'єкти фінансового аналізу

Таким чином, **предметом фінансового аналізу** є діяльність підприємства, спрямована на забезпечення його сталого розвитку і стійкого фінансового стану.

Предмет фінансового аналізу поділяється на чотири базових елементи:

- фінансові відносини – відносини, що спричиняють зміни в складі активів і/або зобов'язань суб'єктів господарювання;
- ресурси – склад і структура активу балансу;
- джерела фінансування – склад і структура пасиву балансу;
- результати використання фінансового потенціалу – елемент, що є критерієм для визначення перспектив розвитку підприємства.

Суб'єктами фінансового аналізу є аналітики, які зацікавлені в оцінці діяльності підприємства з будь-яких причин: власники та уповноважені ними органи; персонал та функціональні служби підприємства; зовнішні учасники, що забезпечують і спрямовують діяльність підприємства; спеціальні інформаційні служби.

Будь-яка зміна фінансового стану підприємств відбувається під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів.

Факторами називають рушійні сили, причини, які визначають стан і зумовлюють зміну, розвиток економічних явищ і процесів.

Ступінь дії факторів у конкретних умовах визначає резерви зміни та розвитку економічних явищ і процесів.

Отже, у загальному вигляді фінансовий аналіз можна уявити як процес, що полягає в ідентифікації, систематизації й аналітичній обробці доступних фінансових даних з метою надання користувачеві рекомендацій, які можуть слугувати основою для прийняття управлінських рішень стосовно об'єкта аналізу.

Зміст фінансового аналізу можна визначити за допомогою двох методичних підходів:

1) за основними елементами економічного аналізу. Згідно з даним підходом зміст фінансового аналізу визначається його предметом, метою й завданнями, які він дозволяє вирішувати;

2) за етапами здійснення аналітичного дослідження.

Мета фінансового аналізу полягає у всебічній оцінці майнового і фінансового стану підприємства, його ділової активності, пошуку резервів підвищення рентабельності виробництва.

Конкретна мета фінансового аналізу залежить від інтересів різних партнерських груп – користувачів аналітичної інформації.

В загальному випадку головними завданнями фінансового аналізу є:

1) **дати оцінку виконанню плану з надходження фінансових ресурсів та їх використанню** з метою покращення фінансового стану підприємства на підставі вивчення причинно-наслідкового взаємозв'язку між різними показниками фінансово-господарської діяльності;

2) **обґрунтувати і оптимізувати цільові економічні програми, бізнес-плани** на основі прогнозування можливих змін фінансового стану, виходячи з реальних умов господарювання і виявлених резервів його поліпшення;

3) **оцінити виконання цільових завдань розвитку економічної системи, причин і факторів, які зумовили позитивні та негативні зміни** шляхом детального вивчення виконання плану за фактичними показниками; кількісної та якісної оцінки їх зміни; розкриття і дослідження причин (факторів), які викликають ці зміни; розроблення відповідних варіантів рішень для виконання плану.

4) **обґрунтувати оптимальні управлінські рішення** шляхом розробки конкретних заходів, спрямованих на більш ефективне використання фінансових ресурсів та зміцнення фінансового стану підприємства.

Для отримання необхідної аналітичної інформації розв'язують групу вузько спрямованих аналітичних завдань, яку можна зобразити як загальну модель фінансового аналізу підприємства (рис. 1.3).

Отже, у загальному вигляді фінансовий аналіз можна уявити як процес, що полягає в ідентифікації, систематизації й аналітичній обробці доступних фінансових даних з метою надання користувачеві рекомендацій, які можуть слугувати основою для прийняття управлінських рішень стосовно об'єкта аналізу.

Зміст фінансового аналізу можна визначити за допомогою двох методичних підходів:

1) за основними елементами економічного аналізу. Згідно з даним підходом зміст фінансового аналізу визначається його предметом, метою й завданнями, які він дозволяє вирішувати;

2) за етапами здійснення аналітичного дослідження.

Мета фінансового аналізу полягає у всебічній оцінці майнового і фінансового стану підприємства, його ділової активності, пошуку резервів підвищення рентабельності виробництва.

Конкретна мета фінансового аналізу залежить від інтересів різних партнерських груп – користувачів аналітичної інформації.

В загальному випадку головними завданнями фінансового аналізу є:

1) **дати оцінку виконанню плану з надходження фінансових ресурсів та їх використанню** з метою покращення фінансового стану підприємства на підставі вивчення причинно-наслідкового взаємозв'язку між різними показниками фінансово-господарської діяльності;

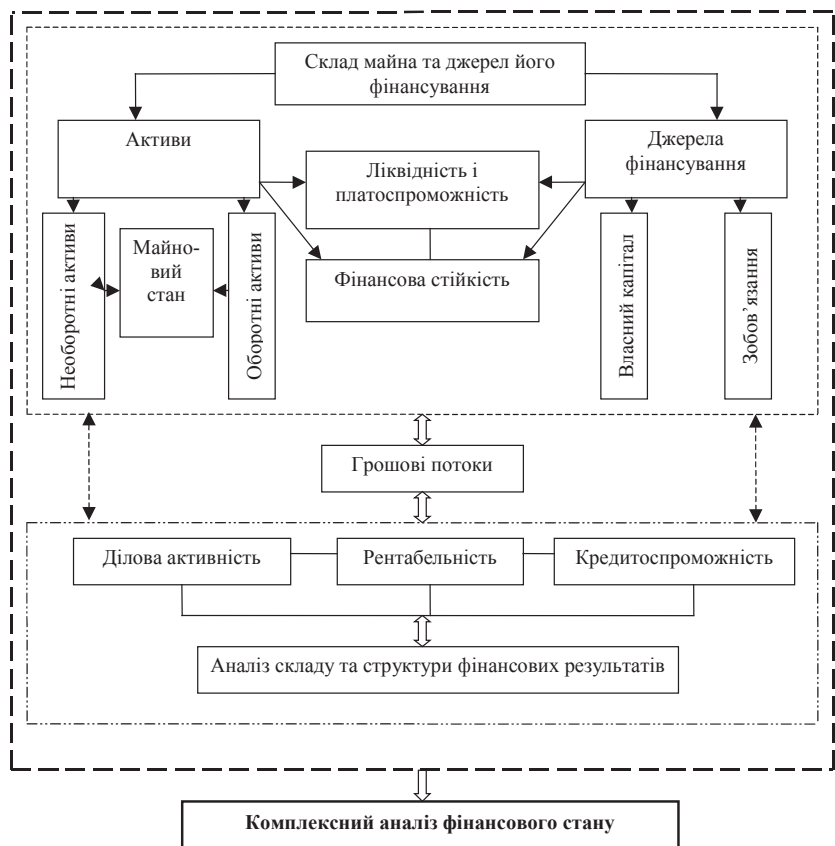
2) **обґрунтувати і оптимізувати цільові економічні програми, бізнес-плани** на основі прогнозування можливих змін фінансового стану, виходячи з реальних умов господарювання і виявлених резервів його поліпшення;

3) **оцінити виконання цільових завдань розвитку економічної системи, причин і факторів, які зумовили позитивні та негативні зміни** шляхом детального вивчення виконання плану за фактичними показниками; кількісної та якісної оцінки їх зміни; розкриття і дослідження причин (факторів), які викликають ці зміни; розроблення відповідних варіантів рішень для виконання плану.

4) **обґрунтувати оптимальні управлінські рішення** шляхом розробки конкретних заходів, спрямованих на більш ефективне використання фінансових ресурсів та зміцнення фінансового стану підприємства.

Для отримання необхідної аналітичної інформації розв'язують групу вузько спрямованих аналітичних завдань, яку можна зобразити як загальну модель фінансового аналізу підприємства (рис. 1.3).

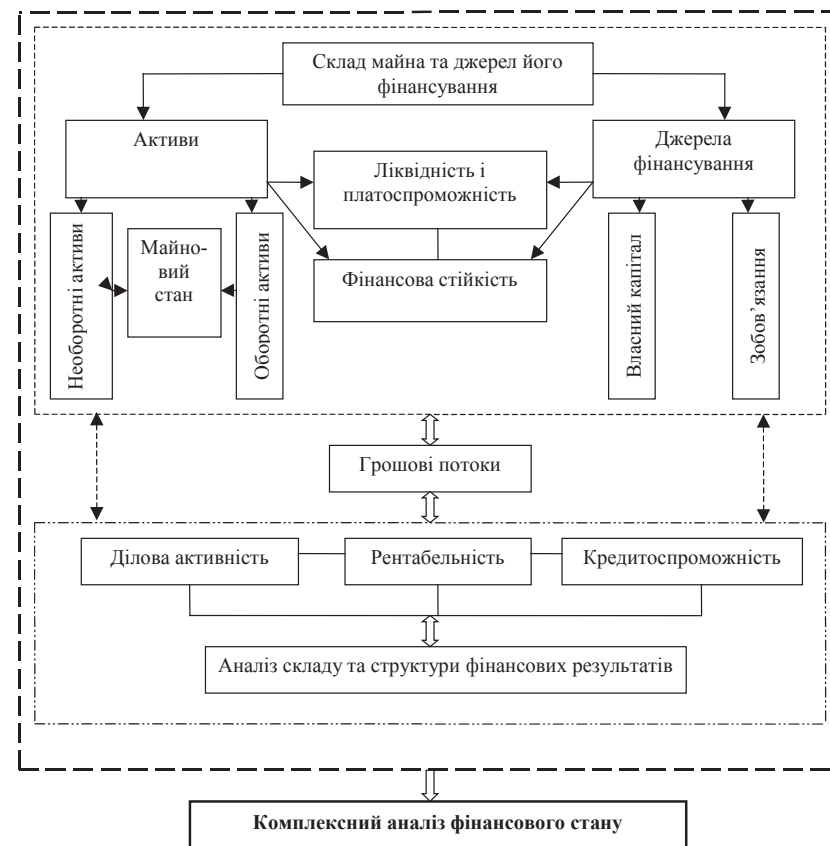
----- Аналіз здійснюється за даними Балансу (Звіту про фінансовий стан)

----- Аналіз здійснюється за даними Балансу (Звіту про сукупний дохід)

Рис. 1.3. Загальна модель фінансового аналізу

У процесі фінансового аналізу реалізуються такі **основні функції**:

- **оціночна** – об'єктивна оцінка фінансового стану, фінансових результатів, ефективності й ділової активності об'єкта аналізу;
- **діагностична** – встановлення причинно-наслідкових змін фінансового стану у кількісному і якісному вимірі під впливом окремих факторів;

----- Аналіз здійснюється за даними Балансу (Звіту про фінансовий стан)

----- Аналіз здійснюється за даними Балансу (Звіту про сукупний дохід)

Рис. 1.3. Загальна модель фінансового аналізу

У процесі фінансового аналізу реалізуються такі **основні функції**:

- **оціночна** – об'єктивна оцінка фінансового стану, фінансових результатів, ефективності й ділової активності об'єкта аналізу;
- **діагностична** – встановлення причинно-наслідкових змін фінансового стану у кількісному і якісному вимірі під впливом окремих факторів;

- **пошукова** – виявлення невикористаних резервів та потенційних можливостей поліпшення фінансового стану і розвитку економічної системи, обґрунтування механізму їх мобілізації:

- **конструктивна** – підготовка і обґрунтування прийнятих управлінських рішень.

Для реалізації всіх функцій та завдань необхідно дотримуватися основних принципів фінансового аналізу (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Основні принципи фінансового аналізу

Принцип	Характеристика
Науковості	Передбачає глибоке, повне пізнання об'єктивних законів функціонування підприємства як економічної системи, дії об'єктивних і суб'єктивних факторів зміни його фінансового стану і розвитку, застосування сучасної прогресивної наукової методики та підходів до організації аналітичних досліджень. За цим принципом передбачається дослідження лише достовірної реальної інформаційної моделі досліджуваного об'єкта
Системності	Передбачає дослідження економічних явищ і процесів як складних систем, які складаються з багатьох елементів, що взаємодіють між собою і саморозвиваються. Він означає, що в аналізі не треба недооцінювати значення будь-якого елемента системи, оскільки його зміна спричиняє зміну цілої системи та її функціонально-структурної будови
Комплексності	Він означає, що на результат діяльності впливає багато факторів, які діють у взаємозв'язку. Тому аналітик повинен враховувати в дослідженні не лише основі (цільові по відношенню до завдань дослідження) результати, а й побічні
Дослідження явищ у динаміці	Означає, що зміна процесів має характер наступності, наслідування. При цьому має забезпечуватися порівнюваність результатів досліджень, тобто результати аналізу попередніх періодів можуть бути використані для аналізу показників в поточному періоді
Конкретності та дієвості аналізу	Означає безпосередню цільову спрямованість досліджень на конкретну практику та результативність у досягненні поставленої мети. Це забезпечується шляхом розроблення аргументованих аналітичних висновків і пропозицій
Зрозумілості та адекватності тлумачення	Забезпечується шляхом обов'язкового пояснення отриманих результатів дослідження у вигляді відповідних висновків, коментарів, складанням пояснювальних записок
Оперативності (своєчасності)	Означає своєчасне встановлення відхилень від нормативних значень в обмежені строки, достатні для вживання дієвих коригуючих управлінських дій

- **пошукова** – виявлення невикористаних резервів та потенційних можливостей поліпшення фінансового стану і розвитку економічної системи, обґрунтування механізму їх мобілізації:

- **конструктивна** – підготовка і обґрунтування прийнятих управлінських рішень.

Для реалізації всіх функцій та завдань необхідно дотримуватися основних принципів фінансового аналізу (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Основні принципи фінансового аналізу

Принцип	Характеристика
Науковості	Передбачає глибоке, повне пізнання об'єктивних законів функціонування підприємства як економічної системи, дії об'єктивних і суб'єктивних факторів зміни його фінансового стану і розвитку, застосування сучасної прогресивної наукової методики та підходів до організації аналітичних досліджень. За цим принципом передбачається дослідження лише достовірної реальної інформаційної моделі досліджуваного об'єкта
Системності	Передбачає дослідження економічних явищ і процесів як складних систем, які складаються з багатьох елементів, що взаємодіють між собою і саморозвиваються. Він означає, що в аналізі не треба недооцінювати значення будь-якого елемента системи, оскільки його зміна спричиняє зміну цілої системи та її функціонально-структурної будови
Комплексності	Він означає, що на результат діяльності впливає багато факторів, які діють у взаємозв'язку. Тому аналітик повинен враховувати в дослідженні не лише основі (цільові по відношенню до завдань дослідження) результати, а й побічні
Дослідження явищ у динаміці	Означає, що зміна процесів має характер наступності, наслідування. При цьому має забезпечуватися порівнюваність результатів досліджень, тобто результати аналізу попередніх періодів можуть бути використані для аналізу показників в поточному періоді
Конкретності та дієвості аналізу	Означає безпосередню цільову спрямованість досліджень на конкретну практику та результативність у досягненні поставленої мети. Це забезпечується шляхом розроблення аргументованих аналітичних висновків і пропозицій
Зрозумілості та адекватності тлумачення	Забезпечується шляхом обов'язкового пояснення отриманих результатів дослідження у вигляді відповідних висновків, коментарів, складанням пояснювальних записок
Оперативності (своєчасності)	Означає своєчасне встановлення відхилень від нормативних значень в обмежені строки, достатні для вживання дієвих коригуючих управлінських дій

Принцип	Характеристика
Періодичності (регулярності)	Передбачає необхідність періодичного проведення аналізу за відповідні звітні періоди з метою створення цілісного уявлення про динаміку фінансово-господарських процесів на підприємстві
Економічності	Передбачає, що витрати на проведення аналізу мають бути менше результатів, отримуваних від виконання управлінських рішень за висновками та пропозиціями аналізу
Пріоритетності в оцінках (принцип рейтингової оцінки)	Передбачає визначення пріоритетів у досягненні поставленої мети, черговості виконання заходів, спрямованих на цільову зміну фінансового стану і розвиток підприємства
Достовірності, об'єктивності та доречності аналітичних досліджень	Передбачає використання вірогідної інформації, відсутність помилок у розрахунках, правильне застосування методики розрахунку окремих показників та впливу окремих факторів, відсутність зайвої інформації, яка не потрібна для прийняття управлінських рішень

Усі показники, що використовуються в аналізі, взаємопов'язані і взаємозумовлені. Вони вивчаються в комплексі і це передбачає відповідну їх систематизацію.

Під показником розуміють узагальнену кількісну характеристику відповідних ресурсів та господарських процесів підприємства у їх якісній визначеності щодо конкретних умов і часу.

Система показників – це впорядкована їх сукупність, в якій кожен показник дає кількісну чи якісну характеристику певної сторони господарської діяльності, має властивості звідності і подільності, пов'язаний з іншими показниками, але не дублює їх.

Кожне економічне явище або процес визначаються не одним, а комплексом взаємопов'язаних показників.

Необхідністю вибору обмеженого числа показників для аналізу обумовлена потреба в їх класифікації.

Показники у фінансовому аналізі класифікують за ознаками наведеними в таблиці 1.2.

Фінансовий аналіз включає наступні етапи, які в упорядкованій сукупності забезпечують вирішення поставлених завдань:

1. Конкретизація завдання аналізу даного об'єкта.
2. Збір інформації й оцінка її вірогідності, відбір даних з форм звітності за аналізований період часу.
3. Побудова аналітичних таблиць.
4. Розрахунок й групування показників за основними напрямками аналізу, виявлення зміни показників за досліджуваний період.

Принцип	Характеристика
Періодичності (регулярності)	Передбачає необхідність періодичного проведення аналізу за відповідні звітні періоди з метою створення цілісного уявлення про динаміку фінансово-господарських процесів на підприємстві
Економічності	Передбачає, що витрати на проведення аналізу мають бути менше результатів, отримуваних від виконання управлінських рішень за висновками та пропозиціями аналізу
Пріоритетності в оцінках (принцип рейтингової оцінки)	Передбачає визначення пріоритетів у досягненні поставленої мети, черговості виконання заходів, спрямованих на цільову зміну фінансового стану і розвиток підприємства
Достовірності, об'єктивності та доречності аналітичних досліджень	Передбачає використання вірогідної інформації, відсутність помилок у розрахунках, правильне застосування методики розрахунку окремих показників та впливу окремих факторів, відсутність зайвої інформації, яка не потрібна для прийняття управлінських рішень

Усі показники, що використовуються в аналізі, взаємопов'язані і взаємозумовлені. Вони вивчаються в комплексі і це передбачає відповідну їх систематизацію.

Під показником розуміють узагальнену кількісну характеристику відповідних ресурсів та господарських процесів підприємства у їх якісній визначеності щодо конкретних умов і часу.

Система показників – це впорядкована їх сукупність, в якій кожен показник дає кількісну чи якісну характеристику певної сторони господарської діяльності, має властивості звідності і подільності, пов'язаний з іншими показниками, але не дублює їх.

Кожне економічне явище або процес визначаються не одним, а комплексом взаємопов'язаних показників.

Необхідністю вибору обмеженого числа показників для аналізу обумовлена потреба в їх класифікації.

Показники у фінансовому аналізі класифікують за ознаками наведеними в таблиці 1.2.

Фінансовий аналіз включає наступні етапи, які в упорядкованій сукупності забезпечують вирішення поставлених завдань:

1. Конкретизація завдання аналізу даного об'єкта.
2. Збір інформації й оцінка її вірогідності, відбір даних з форм звітності за аналізований період часу.
3. Побудова аналітичних таблиць.
4. Розрахунок й групування показників за основними напрямками аналізу, виявлення зміни показників за досліджуваний період.

5. Встановлення взаємозв'язків між основними аналітичними показниками й інтерпретація результатів.
6. Підготовка висновку про фінансовий стан підприємства.
7. Виявлення вузьких місць і пошук резервів.
8. Розробка рекомендацій з поліпшення фінансового стану підприємства.

Таблиця 1.2

Класифікація показників фінансового аналізу

Класифікаційна ознака	Характеристика
Економічний зміст досліджуваних явищ і процесів	Кількісні і якісні
Спосіб виміру	Абсолютні, відносні, середні
Ступінь охоплення	Загальні, часткові, специфічні
Місце у причинно-наслідкових зв'язках	Результативні і факторні
Спосіб формування	Нормативні (кошторисні), планові, облікові, аналітичні
За ознакою часу	Інтервальні (динамічні) та моментні (статичні).

2. Види фінансового аналізу

Існують кілька видів фінансового аналізу, які можна виокремити в залежності від наступних ознак.

За організаційними формами проведення виділяють два головні види фінансового аналізу:

- внутрішній;
- зовнішній.

Внутрішній аналіз здійснюється аналітиками підприємства і ґрунтується на широкій інформаційній базі, включаючи й оперативні дані.

Зовнішній аналіз здійснюють аналітики, котрі є сторонніми щодо підприємства особами і не мають доступу до його внутрішньої інформаційної бази. Через це такий аналіз є більш формалізованим і загальним.

Різниця у змісті зовнішнього і внутрішнього аналізу пов'язана також з різницею завдань.

Особливості зовнішнього фінансового аналізу:

- значна кількість суб'єктів аналізу – користувачів інформації про діяльність підприємства;

5. Встановлення взаємозв'язків між основними аналітичними показниками й інтерпретація результатів.
6. Підготовка висновку про фінансовий стан підприємства.
7. Виявлення вузьких місць і пошук резервів.
8. Розробка рекомендацій з поліпшення фінансового стану підприємства.

Таблиця 1.2

Класифікація показників фінансового аналізу

Класифікаційна ознака	Характеристика
Економічний зміст досліджуваних явищ і процесів	Кількісні і якісні
Спосіб виміру	Абсолютні, відносні, середні
Ступінь охоплення	Загальні, часткові, специфічні
Місце у причинно-наслідкових зв'язках	Результативні і факторні
Спосіб формування	Нормативні (кошторисні), планові, облікові, аналітичні
За ознакою часу	Інтервальні (динамічні) та моментні (статичні).

2. Види фінансового аналізу

Існують кілька видів фінансового аналізу, які можна виокремити в залежності від наступних ознак.

За організаційними формами проведення виділяють два головні види фінансового аналізу:

- внутрішній;
- зовнішній.

Внутрішній аналіз здійснюється аналітиками підприємства і ґрунтується на широкій інформаційній базі, включаючи й оперативні дані.

Зовнішній аналіз здійснюють аналітики, котрі є сторонніми щодо підприємства особами і не мають доступу до його внутрішньої інформаційної бази. Через це такий аналіз є більш формалізованим і загальним.

Різниця у змісті зовнішнього і внутрішнього аналізу пов'язана також з різницею завдань.

Особливості зовнішнього фінансового аналізу:

- значна кількість суб'єктів аналізу – користувачів інформації про діяльність підприємства;

- різноманітність цілей і інтересів суб'єктів аналізу;
- наявність типових методик аналізу, стандартів обліку і звітності;
- орієнтація аналізу тільки на публічну зовнішню звітність підприємства;
- обмеженість завдань аналізу як наслідок попереднього фактора;
- максимальна доступність результатів аналізу для користувачів інформації.

В процесі здійснення зовнішнього фінансового аналізу в основному оцінюють показники:

- 1) прибутку і рентабельності;
- 2) ліквідності балансу і платоспроможності підприємства;
- 3) ефективності використання позичкового капіталу;
- 4) експрес-діагностики фінансового стану підприємства і рейтингової оцінки емітентів.

Фінансовий аналіз за даними фінансової звітності називається класичним.

Основним змістом внутрішнього аналізу фінансового стану підприємства є оцінювання:

- майна і капіталу підприємства та впливу його використання на фінансовий стан підприємства;
- фінансової стійкості та стабільності підприємства;
- ділової активності підприємства;
- динаміки прибутку та рентабельності підприємства;
- кредитоспроможності підприємства;
- ефективності використання власних та залучених фінансових ресурсів;
- ліквідності та платоспроможності підприємства;
- комплексна оцінка фінансового стану підприємства.

Отже, зовнішній і внутрішній фінансовий аналіз різняться між собою за певними ознаками (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Ознаки зовнішнього і внутрішнього фінансового аналізу

Ознака	Зовнішній фінансовий аналіз	Внутрішній фінансовий аналіз
Суб'єкти аналізу	Підприємство та його ділові партнери	Підприємство
Інформаційна база	Публічна фінансова звітність	Бухгалтерський управлінський облік та звітність
Відкритість результатів аналізу	Відкритість	Комерційна таємниця
Регламентация правил здійснення	Установлює держава	Установлює підприємство

- різноманітність цілей і інтересів суб'єктів аналізу;
- наявність типових методик аналізу, стандартів обліку і звітності;
- орієнтація аналізу тільки на публічну зовнішню звітність підприємства;
- обмеженість завдань аналізу як наслідок попереднього фактора;
- максимальна доступність результатів аналізу для користувачів інформації.

В процесі здійснення зовнішнього фінансового аналізу в основному оцінюють показники:

- 1) прибутку і рентабельності;
- 2) ліквідності балансу і платоспроможності підприємства;
- 3) ефективності використання позичкового капіталу;
- 4) експрес-діагностики фінансового стану підприємства і рейтингової оцінки емітентів.

Фінансовий аналіз за даними фінансової звітності називається класичним.

Основним змістом внутрішнього аналізу фінансового стану підприємства є оцінювання:

- майна і капіталу підприємства та впливу його використання на фінансовий стан підприємства;
- фінансової стійкості та стабільності підприємства;
- ділової активності підприємства;
- динаміки прибутку та рентабельності підприємства;
- кредитоспроможності підприємства;
- ефективності використання власних та залучених фінансових ресурсів;
- ліквідності та платоспроможності підприємства;
- комплексна оцінка фінансового стану підприємства.

Отже, зовнішній і внутрішній фінансовий аналіз різняться між собою за певними ознаками (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Ознаки зовнішнього і внутрішнього фінансового аналізу

Ознака	Зовнішній фінансовий аналіз	Внутрішній фінансовий аналіз
Суб'єкти аналізу	Підприємство та його ділові партнери	Підприємство
Інформаційна база	Публічна фінансова звітність	Бухгалтерський управлінський облік та звітність
Відкритість результатів аналізу	Відкритість	Комерційна таємниця
Регламентация правил здійснення	Установлює держава	Установлює підприємство

За обсягом дослідження виділяють:

- повний фінансовий аналіз проводять з метою комплексного вивчення всіх аспектів фінансової діяльності підприємства;
- тематичний фінансовий аналіз обмежується вивченням окремих аспектів фінансової діяльності підприємства. Предметом такого аналізу може бути ефективність використання активів підприємства чи фінансових ресурсів з окремих джерел, рівень фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, оптимальність фінансової структури капіталу тощо.

Залежно від об'єкта аналізу можна виділити такі його види:

- аналіз фінансової діяльності підприємства в цілому;
- аналіз фінансової діяльності окремих структурних одиниць та підрозділів;
- аналіз окремих фінансових операцій.

З огляду на терміни та цілі проведення виокремлюють:

- попередній (ретроспективний) фінансовий аналіз пов'язаний з вивченням умов фінансової діяльності підприємства в цілому чи здійсненням окремих фінансових операцій. Наприклад, оцінка власної платоспроможності за потреби отримання банківського кредиту;

- поточний (чи оперативний) фінансовий аналіз провадиться в процесі поточної фінансової діяльності з метою оперативного впливу на результати фінансової діяльності;

- прогнозний (чи перспективний) фінансовий аналіз здійснюється підприємством за прогнозними або очікуваними даними, які порівнюють з даними відповідного звітного періоду. Він дає змогу глибше й повніше проаналізувати фінансовий стан і результати фінансової діяльності підприємства, ніж попередній та поточний, оскільки базується на звітних матеріалах, а також уможливує прогнозування діяльності підприємства в майбутньому.

3. Характеристика методів та прийомів фінансового аналізу

Досягнення мети фінансового аналізу здійснюється за допомогою певних методів. Метод – від грецького слова – «metodos», що означає шлях розслідування.

Під методом у широкому змісті розуміють шляхи, способи, засоби пізнання дійсності, сукупність взаємопов'язаних принципів дослідження процесів, явищ і предметів у природі і суспільстві.

Метод фінансового аналізу – це система теоретико-пізнавальних категорій, наукового інструментарію і регуляторних принципів дослідження фінансової діяльності суб'єкта господарювання.

За обсягом дослідження виділяють:

- повний фінансовий аналіз проводять з метою комплексного вивчення всіх аспектів фінансової діяльності підприємства;
- тематичний фінансовий аналіз обмежується вивченням окремих аспектів фінансової діяльності підприємства. Предметом такого аналізу може бути ефективність використання активів підприємства чи фінансових ресурсів з окремих джерел, рівень фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, оптимальність фінансової структури капіталу тощо.

Залежно від об'єкта аналізу можна виділити такі його види:

- аналіз фінансової діяльності підприємства в цілому;
- аналіз фінансової діяльності окремих структурних одиниць та підрозділів;
- аналіз окремих фінансових операцій.

З огляду на терміни та цілі проведення виокремлюють:

- попередній (ретроспективний) фінансовий аналіз пов'язаний з вивченням умов фінансової діяльності підприємства в цілому чи здійсненням окремих фінансових операцій. Наприклад, оцінка власної платоспроможності за потреби отримання банківського кредиту;

- поточний (чи оперативний) фінансовий аналіз провадиться в процесі поточної фінансової діяльності з метою оперативного впливу на результати фінансової діяльності;

- прогнозний (чи перспективний) фінансовий аналіз здійснюється підприємством за прогнозними або очікуваними даними, які порівнюють з даними відповідного звітного періоду. Він дає змогу глибше й повніше проаналізувати фінансовий стан і результати фінансової діяльності підприємства, ніж попередній та поточний, оскільки базується на звітних матеріалах, а також уможливує прогнозування діяльності підприємства в майбутньому.

3. Характеристика методів та прийомів фінансового аналізу

Досягнення мети фінансового аналізу здійснюється за допомогою певних методів. Метод – від грецького слова – «metodos», що означає шлях розслідування.

Під методом у широкому змісті розуміють шляхи, способи, засоби пізнання дійсності, сукупність взаємопов'язаних принципів дослідження процесів, явищ і предметів у природі і суспільстві.

Метод фінансового аналізу – це система теоретико-пізнавальних категорій, наукового інструментарію і регуляторних принципів дослідження фінансової діяльності суб'єкта господарювання.

Категорії фінансового аналізу – це найбільш загальні, ключові поняття даної науки (наприклад, платоспроможність, ліквідність, фактор тощо).

Науковий інструментарій фінансового аналізу – це сукупність загальнонаукових і конкретно-наукових методів і моделей дослідження фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

В основу методології економічного аналізу покладено метод діалектики, який є загальним за своїм характером і становить основу пізнання загальних законів розвитку матеріального світу. Він передбачає, що економічні явища необхідно розглядати у їх взаємозв'язку, русі і розвитку.

Отже, метод фінансового аналізу – це діалектичний науковий спосіб вивчення становлення та розвитку господарських явищ та процесів.

Саме застосування загального діалектичного методу в аналізі формує основні методологічні засади аналітичних досліджень, визначає особливості методу фінансового аналізу.

Головними складовими методу фінансового аналізу є дедуктивний і індуктивний методи дослідження.

Дедуктивний метод дослідження фінансових процесів припускає їх вивчення по ланцюжку від наслідків до причин. Наприклад, формування прибутку спочатку аналізується за загальною сумою чистого прибутку, а потім за її складовими з виявленням окремих факторів, що обумовили його зростання та скорочення.

Індуктивний метод дослідження фінансових процесів припускає вивчення їх по ланцюжку від причин до наслідків. Наприклад, аналіз собівартості продукції може передбачати спочатку вивчення окремих статей витрат, а потім оцінку їх впливу на загальну суму собівартості продукції.

Характерні ознаки методу фінансового аналізу:

1. Розкладання та деталізація складних економічних систем.

Будь-яке явище чи процес розглядають як складну систему, і в процесі дослідження треба виділити їх елементну будову за цільовими ознаками аналізу та взаємозв'язки цих елементів.

Такий по елементний поділ дає змогу глибше пізнати природу будь-якого явища чи процесу, чинники їх зміни та розвитку і, як наслідок, формувати організаційно-економічні механізми управління ними.

2. Виявлення та визначення взаємозв'язків елементів досліджуваної системи і причинно-наслідкових зв'язків зміни їх параметрів.

Метод аналізу передбачає з'ясування типу та характеру зв'язків, побудову функції факторної залежності у вигляді математичних формул чи математичних моделей і визначення послідовності оцінок впливу факторів.

Використання в аналізі аналітичних моделей дає змогу абстрактно (інформаційно) виразити основні взаємозв'язки, які існують у реальній господарській системі.

Категорії фінансового аналізу – це найбільш загальні, ключові поняття даної науки (наприклад, платоспроможність, ліквідність, фактор тощо).

Науковий інструментарій фінансового аналізу – це сукупність загальнонаукових і конкретно-наукових методів і моделей дослідження фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

В основу методології економічного аналізу покладено метод діалектики, який є загальним за своїм характером і становить основу пізнання загальних законів розвитку матеріального світу. Він передбачає, що економічні явища необхідно розглядати у їх взаємозв'язку, русі і розвитку.

Отже, метод фінансового аналізу – це діалектичний науковий спосіб вивчення становлення та розвитку господарських явищ та процесів.

Саме застосування загального діалектичного методу в аналізі формує основні методологічні засади аналітичних досліджень, визначає особливості методу фінансового аналізу.

Головними складовими методу фінансового аналізу є дедуктивний і індуктивний методи дослідження.

Дедуктивний метод дослідження фінансових процесів припускає їх вивчення по ланцюжку від наслідків до причин. Наприклад, формування прибутку спочатку аналізується за загальною сумою чистого прибутку, а потім за її складовими з виявленням окремих факторів, що обумовили його зростання та скорочення.

Індуктивний метод дослідження фінансових процесів припускає вивчення їх по ланцюжку від причин до наслідків. Наприклад, аналіз собівартості продукції може передбачати спочатку вивчення окремих статей витрат, а потім оцінку їх впливу на загальну суму собівартості продукції.

Характерні ознаки методу фінансового аналізу:

1. Розкладання та деталізація складних економічних систем.

Будь-яке явище чи процес розглядають як складну систему, і в процесі дослідження треба виділити їх елементну будову за цільовими ознаками аналізу та взаємозв'язки цих елементів.

Такий по елементний поділ дає змогу глибше пізнати природу будь-якого явища чи процесу, чинники їх зміни та розвитку і, як наслідок, формувати організаційно-економічні механізми управління ними.

2. Виявлення та визначення взаємозв'язків елементів досліджуваної системи і причинно-наслідкових зв'язків зміни їх параметрів.

Метод аналізу передбачає з'ясування типу та характеру зв'язків, побудову функції факторної залежності у вигляді математичних формул чи математичних моделей і визначення послідовності оцінок впливу факторів.

Використання в аналізі аналітичних моделей дає змогу абстрактно (інформаційно) виразити основні взаємозв'язки, які існують у реальній господарській системі.

На господарську діяльність підприємства, навіть на окремих показник, можуть впливати чисельні і різноманітні причини-фактори. Виявити та вивчити вплив абсолютно всіх причин практично не можливо, і не завжди доцільно. Завдання аналізу – встановити найбільш істотні причини, що вирішальним чином впливають на зміну досліджуваного об'єкту, показника. Таким чином, передумовою правильного аналізу є економічно обґрунтована класифікація чинників, що впливають на остаточні та проміжні підсумки господарської діяльності.

3. Вимірювання ступеня впливу факторів на зміну параметрів економічної системи та визначення їх пайової участі у зміні загального результату їх сукупної дії.

Вичерпність і точність аналітичних результатів перевіряють за критерієм балансової узгодженості: сума часткових результатів впливу окремих факторів дорівнює результату їх сумарної дії.

4. Оцінка аналітичних результатів та обґрунтування висновків за ціловою функцією дослідження.

5. Розробка і використання системи показників, що всебічно характеризує господарську діяльність підприємств.

На відміну від методу фінансового аналізу як загального підходу до дослідження фінансів підприємств, його методика – це сукупність спеціальних прийомів вивчення фінансової інформації, включаючи систему правил та вимог їх ефективного застосування. Тобто методика служить практичним, прикладним доповненням методу аналізу.

Використання видів, прийомів та методів аналізу для конкретних цілей вивчення фінансового стану підприємства в сукупності утворює методологію та методику аналізу.

В фінансовому аналізі використовуються різноманітні методи дослідження, що обумовлює необхідність їх науково обґрунтованої класифікації.

В загальному випадку існує дворівневий розподіл методів аналізу. На першому рівні всі методи аналізу розділяють на формалізовані і неформалізовані.

Неформалізовані методи аналізу засновані на описі аналітичних процедур на логічному рівні. До них відносять методи евристичного пошуку: експертні оцінки, сценарії, психологічні, морфологічні методи і інші. При використанні цих методів можливий певний суб'єктивізм, тому що вони в значній мірі базуються на особистому досвіді, інтуїції та знаннях аналітика. Тому їх застосування в аналітичній практиці досить обмежене.

До формалізованих методів відносять методи, в основу яких покладені достатньо визначені формалізовані аналітичні залежності. Відомі

На господарську діяльність підприємства, навіть на окремих показник, можуть впливати чисельні і різноманітні причини-фактори. Виявити та вивчити вплив абсолютно всіх причин практично не можливо, і не завжди доцільно. Завдання аналізу – встановити найбільш істотні причини, що вирішальним чином впливають на зміну досліджуваного об'єкту, показника. Таким чином, передумовою правильного аналізу є економічно обґрунтована класифікація чинників, що впливають на остаточні та проміжні підсумки господарської діяльності.

3. Вимірювання ступеня впливу факторів на зміну параметрів економічної системи та визначення їх пайової участі у зміні загального результату їх сукупної дії.

Вичерпність і точність аналітичних результатів перевіряють за критерієм балансової узгодженості: сума часткових результатів впливу окремих факторів дорівнює результату їх сумарної дії.

4. Оцінка аналітичних результатів та обґрунтування висновків за ціловою функцією дослідження.

5. Розробка і використання системи показників, що всебічно характеризує господарську діяльність підприємств.

На відміну від методу фінансового аналізу як загального підходу до дослідження фінансів підприємств, його методика – це сукупність спеціальних прийомів вивчення фінансової інформації, включаючи систему правил та вимог їх ефективного застосування. Тобто методика служить практичним, прикладним доповненням методу аналізу.

Використання видів, прийомів та методів аналізу для конкретних цілей вивчення фінансового стану підприємства в сукупності утворює методологію та методику аналізу.

В фінансовому аналізі використовуються різноманітні методи дослідження, що обумовлює необхідність їх науково обґрунтованої класифікації.

В загальному випадку існує дворівневий розподіл методів аналізу. На першому рівні всі методи аналізу розділяють на формалізовані і неформалізовані.

Неформалізовані методи аналізу засновані на описі аналітичних процедур на логічному рівні. До них відносять методи евристичного пошуку: експертні оцінки, сценарії, психологічні, морфологічні методи і інші. При використанні цих методів можливий певний суб'єктивізм, тому що вони в значній мірі базуються на особистому досвіді, інтуїції та знаннях аналітика. Тому їх застосування в аналітичній практиці досить обмежене.

До формалізованих методів відносять методи, в основу яких покладені достатньо визначені формалізовані аналітичні залежності. Відомі

десятки таких методів, які виходячи із змісту можна також підрозділити на наступні групи:

1) економіко-статистичні (логічні), до яких належать:

- класичні методи економічного аналізу (балансовий метод, ланцюгові підстановки, абсолютних різниць, диференціювання, логарифмування, інтегральний метод та інші);

- традиційні методи економічної статистики (середні і відносні величини, групування, графічний, індексний);

2) економіко-математичні, до яких належать:

- математико-статистичні методи (кореляційний аналіз, регресійний аналіз, метод головних компонент);

- економетричні методи (матричні методи, методи теорії виробничих функцій, міжгалузевий баланс);

- методи економічної кібернетики та оптимального програмування (лінійне та динамічне програмування, методи системного аналізу);

- методи дослідження операцій та теорії прийняття рішень (теорія ігор, теорія масового обслуговування, теорія графів та інші).

Економіко-статистичні методи підрозділяють на загальностатистичні і методи елімінування. До загальностатистичних методів відносять традиційні методи обробки економічної інформації: групування, динамічні ряди, вибіркове спостереження, середні і відносні величини, порівняння, балансний метод. Методи елімінування включають наступні прийоми: спосіб ланцюгових підстановок, абсолютні різниці, відносні різниці, індексний, логарифмічний і інтегральний.

Економіко-математичні методи спрямовані на вирішення таких аналітичних завдань, як: стохастичний факторний аналіз, оптимізація показників, комплексна оцінка. До них належать кореляційний та регресійний аналіз, математичне програмування, теорію масового обслуговування й ін.

Технічні прийоми і методи економічного аналізу використовуються на різних етапах аналітичного дослідження. Тому доцільно провести їх групування відносно етапів аналітичного дослідження.

У найбільш загальному виді аналітичний процес може бути розділений на три етапи: підготовка даних для аналізу; обробка вхідних даних; узагальнення результатів аналізу. Кожному з наведених етапів економічного аналізу відповідає комплекс методів і технічних прийомів.

Вибір та практичне використання відповідних методів аналізу залежить від мети та глибини аналізу, об'єкту дослідження, технічних можливостей виконання аналізу і інших причин.

Традиційні методи аналізу складаються з сукупності прийомів. Вихідними в будь-якому дослідженні є прийоми порівняння.

десятки таких методів, які виходячи із змісту можна також підрозділити на наступні групи:

1) економіко-статистичні (логічні), до яких належать:

- класичні методи економічного аналізу (балансовий метод, ланцюгові підстановки, абсолютних різниць, диференціювання, логарифмування, інтегральний метод та інші);

- традиційні методи економічної статистики (середні і відносні величини, групування, графічний, індексний);

2) економіко-математичні, до яких належать:

- математико-статистичні методи (кореляційний аналіз, регресійний аналіз, метод головних компонент);

- економетричні методи (матричні методи, методи теорії виробничих функцій, міжгалузевий баланс);

- методи економічної кібернетики та оптимального програмування (лінійне та динамічне програмування, методи системного аналізу);

- методи дослідження операцій та теорії прийняття рішень (теорія ігор, теорія масового обслуговування, теорія графів та інші).

Економіко-статистичні методи підрозділяють на загальностатистичні і методи елімінування. До загальностатистичних методів відносять традиційні методи обробки економічної інформації: групування, динамічні ряди, вибіркове спостереження, середні і відносні величини, порівняння, балансний метод. Методи елімінування включають наступні прийоми: спосіб ланцюгових підстановок, абсолютні різниці, відносні різниці, індексний, логарифмічний і інтегральний.

Економіко-математичні методи спрямовані на вирішення таких аналітичних завдань, як: стохастичний факторний аналіз, оптимізація показників, комплексна оцінка. До них належать кореляційний та регресійний аналіз, математичне програмування, теорію масового обслуговування й ін.

Технічні прийоми і методи економічного аналізу використовуються на різних етапах аналітичного дослідження. Тому доцільно провести їх групування відносно етапів аналітичного дослідження.

У найбільш загальному виді аналітичний процес може бути розділений на три етапи: підготовка даних для аналізу; обробка вхідних даних; узагальнення результатів аналізу. Кожному з наведених етапів економічного аналізу відповідає комплекс методів і технічних прийомів.

Вибір та практичне використання відповідних методів аналізу залежить від мети та глибини аналізу, об'єкту дослідження, технічних можливостей виконання аналізу і інших причин.

Традиційні методи аналізу складаються з сукупності прийомів. Вихідними в будь-якому дослідженні є прийоми порівняння.

Найчастіше в економічному аналізі проводять порівняння досягнутих результатів з нормативними, середніми, базовими та з оптимальними. Крім цього, існують порівняння з кращими світовими та вітчизняними результатами, і часові порівняння (день, місяць і тощо).

Використання в економічному аналізі різних типів порівнянь (в залежності від обраної бази порівняння) дозволяє вирішувати різні аналітичні задачі.

Прийоми порівняння мають межі застосування, які визначаються порівнювальністю величини в просторі, в часі або за якісними властивостями. Для використання прийому порівняння в аналізі необхідно додержуватися умов порівнюваності показників, які складаються з таких вимог:

- 1) єдність об'ємних, вартісних, якісних і структурних факторів;
- 2) єдність проміжків часу, за які були обчислені показники;
- 3) порівняльність вхідних умов виробництва (технічних, природних і кліматичних);
- 4) єдність методики обчислення і складу показників.

Результати порівняння можуть бути виражені в таких кількісних розрахункових показниках:

- абсолютне відхилення – різниця значень порівнюваної характеристики та її базової величини;
- відносне відхилення, яке характеризується темпом зростання або темпом приросту;
- коефіцієнт еластичності, що характеризує, наскільки відсотків зміниться значення аналізованого показника, якщо значення базового показника збільшиться на один відсоток.

Виділяють декілька різновидів порівняльного аналізу:

1) горизонтальний аналіз – побудова рядів динаміки аналізованого показника з метою визначення тенденцій чи напрямків розвитку економічних явищ і процесів; передбачає порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;

2) вертикальний аналіз – розкладання економічних явищ на складові елементи, що дозволяє вивчити їх внутрішню структуру; передбачає розрахунок питомої ваги окремих статей звітності в загальному підсумковому показнику (включаючи вплив кожної позиції звітності на загальну зміну результату);

3) трендовий аналіз – оцінка динаміки досліджуваного процесу або явища на основі розрахунків базисних темпів росту і приросту показників, визначення тренду;

4) міжгосподарський (або внутрішньогосподарський) аналіз – порівняння з показниками інших підприємств (структурних підрозділів), середньогалузевими або середніми загальноекономічними даними.

Найчастіше в економічному аналізі проводять порівняння досягнутих результатів з нормативними, середніми, базовими та з оптимальними. Крім цього, існують порівняння з кращими світовими та вітчизняними результатами, і часові порівняння (день, місяць і тощо).

Використання в економічному аналізі різних типів порівнянь (в залежності від обраної бази порівняння) дозволяє вирішувати різні аналітичні задачі.

Прийоми порівняння мають межі застосування, які визначаються порівнювальністю величини в просторі, в часі або за якісними властивостями. Для використання прийому порівняння в аналізі необхідно додержуватися умов порівнюваності показників, які складаються з таких вимог:

- 1) єдність об'ємних, вартісних, якісних і структурних факторів;
- 2) єдність проміжків часу, за які були обчислені показники;
- 3) порівняльність вхідних умов виробництва (технічних, природних і кліматичних);
- 4) єдність методики обчислення і складу показників.

Результати порівняння можуть бути виражені в таких кількісних розрахункових показниках:

- абсолютне відхилення – різниця значень порівнюваної характеристики та її базової величини;
- відносне відхилення, яке характеризується темпом зростання або темпом приросту;
- коефіцієнт еластичності, що характеризує, наскільки відсотків зміниться значення аналізованого показника, якщо значення базового показника збільшиться на один відсоток.

Виділяють декілька різновидів порівняльного аналізу:

1) горизонтальний аналіз – побудова рядів динаміки аналізованого показника з метою визначення тенденцій чи напрямків розвитку економічних явищ і процесів; передбачає порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;

2) вертикальний аналіз – розкладання економічних явищ на складові елементи, що дозволяє вивчити їх внутрішню структуру; передбачає розрахунок питомої ваги окремих статей звітності в загальному підсумковому показнику (включаючи вплив кожної позиції звітності на загальну зміну результату);

3) трендовий аналіз – оцінка динаміки досліджуваного процесу або явища на основі розрахунків базисних темпів росту і приросту показників, визначення тренду;

4) міжгосподарський (або внутрішньогосподарський) аналіз – порівняння з показниками інших підприємств (структурних підрозділів), середньогалузевими або середніми загальноекономічними даними.

Причиною застосування технічних прийомів у фінансовому аналізі є необхідність дослідження стохастичних зв'язків між випадковими величинами, який виявляється лише при значній кількості спостережень.

Особливістю технічних прийомів є те, що вони пов'язані не тільки з певною технікою обробки інформації, а і з математикою і статистикою. До них належать: деталізація; групування; індексний прийом; прийом середніх і відносних величин; прийом динамічного ряду; графічний метод; табличний метод; кореляційно-регресійний аналіз.

Значуще місце серед методології фінансового аналізу займає прийом розрахунку відносних величин, оскільки він становить основу формування фінансових коефіцієнтів.

При здійсненні аналізу показників фінансової звітності розраховуються такі відносні величини: рівень виконання плану; рівень планового завдання; рівень динаміки; рівень структури; рівень координації; рівень зовнішнього порівняння; рівень інтенсивності.

Оцінити фінансовий стан підприємства за кожним показником можна таким чином:

- достатньо позитивно – фактичний рівень показника перевищує норматив і має тенденцію до покращення;
- недостатньо позитивно – фактичний рівень показника нижчий за норматив і має тенденцію до покращення;
- достатньо негативно – фактичний рівень показника перевищує норматив і має тенденцію до погіршення;
- недостатньо негативно – фактичний рівень показника нижчий за норматив і має тенденцію до погіршення.

Балансові співвідношення – це спеціальний прийом зіставлення взаємопов'язаних адитивною залежністю показників господарської діяльності з метою встановлення та виміру їх взаємного впливу.

В аналізі використовують різні балансові рівняння бухгалтерського обліку і планування: баланс ресурсів, баланс продукції, платіжний баланс, бухгалтерський баланс.

Балансовий прийом застосовується для:

- 1) перевірки якості вихідної аналітичної інформації;
- 2) деталізації факторів в економічних детермінованих моделях;
- 3) для визначення кількісного впливу окремих факторів на результативний показник.

Прийоми елімінування використовуються для факторного дослідження детермінованих функціональних зв'язків.

Елімінувати – означає ліквідувати, виключити вплив всіх факторів на величину результативного показника, крім одного.

Ця група включає в себе такі спеціальні прийоми: прийом ланцюгових підстановок; прийом різниці абсолютних величин; прийом різниці

Причиною застосування технічних прийомів у фінансовому аналізі є необхідність дослідження стохастичних зв'язків між випадковими величинами, який виявляється лише при значній кількості спостережень.

Особливістю технічних прийомів є те, що вони пов'язані не тільки з певною технікою обробки інформації, а і з математикою і статистикою. До них належать: деталізація; групування; індексний прийом; прийом середніх і відносних величин; прийом динамічного ряду; графічний метод; табличний метод; кореляційно-регресійний аналіз.

Значуще місце серед методології фінансового аналізу займає прийом розрахунку відносних величин, оскільки він становить основу формування фінансових коефіцієнтів.

При здійсненні аналізу показників фінансової звітності розраховуються такі відносні величини: рівень виконання плану; рівень планового завдання; рівень динаміки; рівень структури; рівень координації; рівень зовнішнього порівняння; рівень інтенсивності.

Оцінити фінансовий стан підприємства за кожним показником можна таким чином:

- достатньо позитивно – фактичний рівень показника перевищує норматив і має тенденцію до покращення;
- недостатньо позитивно – фактичний рівень показника нижчий за норматив і має тенденцію до покращення;
- достатньо негативно – фактичний рівень показника перевищує норматив і має тенденцію до погіршення;
- недостатньо негативно – фактичний рівень показника нижчий за норматив і має тенденцію до погіршення.

Балансові співвідношення – це спеціальний прийом зіставлення взаємопов'язаних адитивною залежністю показників господарської діяльності з метою встановлення та виміру їх взаємного впливу.

В аналізі використовують різні балансові рівняння бухгалтерського обліку і планування: баланс ресурсів, баланс продукції, платіжний баланс, бухгалтерський баланс.

Балансовий прийом застосовується для:

- 1) перевірки якості вихідної аналітичної інформації;
- 2) деталізації факторів в економічних детермінованих моделях;
- 3) для визначення кількісного впливу окремих факторів на результативний показник.

Прийоми елімінування використовуються для факторного дослідження детермінованих функціональних зв'язків.

Елімінувати – означає ліквідувати, виключити вплив всіх факторів на величину результативного показника, крім одного.

Ця група включає в себе такі спеціальні прийоми: прийом ланцюгових підстановок; прийом різниці абсолютних величин; прийом різниці

відносних величин; інтегральний прийом, прийом логарифмування, прийом перерахунку даних; прийом оцінки часткової участі; прийом пропорційного ділення.

Елімінування як спосіб детермінованого аналізу має суттєвий *недолік*. При його використанні виходять з того, що фактори змінюються незалежно один від одного. Насправді вони змінюються разом, взаємозв'язано і від цього взаємозв'язку виникає додатковий приріст результативного показника, який при застосуванні прийомів елімінування приєднується до одного з цих факторів, як правило, останнього.

В зв'язку з цим величина впливу факторів на зміну результативного показника змінюється залежно від місця фактора в детермінованій моделі.

Прийом ланцюгових підстановок є найбільш універсальним з прийомів елімінування. Він використовується для розрахунку впливу факторів у всіх типах детермінованих факторних моделей: адитивних, мультіплікативних, кратних і змішаних (комбінованих).

Цей прийом дозволяє визначити вплив окремих факторів на зміну величини результативного показника шляхом поступової заміни базової величини кожного факторного показника в структурі результативного на фактичну в звітному періоді.

З метою виділення впливу факторів на результативний показник розраховується декілька скоригованих значень результативного показника шляхом послідовної заміни базових значень на фактичні.

Порівняння величини результативного показника до і після зміни рівня того чи іншого фактора дозволяє елімінувати вплив всіх факторів, крім одного, та визначити його вплив на приріст результативного показника.

Прийом перерахунку даних використовується у тих випадках, коли необхідно забезпечити співставність, порівнюваність аналізованих показників.

Прийоми оцінки часткової участі і пропорційного поділу застосовуються по відношенню до адитивних і змішаних моделей.

Даний прийом побудований на пропорційному діленні приросту результативного показника між факторами, виходячи з того, що кожен фактор діє на паритетних, рівних із іншими факторами правах.

Спосіб часткової участі заснований на тому, що вплив окремого фактору на результативний показник є пропорційним частці впливу даного фактору в загальній зміні факторів.

Розглянемо визначення впливу факторів на прикладі адитивної моделі:

$$A = a + b + c \quad (1.1)$$

відносних величин; інтегральний прийом, прийом логарифмування, прийом перерахунку даних; прийом оцінки часткової участі; прийом пропорційного ділення.

Елімінування як спосіб детермінованого аналізу має суттєвий *недолік*. При його використанні виходять з того, що фактори змінюються незалежно один від одного. Насправді вони змінюються разом, взаємозв'язано і від цього взаємозв'язку виникає додатковий приріст результативного показника, який при застосуванні прийомів елімінування приєднується до одного з цих факторів, як правило, останнього.

В зв'язку з цим величина впливу факторів на зміну результативного показника змінюється залежно від місця фактора в детермінованій моделі.

Прийом ланцюгових підстановок є найбільш універсальним з прийомів елімінування. Він використовується для розрахунку впливу факторів у всіх типах детермінованих факторних моделей: адитивних, мультіплікативних, кратних і змішаних (комбінованих).

Цей прийом дозволяє визначити вплив окремих факторів на зміну величини результативного показника шляхом поступової заміни базової величини кожного факторного показника в структурі результативного на фактичну в звітному періоді.

З метою виділення впливу факторів на результативний показник розраховується декілька скоригованих значень результативного показника шляхом послідовної заміни базових значень на фактичні.

Порівняння величини результативного показника до і після зміни рівня того чи іншого фактора дозволяє елімінувати вплив всіх факторів, крім одного, та визначити його вплив на приріст результативного показника.

Прийом перерахунку даних використовується у тих випадках, коли необхідно забезпечити співставність, порівнюваність аналізованих показників.

Прийоми оцінки часткової участі і пропорційного поділу застосовуються по відношенню до адитивних і змішаних моделей.

Даний прийом побудований на пропорційному діленні приросту результативного показника між факторами, виходячи з того, що кожен фактор діє на паритетних, рівних із іншими факторами правах.

Спосіб часткової участі заснований на тому, що вплив окремого фактору на результативний показник є пропорційним частці впливу даного фактору в загальній зміні факторів.

Розглянемо визначення впливу факторів на прикладі адитивної моделі:

$$A = a + b + c \quad (1.1)$$

Зміна результативного показника:

– за рахунок фактора a :

$$\Delta A_a = \Delta A \times \frac{\Delta a}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \quad (1.2)$$

– за рахунок фактора b :

$$\Delta A_b = \Delta A \times \frac{\Delta b}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \quad (1.3)$$

– за рахунок фактора c :

$$\Delta A_c = \Delta A \times \frac{\Delta c}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \quad (1.4)$$

Прийом оцінки часткової участі дозволяє виділити частку впливу екстенсивних і інтенсивних факторів за еластичністю зміни аналізованих показників (таблиця 1.4.).

Таблиця 1.4

Визначення впливу екстенсивних і інтенсивних факторів

Показники	Відносне відхилення показників, %	Еластичність зміни факторів, одн.	Частка впливу на 100% приросту загального результату	
			екстенсивні	інтенсивні
Випуск продукції	ΔA	x	x	x
Чисельність працюючих	Δa	$e_1 = \frac{\Delta a}{\Delta A}$	$e_1 \times 100\%$	$100\% - e_1 \times 100\%$
Матеріальні витрати	Δb	$e_2 = \frac{\Delta b}{\Delta A}$	$e_2 \times 100\%$	$100\% - e_2 \times 100\%$
Основні фонди	Δc	$e_3 = \frac{\Delta c}{\Delta A}$	$e_3 \times 100\%$	$100\% - e_3 \times 100\%$

Спосіб пропорційного поділу заснований на трохи зміненій формулі, порівняно з прийомом часткової участі:

Зміна результативного показника:

– за рахунок фактора a :

$$\Delta A_a = \Delta a \times \frac{\Delta A}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \quad (1.5)$$

Зміна результативного показника:

– за рахунок фактора a :

$$\Delta A_a = \Delta A \times \frac{\Delta a}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \quad (1.2)$$

– за рахунок фактора b :

$$\Delta A_b = \Delta A \times \frac{\Delta b}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \quad (1.3)$$

– за рахунок фактора c :

$$\Delta A_c = \Delta A \times \frac{\Delta c}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \quad (1.4)$$

Прийом оцінки часткової участі дозволяє виділити частку впливу екстенсивних і інтенсивних факторів за еластичністю зміни аналізованих показників (таблиця 1.4.).

Таблиця 1.4

Визначення впливу екстенсивних і інтенсивних факторів

Показники	Відносне відхилення показників, %	Еластичність зміни факторів, одн.	Частка впливу на 100% приросту загального результату	
			екстенсивні	інтенсивні
Випуск продукції	ΔA	x	x	x
Чисельність працюючих	Δa	$e_1 = \frac{\Delta a}{\Delta A}$	$e_1 \times 100\%$	$100\% - e_1 \times 100\%$
Матеріальні витрати	Δb	$e_2 = \frac{\Delta b}{\Delta A}$	$e_2 \times 100\%$	$100\% - e_2 \times 100\%$
Основні фонди	Δc	$e_3 = \frac{\Delta c}{\Delta A}$	$e_3 \times 100\%$	$100\% - e_3 \times 100\%$

Спосіб пропорційного поділу заснований на трохи зміненій формулі, порівняно з прийомом часткової участі:

Зміна результативного показника:

– за рахунок фактора a :

$$\Delta A_a = \Delta a \times \frac{\Delta A}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \quad (1.5)$$

– за рахунок фактора b :

$$\Delta A_b = \Delta b \times \frac{\Delta A}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \quad (1.6)$$

– за рахунок фактора c :

$$\Delta A_c = \Delta c \times \frac{\Delta A}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \quad (1.7)$$

У випадку наявності в адитивних моделях комплексних факторів вони можуть бути перетворені у багаторівневі, що висуває завдання визначення впливу факторів другого рівня на результатний показник.

Інтегральний прийом належить до методів і прийомів комплексної оцінки та дозволяє визначити загальну оцінку дії кількох взаємозалежних якісних показників. Інтегральний показник визначається шляхом розрахунку кореня n -ого ступеню з добутку n досліджуваних показників.

4. Моделювання функціональних залежностей в фінансовому аналізі та особливості його використання

Фінансовий аналіз здійснюється за допомогою різних моделей, які дають змогу структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками.

Існують три **головні типи моделей**, які застосовуються в процесі аналізу фінансового стану підприємства.

Дескриптивні моделі є головними для оцінки фінансового стану підприємства. Дескриптивні моделі ґрунтуються на використанні інформації з бухгалтерської звітності.

До них належать:

- побудова системи звітних балансів;
- подання фінансової звітності в різних аналітичних розрізах;
- вертикальний та горизонтальний аналіз звітності;
- система аналітичних коефіцієнтів;
- аналітичні записки до звітності.

Предикативні моделі – це моделі передбачувального, прогностичного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів та прибутків підприємства, його майбутнього фінансового стану.

Найпоширеніші з них:

- розрахунки точки критичного обсягу продажу,

– за рахунок фактора b :

$$\Delta A_b = \Delta b \times \frac{\Delta A}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \quad (1.6)$$

– за рахунок фактора c :

$$\Delta A_c = \Delta c \times \frac{\Delta A}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \quad (1.7)$$

У випадку наявності в адитивних моделях комплексних факторів вони можуть бути перетворені у багаторівневі, що висуває завдання визначення впливу факторів другого рівня на результатний показник.

Інтегральний прийом належить до методів і прийомів комплексної оцінки та дозволяє визначити загальну оцінку дії кількох взаємозалежних якісних показників. Інтегральний показник визначається шляхом розрахунку кореня n -ого ступеню з добутку n досліджуваних показників.

4. Моделювання функціональних залежностей в фінансовому аналізі та особливості його використання

Фінансовий аналіз здійснюється за допомогою різних моделей, які дають змогу структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками.

Існують три **головні типи моделей**, які застосовуються в процесі аналізу фінансового стану підприємства.

Дескриптивні моделі є головними для оцінки фінансового стану підприємства. Дескриптивні моделі ґрунтуються на використанні інформації з бухгалтерської звітності.

До них належать:

- побудова системи звітних балансів;
- подання фінансової звітності в різних аналітичних розрізах;
- вертикальний та горизонтальний аналіз звітності;
- система аналітичних коефіцієнтів;
- аналітичні записки до звітності.

Предикативні моделі – це моделі передбачувального, прогностичного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів та прибутків підприємства, його майбутнього фінансового стану.

Найпоширеніші з них:

- розрахунки точки критичного обсягу продажу,

- побудова прогностичних фінансових звітів,
- моделі динамічного аналізу (жорстко детерміновані факторні та регресивні моделі).

Нормативні моделі – це моделі, які уможливають порівняння фактичних результатів діяльності підприємства з нормативними (розрахованими на підставі нормативу). Ці моделі використовуються у внутрішньому фінансовому аналізі витрат. Їх суть полягає у встановленні нормативів на кожну статтю витрат стосовно технологічних процесів, видів виробів та в розгляді і з'ясуванні причин відхилень фактичних даних від цих нормативів.

Фінансовий аналіз значною мірою базується на застосуванні жорстко детермінованих і стохастичних факторних моделей.

Будь-який взаємозв'язок можна подати як функціональний.

Функція – математична категорія, яка виражає залежність одних величин від інших.

Якщо позначити досліджуваний результат y , а фактори, від яких він залежить $(x_1, x_2, x_3, \dots, x_n)$, то в загальному випадку залежність між ними можна описати як:

$$y = f(x_1, x_2, x_3, \dots, x_n) \quad (1.8)$$

Всю сукупність функціональних зв'язків можна поділити на детерміновані та стохастичні.

Детерміновані зв'язки – це пропорційні залежності між двома чи більше параметрами аналітичної моделі, коли певному значенню фактора відповідає адекватне значення аналізованого параметра.

Стохастичні зв'язки — це складні залежності між параметрами аналітичної моделі, коли тому самому значенню фактора може відповідати декілька значень результатного параметра, тобто відповідний ступінь впливу виявляється у певному співвідношенні одного фактора з іншими.

Тобто, у випадку існування детермінованого зв'язку вихідні дані для аналізу подають у формі конкретних значень, а результати отримують точні й однозначні. При стохастичних зв'язках вплив факторів на кінцевий результат виявляється не прямо, а у вигляді тенденцій, напрямів розвитку. Для їх опису застосовують кореляційно-регресійні моделі, побудовані за чисельними вибірковими даними, а отримані результати є ймовірними, вірогідними.

З метою дослідження причинно-наслідкових зв'язків проводять логіко-інформаційне моделювання економічних явищ і процесів.

Вимоги до моделювання детермінованих факторних систем:

1) фактори, що вводяться в модель і самі моделі мають бути адекватними реальності, тобто бути реальними, а не вигаданими абстрактними величинами або явищами;

- побудова прогностичних фінансових звітів,
- моделі динамічного аналізу (жорстко детерміновані факторні та регресивні моделі).

Нормативні моделі – це моделі, які уможливають порівняння фактичних результатів діяльності підприємства з нормативними (розрахованими на підставі нормативу). Ці моделі використовуються у внутрішньому фінансовому аналізі витрат. Їх суть полягає у встановленні нормативів на кожну статтю витрат стосовно технологічних процесів, видів виробів та в розгляді і з'ясуванні причин відхилень фактичних даних від цих нормативів.

Фінансовий аналіз значною мірою базується на застосуванні жорстко детермінованих і стохастичних факторних моделей.

Будь-який взаємозв'язок можна подати як функціональний.

Функція – математична категорія, яка виражає залежність одних величин від інших.

Якщо позначити досліджуваний результат y , а фактори, від яких він залежить $(x_1, x_2, x_3, \dots, x_n)$, то в загальному випадку залежність між ними можна описати як:

$$y = f(x_1, x_2, x_3, \dots, x_n) \quad (1.8)$$

Всю сукупність функціональних зв'язків можна поділити на детерміновані та стохастичні.

Детерміновані зв'язки – це пропорційні залежності між двома чи більше параметрами аналітичної моделі, коли певному значенню фактора відповідає адекватне значення аналізованого параметра.

Стохастичні зв'язки — це складні залежності між параметрами аналітичної моделі, коли тому самому значенню фактора може відповідати декілька значень результатного параметра, тобто відповідний ступінь впливу виявляється у певному співвідношенні одного фактора з іншими.

Тобто, у випадку існування детермінованого зв'язку вихідні дані для аналізу подають у формі конкретних значень, а результати отримують точні й однозначні. При стохастичних зв'язках вплив факторів на кінцевий результат виявляється не прямо, а у вигляді тенденцій, напрямів розвитку. Для їх опису застосовують кореляційно-регресійні моделі, побудовані за чисельними вибірковими даними, а отримані результати є ймовірними, вірогідними.

З метою дослідження причинно-наслідкових зв'язків проводять логіко-інформаційне моделювання економічних явищ і процесів.

Вимоги до моделювання детермінованих факторних систем:

1) фактори, що вводяться в модель і самі моделі мають бути адекватними реальності, тобто бути реальними, а не вигаданими абстрактними величинами або явищами;

2) побудована модель має відбивати причинно-наслідкові зв'язки в аналізованому явищі, а не бути просто математичним співвідношенням між показниками.

3) всі показники повинні мати кількісне вираження;

4) сума впливу окремих факторів визначена за моделлю має дорівнювати загальній зміні результативного показника.

При моделюванні детермінованих функціональних зв'язків у фінансовому аналізі виділяють такі **види моделей**.

1. **Адитивна** – залежність між факторами представлена у вигляді алгебраїчної суми:

$$Y = \sum_{i=1}^n x_i = x_1 + x_2 + \dots + x_n \quad (1.9)$$

2. **Мультиплікативна** – залежність між результативним показником та факторами можна представити як добуток:

$$Y = \prod_{i=1}^n x_i = x_1 \times x_2 \times \dots \times x_n. \quad (1.10)$$

3. **Кратна** – залежність, що являє собою відношення факторів:

$$Y = \frac{x_1}{x_2}. \quad (1.11)$$

4. **Змішана (комбінована)** у вигляді різних комбінацій:

$$Y = \frac{x_1}{(x_2 + x_3)} \quad Y = \frac{(x_1 + x_2)}{x_3} \quad Y = (x_1 + x_2) \times x_3 \quad (1.12)$$

Для моделювання різних випадків в аналізі застосовуються спеціальні прийоми перетворення типових факторних моделей.

Всі вони засновані на прийомі деталізації.

Деталізація – розкладання більш загальних факторів на менш загальні. Деталізації підлягають лише комплексні фактори, прості фактори не деталізуються. Деталізація дозволяє здійснити комплексний аналіз показників діяльності підприємств, врахувати значущість, рівень впливу кожного з факторів.

При цьому необхідно шукати оптимальний рівень деталізації факторів, враховуючи, що:

– надмірна деталізація факторів не є доцільною, тому що призводить до ускладнення планування, обліку і аналізу;

– надмірне укрупнення факторів звужує пошук резервів поліпшення діяльності підприємства та підвищення ефективності виробництва.

Крім цього, при виборі факторів треба мати на увазі, що аналіз спроможний дослідити лише ті економічні явища, які відображено в певних економічних показниках, що мають числову (кількісну) харак-

2) побудована модель має відбивати причинно-наслідкові зв'язки в аналізованому явищі, а не бути просто математичним співвідношенням між показниками.

3) всі показники повинні мати кількісне вираження;

4) сума впливу окремих факторів визначена за моделлю має дорівнювати загальній зміні результативного показника.

При моделюванні детермінованих функціональних зв'язків у фінансовому аналізі виділяють такі **види моделей**.

1. **Адитивна** – залежність між факторами представлена у вигляді алгебраїчної суми:

$$Y = \sum_{i=1}^n x_i = x_1 + x_2 + \dots + x_n \quad (1.9)$$

2. **Мультиплікативна** – залежність між результативним показником та факторами можна представити як добуток:

$$Y = \prod_{i=1}^n x_i = x_1 \times x_2 \times \dots \times x_n. \quad (1.10)$$

3. **Кратна** – залежність, що являє собою відношення факторів:

$$Y = \frac{x_1}{x_2}. \quad (1.11)$$

4. **Змішана (комбінована)** у вигляді різних комбінацій:

$$Y = \frac{x_1}{(x_2 + x_3)} \quad Y = \frac{(x_1 + x_2)}{x_3} \quad Y = (x_1 + x_2) \times x_3 \quad (1.12)$$

Для моделювання різних випадків в аналізі застосовуються спеціальні прийоми перетворення типових факторних моделей.

Всі вони засновані на прийомі деталізації.

Деталізація – розкладання більш загальних факторів на менш загальні. Деталізації підлягають лише комплексні фактори, прості фактори не деталізуються. Деталізація дозволяє здійснити комплексний аналіз показників діяльності підприємств, врахувати значущість, рівень впливу кожного з факторів.

При цьому необхідно шукати оптимальний рівень деталізації факторів, враховуючи, що:

– надмірна деталізація факторів не є доцільною, тому що призводить до ускладнення планування, обліку і аналізу;

– надмірне укрупнення факторів звужує пошук резервів поліпшення діяльності підприємства та підвищення ефективності виробництва.

Крім цього, при виборі факторів треба мати на увазі, що аналіз спроможний дослідити лише ті економічні явища, які відображено в певних економічних показниках, що мають числову (кількісну) харак-

теристику, тому при виборі факторів слід уникати тих, вплив яких на результати діяльності підприємства неможливо розрахувати (соціально-економічні, демографічні, природні, науково-технічні, політичні, культурні).

Методи перетворення детермінованих факторних систем:

1. Подовження факторної системи, коли сукупність факторів впливу збільшується шляхом деталізації. Цей метод є універсальним для всіх видів моделей.

2. Розширення факторної системи – здійснюється шляхом множення чисельника і знаменника кратної моделі на один або декілька нових показників. В результаті кратна модель перетворюється в мультиплікативну з новим набором факторів.

3. Скорочення факторної системи – здійснюється шляхом поділу чисельника і знаменника дробу на один і той самий показник.

Особливістю детермінованого аналізу та його недоліком є обмеженість можливостей моделювання кількістю прямих зв'язків між факторами.

Стохастичний аналіз спрямований на дослідження непрямих зв'язків і є інструментом поглиблення детермінованого аналізу.

Необхідні умови застосування кореляційно-регресійного аналізу:

- наявність достатньо великої кількості спостережень про величину досліджуваних факторних і результативних показників;
- досліджувані фактори повинні мати кількісний вимір і відобразитись в тих чи інших джерелах інформації.

Розрізняють парну кореляцію – зв'язок між двома показниками, один з яких є факторним, а другий результативним і множинну кореляцію, яка виникає від взаємодії декількох факторів з результативним показником.

Обґрунтування рівняння зв'язку проводиться з допомогою графічних прийомів та прийомів групування.

Найпростішим рівнянням, яке характеризує парну стохастичну залежність, є рівняння прямої:

$$Y = a + bx, \quad (1.13)$$

де x – факторний показник,

Y – результативний показник,

a і b – коефіцієнти (параметри) рівняння регресії.

Це рівняння описує такий зв'язок між двома ознаками, при якому із зміною факторного показника на визначену величину спостерігається рівномірний зріст (зменшення) значень результативного показника.

теристику, тому при виборі факторів слід уникати тих, вплив яких на результати діяльності підприємства неможливо розрахувати (соціально-економічні, демографічні, природні, науково-технічні, політичні, культурні).

Методи перетворення детермінованих факторних систем:

1. Подовження факторної системи, коли сукупність факторів впливу збільшується шляхом деталізації. Цей метод є універсальним для всіх видів моделей.

2. Розширення факторної системи – здійснюється шляхом множення чисельника і знаменника кратної моделі на один або декілька нових показників. В результаті кратна модель перетворюється в мультиплікативну з новим набором факторів.

3. Скорочення факторної системи – здійснюється шляхом поділу чисельника і знаменника дробу на один і той самий показник.

Особливістю детермінованого аналізу та його недоліком є обмеженість можливостей моделювання кількістю прямих зв'язків між факторами.

Стохастичний аналіз спрямований на дослідження непрямих зв'язків і є інструментом поглиблення детермінованого аналізу.

Необхідні умови застосування кореляційно-регресійного аналізу:

- наявність достатньо великої кількості спостережень про величину досліджуваних факторних і результативних показників;
- досліджувані фактори повинні мати кількісний вимір і відобразитись в тих чи інших джерелах інформації.

Розрізняють парну кореляцію – зв'язок між двома показниками, один з яких є факторним, а другий результативним і множинну кореляцію, яка виникає від взаємодії декількох факторів з результативним показником.

Обґрунтування рівняння зв'язку проводиться з допомогою графічних прийомів та прийомів групування.

Найпростішим рівнянням, яке характеризує парну стохастичну залежність, є рівняння прямої:

$$Y = a + bx, \quad (1.13)$$

де x – факторний показник,

Y – результативний показник,

a і b – коефіцієнти (параметри) рівняння регресії.

Це рівняння описує такий зв'язок між двома ознаками, при якому із зміною факторного показника на визначену величину спостерігається рівномірний зріст (зменшення) значень результативного показника.

Коефіцієнт a – постійна величина результативного показника, яка не пов'язана зі зміною факторного параметра.

Коефіцієнт b показує середню зміну результативного показника з підвищенням (зменшенням) величини факторного на одиницю.

Якщо при збільшенні одного показника значення другого збільшуються до визначеного рівня, а потім починає знижуватись, то для запису такої залежності краще використовувати рівняння параболи другого порядку:

$$Y = a + bx + cx^2 \quad (1.14)$$

Для визначення параметрів a , b , c необхідно розв'язати наступну систему рівнянь:

$$\begin{cases} na + b\sum x + c\sum x^2 = \sum y \\ a\sum x + b\sum x^2 + c\sum x^3 = \sum xy \\ a\sum x^2 + b\sum x^3 + c\sum x^4 = \sum x^2y \end{cases} \quad (1.15)$$

Часто в економічному аналізі для опису залежностей використовують гіперболу:

$$Y = a + \frac{b}{x} \quad (1.16)$$

Гіпербола описує таку залежність між двома показниками, коли при збільшенні однієї змінної (x) значення другої (y) зростає до визначеного рівня (a).

Для визначення її параметрів необхідно розв'язати наступну систему рівнянь:

$$\begin{cases} na + b\sum \frac{1}{x} = \sum y \\ a\sum \frac{1}{x} + b\sum \frac{1}{x^2} = \sum \left(\frac{1}{x}\right)y \end{cases} \quad (1.17)$$

Універсальним показником виміру щільності парного зв'язку між факторним і результативним показниками є кореляційне співвідношення:

$$\eta = \sqrt{\frac{\sigma_y^2 - \sigma_{y_x}^2}{\sigma_y^2}}, \quad (1.18)$$

де σ_y^2 – середній квадрат відхилень значень результативного показника

від середнього його значення, тобто $\sigma_y^2 = \frac{\sum (y - \bar{y})^2}{n}$;

Коефіцієнт a – постійна величина результативного показника, яка не пов'язана зі зміною факторного параметра.

Коефіцієнт b показує середню зміну результативного показника з підвищенням (зменшенням) величини факторного на одиницю.

Якщо при збільшенні одного показника значення другого збільшуються до визначеного рівня, а потім починає знижуватись, то для запису такої залежності краще використовувати рівняння параболи другого порядку:

$$Y = a + bx + cx^2 \quad (1.14)$$

Для визначення параметрів a , b , c необхідно розв'язати наступну систему рівнянь:

$$\begin{cases} na + b\sum x + c\sum x^2 = \sum y \\ a\sum x + b\sum x^2 + c\sum x^3 = \sum xy \\ a\sum x^2 + b\sum x^3 + c\sum x^4 = \sum x^2y \end{cases} \quad (1.15)$$

Часто в економічному аналізі для опису залежностей використовують гіперболу:

$$Y = a + \frac{b}{x} \quad (1.16)$$

Гіпербола описує таку залежність між двома показниками, коли при збільшенні однієї змінної (x) значення другої (y) зростає до визначеного рівня (a).

Для визначення її параметрів необхідно розв'язати наступну систему рівнянь:

$$\begin{cases} na + b\sum \frac{1}{x} = \sum y \\ a\sum \frac{1}{x} + b\sum \frac{1}{x^2} = \sum \left(\frac{1}{x}\right)y \end{cases} \quad (1.17)$$

Універсальним показником виміру щільності парного зв'язку між факторним і результативним показниками є кореляційне співвідношення:

$$\eta = \sqrt{\frac{\sigma_y^2 - \sigma_{y_x}^2}{\sigma_y^2}}, \quad (1.18)$$

де σ_y^2 – середній квадрат відхилень значень результативного показника

від середнього його значення, тобто $\sigma_y^2 = \frac{\sum (y - \bar{y})^2}{n}$;

$\sigma_{y_x}^2$ – середній квадрат відхилень значень результативного показника від теоретичних значень цього показника, визначених за регресійним рівнянням для емпіричних значень факторного показника, тобто

$$\sigma_{y_x}^2 = \frac{\sum (y - y_x)^2}{n}.$$

Кореляційне відношення змінюється в межах від 0 до 1.

Вирішення задачі багатофакторного кореляційного аналізу проводиться на ЕОМ за типовими програмами. При цьому характер взаємозв'язку між показниками може описуватися співвідношеннями:

лінійний:

$$Y = a + b_1 x_1 + b_2 x_2 + \dots + b_n x_n \quad (1.19)$$

ступеневий:

$$Y = b_0 \times x_1^{b_1} \times x_2^{b_2} \times \dots \times x_n^{b_n} \quad (1.20)$$

логарифмічний:

$$\lg Y = b_0 + b_1 \times \lg x_1 + b_2 \times \lg x_2 + \dots + b_n \times \lg x_n \quad (1.21)$$

Отримані рівняння регресії можна використовувати для:

- розрахунку впливу факторів на приріст результативного показника;
- підрахунку резервів підвищення рівня результативного показника;
- планування і прогнозування його величини.

Вплив кожного фактора на приріст (відхилення) результативного показника за рівняннями множинної кореляції розраховується наступним чином:

$$\Delta Y_x = b_i \times \Delta x_i$$

Оцінка діяльності підприємства і підрахунок резервів проводиться порівнянням фактичної величини результативного показника з теоретичною (розрахованою), яка визначається на основі рівняння регресії.

Практичне заняття

Мета заняття: з'ясувати сутність і значення фінансового аналізу в умовах ринкової економіки, визначити предмет, об'єкт і суб'єкти фінансового аналізу, дати характеристику окремим позиціям видової класифікації фінансового аналізу, систем показників і методів його проведення. Виявити методологічні принципи і особливості здійснення фінансово-аналітичної роботи на підприємстві. З'ясувати особливості

$\sigma_{y_x}^2$ – середній квадрат відхилень значень результативного показника від теоретичних значень цього показника, визначених за регресійним рівнянням для емпіричних значень факторного показника, тобто

$$\sigma_{y_x}^2 = \frac{\sum (y - y_x)^2}{n}.$$

Кореляційне відношення змінюється в межах від 0 до 1.

Вирішення задачі багатофакторного кореляційного аналізу проводиться на ЕОМ за типовими програмами. При цьому характер взаємозв'язку між показниками може описуватися співвідношеннями:

лінійний:

$$Y = a + b_1 x_1 + b_2 x_2 + \dots + b_n x_n \quad (1.19)$$

ступеневий:

$$Y = b_0 \times x_1^{b_1} \times x_2^{b_2} \times \dots \times x_n^{b_n} \quad (1.20)$$

логарифмічний:

$$\lg Y = b_0 + b_1 \times \lg x_1 + b_2 \times \lg x_2 + \dots + b_n \times \lg x_n \quad (1.21)$$

Отримані рівняння регресії можна використовувати для:

- розрахунку впливу факторів на приріст результативного показника;
- підрахунку резервів підвищення рівня результативного показника;
- планування і прогнозування його величини.

Вплив кожного фактора на приріст (відхилення) результативного показника за рівняннями множинної кореляції розраховується наступним чином:

$$\Delta Y_x = b_i \times \Delta x_i$$

Оцінка діяльності підприємства і підрахунок резервів проводиться порівнянням фактичної величини результативного показника з теоретичною (розрахованою), яка визначається на основі рівняння регресії.

Практичне заняття

Мета заняття: з'ясувати сутність і значення фінансового аналізу в умовах ринкової економіки, визначити предмет, об'єкт і суб'єкти фінансового аналізу, дати характеристику окремим позиціям видової класифікації фінансового аналізу, систем показників і методів його проведення. Виявити методологічні принципи і особливості здійснення фінансово-аналітичної роботи на підприємстві. З'ясувати особливості

застосування сучасної методики оцінювання фінансових звітів, моделювання та аналізу факторних систем фінансових показників.

Питання для підготовки та обговорення

1. Значення фінансового аналізу в економічній діяльності підприємства.
2. Предмет, об'єкт і суб'єкти фінансового аналізу. Фінансовий стан підприємства як результат фінансово-виробничої діяльності, його характеристика й оцінка.
3. Мета і завдання фінансового аналізу. Визначення особливостей мети фінансового аналізу залежно від суб'єктів, що його здійснюють.
4. Види фінансового аналізу.
5. Методи порівняльного аналізу та особливості їх застосування. Методи приведення вихідних даних до порівняльного виду: нейтралізація об'ємного, вартісного та структурного фактора.
6. Моделювання та аналіз факторних систем фінансових показників.

Питання для самоперевірки

1. Що таке фінансовий аналіз?
2. Що є предметом, суб'єктом та об'єктом фінансового аналізу?
3. У чому полягає відмінність між зовнішнім і внутрішнім фінансовим аналізом?
4. Сформулюйте мету фінансового аналізу для трьох основних груп користувачів: менеджерів фірми, власників капіталу, кредиторів.
5. Охарактеризуйте послідовність проведення аналізу фінансового стану.
6. Яка існує класифікація методів аналізу?

Тести

- 1. Предметом фінансового аналізу є:**
- а) діяльність підприємства;
  - б) виробничий потенціал підприємства;
  - в) ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, прибутковість та ефективність використання майна підприємства;
  - г) рух грошових потоків підприємства;

застосування сучасної методики оцінювання фінансових звітів, моделювання та аналізу факторних систем фінансових показників.

Питання для підготовки та обговорення

1. Значення фінансового аналізу в економічній діяльності підприємства.
2. Предмет, об'єкт і суб'єкти фінансового аналізу. Фінансовий стан підприємства як результат фінансово-виробничої діяльності, його характеристика й оцінка.
3. Мета і завдання фінансового аналізу. Визначення особливостей мети фінансового аналізу залежно від суб'єктів, що його здійснюють.
4. Види фінансового аналізу.
5. Методи порівняльного аналізу та особливості їх застосування. Методи приведення вихідних даних до порівняльного виду: нейтралізація об'ємного, вартісного та структурного фактора.
6. Моделювання та аналіз факторних систем фінансових показників.

Питання для самоперевірки

1. Що таке фінансовий аналіз?
2. Що є предметом, суб'єктом та об'єктом фінансового аналізу?
3. У чому полягає відмінність між зовнішнім і внутрішнім фінансовим аналізом?
4. Сформулюйте мету фінансового аналізу для трьох основних груп користувачів: менеджерів фірми, власників капіталу, кредиторів.
5. Охарактеризуйте послідовність проведення аналізу фінансового стану.
6. Яка існує класифікація методів аналізу?

Тести

- 1. Предметом фінансового аналізу є:**
- а) діяльність підприємства;
  - б) виробничий потенціал підприємства;
  - в) ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, прибутковість та ефективність використання майна підприємства;
  - г) рух грошових потоків підприємства;

д) відносини між різними суб'єктами, що спричиняють зміну в складі активів і зобов'язань цих суб'єктів.

2. Побудова рядів динаміки аналізованого показника з метою визначення тенденцій чи напрямків розвитку економічних явищ і процесів; передбачає порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом – це :

- а) вертикальний аналіз;
- б) горизонтальний аналіз;
- в) трендовий аналіз;
- г) міжгосподарський аналіз;
- д) балансовий прийом.

3. Фінансовий стан підприємства характеризується:

а) сукупністю виробничо-господарських факторів;
 б) системою показників, що відображають співвідношення різних складових активів і пасивів підприємства між собою;

в) системою показників, що відображають наявність і формування фінансових ресурсів;

г) забезпеченістю фінансовими ресурсами, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю

д) системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

4. Основним завданням аналізу фінансового стану є:

- а) дослідження результатів господарської діяльності підприємства;
- б) аналіз бухгалтерської звітності;
- в) оцінка ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості та ефективності використання майна підприємства;
- г) планування фінансової діяльності підприємства;
- д) дослідження фінансових ресурсів.

5. До предикативних моделей належить:

- а) горизонтальний аналіз;
- б) розрахунок точки беззбитковості;
- в) вертикальний аналіз;
- г) звітний баланс;
- д) розрахунок нормативу оборотних активів.

6. До внутрішніх користувачів фінансової інформації належать:

- а) власники підприємства;
- б) кредитори підприємства;
- в) постачальники підприємства;
- г) менеджери підприємства;
- д) покупці продукції підприємства.

д) відносини між різними суб'єктами, що спричиняють зміну в складі активів і зобов'язань цих суб'єктів.

2. Побудова рядів динаміки аналізованого показника з метою визначення тенденцій чи напрямків розвитку економічних явищ і процесів; передбачає порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом – це :

- а) вертикальний аналіз;
- б) горизонтальний аналіз;
- в) трендовий аналіз;
- г) міжгосподарський аналіз;
- д) балансовий прийом.

3. Фінансовий стан підприємства характеризується:

а) сукупністю виробничо-господарських факторів;
 б) системою показників, що відображають співвідношення різних складових активів і пасивів підприємства між собою;

в) системою показників, що відображають наявність і формування фінансових ресурсів;

г) забезпеченістю фінансовими ресурсами, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю

д) системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

4. Основним завданням аналізу фінансового стану є:

- а) дослідження результатів господарської діяльності підприємства;
- б) аналіз бухгалтерської звітності;
- в) оцінка ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості та ефективності використання майна підприємства;
- г) планування фінансової діяльності підприємства;
- д) дослідження фінансових ресурсів.

5. До предикативних моделей належить:

- а) горизонтальний аналіз;
- б) розрахунок точки беззбитковості;
- в) вертикальний аналіз;
- г) звітний баланс;
- д) розрахунок нормативу оборотних активів.

6. До внутрішніх користувачів фінансової інформації належать:

- а) власники підприємства;
- б) кредитори підприємства;
- в) постачальники підприємства;
- г) менеджери підприємства;
- д) покупці продукції підприємства.

7. Яке групування факторів дозволяє найбільш повно врахувати особливості окремих підприємств або галузей виробництва:

- а) загальні та специфічні;
- б) внутрішні та зовнішні;
- в) об'єктивні та суб'єктивні;
- г) екстенсивні та інтенсивні;
- д) кількісні та якісні.

8. На якому етапі аналітичних досліджень використовується прийом деталізації показників?

- а) узагальнення результатів аналізу;
- б) обробка вихідної інформації;
- в) підготовка даних для аналізу;
- г) збір даних для аналізу;
- д) на всіх перелічених.

9. До неформалізованих методів фінансового аналізу належать:

- а) середніх величин, групування, індексні, експертних оцінок, сценаріїв, психологічні, морфологічні, порівняльні;
- б) математичні, статистичні;
- в) імітаційного моделювання, лінійного планування, ситуаційного аналізу, прогнозування;
- г) експертних оцінок, сценаріїв, психологічні, морфологічні;
- д) традиційні, економіко-статистичні, економіко-математичні, евристичні.

10. Сутність прийому елімінування полягає у:

- а) розподілі сукупності даних на якісно однорідні групи за певними суттєвими ознаками з метою вивчення їх структури або взаємозв'язків між компонентами;
- б) зіставленні взаємозв'язаних показників господарської діяльності;
- в) використанні спеціальних розрахункових формул, які прив'язані до найбільш поширених фінансово-економічних моделей і дозволяють усунути вплив всіх, крім одного, факторів на величину результативного показника, що дає змогу вивчити вплив кожного фактора на величину досліджуваного показника;
- г) встановленні аналітичного відображення залежностей між досліджуваними ознаками – факторами формування результативного показника.
- д) вимірювання впливу факторів в моделях, де результативний показник поданий у вигляді добутку факторів.

11. Зміна показника за аналізований період у відсотках визначається як:

- а) відношення кінцевого рівня до початкового, виражене у відсотках;

7. Яке групування факторів дозволяє найбільш повно врахувати особливості окремих підприємств або галузей виробництва:

- а) загальні та специфічні;
- б) внутрішні та зовнішні;
- в) об'єктивні та суб'єктивні;
- г) екстенсивні та інтенсивні;
- д) кількісні та якісні.

8. На якому етапі аналітичних досліджень використовується прийом деталізації показників?

- а) узагальнення результатів аналізу;
- б) обробка вихідної інформації;
- в) підготовка даних для аналізу;
- г) збір даних для аналізу;
- д) на всіх перелічених.

9. До неформалізованих методів фінансового аналізу належать:

- а) середніх величин, групування, індексні, експертних оцінок, сценаріїв, психологічні, морфологічні, порівняльні;
- б) математичні, статистичні;
- в) імітаційного моделювання, лінійного планування, ситуаційного аналізу, прогнозування;
- г) експертних оцінок, сценаріїв, психологічні, морфологічні;
- д) традиційні, економіко-статистичні, економіко-математичні, евристичні.

10. Сутність прийому елімінування полягає у:

- а) розподілі сукупності даних на якісно однорідні групи за певними суттєвими ознаками з метою вивчення їх структури або взаємозв'язків між компонентами;
- б) зіставленні взаємозв'язаних показників господарської діяльності;
- в) використанні спеціальних розрахункових формул, які прив'язані до найбільш поширених фінансово-економічних моделей і дозволяють усунути вплив всіх, крім одного, факторів на величину результативного показника, що дає змогу вивчити вплив кожного фактора на величину досліджуваного показника;
- г) встановленні аналітичного відображення залежностей між досліджуваними ознаками – факторами формування результативного показника.
- д) вимірювання впливу факторів в моделях, де результативний показник поданий у вигляді добутку факторів.

11. Зміна показника за аналізований період у відсотках визначається як:

- а) відношення кінцевого рівня до початкового, виражене у відсотках;

- б) різниця між питомою вагою показника в сукупності на кінець періоду і питомою вагою на початок періоду;
- в) відношення абсолютного приросту за аналізований період до початкового рівня показника;
- г) темп зростання показника за аналізований період мінус 100%.
- д) різниця між кінцевим і початковим рівнем показника за аналізований період.

- б) різниця між питомою вагою показника в сукупності на кінець періоду і питомою вагою на початок періоду;
- в) відношення абсолютного приросту за аналізований період до початкового рівня показника;
- г) темп зростання показника за аналізований період мінус 100%.
- д) різниця між кінцевим і початковим рівнем показника за аналізований період.

Тема 2

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

---

1. *Фінансова звітність як інформаційна база фінансового аналізу підприємства.*
2. *Загальна характеристика основних форм фінансової звітності підприємств.*
3. *Сучасна методика аналізу фінансових звітів.*
4. *Агрегування фінансової звітності.*
5. *Попередня оцінка динаміки фінансового стану підприємства.*

1. Загальна характеристика інформаційної бази фінансового аналізу підприємства

Все розмаїття відносин, в яке підприємство вступає із суб'єктами зовнішнього середовища, базується на фінансовій інформації про це підприємство, що дозволяє оцінити можливість практичної реалізації своїх економічних інтересів у взаємовідносинах з ним.

Фінансова інформація – це систематизований набір відповідних інформативних показників, необхідних для проведення аналізу, планування та підготовки ефективних управлінських рішень щодо фінансово-господарської діяльності підприємства.

Сучасний розвиток фінансового аналізу значною мірою характеризується змінами інформаційної моделі фінансово-економічних систем під впливом реформування національної системи фінансового обліку, впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, звітності й аудиту.

Джерелом інформації для діагностики фінансового стану є фінансова звітність, примітки до фінансової звітності, статистична й оперативна звітність.

Кожне підприємство розпоряджається трьома потоками фінансової інформації: нормативною, плановою і фактичною. Однак, зовнішньому користувачу доступні лише фактичні дані про фінансовий стан підприємства.

Оцінка фінансового стану підприємства здійснюється на основі даних, що представлені в першу чергу в фінансовій звітності підприємства.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» дає наступне визначення фінансової звітності: «**Фінансова звітність** – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фі-

---

Тема 2

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

---

1. *Фінансова звітність як інформаційна база фінансового аналізу підприємства.*
2. *Загальна характеристика основних форм фінансової звітності підприємств.*
3. *Сучасна методика аналізу фінансових звітів.*
4. *Агрегування фінансової звітності.*
5. *Попередня оцінка динаміки фінансового стану підприємства.*

1. Загальна характеристика інформаційної бази фінансового аналізу підприємства

Все розмаїття відносин, в яке підприємство вступає із суб'єктами зовнішнього середовища, базується на фінансовій інформації про це підприємство, що дозволяє оцінити можливість практичної реалізації своїх економічних інтересів у взаємовідносинах з ним.

Фінансова інформація – це систематизований набір відповідних інформативних показників, необхідних для проведення аналізу, планування та підготовки ефективних управлінських рішень щодо фінансово-господарської діяльності підприємства.

Сучасний розвиток фінансового аналізу значною мірою характеризується змінами інформаційної моделі фінансово-економічних систем під впливом реформування національної системи фінансового обліку, впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, звітності й аудиту.

Джерелом інформації для діагностики фінансового стану є фінансова звітність, примітки до фінансової звітності, статистична й оперативна звітність.

Кожне підприємство розпоряджається трьома потоками фінансової інформації: нормативною, плановою і фактичною. Однак, зовнішньому користувачу доступні лише фактичні дані про фінансовий стан підприємства.

Оцінка фінансового стану підприємства здійснюється на основі даних, що представлені в першу чергу в фінансовій звітності підприємства.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» дає наступне визначення фінансової звітності: «**Фінансова звітність** – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фі-

нансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період».

Загальні вимоги до фінансової звітності викладені в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Для прийняття фінансових рішень фінансовим аналітикам потрібна інформація про фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства. Зазначені інформаційні потреби обумовили склад фінансової звітності, до якої відносять:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан);
- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупні доходи);
- Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом);
- Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом);
- Звіт про власний капітал;
- Примітки до річної фінансової звітності;
- Додаток до приміток до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами».

Ця звітність представляє собою комплекс показників, яким притаманні як логічний, так і інформаційний взаємозв'язок. Логічний взаємозв'язок полягає у взаємному доповненні та взаємній кореспонденції розділів та статей звітних форм. Регулярність формування на підприємствах стандартної звітності дає змогу проводити аналіз оперативного, без витрачання додаткових зусиль на пошук інформації.

Окрім перерахованих форм, необхідно мати додаткову інформацію про підприємство, яку не завжди можна виділити із фінансових звітів.

Склад звітності повністю відповідає вимогам Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Компоненти фінансової звітності відображають різні аспекти господарських операцій і подій за звітний період, відповідну інформацію попереднього звітного періоду, розкриття облікової політики та її змін, що робить можливим ретроспективний аналіз діяльності підприємства.

Враховуючи ступінь порівнянності показників динамічного ряду, у діючій моделі фінансового аналізу значно розширилася сфера стратегічних досліджень, що дає змогу імітувати перспективи суб'єкта господарювання. Це стосується насамперед параметрів віддачі авансованою капіталу, кризових порогів і періодів їх подолання, платоспроможності та кредитоспроможності тощо.

Мета фінансової звітності – надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

Фінансова звітність забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо:

нансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період».

Загальні вимоги до фінансової звітності викладені в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Для прийняття фінансових рішень фінансовим аналітикам потрібна інформація про фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства. Зазначені інформаційні потреби обумовили склад фінансової звітності, до якої відносять:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан);
- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупні доходи);
- Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом);
- Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом);
- Звіт про власний капітал;
- Примітки до річної фінансової звітності;
- Додаток до приміток до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами».

Ця звітність представляє собою комплекс показників, яким притаманні як логічний, так і інформаційний взаємозв'язок. Логічний взаємозв'язок полягає у взаємному доповненні та взаємній кореспонденції розділів та статей звітних форм. Регулярність формування на підприємствах стандартної звітності дає змогу проводити аналіз оперативного, без витрачання додаткових зусиль на пошук інформації.

Окрім перерахованих форм, необхідно мати додаткову інформацію про підприємство, яку не завжди можна виділити із фінансових звітів.

Склад звітності повністю відповідає вимогам Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Компоненти фінансової звітності відображають різні аспекти господарських операцій і подій за звітний період, відповідну інформацію попереднього звітного періоду, розкриття облікової політики та її змін, що робить можливим ретроспективний аналіз діяльності підприємства.

Враховуючи ступінь порівнянності показників динамічного ряду, у діючій моделі фінансового аналізу значно розширилася сфера стратегічних досліджень, що дає змогу імітувати перспективи суб'єкта господарювання. Це стосується насамперед параметрів віддачі авансованою капіталу, кризових порогів і періодів їх подолання, платоспроможності та кредитоспроможності тощо.

Мета фінансової звітності – надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

Фінансова звітність забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо:

- придбання, продажу та володіння цінними паперами;
- участі в капіталі підприємства;
- оцінки якості управління;
- оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання;
- забезпеченості зобов'язань підприємства;
- визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу;
- регулювання діяльності підприємства;
- інших рішень.

Дані фінансової звітності є основою не тільки для оцінки результатів звітного періоду, а й для їх прогнозування. Так, інформація щодо фінансового стану та результатів діяльності часто використовується як основа для прогнозування майбутнього фінансового стану.

Фінансова звітність повинна задовольняти потреби тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їхніх конкретних інформаційних потреб.

У світовій і національній практиці фінансова звітність базується на принципах:

- відкритості інформації;
- зрозумілості фінансової звітності особам, які приймають ділові рішення на її підставі;
- корисності чи значущості та вірогідності припущень і обмежень, які дають змогу адекватної інтерпретації фінансової звітності.

2. Загальна характеристика основних форм фінансової звітності підприємств

Фінансова звітність має надати дохідливу, доречну, достовірну та зіставну інформацію щодо фінансового стану, результатів діяльності підприємства, руху його грошових коштів, змін у складі власного капіталу.

Для того щоб фінансова звітність була зрозумілою користувачам, НП(С)БО 1 вимагає наявності у ній даних про:

- назву, організаційно-правову форму та місцезнаходження підприємства (країну, де зареєстроване підприємство, адресу його офісу);
- короткий опис основної діяльності підприємства;
- назву материнської (холдингової) компанії підприємства;
- середню кількість працівників підприємства протягом звітного періоду.
- дату затвердження фінансової звітності;

- придбання, продажу та володіння цінними паперами;
- участі в капіталі підприємства;
- оцінки якості управління;
- оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання;
- забезпеченості зобов'язань підприємства;
- визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу;
- регулювання діяльності підприємства;
- інших рішень.

Дані фінансової звітності є основою не тільки для оцінки результатів звітного періоду, а й для їх прогнозування. Так, інформація щодо фінансового стану та результатів діяльності часто використовується як основа для прогнозування майбутнього фінансового стану.

Фінансова звітність повинна задовольняти потреби тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їхніх конкретних інформаційних потреб.

У світовій і національній практиці фінансова звітність базується на принципах:

- відкритості інформації;
- зрозумілості фінансової звітності особам, які приймають ділові рішення на її підставі;
- корисності чи значущості та вірогідності припущень і обмежень, які дають змогу адекватної інтерпретації фінансової звітності.

2. Загальна характеристика основних форм фінансової звітності підприємств

Фінансова звітність має надати дохідливу, доречну, достовірну та зіставну інформацію щодо фінансового стану, результатів діяльності підприємства, руху його грошових коштів, змін у складі власного капіталу.

Для того щоб фінансова звітність була зрозумілою користувачам, НП(С)БО 1 вимагає наявності у ній даних про:

- назву, організаційно-правову форму та місцезнаходження підприємства (країну, де зареєстроване підприємство, адресу його офісу);
- короткий опис основної діяльності підприємства;
- назву материнської (холдингової) компанії підприємства;
- середню кількість працівників підприємства протягом звітного періоду.
- дату затвердження фінансової звітності;

- повідомлення про складання фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності;
- дату, станом на яку наведені його показники фінансового звіту, або період, який він охоплює. Якщо період, за який складено фінансовий звіт, відрізняється від звітного періоду, то причини і наслідки цього повинні бути розкриті у примітках до фінансової звітності;
- обрану облікову політику шляхом опису;
- принципи оцінки статей звітності.
- методи обліку щодо окремих статей звітності.
- іншу інформацію, розкриття якої передбачено відповідними НП(С)БО.

Фінансова звітність має бути підготовлена та надана користувачам у певні терміни, які визначаються чинним законодавством. У разі надмірної затримки під час надання звітної інформації вона може втратити свою доречність.

За НП(С)БО 1, звітний період становить календарний рік. Проте для новоствореного підприємства або для підприємства, яке ліквідується, тривалість звітного періоду може бути іншою.

З метою забезпечення вірогідності, інформація у фінансових звітах має бути повною, з огляду на її важливість для користувача та витрати, пов'язані з отриманням цієї інформації.

Тому фінансова звітність не обмежується лише балансом (звітом про фінансовий стан), звітом про фінансові результати (звітом про сукупний дохід), звітом про рух грошових коштів, звітом про власний капітал, а містить і примітки, які забезпечують деталізацію і обґрунтованість статей фінансової звітності, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності.

Основним звітним документом підприємства є Баланс (Звіт про фінансовий стан).

Баланс – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату.

Елементами балансу, безпосередньо пов'язаними з визначенням фінансового стану підприємства та змін у ньому, є:

- **активи** – ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому;

- повідомлення про складання фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності;
- дату, станом на яку наведені його показники фінансового звіту, або період, який він охоплює. Якщо період, за який складено фінансовий звіт, відрізняється від звітного періоду, то причини і наслідки цього повинні бути розкриті у примітках до фінансової звітності;
- обрану облікову політику шляхом опису;
- принципи оцінки статей звітності.
- методи обліку щодо окремих статей звітності.
- іншу інформацію, розкриття якої передбачено відповідними НП(С)БО.

Фінансова звітність має бути підготовлена та надана користувачам у певні терміни, які визначаються чинним законодавством. У разі надмірної затримки під час надання звітної інформації вона може втратити свою доречність.

За НП(С)БО 1, звітний період становить календарний рік. Проте для новоствореного підприємства або для підприємства, яке ліквідується, тривалість звітного періоду може бути іншою.

З метою забезпечення вірогідності, інформація у фінансових звітах має бути повною, з огляду на її важливість для користувача та витрати, пов'язані з отриманням цієї інформації.

Тому фінансова звітність не обмежується лише балансом (звітом про фінансовий стан), звітом про фінансові результати (звітом про сукупний дохід), звітом про рух грошових коштів, звітом про власний капітал, а містить і примітки, які забезпечують деталізацію і обґрунтованість статей фінансової звітності, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності.

Основним звітним документом підприємства є Баланс (Звіт про фінансовий стан).

Баланс – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату.

Елементами балансу, безпосередньо пов'язаними з визначенням фінансового стану підприємства та змін у ньому, є:

- **активи** – ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому;

– **зобов’язання** – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди;

– **власний капітал** – частина в активах підприємства що залишається після вирахування його зобов’язань.

Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов’язань та власного капіталу.

Актив відображається в балансі за умови, що його оцінка може бути достовірно визначена і очікується отримання в майбутньому економічних вигод, пов’язаних з його використанням. Витрати на придбання та створення активу, який не може бути відображений в балансі, включаються до складу витрат звітного періоду.

В активі балансу показують наявність та розміщення майна.

Статті активу розташовані залежно від ступеня ліквідності майна (за зростанням ліквідності), тобто від того, наскільки швидко даний вид активу може бути переведений в грошову форму. Розділи балансу також складаються в порядку зростання ліквідності.

Зобов’язання відображається у балансі, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення.

Пасив балансу відображає джерела фінансування коштів підприємства, згруповані на певну дату за їх приналежністю, призначенням та терміновістю повернення.

У звітних балансах показники активу і пасиву наводяться на початок року і кінець звітного періоду. Це дозволяє виявити зміни, що відбулися за звітний період у складі активів і джерел їх утворення.

Інформація, що наводиться у балансі дозволяє вивчити склад та структуру активів підприємства та його капіталу, оцінити майновий стан, ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість.

Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) – звіт про доходи, витрати, фінансові результати та сукупний дохід.

Звіт про фінансові результати складається з чотирьох розділів.

Метою складання звіту про фінансові результати є надання користувачам повної, правдивої і неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки та сукупний дохід підприємства за звітний період.

Призначення звіту про фінансові результати полягає у визначенні чистого прибутку (збитку) звітного періоду. З цією метою у формі звіту передбачається послідовне зіставлення його статей.

Отже, **процес розрахунку прибутку (збитку) звітного періоду** може бути поділений на такі кроки:

– **зобов’язання** – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди;

– **власний капітал** – частина в активах підприємства що залишається після вирахування його зобов’язань.

Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов’язань та власного капіталу.

Актив відображається в балансі за умови, що його оцінка може бути достовірно визначена і очікується отримання в майбутньому економічних вигод, пов’язаних з його використанням. Витрати на придбання та створення активу, який не може бути відображений в балансі, включаються до складу витрат звітного періоду.

В активі балансу показують наявність та розміщення майна.

Статті активу розташовані залежно від ступеня ліквідності майна (за зростанням ліквідності), тобто від того, наскільки швидко даний вид активу може бути переведений в грошову форму. Розділи балансу також складаються в порядку зростання ліквідності.

Зобов’язання відображається у балансі, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення.

Пасив балансу відображає джерела фінансування коштів підприємства, згруповані на певну дату за їх приналежністю, призначенням та терміновістю повернення.

У звітних балансах показники активу і пасиву наводяться на початок року і кінець звітного періоду. Це дозволяє виявити зміни, що відбулися за звітний період у складі активів і джерел їх утворення.

Інформація, що наводиться у балансі дозволяє вивчити склад та структуру активів підприємства та його капіталу, оцінити майновий стан, ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість.

Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) – звіт про доходи, витрати, фінансові результати та сукупний дохід.

Звіт про фінансові результати складається з чотирьох розділів.

Метою складання звіту про фінансові результати є надання користувачам повної, правдивої і неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки та сукупний дохід підприємства за звітний період.

Призначення звіту про фінансові результати полягає у визначенні чистого прибутку (збитку) звітного періоду. З цією метою у формі звіту передбачається послідовне зіставлення його статей.

Отже, **процес розрахунку прибутку (збитку) звітного періоду** може бути поділений на такі кроки:

- 1) розрахунок валового прибутку (збитку);
- 2) визначення фінансового результату від операційної діяльності – прибутку (збитку) від операційної діяльності;
- 3) розрахунок фінансового результату до оподаткування – прибутку чи збитку;
- 4) визначення іншого сукупного доходу до оподаткування;
- 5) визначення чистого фінансового результату – чистого прибутку (збитку) звітного періоду.

Звіт про фінансові результати дає можливість оцінити результати минулої діяльності підприємства, його прибутковість, здатність ефективно використовувати свої ресурси або ступінь ризику недосягнення очікуваних результатів діяльності.

У розділі II звіту про фінансові результати здійснюється відображення змін у власному капіталі підприємства за звітний період унаслідок господарських операцій (що впливають на збільшення або зменшення чистого прибутку, збитків підприємства) та інших подій (що впливають на зміну решти видів власного капіталу підприємства, наприклад операції з отримання безоплатних необоротних активів).

У розділі III звіту про фінансові результати операційні витрати (на виробництво, збут, управління та інші операційні витрати) надаються в розрізі економічних елементів.

Показники прибутку на акцію (розділ IV звіту) використовуються для оцінки минулих результатів операційної діяльності підприємства з метою формування висновку щодо його потенціалу та прийняття рішень про інвестиції. Його економічний зміст полягає в розкритті ефективності (прибутковості) використання підприємством ресурсів, наданих власниками його простих акцій.

Використання інформації, наведеної у звіті про фінансові результати разом з інформацією з балансу дозволяє визначити показники рентабельності, ділової активності підприємства.

Звіт про рух грошових коштів відображає надходження і вибуття грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Метою складання звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період. Звіт про рух грошових коштів (Cash Flow) доповнює балансовий звіт і звіт про фінансові результати. Баланс відображає фінансовий стан підприємства на певний момент часу, а звіт про рух коштів пояснює зміни, що відбулися з одним із компонентів активів підприємства – грошовими коштами протягом звітного періоду.

- 1) розрахунок валового прибутку (збитку);
- 2) визначення фінансового результату від операційної діяльності – прибутку (збитку) від операційної діяльності;
- 3) розрахунок фінансового результату до оподаткування – прибутку чи збитку;
- 4) визначення іншого сукупного доходу до оподаткування;
- 5) визначення чистого фінансового результату – чистого прибутку (збитку) звітного періоду.

Звіт про фінансові результати дає можливість оцінити результати минулої діяльності підприємства, його прибутковість, здатність ефективно використовувати свої ресурси або ступінь ризику недосягнення очікуваних результатів діяльності.

У розділі II звіту про фінансові результати здійснюється відображення змін у власному капіталі підприємства за звітний період унаслідок господарських операцій (що впливають на збільшення або зменшення чистого прибутку, збитків підприємства) та інших подій (що впливають на зміну решти видів власного капіталу підприємства, наприклад операції з отримання безоплатних необоротних активів).

У розділі III звіту про фінансові результати операційні витрати (на виробництво, збут, управління та інші операційні витрати) надаються в розрізі економічних елементів.

Показники прибутку на акцію (розділ IV звіту) використовуються для оцінки минулих результатів операційної діяльності підприємства з метою формування висновку щодо його потенціалу та прийняття рішень про інвестиції. Його економічний зміст полягає в розкритті ефективності (прибутковості) використання підприємством ресурсів, наданих власниками його простих акцій.

Використання інформації, наведеної у звіті про фінансові результати разом з інформацією з балансу дозволяє визначити показники рентабельності, ділової активності підприємства.

Звіт про рух грошових коштів відображає надходження і вибуття грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Метою складання звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період. Звіт про рух грошових коштів (Cash Flow) доповнює балансовий звіт і звіт про фінансові результати. Баланс відображає фінансовий стан підприємства на певний момент часу, а звіт про рух коштів пояснює зміни, що відбулися з одним із компонентів активів підприємства – грошовими коштами протягом звітного періоду.

Звіт про фінансові результати відображає формування чистого прибутку підприємства, який є основним чинником зміни стану грошових коштів.

Інформація про рух грошових коштів підприємства є основою для оцінки здатності підприємства залучати й використовувати кошти та їх еквіваленти, його платоспроможності.

Грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання. Еквівалентами грошових коштів є короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості. Рух коштів відображається у звіті у розрізі трьох видів діяльності: операційної, інвестиційної та фінансової.

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, яка не є інвестиційною та фінансовою.

До операційної діяльності належать: надходження коштів від реалізації продукції (товарів, послуг); надходження коштів за надання права користування активами (оренда, ліцензії); платежі постачальникам; виплати працівникам тощо.

Інвестиційна діяльність – це сукупність операцій придбання та реалізації тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів.

Інвестиційну діяльність складають: платежі, пов'язані з придбанням основних засобів і нематеріальних активів; надходження коштів від продажу необоротних активів; надання позик іншим підприємствам; надходження коштів від фінансових інвестицій (дивіденди, відсотки).

Фінансова діяльність – це діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталів підприємства.

Фінансова діяльність включає: випуск власного капіталу (акцій); отримання позик та їх погашення; викуп акцій власної емісії; виплата дивідендів.

Підприємство у звіті про рух грошових коштів розгорнуто наводить суми надходжень і витрат, які виникають у результаті зазначених видів діяльності.

Негрошові операції (операції, які не потребують грошових коштів або їхніх еквівалентів) не входять до звіту про рух грошових коштів.

До негрошових операцій належать: бартерні операції; надходження основних засобів на умовах фінансового лізингу; перетворення зобов'язань на власний капітал, обмін власних акцій на акції іншого підприємства; придбання активів за рахунок позики банку без надходження суми позики на рахунок підприємства.

Звіт про рух грошових коштів складається прямим або непрямим методами.

Звіт про фінансові результати відображає формування чистого прибутку підприємства, який є основним чинником зміни стану грошових коштів.

Інформація про рух грошових коштів підприємства є основою для оцінки здатності підприємства залучати й використовувати кошти та їх еквіваленти, його платоспроможності.

Грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання. Еквівалентами грошових коштів є короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості. Рух коштів відображається у звіті у розрізі трьох видів діяльності: операційної, інвестиційної та фінансової.

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, яка не є інвестиційною та фінансовою.

До операційної діяльності належать: надходження коштів від реалізації продукції (товарів, послуг); надходження коштів за надання права користування активами (оренда, ліцензії); платежі постачальникам; виплати працівникам тощо.

Інвестиційна діяльність – це сукупність операцій придбання та реалізації тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів.

Інвестиційну діяльність складають: платежі, пов'язані з придбанням основних засобів і нематеріальних активів; надходження коштів від продажу необоротних активів; надання позик іншим підприємствам; надходження коштів від фінансових інвестицій (дивіденди, відсотки).

Фінансова діяльність – це діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталів підприємства.

Фінансова діяльність включає: випуск власного капіталу (акцій); отримання позик та їх погашення; викуп акцій власної емісії; виплата дивідендів.

Підприємство у звіті про рух грошових коштів розгорнуто наводить суми надходжень і витрат, які виникають у результаті зазначених видів діяльності.

Негрошові операції (операції, які не потребують грошових коштів або їхніх еквівалентів) не входять до звіту про рух грошових коштів.

До негрошових операцій належать: бартерні операції; надходження основних засобів на умовах фінансового лізингу; перетворення зобов'язань на власний капітал, обмін власних акцій на акції іншого підприємства; придбання активів за рахунок позики банку без надходження суми позики на рахунок підприємства.

Звіт про рух грошових коштів складається прямим або непрямим методами.

У звіті про рух грошових коштів, складеному за прямим методом, рух грошових коштів у результаті операційної діяльності визначається за сумою надходжень від операційної діяльності та сумою витрачання на операційну діяльність грошових коштів за даними записів їх руху на рахунках бухгалтерського обліку.

У звіті про рух грошових коштів, складеному за непрямим методом, рух грошових коштів у результаті операційної діяльності визначається шляхом коригування прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування.

Звіт про власний капітал – це звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

Метою складання звіту про власний капітал є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

В основі побудови цього звіту покладено балансовий метод, тобто за кожним елементом підрахунок здійснюється виходячи з балансового співвідношення:

$$\begin{aligned} & \text{Сальдо на кінець періоду} = \\ & = \text{Сальдо на початок періоду} \pm \text{Зміна за звітний період} \end{aligned} \quad (2.1)$$

Підсумки останньої графи і останнього рядка збігаються.

Отже, заповнення звіту починається з залишків на початок року, а перевірити кінцевий результат можна за залишками складових власного капіталу на кінець періоду – вони повинні дорівнювати показникам відповідних балансових статей.

Власний капітал є основою для початку і продовження господарської діяльності будь-якого підприємства, він є одним із найістотніших і найважливіших показників, оскільки виконує такі **функції**:

- довгострокового фінансування;
- відповідальності і захисту прав кредиторів;
- компенсації понесених збитків (тимчасові збитки мають погашатися за рахунок власного капіталу);
- забезпечення кредитоспроможності (чим вище власний капітал, тим вище кредитоспроможність позичальника);
- фінансування ризику (власний капітал використовується для фінансування ризикових інвестицій, на що можуть не погодитися кредитори);
- самостійності і влади – розмір власного капіталу визначає ступінь незалежності (автономії) та впливу його власників на підприємство;

У звіті про рух грошових коштів, складеному за прямим методом, рух грошових коштів у результаті операційної діяльності визначається за сумою надходжень від операційної діяльності та сумою витрачання на операційну діяльність грошових коштів за даними записів їх руху на рахунках бухгалтерського обліку.

У звіті про рух грошових коштів, складеному за непрямим методом, рух грошових коштів у результаті операційної діяльності визначається шляхом коригування прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування.

Звіт про власний капітал – це звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

Метою складання звіту про власний капітал є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

В основі побудови цього звіту покладено балансовий метод, тобто за кожним елементом підрахунок здійснюється виходячи з балансового співвідношення:

$$\begin{aligned} & \text{Сальдо на кінець періоду} = \\ & = \text{Сальдо на початок періоду} \pm \text{Зміна за звітний період} \end{aligned} \quad (2.1)$$

Підсумки останньої графи і останнього рядка збігаються.

Отже, заповнення звіту починається з залишків на початок року, а перевірити кінцевий результат можна за залишками складових власного капіталу на кінець періоду – вони повинні дорівнювати показникам відповідних балансових статей.

Власний капітал є основою для початку і продовження господарської діяльності будь-якого підприємства, він є одним із найістотніших і найважливіших показників, оскільки виконує такі **функції**:

- довгострокового фінансування;
- відповідальності і захисту прав кредиторів;
- компенсації понесених збитків (тимчасові збитки мають погашатися за рахунок власного капіталу);
- забезпечення кредитоспроможності (чим вище власний капітал, тим вище кредитоспроможність позичальника);
- фінансування ризику (власний капітал використовується для фінансування ризикових інвестицій, на що можуть не погодитися кредитори);
- самостійності і влади – розмір власного капіталу визначає ступінь незалежності (автономії) та впливу його власників на підприємство;

– розподілу доходів і активів (частки окремих власників є базою для розподілу фінансового результату та майна при ліквідації підприємства).

Власний капітал утворюється такими шляхами:

- внесенням власниками підприємства грошей та інших активів;
- накопиченням суми доходу, що залишається на підприємстві;
- збільшення вартості активів, непов'язане із підвищення заборгованості перед кредиторами (до оцінка необоротних активів, переоцінка оборотних активів).

Власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Власний капітал характеризує власні джерела фінансування підприємства, які без визначення строку повернення внесені його засновниками (учасниками) або залишені ними на підприємстві з чистого прибутку. Тому за формою власний капітал поділяється на дві категорії:

- інвестований (вкладений або сплачений капітал);
- нерозподілений прибуток.

За рівнем відповідальності власний капітал поділяється на:

- зареєстрований капітал;
- додатковий капітал (нереєстрований) – це додатковий капітал, капітал у дооцінках, резервний капітал та нерозподілений прибуток.

Разом із фінансовими звітами подаються примітки до фінансової звітності.

Примітки до фінансової звітності – це сукупність показників і пояснень, які забезпечують деталізацію і обґрунтованість статей фінансової звітності, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності.

Розкриття інформації у примітках до фінансової звітності здійснюється за показниками, визначеними формою 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Інформаційні ресурси за показниками форми 5 формуються за 15 розділами, а також окремо відображається показник про середньооблікову чисельність працівників підприємства за рік:

- I. Нематеріальні активи.
- II. Основні засоби.
- III. Капітальні інвестиції.
- IV. Фінансові інвестиції.
- V. Доходи і витрати.
- VI. Грошові кошти.
- VII. Забезпечення і резерви.
- VIII. Запаси.

– розподілу доходів і активів (частки окремих власників є базою для розподілу фінансового результату та майна при ліквідації підприємства).

Власний капітал утворюється такими шляхами:

- внесенням власниками підприємства грошей та інших активів;
- накопиченням суми доходу, що залишається на підприємстві;
- збільшення вартості активів, непов'язане із підвищення заборгованості перед кредиторами (до оцінка необоротних активів, переоцінка оборотних активів).

Власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Власний капітал характеризує власні джерела фінансування підприємства, які без визначення строку повернення внесені його засновниками (учасниками) або залишені ними на підприємстві з чистого прибутку. Тому за формою власний капітал поділяється на дві категорії:

- інвестований (вкладений або сплачений капітал);
- нерозподілений прибуток.

За рівнем відповідальності власний капітал поділяється на:

- зареєстрований капітал;
- додатковий капітал (нереєстрований) – це додатковий капітал, капітал у дооцінках, резервний капітал та нерозподілений прибуток.

Разом із фінансовими звітами подаються примітки до фінансової звітності.

Примітки до фінансової звітності – це сукупність показників і пояснень, які забезпечують деталізацію і обґрунтованість статей фінансової звітності, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності.

Розкриття інформації у примітках до фінансової звітності здійснюється за показниками, визначеними формою 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Інформаційні ресурси за показниками форми 5 формуються за 15 розділами, а також окремо відображається показник про середньооблікову чисельність працівників підприємства за рік:

- I. Нематеріальні активи.
- II. Основні засоби.
- III. Капітальні інвестиції.
- IV. Фінансові інвестиції.
- V. Доходи і витрати.
- VI. Грошові кошти.
- VII. Забезпечення і резерви.
- VIII. Запаси.

- IX. Дебіторська заборгованість.
- X. Нестачі і втрати від псування цінностей.
- XI. Будівельні контракти.
- XII. Податок на прибуток.
- XIII. Використання амортизаційних відрахувань.
- XIV. Біологічні активи.
- XV. Фінансові результати від первісного визнання та реалізації сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів.

3. Сучасна методика аналізу фінансових звітів

Одним з головних підходів до оцінки фінансового стану суб'єкта господарської діяльності є аналіз фінансових звітів.

Аналіз фінансових звітів допомагає обґрунтувати фінансові плани, виявити слабкі місця у фінансових операціях, вжити заходів щодо поліпшення становища, прийняти рішення про найефективніше вкладення коштів і ресурсів, скоригувати напрямки майбутньої діяльності фірми.

За допомогою аналізу фінансових звітів проводять:

- попередню (загальну) оцінку фінансового стану підприємства;
- аналіз кредитоспроможності підприємства та ліквідності його балансу;
- аналіз платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- аналіз фінансових результатів підприємства;
- аналіз обігу оборотних коштів;
- оцінку потенційного банкрутства;
- аналіз дохідності (рентабельності);
- аналіз використання капіталу;
- аналіз рівня самофінансування.

Масштаб і напрямок роботи при аналізі фінансових звітів залежать від конкретної мети аналізу.

Головне в аналізі фінансових звітів – це зрозуміти та правильно інтерпретувати результати обробки даних.

Аналіз фінансових звітів починається з попереднього знайомства з підприємством, після чого відбувається поглиблений розгляд його діяльності та структури його фінансових показників, відображених у фінансових звітах фактичного чи прогнозованого характеру.

При порівнянні показників різних підприємств потрібно обирати суб'єкти господарювання, котрі мають схожі характеристики, а саме:

- близький асортимент продукції;
- аналогічні розміри;

- IX. Дебіторська заборгованість.
- X. Нестачі і втрати від псування цінностей.
- XI. Будівельні контракти.
- XII. Податок на прибуток.
- XIII. Використання амортизаційних відрахувань.
- XIV. Біологічні активи.
- XV. Фінансові результати від первісного визнання та реалізації сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів.

3. Сучасна методика аналізу фінансових звітів

Одним з головних підходів до оцінки фінансового стану суб'єкта господарської діяльності є аналіз фінансових звітів.

Аналіз фінансових звітів допомагає обґрунтувати фінансові плани, виявити слабкі місця у фінансових операціях, вжити заходів щодо поліпшення становища, прийняти рішення про найефективніше вкладення коштів і ресурсів, скоригувати напрямки майбутньої діяльності фірми.

За допомогою аналізу фінансових звітів проводять:

- попередню (загальну) оцінку фінансового стану підприємства;
- аналіз кредитоспроможності підприємства та ліквідності його балансу;
- аналіз платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- аналіз фінансових результатів підприємства;
- аналіз обігу оборотних коштів;
- оцінку потенційного банкрутства;
- аналіз дохідності (рентабельності);
- аналіз використання капіталу;
- аналіз рівня самофінансування.

Масштаб і напрямок роботи при аналізі фінансових звітів залежать від конкретної мети аналізу.

Головне в аналізі фінансових звітів – це зрозуміти та правильно інтерпретувати результати обробки даних.

Аналіз фінансових звітів починається з попереднього знайомства з підприємством, після чого відбувається поглиблений розгляд його діяльності та структури його фінансових показників, відображених у фінансових звітах фактичного чи прогнозованого характеру.

При порівнянні показників різних підприємств потрібно обирати суб'єкти господарювання, котрі мають схожі характеристики, а саме:

- близький асортимент продукції;
- аналогічні розміри;

- єдину дату закінчення фінансового року;
- використання схожої облікової політики;
- розташування в регіонах з однаковими рівнями накладних витрат;
- застосування схожих методів обліку, подібність облікової політики (практика оцінки запасів на кінець року).

Загальна оцінка фінансового стану підприємства проводиться за допомогою **«читання» балансу**. Під «читанням» балансу розуміють попереднє загальне ознайомлення з підсумками роботи підприємства та його фінансовим станом, яке передбачає:

- 1) виявлення позитивних та явно негативних статей балансу;
- 2) оцінку зміни валюти балансу за аналізований період;
- 3) оцінку динаміки і структури балансу.

Позитивні статті балансу – ті статті, збільшення залишків за якими, оцінюється позитивно – грошові кошти, поточні фінансові інвестиції, незавершене виробництво.

За впливом на фінансовий стан негативні статті балансу можна умовно поділити на дві групи:

- ті, що свідчать про вкрай незадовільну діяльність підприємства, визначаючи його стан – непокритий збиток, неоплачений капітал, вилучений капітал;
- ті, що вказують на недоліки у роботі підприємства – прострочена дебіторська заборгованість, прострочена кредиторська заборгованість, відстрочені податкові зобов'язання, поточні зобов'язання з оплати праці (в разі їх перевищення середньомісячного фонду заробітної плати).

При початковому ознайомленні з балансом для загальної оцінки фінансового стану активно використовуються показники горизонтального, вертикального та трендового аналізів.

У ході **горизонтального аналізу** визначають абсолютні зміни розміру валюти балансу та різних його статей за звітний період, а також відносні показники динаміки (темпи зростання або приросту).

Порівняння підсумку балансу на кінець періоду, який аналізують, підсумком балансу на початок цього періоду дає змогу визначити масштабність підприємства, загальний напрям руху балансу.

В звичайних виробничих умовах збільшення валюти балансу оцінюється позитивно, якщо воно відбулося за рахунок зміни позитивних статей балансу. Це свідчить про зростання виробничих можливостей підприємства, інтенсивності виробництва. Але при цьому необхідно враховувати фактор інфляції, факти проведення до оцінки і індексації активів.

- єдину дату закінчення фінансового року;
- використання схожої облікової політики;
- розташування в регіонах з однаковими рівнями накладних витрат;
- застосування схожих методів обліку, подібність облікової політики (практика оцінки запасів на кінець року).

Загальна оцінка фінансового стану підприємства проводиться за допомогою **«читання» балансу**. Під «читанням» балансу розуміють попереднє загальне ознайомлення з підсумками роботи підприємства та його фінансовим станом, яке передбачає:

- 1) виявлення позитивних та явно негативних статей балансу;
- 2) оцінку зміни валюти балансу за аналізований період;
- 3) оцінку динаміки і структури балансу.

Позитивні статті балансу – ті статті, збільшення залишків за якими, оцінюється позитивно – грошові кошти, поточні фінансові інвестиції, незавершене виробництво.

За впливом на фінансовий стан негативні статті балансу можна умовно поділити на дві групи:

- ті, що свідчать про вкрай незадовільну діяльність підприємства, визначаючи його стан – непокритий збиток, неоплачений капітал, вилучений капітал;
- ті, що вказують на недоліки у роботі підприємства – прострочена дебіторська заборгованість, прострочена кредиторська заборгованість, відстрочені податкові зобов'язання, поточні зобов'язання з оплати праці (в разі їх перевищення середньомісячного фонду заробітної плати).

При початковому ознайомленні з балансом для загальної оцінки фінансового стану активно використовуються показники горизонтального, вертикального та трендового аналізів.

У ході **горизонтального аналізу** визначають абсолютні зміни розміру валюти балансу та різних його статей за звітний період, а також відносні показники динаміки (темпи зростання або приросту).

Порівняння підсумку балансу на кінець періоду, який аналізують, підсумком балансу на початок цього періоду дає змогу визначити масштабність підприємства, загальний напрям руху балансу.

В звичайних виробничих умовах збільшення валюти балансу оцінюється позитивно, якщо воно відбулося за рахунок зміни позитивних статей балансу. Це свідчить про зростання виробничих можливостей підприємства, інтенсивності виробництва. Але при цьому необхідно враховувати фактор інфляції, факти проведення до оцінки і індексації активів.

Зменшення валюти балансу свідчить про звуження (згорання) діяльності підприємства. Причини такого згорання необхідно обов'язково дослідити.

«Читання» балансу передбачає визначення характеру змін окремих статей і розділів балансу. Позитивно оцінюється збільшення в активі балансу залишків грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, як правило, основних засобів, нематеріальних активів і виробничих запасів; у пасиві балансу – підсумку першого розділу й особливо сум прибутку. Негативної оцінки заслуговує різке зростання дебіторської заборгованості в активі та кредиторської заборгованості в пасиві.

Метою **вертикального (структурного) аналізу** є визначення:

- питомої ваги статей балансу у валюті балансу на початок і кінець звітного періоду;
- змін у питомій вазі;
- змін у % до розміру статей балансу на початок періоду (темپ приросту статті балансу);
- змін у % до змін валюти балансу (темپ приросту структурних змін – показник динаміки структурних змін).

Зіставляючи структури змін в активі та пасиві, можна зробити висновок про те, через які джерела в основному відбувалося надходження нових коштів, і в які активи ці кошти, в основному вкладено.

Позитивної оцінки заслуговує збільшення частки оборотних активів. Це є свідченням формування мобільної структури активів, яка сприяє прискоренню обігу оборотних коштів і поліпшенню фінансового стану за умови, що не є наслідком згорання виробничої бази підприємства (реалізації необоротних активів). В структурі пасиву позитивним є збільшення частки власних джерел фінансування.

Для коригування фінансової стратегії підприємства, визначення перспектив фінансового стану особливе значення має трендовий аналіз окремих статей балансу. При трендовому аналізі використовуються економіко-математичні методи.

Отже, ознаками «доброго» балансу щодо підвищення ефективності можна вважати наступні:

- наявність власного оборотного капіталу;
- відсутність різких змін в окремих статтях балансу;
- перевищення власного капіталу над зобов'язаннями і збільшення темпів його зростання проти темпів зростання зобов'язань;
- дебіторська заборгованість на рівні розмірів кредиторської, приблизно однакові темпи приросту дебіторської і кредиторської заборгованості;
- перевищення темпів приросту всіх активів над темпами приросту необоротних активів

Зменшення валюти балансу свідчить про звуження (згорання) діяльності підприємства. Причини такого згорання необхідно обов'язково дослідити.

«Читання» балансу передбачає визначення характеру змін окремих статей і розділів балансу. Позитивно оцінюється збільшення в активі балансу залишків грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, як правило, основних засобів, нематеріальних активів і виробничих запасів; у пасиві балансу – підсумку першого розділу й особливо сум прибутку. Негативної оцінки заслуговує різке зростання дебіторської заборгованості в активі та кредиторської заборгованості в пасиві.

Метою **вертикального (структурного) аналізу** є визначення:

- питомої ваги статей балансу у валюті балансу на початок і кінець звітного періоду;
- змін у питомій вазі;
- змін у % до розміру статей балансу на початок періоду (темپ приросту статті балансу);
- змін у % до змін валюти балансу (темп приросту структурних змін – показник динаміки структурних змін).

Зіставляючи структури змін в активі та пасиві, можна зробити висновок про те, через які джерела в основному відбувалося надходження нових коштів, і в які активи ці кошти, в основному вкладено.

Позитивної оцінки заслуговує збільшення частки оборотних активів. Це є свідченням формування мобільної структури активів, яка сприяє прискоренню обігу оборотних коштів і поліпшенню фінансового стану за умови, що не є наслідком згорання виробничої бази підприємства (реалізації необоротних активів). В структурі пасиву позитивним є збільшення частки власних джерел фінансування.

Для коригування фінансової стратегії підприємства, визначення перспектив фінансового стану особливе значення має трендовий аналіз окремих статей балансу. При трендовому аналізі використовуються економіко-математичні методи.

Отже, ознаками «доброго» балансу щодо підвищення ефективності можна вважати наступні:

- наявність власного оборотного капіталу;
- відсутність різких змін в окремих статтях балансу;
- перевищення власного капіталу над зобов'язаннями і збільшення темпів його зростання проти темпів зростання зобов'язань;
- дебіторська заборгованість на рівні розмірів кредиторської, приблизно однакові темпи приросту дебіторської і кредиторської заборгованості;
- перевищення темпів приросту всіх активів над темпами приросту необоротних активів

– відсутність «хворих» статей (збитки, прострочена заборгованість).

В процесі аналізу показників фінансової звітності підприємства за балансом слід враховувати, що окремі із них не відповідають реальній оцінці майна. Це виникає із наступних причин:

1) інфляційні процеси збільшують номінальну вартість окремих видів активів без оперативного відображення їх можливої індексації і переоцінки в балансі підприємства. При аналізі показників звітності в динаміці їх необхідно переоцінити з врахуванням індексів інфляції за аналізований період;

2) відображена в балансі залишкова вартість основних засобів, нематеріальних активів, малоцінних та інших необоротних матеріальних активів, малоцінних і швидкозношуваних предметів та чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості, а також оцінка фінансових інвестицій визначається розрахунковим методом і залежить від облікової політики підприємства.

Балансова (залишкова) вартість основних засобів визначається, виходячи з первинної вартості за мінусом нарахованої амортизації, яка залежить від вибраного підприємством методу нарахування амортизації: прямолінійного, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивного, виробничого, за податковим обліком тощо.

Вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів відображається у балансі тільки в частині тих об'єктів, що належать підприємству, знаходяться на складі і не використовуються при здійсненні технологічного процесу.

Сумнівний борг за поточною дебіторською заборгованістю, щодо якої існує невпевненість в її погашенні боржниками, в балансі підприємства не відображається;

1) запаси (виробничі запаси, готова продукція, товари), оцінені в балансі за фактичною собівартістю (купівельною вартістю), що не відповідає їх реальній оцінці на звітний період. Така оцінка може бути визначена тільки в процесі продажу майна покупцям;

2) підприємство може використовувати для господарської діяльності активи, які йому не належать, але знаходяться у нього на правах оренди, відповідального зберігання тощо. Ці активи обліковуються окремо на позабалансових рахунках;

3) відображення відстрочених податкових активів і зобов'язань при оподаткуванні прибутку збільшує валюту балансу без забезпечення її відповідними майновими ресурсами;

4) при наявності у підприємства непокритого збитку, неоплаченого і вилученого капіталу показники власного капіталу за балансом підприємства не відповідають їх фактичному розміру.

– відсутність «хворих» статей (збитки, прострочена заборгованість).

В процесі аналізу показників фінансової звітності підприємства за балансом слід враховувати, що окремі із них не відповідають реальній оцінці майна. Це виникає із наступних причин:

1) інфляційні процеси збільшують номінальну вартість окремих видів активів без оперативного відображення їх можливої індексації і переоцінки в балансі підприємства. При аналізі показників звітності в динаміці їх необхідно переоцінити з врахуванням індексів інфляції за аналізований період;

2) відображена в балансі залишкова вартість основних засобів, нематеріальних активів, малоцінних та інших необоротних матеріальних активів, малоцінних і швидкозношуваних предметів та чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості, а також оцінка фінансових інвестицій визначається розрахунковим методом і залежить від облікової політики підприємства.

Балансова (залишкова) вартість основних засобів визначається, виходячи з первинної вартості за мінусом нарахованої амортизації, яка залежить від вибраного підприємством методу нарахування амортизації: прямолінійного, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивного, виробничого, за податковим обліком тощо.

Вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів відображається у балансі тільки в частині тих об'єктів, що належать підприємству, знаходяться на складі і не використовуються при здійсненні технологічного процесу.

Сумнівний борг за поточною дебіторською заборгованістю, щодо якої існує невпевненість в її погашенні боржниками, в балансі підприємства не відображається;

1) запаси (виробничі запаси, готова продукція, товари), оцінені в балансі за фактичною собівартістю (купівельною вартістю), що не відповідає їх реальній оцінці на звітний період. Така оцінка може бути визначена тільки в процесі продажу майна покупцям;

2) підприємство може використовувати для господарської діяльності активи, які йому не належать, але знаходяться у нього на правах оренди, відповідального зберігання тощо. Ці активи обліковуються окремо на позабалансових рахунках;

3) відображення відстрочених податкових активів і зобов'язань при оподаткуванні прибутку збільшує валюту балансу без забезпечення її відповідними майновими ресурсами;

4) при наявності у підприємства непокритого збитку, неоплаченого і вилученого капіталу показники власного капіталу за балансом підприємства не відповідають їх фактичному розміру.

Отже, інформація окремих рядків балансу підприємства для оцінки реального стану його активів і зобов'язань в процесі здійснення фінансового аналізу має бути трансформована за наступною методикою:

1. На суму відстрочених податкових активів зменшити активи підприємства і відповідно зменшити нерозподілений прибуток (збільшити непокритий збиток).

2. На суму відстрочених податкових зобов'язань зменшити довгострокові зобов'язання підприємства та збільшити нерозподілений прибуток (зменшити непокритий збиток).

3. За наявності у підприємства непокритого збитку, неоплаченого і вилученого капіталу на їх суми необхідно послідовно зменшити відповідно резервний, інший додатковий, додатковий, пайовий та статутний капітал.

4. Перевищення фактичних обсягів капітальних інвестицій над сумою амортизації майна та інших спеціальних внутрішніх та зовнішніх джерел, включаючи їх залишки, а також приріст оборотних активів в межах визначеного нормативу відображають шляхом зменшення нерозподіленого прибутку та збільшення іншого додаткового капіталу.

Аналіз звіту про фінансові результати варто починати з перетворення його в більш зручний для дослідження вигляд. Звіт про фінансові результати протягом одного року виконується наростаючим підсумком. Якщо інтервал аналізу менше року, необхідно виконати перерахунок наростаючого підсумку у звіт за інтервал. Для цього зі значень рядків форми 2 на поточну дату віднімають значення аналогічних рядків на попередню звітну дату. Перерахунок не здійснюється для першого з початку року звітного періоду. Таке подання Звіту про фінансові результати дозволяє оцінити результати діяльності підприємства за окремі періоди й порівняти їх між собою.

4. Агрегування фінансової звітності

У ході проведення оцінки фінансового стану, як правило, складається агрегований аналітичний баланс, який можна одержати шляхом об'єднання (групування) однорідних статей.

При агрегуванні статей балансу використовують різні види групувань залежно від мети аналізу та його напрямів.

Необхідність агрегування балансу пояснюється тим, що проведення діагностики безпосередньо за формами фінансових звітів являє собою досить трудомістку процедуру, крім того, використання великої кількості показників найчастіше не дозволяє виявити основні тенденції в динаміці фінансового стану підприємства.

Отже, інформація окремих рядків балансу підприємства для оцінки реального стану його активів і зобов'язань в процесі здійснення фінансового аналізу має бути трансформована за наступною методикою:

1. На суму відстрочених податкових активів зменшити активи підприємства і відповідно зменшити нерозподілений прибуток (збільшити непокритий збиток).

2. На суму відстрочених податкових зобов'язань зменшити довгострокові зобов'язання підприємства та збільшити нерозподілений прибуток (зменшити непокритий збиток).

3. За наявності у підприємства непокритого збитку, неоплаченого і вилученого капіталу на їх суми необхідно послідовно зменшити відповідно резервний, інший додатковий, додатковий, пайовий та статутний капітал.

4. Перевищення фактичних обсягів капітальних інвестицій над сумою амортизації майна та інших спеціальних внутрішніх та зовнішніх джерел, включаючи їх залишки, а також приріст оборотних активів в межах визначеного нормативу відображають шляхом зменшення нерозподіленого прибутку та збільшення іншого додаткового капіталу.

Аналіз звіту про фінансові результати варто починати з перетворення його в більш зручний для дослідження вигляд. Звіт про фінансові результати протягом одного року виконується наростаючим підсумком. Якщо інтервал аналізу менше року, необхідно виконати перерахунок наростаючого підсумку у звіт за інтервал. Для цього зі значень рядків форми 2 на поточну дату віднімають значення аналогічних рядків на попередню звітну дату. Перерахунок не здійснюється для першого з початку року звітного періоду. Таке подання Звіту про фінансові результати дозволяє оцінити результати діяльності підприємства за окремі періоди й порівняти їх між собою.

4. Агрегування фінансової звітності

У ході проведення оцінки фінансового стану, як правило, складається агрегований аналітичний баланс, який можна одержати шляхом об'єднання (групування) однорідних статей.

При агрегуванні статей балансу використовують різні види групувань залежно від мети аналізу та його напрямів.

Необхідність агрегування балансу пояснюється тим, що проведення діагностики безпосередньо за формами фінансових звітів являє собою досить трудомістку процедуру, крім того, використання великої кількості показників найчастіше не дозволяє виявити основні тенденції в динаміці фінансового стану підприємства.

Так, форма №1 в укрупненому вигляді може бути представлена із п'яти основних аналітичних блоків. Два блоки перебувають в активах підприємства, а три – у пасивах (рис. 2.1).

Актив	Пасив
I. Необоротні активи (НА) Ф. 1 ст. 1095 В тому числі: Нематеріальні активи Основні засоби Довгострокові фінансові інвестиції	I. Власний капітал (ВК) Ф. 1 ст. 1495 В тому числі: Зареєстрований капітал Додатковий капітал Резервний капітал Нерозподілений прибуток
II. Оборотні активи (ОА) Ф. 1. ст. 1195 В тому числі: Запаси і витрати Дебіторська заборгованість Грошові кошти та їх еквіваленти	II. Довгострокові зобов'язання (ДЗ) Ф. 1. ст. 1595 В тому числі: Довгострокові кредити банків
	III. Короткострокові (поточні) зобов'язання (ПЗ) Ф. 1 ст. 1695 В тому числі: Короткострокові кредити банків
Баланс	Баланс

Рис. 2.1. Схема побудови агрегованого аналітичного балансу

Агрегування дозволяє виділити такі **види капіталу підприємства**:

- 1) **сукупний капітал** – підсумок балансу;
- 2) **інвестований або довгостроковий капітал (ІК)** – сукупний капітал, скоригований на величину поточних зобов'язань, тобто капітал, сформований з довгострокових джерел:

$$IK = HA + OA - ПЗ, \quad (2.2)$$

де *HA* – необоротні активи підприємства;

OA – оборотні активи;

ПЗ – поточні зобов'язання.

- 3) **нетто-величина капіталу підприємства (ВК)** – виключно власний капітал підприємства за балансом без врахування прирівняних до нього джерел, показує капітал, який належить безпосередньо власникам підприємства;

- 4) **оборотний (робочий, функціонуючий) капітал (ОК)** – показує величину оборотного капіталу сформовану за рахунок власних джерел підприємства. Визначається за агрегованим балансом:

Так, форма №1 в укрупненому вигляді може бути представлена із п'яти основних аналітичних блоків. Два блоки перебувають в активах підприємства, а три – у пасивах (рис. 2.1).

Актив	Пасив
I. Необоротні активи (НА) Ф. 1 ст. 1095 В тому числі: Нематеріальні активи Основні засоби Довгострокові фінансові інвестиції	I. Власний капітал (ВК) Ф. 1 ст. 1495 В тому числі: Зареєстрований капітал Додатковий капітал Резервний капітал Нерозподілений прибуток
II. Оборотні активи (ОА) Ф. 1. ст. 1195 В тому числі: Запаси і витрати Дебіторська заборгованість Грошові кошти та їх еквіваленти	II. Довгострокові зобов'язання (ДЗ) Ф. 1. ст. 1595 В тому числі: Довгострокові кредити банків
	III. Короткострокові (поточні) зобов'язання (ПЗ) Ф. 1 ст. 1695 В тому числі: Короткострокові кредити банків
Баланс	Баланс

Рис. 2.1. Схема побудови агрегованого аналітичного балансу

Агрегування дозволяє виділити такі **види капіталу підприємства**:

- 1) **сукупний капітал** – підсумок балансу;
- 2) **інвестований або довгостроковий капітал (ІК)** – сукупний капітал, скоригований на величину поточних зобов'язань, тобто капітал, сформований з довгострокових джерел:

$$IK = HA + OA - ПЗ, \quad (2.2)$$

де *HA* – необоротні активи підприємства;

OA – оборотні активи;

ПЗ – поточні зобов'язання.

- 3) **нетто-величина капіталу підприємства (ВК)** – виключно власний капітал підприємства за балансом без врахування прирівняних до нього джерел, показує капітал, який належить безпосередньо власникам підприємства;

- 4) **оборотний (робочий, функціонуючий) капітал (ОК)** – показує величину оборотного капіталу сформовану за рахунок власних джерел підприємства. Визначається за агрегованим балансом:

$$OK = OA - ПЗ \text{ або } OK = BK + ДЗ - HA, \quad (2.3)$$

де ДЗ – довгострокові зобов'язання;

5) **власний оборотний капітал (ВОК)**, показує величину оборотних активів, сформованих за рахунок нетто-капіталу підприємства:

$$ВОК = BK - HA \quad (2.4)$$

При аналізі агрегованого балансу звертають увагу на такі основні моменти:

1) співвідношення необоротних і оборотних активів (оцінка залежить від галузевої приналежності підприємства: для промислового підприємства прогресивною є «важка» структура балансу, для торговельних – «мобільна»;

2) структура необоротних активів у промислових підприємств переважно має бути представлена основними засобами;

3) в оборотних активах близько 80 % має припадати на товарно-матеріальні запаси і дебіторську заборгованість;

4) наявність робочого і власного оборотного капіталу. У фінансово нестійких підприємств власний оборотний капітал і робочий капітал мають від'ємне значення.

5. Попередня оцінка динаміки фінансового стану підприємства

Попередня оцінка динаміки фінансового стану підприємства проводиться шляхом аналізу збалансованості темпів зміни чистого прибутку, чистого доходу від реалізації, власного капіталу й сукупних активів (валюти балансу).

Оптимальним є наступне співвідношення, яке називається «**золотим правилом економіки**»:

$$Tr(ЧП) > Tr(ЧД) > Tr(BK) > Tr(A) \quad (2.5)$$

де Tr(ЧП) – темп зростання чистого прибутку;

Tr(ЧД) – темп зростання чистого доходу від реалізації продукції;

Tr(BK) – темп зростання власного капіталу;

Tr(A) – темп зростання активів підприємства.

Аналітичні висновки формулюються за трьома напрямками:

1) зіставлення темпів зростання чистого прибутку Tr(ЧП) з темпами зростання інших показників дозволяє охарактеризувати динаміку рентабельності продажів, власного капіталу й активів;

$$OK = OA - ПЗ \text{ або } OK = BK + ДЗ - HA, \quad (2.3)$$

де ДЗ – довгострокові зобов'язання;

5) **власний оборотний капітал (ВОК)**, показує величину оборотних активів, сформованих за рахунок нетто-капіталу підприємства:

$$ВОК = BK - HA \quad (2.4)$$

При аналізі агрегованого балансу звертають увагу на такі основні моменти:

1) співвідношення необоротних і оборотних активів (оцінка залежить від галузевої приналежності підприємства: для промислового підприємства прогресивною є «важка» структура балансу, для торговельних – «мобільна»;

2) структура необоротних активів у промислових підприємств переважно має бути представлена основними засобами;

3) в оборотних активах близько 80 % має припадати на товарно-матеріальні запаси і дебіторську заборгованість;

4) наявність робочого і власного оборотного капіталу. У фінансово нестійких підприємств власний оборотний капітал і робочий капітал мають від'ємне значення.

5. Попередня оцінка динаміки фінансового стану підприємства

Попередня оцінка динаміки фінансового стану підприємства проводиться шляхом аналізу збалансованості темпів зміни чистого прибутку, чистого доходу від реалізації, власного капіталу й сукупних активів (валюти балансу).

Оптимальним є наступне співвідношення, яке називається «**золотим правилом економіки**»:

$$Tr(ЧП) > Tr(ЧД) > Tr(BK) > Tr(A) \quad (2.5)$$

де Tr(ЧП) – темп зростання чистого прибутку;

Tr(ЧД) – темп зростання чистого доходу від реалізації продукції;

Tr(BK) – темп зростання власного капіталу;

Tr(A) – темп зростання активів підприємства.

Аналітичні висновки формулюються за трьома напрямками:

1) зіставлення темпів зростання чистого прибутку Tr(ЧП) з темпами зростання інших показників дозволяє охарактеризувати динаміку рентабельності продажів, власного капіталу й активів;

2) аналіз співвідношення темпів росту чистого доходу $Tr(ЧД)$ з темпами росту власного капіталу й сукупних активів дає змогу виявити зміну оборотності активів і капіталу підприємства;

3) порівняння темпів зростання власного капіталу $Tr(ВК)$ й темпів зростання сукупних активів $Tr(А)$ дає можливість зробити висновок про збільшення або скорочення його питомої ваги у валюті балансу, тобто про зміцнення або ослаблення фінансової стабільності підприємства.

Виконання наведеного вище співвідношення означає, що у звітному періоді використання фінансових ресурсів було більш ефективним у порівнянні з попереднім періодом: спостерігався ріст рентабельності активів, власного капіталу і продажів, прискорення оборотності активів і капіталу, а також зростання фінансової незалежності підприємства.

При порівнянні темпів зміни валового із чистого прибутку з зміною чистого доходу від реалізації продукції оптимальним є співвідношення:

$$Tr(ЧП) > Tr(ВП) > Tr(ЧД) \quad (2.6)$$

де $Tr(ВП)$ – темп зростання валового прибутку.

Порівняння темпів зміни чистого і валового прибутку характеризує рентабельності діяльності підприємства в цілому з врахуванням ефективності здійснення всіх видів витрат. Недодержання вказаного співвідношення свідчить про високий рівень витрат у підприємства.

Практичне заняття

Мета заняття: дати характеристику основним формам фінансової звітності підприємства, з'ясувати методи фінансово-аналітичного оцінювання балансу підприємства, провести аналіз валюти балансу. Виявити специфіку інформаційного забезпечення фінансового аналізу підприємств різних форм власності та різних організаційно-правових форм.

Питання для підготовки та обговорення

1. Фінансова звітність як інформаційна база фінансового аналізу підприємства.
2. Склад і структура бухгалтерського балансу, його значення для фінансового аналізу.
3. Методи фінансово-аналітичного оцінювання балансу підприємства. Аналіз валюти балансу.

2) аналіз співвідношення темпів росту чистого доходу $Tr(ЧД)$ з темпами росту власного капіталу й сукупних активів дає змогу виявити зміну оборотності активів і капіталу підприємства;

3) порівняння темпів зростання власного капіталу $Tr(ВК)$ й темпів зростання сукупних активів $Tr(А)$ дає можливість зробити висновок про збільшення або скорочення його питомої ваги у валюті балансу, тобто про зміцнення або ослаблення фінансової стабільності підприємства.

Виконання наведеного вище співвідношення означає, що у звітному періоді використання фінансових ресурсів було більш ефективним у порівнянні з попереднім періодом: спостерігався ріст рентабельності активів, власного капіталу і продажів, прискорення оборотності активів і капіталу, а також зростання фінансової незалежності підприємства.

При порівнянні темпів зміни валового із чистого прибутку з зміною чистого доходу від реалізації продукції оптимальним є співвідношення:

$$Tr(ЧП) > Tr(ВП) > Tr(ЧД) \quad (2.6)$$

де $Tr(ВП)$ – темп зростання валового прибутку.

Порівняння темпів зміни чистого і валового прибутку характеризує рентабельності діяльності підприємства в цілому з врахуванням ефективності здійснення всіх видів витрат. Недодержання вказаного співвідношення свідчить про високий рівень витрат у підприємства.

Практичне заняття

Мета заняття: дати характеристику основним формам фінансової звітності підприємства, з'ясувати методи фінансово-аналітичного оцінювання балансу підприємства, провести аналіз валюти балансу. Виявити специфіку інформаційного забезпечення фінансового аналізу підприємств різних форм власності та різних організаційно-правових форм.

Питання для підготовки та обговорення

1. Фінансова звітність як інформаційна база фінансового аналізу підприємства.
2. Склад і структура бухгалтерського балансу, його значення для фінансового аналізу.
3. Методи фінансово-аналітичного оцінювання балансу підприємства. Аналіз валюти балансу.

4. Особливості фінансового аналізу малих підприємств.
5. Специфіка інформаційного забезпечення фінансового аналізу підприємств емітентів цінних паперів.
6. Особливості інформаційного забезпечення підприємств державної форми власності.

Розрахунково-аналітичні завдання

Задача 1.

За даними фінансової звітності побудуйте порівняльний аналітичний баланс. На підставі балансу проведіть горизонтальний і вертикальний аналіз. Дайте оцінку динаміки і структури балансу, виявіть «хворі» статі та основні позитивні якості.

Задача 2.

За даними фінансової звітності побудуйте спрощений (агрегований) баланс. Зробіть горизонтальний і вертикальний аналіз балансу і дайте оцінку змін, що сталися.

Задача 3.

За наведеними вихідними даними складіть матричний баланс. На підставі матричного балансу проведіть аналіз складу і джерел формування майна підприємства.

Таблиця 2.1

Активи та пасиви підприємства

Показники	тис. грн.
Необоротні активи	200
Оборотні активи	350
Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	50
Усього активів	?
Власний капітал	300
Довгострокові зобов'язання	50
Короткострокові зобов'язання	?
Усього джерел	?

4. Особливості фінансового аналізу малих підприємств.
5. Специфіка інформаційного забезпечення фінансового аналізу підприємств емітентів цінних паперів.
6. Особливості інформаційного забезпечення підприємств державної форми власності.

Розрахунково-аналітичні завдання

Задача 1.

За даними фінансової звітності побудуйте порівняльний аналітичний баланс. На підставі балансу проведіть горизонтальний і вертикальний аналіз. Дайте оцінку динаміки і структури балансу, виявіть «хворі» статі та основні позитивні якості.

Задача 2.

За даними фінансової звітності побудуйте спрощений (агрегований) баланс. Зробіть горизонтальний і вертикальний аналіз балансу і дайте оцінку змін, що сталися.

Задача 3.

За наведеними вихідними даними складіть матричний баланс. На підставі матричного балансу проведіть аналіз складу і джерел формування майна підприємства.

Таблиця 2.1

Активи та пасиви підприємства

Показники	тис. грн.
Необоротні активи	200
Оборотні активи	350
Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	50
Усього активів	?
Власний капітал	300
Довгострокові зобов'язання	50
Короткострокові зобов'язання	?
Усього джерел	?

Задача 4.

За даними фінансової звітності зробіть горизонтальний і вертикальний аналіз звіту про фінансові результати і дайте оцінку змін, що сталися.

Задача 5.

За наведеними даними визначте чистий рух коштів на кінець звітнього періоду.

Таблиця 2.2

Рух коштів підприємства, млн грн.

№ з/п	Найменування статті	За попередній період	За звітний період
1.	Чистий дохід від реалізації продукції	–	5000
2.	Змінні витрати		3500
3.	Операційні витрати	2500	320
4.	Відсотки за кредитами	50	500
5.	Податки та інші витрати	–	150
6.	Чистий рух від операційної діяльності		
7.	Придбання активів	12500	–
8.	Надходження від продажу активів	–	–
9.	Чистий рух від інвестиційної діяльності		
10.	Акціонерний капітал	7520	–
11.	Позиковий капітал	9000	–
12.	Виплати в погашення позик	–	–
13.	Виплати дивідендів	–	50
14.	Чистий рух від фінансової діяльності		
15.	Cash–Flow на початок періоду	0	
16.	Чистий рух на кінець періоду		

Задача 6.

На підставі консолідованого балансу на початок та на кінець року складіть звіт про рух грошових коштів. За поточний рік підприємство придбало основних засобів на суму 150 млн грн., амортизація становила 30 млн грн., чистий прибуток – 76 млн грн., виплатила дивіденди –

Задача 4.

За даними фінансової звітності зробіть горизонтальний і вертикальний аналіз звіту про фінансові результати і дайте оцінку змін, що сталися.

Задача 5.

За наведеними даними визначте чистий рух коштів на кінець звітнього періоду.

Таблиця 2.2

Рух коштів підприємства, млн грн.

№ з/п	Найменування статті	За попередній період	За звітний період
1.	Чистий дохід від реалізації продукції	–	5000
2.	Змінні витрати		3500
3.	Операційні витрати	2500	320
4.	Відсотки за кредитами	50	500
5.	Податки та інші витрати	–	150
6.	Чистий рух від операційної діяльності		
7.	Придбання активів	12500	–
8.	Надходження від продажу активів	–	–
9.	Чистий рух від інвестиційної діяльності		
10.	Акціонерний капітал	7520	–
11.	Позиковий капітал	9000	–
12.	Виплати в погашення позик	–	–
13.	Виплати дивідендів	–	50
14.	Чистий рух від фінансової діяльності		
15.	Cash–Flow на початок періоду	0	
16.	Чистий рух на кінець періоду		

Задача 6.

На підставі консолідованого балансу на початок та на кінець року складіть звіт про рух грошових коштів. За поточний рік підприємство придбало основних засобів на суму 150 млн грн., амортизація становила 30 млн грн., чистий прибуток – 76 млн грн., виплатила дивіденди –

20 млн грн. За станом руху грошових коштів зробіть висновки щодо якості управління підприємством.

Таблиця 2.3

Консолідований баланс, млн грн.

Найменування статті	На початок року	На кінець року
Активи		
Основні засоби за первісною вартістю	150	300
Амортизаційні відрахування	52	82
Основні засоби за залишковою вартістю	98	218
Запаси	106	150
Дебіторська заборгованість	44	60
Поточні фінансові інвестиції	22	0
Грошові кошти	30	14
Активи разом	?	?
Пасиви		
Зареєстрований капітал	76	128
Нерозподілений прибуток	134	190
Довгострокові зобов'язання	16	52
Кредиторська заборгованість	30	36
Векселі видані	30	6
Інші короткострокові зобов'язання	14	30
Пасиви разом	?	?

Питання для самоперевірки

1. Яка інформаційна база необхідна для аналізу використання нерозподіленого прибутку підприємства?
2. Охарактеризуйте структуру звіту про фінансові результати.
3. Як пов'язані між собою баланс, звіт про фінансові результати та звіт про рух грошових коштів?
4. В чому полягає принцип побудови агрегованого балансу підприємства?

20 млн грн. За станом руху грошових коштів зробіть висновки щодо якості управління підприємством.

Таблиця 2.3

Консолідований баланс, млн грн.

Найменування статті	На початок року	На кінець року
Активи		
Основні засоби за первісною вартістю	150	300
Амортизаційні відрахування	52	82
Основні засоби за залишковою вартістю	98	218
Запаси	106	150
Дебіторська заборгованість	44	60
Поточні фінансові інвестиції	22	0
Грошові кошти	30	14
Активи разом	?	?
Пасиви		
Зареєстрований капітал	76	128
Нерозподілений прибуток	134	190
Довгострокові зобов'язання	16	52
Кредиторська заборгованість	30	36
Векселі видані	30	6
Інші короткострокові зобов'язання	14	30
Пасиви разом	?	?

Питання для самоперевірки

1. Яка інформаційна база необхідна для аналізу використання нерозподіленого прибутку підприємства?
2. Охарактеризуйте структуру звіту про фінансові результати.
3. Як пов'язані між собою баланс, звіт про фінансові результати та звіт про рух грошових коштів?
4. В чому полягає принцип побудови агрегованого балансу підприємства?

5. Що являє собою порівняльний аналітичний баланс?
6. Про що свідчить зростання валюти балансу підприємства?
7. Які статті можна віднести до «хворих» статей звітності?
8. За якими ознаками можна зробити висновок про існування певних фінансових проблем у підприємства в процесі «читання» балансу?
9. Чим викликана необхідність проведення горизонтального аналізу балансу і які його аналітичні можливості?
10. Чим викликана необхідність проведення вертикального аналізу балансу і які його аналітичні можливості?

Тести

1. Актив балансу відображає:

- а) зміну в складі власного капіталу підприємства;
- б) напрям використання капіталу підприємства;
- в) усі джерела утворення майна підприємства;
- г) джерела формування основних засобів підприємства;
- д) немає правильної відповіді.

2. Як зміняться статті балансу внаслідок збільшення справедливої вартості частини основних засобів на дату балансу:

- а) збільшиться балансова вартість основних засобів;
- б) збільшиться стаття «Інший додатковий капітал»;
- в) збільшиться балансова вартість основних засобів та стаття «Інший додатковий капітал»;
- г) збільшиться балансова вартість основних засобів та стаття «Не-розподілений прибуток»;
- д) оцінка статей не зміниться.

3. У ході горизонтального аналізу визначають:

- а) абсолютні зміни розміру валюти балансу та різних його статей за звітний період, а також відносні показники динаміки;
- б) питому вагу статей балансу у валюті балансу на початок і кінець звітного періоду;
- в) зміни у питомій вазі;
- г) зміни у відсотках до розміру статей балансу на початок періоду;
- д) зміни у відсотках до змін валюти балансу.

4. Довгострокова дебіторська заборгованість відноситься до:

- а) довгострокових зобов'язань;
- б) необоротних активів;
- в) оборотних активів;
- г) поточних зобов'язань;

5. Що являє собою порівняльний аналітичний баланс?
6. Про що свідчить зростання валюти балансу підприємства?
7. Які статті можна віднести до «хворих» статей звітності?
8. За якими ознаками можна зробити висновок про існування певних фінансових проблем у підприємства в процесі «читання» балансу?
9. Чим викликана необхідність проведення горизонтального аналізу балансу і які його аналітичні можливості?
10. Чим викликана необхідність проведення вертикального аналізу балансу і які його аналітичні можливості?

Тести

1. Актив балансу відображає:

- а) зміну в складі власного капіталу підприємства;
- б) напрям використання капіталу підприємства;
- в) усі джерела утворення майна підприємства;
- г) джерела формування основних засобів підприємства;
- д) немає правильної відповіді.

2. Як зміняться статті балансу внаслідок збільшення справедливої вартості частини основних засобів на дату балансу:

- а) збільшиться балансова вартість основних засобів;
- б) збільшиться стаття «Інший додатковий капітал»;
- в) збільшиться балансова вартість основних засобів та стаття «Інший додатковий капітал»;
- г) збільшиться балансова вартість основних засобів та стаття «Не-розподілений прибуток»;
- д) оцінка статей не зміниться.

3. У ході горизонтального аналізу визначають:

- а) абсолютні зміни розміру валюти балансу та різних його статей за звітний період, а також відносні показники динаміки;
- б) питому вагу статей балансу у валюті балансу на початок і кінець звітного періоду;
- в) зміни у питомій вазі;
- г) зміни у відсотках до розміру статей балансу на початок періоду;
- д) зміни у відсотках до змін валюти балансу.

4. Довгострокова дебіторська заборгованість відноситься до:

- а) довгострокових зобов'язань;
- б) необоротних активів;
- в) оборотних активів;
- г) поточних зобов'язань;

д) власного капіталу.

5. Завищення собівартості залишків товарних запасів за інших однакових умов:

- а) завищує розмір прибутку;
- б) зменшує розмір прибутку;
- в) не впливає на прибуток;
- г) зменшує чистий дохід від реалізації продукції;
- д) немає правильної відповіді.

6. На початок звітнього періоду активи підприємства становили 1000 тис. грн., в тому числі оборотні активи – 450 тис. грн. Якою була частка власного капіталу підприємства у формуванні необоротних активів, якщо довгострокові зобов'язання становили 200 тис. грн.:

- а) 36 %;
- б) 55 %;
- в) 64 %;
- г) 45%?
- д) інша відповідь.

7. Відомі такі дані з балансу підприємства: оборотні активи – 100 тис. грн., власний капітал – 250 тис. грн., довгострокові зобов'язання – 20 тис. грн., поточні зобов'язання – 30 тис. грн. Вартість необоротних активів складе:

- а) 250 тис. грн.;
- б) 200 тис. грн.;
- в) 50 тис. грн.;
- г) 70 тис. грн.;
- д) 150 тис. грн.

8. Відомі такі дані з балансу підприємства: необоротні активи – 200 тис. грн., оборотні активи – 100 тис. грн., власний капітал – 250 тис. грн., довгострокові зобов'язання – 20 тис. грн. Сума поточних зобов'язань складе:

- а) 50 тис. грн.;
- б) 100 тис. грн.;
- в) 30 тис. грн.;
- г) 230 тис. грн.;
- д) 150 тис. грн.

9. Інвестований або довгостроковий капітал це:

- а) сукупний капітал, скоригований на величину поточних зобов'язань;
- б) сукупний капітал, скоригований на величину довгострокових зобов'язань;
- в) позиковий капітал, скоригований на величину оборотних активів;

д) власного капіталу.

5. Завищення собівартості залишків товарних запасів за інших однакових умов:

- а) завищує розмір прибутку;
- б) зменшує розмір прибутку;
- в) не впливає на прибуток;
- г) зменшує чистий дохід від реалізації продукції;
- д) немає правильної відповіді.

6. На початок звітнього періоду активи підприємства становили 1000 тис. грн., в тому числі оборотні активи – 450 тис. грн. Якою була частка власного капіталу підприємства у формуванні необоротних активів, якщо довгострокові зобов'язання становили 200 тис. грн.:

- а) 36 %;
- б) 55 %;
- в) 64 %;
- г) 45%?
- д) інша відповідь.

7. Відомі такі дані з балансу підприємства: оборотні активи – 100 тис. грн., власний капітал – 250 тис. грн., довгострокові зобов'язання – 20 тис. грн., поточні зобов'язання – 30 тис. грн. Вартість необоротних активів складе:

- а) 250 тис. грн.;
- б) 200 тис. грн.;
- в) 50 тис. грн.;
- г) 70 тис. грн.;
- д) 150 тис. грн.

8. Відомі такі дані з балансу підприємства: необоротні активи – 200 тис. грн., оборотні активи – 100 тис. грн., власний капітал – 250 тис. грн., довгострокові зобов'язання – 20 тис. грн. Сума поточних зобов'язань складе:

- а) 50 тис. грн.;
- б) 100 тис. грн.;
- в) 30 тис. грн.;
- г) 230 тис. грн.;
- д) 150 тис. грн.

9. Інвестований або довгостроковий капітал це:

- а) сукупний капітал, скоригований на величину поточних зобов'язань;
- б) сукупний капітал, скоригований на величину довгострокових зобов'язань;
- в) позиковий капітал, скоригований на величину оборотних активів;

- г) позиковий капітал, скоригований на величину необоротних активів;
- д) власний капітал, скоригований на величину довгострокових зобов'язань.

10. Ознаками «хворого» балансу є:

- а) перевищення темпів приросту всіх активів над темпами приросту необоротних активів;
- б) дебіторська заборгованість на рівні розмірів кредиторської, приблизно однакові темпи приросту дебіторської і кредиторської заборгованості;
- в) відсутність змін в окремих статтях балансу;
- г) збільшення темпів зростання зобов'язань проти темпів зростання власного капіталу;
- д) наявність власного оборотного капіталу або, щонайменше, робочого капіталу.

- г) позиковий капітал, скоригований на величину необоротних активів;
- д) власний капітал, скоригований на величину довгострокових зобов'язань.

10. Ознаками «хворого» балансу є:

- а) перевищення темпів приросту всіх активів над темпами приросту необоротних активів;
- б) дебіторська заборгованість на рівні розмірів кредиторської, приблизно однакові темпи приросту дебіторської і кредиторської заборгованості;
- в) відсутність змін в окремих статтях балансу;
- г) збільшення темпів зростання зобов'язань проти темпів зростання власного капіталу;
- д) наявність власного оборотного капіталу або, щонайменше, робочого капіталу.

Тема 3

АНАЛІЗ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА

---

1. Економічна сутність і структура майна підприємства.
2. Методи аналізу майна підприємства.
3. Аналіз наявності, стану та ефективності використання основних засобів підприємства.
4. Зміст, завдання та основні напрямки аналізу оборотних активів підприємства.
5. Основні завдання та методологія здійснення аналізу виробничих запасів та дебіторської заборгованості.
6. Аналіз ефективності використання оборотного капіталу.

1. Економічна сутність і структура майна підприємства

З метою здійснення господарської діяльності кожне підприємство мусить мати майно, котре належить йому на правах власності чи володіння. Усе майно, яке належить підприємству і яке відображено в його балансі, називається його активами.

Активи – це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку.

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» **активи** – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

Активи підприємства мають ряд специфічних ознак:

- активами є економічні ресурси підприємства у різних видах, які використовуються в процесі здійснення господарської діяльності;
- активами є майнові цінності підприємства, що формуються за рахунок інвестованого у них капіталу. Капітал, що вкладається у бізнес, матеріалізується у формі активів підприємства;
- активи є майновими цінностями, що мають детерміновану вартість. Дана характеристика безпосередньо пов'язана з їх визнанням як об'єкту бухгалтерського обліку. Тобто, активи можна розглядати не просто як певну цінність для підприємства, а як вартість, яку можна виміряти. При цьому оцінка різних видів активів здійснюється за різними методами, дозволеними законодавчо і регламентується відповідними НП(С)БО;

Тема 3

АНАЛІЗ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА

---

1. Економічна сутність і структура майна підприємства.
2. Методи аналізу майна підприємства.
3. Аналіз наявності, стану та ефективності використання основних засобів підприємства.
4. Зміст, завдання та основні напрямки аналізу оборотних активів підприємства.
5. Основні завдання та методологія здійснення аналізу виробничих запасів та дебіторської заборгованості.
6. Аналіз ефективності використання оборотного капіталу.

1. Економічна сутність і структура майна підприємства

З метою здійснення господарської діяльності кожне підприємство мусить мати майно, котре належить йому на правах власності чи володіння. Усе майно, яке належить підприємству і яке відображено в його балансі, називається його активами.

Активи – це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку.

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» **активи** – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

Активи підприємства мають ряд специфічних ознак:

- активами є економічні ресурси підприємства у різних видах, які використовуються в процесі здійснення господарської діяльності;
- активами є майнові цінності підприємства, що формуються за рахунок інвестованого у них капіталу. Капітал, що вкладається у бізнес, матеріалізується у формі активів підприємства;
- активи є майновими цінностями, що мають детерміновану вартість. Дана характеристика безпосередньо пов'язана з їх визнанням як об'єкту бухгалтерського обліку. Тобто, активи можна розглядати не просто як певну цінність для підприємства, а як вартість, яку можна виміряти. При цьому оцінка різних видів активів здійснюється за різними методами, дозволеними законодавчо і регламентується відповідними НП(С)БО;

– до активів відносяться тільки ті економічні ресурси, які повністю контролюються підприємством;

– як економічний ресурс, що використовується в господарській діяльності, активи характеризуються відповідною продуктивністю. Носієм даної сутнісної характеристики виступає як сукупний комплекс використовуваних активів, так і окремі їх види і, в першу чергу, основні засоби;

– активи є економічним ресурсом, що генерує дохід. Здатність приносити дохід в процесі операційної чи інвестиційної діяльності є однією з найважливіших характеристик активів підприємства;

– активи підприємства, які використовуються у господарській діяльності, знаходяться в процесі постійного обороту;

– активи є носієм фактору ризику. Ризик є найважливішою характеристикою всіх форм використання активів в господарській діяльності підприємства;

– господарське використання активів тісно пов'язане з фактором часу;

– майнові цінності, що формуються у складі активів, пов'язані з фактором ліквідності. Під ліквідністю активів розуміють їх здатність бути швидко конвертованими у грошову форму за своєю реальною ринковою вартістю. Ця характеристика активів забезпечує можливість швидкої їх реструктуризації при настанні критичних економічних та інших умов їх використання у сформованих видах. Різні види активів мають різну ліквідність, яка виступає важливою об'єктивною характеристикою всіх видів активів.

Для забезпечення ефективної діяльності підприємства в майбутньому, процес формування його активів повинен носити цілеспрямований характер. Основною метою формування активів підприємства є виявлення та задоволення потреб в окремих їх видах для забезпечення операційного процесу, а також оптимізація їх складу для забезпечення умов ефективної господарської діяльності.

З врахуванням цієї мети, процес формування активів підприємства відбувається на основі наступних принципів (рис. 3.1).

Активи підприємства класифікуються за різними ознаками (таблиця 3.1).

Відповідно до ознак, зазначених в таблиці 3.1, активи розподіляються наступним чином:

– за характером участі в господарському процесі та швидкості обороту:

1) необоротні активи: основні засоби, незавершені капітальні інвестиції, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, інвестиційна нерухомість, довгострокові біологічні активи, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи;

– до активів відносяться тільки ті економічні ресурси, які повністю контролюються підприємством;

– як економічний ресурс, що використовується в господарській діяльності, активи характеризуються відповідною продуктивністю. Носієм даної сутнісної характеристики виступає як сукупний комплекс використовуваних активів, так і окремі їх види і, в першу чергу, основні засоби;

– активи є економічним ресурсом, що генерує дохід. Здатність приносити дохід в процесі операційної чи інвестиційної діяльності є однією з найважливіших характеристик активів підприємства;

– активи підприємства, які використовуються у господарській діяльності, знаходяться в процесі постійного обороту;

– активи є носієм фактору ризику. Ризик є найважливішою характеристикою всіх форм використання активів в господарській діяльності підприємства;

– господарське використання активів тісно пов'язане з фактором часу;

– майнові цінності, що формуються у складі активів, пов'язані з фактором ліквідності. Під ліквідністю активів розуміють їх здатність бути швидко конвертованими у грошову форму за своєю реальною ринковою вартістю. Ця характеристика активів забезпечує можливість швидкої їх реструктуризації при настанні критичних економічних та інших умов їх використання у сформованих видах. Різні види активів мають різну ліквідність, яка виступає важливою об'єктивною характеристикою всіх видів активів.

Для забезпечення ефективної діяльності підприємства в майбутньому, процес формування його активів повинен носити цілеспрямований характер. Основною метою формування активів підприємства є виявлення та задоволення потреб в окремих їх видах для забезпечення операційного процесу, а також оптимізація їх складу для забезпечення умов ефективної господарської діяльності.

З врахуванням цієї мети, процес формування активів підприємства відбувається на основі наступних принципів (рис. 3.1).

Активи підприємства класифікуються за різними ознаками (таблиця 3.1).

Відповідно до ознак, зазначених в таблиці 3.1, активи розподіляються наступним чином:

– за характером участі в господарському процесі та швидкості обороту:

1) необоротні активи: основні засоби, незавершені капітальні інвестиції, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, інвестиційна нерухомість, довгострокові біологічні активи, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи;

Рис. 3.1. Основні принципи формування активів підприємства

Рис. 3.1. Основні принципи формування активів підприємства

Таблиця 3.1

Класифікація активів підприємства

Класифікаційна ознака	Види активів
За характером участі в господарському процесі та швидкості обороту	– необоротні; – оборотні
Залежно від строків обслуговування діяльності підприємства	– короткострокові; – довгострокові
Залежно від характеру форми володіння активами	– власні активи; – орендовані активи
Залежно від рівня ліквідності	– абсолютноліквідні; – високоліквідні; – середньоліквідні; – низьколіквідні; – неліквідні
За характером обслуговування окремих видів діяльності	– операційні; – інвестиційні
За характером фінансових джерел формування активів	– валові активи; – чисті активи

Таблиця 3.1

Класифікація активів підприємства

Класифікаційна ознака	Види активів
За характером участі в господарському процесі та швидкості обороту	– необоротні; – оборотні
Залежно від строків обслуговування діяльності підприємства	– короткострокові; – довгострокові
Залежно від характеру форми володіння активами	– власні активи; – орендовані активи
Залежно від рівня ліквідності	– абсолютноліквідні; – високоліквідні; – середньоліквідні; – низьколіквідні; – неліквідні
За характером обслуговування окремих видів діяльності	– операційні; – інвестиційні
За характером фінансових джерел формування активів	– валові активи; – чисті активи

2) оборотні активи: запаси, поточні біологічні активи, витрати майбутніх періодів, дебіторська заборгованість; гроші та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції, інші оборотні активи;

– залежно від строків обслуговування діяльності підприємства: короткострокові та довгострокові;

– залежно від характеру володіння активами:

1) власні активи: до них належать активи підприємства, які постійно перебувають у його володінні і відображаються в балансі;

2) орендовані активи, які тимчасово перебувають у володінні підприємства відповідно до укладених угод оренди (лізингу);

– залежно від рівня ліквідності:

1) абсолютно ліквідні активи – характеризують майнові цінності підприємства, які не потребують реалізації і представляють собою готівві засоби платежу;

2) високоліквідні активи – характеризують групу майнових цінностей підприємства, яка швидко може бути перетворена в грошову форму без відчутних втрат своєї поточної ринкової вартості з метою своєчасного забезпечення платежів по поточним фінансовим зобов'язанням;

3) середньоліквідні активи – характеризують групу майнових цінностей підприємства, які можуть бути перетворені в грошову форму без відчутних втрат своєї поточної ринкової вартості в строк від одного до шести місяців;

4) низьколіквідні активи – представляють групу майнових цінностей підприємства, які можуть бути перетворені в грошову форму без втрати своєї поточної ринкової вартості протягом тривалого періоду часу;

5) неліквідні активи – характеризують відображені в балансі окремі види майнових цінностей підприємства, які не можуть бути реалізовані самостійно (вони можуть бути продані лише в складі цілісного майнового комплексу);

– залежно від характеру обслуговування:

1) операційні активи: що безпосередньо використовуються в комерційно-виробничій діяльності підприємства з метою отримання операційного прибутку;

2) інвестиційні активи: сукупність майнових цінностей підприємства, пов'язаних із здійсненням його інвестиційної діяльності. До складу інвестиційних активів включають: незавершені капітальні інвестиції; довгострокові фінансові інвестиції, поточні фінансові інвестиції.

– залежно від характеру фінансових джерел формування активів:

1) валові активи: сукупність майнових цінностей підприємства, сформованих за рахунок власних і залучених коштів;

2) оборотні активи: запаси, поточні біологічні активи, витрати майбутніх періодів, дебіторська заборгованість; гроші та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції, інші оборотні активи;

– залежно від строків обслуговування діяльності підприємства: короткострокові та довгострокові;

– залежно від характеру володіння активами:

1) власні активи: до них належать активи підприємства, які постійно перебувають у його володінні і відображаються в балансі;

2) орендовані активи, які тимчасово перебувають у володінні підприємства відповідно до укладених угод оренди (лізингу);

– залежно від рівня ліквідності:

1) абсолютно ліквідні активи – характеризують майнові цінності підприємства, які не потребують реалізації і представляють собою готівві засоби платежу;

2) високоліквідні активи – характеризують групу майнових цінностей підприємства, яка швидко може бути перетворена в грошову форму без відчутних втрат своєї поточної ринкової вартості з метою своєчасного забезпечення платежів по поточним фінансовим зобов'язанням;

3) середньоліквідні активи – характеризують групу майнових цінностей підприємства, які можуть бути перетворені в грошову форму без відчутних втрат своєї поточної ринкової вартості в строк від одного до шести місяців;

4) низьколіквідні активи – представляють групу майнових цінностей підприємства, які можуть бути перетворені в грошову форму без втрати своєї поточної ринкової вартості протягом тривалого періоду часу;

5) неліквідні активи – характеризують відображені в балансі окремі види майнових цінностей підприємства, які не можуть бути реалізовані самостійно (вони можуть бути продані лише в складі цілісного майнового комплексу);

– залежно від характеру обслуговування:

1) операційні активи: що безпосередньо використовуються в комерційно-виробничій діяльності підприємства з метою отримання операційного прибутку;

2) інвестиційні активи: сукупність майнових цінностей підприємства, пов'язаних із здійсненням його інвестиційної діяльності. До складу інвестиційних активів включають: незавершені капітальні інвестиції; довгострокові фінансові інвестиції, поточні фінансові інвестиції.

– залежно від характеру фінансових джерел формування активів:

1) валові активи: сукупність майнових цінностей підприємства, сформованих за рахунок власних і залучених коштів;

2) чисті активи: сукупність майнових цінностей підприємства, сформованих виключно за рахунок власних коштів. Вартість чистих активів визначається за формулою:

$$ЧА = A - ЗК, \quad (3.1)$$

де $ЧА$ – вартість чистих активів;

A – загальна сума активів підприємства;

$ЗК$ – загальна сума запозичених коштів.

В процесі формування та використання активів підприємства необхідно вирішувати наступні задачі:

- формування необхідного обсягу і складу активів для забезпечення стабільних темпів економічного розвитку;
- забезпечення максимальної доходності (рентабельності) активів з урахуванням можливого ступеня фінансового ризику;
- забезпечення мінімізації фінансового ризику використання активів з урахуванням певного рівня їх доходності (рентабельності);
- забезпечення постійної платоспроможності підприємства за рахунок підтримання достатнього рівня ліквідності активів;
- оптимізація обороту активів.

2. Методи аналізу майна підприємства

Активи мають визначатись і відображатись у балансі в грошовому виразі з використанням певної бази оцінки. Основою оцінки є історична собівартість, яка як правило, комбінується з іншими оцінками.

В ході аналізу майна підприємства вивчається і дається оцінка:

- змінам, що відбулись в складі та структурі майна;
- співвідношенню необоротних та оборотних активів;
- темпам приросту реальних активів;
- змінам у складі та структурі основних фондів та нематеріальних активів;
- динаміки запасів, дебіторської заборгованості, грошей та їх еквівалентів.

Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від доцільності та правильності вкладення фінансових ресурсів в активи. У процесі функціонування підприємства величина активів та їх структура постійно змінюються. Аналіз динаміки складу і структури майна дозволяє встановити розмір абсолютного і відносного приросту або зменшення всього майна підприємства та окремих його видів. Зміна структури майна створює певні можливості для основної виробничої та фінансо-

2) чисті активи: сукупність майнових цінностей підприємства, сформованих виключно за рахунок власних коштів. Вартість чистих активів визначається за формулою:

$$ЧА = A - ЗК, \quad (3.1)$$

де $ЧА$ – вартість чистих активів;

A – загальна сума активів підприємства;

$ЗК$ – загальна сума запозичених коштів.

В процесі формування та використання активів підприємства необхідно вирішувати наступні задачі:

- формування необхідного обсягу і складу активів для забезпечення стабільних темпів економічного розвитку;
- забезпечення максимальної доходності (рентабельності) активів з урахуванням можливого ступеня фінансового ризику;
- забезпечення мінімізації фінансового ризику використання активів з урахуванням певного рівня їх доходності (рентабельності);
- забезпечення постійної платоспроможності підприємства за рахунок підтримання достатнього рівня ліквідності активів;
- оптимізація обороту активів.

2. Методи аналізу майна підприємства

Активи мають визначатись і відображатись у балансі в грошовому виразі з використанням певної бази оцінки. Основою оцінки є історична собівартість, яка як правило, комбінується з іншими оцінками.

В ході аналізу майна підприємства вивчається і дається оцінка:

- змінам, що відбулись в складі та структурі майна;
- співвідношенню необоротних та оборотних активів;
- темпам приросту реальних активів;
- змінам у складі та структурі основних фондів та нематеріальних активів;
- динаміки запасів, дебіторської заборгованості, грошей та їх еквівалентів.

Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від доцільності та правильності вкладення фінансових ресурсів в активи. У процесі функціонування підприємства величина активів та їх структура постійно змінюються. Аналіз динаміки складу і структури майна дозволяє встановити розмір абсолютного і відносного приросту або зменшення всього майна підприємства та окремих його видів. Зміна структури майна створює певні можливості для основної виробничої та фінансо-

вої діяльності і впливає на оборотність сукупних активів. Характеристику про якісні зміни в структурі майна та його джерел можна отримати за допомогою вертикального та горизонтального аналізу балансу.

Вертикальний аналіз показує структуру майна підприємства та його джерел. Як правило, показники структури розраховуються у відсотках до валюти балансу. Відносні показники певною мірою згладжують негативний вплив інфляційних процесів, які істотно утруднюють зіставлення абсолютних показників у динаміці.

Горизонтальний аналіз звітності полягає в побудові однієї чи кількох аналітичних таблиць, в яких абсолютні показники доповнюються відносними темпами зростання (зниження).

Слід зауважити, що в умовах інфляції цінність результатів горизонтального аналізу знижується.

На практиці нерідко об'єднують горизонтальний і вертикальний аналізи, тобто будують аналітичні таблиці, котрі характеризують як структуру майна підприємства та їхніх джерел, так і динаміку окремих його показників.

Необхідно також порівняти за даними балансу розмір зміни необоротних (імобілізованих) активів з оборотними. Якщо темп приросту оборотних активів вищий, ніж необоротних коштів, це означає, що на підприємстві існує тенденція прискорення оборотності всієї сукупності активів підприємства.

Структура вартості майна дає загальне уявлення про фінансовий стан підприємства. Вона показує частку кожного елемента в активах і співвідношення позикових і власних коштів підприємства в пасивах. У структурі вартості майна відображається специфіка діяльності кожного підприємства.

Найбільш загальну структуру активів характеризує **коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів** (Ko/n):

$$Ko/n = \frac{OA}{HA}, \quad (3.2)$$

де OA – сума оборотних активів підприємства,
 HA – сума необоротних активів підприємства.

Перевищення питомої ваги оборотних активів вказує на досить мобільну структуру активів, що сприяє прискоренню оборотності коштів підприємства. Якщо частка необоротних активів у структурі активів висока (перевищує 40 – 50%) – підприємство має «важку» структуру активів, що свідчить про значні постійні витрати й високу чутливість прибутку до зміни доходу від реалізації продукції.

вої діяльності і впливає на оборотність сукупних активів. Характеристику про якісні зміни в структурі майна та його джерел можна отримати за допомогою вертикального та горизонтального аналізу балансу.

Вертикальний аналіз показує структуру майна підприємства та його джерел. Як правило, показники структури розраховуються у відсотках до валюти балансу. Відносні показники певною мірою згладжують негативний вплив інфляційних процесів, які істотно утруднюють зіставлення абсолютних показників у динаміці.

Горизонтальний аналіз звітності полягає в побудові однієї чи кількох аналітичних таблиць, в яких абсолютні показники доповнюються відносними темпами зростання (зниження).

Слід зауважити, що в умовах інфляції цінність результатів горизонтального аналізу знижується.

На практиці нерідко об'єднують горизонтальний і вертикальний аналізи, тобто будують аналітичні таблиці, котрі характеризують як структуру майна підприємства та їхніх джерел, так і динаміку окремих його показників.

Необхідно також порівняти за даними балансу розмір зміни необоротних (імобілізованих) активів з оборотними. Якщо темп приросту оборотних активів вищий, ніж необоротних коштів, це означає, що на підприємстві існує тенденція прискорення оборотності всієї сукупності активів підприємства.

Структура вартості майна дає загальне уявлення про фінансовий стан підприємства. Вона показує частку кожного елемента в активах і співвідношення позикових і власних коштів підприємства в пасивах. У структурі вартості майна відображається специфіка діяльності кожного підприємства.

Найбільш загальну структуру активів характеризує **коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів** (Ko/n):

$$Ko/n = \frac{OA}{HA}, \quad (3.2)$$

де OA – сума оборотних активів підприємства,
 HA – сума необоротних активів підприємства.

Перевищення питомої ваги оборотних активів вказує на досить мобільну структуру активів, що сприяє прискоренню оборотності коштів підприємства. Якщо частка необоротних активів у структурі активів висока (перевищує 40 – 50%) – підприємство має «важку» структуру активів, що свідчить про значні постійні витрати й високу чутливість прибутку до зміни доходу від реалізації продукції.

Від того, наскільки оптимальне співвідношення основного та оборотного капіталу, скільки коштів вкладено в запаси матеріалів, а скільки їх у грошовій формі, значною мірою залежить фінансовий результат діяльності.

Співвідношення основних і оборотних активів визначається галузевими особливостями, рівнем автоматизації виробництва, політикою керівництва підприємства стосовно капіталовкладень, та конкретними умовами роботи підприємства.

Важливим показником структури активів підприємства є **коефіцієнт майна виробничого призначення** (K_{mv}), який розраховується за формулою:

$$K_{mv} = \frac{ОВФ + НКІ + ВЗ + НВ}{A}, \quad (3.3)$$

де ОВФ – вартість основних виробничих фондів підприємства;

НКІ – вартість незавершених капітальних інвестицій;

ВЗ – вартість виробничих запасів;

НВ – вартість незавершеного виробництва;

A – активи.

Нормальне значення цього показника для промислових підприємств $\geq 0,5$. Збільшення активів виробничого призначення на кінець аналізованого періоду свідчить про підвищення виробничих можливостей, зростання виробничого потенціалу. У разі зниження цього показника нижче критичних розмірів необхідне поповнення власного капіталу, або залучення довгострокових позикових коштів для збільшення майна виробничого призначення.

Ще одним показником, що відображає рівень виробничого потенціалу підприємства є **коефіцієнт реальної вартості майна** ($K_{рvm}$), який визначається за даними приміток до фінансової звітності і балансу за формулою:

$$K_{рvm} = \frac{ОВФ + C + МШП + НВ}{A}, \quad (3.4)$$

де C – сировина і матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі;

МШП – малоцінні та швидкозношувані предмети.

Нормальне значення цього показника для промислових підприємств $\geq 0,5$.

Цей показник визначає рівень виробничого потенціалу підприємства, забезпеченість виробничого процесу засобами виробництва.

Від того, наскільки оптимальне співвідношення основного та оборотного капіталу, скільки коштів вкладено в запаси матеріалів, а скільки їх у грошовій формі, значною мірою залежить фінансовий результат діяльності.

Співвідношення основних і оборотних активів визначається галузевими особливостями, рівнем автоматизації виробництва, політикою керівництва підприємства стосовно капіталовкладень, та конкретними умовами роботи підприємства.

Важливим показником структури активів підприємства є **коефіцієнт майна виробничого призначення** (K_{mv}), який розраховується за формулою:

$$K_{mv} = \frac{ОВФ + НКІ + ВЗ + НВ}{A}, \quad (3.3)$$

де ОВФ – вартість основних виробничих фондів підприємства;

НКІ – вартість незавершених капітальних інвестицій;

ВЗ – вартість виробничих запасів;

НВ – вартість незавершеного виробництва;

A – активи.

Нормальне значення цього показника для промислових підприємств $\geq 0,5$. Збільшення активів виробничого призначення на кінець аналізованого періоду свідчить про підвищення виробничих можливостей, зростання виробничого потенціалу. У разі зниження цього показника нижче критичних розмірів необхідне поповнення власного капіталу, або залучення довгострокових позикових коштів для збільшення майна виробничого призначення.

Ще одним показником, що відображає рівень виробничого потенціалу підприємства є **коефіцієнт реальної вартості майна** ($K_{рvm}$), який визначається за даними приміток до фінансової звітності і балансу за формулою:

$$K_{рvm} = \frac{ОВФ + C + МШП + НВ}{A}, \quad (3.4)$$

де C – сировина і матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі;

МШП – малоцінні та швидкозношувані предмети.

Нормальне значення цього показника для промислових підприємств $\geq 0,5$.

Цей показник визначає рівень виробничого потенціалу підприємства, забезпеченість виробничого процесу засобами виробництва.

Після загальної оцінки динаміки складу і структури активів підприємства необхідно детально вивчити стан, рух і причини зміни кожного виду майна. В ході аналізу майна необхідно з'ясувати, які зміни відбулися у вартості окремих складових необоротних та оборотних активів, виявити фактори, що вплинули на ці зміни.

Показники майнового стану підприємства характеризують стан і структуру активів підприємства у сукупності з джерелами їх покриття.

Важливим показником такої спрямованості є **індекс постійного активу** ($K_{ПА}$), що показує частку необоротних активів у джерелах власних коштів за балансом:

$$K_{ПА} = \frac{НА}{ВК} \quad (3.5)$$

Бажаною для підприємства є тенденція до зменшення цього показника.

Зростання основних засобів може свідчити про розширення виробничого потенціалу підприємства і бути результатом введення в експлуатацію нових об'єктів з метою розширення виробництва, але з іншого боку вартість основних засобів може зрости в результаті проведеної переоцінки.

Аналізуючи структуру необоротних активів підприємства необхідно мати на увазі, що для підприємства реального сектору прийнятним є суттєве переважання в структурі необоротних активів питомої ваги основних засобів як основи здійснення операційної діяльності.

3. Аналіз наявності, стану та ефективності використання основних засобів

Матеріально-технічна основа процесу виробництва на будь-якому підприємстві – це основні виробничі засоби.

Завданнями аналізу наявності, стану та ефективності використання основних засобів є:

- визначити забезпеченість підприємства та його структурних підрозділів основними засобами, відповідність їх складу, структури та технічного рівня виробничій потребі;
- оцінити технічний стан і віковий склад основних засобів, зокрема їх активної частини;
- надати характеристику руху основних засобів підприємства;
- визначити рівень ефективності використання основних засобів за узагальнюючими показниками та вплив факторів на зміну цих показників;

Після загальної оцінки динаміки складу і структури активів підприємства необхідно детально вивчити стан, рух і причини зміни кожного виду майна. В ході аналізу майна необхідно з'ясувати, які зміни відбулися у вартості окремих складових необоротних та оборотних активів, виявити фактори, що вплинули на ці зміни.

Показники майнового стану підприємства характеризують стан і структуру активів підприємства у сукупності з джерелами їх покриття.

Важливим показником такої спрямованості є **індекс постійного активу** ($K_{ПА}$), що показує частку необоротних активів у джерелах власних коштів за балансом:

$$K_{ПА} = \frac{НА}{ВК} \quad (3.5)$$

Бажаною для підприємства є тенденція до зменшення цього показника.

Зростання основних засобів може свідчити про розширення виробничого потенціалу підприємства і бути результатом введення в експлуатацію нових об'єктів з метою розширення виробництва, але з іншого боку вартість основних засобів може зрости в результаті проведеної переоцінки.

Аналізуючи структуру необоротних активів підприємства необхідно мати на увазі, що для підприємства реального сектору прийнятним є суттєве переважання в структурі необоротних активів питомої ваги основних засобів як основи здійснення операційної діяльності.

3. Аналіз наявності, стану та ефективності використання основних засобів

Матеріально-технічна основа процесу виробництва на будь-якому підприємстві – це основні виробничі засоби.

Завданнями аналізу наявності, стану та ефективності використання основних засобів є:

- визначити забезпеченість підприємства та його структурних підрозділів основними засобами, відповідність їх складу, структури та технічного рівня виробничій потребі;
- оцінити технічний стан і віковий склад основних засобів, зокрема їх активної частини;
- надати характеристику руху основних засобів підприємства;
- визначити рівень ефективності використання основних засобів за узагальнюючими показниками та вплив факторів на зміну цих показників;

– виявити резерви підвищення фондівддачі та шляхи їх мобілізації, збільшення обсягу продукції та прибутку за рахунок поліпшення використання основних засобів.

Аналіз розпочинають, як правило, з оцінки змін у наявності основних засобів на кінець звітного періоду порівняно з початком та визначення темпів зростання.

Наступним етапом аналізу є дослідження змін, які відбулися в структурі основних засобів.

Під структурою основних засобів розуміють співвідношення окремих груп основних виробничих засобів.

У різних галузях економіки структура основних виробничих засобів є різною. Вона визначається специфікою галузі і відображає виробничо-технічні особливості підприємства, пов'язані з особливостями спеціалізації, кооперування, комбінування, формами і методами організації виробництва.

Аналіз змін структури основних засобів проводиться методом порівняння питомої ваги кожної групи основних засобів до їх загальної вартості на кінець звітного періоду з аналогічними показниками на початок періоду.

Особливу увагу слід приділити дослідженню й оцінці активної частини основних засобів, оскільки саме ці засоби характеризують виробничі можливості підприємства.

До **активної частини основних засобів**, як правило, відносять машини й устаткування (силові і робочі машини та устаткування, вимірювальні й регулюючі прилади і пристрої, лабораторне устаткування, обчислювальну техніку, яка використовується в автоматизованих системах управління технологічними процесами, інші машини й устаткування), а також транспортні засоби. До **пасивної частини** – будівлі і споруди. Але в таких галузях, як нафтовидобувна, газова, електроенергетична, споруди включають до активної частини.

Зростання питомої ваги активної частини основних засобів вважається прогресивною тенденцією, що позитивно впливає на підвищення ефективності використання засобів, збільшення виробничої потужності.

На підприємстві з метою вивчення стану основних засобів обчислюються такі коефіцієнти:

– **коефіцієнт зносу** характеризує частку вартості засобів, що перенесена на новостворений продукт. Це співвідношення суми зносу основних фондів до їх початкової (первісної) вартості на кінець року;

– **коефіцієнти придатності**, який характеризує відповідно частку незношеної частини основних засобів.

Ці показники обчислюються на початок і на кінець періоду. Збільшення коефіцієнта зносу означає погіршення стану основних засобів.

– виявити резерви підвищення фондівддачі та шляхи їх мобілізації, збільшення обсягу продукції та прибутку за рахунок поліпшення використання основних засобів.

Аналіз розпочинають, як правило, з оцінки змін у наявності основних засобів на кінець звітного періоду порівняно з початком та визначення темпів зростання.

Наступним етапом аналізу є дослідження змін, які відбулися в структурі основних засобів.

Під структурою основних засобів розуміють співвідношення окремих груп основних виробничих засобів.

У різних галузях економіки структура основних виробничих засобів є різною. Вона визначається специфікою галузі і відображає виробничо-технічні особливості підприємства, пов'язані з особливостями спеціалізації, кооперування, комбінування, формами і методами організації виробництва.

Аналіз змін структури основних засобів проводиться методом порівняння питомої ваги кожної групи основних засобів до їх загальної вартості на кінець звітного періоду з аналогічними показниками на початок періоду.

Особливу увагу слід приділити дослідженню й оцінці активної частини основних засобів, оскільки саме ці засоби характеризують виробничі можливості підприємства.

До **активної частини основних засобів**, як правило, відносять машини й устаткування (силові і робочі машини та устаткування, вимірювальні й регулюючі прилади і пристрої, лабораторне устаткування, обчислювальну техніку, яка використовується в автоматизованих системах управління технологічними процесами, інші машини й устаткування), а також транспортні засоби. До **пасивної частини** – будівлі і споруди. Але в таких галузях, як нафтовидобувна, газова, електроенергетична, споруди включають до активної частини.

Зростання питомої ваги активної частини основних засобів вважається прогресивною тенденцією, що позитивно впливає на підвищення ефективності використання засобів, збільшення виробничої потужності.

На підприємстві з метою вивчення стану основних засобів обчислюються такі коефіцієнти:

– **коефіцієнт зносу** характеризує частку вартості засобів, що перенесена на новостворений продукт. Це співвідношення суми зносу основних фондів до їх початкової (первісної) вартості на кінець року;

– **коефіцієнти придатності**, який характеризує відповідно частку незношеної частини основних засобів.

Ці показники обчислюються на початок і на кінець періоду. Збільшення коефіцієнта зносу означає погіршення стану основних засобів.

Що менша величина коефіцієнта зношеності і більша величина коефіцієнта придатності, то кращий технічний стан основних засобів.

Збільшення фізичного зносу основних засобів характеризує нецільове використання амортизаційних відрахувань на підприємстві, збитковість господарювання, наміри власників зменшити виробничу потужність або припинити діяльність.

Для оцінки інтенсивності накопичення зносу (амортизації) основних засобів використовують **показник середньої норми амортизації**, що обчислюється як відношення суми амортизаційних відрахувань за рік до первісної вартості основних засобів. Цей показник розраховується за роками і порівнюється з показником інших підприємств і стандартним значенням.

Для характеристики руху основних засобів використовують показники оновлення, вибуття і приросту основних засобів, які виступають загальною характеристикою інтенсивності цього процесу.

Коефіцієнт оновлення характеризує частку нових основних засобів (введених у дію або повністю реконструйованих) у загальному їх обсязі на кінець року:

Загальний коефіцієнт вибуття характеризує інтенсивність вибуття основних засобів, зокрема зношених, що вибули зі сфери виробництва, і визначається як співвідношення засобів, що вибули протягом аналізованого періоду до їх загальної вартості на початок року:

Коефіцієнт приросту основних засобів розраховується як відношення абсолютного приросту вартості основних фондів за аналізований період до їх вартості на початок періоду.

Позитивною ситуацією в діяльності підприємств є, коли вартість уведених в дію основних засобів перевищує вартість вибулих основних засобів, тобто коефіцієнт приросту має позитивне значення.

Визначивши вищеперелічені показники за два суміжні періоди, оцінюють їх динаміку в цілому і за групами основних засобів та роблять висновки про загальну тенденцію і інтенсивність їх руху.

Характеристика та порядок розрахунку показників майнового стану наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Характеристика та порядок розрахунку показників майнового стану

Показник	Алгоритм розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнт зносу	$\frac{\text{Середньорічна вартість зносу}}{\text{Середньорічна вартість основних засобів (первісна)}}$	< 0,5
Коефіцієнт придатності	1 – коефіцієнт зносу	> 0,5

Що менша величина коефіцієнта зношеності і більша величина коефіцієнта придатності, то кращий технічний стан основних засобів.

Збільшення фізичного зносу основних засобів характеризує нецільове використання амортизаційних відрахувань на підприємстві, збитковість господарювання, наміри власників зменшити виробничу потужність або припинити діяльність.

Для оцінки інтенсивності накопичення зносу (амортизації) основних засобів використовують **показник середньої норми амортизації**, що обчислюється як відношення суми амортизаційних відрахувань за рік до первісної вартості основних засобів. Цей показник розраховується за роками і порівнюється з показником інших підприємств і стандартним значенням.

Для характеристики руху основних засобів використовують показники оновлення, вибуття і приросту основних засобів, які виступають загальною характеристикою інтенсивності цього процесу.

Коефіцієнт оновлення характеризує частку нових основних засобів (введених у дію або повністю реконструйованих) у загальному їх обсязі на кінець року:

Загальний коефіцієнт вибуття характеризує інтенсивність вибуття основних засобів, зокрема зношених, що вибули зі сфери виробництва, і визначається як співвідношення засобів, що вибули протягом аналізованого періоду до їх загальної вартості на початок року:

Коефіцієнт приросту основних засобів розраховується як відношення абсолютного приросту вартості основних фондів за аналізований період до їх вартості на початок періоду.

Позитивною ситуацією в діяльності підприємств є, коли вартість уведених в дію основних засобів перевищує вартість вибулих основних засобів, тобто коефіцієнт приросту має позитивне значення.

Визначивши вищеперелічені показники за два суміжні періоди, оцінюють їх динаміку в цілому і за групами основних засобів та роблять висновки про загальну тенденцію і інтенсивність їх руху.

Характеристика та порядок розрахунку показників майнового стану наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Характеристика та порядок розрахунку показників майнового стану

Показник	Алгоритм розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнт зносу	$\frac{\text{Середньорічна вартість зносу}}{\text{Середньорічна вартість основних засобів (первісна)}}$	< 0,5
Коефіцієнт придатності	1 – коефіцієнт зносу	> 0,5

Показник	Алгоритм розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнт середньої норми амортизації	$\frac{\text{Сума амортизаційних відрахувань за рік}}{\text{Первісна вартість основних засобів}}$	В залежності від обраної амортизаційної політики
Коефіцієнт оновлення	$\frac{\text{Вартість введених основних засобів}}{\text{Вартість основних засобів на кінець періоду (первісна)}}$	збільшення
Коефіцієнт вибуття основних засобів	$\frac{\text{Вартість виведених основних засобів}}{\text{Вартість основних засобів на початок періоду (первісна)}}$	зменшення
Коефіцієнт приросту основних засобів	$\frac{\text{Вартість введених} - \text{вартість виведених основних засобів}}{\text{Середньорічна вартість основних засобів (первісна)}}$	> 0
Фондовіддача	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг}}{\text{Середнє значення вартості основних засобів}}$	збільшення
Фондомісткість	$\frac{\text{Середнє значення вартості основних засобів}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг}}$	зменшення
Фондоозбросеність	$\frac{\text{Середньорічна вартість основних виробничих засобів}}{\text{Середньоспискова чисельність робітників}}$	збільшення

Для узагальненої характеристики ефективності використання основних засобів служать показники: фондовіддачі, фондомісткості, фондоозбросеності.

Узагальнюючим показником використання основних засобів є **фондовіддача** (ФВ), тобто відношення обсягу продукції за період, що аналізується, до середньої за період вартості основних засобів.

$$ФВ = \frac{ЧД}{ОЗ}, \quad (3.6)$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;

ОЗ – середнє значення вартості основних засобів за аналізований період.

Показник, зворотний фондовіддачі – **фондомісткість** (Фм), яка розраховується за формулами:

Показник	Алгоритм розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнт середньої норми амортизації	$\frac{\text{Сума амортизаційних відрахувань за рік}}{\text{Первісна вартість основних засобів}}$	В залежності від обраної амортизаційної політики
Коефіцієнт оновлення	$\frac{\text{Вартість введених основних засобів}}{\text{Вартість основних засобів на кінець періоду (первісна)}}$	збільшення
Коефіцієнт вибуття основних засобів	$\frac{\text{Вартість виведених основних засобів}}{\text{Вартість основних засобів на початок періоду (первісна)}}$	зменшення
Коефіцієнт приросту основних засобів	$\frac{\text{Вартість введених} - \text{вартість виведених основних засобів}}{\text{Середньорічна вартість основних засобів (первісна)}}$	> 0
Фондовіддача	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг}}{\text{Середнє значення вартості основних засобів}}$	збільшення
Фондомісткість	$\frac{\text{Середнє значення вартості основних засобів}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг}}$	зменшення
Фондоозбросеність	$\frac{\text{Середньорічна вартість основних виробничих засобів}}{\text{Середньоспискова чисельність робітників}}$	збільшення

Для узагальненої характеристики ефективності використання основних засобів служать показники: фондовіддачі, фондомісткості, фондоозбросеності.

Узагальнюючим показником використання основних засобів є **фондовіддача** (ФВ), тобто відношення обсягу продукції за період, що аналізується, до середньої за період вартості основних засобів.

$$ФВ = \frac{ЧД}{ОЗ}, \quad (3.6)$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;

ОЗ – середнє значення вартості основних засобів за аналізований період.

Показник, зворотний фондовіддачі – **фондомісткість** (Фм), яка розраховується за формулами:

$$\Phi_M = \frac{1}{\Phi_B} \text{ або } \Phi_M = \frac{\overline{OЗ}}{\overline{ЧД}} \quad (3.7)$$

Перевагою показника фондомісткості є те, що його чисельник може бути розкладений на складові за окремими цехами та групами устаткування. Це дасть змогу встановити вплив на нього використання техніки на кожній виробничій дільниці.

На рівень фондовіддачі (фондомісткості) у вартісному виразі впливають такі фактори:

- рівень цін на продукцію;
- структура ціни та її зміни внаслідок асортиментних змін;
- оцінка основних виробничих засобів;
- структура засобів;
- технічний їх рівень та стан;
- інтенсивність використання.

Для визначення впливу змін у структурі та асортименті продукції на динаміку фондовіддачі зіставляють динаміку обсягів виробництва та динаміку показників фондовіддачі, розрахованих на базі валової (або чистої) продукції в порівнюваних цінах.

Рівень фондоозброєності праці визначають за співвідношенням середньорічної вартості основних виробничих засобів і середньоспискової чисельності робітників.

Між показниками віддачею основних засобів і фондоозброєністю продуктивності праці існує детермінований зв'язок у вигляді залежності:

$$\Phi_B = \frac{ВП}{ОФ} = \frac{ВП}{Ч} : \frac{ОФ}{Ч} = \frac{ПП}{ФО} \quad (3.8)$$

де $ВП_p$ – валова продукція за порівняльними цінами тис. грн.;

$ОФ$ – середьорічна вартість основних засобів, тис. грн.;

$Ч$ – кількість робітників у найбільшій зміні, чол.;

$ПП$ – продуктивність праці, грн./чол.;

$ФО$ – фондоозброєність праці, грн./чол.

4. Зміст, завдання та основні напрямки аналізу оборотних активів підприємства

Оборотні активи беруть одноразову участь у виробничому процесі, кардинально змінюючи при цьому свою натурально-речову форму. Водночас вартість оборотних активів повністю переноситься на ново-

$$\Phi_M = \frac{1}{\Phi_B} \text{ або } \Phi_M = \frac{\overline{OЗ}}{\overline{ЧД}} \quad (3.7)$$

Перевагою показника фондомісткості є те, що його чисельник може бути розкладений на складові за окремими цехами та групами устаткування. Це дасть змогу встановити вплив на нього використання техніки на кожній виробничій дільниці.

На рівень фондовіддачі (фондомісткості) у вартісному виразі впливають такі фактори:

- рівень цін на продукцію;
- структура ціни та її зміни внаслідок асортиментних змін;
- оцінка основних виробничих засобів;
- структура засобів;
- технічний їх рівень та стан;
- інтенсивність використання.

Для визначення впливу змін у структурі та асортименті продукції на динаміку фондовіддачі зіставляють динаміку обсягів виробництва та динаміку показників фондовіддачі, розрахованих на базі валової (або чистої) продукції в порівнюваних цінах.

Рівень фондоозброєності праці визначають за співвідношенням середньорічної вартості основних виробничих засобів і середньоспискової чисельності робітників.

Між показниками віддачею основних засобів і фондоозброєністю продуктивності праці існує детермінований зв'язок у вигляді залежності:

$$\Phi_B = \frac{ВП}{ОФ} = \frac{ВП}{Ч} : \frac{ОФ}{Ч} = \frac{ПП}{ФО} \quad (3.8)$$

де $ВП_p$ – валова продукція за порівняльними цінами тис. грн.;

$ОФ$ – середьорічна вартість основних засобів, тис. грн.;

$Ч$ – кількість робітників у найбільшій зміні, чол.;

$ПП$ – продуктивність праці, грн./чол.;

$ФО$ – фондоозброєність праці, грн./чол.

4. Зміст, завдання та основні напрямки аналізу оборотних активів підприємства

Оборотні активи беруть одноразову участь у виробничому процесі, кардинально змінюючи при цьому свою натурально-речову форму. Водночас вартість оборотних активів повністю переноситься на ново-

створений продукт. Згідно з НС(П)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» під **оборотними активами** слід розуміти гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

До оборотних активів відносять наступні:

- запаси;
- поточні біологічні активи;
- дебіторська заборгованість за продукцією, товари, роботи, послуги;
- дебіторська заборгованість за розрахунками;
- інша поточна дебіторська заборгованість;
- поточні фінансові інвестиції;
- гроші та їх еквіваленти;
- витрати майбутніх періодів;
- інші оборотні активи.

Необхідно зазначити, що структура оборотних активів підприємства суттєво впливає на ліквідність балансу. При цьому існує певна залежність ризику втрати ліквідності та ефективності діяльності підприємства від величини оборотних (поточних) активів (рис.3.3.).

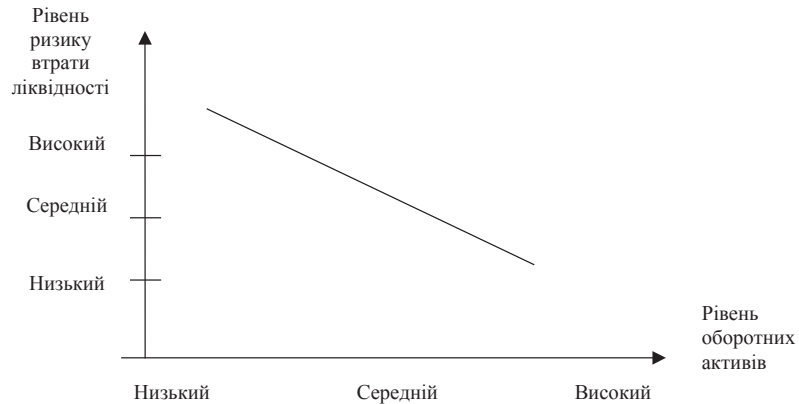

Рис. 3.3. Залежність між розміром оборотних активів підприємства та ризиком втрати ліквідності

Якщо грошові кошти, дебіторська заборгованість і виробничі запаси підтримуються на відносно низьких рівнях, то ймовірність суттєвого зниження ліквідності балансу велика. На рисунку видно, що із зростанням розміру оборотних активів ризик втрати ліквідності зменшується.

створений продукт. Згідно з НС(П)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» під **оборотними активами** слід розуміти гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

До оборотних активів відносять наступні:

- запаси;
- поточні біологічні активи;
- дебіторська заборгованість за продукцією, товари, роботи, послуги;
- дебіторська заборгованість за розрахунками;
- інша поточна дебіторська заборгованість;
- поточні фінансові інвестиції;
- гроші та їх еквіваленти;
- витрати майбутніх періодів;
- інші оборотні активи.

Необхідно зазначити, що структура оборотних активів підприємства суттєво впливає на ліквідність балансу. При цьому існує певна залежність ризику втрати ліквідності та ефективності діяльності підприємства від величини оборотних (поточних) активів (рис.3.3.).

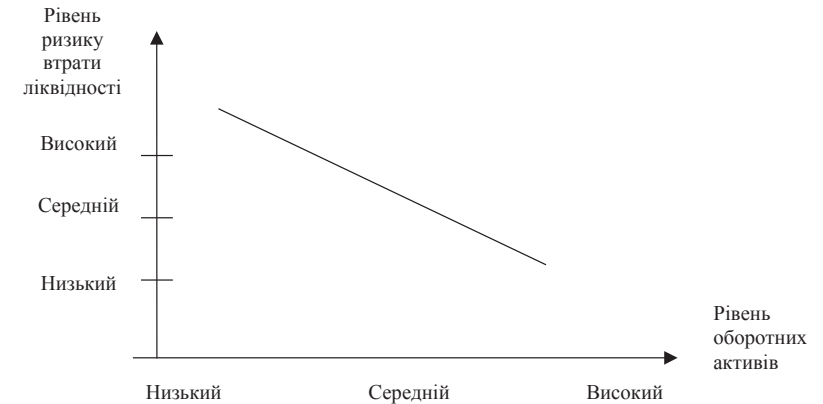

Рис. 3.3. Залежність між розміром оборотних активів підприємства та ризиком втрати ліквідності

Якщо грошові кошти, дебіторська заборгованість і виробничі запаси підтримуються на відносно низьких рівнях, то ймовірність суттєвого зниження ліквідності балансу велика. На рисунку видно, що із зростанням розміру оборотних активів ризик втрати ліквідності зменшується.

Отже, можна сформулювати наступний висновок: чим більший розмір оборотних активів підприємства, тим нижче ризик втрати ліквідності.

Зовсім інший вид має залежність між прибутком і розміром оборотних активів підприємства (рис. 3.4).

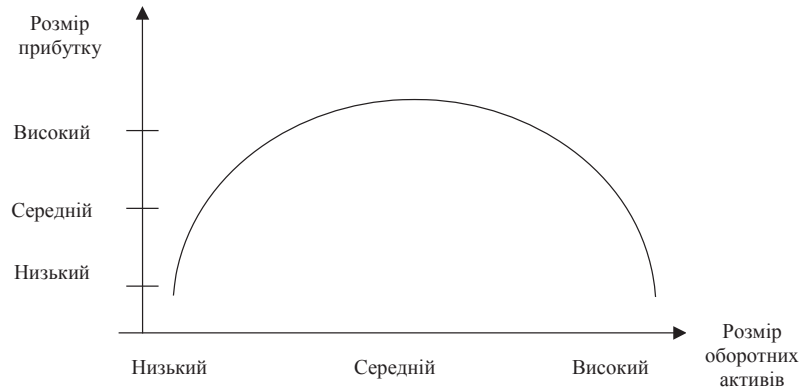

Рис. 3.4. Залежність між розміром прибутку і розміром оборотних активів

При мінімальному розмірі оборотних активів виробнича діяльність не підтримується належним чином, звідси – можлива втрата ліквідності, періодичні збої в роботі і низький прибуток. При оптимальному розмірі оборотних активів прибуток стає максимальним. Подальше підвищення розміру оборотних активів приведе до того, що підприємство буде мати у своєму розпорядженні тимчасово вільні, непрацюючі поточні активи, а також зайві витрати фінансування, що спричинить зниження прибутку.

Завданнями аналізу оборотних активів підприємства є вивчення змін, які відбулися в:

- складі, структурі та динаміці оборотних активів;
- співвідношенні темпів зростання оборотних активів та доходу від реалізації;
- якості оборотних активів та ефективності їх використання.

5. Основні завдання та методологія здійснення аналізу запасів та дебіторської заборгованості

Аналіз запасів здійснюється з метою забезпечення ритмічності виробництва продукції, оперативного регулювання відхилень від норм та ліквідації зайвих непродуктивних операцій.

Отже, можна сформулювати наступний висновок: чим більший розмір оборотних активів підприємства, тим нижче ризик втрати ліквідності.

Зовсім інший вид має залежність між прибутком і розміром оборотних активів підприємства (рис. 3.4).

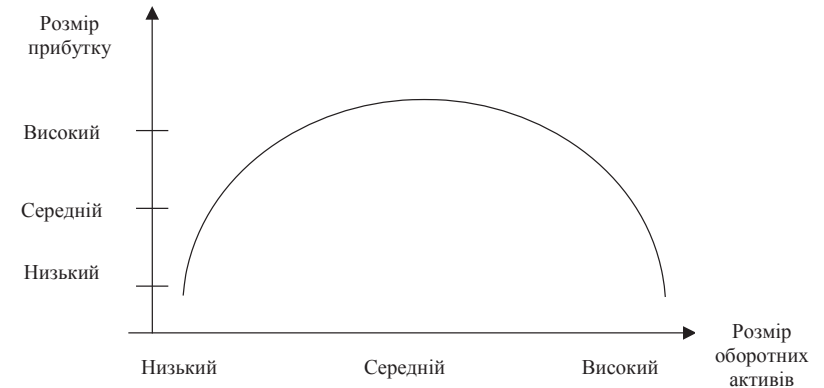

Рис. 3.4. Залежність між розміром прибутку і розміром оборотних активів

При мінімальному розмірі оборотних активів виробнича діяльність не підтримується належним чином, звідси – можлива втрата ліквідності, періодичні збої в роботі і низький прибуток. При оптимальному розмірі оборотних активів прибуток стає максимальним. Подальше підвищення розміру оборотних активів приведе до того, що підприємство буде мати у своєму розпорядженні тимчасово вільні, непрацюючі поточні активи, а також зайві витрати фінансування, що спричинить зниження прибутку.

Завданнями аналізу оборотних активів підприємства є вивчення змін, які відбулися в:

- складі, структурі та динаміці оборотних активів;
- співвідношенні темпів зростання оборотних активів та доходу від реалізації;
- якості оборотних активів та ефективності їх використання.

5. Основні завдання та методологія здійснення аналізу запасів та дебіторської заборгованості

Аналіз запасів здійснюється з метою забезпечення ритмічності виробництва продукції, оперативного регулювання відхилень від норм та ліквідації зайвих непродуктивних операцій.

Запаси – це активи, які:

- 1) зберігаються для продажу за умов звичайної господарської діяльності;
- або
- 2) перебувають в процесі виробництва для такого продажу;
- або
- 3) призначені для споживання у виробничому процесі чи при наданні послуг.

Запаси відображаються у балансі за найменшою з двох оцінок:

– чиста вартість реалізації запасів – очікувана ціна реалізації запасів в умовах звичайної діяльності за вирахуванням очікуваних витрат на завершення їх виробництва та реалізацію;

– відновлювальна вартість – сучасна собівартість придбання.

При аналізі величини і структури запасів слід звернути увагу на тенденції зміни таких елементів: виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари.

У процесі аналізу стану запасів необхідно встановити:

- 1) забезпеченість підприємства нормальними перехідними обсягами запасів сировини і матеріалів, незавершеного виробництва, готової продукції і товарів;
- 2) відповідність структури запасів виду господарської діяльності підприємства;
- 3) виявити зміни в динаміці запасів та визначити наявність наднормованих залишків.

Для характеристики стану запасів і витрат необхідно порівняти фактичні залишки за аналізований період з нормативом, розрахованим на підприємстві. В результаті порівняння одержують наднормативний залишок, або нестачу до нормативу.

Для оцінки структури запасів розраховується **коефіцієнт накопичення** (K_n) за формулою:

$$K_n = \frac{BЗ + НВ}{ГП + Т}, \quad (3.9)$$

де $BЗ$ – виробничі запаси;

$НВ$ – незавершене виробництво;

$ГП$ – готова продукція;

$Т$ – товари.

Цей коефіцієнт характеризує рівень мобільності запасів і при оптимальному варіанті він має бути меншим за 1. Дане співвідношення справедливе у тому разі, коли продукція підприємства конкурентоздатна і користується попитом.

Запаси – це активи, які:

- 1) зберігаються для продажу за умов звичайної господарської діяльності;
- або
- 2) перебувають в процесі виробництва для такого продажу;
- або
- 3) призначені для споживання у виробничому процесі чи при наданні послуг.

Запаси відображаються у балансі за найменшою з двох оцінок:

– чиста вартість реалізації запасів – очікувана ціна реалізації запасів в умовах звичайної діяльності за вирахуванням очікуваних витрат на завершення їх виробництва та реалізацію;

– відновлювальна вартість – сучасна собівартість придбання.

При аналізі величини і структури запасів слід звернути увагу на тенденції зміни таких елементів: виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари.

У процесі аналізу стану запасів необхідно встановити:

- 1) забезпеченість підприємства нормальними перехідними обсягами запасів сировини і матеріалів, незавершеного виробництва, готової продукції і товарів;
- 2) відповідність структури запасів виду господарської діяльності підприємства;
- 3) виявити зміни в динаміці запасів та визначити наявність наднормованих залишків.

Для характеристики стану запасів і витрат необхідно порівняти фактичні залишки за аналізований період з нормативом, розрахованим на підприємстві. В результаті порівняння одержують наднормативний залишок, або нестачу до нормативу.

Для оцінки структури запасів розраховується **коефіцієнт накопичення** (K_n) за формулою:

$$K_n = \frac{BЗ + НВ}{ГП + Т}, \quad (3.9)$$

де $BЗ$ – виробничі запаси;

$НВ$ – незавершене виробництво;

$ГП$ – готова продукція;

$Т$ – товари.

Цей коефіцієнт характеризує рівень мобільності запасів і при оптимальному варіанті він має бути меншим за 1. Дане співвідношення справедливе у тому разі, коли продукція підприємства конкурентоздатна і користується попитом.

Якщо даний коефіцієнт не відповідає оптимальному значенню, необхідно з'ясувати причини збільшення запасів і витрат. Щодо запасів то такими причинами може бути зниження випуску окремих видів продукції через втрату ринків збуту, відхилення фактичного видатку матеріалів від нормативу, нерівномірне надходження матеріальних ресурсів. Щодо незавершеного виробництва – анулювання виробничих замовлень, договорів, подорожчання собівартості продукції, недопоставки напівфабрикатів та комплектуючих виробів.

Причинами нарощування обсягів запасів, готової продукції та товарів може бути падіння попиту на окремі види виробів, в тому числі в зв'язку з низькою купівельною спроможністю покупців, низька якість продукції, неритмічний її випуск і затримка відвантаження, несвоєчасність укладення договорів на поставку готової продукції, незадовільна робота служби маркетингу.

Зростання запасів, непропорційне зростанню доходів, може свідчити про уповільнення їх обороту, відволікання фінансових ресурсів і погіршення фінансового стану підприємства.

На підставі проведеного аналізу визначається вартість надлишкових матеріальних цінностей та накреслюються шляхи їх оптимізації.

Важливими умовами досягнення оптимальних запасів є обґрунтовані розрахунки їх потреби, встановлення постійних договірних відносин з постачальниками і виконання ними своїх зобов'язань, налагодження ритмічності випуску продукції, усунення недоліків у плануванні, організації виробництва та обліку.

Дебіторська заборгованість аналізується з **метою** прийняття поточних управлінських рішень, спрямованих на її скорочення, і для застосування своєчасних заходів по стягненню сумнівної дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги – це заборгованість покупців або замовників за реалізовану їм продукцію і товари для перепродажу (крім заборгованості, яка забезпечена векселем).

Дебіторська заборгованість за розрахунками виникає за переплаченими податками, зборами та іншими платежами до бюджету, виданими авансами, нарахованими дивідендами, відсотками, роялті тощо, надходження яких очікують, а також заборгованість фінансових і податкових органів, пов'язаних сторін, заборгованість із внутрішньовідомчих розрахунків та інша дебіторська заборгованість, яка відображається у складі оборотних активів, і не може бути включена до інших статей.

До **іншої поточної дебіторської заборгованості** відносять усі види дебіторської заборгованості, які не входять до складу дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги та дебіторської заборгованості за розрахунками. Зокрема це заборгованість працівників підприємства

Якщо даний коефіцієнт не відповідає оптимальному значенню, необхідно з'ясувати причини збільшення запасів і витрат. Щодо запасів то такими причинами може бути зниження випуску окремих видів продукції через втрату ринків збуту, відхилення фактичного видатку матеріалів від нормативу, нерівномірне надходження матеріальних ресурсів. Щодо незавершеного виробництва – анулювання виробничих замовлень, договорів, подорожчання собівартості продукції, недопоставки напівфабрикатів та комплектуючих виробів.

Причинами нарощування обсягів запасів, готової продукції та товарів може бути падіння попиту на окремі види виробів, в тому числі в зв'язку з низькою купівельною спроможністю покупців, низька якість продукції, неритмічний її випуск і затримка відвантаження, несвоєчасність укладення договорів на поставку готової продукції, незадовільна робота служби маркетингу.

Зростання запасів, непропорційне зростанню доходів, може свідчити про уповільнення їх обороту, відволікання фінансових ресурсів і погіршення фінансового стану підприємства.

На підставі проведеного аналізу визначається вартість надлишкових матеріальних цінностей та накреслюються шляхи їх оптимізації.

Важливими умовами досягнення оптимальних запасів є обґрунтовані розрахунки їх потреби, встановлення постійних договірних відносин з постачальниками і виконання ними своїх зобов'язань, налагодження ритмічності випуску продукції, усунення недоліків у плануванні, організації виробництва та обліку.

Дебіторська заборгованість аналізується з **метою** прийняття поточних управлінських рішень, спрямованих на її скорочення, і для застосування своєчасних заходів по стягненню сумнівної дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги – це заборгованість покупців або замовників за реалізовану їм продукцію і товари для перепродажу (крім заборгованості, яка забезпечена векселем).

Дебіторська заборгованість за розрахунками виникає за переплаченими податками, зборами та іншими платежами до бюджету, виданими авансами, нарахованими дивідендами, відсотками, роялті тощо, надходження яких очікують, а також заборгованість фінансових і податкових органів, пов'язаних сторін, заборгованість із внутрішньовідомчих розрахунків та інша дебіторська заборгованість, яка відображається у складі оборотних активів, і не може бути включена до інших статей.

До **іншої поточної дебіторської заборгованості** відносять усі види дебіторської заборгованості, які не входять до складу дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги та дебіторської заборгованості за розрахунками. Зокрема це заборгованість працівників підприємства

за іншими операціями, наприклад за товари, придбані в кредит, або отриманими від підприємства позиками.

Наявність дебіторської заборгованості характеризує стан розрахункової дисципліни і серйозно впливає на стійкість фінансового стану підприємства.

Відволікання коштів у дебіторську заборгованість може сформувати серйозні фінансові проблеми для підприємства, оскільки відчутним може стати нестача коштів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати, розрахунків з бюджетом, постачальниками. Окрім того, заморожування коштів призводить до уповільнення оборотності капіталу. Тому кожне підприємство повинно бути зацікавлене в скороченні термінів погашення платежів шляхом удосконалення розрахунків, своєчасного оформлення розрахункових документів, передоплати.

Завданням аналізу дебіторської заборгованості є вивчення та оцінка:

- складу та структури дебіторської заборгованості;
- питомої ваги дебіторської заборгованості в сумі оборотних активів підприємства;
- її реальності (правдивості);
- правильності оформлення дебіторської заборгованості;
- показників якості та ліквідності цієї заборгованості;
- впливу дебіторської заборгованості на фінансові результати діяльності підприємства;
- пошуку шляхів прискорення оборотності дебіторської заборгованості.

Аналіз стану дебіторської заборгованості починають із загальної оцінки динаміки її обсягу в цілому та в розрізі статей.

Визначають питому вагу дебіторської заборгованості в загальній сумі оборотних активів підприємства.

Якщо на підприємстві зросла сумнівна дебіторська заборгованість і зросла загальна частка дебіторської заборгованості в оборотних активах, то можна зробити висновок про зниження ліквідності оборотних активів в цілому, і отже, погіршення фінансового стану підприємства.

Доцільно порівняти темп зростання дебіторської заборгованості підприємства з темпами зростання доходу від реалізації продукції. У нормально функціонуючого підприємства дохід від реалізації має зростати більш інтенсивно, ніж дебіторська заборгованість.

Після цього переходять до аналізу якісного стану дебіторської заборгованості. Такий аналіз дає змогу виявити та охарактеризувати динаміку абсолютного і відносного розміру невиправданої заборгованості.

Важливо дати оцінку показникам якості та ліквідності дебіторської заборгованості. Під якістю дебіторської заборгованості розуміють вірогідність одержання її в повній сумі.

за іншими операціями, наприклад за товари, придбані в кредит, або отриманими від підприємства позиками.

Наявність дебіторської заборгованості характеризує стан розрахункової дисципліни і серйозно впливає на стійкість фінансового стану підприємства.

Відволікання коштів у дебіторську заборгованість може сформувати серйозні фінансові проблеми для підприємства, оскільки відчутним може стати нестача коштів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати, розрахунків з бюджетом, постачальниками. Окрім того, заморожування коштів призводить до уповільнення оборотності капіталу. Тому кожне підприємство повинно бути зацікавлене в скороченні термінів погашення платежів шляхом удосконалення розрахунків, своєчасного оформлення розрахункових документів, передоплати.

Завданням аналізу дебіторської заборгованості є вивчення та оцінка:

- складу та структури дебіторської заборгованості;
- питомої ваги дебіторської заборгованості в сумі оборотних активів підприємства;
- її реальності (правдивості);
- правильності оформлення дебіторської заборгованості;
- показників якості та ліквідності цієї заборгованості;
- впливу дебіторської заборгованості на фінансові результати діяльності підприємства;
- пошуку шляхів прискорення оборотності дебіторської заборгованості.

Аналіз стану дебіторської заборгованості починають із загальної оцінки динаміки її обсягу в цілому та в розрізі статей.

Визначають питому вагу дебіторської заборгованості в загальній сумі оборотних активів підприємства.

Якщо на підприємстві зросла сумнівна дебіторська заборгованість і зросла загальна частка дебіторської заборгованості в оборотних активах, то можна зробити висновок про зниження ліквідності оборотних активів в цілому, і отже, погіршення фінансового стану підприємства.

Доцільно порівняти темп зростання дебіторської заборгованості підприємства з темпами зростання доходу від реалізації продукції. У нормально функціонуючого підприємства дохід від реалізації має зростати більш інтенсивно, ніж дебіторська заборгованість.

Після цього переходять до аналізу якісного стану дебіторської заборгованості. Такий аналіз дає змогу виявити та охарактеризувати динаміку абсолютного і відносного розміру невиправданої заборгованості.

Важливо дати оцінку показникам якості та ліквідності дебіторської заборгованості. Під якістю дебіторської заборгованості розуміють вірогідність одержання її в повній сумі.

Необхідно дати оцінку щодо реальної її вартості, вірогідності повернення. Вірогідність повернення визначається на основі даних минулих періодів та реальних умов. Тому в ході аналізу доцільно вивчити:

- який відсоток неповернення дебіторської заборгованості припадає на одного або кількох основних боржників, цей випадок характеризує концентрацію неповернення заборгованості;
- на який вид дебіторів припадає найбільша частка в загальній сумі заборгованості.

Показниками вірогідності є:

– **середній термін утворення заборгованості** ($\bar{x}$) – визначається як середня арифметична зважена за інтервальним варіаційним рядом наведеним у примітках до фінансової звітності. При цьому у розрахунку для усереднення використовуються середини вікових інтервалів дебіторської заборгованості, а тривалість відкритого інтервалу «Більше року» прирівнюється до тривалості суміжного з ним інтервалу «Від 6 до 12 місяців». Отже, середній термін утворення заборгованості визначається за формулою:

$$\bar{x} = \frac{1,5 \cdot ДЗ_1 + 4,5 \cdot ДЗ_2 + 9,0 \cdot ДЗ_3 + 15 \cdot ДЗ_4}{ДЗ_1 + ДЗ_2 + ДЗ_3}, \quad (3.10)$$

де $ДЗ_1, ДЗ_2, ДЗ_3, ДЗ_4$ – відповідно суми дебіторської заборгованості зі строком утворення до 3 місяців, від 3 до 6 місяців, від 6 до 12 місяців і більше року;

1,5; 4,5; 9,0; 15 – середина часових інтервалів групування у місяцях.

– **рівень сумнівних боргів** – частка резерву сумнівних боргів (резерву під знецінення) в первісній вартості дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги;

– **рівень безнадійної дебіторської заборгованості** – відношення списаної безнадійної дебіторської заборгованості (списання заборгованості за рахунок резерву) за рік до середньорічної вартості дебіторської заборгованості.

Наявність інформації за тривалий період дозволяє виявити загальні тенденції розрахункової дисципліни.

Ліквідність дебіторської заборгованості визначається її оборотністю.

Важливим в процесі аналізу дебіторської заборгованості є контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованостей з товарних операцій. З цією метою складається розрахунковий баланс підприємства.

Якщо дебіторська заборгованість за товари (роботи, послуги) перевищує відповідну кредиторську (активне сальдо), то підприємство на-

Необхідно дати оцінку щодо реальної її вартості, вірогідності повернення. Вірогідність повернення визначається на основі даних минулих періодів та реальних умов. Тому в ході аналізу доцільно вивчити:

- який відсоток неповернення дебіторської заборгованості припадає на одного або кількох основних боржників, цей випадок характеризує концентрацію неповернення заборгованості;
- на який вид дебіторів припадає найбільша частка в загальній сумі заборгованості.

Показниками вірогідності є:

– **середній термін утворення заборгованості** ($\bar{x}$) – визначається як середня арифметична зважена за інтервальним варіаційним рядом наведеним у примітках до фінансової звітності. При цьому у розрахунку для усереднення використовуються середини вікових інтервалів дебіторської заборгованості, а тривалість відкритого інтервалу «Більше року» прирівнюється до тривалості суміжного з ним інтервалу «Від 6 до 12 місяців». Отже, середній термін утворення заборгованості визначається за формулою:

$$\bar{x} = \frac{1,5 \cdot ДЗ_1 + 4,5 \cdot ДЗ_2 + 9,0 \cdot ДЗ_3 + 15 \cdot ДЗ_4}{ДЗ_1 + ДЗ_2 + ДЗ_3}, \quad (3.10)$$

де $ДЗ_1, ДЗ_2, ДЗ_3, ДЗ_4$ – відповідно суми дебіторської заборгованості зі строком утворення до 3 місяців, від 3 до 6 місяців, від 6 до 12 місяців і більше року;

1,5; 4,5; 9,0; 15 – середина часових інтервалів групування у місяцях.

– **рівень сумнівних боргів** – частка резерву сумнівних боргів (резерву під знецінення) в первісній вартості дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги;

– **рівень безнадійної дебіторської заборгованості** – відношення списаної безнадійної дебіторської заборгованості (списання заборгованості за рахунок резерву) за рік до середньорічної вартості дебіторської заборгованості.

Наявність інформації за тривалий період дозволяє виявити загальні тенденції розрахункової дисципліни.

Ліквідність дебіторської заборгованості визначається її оборотністю.

Важливим в процесі аналізу дебіторської заборгованості є контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованостей з товарних операцій. З цією метою складається розрахунковий баланс підприємства.

Якщо дебіторська заборгованість за товари (роботи, послуги) перевищує відповідну кредиторську (активне сальдо), то підприємство на-

давало своїм покупцям безкоштовний комерційний кредит в розмірі, що перевищує кошти, отримані у вигляді відстрочок платежів комерційним кредиторам, якщо навпаки ми маємо пасивне сальдо, то відбувалось фінансування своїх запасів й відстрочки платежів за рахунок неплатежів комерційним кредиторам. Проте значне перевищення дебіторської заборгованості завжди створює загрозу фінансовій стійкості підприємства і робить необхідним залучення додаткових ресурсів. Однак, за умови наявності у підприємства значних сум грошових коштів, можливо, що воно свідомо формує велике активне сальдо за розрахунковим балансом, оскільки бажає скористатися знижками за прискорення строків розрахунків з постачальниками, що дозволяє компенсувати упущену вигоду від невикористання безкоштовного кредиту.

6. Аналіз ефективності використання оборотних активів

Для характеристики ефективності використання оборотних активів на підприємствах використовуються різноманітні показники, найважливішим з яких є **швидкість обороту**, тобто період, за який оборотні активи підприємства здійснюють один оборот, проходячи всі стадії кругообігу на підприємстві (обчислюється в днях).

Період обороту (T_{OB}) розраховується як відношення добутку середньої вартості оборотних активів ($\overline{OA}$) на тривалість періоду (T), за який обчислюється оборотність, до чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг ($ЧД$):

$$T_{OB} = \frac{\overline{OA} \cdot T}{ЧД} \quad (3.11)$$

Середню вартість оборотних коштів можна розрахувати як середню хронологічну, використовуючи дані того періоду (рік, півріччя, квартал тощо), щодо якого визначається оборотність.

Тривалість обороту коштів – це показник, здатний одночасно відображати результати процесу матеріального відтворення (обсяг реалізації виробленої продукції і наданих послуг за певний період) і ефективність використання в цьому процесі оборотних активів.

З метою проведення поглибленого аналізу показники оборотності можуть розраховуватись як у цілому щодо всіх оборотних активів, так і щодо їхніх окремих елементів, основними з яких є:

давало своїм покупцям безкоштовний комерційний кредит в розмірі, що перевищує кошти, отримані у вигляді відстрочок платежів комерційним кредиторам, якщо навпаки ми маємо пасивне сальдо, то відбувалось фінансування своїх запасів й відстрочки платежів за рахунок неплатежів комерційним кредиторам. Проте значне перевищення дебіторської заборгованості завжди створює загрозу фінансовій стійкості підприємства і робить необхідним залучення додаткових ресурсів. Однак, за умови наявності у підприємства значних сум грошових коштів, можливо, що воно свідомо формує велике активне сальдо за розрахунковим балансом, оскільки бажає скористатися знижками за прискорення строків розрахунків з постачальниками, що дозволяє компенсувати упущену вигоду від невикористання безкоштовного кредиту.

6. Аналіз ефективності використання оборотних активів

Для характеристики ефективності використання оборотних активів на підприємствах використовуються різноманітні показники, найважливішим з яких є **швидкість обороту**, тобто період, за який оборотні активи підприємства здійснюють один оборот, проходячи всі стадії кругообігу на підприємстві (обчислюється в днях).

Період обороту (T_{OB}) розраховується як відношення добутку середньої вартості оборотних активів ($\overline{OA}$) на тривалість періоду (T), за який обчислюється оборотність, до чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг ($ЧД$):

$$T_{OB} = \frac{\overline{OA} \cdot T}{ЧД} \quad (3.11)$$

Середню вартість оборотних коштів можна розрахувати як середню хронологічну, використовуючи дані того періоду (рік, півріччя, квартал тощо), щодо якого визначається оборотність.

Тривалість обороту коштів – це показник, здатний одночасно відображати результати процесу матеріального відтворення (обсяг реалізації виробленої продукції і наданих послуг за певний період) і ефективність використання в цьому процесі оборотних активів.

З метою проведення поглибленого аналізу показники оборотності можуть розраховуватись як у цілому щодо всіх оборотних активів, так і щодо їхніх окремих елементів, основними з яких є:

- термін обороту запасів;
- термін обороту поточної дебіторської заборгованості (термін погашення);
- термін обороту товарної дебіторської заборгованості (період інкасації).

Чим менше тривалість одного обороту, тим швидше майно здійснює свій кругообіг та ефективніше використовується підприємством.

Для виявлення причин зниження загального періоду обороту оборотних активів необхідно проаналізувати динаміку періодів обороту основних видів поточних активів, оскільки загальний показник оборотності дорівнює сумі періодів обороту за всіма видами оборотних активів.

У ході економічної діагностики доцільно зіставляти розрахункові фактичні періоди інкасації товарної дебіторської заборгованості із тривалістю наданого покупцям періоду відстрочки платежу, що дозволяє оцінити ефективність контролю за станом розрахунків з дебіторами й рівень їх кредитоспроможності.

Для характеристики ефективності використання оборотних активів використовують **коефіцієнти оборотності** ($K_{об}$), що визначаються як відношення обсягу реалізованої продукції до середньої вартості оборотних активів в цілому або за елементами:

$$K_{об} = \frac{ЧД}{ОА} \quad (3.12)$$

Цей показник характеризує кількість оборотів, здійснених в середньому одиницею оборотних активів за період, що аналізується. Чим більше оборотів здійснюють оборотні активи, тим ефективніше вони використовуються.

При аналізі слід враховувати, що високе значення коефіцієнтів оборотності не обов'язково означає ефективне використання активів на підприємстві. Коефіцієнт може бути високий і тоді, коли підприємство не може мати достатньо запасів активів, за рахунок того, що воно виробляє недостатньо продукції або не може їх поновити.

Коефіцієнти оборотності також можуть бути визначені за окремими видами та елементами оборотних активів (запасів, дебіторської заборгованості, готової продукції).

Зниження **коефіцієнту оборотності запасів** свідчить про відносно збільшення виробничих запасів і незавершеного виробництва або про зниження попиту на готову продукцію. У цілому, чим вище показник оборотності запасів, тим менше коштів зв'язано в цій найменш ліквід-

- термін обороту запасів;
- термін обороту поточної дебіторської заборгованості (термін погашення);
- термін обороту товарної дебіторської заборгованості (період інкасації).

Чим менше тривалість одного обороту, тим швидше майно здійснює свій кругообіг та ефективніше використовується підприємством.

Для виявлення причин зниження загального періоду обороту оборотних активів необхідно проаналізувати динаміку періодів обороту основних видів поточних активів, оскільки загальний показник оборотності дорівнює сумі періодів обороту за всіма видами оборотних активів.

У ході економічної діагностики доцільно зіставляти розрахункові фактичні періоди інкасації товарної дебіторської заборгованості із тривалістю наданого покупцям періоду відстрочки платежу, що дозволяє оцінити ефективність контролю за станом розрахунків з дебіторами й рівень їх кредитоспроможності.

Для характеристики ефективності використання оборотних активів використовують **коефіцієнти оборотності** ($K_{об}$), що визначаються як відношення обсягу реалізованої продукції до середньої вартості оборотних активів в цілому або за елементами:

$$K_{об} = \frac{ЧД}{ОА} \quad (3.12)$$

Цей показник характеризує кількість оборотів, здійснених в середньому одиницею оборотних активів за період, що аналізується. Чим більше оборотів здійснюють оборотні активи, тим ефективніше вони використовуються.

При аналізі слід враховувати, що високе значення коефіцієнтів оборотності не обов'язково означає ефективне використання активів на підприємстві. Коефіцієнт може бути високий і тоді, коли підприємство не може мати достатньо запасів активів, за рахунок того, що воно виробляє недостатньо продукції або не може їх поновити.

Коефіцієнти оборотності також можуть бути визначені за окремими видами та елементами оборотних активів (запасів, дебіторської заборгованості, готової продукції).

Зниження **коефіцієнту оборотності запасів** свідчить про відносно збільшення виробничих запасів і незавершеного виробництва або про зниження попиту на готову продукцію. У цілому, чим вище показник оборотності запасів, тим менше коштів зв'язано в цій найменш ліквід-

ній статті оборотних активів, тим більш ліквідну структуру мають оборотні активи й стійкішим є його фінансове становище.

Зменшення значення коефіцієнту оборотності запасів свідчить про уповільнення обороту запасів. За таких умов доцільно проаналізувати причини надлишкового накопичення запасів та збільшення обсягів незавершеного виробництва, залишків готової продукції, відволікання активів з виробничого обороту.

Іноді для внутрішнього контролю даний показник визначається іншим, більш точним способом, за яким замість величини доходу від реалізації продукції використовують обсяг собівартості реалізованої продукції:

$$K_{O63} = \frac{CPI}{\overline{ЗВ}}, \quad (3.13)$$

де K_{O63} – коефіцієнт оборотності запасів;

CPI – собівартість реалізованої продукції;

$\overline{ЗВ}$ – середня за період вартість запасів.

Однак визначений таким чином коефіцієнт оборотності запасів не може використовуватися для порівняльного аналізу з середньо галузевими значеннями.

Розрахований на підставі собівартості реалізованої продукції показник вказує термін випередження часу закупівлі запасів порівняно з часом отримання готової продукції.

Зростання коефіцієнту оборотності готової продукції свідчить про збільшення попиту на продукцію, а зниження – про заговарювання.

Чим вище коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, тим швидше підприємство одержує оплату по рахунках.

Показники оборотності товарної дебіторської заборгованості порівнюються з оборотністю товарної кредиторської заборгованості, що дозволяє зіставити умови комерційного кредиту, надаваного аналізованим підприємством своїм клієнтам з умовами кредитування, якими воно користується з боку постачальників.

Коефіцієнт завантаження оборотних активів є оберненим до коефіцієнта оборотності показником. Він характеризує участь оборотних коштів у кожній гривні реалізованої продукції. Що менше оборотних активів припадає на 1 грн. обороту, то ліпше вони використовуються.

Для характеристики ефективності використання оборотних активів можуть використовуватись **коефіцієнт ефективності** (рентабельність (прибутковість)) **оборотних активів**. Він розраховується як відношення прибутку (операційного, від звичайної діяльності до оподаткування, або чистого) до середньої вартості оборотних активів.

ній статті оборотних активів, тим більш ліквідну структуру мають оборотні активи й стійкішим є його фінансове становище.

Зменшення значення коефіцієнту оборотності запасів свідчить про уповільнення обороту запасів. За таких умов доцільно проаналізувати причини надлишкового накопичення запасів та збільшення обсягів незавершеного виробництва, залишків готової продукції, відволікання активів з виробничого обороту.

Іноді для внутрішнього контролю даний показник визначається іншим, більш точним способом, за яким замість величини доходу від реалізації продукції використовують обсяг собівартості реалізованої продукції:

$$K_{O63} = \frac{CPI}{\overline{ЗВ}}, \quad (3.13)$$

де K_{O63} – коефіцієнт оборотності запасів;

CPI – собівартість реалізованої продукції;

$\overline{ЗВ}$ – середня за період вартість запасів.

Однак визначений таким чином коефіцієнт оборотності запасів не може використовуватися для порівняльного аналізу з середньо галузевими значеннями.

Розрахований на підставі собівартості реалізованої продукції показник вказує термін випередження часу закупівлі запасів порівняно з часом отримання готової продукції.

Зростання коефіцієнту оборотності готової продукції свідчить про збільшення попиту на продукцію, а зниження – про заговарювання.

Чим вище коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, тим швидше підприємство одержує оплату по рахунках.

Показники оборотності товарної дебіторської заборгованості порівнюються з оборотністю товарної кредиторської заборгованості, що дозволяє зіставити умови комерційного кредиту, надаваного аналізованим підприємством своїм клієнтам з умовами кредитування, якими воно користується з боку постачальників.

Коефіцієнт завантаження оборотних активів є оберненим до коефіцієнта оборотності показником. Він характеризує участь оборотних коштів у кожній гривні реалізованої продукції. Що менше оборотних активів припадає на 1 грн. обороту, то ліпше вони використовуються.

Для характеристики ефективності використання оборотних активів можуть використовуватись **коефіцієнт ефективності** (рентабельність (прибутковість)) **оборотних активів**. Він розраховується як відношення прибутку (операційного, від звичайної діяльності до оподаткування, або чистого) до середньої вартості оборотних активів.

Здійснюючи аналіз ефективності використання оборотних активів, необхідно виділити основні чинники, які впливають на швидкість обороту оборотних активів.

На зміну оборотності в днях впливає низка факторів, серед яких факторами першого порядку є :

- зміни середніх залишків оборотних активів (кількісний фактор);
- зміни чистого доходу від реалізації (якісний фактор).

При проведенні факторного аналізу зміни тривалості обороту як всіх оборотних активів, так і окремих їх складових використовуються детерміновані кратні факторні моделі залежності періоду обороту від суми доходу від реалізації і середніх залишків оборотних активів (формули визначення періоду обороту). Для визначення впливу даних факторів використовується спосіб ланцюгових підстановок.

Економічний ефект у результаті прискорення оборотності оборотних активів виявляється у відносному вивільненні засобів з обороту, а також у збільшенні суми доходу від реалізації продукції і суми прибутку. В результаті поліпшується фінансовий стан, зміцнюється платоспроможність.

Відносне вивільнення оборотних активів (E_{OA}) в загальному випадку визначається за допомогою прийому перерахунку показників:

$$E_{OA} = OA_1 - OA_0 \times I_{ВП} \quad (3.14)$$

де OA_1 , OA_0 – відповідно середньорічна вартість оборотних активів в базисному і звітному періодах;

$I_{ВП}$ – індекс обсягу виробництва продукції.

Величину вивільнення оборотних активів можна визначити і в інший спосіб:

$$E_{OA} = (T_{OB1} - T_{OB0}) \cdot \text{чд}_1, \quad (3.15)$$

де чд_1 – одноденний чистий дохід від реалізації продукції за звітній період;

T_{OB1} , T_{OB0} – відповідно період обороту звітний і базисний.

Величину приросту обсягу реалізації продукції ($\Delta ЧД$) за рахунок прискорення оборотності активів можна визначити за формулою:

$$\Delta ЧД = (K_{OB1} - K_{OB0}) \cdot \overline{OA}_1, \quad (3.16)$$

де K_{OB1} ; K_{OB0} – коефіцієнти оборотності оборотних активів відповідно за звітний та базисний період.

Здійснюючи аналіз ефективності використання оборотних активів, необхідно виділити основні чинники, які впливають на швидкість обороту оборотних активів.

На зміну оборотності в днях впливає низка факторів, серед яких факторами першого порядку є :

- зміни середніх залишків оборотних активів (кількісний фактор);
- зміни чистого доходу від реалізації (якісний фактор).

При проведенні факторного аналізу зміни тривалості обороту як всіх оборотних активів, так і окремих їх складових використовуються детерміновані кратні факторні моделі залежності періоду обороту від суми доходу від реалізації і середніх залишків оборотних активів (формули визначення періоду обороту). Для визначення впливу даних факторів використовується спосіб ланцюгових підстановок.

Економічний ефект у результаті прискорення оборотності оборотних активів виявляється у відносному вивільненні засобів з обороту, а також у збільшенні суми доходу від реалізації продукції і суми прибутку. В результаті поліпшується фінансовий стан, зміцнюється платоспроможність.

Відносне вивільнення оборотних активів (E_{OA}) в загальному випадку визначається за допомогою прийому перерахунку показників:

$$E_{OA} = OA_1 - OA_0 \times I_{ВП} \quad (3.14)$$

де OA_1 , OA_0 – відповідно середньорічна вартість оборотних активів в базисному і звітному періодах;

$I_{ВП}$ – індекс обсягу виробництва продукції.

Величину вивільнення оборотних активів можна визначити і в інший спосіб:

$$E_{OA} = (T_{OB1} - T_{OB0}) \cdot \text{чд}_1, \quad (3.15)$$

де чд_1 – одноденний чистий дохід від реалізації продукції за звітній період;

T_{OB1} , T_{OB0} – відповідно період обороту звітний і базисний.

Величину приросту обсягу реалізації продукції ($\Delta ЧД$) за рахунок прискорення оборотності активів можна визначити за формулою:

$$\Delta ЧД = (K_{OB1} - K_{OB0}) \cdot \overline{OA}_1, \quad (3.16)$$

де K_{OB1} ; K_{OB0} – коефіцієнти оборотності оборотних активів відповідно за звітний та базисний період.

Вплив оборотності оборотних активів на прибуток ($\Delta ЧП$) розраховують за формулою:

$$\Delta ЧП = ЧП_0 \cdot \frac{K_{ОБ1}}{K_{ОБ0}}, \quad (3.17)$$

де $ЧП_0$ – чистий прибуток базисного періоду.

Уповільнення оборотності оборотних активів призводить до залучення додаткових коштів для продовження господарської діяльності підприємства хоча б на рівні минулого року. Це негативно відбивається на фінансовій стійкості і платоспроможності підприємства. Обсяги додаткового залучення коштів в оборот визначаються аналогічно відносному вивільненню. При цьому фактична величина оборотних коштів підприємства перевищує їх розрахункову потребу, визначену як добуток фактичного доходу від реалізації та базисної швидкості обороту.

Практичне заняття

Мета заняття:

- ознайомитись з основними напрямками аналізу майна підприємства, особливостями аналізу основних засобів. Провести оцінку складу і структури основних засобів підприємства. Визначити систему відносних показників, що характеризують стан та ефективність використання основних засобів підприємства;
- ознайомитись з основними напрямками аналізу оборотних активів підприємства. Провести оцінку складу і структури оборотних активів підприємства. Визначити систему відносних показників, що характеризують стан та ефективність використання оборотних активів.

Питання для підготовки та обговорення

1. Методи аналізу майна підприємства. Порівняльний аналіз динаміки складу і структури активів підприємства.
2. Аналіз наявності та стану основних фондів і нематеріальних активів.
3. Факторний аналіз фондівіддачі. Аналіз резервів збільшення випуску продукції та фондівіддачі.
4. Аналіз забезпеченості підприємства оборотними активами.
5. Аналіз джерел формування та структури оборотних активів.

Вплив оборотності оборотних активів на прибуток ($\Delta ЧП$) розраховують за формулою:

$$\Delta ЧП = ЧП_0 \cdot \frac{K_{ОБ1}}{K_{ОБ0}}, \quad (3.17)$$

де $ЧП_0$ – чистий прибуток базисного періоду.

Уповільнення оборотності оборотних активів призводить до залучення додаткових коштів для продовження господарської діяльності підприємства хоча б на рівні минулого року. Це негативно відбивається на фінансовій стійкості і платоспроможності підприємства. Обсяги додаткового залучення коштів в оборот визначаються аналогічно відносному вивільненню. При цьому фактична величина оборотних коштів підприємства перевищує їх розрахункову потребу, визначену як добуток фактичного доходу від реалізації та базисної швидкості обороту.

Практичне заняття

Мета заняття:

- ознайомитись з основними напрямками аналізу майна підприємства, особливостями аналізу основних засобів. Провести оцінку складу і структури основних засобів підприємства. Визначити систему відносних показників, що характеризують стан та ефективність використання основних засобів підприємства;
- ознайомитись з основними напрямками аналізу оборотних активів підприємства. Провести оцінку складу і структури оборотних активів підприємства. Визначити систему відносних показників, що характеризують стан та ефективність використання оборотних активів.

Питання для підготовки та обговорення

1. Методи аналізу майна підприємства. Порівняльний аналіз динаміки складу і структури активів підприємства.
2. Аналіз наявності та стану основних фондів і нематеріальних активів.
3. Факторний аналіз фондівіддачі. Аналіз резервів збільшення випуску продукції та фондівіддачі.
4. Аналіз забезпеченості підприємства оборотними активами.
5. Аналіз джерел формування та структури оборотних активів.

6. Аналіз забезпеченості підприємства виробничими запасами.
7. Методологія здійснення аналізу дебіторської заборгованості. Аналіз дебіторської заборгованості за строками виникнення і погашення. Аналіз оборотності дебіторської заборгованості.
8. Аналіз ефективності використання оборотних активів. Класифікація факторів, що впливають на швидкість оборотності.

Розрахунково-аналітичні завдання

Задача 1. Маємо наступну інформацію про стан активів підприємства:
Валюта балансу становить 5954 тис. грн. на початок року.
Питома вага оборотних активів становить 30 % у валюті балансу.
В структурі необоротних активів – 30 % становлять нематеріальні активи, інша складова необоротних активів – основні засоби.
В структурі оборотних активів 40 % становлять запаси, в тому числі виробничі запаси – 50 %;
готова продукція – 178 тис. грн.
все інше – товари.
Дебіторська заборгованість становить 857,4 тис. грн., в тому числі дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги становить 75 %, все інше – дебіторська заборгованість за розрахунками.
Темп приросту валюти балансу протягом року становить 30 %.
Коефіцієнт придатності основних засобів становить 0,56.
Визначити:
1. Структуру активів підприємства (подати у вигляді таблиці).
2. Розмір первісної вартості та зносу основних засобів.
3. Коефіцієнт накопичення виробничих запасів.
4. Валюту балансу на кінець року.
Отримані результати проаналізувати та зробити відповідні висновки.

Задача 2. Маємо наступну інформацію про стан активів підприємства на початок року:
Валюта балансу становить 22585 тис. грн.
Коефіцієнт співвідношення оборотних активів до необоротних активів становить 0,6. Питома вага основних засобів в структурі валюти балансу становить 40 %.
Довгострокові фінансові інвестиції та нематеріальні активи знаходяться у співвідношенні 1:1.
Питома вага запасів у структурі оборотних активів становить 40 %.

6. Аналіз забезпеченості підприємства виробничими запасами.
7. Методологія здійснення аналізу дебіторської заборгованості. Аналіз дебіторської заборгованості за строками виникнення і погашення. Аналіз оборотності дебіторської заборгованості.
8. Аналіз ефективності використання оборотних активів. Класифікація факторів, що впливають на швидкість оборотності.

Розрахунково-аналітичні завдання

Задача 1. Маємо наступну інформацію про стан активів підприємства:
Валюта балансу становить 5954 тис. грн. на початок року.
Питома вага оборотних активів становить 30 % у валюті балансу.
В структурі необоротних активів – 30 % становлять нематеріальні активи, інша складова необоротних активів – основні засоби.
В структурі оборотних активів 40 % становлять запаси, в тому числі виробничі запаси – 50 %;
готова продукція – 178 тис. грн.
все інше – товари.
Дебіторська заборгованість становить 857,4 тис. грн., в тому числі дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги становить 75 %, все інше – дебіторська заборгованість за розрахунками.
Темп приросту валюти балансу протягом року становить 30 %.
Коефіцієнт придатності основних засобів становить 0,56.
Визначити:
1. Структуру активів підприємства (подати у вигляді таблиці).
2. Розмір первісної вартості та зносу основних засобів.
3. Коефіцієнт накопичення виробничих запасів.
4. Валюту балансу на кінець року.
Отримані результати проаналізувати та зробити відповідні висновки.

Задача 2. Маємо наступну інформацію про стан активів підприємства на початок року:
Валюта балансу становить 22585 тис. грн.
Коефіцієнт співвідношення оборотних активів до необоротних активів становить 0,6. Питома вага основних засобів в структурі валюти балансу становить 40 %.
Довгострокові фінансові інвестиції та нематеріальні активи знаходяться у співвідношенні 1:1.
Питома вага запасів у структурі оборотних активів становить 40 %.

Сума дебіторської заборгованості за товари роботи послуги становить 3540 тис. грн.

Дебіторська заборгованість за розрахунками становить 30 % від дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Все інше – гроші та їх еквіваленти.

Первісна вартість основних засобів становить на 40 % більше від залишкової вартості.

На підприємство протягом року надійшло основних засобів на суму 2195 тис. грн.

Коефіцієнт компенсації вибуття становить 0,8.

Визначити:

1. Структуру активів підприємства на початок року (подати у вигляді таблиці).

2. Коефіцієнт зносу основних засобів.

3. Коефіцієнт вибуття основних засобів.

4. Коефіцієнт приросту основних засобів.

Отримані результати проаналізувати та зробити відповідні висновки.

Задача 3. Маємо наступну інформацію про стан активів підприємства на кінець року:

Валюта балансу становить 33877,5 тис. грн.

Коефіцієнт співвідношення оборотних активів до необоротних активів становить 0,9.

Питома вага основних засобів в структурі валюти балансу становить 52,6 %.

Первісна вартість основних засобів становить на 30 % більше від залишкової вартості.

Розмір запасів становить 9628 тис. грн.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги знаходиться у співвідношенні 2:1 до дебіторської заборгованості за розрахунками.

Гроші та їх еквіваленти становлять 419 тис. грн.

На підприємстві протягом року вибуло основних засобів на суму 3250 тис. грн.

Коефіцієнт компенсації вибуття основних засобів становить 1,6.

Визначити:

1. Структуру активів підприємства на кінець року (подати у вигляді таблиці).

2. Коефіцієнт придатності основних засобів.

3. Коефіцієнт оновлення основних засобів.

4. Коефіцієнт зносу основних засобів.

Отримані результати проаналізувати та зробити відповідні висновки.

Сума дебіторської заборгованості за товари роботи послуги становить 3540 тис. грн.

Дебіторська заборгованість за розрахунками становить 30 % від дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Все інше – гроші та їх еквіваленти.

Первісна вартість основних засобів становить на 40 % більше від залишкової вартості.

На підприємство протягом року надійшло основних засобів на суму 2195 тис. грн.

Коефіцієнт компенсації вибуття становить 0,8.

Визначити:

1. Структуру активів підприємства на початок року (подати у вигляді таблиці).

2. Коефіцієнт зносу основних засобів.

3. Коефіцієнт вибуття основних засобів.

4. Коефіцієнт приросту основних засобів.

Отримані результати проаналізувати та зробити відповідні висновки.

Задача 3. Маємо наступну інформацію про стан активів підприємства на кінець року:

Валюта балансу становить 33877,5 тис. грн.

Коефіцієнт співвідношення оборотних активів до необоротних активів становить 0,9.

Питома вага основних засобів в структурі валюти балансу становить 52,6 %.

Первісна вартість основних засобів становить на 30 % більше від залишкової вартості.

Розмір запасів становить 9628 тис. грн.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги знаходиться у співвідношенні 2:1 до дебіторської заборгованості за розрахунками.

Гроші та їх еквіваленти становлять 419 тис. грн.

На підприємстві протягом року вибуло основних засобів на суму 3250 тис. грн.

Коефіцієнт компенсації вибуття основних засобів становить 1,6.

Визначити:

1. Структуру активів підприємства на кінець року (подати у вигляді таблиці).

2. Коефіцієнт придатності основних засобів.

3. Коефіцієнт оновлення основних засобів.

4. Коефіцієнт зносу основних засобів.

Отримані результати проаналізувати та зробити відповідні висновки.

Задача 4. Маємо наступну інформацію про стан активів підприємства: Нематеріальні активи становлять 7540 тис. грн. на початок року.

Незавершені капітальні інвестиції – 7800 тис. грн. на початок року.

Стосовно розміру основних засобів маємо наступні дані: коефіцієнт приросту основних засобів становить 0,005. На підприємство протягом року надійшло основних засобів на суму 350 тис. грн., при цьому вибуло основних засобів на суму 220 тис. грн..

Запаси підприємства в структурі оборотних активів на початок року становили 50 %.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги становила 30 % від розміру оборотних активів підприємства.

Дебіторська заборгованість за розрахунками становила 8000 тис. грн.

В структурі оборотних активів підприємства також присутні гроші та їх еквіваленти.

Розмір валюти балансу на кінець року становив 93750 тис. грн.

Темп приросту валюти балансу становив 20 %.

Коефіцієнт придатності основних засобів на початок року 0,7.

Визначити:

1. Валюту балансу підприємства на початок року.
2. Структуру активів підприємства на початок року (подати у вигляді таблиці).
3. Коефіцієнт зносу основних засобів.
4. Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів підприємства.

Отримані результати проаналізувати та зробити відповідні висновки.

Питання для самоперевірки

1. Яка економічна сутність і структура майна підприємства?
2. Наведіть класифікацію активів підприємства.
3. У чому полягає відмінність між необоротними і оборотними активами?
4. За якими етапами проводиться аналіз майна підприємства?
5. Назвіть основні показники аналізу майнового стану підприємства, їх розрахунок і характеристику.
6. Як проводиться горизонтальний і вертикальний аналіз майна підприємства?
7. Як здійснюється аналіз ефективності використання основних засобів?
8. Назвіть зміст, завдання та основні напрями аналізу оборотних активів.

Задача 4. Маємо наступну інформацію про стан активів підприємства: Нематеріальні активи становлять 7540 тис. грн. на початок року.

Незавершені капітальні інвестиції – 7800 тис. грн. на початок року.

Стосовно розміру основних засобів маємо наступні дані: коефіцієнт приросту основних засобів становить 0,005. На підприємство протягом року надійшло основних засобів на суму 350 тис. грн., при цьому вибуло основних засобів на суму 220 тис. грн..

Запаси підприємства в структурі оборотних активів на початок року становили 50 %.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги становила 30 % від розміру оборотних активів підприємства.

Дебіторська заборгованість за розрахунками становила 8000 тис. грн.

В структурі оборотних активів підприємства також присутні гроші та їх еквіваленти.

Розмір валюти балансу на кінець року становив 93750 тис. грн.

Темп приросту валюти балансу становив 20 %.

Коефіцієнт придатності основних засобів на початок року 0,7.

Визначити:

1. Валюту балансу підприємства на початок року.
2. Структуру активів підприємства на початок року (подати у вигляді таблиці).
3. Коефіцієнт зносу основних засобів.
4. Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів підприємства.

Отримані результати проаналізувати та зробити відповідні висновки.

Питання для самоперевірки

1. Яка економічна сутність і структура майна підприємства?
2. Наведіть класифікацію активів підприємства.
3. У чому полягає відмінність між необоротними і оборотними активами?
4. За якими етапами проводиться аналіз майна підприємства?
5. Назвіть основні показники аналізу майнового стану підприємства, їх розрахунок і характеристику.
6. Як проводиться горизонтальний і вертикальний аналіз майна підприємства?
7. Як здійснюється аналіз ефективності використання основних засобів?
8. Назвіть зміст, завдання та основні напрями аналізу оборотних активів.

Тести

1. Активи підприємства складаються з:

- а) основних засобів та оборотних активів;
- б) необоротних та оборотних матеріальних засобів;
- в) необоротних матеріальних і нематеріальних активів та оборотних коштів;
- г) основних засобів та необоротних нематеріальних активів;
- д) власного капіталу.

2. Яка частина оборотних активів обслуговує сферу обігу:

- а) готова продукція на складі;
- б) кошти на рахунках у банках і касі, в розрахунках;
- в) виробничі запаси;
- г) готова продукція, грошові кошти і кошти в розрахунках;
- д) запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти та їх еквіваленти.

3. Коефіцієнт оновлення основних засобів розраховують як відношення:

- а) вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до первісної вартості основних засобів на кінець цього самого періоду;
- б) вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до первісної вартості основних засобів на початок цього самого періоду;
- в) вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до їх залишкової вартості на початок цього самого періоду;
- г) вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до середньорічної вартості активів.
- д) вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до їх залишкової вартості на кінець цього самого періоду.

4. Активи – це:

- а) ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до зміни його фінансового стану у майбутньому;
- б) збільшення економічних вигод у вигляді вибуття майна або збільшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу;
- в) економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку;
- г) частина майна підприємства, що залишається після відрахування з загальної його вартості всіх зобов'язань;
- д) сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.

Тести

1. Активи підприємства складаються з:

- а) основних засобів та оборотних активів;
- б) необоротних та оборотних матеріальних засобів;
- в) необоротних матеріальних і нематеріальних активів та оборотних коштів;
- г) основних засобів та необоротних нематеріальних активів;
- д) власного капіталу.

2. Яка частина оборотних активів обслуговує сферу обігу:

- а) готова продукція на складі;
- б) кошти на рахунках у банках і касі, в розрахунках;
- в) виробничі запаси;
- г) готова продукція, грошові кошти і кошти в розрахунках;
- д) запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти та їх еквіваленти.

3. Коефіцієнт оновлення основних засобів розраховують як відношення:

- а) вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до первісної вартості основних засобів на кінець цього самого періоду;
- б) вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до первісної вартості основних засобів на початок цього самого періоду;
- в) вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до їх залишкової вартості на початок цього самого періоду;
- г) вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до середньорічної вартості активів.
- д) вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до їх залишкової вартості на кінець цього самого періоду.

4. Активи – це:

- а) ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до зміни його фінансового стану у майбутньому;
- б) збільшення економічних вигод у вигляді вибуття майна або збільшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу;
- в) економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку;
- г) частина майна підприємства, що залишається після відрахування з загальної його вартості всіх зобов'язань;
- д) сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.

5. За характером фінансових джерел формування активи поділяються на:

- а) операційні, інвестиційні, фінансові;
- б) оборотні і необоротні;
- в) монетарні, матеріальні і нематеріальні;
- г) матеріальні, фінансові, нематеріальні;
- д) валові і чисті.

6. Відомі такі дані: залишкова вартість основних засобів на початок року 100 тис. грн., річний темп зростання основних фондів – 10 %, коефіцієнт зносу – 20 %, протягом року вибуло 5 тис. грн. основних фондів. Коефіцієнт вибуття становить:

- а) 0,01;
- б) 4%;
- в) 0,05;
- г) 3,6%;
- д) 0,06.

7. Збільшення дебіторської заборгованості і її частки в оборотних активах оцінюється позитивно, якщо це відбулося за рахунок:

- а) зміни тривалості її обороту;
- б) зміни обсягів реалізації;
- в) зміни умов кредитної політики підприємства;
- г) переведення довгострокової дебіторської заборгованості у поточну;
- д) переоцінки активів підприємства.

8. Оборотні активи підприємства це:

а) гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом фінансового циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу;

б) гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу;

в) активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу;

г) гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, що призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

9. До системи показників майнового стану підприємства належить:

- а) продуктивність праці;
- б) коефіцієнт покриття;
- в) коефіцієнт автономії;
- г) фондвіддача;
- д) робочий капітал.

5. За характером фінансових джерел формування активи поділяються на:

- а) операційні, інвестиційні, фінансові;
- б) оборотні і необоротні;
- в) монетарні, матеріальні і нематеріальні;
- г) матеріальні, фінансові, нематеріальні;
- д) валові і чисті.

6. Відомі такі дані: залишкова вартість основних засобів на початок року 100 тис. грн., річний темп зростання основних фондів – 10 %, коефіцієнт зносу – 20 %, протягом року вибуло 5 тис. грн. основних фондів. Коефіцієнт вибуття становить:

- а) 0,01;
- б) 4%;
- в) 0,05;
- г) 3,6%;
- д) 0,06.

7. Збільшення дебіторської заборгованості і її частки в оборотних активах оцінюється позитивно, якщо це відбулося за рахунок:

- а) зміни тривалості її обороту;
- б) зміни обсягів реалізації;
- в) зміни умов кредитної політики підприємства;
- г) переведення довгострокової дебіторської заборгованості у поточну;
- д) переоцінки активів підприємства.

8. Оборотні активи підприємства це:

а) гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом фінансового циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу;

б) гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу;

в) активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу;

г) гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, що призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

9. До системи показників майнового стану підприємства належить:

- а) продуктивність праці;
- б) коефіцієнт покриття;
- в) коефіцієнт автономії;
- г) фондвіддача;
- д) робочий капітал.

10. Коефіцієнт вибуття основних засобів розраховується як відношення:

- а) вартості основних засобів, що вибули за звітний період, до первісної вартості основних засобів на кінець цього ж періоду;
- б) вартості основних засобів, що вибули за звітний період, до первісної вартості основних засобів на початок цього ж періоду;
- в) вартості основних засобів, що вибули за звітний період, до залишкової вартості основних засобів на початок цього періоду;
- г) вартості основних засобів, що вибули за звітний період, до залишкової вартості основних засобів на кінець цього періоду.
- д) вартості основних засобів, що вибули за звітний період, до середньорічної вартості основних засобів.

10. Коефіцієнт вибуття основних засобів розраховується як відношення:

- а) вартості основних засобів, що вибули за звітний період, до первісної вартості основних засобів на кінець цього ж періоду;
- б) вартості основних засобів, що вибули за звітний період, до первісної вартості основних засобів на початок цього ж періоду;
- в) вартості основних засобів, що вибули за звітний період, до залишкової вартості основних засобів на початок цього періоду;
- г) вартості основних засобів, що вибули за звітний період, до залишкової вартості основних засобів на кінець цього періоду.
- д) вартості основних засобів, що вибули за звітний період, до середньорічної вартості основних засобів.

Тема 4

АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. Завдання та методологія здійснення аналізу джерел формування капіталу підприємства.
2. Аналіз складу та структури власного капіталу.
3. Основні завдання та напрями аналізу позикового капіталу.
4. Аналіз кредиторської заборгованості.

1. Завдання та методологія здійснення аналізу джерел формування капіталу підприємства

Будь-яке підприємство покриває потребу своїх активів за рахунок власних і позикових джерел, які визначають його пасиви.

Метою аналізу джерел фінансування є оцінка фінансового ризику підприємства. У результаті аналізу структури джерел капіталу необхідно показати, за рахунок якого капіталу функціонує підприємство – власного чи позикового, чи має у собі сформована структура капіталу великий ризик для інвесторів, чи сприятлива вона для ефективного його використання.

Головними завданнями аналізу пасивів підприємства (капіталу, джерел фінансування) є:

- аналіз обсягу і динаміки капіталу підприємства;
- аналіз структури капіталу та її зміни в оцінках до зміни фінансового стану;
- аналіз складу та структурних змін власного і позикового(довгострокового і короткострокового) капіталу;
- оцінка впливу структурних змін джерел фінансування на показники фінансової стійкості та платоспроможності;
- пошук резервів збільшення капіталу, підвищення його віддачі та зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Аналіз руху власного капіталу і зобов'язань ґрунтується на застосуванні балансового рівняння, яке є основою побудови адитивної факторної моделі й оцінки впливу її елементів на зміну залишків джерел фінансування:

$$K = BK + ДЗ + ПЗ, \quad (4.1)$$

де K – капітал підприємства;

Тема 4

АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. Завдання та методологія здійснення аналізу джерел формування капіталу підприємства.
2. Аналіз складу та структури власного капіталу.
3. Основні завдання та напрями аналізу позикового капіталу.
4. Аналіз кредиторської заборгованості.

1. Завдання та методологія здійснення аналізу джерел формування капіталу підприємства

Будь-яке підприємство покриває потребу своїх активів за рахунок власних і позикових джерел, які визначають його пасиви.

Метою аналізу джерел фінансування є оцінка фінансового ризику підприємства. У результаті аналізу структури джерел капіталу необхідно показати, за рахунок якого капіталу функціонує підприємство – власного чи позикового, чи має у собі сформована структура капіталу великий ризик для інвесторів, чи сприятлива вона для ефективного його використання.

Головними завданнями аналізу пасивів підприємства (капіталу, джерел фінансування) є:

- аналіз обсягу і динаміки капіталу підприємства;
- аналіз структури капіталу та її зміни в оцінках до зміни фінансового стану;
- аналіз складу та структурних змін власного і позикового(довгострокового і короткострокового) капіталу;
- оцінка впливу структурних змін джерел фінансування на показники фінансової стійкості та платоспроможності;
- пошук резервів збільшення капіталу, підвищення його віддачі та зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Аналіз руху власного капіталу і зобов'язань ґрунтується на застосуванні балансового рівняння, яке є основою побудови адитивної факторної моделі й оцінки впливу її елементів на зміну залишків джерел фінансування:

$$K = BK + ДЗ + ПЗ, \quad (4.1)$$

де K – капітал підприємства;

ВК – власний капітал;

ДЗ – довгострокові зобов'язання і забезпечення;

ПЗ – поточні зобов'язання і забезпечення.

Структура капіталу підприємства є головним чинником, що визначає його фінансову стійкість. Якщо частка власного капіталу більша, ніж позикового, то фінансовий ризик кредиторів і інвесторів менший, підприємство є більш фінансово стійким, економічно незалежним.

Порівняння активів і пасивів підприємства дає змогу оцінити ефективність фінансової політики підприємства. Таке порівняння засноване на зіставленні строків залучення джерел фінансових ресурсів і строків їхнього вкладення в активи. При цьому строки залучення капіталу повинні бути не менше строків його вкладення в активи, що називається принципом конгруентності.

Підприємство в процесі своєї діяльності використовує позиковий капітал або довгострокові зобов'язання, як правило, при формуванні необоротних активів, короткострокові кредити банків та інші поточні зобов'язання – для формування оборотних активів.

Згідно із «золотим правилом фінансування» стан підприємства вважається стійким в короткостроковій і довгостроковій перспективі, рівень фінансового ризику є низьким, якщо всі необоротні активи (НА) й частина оборотних активів забезпечені власним капіталом (ВК), тобто у підприємства є наявний власний оборотний капітал (ВОК):

$$\text{ВОК} = \text{ВК} - \text{НА} > 0 \quad (4.2)$$

До основних показників, що характеризують структуру джерел капіталу, відносять:

– **коефіцієнт автономії** (K_A) – характеризує частку коштів, вкладених власниками підприємства в загальний обсяг капіталу (К):

$$K_A = \frac{\text{ВК}}{K} \quad (4.3)$$

Нормальне мінімальне значення коефіцієнта автономії орієнтовно оцінюється на рівні 0,5, що припускає забезпеченість всіх залучених коштів власними, тобто, реалізувавши майно, сформоване із власних джерел, підприємство зможе погасити зобов'язання. Однак, у ході оцінки необхідно враховувати галузеву приналежність підприємства та дію факторів, що визначають структуру капіталу. Наприклад, машинобудівні підприємства повинні мати більш високе значення коефіцієнта автономії, чим підприємства торгівлі, що пояснюється більш високою питомою вагою необоротних активів у структурі майна підприємства.

ВК – власний капітал;

ДЗ – довгострокові зобов'язання і забезпечення;

ПЗ – поточні зобов'язання і забезпечення.

Структура капіталу підприємства є головним чинником, що визначає його фінансову стійкість. Якщо частка власного капіталу більша, ніж позикового, то фінансовий ризик кредиторів і інвесторів менший, підприємство є більш фінансово стійким, економічно незалежним.

Порівняння активів і пасивів підприємства дає змогу оцінити ефективність фінансової політики підприємства. Таке порівняння засноване на зіставленні строків залучення джерел фінансових ресурсів і строків їхнього вкладення в активи. При цьому строки залучення капіталу повинні бути не менше строків його вкладення в активи, що називається принципом конгруентності.

Підприємство в процесі своєї діяльності використовує позиковий капітал або довгострокові зобов'язання, як правило, при формуванні необоротних активів, короткострокові кредити банків та інші поточні зобов'язання – для формування оборотних активів.

Згідно із «золотим правилом фінансування» стан підприємства вважається стійким в короткостроковій і довгостроковій перспективі, рівень фінансового ризику є низьким, якщо всі необоротні активи (НА) й частина оборотних активів забезпечені власним капіталом (ВК), тобто у підприємства є наявний власний оборотний капітал (ВОК):

$$\text{ВОК} = \text{ВК} - \text{НА} > 0 \quad (4.2)$$

До основних показників, що характеризують структуру джерел капіталу, відносять:

– **коефіцієнт автономії** (K_A) – характеризує частку коштів, вкладених власниками підприємства в загальний обсяг капіталу (К):

$$K_A = \frac{\text{ВК}}{K} \quad (4.3)$$

Нормальне мінімальне значення коефіцієнта автономії орієнтовно оцінюється на рівні 0,5, що припускає забезпеченість всіх залучених коштів власними, тобто, реалізувавши майно, сформоване із власних джерел, підприємство зможе погасити зобов'язання. Однак, у ході оцінки необхідно враховувати галузеву приналежність підприємства та дію факторів, що визначають структуру капіталу. Наприклад, машинобудівні підприємства повинні мати більш високе значення коефіцієнта автономії, чим підприємства торгівлі, що пояснюється більш високою питомою вагою необоротних активів у структурі майна підприємства.

Зростання коефіцієнта автономії свідчить про збільшення фінансової незалежності; зниження ризику фінансових труднощів в майбутніх періодах. Така тенденція з точки зору кредиторів збільшує гарантованість підприємством своїх зобов'язань;

– **коефіцієнт фінансової залежності** – показник зворотній коефіцієнту автономії. Показує, яка сума загальної вартості активів підприємства припадає на 1 грн. власних коштів. Нормативне значення – менше 2. Чим менше значення коефіцієнта, чим ближче він до 1,0, тим менше фінансова залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Його зростання означає збільшення частки позикового капіталу й втрату фінансової незалежності;

– **коефіцієнт фінансування** – співвідношення позикового і власного капіталу. Характеризує суму позикового капіталу в розрахунку на 1 грн. власного. Зростання коефіцієнта свідчить про підвищення залежності підприємства від позикового капіталу, втрату фінансової автономії. Критичне значення – менше 1, а нормальним вважається таке значення, при якому лише третина активів підприємства формується за рахунок позикового капіталу.

2. Аналіз складу та структури власного капіталу

В процесі аналізу власного капіталу необхідно враховувати такі основні аспекти, що формують його сутність:

– обліковий аспект передбачає оцінку початкового вкладення капіталу та його наступних змін, пов'язаних з додатковими вкладеннями, отриманням чистого прибутку, накопиченого з моменту функціонування підприємства, іншими причинами, що приводять до нарощення (зміни) власного капіталу.

– фінансовий аспект ґрунтується на розумінні власного капіталу як різниці між активами і зобов'язаннями.

– правовий аспект характеризує залишковий принцип поширення претензій власників на отримані доходи та наявні активи.

Аналіз власного капіталу має такі основні цілі:

– виявити основні джерела формування власного капіталу та визначити наслідки їх змін для фінансової стійкості підприємства;

– визначити правові, договірні та фінансові обмеження в розпорядженні поточним і нерозподіленим прибутком;

– оцінити пріоритетність прав на отримання дивідендів;

– виявити пріоритетність прав власників у разі ліквідації підприємства.

Зростання коефіцієнта автономії свідчить про збільшення фінансової незалежності; зниження ризику фінансових труднощів в майбутніх періодах. Така тенденція з точки зору кредиторів збільшує гарантованість підприємством своїх зобов'язань;

– **коефіцієнт фінансової залежності** – показник зворотній коефіцієнту автономії. Показує, яка сума загальної вартості активів підприємства припадає на 1 грн. власних коштів. Нормативне значення – менше 2. Чим менше значення коефіцієнта, чим ближче він до 1,0, тим менше фінансова залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Його зростання означає збільшення частки позикового капіталу й втрату фінансової незалежності;

– **коефіцієнт фінансування** – співвідношення позикового і власного капіталу. Характеризує суму позикового капіталу в розрахунку на 1 грн. власного. Зростання коефіцієнта свідчить про підвищення залежності підприємства від позикового капіталу, втрату фінансової автономії. Критичне значення – менше 1, а нормальним вважається таке значення, при якому лише третина активів підприємства формується за рахунок позикового капіталу.

2. Аналіз складу та структури власного капіталу

В процесі аналізу власного капіталу необхідно враховувати такі основні аспекти, що формують його сутність:

– обліковий аспект передбачає оцінку початкового вкладення капіталу та його наступних змін, пов'язаних з додатковими вкладеннями, отриманням чистого прибутку, накопиченого з моменту функціонування підприємства, іншими причинами, що приводять до нарощення (зміни) власного капіталу.

– фінансовий аспект ґрунтується на розумінні власного капіталу як різниці між активами і зобов'язаннями.

– правовий аспект характеризує залишковий принцип поширення претензій власників на отримані доходи та наявні активи.

Аналіз власного капіталу має такі основні цілі:

– виявити основні джерела формування власного капіталу та визначити наслідки їх змін для фінансової стійкості підприємства;

– визначити правові, договірні та фінансові обмеження в розпорядженні поточним і нерозподіленим прибутком;

– оцінити пріоритетність прав на отримання дивідендів;

– виявити пріоритетність прав власників у разі ліквідації підприємства.

Власний капітал підприємства містить дві основні складові:

а) інвестований капітал (капітал, що вкладений власниками в підприємство);

б) накопичений капітал (створений на підприємстві).

Аналізуючи власний капітал, необхідно визначати питому вагу його окремих складових, а також динаміку їх складу та структури за певні періоди.

Необхідність окремого розгляду елементів власного капіталу пов'язана з тим, що кожен з них є характеристикою правових та інших обмежень підприємства в розпорядженні своїми активами.

Елементами власного капіталу, що формують його величину є:

- зареєстрований капітал;
- капітал у дооцінках;
- додатковий капітал;
- резервний капітал;
- нерозподілений прибуток (непокритий збиток);
- неоплачений капітал;
- вилучений капітал.

Зареєстрований капітал є невід'ємною складовою частиною практично будь-якого підприємства і відображає зафіксовану в установчих документах суму статутного капіталу, іншого зареєстрованого капіталу, а також пайовий капітал у сумі, яка формується відповідно до законодавства.

Капітал у дооцінках – це сума дооцінки необоротних активів і фінансових інструментів.

Додатковий капітал відображає емісійний дохід (сума, на яку вартість продажу акцій власної емісії перевищує їхню номінальну вартість), вартість безкоштовно отриманих необоротних активів, сума капіталу, який вкладено засновниками понад статутний капітал, накопичені курсові різниці, які відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку відображаються у складі власного капіталу та інші складові додаткового капіталу.

Резервний капітал – сума резервів, створених відповідно до чинного законодавства або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства.

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) – це сума нерозподіленого прибутку, або сума непокритого збитку. Сума непокритого збитку наводиться в дужках та вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.

Вилучений капітал – це фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених господарським товариством у його учасників.

Власний капітал підприємства містить дві основні складові:

а) інвестований капітал (капітал, що вкладений власниками в підприємство);

б) накопичений капітал (створений на підприємстві).

Аналізуючи власний капітал, необхідно визначати питому вагу його окремих складових, а також динаміку їх складу та структури за певні періоди.

Необхідність окремого розгляду елементів власного капіталу пов'язана з тим, що кожен з них є характеристикою правових та інших обмежень підприємства в розпорядженні своїми активами.

Елементами власного капіталу, що формують його величину є:

- зареєстрований капітал;
- капітал у дооцінках;
- додатковий капітал;
- резервний капітал;
- нерозподілений прибуток (непокритий збиток);
- неоплачений капітал;
- вилучений капітал.

Зареєстрований капітал є невід'ємною складовою частиною практично будь-якого підприємства і відображає зафіксовану в установчих документах суму статутного капіталу, іншого зареєстрованого капіталу, а також пайовий капітал у сумі, яка формується відповідно до законодавства.

Капітал у дооцінках – це сума дооцінки необоротних активів і фінансових інструментів.

Додатковий капітал відображає емісійний дохід (сума, на яку вартість продажу акцій власної емісії перевищує їхню номінальну вартість), вартість безкоштовно отриманих необоротних активів, сума капіталу, який вкладено засновниками понад статутний капітал, накопичені курсові різниці, які відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку відображаються у складі власного капіталу та інші складові додаткового капіталу.

Резервний капітал – сума резервів, створених відповідно до чинного законодавства або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства.

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) – це сума нерозподіленого прибутку, або сума непокритого збитку. Сума непокритого збитку наводиться в дужках та вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.

Вилучений капітал – це фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених господарським товариством у його учасників.

Сума вилученого капіталу наводиться в дужках і підлягає вирахуванню при визначенні підсумку власного капіталу

Неоплачений капітал відображає суму заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу. Ця сума наводиться в дужках і вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.

При аналізі власного капіталу підприємства оцінюються зміни у структурі та обсягах власних фінансових ресурсів. Перевіряються на відповідність законодавству порядок та обсяги формування статутного та резервного капіталу.

За даними звіту про власний капітал аналізується розподіл прибутку на виплати власникам у вигляді дивідендів, на спрямування до зареєстрованого капіталу, на поповнення резервного фонду підприємства.

Визначаються абсолютне та відносне зростання (коефіцієнт зростання) за окремими складовими власного капіталу підприємства.

Якщо коефіцієнт зростання власного капіталу менший від коефіцієнта зростання активів підприємства, то це свідчить про скорочення обсягів власних джерел фінансування діяльності підприємства (прибутку, використання резервів, уцінки активів тощо).

Якщо коефіцієнт зростання власного капіталу збільшується за рахунок проведеної дооцінки необоротних активів і коефіцієнт зростання до оцінки активів перевищує значення коефіцієнта зростання активів підприємства та/або значення коефіцієнта зростання власного капіталу, проводиться аналіз обґрунтованості проведеної дооцінки вартості активів з метою виявлення можливого штучного завищення власного капіталу.

При суттєвому зростанні суми уцінки проводиться перевірка обґрунтованості зниження вартості активів.

Аналізуючи власний капітал необхідно дати характеристику зміни його обсягу, структури, динаміки та відповідності до зміни нерозподіленого прибутку. Приріст обсягу і питомої ваги власного капіталу за рахунок реінвестованого прибутку є ознакою покращення фінансового стану, гарних перспектив економічного зростання.

Зростання частки додаткового, резервного капіталу і нерозподіленого прибутку свідчить про ефективну роботу підприємства.

На підставі даних звіту про власний капітал здійснюється детальна оцінка руху власного капіталу протягом року. За даними звіту про власний капітал за декілька років можливо провести порівняльний аналіз **показників інтенсивності руху власного капіталу**:

– **рівня надходження власного капіталу** – відношення суми всіх надходжень власного капіталу до його залишку на кінець періоду;

– **рівня вилучення та іншого зменшення власного капіталу** – відношення сум вилучення та іншого зменшення власного капіталу протягом року до його залишку на початок періоду;

Сума вилученого капіталу наводиться в дужках і підлягає вирахуванню при визначенні підсумку власного капіталу

Неоплачений капітал відображає суму заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу. Ця сума наводиться в дужках і вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.

При аналізі власного капіталу підприємства оцінюються зміни у структурі та обсягах власних фінансових ресурсів. Перевіряються на відповідність законодавству порядок та обсяги формування статутного та резервного капіталу.

За даними звіту про власний капітал аналізується розподіл прибутку на виплати власникам у вигляді дивідендів, на спрямування до зареєстрованого капіталу, на поповнення резервного фонду підприємства.

Визначаються абсолютне та відносне зростання (коефіцієнт зростання) за окремими складовими власного капіталу підприємства.

Якщо коефіцієнт зростання власного капіталу менший від коефіцієнта зростання активів підприємства, то це свідчить про скорочення обсягів власних джерел фінансування діяльності підприємства (прибутку, використання резервів, уцінки активів тощо).

Якщо коефіцієнт зростання власного капіталу збільшується за рахунок проведеної дооцінки необоротних активів і коефіцієнт зростання до оцінки активів перевищує значення коефіцієнта зростання активів підприємства та/або значення коефіцієнта зростання власного капіталу, проводиться аналіз обґрунтованості проведеної дооцінки вартості активів з метою виявлення можливого штучного завищення власного капіталу.

При суттєвому зростанні суми уцінки проводиться перевірка обґрунтованості зниження вартості активів.

Аналізуючи власний капітал необхідно дати характеристику зміни його обсягу, структури, динаміки та відповідності до зміни нерозподіленого прибутку. Приріст обсягу і питомої ваги власного капіталу за рахунок реінвестованого прибутку є ознакою покращення фінансового стану, гарних перспектив економічного зростання.

Зростання частки додаткового, резервного капіталу і нерозподіленого прибутку свідчить про ефективну роботу підприємства.

На підставі даних звіту про власний капітал здійснюється детальна оцінка руху власного капіталу протягом року. За даними звіту про власний капітал за декілька років можливо провести порівняльний аналіз **показників інтенсивності руху власного капіталу**:

– **рівня надходження власного капіталу** – відношення суми всіх надходжень власного капіталу до його залишку на кінець періоду;

– **рівня вилучення та іншого зменшення власного капіталу** – відношення сум вилучення та іншого зменшення власного капіталу протягом року до його залишку на початок періоду;

– коефіцієнт співвідношення оборотів з надходження і вилучення власного капіталу – відношення рівня надходження до рівня вилучення та іншого зменшення.

3. Основні завдання та напрями аналізу позикового капіталу

Позиковий капітал являє собою правові і господарські зобов'язання підприємства перед третіми особами. Позиковий капітал в джерелах формування майна підприємства в сучасних умовах набуває важливого значення для забезпечення ефективної фінансової діяльності, оскільки покриває тимчасову додаткову потребу підприємства в коштах. Використання позикового капіталу обумовлено характером виробництва, складними розрахунково-платіжними відносинами, необхідністю поповнення нестачі власних коштів та іншими об'єктивними причинами. Використання позикового капіталу дозволяє суттєво розширювати обсяги господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу, прискорити формування різних фінансових фондів, а в кінцевому рахунку – підвищити ринкову вартість підприємства.

У процесі розвитку підприємства в міру погашення його фінансових зобов'язань виникає потреба у залученні нового позикового капіталу. Джерела і форми залучення позикового капіталу підприємством дуже різноманітні. Класифікація позикового капіталу, що залучаються підприємством, приведена в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Класифікація позикового капіталу за основними ознаками

Класифікаційна ознака	Види позикових коштів
За цілями залучення	- для забезпечення відтворення необоротних активів; - для поповнення оборотних активів
За джерелами залучення	- із зовнішніх джерел; - із внутрішніх джерел (внутрішня кредиторська заборгованість)
За періодом залучення	- на довгостроковий період (більше 1 року); - на короткостроковий період (до 1 року)
За формами залучення	- в грошовій формі (фінансовий кредит); - у формі устаткування (фінансовий лізинг); - в товарній формі (товарний або комерційний кредит); - в інших матеріальних або нематеріальних формах
За формами забезпечення	- незабезпечені; - забезпечені порукою або гарантією; - забезпечені заставою

– коефіцієнт співвідношення оборотів з надходження і вилучення власного капіталу – відношення рівня надходження до рівня вилучення та іншого зменшення.

3. Основні завдання та напрями аналізу позикового капіталу

Позиковий капітал являє собою правові і господарські зобов'язання підприємства перед третіми особами. Позиковий капітал в джерелах формування майна підприємства в сучасних умовах набуває важливого значення для забезпечення ефективної фінансової діяльності, оскільки покриває тимчасову додаткову потребу підприємства в коштах. Використання позикового капіталу обумовлено характером виробництва, складними розрахунково-платіжними відносинами, необхідністю поповнення нестачі власних коштів та іншими об'єктивними причинами. Використання позикового капіталу дозволяє суттєво розширювати обсяги господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу, прискорити формування різних фінансових фондів, а в кінцевому рахунку – підвищити ринкову вартість підприємства.

У процесі розвитку підприємства в міру погашення його фінансових зобов'язань виникає потреба у залученні нового позикового капіталу. Джерела і форми залучення позикового капіталу підприємством дуже різноманітні. Класифікація позикового капіталу, що залучаються підприємством, приведена в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Класифікація позикового капіталу за основними ознаками

Класифікаційна ознака	Види позикових коштів
За цілями залучення	- для забезпечення відтворення необоротних активів; - для поповнення оборотних активів
За джерелами залучення	- із зовнішніх джерел; - із внутрішніх джерел (внутрішня кредиторська заборгованість)
За періодом залучення	- на довгостроковий період (більше 1 року); - на короткостроковий період (до 1 року)
За формами залучення	- в грошовій формі (фінансовий кредит); - у формі устаткування (фінансовий лізинг); - в товарній формі (товарний або комерційний кредит); - в інших матеріальних або нематеріальних формах
За формами забезпечення	- незабезпечені; - забезпечені порукою або гарантією; - забезпечені заставою

Аналіз позикових коштів вирішує такі завдання:

- виявлення основних джерел формування позикового капіталу;
- визначення впливу змін у складі та обсягах позикових коштів на фінансову стійкість підприємства;
- з'ясування пріоритетності погашення зобов'язань підприємства у разі його ліквідації.

Аналізуючи позиковий капітал важливо оцінити зміну його обсягу та структури.

Аналіз структури позикових коштів дозволяє оцінити ризик втрати фінансової стійкості підприємства. Перевага короткострокового капіталу у структурі позикового капіталу є негативним фактом, що характеризує погіршення структури балансу й підвищення ризику втрати фінансової стійкості. Перевага довгострокового капіталу у структурі позикового капіталу є позитивним фактом, що характеризує формування більш стійкої структури балансу й зменшення ризику втрати фінансової стійкості.

Відсутність у джерелах фінансування довгострокових кредитів може бути з причин невиконання їх залучення (за діючими умовами кредитування) або через недовіру банків до кредитоспроможності підприємства.

Відсутність серед джерел фінансування короткострокових кредитів банку треба дослідити особливо ретельно, оскільки це один із чинників зниження рентабельності власного капіталу (при наявності об'єктів кредитування та допустимих умов отримання кредиту).

У разі, коли ціна банківського кредиту нижча, ніж рентабельність вкладення власного капіталу в активні операції підприємства, використання позикового капіталу є раціональним, оскільки забезпечує збільшення норми прибутку на вкладений капітал (ефект фінансового важеля).

4. Аналіз кредиторської заборгованості

Більш високі темпи зростання кредиторської заборгованості у порівнянні з темпами зростання активів підприємства свідчить про погіршення його платоспроможності. У цьому випадку обов'язково проводиться поглиблений аналіз з метою запобігання банкрутству підприємства.

Зростання суми кредиторської заборгованості при збільшенні строку її погашення може свідчити про погіршення платоспроможності підприємства або про розширення комерційного кредиту з боку постачальників. Щоб зробити остаточний висновок, необхідно з'ясувати наявність простроченої кредиторської заборгованості (у платоспромо-

Аналіз позикових коштів вирішує такі завдання:

- виявлення основних джерел формування позикового капіталу;
- визначення впливу змін у складі та обсягах позикових коштів на фінансову стійкість підприємства;
- з'ясування пріоритетності погашення зобов'язань підприємства у разі його ліквідації.

Аналізуючи позиковий капітал важливо оцінити зміну його обсягу та структури.

Аналіз структури позикових коштів дозволяє оцінити ризик втрати фінансової стійкості підприємства. Перевага короткострокового капіталу у структурі позикового капіталу є негативним фактом, що характеризує погіршення структури балансу й підвищення ризику втрати фінансової стійкості. Перевага довгострокового капіталу у структурі позикового капіталу є позитивним фактом, що характеризує формування більш стійкої структури балансу й зменшення ризику втрати фінансової стійкості.

Відсутність у джерелах фінансування довгострокових кредитів може бути з причин невиконання їх залучення (за діючими умовами кредитування) або через недовіру банків до кредитоспроможності підприємства.

Відсутність серед джерел фінансування короткострокових кредитів банку треба дослідити особливо ретельно, оскільки це один із чинників зниження рентабельності власного капіталу (при наявності об'єктів кредитування та допустимих умов отримання кредиту).

У разі, коли ціна банківського кредиту нижча, ніж рентабельність вкладення власного капіталу в активні операції підприємства, використання позикового капіталу є раціональним, оскільки забезпечує збільшення норми прибутку на вкладений капітал (ефект фінансового важеля).

4. Аналіз кредиторської заборгованості

Більш високі темпи зростання кредиторської заборгованості у порівнянні з темпами зростання активів підприємства свідчить про погіршення його платоспроможності. У цьому випадку обов'язково проводиться поглиблений аналіз з метою запобігання банкрутству підприємства.

Зростання суми кредиторської заборгованості при збільшенні строку її погашення може свідчити про погіршення платоспроможності підприємства або про розширення комерційного кредиту з боку постачальників. Щоб зробити остаточний висновок, необхідно з'ясувати наявність простроченої кредиторської заборгованості (у платоспромо-

жного підприємства вона відсутня) та залишків грошових коштів (у платоспроможного підприємства наявні значні обсяги і зростання грошових коштів).

Особливу увагу слід звернути на наявність простроченої заборгованості перед бюджетом, позабюджетними фондами, по страхуванню, по оплаті праці.

Оборотність кредиторської заборгованості визначається коефіцієнтом оборотності і періодом обороту.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує розширення або зниження комерційного кредиту, надаваного підприємству. Зростання коефіцієнту означає прискорення оплати заборгованості підприємства та скорочення терміну погашення, зниження – зростання покупок у кредит.

Згідно з більшістю методичних рекомендацій, він розраховується як відношення чистого доходу від реалізації до середньорічної суми кредиторської заборгованості.

Строк погашення кредиторської заборгованості (період обороту) визначається як відношення тривалості аналізованого періоду на коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості.

Аналіз стану поточних розрахунків з кредиторами завершують вивченням співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості підприємства. Для цього за даними бухгалтерського балансу складають аналітичну таблицю.

Оцінюючи стан поточних розрахунків з кредиторами, необхідно враховувати, що дебіторською заборгованістю неможливо погасити кредиторську за винятком взаємозаліку. Крім того, кредиторська заборгованість не є нормальним джерелом покриття дебіторської заборгованості, оскільки взаємне кредитування законодавством заборонене.

Для поліпшення стану розрахунків з кредиторами важливе значення має дотримання розрахунково-платіжної дисципліни, пошук резервів оптимізації обсягу та структури заборгованості, недопущення виникнення не виправданих боргів, прискорення оборотності коштів у розрахунках.

Практичне заняття

Мета заняття: ознайомитися з основними напрямками і набути практичних навичок здійснення аналізу джерел формування капіталу підприємства. Здійснити оцінку складу і структури власного капіталу, довгострокових та поточних зобов'язань підприємства. Провести аналіз складу, структури і оборотності кредиторської заборгованості.

жного підприємства вона відсутня) та залишків грошових коштів (у платоспроможного підприємства наявні значні обсяги і зростання грошових коштів).

Особливу увагу слід звернути на наявність простроченої заборгованості перед бюджетом, позабюджетними фондами, по страхуванню, по оплаті праці.

Оборотність кредиторської заборгованості визначається коефіцієнтом оборотності і періодом обороту.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує розширення або зниження комерційного кредиту, надаваного підприємству. Зростання коефіцієнту означає прискорення оплати заборгованості підприємства та скорочення терміну погашення, зниження – зростання покупок у кредит.

Згідно з більшістю методичних рекомендацій, він розраховується як відношення чистого доходу від реалізації до середньорічної суми кредиторської заборгованості.

Строк погашення кредиторської заборгованості (період обороту) визначається як відношення тривалості аналізованого періоду на коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості.

Аналіз стану поточних розрахунків з кредиторами завершують вивченням співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості підприємства. Для цього за даними бухгалтерського балансу складають аналітичну таблицю.

Оцінюючи стан поточних розрахунків з кредиторами, необхідно враховувати, що дебіторською заборгованістю неможливо погасити кредиторську за винятком взаємозаліку. Крім того, кредиторська заборгованість не є нормальним джерелом покриття дебіторської заборгованості, оскільки взаємне кредитування законодавством заборонене.

Для поліпшення стану розрахунків з кредиторами важливе значення має дотримання розрахунково-платіжної дисципліни, пошук резервів оптимізації обсягу та структури заборгованості, недопущення виникнення не виправданих боргів, прискорення оборотності коштів у розрахунках.

Практичне заняття

Мета заняття: ознайомитися з основними напрямками і набути практичних навичок здійснення аналізу джерел формування капіталу підприємства. Здійснити оцінку складу і структури власного капіталу, довгострокових та поточних зобов'язань підприємства. Провести аналіз складу, структури і оборотності кредиторської заборгованості.

Питання для підготовки та обговорення

1. Оцінка складу та структури капіталу підприємства.
2. Мета та завдання аналізу фінансової незалежності підприємства.
3. Характеристика показників оцінки фінансової незалежності підприємства.
4. Основні завдання та напрямки аналізу зобов'язань.
5. Аналіз складу, структури, оборотності кредиторської заборгованості.

Розрахунково-аналітичні завдання

1. Проаналізувати структуру зобов'язань підприємства.
2. Провести аналіз складу, структури та оборотності кредиторської заборгованості підприємства.
3. Скласти розрахунковий баланс підприємства, проаналізувати його та зробити висновки.
4. На підставі фінансової звітності підприємства розрахувати показники, що характеризують структуру джерел капіталу, проаналізувати їх динаміку і розробити заходи щодо поліпшення фінансового стану суб'єкта господарювання.

Питання для самоперевірки

1. Поясніть сутність поняття «капітал». Наведіть класифікацію капіталу підприємства.
2. Наведіть принципи формування капіталу підприємства. Сформулюйте золоте правило фінансування.
3. Надайте сутнісну характеристику власного капіталу. У чому полягають особливості аналізу власного капіталу підприємства?
4. Надайте сутнісну характеристику позикового капіталу. Визначте особливості аналізу позикового капіталу.
5. Назвіть класифікаційні ознаки позикового капіталу.
6. За допомогою яких показників оцінюється структура капіталу підприємства?
7. За допомогою яких показників оцінюється оборотність кредиторської заборгованості?

Питання для підготовки та обговорення

1. Оцінка складу та структури капіталу підприємства.
2. Мета та завдання аналізу фінансової незалежності підприємства.
3. Характеристика показників оцінки фінансової незалежності підприємства.
4. Основні завдання та напрямки аналізу зобов'язань.
5. Аналіз складу, структури, оборотності кредиторської заборгованості.

Розрахунково-аналітичні завдання

1. Проаналізувати структуру зобов'язань підприємства.
2. Провести аналіз складу, структури та оборотності кредиторської заборгованості підприємства.
3. Скласти розрахунковий баланс підприємства, проаналізувати його та зробити висновки.
4. На підставі фінансової звітності підприємства розрахувати показники, що характеризують структуру джерел капіталу, проаналізувати їх динаміку і розробити заходи щодо поліпшення фінансового стану суб'єкта господарювання.

Питання для самоперевірки

1. Поясніть сутність поняття «капітал». Наведіть класифікацію капіталу підприємства.
2. Наведіть принципи формування капіталу підприємства. Сформулюйте золоте правило фінансування.
3. Надайте сутнісну характеристику власного капіталу. У чому полягають особливості аналізу власного капіталу підприємства?
4. Надайте сутнісну характеристику позикового капіталу. Визначте особливості аналізу позикового капіталу.
5. Назвіть класифікаційні ознаки позикового капіталу.
6. За допомогою яких показників оцінюється структура капіталу підприємства?
7. За допомогою яких показників оцінюється оборотність кредиторської заборгованості?

Тести

1. Якщо величина резервного капіталу протягом кількох періодів зменшується, це свідчить про те, що:

- а) підприємство значно розширює масштаби своєї діяльності;
- б) величина прибутку недостатня для фінансування діяльності підприємства;
- в) підприємство активно здійснює інвестиційну діяльність;
- г) всі відповіді правильні;
- д) правильної відповіді немає.

2. Яким буде коефіцієнт фінансової залежності, якщо коефіцієнт фінансової незалежності дорівнює 0,6:

- а) 0,4;
- б) 2,5;
- в) 0,7;
- г) 1,67;
- д) всі відповіді невірні.

3. Згідно із «золотим правилом фінансування» стан підприємства вважається стійким в короткостроковій і довгостроковій перспективі, рівень фінансового ризику є низьким, якщо:

- а) всі необоротні активи й частина оборотних активів забезпечені власним капіталом;
- б) всі оборотні активи й частина необоротних активів забезпечені власним капіталом;
- в) всі оборотні активи й частина необоротних активів забезпечені позиковим капіталом;
- г) всі необоротні активи й частина оборотних активів забезпечені позиковим капіталом;
- д) не має вірної відповіді.

4. Якою буде частка власного капіталу у формуванні необоротних активів, якщо необоротні активи становлять 300 тис. грн., довгострокові зобов'язання – 100 тис. грн., короткострокові зобов'язання – 50 тис. грн.:

- а) 50 %;
- б) 17 %;
- в) 33 %;
- г) 67 %;
- д) 9 %.

5. На кінець звітного періоду активи підприємства становили 5000 тис. грн., у тому числі необоротні активи – 2400 тис. грн. Яка частка позикового капіталу підприємства у формуванні оборотних

Тести

1. Якщо величина резервного капіталу протягом кількох періодів зменшується, це свідчить про те, що:

- а) підприємство значно розширює масштаби своєї діяльності;
- б) величина прибутку недостатня для фінансування діяльності підприємства;
- в) підприємство активно здійснює інвестиційну діяльність;
- г) всі відповіді правильні;
- д) правильної відповіді немає.

2. Яким буде коефіцієнт фінансової залежності, якщо коефіцієнт фінансової незалежності дорівнює 0,6:

- а) 0,4;
- б) 2,5;
- в) 0,7;
- г) 1,67;
- д) всі відповіді невірні.

3. Згідно із «золотим правилом фінансування» стан підприємства вважається стійким в короткостроковій і довгостроковій перспективі, рівень фінансового ризику є низьким, якщо:

- а) всі необоротні активи й частина оборотних активів забезпечені власним капіталом;
- б) всі оборотні активи й частина необоротних активів забезпечені власним капіталом;
- в) всі оборотні активи й частина необоротних активів забезпечені позиковим капіталом;
- г) всі необоротні активи й частина оборотних активів забезпечені позиковим капіталом;
- д) не має вірної відповіді.

4. Якою буде частка власного капіталу у формуванні необоротних активів, якщо необоротні активи становлять 300 тис. грн., довгострокові зобов'язання – 100 тис. грн., короткострокові зобов'язання – 50 тис. грн.:

- а) 50 %;
- б) 17 %;
- в) 33 %;
- г) 67 %;
- д) 9 %.

5. На кінець звітного періоду активи підприємства становили 5000 тис. грн., у тому числі необоротні активи – 2400 тис. грн. Яка частка позикового капіталу підприємства у формуванні оборотних

активів, якщо довгострокові зобов'язання становили 500 тис. грн., власний капітал – 2000 тис. грн.:

- а) 19%;
- б) 4 %;
- в) 77 %;
- г) 97 %;
- д) всі відповіді невірні.

6. Власний капітал підприємства становить 500 тис. грн., оборотні активи – 800 тис. грн., необоротні активи – 600 тис. грн. Коефіцієнт фінансової незалежності становить:

- а) 0,36;
- б) 0.63;
- в) 2,8;
- г) 0,75;
- д) інша відповідь.

7. Коефіцієнт фінансового ризику визначають так:

- а) Позиковий капітал/ Власний капітал;
- б) Власний капітал / Позиковий капітал;
- в) Власний капітал / Довгострокові зобов'язання;
- г) Робочий капітал / Позиковий капітал;
- д) Власний капітал / Зобов'язання

8. Коефіцієнт фінансування розраховується як:

- а) співвідношення власних та залучених засобів
- б) відношення позикового капіталу підприємства до підсумку балансу підприємства
- в) співвідношення позикового капіталу до власного капіталу;
- г) розраховується як відношення короткострокових зобов'язань до всього позикового капіталу.

9. Коефіцієнт фінансової незалежності ще має назву:

- а) коефіцієнт фінансування;
- б) коефіцієнт фінансової автономії;
- в) коефіцієнт фінансової стійкості;
- г) коефіцієнт фінансового левериджу;
- д) коефіцієнт маневреності власного капіталу.

10. Чому буде дорівнювати коефіцієнт фінансування, якщо частка позикового капіталу у валюті балансу дорівнює 0,4:

- а) 0,56;
- б) 0,67;
- в) 0,80;
- г) 0,50
- д) 0,33.

активів, якщо довгострокові зобов'язання становили 500 тис. грн., власний капітал – 2000 тис. грн.:

- а) 19%;
- б) 4 %;
- в) 77 %;
- г) 97 %;
- д) всі відповіді невірні.

6. Власний капітал підприємства становить 500 тис. грн., оборотні активи – 800 тис. грн., необоротні активи – 600 тис. грн. Коефіцієнт фінансової незалежності становить:

- а) 0,36;
- б) 0.63;
- в) 2,8;
- г) 0,75;
- д) інша відповідь.

7. Коефіцієнт фінансового ризику визначають так:

- а) Позиковий капітал/ Власний капітал;
- б) Власний капітал / Позиковий капітал;
- в) Власний капітал / Довгострокові зобов'язання;
- г) Робочий капітал / Позиковий капітал;
- д) Власний капітал / Зобов'язання

8. Коефіцієнт фінансування розраховується як:

- а) співвідношення власних та залучених засобів
- б) відношення позикового капіталу підприємства до підсумку балансу підприємства
- в) співвідношення позикового капіталу до власного капіталу;
- г) розраховується як відношення короткострокових зобов'язань до всього позикового капіталу.

9. Коефіцієнт фінансової незалежності ще має назву:

- а) коефіцієнт фінансування;
- б) коефіцієнт фінансової автономії;
- в) коефіцієнт фінансової стійкості;
- г) коефіцієнт фінансового левериджу;
- д) коефіцієнт маневреності власного капіталу.

10. Чому буде дорівнювати коефіцієнт фінансування, якщо частка позикового капіталу у валюті балансу дорівнює 0,4:

- а) 0,56;
- б) 0,67;
- в) 0,80;
- г) 0,50
- д) 0,33.

Тема 5

АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ І ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Сутність ліквідності та її значення при оцінці фінансового стану підприємства.*
2. *Класифікація активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості погашення.*
3. *Зміст та послідовність аналізу ліквідності підприємства.*
4. *Система показників ліквідності: методика їх розрахунку та економічна інтерпретація.*
5. *Сутність платоспроможності та її значення при оцінці фінансового стану підприємства.*
6. *Аналіз платоспроможності підприємства*

1. Сутність ліквідності та її значення при оцінці фінансового стану підприємства

З метою визначення здатності підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями як в поточному так і в перспективному періоді у фінансовому аналізі оцінюють ліквідність та платоспроможність.

Розрізняють поняття майнової (абсолютної) і фінансової (відносної) ліквідності, що визначається політикою підприємства щодо збереження ліквідності, основне завдання якої – запобігання неліквідності й неплатоспроможності завдяки пошуку в необхідних обсягах резервів коштів й інших ліквідних активів.

Фінансова ліквідність (або ліквідність підприємства) означає готовність і здатність підприємства виконувати свої зобов'язання в повному обсязі.

Ліквідність підприємства – це наявність у нього оборотних коштів, теоретично достатніх для погашення короткострокових зобов'язань, навіть з порушенням строків погашення, які передбачені контрактами.

Основна ознака ліквідності – формальне перевищення (у вартісній оцінці) оборотних активів над короткостроковими пасивами, тобто наявність у підприємства робочого капіталу. Чим більше це перевищення, тим сприятливішим є фінансовий стан підприємства з позиції ліквідності.

Майнова ліквідність є ліквідністю активів. **Під ліквідністю активів** розуміють можливість підприємства вільно маневрувати та переміщувати їх із товарної форми в грошову, і навпаки, змінюючи структуру грошових коштів, запасів та дебіторської заборгованості з таким розра-

---

Тема 5

АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ І ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Сутність ліквідності та її значення при оцінці фінансового стану підприємства.*
2. *Класифікація активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості погашення.*
3. *Зміст та послідовність аналізу ліквідності підприємства.*
4. *Система показників ліквідності: методика їх розрахунку та економічна інтерпретація.*
5. *Сутність платоспроможності та її значення при оцінці фінансового стану підприємства.*
6. *Аналіз платоспроможності підприємства*

1. Сутність ліквідності та її значення при оцінці фінансового стану підприємства

З метою визначення здатності підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями як в поточному так і в перспективному періоді у фінансовому аналізі оцінюють ліквідність та платоспроможність.

Розрізняють поняття майнової (абсолютної) і фінансової (відносної) ліквідності, що визначається політикою підприємства щодо збереження ліквідності, основне завдання якої – запобігання неліквідності й неплатоспроможності завдяки пошуку в необхідних обсягах резервів коштів й інших ліквідних активів.

Фінансова ліквідність (або ліквідність підприємства) означає готовність і здатність підприємства виконувати свої зобов'язання в повному обсязі.

Ліквідність підприємства – це наявність у нього оборотних коштів, теоретично достатніх для погашення короткострокових зобов'язань, навіть з порушенням строків погашення, які передбачені контрактами.

Основна ознака ліквідності – формальне перевищення (у вартісній оцінці) оборотних активів над короткостроковими пасивами, тобто наявність у підприємства робочого капіталу. Чим більше це перевищення, тим сприятливішим є фінансовий стан підприємства з позиції ліквідності.

Майнова ліквідність є ліквідністю активів. **Під ліквідністю активів** розуміють можливість підприємства вільно маневрувати та переміщувати їх із товарної форми в грошову, і навпаки, змінюючи структуру грошових коштів, запасів та дебіторської заборгованості з таким розра-

хунком, щоб кожна гривня перебувала в обігу і давала максимальну віддачу в формі доходу чи економії. Тобто, це здатність активу перетворюватися на грошові кошти, а ступінь ліквідності визначається швидкістю такої трансформації – тривалістю періоду, протягом якого вона може бути здійснена. Чим коротший період, тим вища ліквідність даного виду активу.

Для оцінки ступеню ліквідності поточних активів визначається **індекс ліквідності** ($I_{Л}$), що показує кількість днів, необхідних для перетворення поточних активів на грошові кошти. Він розраховується як середнє арифметичне з кількості днів, необхідних для перетворення кожної групи поточних активів на грошові кошти, зважене за обсягами цих груп активів:

$$I_{Л} = \frac{\sum A_i \times d_i}{\sum A_s} = \sum d_i \times w_i, \quad (5.1)$$

де A_i – сума коштів, вкладених в і-ту групу поточних активів;

d_i – кількість днів, необхідних для перетворення активів і-ої групи в грошові кошти;

w_i – питома вага і-ої групи поточних активів в їх структурі.

Підприємство може бути ліквідним більшою або меншою мірою, оскільки до складу поточних активів належать різні оборотні активи, серед яких є ті, що легко перетворюються на грошові кошти, і ті, що важко реалізуються для погашення зовнішньої заборгованості.

Аналізуючи ліквідність, важливо з'ясувати такі обставини:

- свобода в розпорядженні активами (чи не є активи предметом застави);
- можливість швидкої втрати вартості активу внаслідок його морального або фізичного зносу (особливо актуально для підприємств харчової промисловості та торговельних підприємств);
- доступність активів для поточного розпорядження;
- контрольованість активів;
- наявність умовних зобов'язань (які можуть виникнути внаслідок несприятливого судового рішення, а також наявність гарантійних зобов'язань, потенційних зобов'язань, які за певних умов можуть збільшити загальну суму короткострокових зобов'язань підприємства).

Від ступеня ліквідності балансу залежить платоспроможність підприємства. У той же час, ліквідність характеризує не тільки поточний стан підприємства (поточну платоспроможність), але й перспективний – фінансову стійкість.

хунком, щоб кожна гривня перебувала в обігу і давала максимальну віддачу в формі доходу чи економії. Тобто, це здатність активу перетворюватися на грошові кошти, а ступінь ліквідності визначається швидкістю такої трансформації – тривалістю періоду, протягом якого вона може бути здійснена. Чим коротший період, тим вища ліквідність даного виду активу.

Для оцінки ступеню ліквідності поточних активів визначається **індекс ліквідності** ($I_{Л}$), що показує кількість днів, необхідних для перетворення поточних активів на грошові кошти. Він розраховується як середнє арифметичне з кількості днів, необхідних для перетворення кожної групи поточних активів на грошові кошти, зважене за обсягами цих груп активів:

$$I_{Л} = \frac{\sum A_i \times d_i}{\sum A_s} = \sum d_i \times w_i, \quad (5.1)$$

де A_i – сума коштів, вкладених в і-ту групу поточних активів;

d_i – кількість днів, необхідних для перетворення активів і-ої групи в грошові кошти;

w_i – питома вага і-ої групи поточних активів в їх структурі.

Підприємство може бути ліквідним більшою або меншою мірою, оскільки до складу поточних активів належать різні оборотні активи, серед яких є ті, що легко перетворюються на грошові кошти, і ті, що важко реалізуються для погашення зовнішньої заборгованості.

Аналізуючи ліквідність, важливо з'ясувати такі обставини:

- свобода в розпорядженні активами (чи не є активи предметом застави);
- можливість швидкої втрати вартості активу внаслідок його морального або фізичного зносу (особливо актуально для підприємств харчової промисловості та торговельних підприємств);
- доступність активів для поточного розпорядження;
- контрольованість активів;
- наявність умовних зобов'язань (які можуть виникнути внаслідок несприятливого судового рішення, а також наявність гарантійних зобов'язань, потенційних зобов'язань, які за певних умов можуть збільшити загальну суму короткострокових зобов'язань підприємства).

Від ступеня ліквідності балансу залежить платоспроможність підприємства. У той же час, ліквідність характеризує не тільки поточний стан підприємства (поточну платоспроможність), але й перспективний – фінансову стійкість.

Необхідність аналізу ліквідності виникає у зв'язку з необхідністю давати оцінку кредитоспроможності підприємства, тобто його здатності вчасно й повністю розраховуватися по всіх своїх зобов'язаннях.

Для підтримки оптимальної ліквідності необхідно врахувати такі аспекти:

- у галузях, що швидко розвиваються, і мають високу оборотність (із часткою непередбачуваності) доцільно використовувати короткострокове фінансування;
- відповідність між короткостроковими й довгостроковими фінансовими інвестиціями: довгострокові інвестиції повинні фінансуватися довгостроковими кредитами;
- підприємство може мати прибуток, але бути низько ліквідним.

2. Класифікація активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості погашення

В залежності від специфіки діяльності підприємства, рівня диверсифікації його активів та капіталу групування активів і пасивів, може мати свої особливості.

Пропорція, в якій ці групи мають перебувати відносно один до одного, визначається:

- характером та сферою діяльності;
- швидкістю обороту коштів підприємства;
- співвідношенням поточних та довгострокових активів;
- сумою та строковістю зобов'язань на покриття яких призначені статті активів;
- ступенем ліквідності поточних активів.

При проведенні внутрішнього аналізу таке групування можна зробити більш точним.

Традиційним є такий поділ активів та пасивів.

За рівнем ліквідності (мобільності) активи поділяють на 4 групи:

- **найбільш ліквідні активи (A1)** – ліквідні кошти, які перебувають у негайній готовності до реалізації (кошти і їхні еквіваленти, а також короткострокові фінансові інвестиції);
- **активи, що швидко реалізуються (A2)** – ліквідні кошти, які перебувають у розпорядженні підприємства (поточна дебіторська заборгованість);
- **активи, що повільно реалізуються (A3)** – запаси і витрати, інші поточні активи;
- **активи, що важко реалізуються (A4)** – необоротні активи.

Необхідність аналізу ліквідності виникає у зв'язку з необхідністю давати оцінку кредитоспроможності підприємства, тобто його здатності вчасно й повністю розраховуватися по всіх своїх зобов'язаннях.

Для підтримки оптимальної ліквідності необхідно врахувати такі аспекти:

- у галузях, що швидко розвиваються, і мають високу оборотність (із часткою непередбачуваності) доцільно використовувати короткострокове фінансування;
- відповідність між короткостроковими й довгостроковими фінансовими інвестиціями: довгострокові інвестиції повинні фінансуватися довгостроковими кредитами;
- підприємство може мати прибуток, але бути низько ліквідним.

2. Класифікація активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості погашення

В залежності від специфіки діяльності підприємства, рівня диверсифікації його активів та капіталу групування активів і пасивів, може мати свої особливості.

Пропорція, в якій ці групи мають перебувати відносно один до одного, визначається:

- характером та сферою діяльності;
- швидкістю обороту коштів підприємства;
- співвідношенням поточних та довгострокових активів;
- сумою та строковістю зобов'язань на покриття яких призначені статті активів;
- ступенем ліквідності поточних активів.

При проведенні внутрішнього аналізу таке групування можна зробити більш точним.

Традиційним є такий поділ активів та пасивів.

За рівнем ліквідності (мобільності) активи поділяють на 4 групи:

- **найбільш ліквідні активи (A1)** – ліквідні кошти, які перебувають у негайній готовності до реалізації (кошти і їхні еквіваленти, а також короткострокові фінансові інвестиції);
- **активи, що швидко реалізуються (A2)** – ліквідні кошти, які перебувають у розпорядженні підприємства (поточна дебіторська заборгованість);
- **активи, що повільно реалізуються (A3)** – запаси і витрати, інші поточні активи;
- **активи, що важко реалізуються (A4)** – необоротні активи.

Зауважимо, що готова продукція підприємства і товари можуть бути віднесені до швидко ліквідних активів, якщо існує сталий попит на них. Сумнівна дебіторська заборгованість, незавершене виробництво і витрати майбутніх періодів можуть бути віднесені до важко ліквідних активів.

Відповідно пасиви класифікуються на (таблиця 5.1):

- **найбільш термінові зобов'язання** (П1) – поточна кредиторська заборгованість, а також кредити й позики, не погашені в строк;
- **короткострокові пасиви** (П2) – поточні зобов'язання, крім тих, що увійшли до П1;
- **довгострокові пасиви** (П3) – довгострокові кредити й позикові кошти, довгострокові забезпечення (якщо вони не мають постійний характер);
- **постійні пасиви** (П4) – все інше, як правило, власний капітал, доходи майбутніх періодів.

Таблиця 5.1

Класифікація активів та пасивів підприємства

Групи активів та їх умовне позначення	Характеристика	Група пасивів та їх умовне позначення	Характеристика
Найбільш ліквідні активи (A ₁)	Грошові кошти підприємства та поточні фінансові інвестиції	Найбільш термінові зобов'язання (П ₁)	Поточні зобов'язання за розрахунками, інші поточні зобов'язання
Активи, що швидко реалізуються (A ₂)	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, готова продукція, товари, векселі одержані	Короткострокові пасиви (П ₂)	Короткострокові кредити банків, поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги
Активи, що повільно реалізуються (A ₃)	Поточна дебіторська заборгованість (за виключенням товарної), запаси (за мінусом готової продукції і товарів), інші оборотні активи, витрати майбутніх періодів	Довгострокові пасиви (П ₃)	Довгострокові зобов'язання та довгострокові забезпечення
Активи, що важко реалізуються (A ₄)	Необоротні активи	Постійні пасиви (П ₄)	Власний капітал

Зауважимо, що готова продукція підприємства і товари можуть бути віднесені до швидко ліквідних активів, якщо існує сталий попит на них. Сумнівна дебіторська заборгованість, незавершене виробництво і витрати майбутніх періодів можуть бути віднесені до важко ліквідних активів.

Відповідно пасиви класифікуються на (таблиця 5.1):

- **найбільш термінові зобов'язання** (П1) – поточна кредиторська заборгованість, а також кредити й позики, не погашені в строк;
- **короткострокові пасиви** (П2) – поточні зобов'язання, крім тих, що увійшли до П1;
- **довгострокові пасиви** (П3) – довгострокові кредити й позикові кошти, довгострокові забезпечення (якщо вони не мають постійний характер);
- **постійні пасиви** (П4) – все інше, як правило, власний капітал, доходи майбутніх періодів.

Таблиця 5.1

Класифікація активів та пасивів підприємства

Групи активів та їх умовне позначення	Характеристика	Група пасивів та їх умовне позначення	Характеристика
Найбільш ліквідні активи (A ₁)	Грошові кошти підприємства та поточні фінансові інвестиції	Найбільш термінові зобов'язання (П ₁)	Поточні зобов'язання за розрахунками, інші поточні зобов'язання
Активи, що швидко реалізуються (A ₂)	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, готова продукція, товари, векселі одержані	Короткострокові пасиви (П ₂)	Короткострокові кредити банків, поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги
Активи, що повільно реалізуються (A ₃)	Поточна дебіторська заборгованість (за виключенням товарної), запаси (за мінусом готової продукції і товарів), інші оборотні активи, витрати майбутніх періодів	Довгострокові пасиви (П ₃)	Довгострокові зобов'язання та довгострокові забезпечення
Активи, що важко реалізуються (A ₄)	Необоротні активи	Постійні пасиви (П ₄)	Власний капітал

3. Зміст та послідовність аналізу ліквідності підприємства

Основу методики аналізу ліквідності становить зіставлення певних елементів активів з елементами пасивів за розглянутою класифікацією. Від того, наскільки забезпечена відповідність між цими групами активів та пасивів, багато в чому залежить і платоспроможність підприємства.

Підприємство буде ліквідним, якщо його поточні активи перевищують короткострокові зобов'язання. Воно може бути ліквідним у більшій чи меншій мірі, що залежить від структури його поточних активів та зобов'язань.

Для діагностики ліквідності підприємства використовують як кількісну, так і якісну оцінку. При цьому, якісні оцінки розглядаються як необхідні умови гарантованої ліквідності і платоспроможності.

Кількісне оцінювання здійснюється шляхом аналізу системи абсолютних і відносних показників ліквідності.

Якісне оцінювання ліквідності носить попередній характер і виконується через аналіз ліквідності балансу.

Отже, аналіз ліквідності підприємства передбачає два етапи:

1. групування активів і пасивів підприємства та їх аналіз;
2. розрахунок і аналіз основних показників ліквідності.

Під **ліквідністю балансу** розуміється ступінь забезпеченості зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у грошові кошти відповідає строку погашення зобов'язань.

Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні коштів по активах, згрупованих за ступенем їхньої ліквідності й розташованих у порядку спадання їх ліквідності, із зобов'язаннями, згрупованими за строками їх погашення, розташованими в порядку зростання строків.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо мають місце такі співвідношення:

$$\begin{aligned} A1 &> П1 \\ A2 &> П2 \\ A3 &> П3 \\ A4 &< П4 \end{aligned} \quad (5.2)$$

У випадку, коли одна або кілька нерівностей мають знак, протилежний вищенаведеній умові, ліквідність балансу не є абсолютною.

Виконання перших трьох нерівностей передбачає виконання і четвертої нерівності. Четверта нерівність носить «балансуючий» характер та має глибокий економічний зміст: його виконання свідчить про до-

3. Зміст та послідовність аналізу ліквідності підприємства

Основу методики аналізу ліквідності становить зіставлення певних елементів активів з елементами пасивів за розглянутою класифікацією. Від того, наскільки забезпечена відповідність між цими групами активів та пасивів, багато в чому залежить і платоспроможність підприємства.

Підприємство буде ліквідним, якщо його поточні активи перевищують короткострокові зобов'язання. Воно може бути ліквідним у більшій чи меншій мірі, що залежить від структури його поточних активів та зобов'язань.

Для діагностики ліквідності підприємства використовують як кількісну, так і якісну оцінку. При цьому, якісні оцінки розглядаються як необхідні умови гарантованої ліквідності і платоспроможності.

Кількісне оцінювання здійснюється шляхом аналізу системи абсолютних і відносних показників ліквідності.

Якісне оцінювання ліквідності носить попередній характер і виконується через аналіз ліквідності балансу.

Отже, аналіз ліквідності підприємства передбачає два етапи:

1. групування активів і пасивів підприємства та їх аналіз;
2. розрахунок і аналіз основних показників ліквідності.

Під **ліквідністю балансу** розуміється ступінь забезпеченості зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у грошові кошти відповідає строку погашення зобов'язань.

Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні коштів по активах, згрупованих за ступенем їхньої ліквідності й розташованих у порядку спадання їх ліквідності, із зобов'язаннями, згрупованими за строками їх погашення, розташованими в порядку зростання строків.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо мають місце такі співвідношення:

$$\begin{aligned} A1 &> П1 \\ A2 &> П2 \\ A3 &> П3 \\ A4 &< П4 \end{aligned} \quad (5.2)$$

У випадку, коли одна або кілька нерівностей мають знак, протилежний вищенаведеній умові, ліквідність балансу не є абсолютною.

Виконання перших трьох нерівностей передбачає виконання і четвертої нерівності. Четверта нерівність носить «балансуючий» характер та має глибокий економічний зміст: його виконання свідчить про до-

тримання мінімальної умови фінансової стійкості – наявність у підприємства власних оборотних коштів.

В практиці абсолютно ліквідний баланс не є оптимальною ситуацією, тому що може говорити про недостатньо ефективне використання коштів і недостатнє використання кредиторської заборгованості як джерела фінансування діяльності.

Аналіз нерівностей за декілька періодів дають уявлення про тенденції зміни фінансового стану підприємства. Якщо на підприємстві рівень ліквідності настільки великий, що після погашення термінових зобов'язань залишаються зайві кошти, то можна прискорити строки розрахунків з банками, постачальниками та іншими кредиторами.

Для завершальної оцінки ліквідності балансу розраховується **загальний показник ліквідності** ($K_{з.л}$), до розрахунку якого існують два підходи:

$$K_{з.л} = \frac{\sum m_i \cdot A_i}{\sum n_i \cdot П_i} \quad (5.3)$$

де m_i – питома вага i -ої групи активів (A_i) в їх структурі;
 n_i – питома вага i -ої групи пасивів ($П_i$) в їх структурі;

$$\text{або} \quad K_{з.л} = \frac{A_1 + 0,5 \cdot A_2 + 0,3 \cdot A_3}{П_1 + 0,5 \cdot П_2 + 0,3 \cdot П_3} \quad (5.4)$$

Середньозважена вартість оборотних активів має перевищувати середньозважену суму зобов'язань підприємства й на кінець, і на початок року.

Загальний показник ліквідності балансу відображає відношення суми всіх ліквідних коштів підприємства до суми зобов'язань за умови, що різні групи активів і пасивів зважені за коефіцієнтами, що враховують їх значимість із погляду строків надходження коштів і погашення зобов'язань. Даний показник дозволяє порівнювати баланси підприємства, що належать до різних звітних періодів, а також баланси різних підприємств.

4. Система показників ліквідності: методика їх розрахунку та економічна інтерпретація

Ліквідність підприємства оцінюється за допомогою абсолютних та відносних показників.

тримання мінімальної умови фінансової стійкості – наявність у підприємства власних оборотних коштів.

В практиці абсолютно ліквідний баланс не є оптимальною ситуацією, тому що може говорити про недостатньо ефективне використання коштів і недостатнє використання кредиторської заборгованості як джерела фінансування діяльності.

Аналіз нерівностей за декілька періодів дають уявлення про тенденції зміни фінансового стану підприємства. Якщо на підприємстві рівень ліквідності настільки великий, що після погашення термінових зобов'язань залишаються зайві кошти, то можна прискорити строки розрахунків з банками, постачальниками та іншими кредиторами.

Для завершальної оцінки ліквідності балансу розраховується **загальний показник ліквідності** ($K_{з.л}$), до розрахунку якого існують два підходи:

$$K_{з.л} = \frac{\sum m_i \cdot A_i}{\sum n_i \cdot П_i} \quad (5.3)$$

де m_i – питома вага i -ої групи активів (A_i) в їх структурі;
 n_i – питома вага i -ої групи пасивів ($П_i$) в їх структурі;

$$\text{або} \quad K_{з.л} = \frac{A_1 + 0,5 \cdot A_2 + 0,3 \cdot A_3}{П_1 + 0,5 \cdot П_2 + 0,3 \cdot П_3} \quad (5.4)$$

Середньозважена вартість оборотних активів має перевищувати середньозважену суму зобов'язань підприємства й на кінець, і на початок року.

Загальний показник ліквідності балансу відображає відношення суми всіх ліквідних коштів підприємства до суми зобов'язань за умови, що різні групи активів і пасивів зважені за коефіцієнтами, що враховують їх значимість із погляду строків надходження коштів і погашення зобов'язань. Даний показник дозволяє порівнювати баланси підприємства, що належать до різних звітних періодів, а також баланси різних підприємств.

4. Система показників ліквідності: методика їх розрахунку та економічна інтерпретація

Ліквідність підприємства оцінюється за допомогою абсолютних та відносних показників.

Серед абсолютних основним є показник, що характеризує **величину робочого капіталу**. В аналізі ліквідності робочий капітал підприємства дуже часто називають власними оборотним капіталом (ВОК).

Значення цього показника для підприємства пов'язане не стільки з характеристикою співвідношення поточних активів і пасивів як деякою гарантією ліквідності, скільки з характером і причинами їх змін і тим безпосереднім впливом, який вони справляють на платоспроможність підприємства.

Показник власного оборотного капіталу характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття його поточних активів. Він є розрахунковим показником, що залежить від структури як активів, так і джерел коштів. За інших рівних умов зростання цього показника в динаміці розглядається як позитивна тенденція. Основним і постійним джерелом збільшення власних оборотних коштів є прибуток.

Існує два варіанти розрахунку цього показника:

$$\text{— перший варіант: } \text{ВОК} = \text{ВК} + \text{ДЗ} - \text{НА} \quad (5.5)$$

де ВК – власний капітал;
ДЗ – довгострокові зобов'язання;
НА – необоротні активи.

$$\text{— другий варіант: } \text{ВОК} = \text{ОА} - \text{ПЗ} \quad (5.6)$$

де ОА – оборотні активи;
ПЗ – короткострокові зобов'язання.

Показник власного оборотного капіталу показує, яка сума оборотних коштів залишається в розпорядженні підприємства після розрахунків за короткостроковими зобов'язаннями.

Для того щоб мати можливість порівнювати ступінь ліквідності різномасштабних підприємств, використовують відносні показники ліквідності.

Коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{ПЛ}$) (коефіцієнт покриття, коефіцієнт загального покриття) дає змогу встановити, якою мірою оборотні активи покривають поточні зобов'язання:

$$K_{ПЛ} = \frac{ОА}{ПЗ} = \frac{A_1 + A_2 + A_3}{П_1 + П_2} \quad (5.7)$$

де ОА — оборотні активи;
ПЗ – поточні зобов'язання.

Серед абсолютних основним є показник, що характеризує **величину робочого капіталу**. В аналізі ліквідності робочий капітал підприємства дуже часто називають власними оборотним капіталом (ВОК).

Значення цього показника для підприємства пов'язане не стільки з характеристикою співвідношення поточних активів і пасивів як деякою гарантією ліквідності, скільки з характером і причинами їх змін і тим безпосереднім впливом, який вони справляють на платоспроможність підприємства.

Показник власного оборотного капіталу характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття його поточних активів. Він є розрахунковим показником, що залежить від структури як активів, так і джерел коштів. За інших рівних умов зростання цього показника в динаміці розглядається як позитивна тенденція. Основним і постійним джерелом збільшення власних оборотних коштів є прибуток.

Існує два варіанти розрахунку цього показника:

$$\text{— перший варіант: } \text{ВОК} = \text{ВК} + \text{ДЗ} - \text{НА} \quad (5.5)$$

де ВК – власний капітал;
ДЗ – довгострокові зобов'язання;
НА – необоротні активи.

$$\text{— другий варіант: } \text{ВОК} = \text{ОА} - \text{ПЗ} \quad (5.6)$$

де ОА – оборотні активи;
ПЗ – короткострокові зобов'язання.

Показник власного оборотного капіталу показує, яка сума оборотних коштів залишається в розпорядженні підприємства після розрахунків за короткостроковими зобов'язаннями.

Для того щоб мати можливість порівнювати ступінь ліквідності різномасштабних підприємств, використовують відносні показники ліквідності.

Коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{ПЛ}$) (коефіцієнт покриття, коефіцієнт загального покриття) дає змогу встановити, якою мірою оборотні активи покривають поточні зобов'язання:

$$K_{ПЛ} = \frac{ОА}{ПЗ} = \frac{A_1 + A_2 + A_3}{П_1 + П_2} \quad (5.7)$$

де ОА — оборотні активи;
ПЗ – поточні зобов'язання.

Логіка такого співвідношення полягає в тому, що підприємство погашає свої короткострокові зобов'язання здебільшого за рахунок оборотних активів; отже, якщо оборотні активи перевищують за величиною короткострокові пасиви, підприємство може розглядатися як успішно функціонуюче.

Нормальним значенням даного коефіцієнта вважається 1,5...2,5, але не менше 1.

Значення коефіцієнта, рівне 1, припускає рівність поточних активів і пасивів. Однак якщо взяти до уваги, що ступінь ліквідності різних елементів поточних активів істотно відрізняється, можна допустити, що не всі активи будуть негайно реалізовані або ж реалізовані не в повній вартості, у результаті чого можлива загроза погіршення фінансового стану підприємства.

Якщо ж значення коефіцієнта значно перевищує 1, то можна зробити висновок про те, що підприємство володіє значним обсягом вільних ресурсів, які сформувалися завдяки власним джерелам. Якщо коефіцієнт покриття високий, це можна пов'язати з уповільненням оборотності коштів, вкладених у запаси, невиправданим зростанням дебіторської заборгованості.

При значенні показника менше 1 підприємство має дуже низьку ліквідність. У цьому випадку, а також за умови негативної динаміки цього показника проводиться додатковий аналіз з метою виявлення причин, що призвели до зниження ліквідності підприємства, а також уживаються заходи щодо недопущення банкрутства підприємства.

Для оцінки платоспроможності та задовільної структури балансу встановлено норматив цього показника 2.

Застосування нормативного значення коефіцієнта поточної ліквідності до всіх підприємств є економічно недоцільним. На його рівень впливає галузева належність підприємства, структура запасів, стан дебіторської заборгованості, тривалість виробничого та фінансового циклів, рентабельність виробництва, структура активів і пасивів й інші фактори.

Навіть, якщо не брати до уваги галузеві особливості (коли різне нормативне значення коефіцієнта є об'єктивним, оскільки відбиває структуру активів і пасивів залежно від сфери діяльності), одне і те саме підприємство в різні періоди своєї діяльності може мати різний нормативний рівень даного показника.

Фактори, що підвищують поточну ліквідність підприємств:

- максимальне обмеження вкладень капіталу у важколіквідні та недопущення вкладень у неліквідні поточні активи;
- наявність «чистих» поточних активів (у вигляді грошових коштів, цінних паперів, які можуть бути перетворені на гроші негайно) у

Логіка такого співвідношення полягає в тому, що підприємство погашає свої короткострокові зобов'язання здебільшого за рахунок оборотних активів; отже, якщо оборотні активи перевищують за величиною короткострокові пасиви, підприємство може розглядатися як успішно функціонуюче.

Нормальним значенням даного коефіцієнта вважається 1,5...2,5, але не менше 1.

Значення коефіцієнта, рівне 1, припускає рівність поточних активів і пасивів. Однак якщо взяти до уваги, що ступінь ліквідності різних елементів поточних активів істотно відрізняється, можна допустити, що не всі активи будуть негайно реалізовані або ж реалізовані не в повній вартості, у результаті чого можлива загроза погіршення фінансового стану підприємства.

Якщо ж значення коефіцієнта значно перевищує 1, то можна зробити висновок про те, що підприємство володіє значним обсягом вільних ресурсів, які сформувалися завдяки власним джерелам. Якщо коефіцієнт покриття високий, це можна пов'язати з уповільненням оборотності коштів, вкладених у запаси, невиправданим зростанням дебіторської заборгованості.

При значенні показника менше 1 підприємство має дуже низьку ліквідність. У цьому випадку, а також за умови негативної динаміки цього показника проводиться додатковий аналіз з метою виявлення причин, що призвели до зниження ліквідності підприємства, а також уживаються заходи щодо недопущення банкрутства підприємства.

Для оцінки платоспроможності та задовільної структури балансу встановлено норматив цього показника 2.

Застосування нормативного значення коефіцієнта поточної ліквідності до всіх підприємств є економічно недоцільним. На його рівень впливає галузева належність підприємства, структура запасів, стан дебіторської заборгованості, тривалість виробничого та фінансового циклів, рентабельність виробництва, структура активів і пасивів й інші фактори.

Навіть, якщо не брати до уваги галузеві особливості (коли різне нормативне значення коефіцієнта є об'єктивним, оскільки відбиває структуру активів і пасивів залежно від сфери діяльності), одне і те саме підприємство в різні періоди своєї діяльності може мати різний нормативний рівень даного показника.

Фактори, що підвищують поточну ліквідність підприємств:

- максимальне обмеження вкладень капіталу у важколіквідні та недопущення вкладень у неліквідні поточні активи;
- наявність «чистих» поточних активів (у вигляді грошових коштів, цінних паперів, які можуть бути перетворені на гроші негайно) у

розмірі, достатньому для покриття фінансових зобов'язань, строки сплати за якими настали або настануть у найближчий час;

– залучення у господарський обіг позикових коштів на максималь-но тривалий час.

На відміну від інших показників ліквідності, коефіцієнт покриття відображає прогноз платоспроможності на відносно віддалену перспективу.

Коефіцієнт швидкої (термінової) ліквідності (проміжний коефіцієнт покриття) відображає прогнозовані платіжні можливості підприємства за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами й характеризує очікувану платоспроможність підприємства на період, що дорівнює середній тривалості обороту дебіторської заборгованості.

Цей показник аналогічний коефіцієнту поточної ліквідності, однак розраховується за вужчим колом оборотних активів, коли з розрахунку виключається найменш ліквідна їх частина — виробничі запаси. Таке виключення пояснюється не тільки значно меншою ліквідністю запасів, а й тим, що сума грошових коштів, які можуть бути отримані у випадку вимушеної реалізації виробничих запасів, може бути значно нижчою величини витрат на їх придбання. В умовах ринкової економіки типовою є ситуація, коли при ліквідації підприємство виручає 40 % (і менше) від облікової вартості запасів.

Теоретичне значення коефіцієнта оцінюється на рівні 0,8...1, за деякими джерелами допускається його зниження до 0,5.

Коефіцієнт швидкої ліквідності ($K_{ш.л}$) розраховується за формулою:

$$K_{ш.л} = \frac{A_1 + A_2}{P_1 + P_2} \quad (5.8)$$

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{a.л}$) («кислотний тест») є найбільш жорстким критерієм ліквідності і платоспроможності підприємства. Він указує, яка частка короткострокових зобов'язань може бути за необхідності погашена негайно за рахунок наявних грошових коштів та їх еквівалентів:

$$K_{a.л} = \frac{A_1}{P_1 + P_2 + P_3} \quad (5.9)$$

Теоретично значення коефіцієнта вважається достатнім, якщо воно перевищує 0,2...0,3.

На практиці ж значення бувають значно нижчі, і за цим показником не можна відразу робити негативні висновки про можливість підприєм-

розмірі, достатньому для покриття фінансових зобов'язань, строки сплати за якими настали або настануть у найближчий час;

– залучення у господарський обіг позикових коштів на максималь-но тривалий час.

На відміну від інших показників ліквідності, коефіцієнт покриття відображає прогноз платоспроможності на відносно віддалену перспективу.

Коефіцієнт швидкої (термінової) ліквідності (проміжний коефіцієнт покриття) відображає прогнозовані платіжні можливості підприємства за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами й характеризує очікувану платоспроможність підприємства на період, що дорівнює середній тривалості обороту дебіторської заборгованості.

Цей показник аналогічний коефіцієнту поточної ліквідності, однак розраховується за вужчим колом оборотних активів, коли з розрахунку виключається найменш ліквідна їх частина — виробничі запаси. Таке виключення пояснюється не тільки значно меншою ліквідністю запасів, а й тим, що сума грошових коштів, які можуть бути отримані у випадку вимушеної реалізації виробничих запасів, може бути значно нижчою величини витрат на їх придбання. В умовах ринкової економіки типовою є ситуація, коли при ліквідації підприємство виручає 40 % (і менше) від облікової вартості запасів.

Теоретичне значення коефіцієнта оцінюється на рівні 0,8...1, за деякими джерелами допускається його зниження до 0,5.

Коефіцієнт швидкої ліквідності ($K_{ш.л}$) розраховується за формулою:

$$K_{ш.л} = \frac{A_1 + A_2}{P_1 + P_2} \quad (5.8)$$

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{a.л}$) («кислотний тест») є найбільш жорстким критерієм ліквідності і платоспроможності підприємства. Він указує, яка частка короткострокових зобов'язань може бути за необхідності погашена негайно за рахунок наявних грошових коштів та їх еквівалентів:

$$K_{a.л} = \frac{A_1}{P_1 + P_2 + P_3} \quad (5.9)$$

Теоретично значення коефіцієнта вважається достатнім, якщо воно перевищує 0,2...0,3.

На практиці ж значення бувають значно нижчі, і за цим показником не можна відразу робити негативні висновки про можливість підприєм-

ства негайно погасити свої борги, тому що малоімовірно, щоб всі кредитори підприємства одночасно пред'являли б йому свої вимоги. У той же час, занадто високе значення показника абсолютної ліквідності свідчить про нераціональне використання фінансових ресурсів.

Слід зауважити, що розглянуті коефіцієнти мають певні недоліки, а саме:

- статичність – ці коефіцієнти розраховуються на основі даних балансу, які характеризують майновий стан підприємства на конкретну дату і, відповідно, є одноманітними, що вказує на необхідність аналізу їх динаміки за ряд періодів;
- можливість завищення значень показників унаслідок включення до складу поточних активів неліквідних їх елементів;
- мала інформативність для прогнозування майбутніх грошових надходжень та платежів, що є головним завданням аналізу поточної платоспроможності;
- наявність потенційних зобов'язань, які не відображаються в балансі і не враховуються при розрахунку коефіцієнтів ліквідності;
- ігнорування перспективних виплат, які здатні спричинити значний відплив грошових коштів у майбутньому.

Показники ліквідності відповідають інтересам різних зовнішніх користувачів аналітичної інформації. Для постачальників найцікавіший коефіцієнт абсолютної ліквідності, кредиторам, банкам – швидкої ліквідності. Потенційні й дійсні акціонери в більшій мірі оцінюють платоспроможність підприємства за коефіцієнтом покриття.

Для того, щоб висновки за результатами аналізу ліквідності були адекватними й щоб можна було інтерпретувати отримані коефіцієнти, необхідно фактичні значення коефіцієнтів аналізованого підприємства за звітний рік порівняти з фактичними значеннями їх за минулий рік, а також за кілька попередніх років; з нормативами, які прийняті на підприємстві; з показниками підприємств-конкурентів, з галузевими показниками.

5. Сутність платоспроможності та її значення при оцінці фінансового стану підприємства

Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного погашення.

Основними ознаками платоспроможності є:

- наявність у достатньому обсязі коштів на поточному рахунку;

ства негайно погасити свої борги, тому що малоімовірно, щоб всі кредитори підприємства одночасно пред'являли б йому свої вимоги. У той же час, занадто високе значення показника абсолютної ліквідності свідчить про нераціональне використання фінансових ресурсів.

Слід зауважити, що розглянуті коефіцієнти мають певні недоліки, а саме:

- статичність – ці коефіцієнти розраховуються на основі даних балансу, які характеризують майновий стан підприємства на конкретну дату і, відповідно, є одноманітними, що вказує на необхідність аналізу їх динаміки за ряд періодів;
- можливість завищення значень показників унаслідок включення до складу поточних активів неліквідних їх елементів;
- мала інформативність для прогнозування майбутніх грошових надходжень та платежів, що є головним завданням аналізу поточної платоспроможності;
- наявність потенційних зобов'язань, які не відображаються в балансі і не враховуються при розрахунку коефіцієнтів ліквідності;
- ігнорування перспективних виплат, які здатні спричинити значний відплив грошових коштів у майбутньому.

Показники ліквідності відповідають інтересам різних зовнішніх користувачів аналітичної інформації. Для постачальників найцікавіший коефіцієнт абсолютної ліквідності, кредиторам, банкам – швидкої ліквідності. Потенційні й дійсні акціонери в більшій мірі оцінюють платоспроможність підприємства за коефіцієнтом покриття.

Для того, щоб висновки за результатами аналізу ліквідності були адекватними й щоб можна було інтерпретувати отримані коефіцієнти, необхідно фактичні значення коефіцієнтів аналізованого підприємства за звітний рік порівняти з фактичними значеннями їх за минулий рік, а також за кілька попередніх років; з нормативами, які прийняті на підприємстві; з показниками підприємств-конкурентів, з галузевими показниками.

5. Сутність платоспроможності та її значення при оцінці фінансового стану підприємства

Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного погашення.

Основними ознаками платоспроможності є:

- наявність у достатньому обсязі коштів на поточному рахунку;

– відсутність простроченої кредиторської заборгованості.

Однак наявність незначних залишків грошей на рахунках не означає неплатоспроможності підприємства, оскільки грошові кошти на них можуть надійти протягом кількох днів. Очевидно, що ліквідність та платоспроможність не тотожні поняття.

Ліквідність менш динамічна порівняно з платоспроможністю. Це обумовлено тим, що на підприємстві у міру стабілізації його виробничої діяльності складається певна структура активів та джерел коштів, унаслідок чого коефіцієнти ліквідності залишаються незмінними або мають незначне відхилення від попереднього значення.

Навпаки, фінансовий стан підприємства з погляду платоспроможності характеризується різкими змінами і залежить від забезпеченості фінансовими ресурсами, виконання плану реалізації продукції, своєчасного надходження платежів від контрагентів тощо.

Платоспроможність підприємства виступає як зовнішній прояв фінансової стійкості, сутністю якої є забезпеченість оборотних активів суб'єкта господарювання джерелами формування.

В економічній літературі існують різні підходи щодо визначення видів платоспроможності в залежності від різних класифікаційних ознак (рис. 5.1).

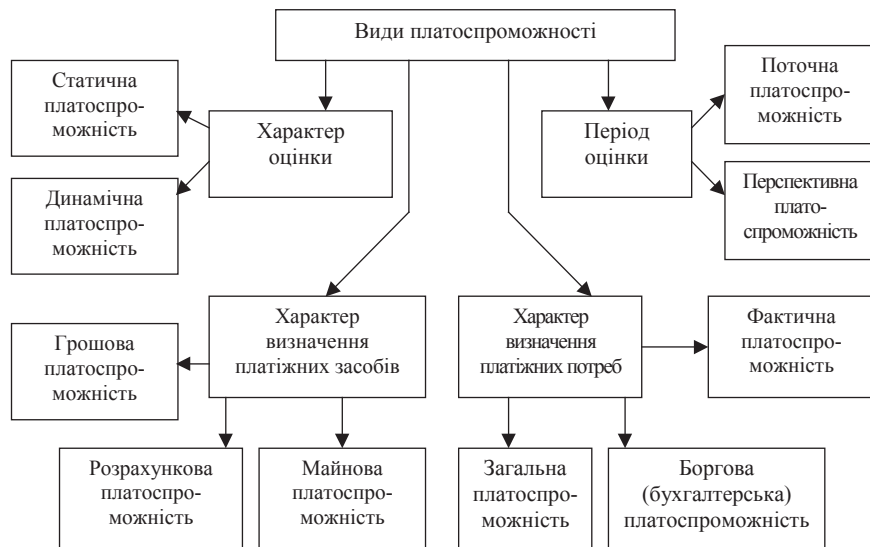

Рис. 5.1. Види платоспроможності підприємства

– відсутність простроченої кредиторської заборгованості.

Однак наявність незначних залишків грошей на рахунках не означає неплатоспроможності підприємства, оскільки грошові кошти на них можуть надійти протягом кількох днів. Очевидно, що ліквідність та платоспроможність не тотожні поняття.

Ліквідність менш динамічна порівняно з платоспроможністю. Це обумовлено тим, що на підприємстві у міру стабілізації його виробничої діяльності складається певна структура активів та джерел коштів, унаслідок чого коефіцієнти ліквідності залишаються незмінними або мають незначне відхилення від попереднього значення.

Навпаки, фінансовий стан підприємства з погляду платоспроможності характеризується різкими змінами і залежить від забезпеченості фінансовими ресурсами, виконання плану реалізації продукції, своєчасного надходження платежів від контрагентів тощо.

Платоспроможність підприємства виступає як зовнішній прояв фінансової стійкості, сутністю якої є забезпеченість оборотних активів суб'єкта господарювання джерелами формування.

В економічній літературі існують різні підходи щодо визначення видів платоспроможності в залежності від різних класифікаційних ознак (рис. 5.1).

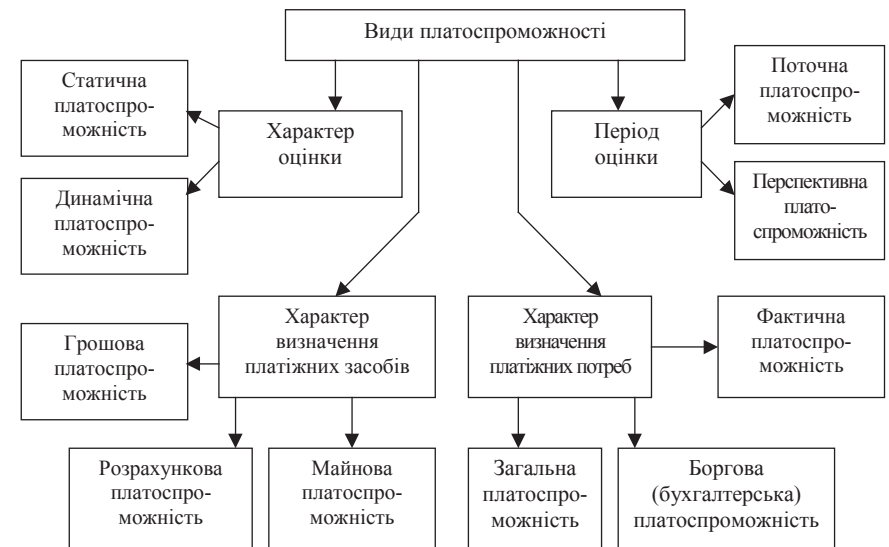

Рис. 5.1. Види платоспроможності підприємства

Залежно від характеру та інформаційної бази дослідження стан платоспроможності може бути оцінено в статичній (статична платоспроможність) та в динамічній (динамічна платоспроможність).

Статична платоспроможність досліджується у певному часовому періоді й показує здатність підприємства до виконання планових платежів та термінових зобов'язань протягом періоду. Визначення її стану передбачає оцінку та порівняння розмірів грошових потоків підприємства (вхідного та вихідного). Інформаційною основою оцінки статичної платоспроможності є бухгалтерський баланс підприємств, в якому фіксується стан (залишки) активів та пасивів підприємства. Оцінка динамічної платоспроможності проводиться на основі аналізу грошового обігу підприємства.

Залежно від періоду оцінки розглядають поточну та перспективну платоспроможність.

Поточна платоспроможність характеризує платіжні можливості підприємства на дату або протягом періоду оцінки, перспективна визначає потенційні можливості виконання платіжних зобов'язань і витрат.

Залежно від характеру визначення обсягу платіжних засобів підприємства можна виділити такі види платоспроможності, як:

- грошова – тільки за рахунок наявних грошових коштів;
- розрахункова – за рахунок наявних грошових коштів та можливих (реальних) джерел їх зростання (кошти в розрахунках, дебіторська заборгованість);
- майнова (потенційна) – за рахунок усіх видів оборотних активів підприємства (у разі їх умовного продажу);

Залежно від характеру визначення необхідного обсягу витрачання грошових коштів (платоспроможних потреб) платоспроможність може використовуватися для оцінки: можливості продовження фінансування поточної діяльності – фактична платоспроможність; ступеня покриття зовнішніх термінових зобов'язань та планових витрат – загальна платоспроможність.

6. Аналіз платоспроможності підприємства

Фінансовий аналіз платоспроможності підприємства полягає в абсолютному та відносному порівнянні активів як платіжних засобів з фінансовими ресурсами (зобов'язаннями) за рахунок яких відбулося її формування.

Одним із основних абсолютних показників, що використовують при оцінці платоспроможності підприємства, є власні оборотні кошти, що

Залежно від характеру та інформаційної бази дослідження стан платоспроможності може бути оцінено в статичній (статична платоспроможність) та в динамічній (динамічна платоспроможність).

Статична платоспроможність досліджується у певному часовому періоді й показує здатність підприємства до виконання планових платежів та термінових зобов'язань протягом періоду. Визначення її стану передбачає оцінку та порівняння розмірів грошових потоків підприємства (вхідного та вихідного). Інформаційною основою оцінки статичної платоспроможності є бухгалтерський баланс підприємств, в якому фіксується стан (залишки) активів та пасивів підприємства. Оцінка динамічної платоспроможності проводиться на основі аналізу грошового обігу підприємства.

Залежно від періоду оцінки розглядають поточну та перспективну платоспроможність.

Поточна платоспроможність характеризує платіжні можливості підприємства на дату або протягом періоду оцінки, перспективна визначає потенційні можливості виконання платіжних зобов'язань і витрат.

Залежно від характеру визначення обсягу платіжних засобів підприємства можна виділити такі види платоспроможності, як:

- грошова – тільки за рахунок наявних грошових коштів;
- розрахункова – за рахунок наявних грошових коштів та можливих (реальних) джерел їх зростання (кошти в розрахунках, дебіторська заборгованість);
- майнова (потенційна) – за рахунок усіх видів оборотних активів підприємства (у разі їх умовного продажу);

Залежно від характеру визначення необхідного обсягу витрачання грошових коштів (платоспроможних потреб) платоспроможність може використовуватися для оцінки: можливості продовження фінансування поточної діяльності – фактична платоспроможність; ступеня покриття зовнішніх термінових зобов'язань та планових витрат – загальна платоспроможність.

6. Аналіз платоспроможності підприємства

Фінансовий аналіз платоспроможності підприємства полягає в абсолютному та відносному порівнянні активів як платіжних засобів з фінансовими ресурсами (зобов'язаннями) за рахунок яких відбулося її формування.

Одним із основних абсолютних показників, що використовують при оцінці платоспроможності підприємства, є власні оборотні кошти, що

характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття його поточних активів.

При дослідженні величини власних оборотних коштів необхідно не тільки визначати розмір і динаміку зміни цього показника, а й з'ясувати їх причини та наслідки.

Для оцінювання платоспроможності підприємства використовується система відносних показників.

Так, рівень поточної платіжної готовності (r) підприємства визначається за такою формулою:

$$r = \frac{ГК}{(КЗ - ДЗ)} \times 100\% \quad (5.10)$$

де $ГК$ – залишок грошових коштів;

$Дз$ – дебіторська заборгованість;

$Кз$ – кредиторська заборгованість.

Коефіцієнт оперативної платоспроможності – це відношення суми платіжних коштів до суми термінових зобов'язань.

Для оцінки платоспроможності на підприємстві складається **платіжний баланс на певну дату**, в якому порівнюють наявні кошти для покриття заборгованості (грошові кошти та їх еквіваленти, розрахунки з дебіторами) з негайними платежами (заборгованість за позиками, заборгованість кредиторів, векселі видані).

Для оцінки й прогнозу платоспроможності підприємства у вітчизняній практиці використовуються:

– **коефіцієнт абсолютної платоспроможності** – відношення грошових коштів і їх еквівалентів до поточних зобов'язань;

– **коефіцієнт поточної ліквідності**;

– **коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами** – частка власного оборотного капіталу в оборотних активах підприємства (без врахування витрат майбутніх періодів);

– **коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності**.

Рішення про визнання структури балансу незадовільною, а підприємства – неплатоспроможним, приймається з урахуванням наявності реальної можливості підприємства відновити платоспроможність або реальної можливості втратити її протягом певного періоду часу. Тому в систему критеріїв оцінки структури балансу включений коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності, що характеризує наявність у підприємства можливості відновити (або втратити) через певний період часу свою платоспроможність.

Коефіцієнти відновлення та втрати платоспроможності характеризуються відношенням розрахункового значення коефіцієнта пото-

характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття його поточних активів.

При дослідженні величини власних оборотних коштів необхідно не тільки визначати розмір і динаміку зміни цього показника, а й з'ясувати їх причини та наслідки.

Для оцінювання платоспроможності підприємства використовується система відносних показників.

Так, рівень поточної платіжної готовності (r) підприємства визначається за такою формулою:

$$r = \frac{ГК}{(КЗ - ДЗ)} \times 100\% \quad (5.10)$$

де $ГК$ – залишок грошових коштів;

$Дз$ – дебіторська заборгованість;

$Кз$ – кредиторська заборгованість.

Коефіцієнт оперативної платоспроможності – це відношення суми платіжних коштів до суми термінових зобов'язань.

Для оцінки платоспроможності на підприємстві складається **платіжний баланс на певну дату**, в якому порівнюють наявні кошти для покриття заборгованості (грошові кошти та їх еквіваленти, розрахунки з дебіторами) з негайними платежами (заборгованість за позиками, заборгованість кредиторів, векселі видані).

Для оцінки й прогнозу платоспроможності підприємства у вітчизняній практиці використовуються:

– **коефіцієнт абсолютної платоспроможності** – відношення грошових коштів і їх еквівалентів до поточних зобов'язань;

– **коефіцієнт поточної ліквідності**;

– **коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами** – частка власного оборотного капіталу в оборотних активах підприємства (без врахування витрат майбутніх періодів);

– **коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності**.

Рішення про визнання структури балансу незадовільною, а підприємства – неплатоспроможним, приймається з урахуванням наявності реальної можливості підприємства відновити платоспроможність або реальної можливості втратити її протягом певного періоду часу. Тому в систему критеріїв оцінки структури балансу включений коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності, що характеризує наявність у підприємства можливості відновити (або втратити) через певний період часу свою платоспроможність.

Коефіцієнти відновлення та втрати платоспроможності характеризуються відношенням розрахункового значення коефіцієнта пото-

чної ліквідності до його встановленого нормативного значення, що дорівнює 2.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності ($K_{\text{в.н}}$) розраховується, якщо хоча б один з вищевказаних коефіцієнтів має значення нижче нормативного. Він визначається за період, рівним шести місяцям, за формулою:

$$K_{\text{в.н}} = \frac{K_{\text{ПЛ1}} + \frac{6}{12} \cdot (K_{\text{ПЛ1}} - K_{\text{ПЛ0}})}{2} \quad (5.11)$$

де $K_{\text{н.л}(0)}$ – значення коефіцієнта поточної ліквідності на кінець (на початок) звітного періоду;

6 – період відновлення платоспроможності в місяцях.

В цій формулі розрахунковий коефіцієнт поточної ліквідності визначається як сума фактичного значення коефіцієнта поточної ліквідності на кінець звітного періоду та зміни значення цього коефіцієнта між закінченням і початком звітного періоду в перерахунку на встановлений період відновлення платоспроможності.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності, що приймає значення більше 1, свідчить про наявність реальної можливості в підприємства відновити свою платоспроможність протягом півроку.

Якщо коефіцієнти відповідають нормативним значенням розраховується коефіцієнт втрати платоспроможності за період, рівний трьом місяцям. Формула розрахунку аналогічна коефіцієнту відновлення платоспроможності, але період втрати дорівнює 3 місяці.

Коефіцієнт втрати платоспроможності, що приймає значення більше 1, свідчить про наявність реальної можливості в підприємства не втратити платоспроможність у найближчі три місяці.

Для своєчасного визначення формування незадовільної структури балансу, здатної в перспективі призвести до неплатоспроможності, для прибутково працюючого підприємства використовується **коефіцієнт Бівера** (K_B):

$$K_B = \frac{\text{ЧП} + \text{Ам}}{\text{ПК}} \quad (5.12)$$

де ЧП – чистий прибуток,

Ам – амортизація,

ПК – позиковий капітал.

чної ліквідності до його встановленого нормативного значення, що дорівнює 2.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності ($K_{\text{в.н}}$) розраховується, якщо хоча б один з вищевказаних коефіцієнтів має значення нижче нормативного. Він визначається за період, рівним шести місяцям, за формулою:

$$K_{\text{в.н}} = \frac{K_{\text{ПЛ1}} + \frac{6}{12} \cdot (K_{\text{ПЛ1}} - K_{\text{ПЛ0}})}{2} \quad (5.11)$$

де $K_{\text{н.л}(0)}$ – значення коефіцієнта поточної ліквідності на кінець (на початок) звітного періоду;

6 – період відновлення платоспроможності в місяцях.

В цій формулі розрахунковий коефіцієнт поточної ліквідності визначається як сума фактичного значення коефіцієнта поточної ліквідності на кінець звітного періоду та зміни значення цього коефіцієнта між закінченням і початком звітного періоду в перерахунку на встановлений період відновлення платоспроможності.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності, що приймає значення більше 1, свідчить про наявність реальної можливості в підприємства відновити свою платоспроможність протягом півроку.

Якщо коефіцієнти відповідають нормативним значенням розраховується коефіцієнт втрати платоспроможності за період, рівний трьом місяцям. Формула розрахунку аналогічна коефіцієнту відновлення платоспроможності, але період втрати дорівнює 3 місяці.

Коефіцієнт втрати платоспроможності, що приймає значення більше 1, свідчить про наявність реальної можливості в підприємства не втратити платоспроможність у найближчі три місяці.

Для своєчасного визначення формування незадовільної структури балансу, здатної в перспективі призвести до неплатоспроможності, для прибутково працюючого підприємства використовується **коефіцієнт Бівера** (K_B):

$$K_B = \frac{\text{ЧП} + \text{Ам}}{\text{ПК}} \quad (5.12)$$

де ЧП – чистий прибуток,

Ам – амортизація,

ПК – позиковий капітал.

Якщо значення цього показника протягом тривалого часу (1,5-2 року) не перевищує 0,2, це свідчить про формування незадовільної структури балансу.

За міжнародними стандартами значення коефіцієнта Бівера:

- менше 0,17 дозволяє віднести підприємство до високої групи «ризиків втрати платоспроможності», тобто рівень його платоспроможності є низьким;
- від 0,17 до 0,4 дозволяє віднести підприємство до середньої групи «ризиків втрати платоспроможності», тобто рівень його платоспроможності оцінюється як середній;
- понад 0,4 дозволяє віднести підприємство до низької групи «ризиків втрати платоспроможності», тобто рівень його платоспроможності досить високий.

Оцінка платоспроможності підприємства передбачає вивчення й аналіз причин фінансових утруднень підприємства. Як правило, причинами неплатоспроможності є:

- невиконання плану з випуску й реалізації продукції; порушення структури й асортименту продукції, зниження її якості;
- збільшення собівартості продукції;
- недотримання режиму економії;
- недовиконання плану прибутків й як результат – недостача власних джерел самофінансування;
- інфляційні процеси й податкова політика, зокрема високий відсоток оподаткування;
- відволікання коштів у наднормативні запаси сировини, матеріалів, готової продукції;
- в умовах конкуренції втрата каналів реалізації й постійних покупців, замовників;
- неплатоспроможність самих покупців і замовників;
- низька оборотність оборотного капіталу.

Практичне заняття

Мета заняття: з'ясувати сутність ліквідності і платоспроможності підприємства і їх значення в оцінці фінансового стану, дати характеристику класів активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості погашення. Виявити фактори, що визначають рівень ліквідності і платоспроможності підприємства. Ознайомитися з основними напрямками, показниками аналізу ліквідності і платоспроможності підприємства, набути практичних навичок його здійснення.

Якщо значення цього показника протягом тривалого часу (1,5-2 року) не перевищує 0,2, це свідчить про формування незадовільної структури балансу.

За міжнародними стандартами значення коефіцієнта Бівера:

- менше 0,17 дозволяє віднести підприємство до високої групи «ризиків втрати платоспроможності», тобто рівень його платоспроможності є низьким;
- від 0,17 до 0,4 дозволяє віднести підприємство до середньої групи «ризиків втрати платоспроможності», тобто рівень його платоспроможності оцінюється як середній;
- понад 0,4 дозволяє віднести підприємство до низької групи «ризиків втрати платоспроможності», тобто рівень його платоспроможності досить високий.

Оцінка платоспроможності підприємства передбачає вивчення й аналіз причин фінансових утруднень підприємства. Як правило, причинами неплатоспроможності є:

- невиконання плану з випуску й реалізації продукції; порушення структури й асортименту продукції, зниження її якості;
- збільшення собівартості продукції;
- недотримання режиму економії;
- недовиконання плану прибутків й як результат – недостача власних джерел самофінансування;
- інфляційні процеси й податкова політика, зокрема високий відсоток оподаткування;
- відволікання коштів у наднормативні запаси сировини, матеріалів, готової продукції;
- в умовах конкуренції втрата каналів реалізації й постійних покупців, замовників;
- неплатоспроможність самих покупців і замовників;
- низька оборотність оборотного капіталу.

Практичне заняття

Мета заняття: з'ясувати сутність ліквідності і платоспроможності підприємства і їх значення в оцінці фінансового стану, дати характеристику класів активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості погашення. Виявити фактори, що визначають рівень ліквідності і платоспроможності підприємства. Ознайомитися з основними напрямками, показниками аналізу ліквідності і платоспроможності підприємства, набути практичних навичок його здійснення.

Питання для підготовки та обговорення

1. Сутність ліквідності та платоспроможності та їх значення при оцінці фінансового стану.
2. Зміст та послідовність аналізу ліквідності підприємства. Фактори, що впливають на підвищення ліквідності.
3. Класифікація активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості погашення.
4. Система показників ліквідності: методика їх розрахунку та економічна інтерпретація.

Розрахунково-аналітичні завдання

1. Провести класифікацію активів за ознакою ліквідності та класифікацію пасивів за ознакою терміновості погашення.
2. На підставі проведеної класифікації проаналізувати ліквідність підприємства.
3. Провести розрахунок відносних показників ліквідності підприємства, проаналізувати отримані дані та зробити висновок.

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність ліквідності і платоспроможності та їх значення при оцінюванні фінансового стану підприємства.
2. У чому полягає зміст та послідовність аналізу ліквідності підприємства?
3. Наведіть класифікацію активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості погашення.
4. Охарактеризуйте систему показників ліквідності: методику їхнього розрахунку, економічну інтерпретацію.
5. Які фактори впливають на підвищення ліквідності?
6. Наведіть методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства. За якими критеріями можна оцінити незадовільну структуру балансу?
7. Як розраховуються коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності?

Тести

- 1. Як зміниться коефіцієнт поточної ліквідності, якщо підприємство отримає новий довгостроковий кредит:**
- а) збільшиться;

Питання для підготовки та обговорення

1. Сутність ліквідності та платоспроможності та їх значення при оцінці фінансового стану.
2. Зміст та послідовність аналізу ліквідності підприємства. Фактори, що впливають на підвищення ліквідності.
3. Класифікація активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості погашення.
4. Система показників ліквідності: методика їх розрахунку та економічна інтерпретація.

Розрахунково-аналітичні завдання

1. Провести класифікацію активів за ознакою ліквідності та класифікацію пасивів за ознакою терміновості погашення.
2. На підставі проведеної класифікації проаналізувати ліквідність підприємства.
3. Провести розрахунок відносних показників ліквідності підприємства, проаналізувати отримані дані та зробити висновок.

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність ліквідності і платоспроможності та їх значення при оцінюванні фінансового стану підприємства.
2. У чому полягає зміст та послідовність аналізу ліквідності підприємства?
3. Наведіть класифікацію активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості погашення.
4. Охарактеризуйте систему показників ліквідності: методику їхнього розрахунку, економічну інтерпретацію.
5. Які фактори впливають на підвищення ліквідності?
6. Наведіть методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства. За якими критеріями можна оцінити незадовільну структуру балансу?
7. Як розраховуються коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності?

Тести

- 1. Як зміниться коефіцієнт поточної ліквідності, якщо підприємство отримає новий довгостроковий кредит:**
- а) збільшиться;

- б) зменшиться;
- в) не зміниться;
- г) неможливо визначити?

2. Які оборотні активи можна віднести до високоліквідних активів:

- а) матеріальні оборотні активи;
- б) товари відвантажені;
- в) дебіторська заборгованість;
- г) гроші на банківських рахунках і в касі підприємства;
- д) виробничі запаси.

3. Вкладення капіталу в нематеріальні активи за ступенем ліквідності й ризику є:

- а) високоліквідні;
- б) слабколіквідні;
- в) повільноліквідні;
- г) важколіквідні;
- д) залежить від конкретного виду нематеріальних активів.

4. Як зміниться коефіцієнт загальної ліквідності, якщо за інших однакових умов одночасно відбудеться зростання дебіторської заборгованості та зменшення кредиторської заборгованості:

- а) збільшиться;
- б) зменшиться;
- в) не зміниться;
- г) неможливо визначити.

5. Загальна вартість активів підприємства становить 1000 тис. грн., важко ліквідні активи – 400 тис. грн., поточні зобов'язання 1 700 тис. грн. Коефіцієнт поточної ліквідності дорівнює:

- а) 1,3;
- б) 1,4;
- в) 0,9;
- г) 2, 0.
- д) інша відповідь.

6. Довгострокова дебіторська заборгованість відноситься до:

- а) високоліквідних активів;
- б) швидколіквідних активів;
- в) важколіквідних активів;
- г) повільноліквідних активів;
- д) неможливо визначити.

7. Якщо на підприємстві виконуються перші три умови $A1 > П1$, $A2 > П2$, $A3 > П3$, то, виходячи з «балансу» активу і пасиву, остання нерівність системи матиме вигляд:

- а) $A4 > П4$;

- б) зменшиться;
- в) не зміниться;
- г) неможливо визначити?

2. Які оборотні активи можна віднести до високоліквідних активів:

- а) матеріальні оборотні активи;
- б) товари відвантажені;
- в) дебіторська заборгованість;
- г) гроші на банківських рахунках і в касі підприємства;
- д) виробничі запаси.

3. Вкладення капіталу в нематеріальні активи за ступенем ліквідності й ризику є:

- а) високоліквідні;
- б) слабколіквідні;
- в) повільноліквідні;
- г) важколіквідні;
- д) залежить від конкретного виду нематеріальних активів.

4. Як зміниться коефіцієнт загальної ліквідності, якщо за інших однакових умов одночасно відбудеться зростання дебіторської заборгованості та зменшення кредиторської заборгованості:

- а) збільшиться;
- б) зменшиться;
- в) не зміниться;
- г) неможливо визначити.

5. Загальна вартість активів підприємства становить 1000 тис. грн., важко ліквідні активи – 400 тис. грн., поточні зобов'язання 1 700 тис. грн. Коефіцієнт поточної ліквідності дорівнює:

- а) 1,3;
- б) 1,4;
- в) 0,9;
- г) 2, 0.
- д) інша відповідь.

6. Довгострокова дебіторська заборгованість відноситься до:

- а) високоліквідних активів;
- б) швидколіквідних активів;
- в) важколіквідних активів;
- г) повільноліквідних активів;
- д) неможливо визначити.

7. Якщо на підприємстві виконуються перші три умови $A1 > П1$, $A2 > П2$, $A3 > П3$, то, виходячи з «балансу» активу і пасиву, остання нерівність системи матиме вигляд:

- а) $A4 > П4$;

- б) $A4 \geq П4$;
- в) $A4 = П4$;
- г) $A4 < П4$.

8. За умови, що підприємство збільшить свої виробничі запаси за рахунок комерційного кредиту, як зміниться коефіцієнт поточної ліквідності, якщо на початок звітного періоду значення коефіцієнту менше 1:

- а) збільшиться;
- б) зменшиться;
- в) не зміниться;
- г) неможливо визначити

9. При оцінюванні ліквідності балансу найтерміновіші зобов'язання зіставляють з:

- а) мобільними активами;
- б) нормальними джерелами фінансування;
- в) власним капіталом;
- г) грошовими коштами та їх еквівалентами;
- д) поточними фінансовими інвестиціями.

10. Коефіцієнт термінової (швидкої) ліквідності характеризує:

- а) здатність підприємства покрити свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів;
- б) частку короткострокових зобов'язань, що підприємство може погасити найближчим часом, не чекаючи оплати дебіторської заборгованості й реалізації інших активів;
- в) частку власних коштів у валюті балансу;
- г) очікувану платоспроможність підприємства на період, рівний середній тривалості обороту дебіторської заборгованості.

- б) $A4 \geq П4$;
- в) $A4 = П4$;
- г) $A4 < П4$.

8. За умови, що підприємство збільшить свої виробничі запаси за рахунок комерційного кредиту, як зміниться коефіцієнт поточної ліквідності, якщо на початок звітного періоду значення коефіцієнту менше 1:

- а) збільшиться;
- б) зменшиться;
- в) не зміниться;
- г) неможливо визначити

9. При оцінюванні ліквідності балансу найтерміновіші зобов'язання зіставляють з:

- а) мобільними активами;
- б) нормальними джерелами фінансування;
- в) власним капіталом;
- г) грошовими коштами та їх еквівалентами;
- д) поточними фінансовими інвестиціями.

10. Коефіцієнт термінової (швидкої) ліквідності характеризує:

- а) здатність підприємства покрити свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів;
- б) частку короткострокових зобов'язань, що підприємство може погасити найближчим часом, не чекаючи оплати дебіторської заборгованості й реалізації інших активів;
- в) частку власних коштів у валюті балансу;
- г) очікувану платоспроможність підприємства на період, рівний середній тривалості обороту дебіторської заборгованості.

Тема 6

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Сутність фінансової стійкості підприємства та необхідність її аналізу.*
2. *Характеристика типів фінансової стійкості та порядок їх визначення.*
3. *Методика розрахунку відносних показників фінансової стійкості підприємства.*
4. *Інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства.*

1. Сутність фінансової стійкості підприємства та необхідність її аналізу

Етимологічно тлумачення стійкості ґрунтується на стабільності стану, сталості певних параметрів.

У широкому розумінні стійкість означає спроможність окремої системи виконати свої функції з врахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.

Фінансова стійкість являє собою багатогранне й комплексне поняття, яке характеризується достатньою фінансовою забезпеченістю поточної господарської діяльності й перспективного розвитку підприємства на основі зростання прибутків і власного капіталу при збереженні нормального рівня платоспроможності й кредитоспроможності.

У сучасній економічній літературі поняття фінансової стійкості підприємства розглядають за такими напрямками:

- як своєрідне перевищення доходів над витратами, що сприятиме наявності та стабільності джерел фінансування діяльності та розвитку підприємства;

- як стан підприємства, що характеризується мінімальним рівнем фінансового ризику, пов'язаного із структурою загального капіталу, що є в розпорядженні підприємства в певний момент часу і суттєво впливає на можливості його розвитку;

- як здатність підприємства в повному обсязі і у визначені строки виконувати фінансові зобов'язання, тобто ототожнюється з платоспроможністю та ліквідністю.

Фінансова стійкість підприємства – це динамічна інтегральна характеристика його спроможності до мобілізації фінансових ресурсів при мініальному ризику для здійснення господарської діяльності, під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Тема 6

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Сутність фінансової стійкості підприємства та необхідність її аналізу.*
2. *Характеристика типів фінансової стійкості та порядок їх визначення.*
3. *Методика розрахунку відносних показників фінансової стійкості підприємства.*
4. *Інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства.*

1. Сутність фінансової стійкості підприємства та необхідність її аналізу

Етимологічно тлумачення стійкості ґрунтується на стабільності стану, сталості певних параметрів.

У широкому розумінні стійкість означає спроможність окремої системи виконати свої функції з врахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.

Фінансова стійкість являє собою багатогранне й комплексне поняття, яке характеризується достатньою фінансовою забезпеченістю поточної господарської діяльності й перспективного розвитку підприємства на основі зростання прибутків і власного капіталу при збереженні нормального рівня платоспроможності й кредитоспроможності.

У сучасній економічній літературі поняття фінансової стійкості підприємства розглядають за такими напрямками:

- як своєрідне перевищення доходів над витратами, що сприятиме наявності та стабільності джерел фінансування діяльності та розвитку підприємства;

- як стан підприємства, що характеризується мінімальним рівнем фінансового ризику, пов'язаного із структурою загального капіталу, що є в розпорядженні підприємства в певний момент часу і суттєво впливає на можливості його розвитку;

- як здатність підприємства в повному обсязі і у визначені строки виконувати фінансові зобов'язання, тобто ототожнюється з платоспроможністю та ліквідністю.

Фінансова стійкість підприємства – це динамічна інтегральна характеристика його спроможності до мобілізації фінансових ресурсів при мініальному ризику для здійснення господарської діяльності, під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Загальний зміст поняття фінансової стійкості підприємства подано на рис. 6.1.

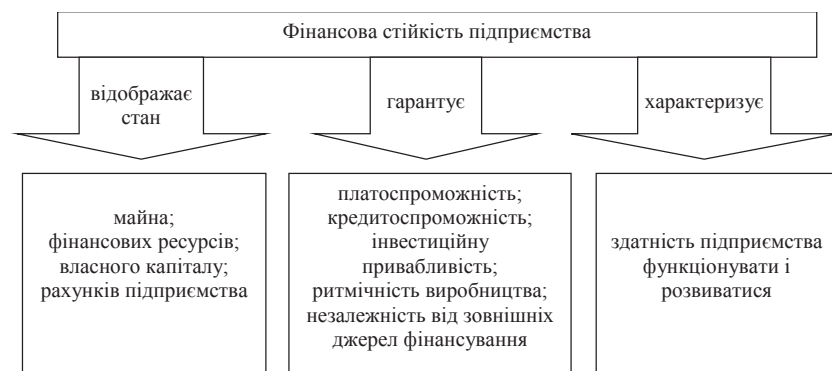

Рис. 6.1. Зміст поняття фінансова стійкість підприємства

Найважливішою ознакою фінансової стійкості підприємства є його здатність функціонувати й розвиватися в умовах внутрішнього та зовнішнього середовища, які істотно змінюються.

Якщо підприємство фінансово стійке, і відповідно платоспроможне, воно має перевагу перед іншими підприємствами в залученні інвестицій, отриманні кредитів, виборі постачальників та кваліфікованих кадрів. Чим вище фінансова стійкість підприємства, тим більш воно незалежне від несприятливої зміни ринкової кон'юнктури.

Аналіз фінансової стійкості підприємства дає змогу оцінити здатність підприємства адаптуватися до умов зовнішнього середовища та визначити ступінь його незалежності від зовнішніх джерел фінансування.

Метою аналізу фінансової стійкості є визначення рівня фінансової стійкості підприємства та оцінка резервів підтримання її довгострокової платоспроможності.

Предметом аналізу фінансової стійкості є стан та рух фінансових ресурсів підприємства, ефективність операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

До основних завдань, які комплексно розв'язуються у процесі оцінки фінансової стійкості підприємства, відносяться:

а) встановлення ступеня забезпеченості підприємства оборотними активами, ефективності формування виробничих запасів, визначення оптимального рівня заборгованості, оцінка економічних і фінансових результатів;

Загальний зміст поняття фінансової стійкості підприємства подано на рис. 6.1.

Рис. 6.1. Зміст поняття фінансова стійкість підприємства

Найважливішою ознакою фінансової стійкості підприємства є його здатність функціонувати й розвиватися в умовах внутрішнього та зовнішнього середовища, які істотно змінюються.

Якщо підприємство фінансово стійке, і відповідно платоспроможне, воно має перевагу перед іншими підприємствами в залученні інвестицій, отриманні кредитів, виборі постачальників та кваліфікованих кадрів. Чим вище фінансова стійкість підприємства, тим більш воно незалежне від несприятливої зміни ринкової кон'юнктури.

Аналіз фінансової стійкості підприємства дає змогу оцінити здатність підприємства адаптуватися до умов зовнішнього середовища та визначити ступінь його незалежності від зовнішніх джерел фінансування.

Метою аналізу фінансової стійкості є визначення рівня фінансової стійкості підприємства та оцінка резервів підтримання її довгострокової платоспроможності.

Предметом аналізу фінансової стійкості є стан та рух фінансових ресурсів підприємства, ефективність операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

До основних завдань, які комплексно розв'язуються у процесі оцінки фінансової стійкості підприємства, відносяться:

а) встановлення ступеня забезпеченості підприємства оборотними активами, ефективності формування виробничих запасів, визначення оптимального рівня заборгованості, оцінка економічних і фінансових результатів;

б) виявлення шляхів і можливостей подальшого покращення результатів фінансової діяльності, на основі співставлень фактичних та нормативних значень показників фінансової стійкості підприємства, також виявлення причин відхилень і розробка рекомендацій спрямованих на досягнення належного рівня фінансової стійкості.

Аналіз фінансової стійкості передбачає проведення розрахунку таких груп показників:

- абсолютних, які відображають рівень забезпеченості запасів джерелами формування;
- відносних, які характеризують фінансову стійкість підприємства з точки зору структури і стану майна та джерел формування капіталу;
- порогу рентабельності і запасу фінансової стійкості.

Аналіз фінансової стійкості підприємства здійснюється з використанням горизонтального, вертикального, порівняльного, факторного методів дослідження економічних процесів та методу фінансових коефіцієнтів.

Основними джерелами інформації для аналізу фінансової стійкості є фінансова звітність підприємства, яка являє собою сукупність форм звітності, складених на основі даних фінансового обліку з метою представлення користувачам узагальненої інформації про фінансовий стан і діяльність підприємства для прийняття ними управлінських рішень.

Користувачами інформації щодо результатів аналізу фінансової стійкості є власники, менеджери підприємства, потенційні інвестори, аудитори, постачальники та споживачі продукції.

2. Характеристика типів фінансової стійкості та порядок їх визначення

Тип фінансової стійкості підприємства визначається на основі порівняння запасів та джерел їх фінансування. При цьому обсяг запасів визначається виробничою програмою підприємства та включає виробничі запаси, поточні біологічні активи, незавершене виробництво, готову продукцію, товари та витрати майбутніх періодів. Джерелами фінансування запасів є, в першу чергу, власні оборотні кошти, а в разі їх нестачі використовуються довгострокові та короткострокові кредити банків.

Наявність власного оборотного капіталу (ВОК) розраховується за такою формулою:

$$ВОК = ВК - НА, \quad (6.1)$$

де *ВК* – власний капітал;

б) виявлення шляхів і можливостей подальшого покращення результатів фінансової діяльності, на основі співставлень фактичних та нормативних значень показників фінансової стійкості підприємства, також виявлення причин відхилень і розробка рекомендацій спрямованих на досягнення належного рівня фінансової стійкості.

Аналіз фінансової стійкості передбачає проведення розрахунку таких груп показників:

- абсолютних, які відображають рівень забезпеченості запасів джерелами формування;
- відносних, які характеризують фінансову стійкість підприємства з точки зору структури і стану майна та джерел формування капіталу;
- порогу рентабельності і запасу фінансової стійкості.

Аналіз фінансової стійкості підприємства здійснюється з використанням горизонтального, вертикального, порівняльного, факторного методів дослідження економічних процесів та методу фінансових коефіцієнтів.

Основними джерелами інформації для аналізу фінансової стійкості є фінансова звітність підприємства, яка являє собою сукупність форм звітності, складених на основі даних фінансового обліку з метою представлення користувачам узагальненої інформації про фінансовий стан і діяльність підприємства для прийняття ними управлінських рішень.

Користувачами інформації щодо результатів аналізу фінансової стійкості є власники, менеджери підприємства, потенційні інвестори, аудитори, постачальники та споживачі продукції.

2. Характеристика типів фінансової стійкості та порядок їх визначення

Тип фінансової стійкості підприємства визначається на основі порівняння запасів та джерел їх фінансування. При цьому обсяг запасів визначається виробничою програмою підприємства та включає виробничі запаси, поточні біологічні активи, незавершене виробництво, готову продукцію, товари та витрати майбутніх періодів. Джерелами фінансування запасів є, в першу чергу, власні оборотні кошти, а в разі їх нестачі використовуються довгострокові та короткострокові кредити банків.

Наявність власного оборотного капіталу (ВОК) розраховується за такою формулою:

$$ВОК = ВК - НА, \quad (6.1)$$

де *ВК* – власний капітал;

НА – необоротні активи.

Цей показник характеризує обсяг власних фінансових ресурсів, спрямованих на забезпечення потреб поточної діяльності. Його збільшення в порівнянні з попереднім періодом свідчить про подальший розвиток діяльності підприємства.

Наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат (ВДДФ) розраховується за такою формулою:

$$ВДДФ = ВОК + ДК, \quad (6.2)$$

де *ДК* – довгострокові кредити.

Загальна величина основних джерел формування запасів і витрат (ДФЗ):

$$ДФЗ = ВДДФ + КК, \quad (6.3)$$

де *КК* – короткострокові позикові кошти.

Трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показника забезпеченості запасів джерелами їх формування (різниця між відповідним джерелом і сумою запасів та витрат):

- надлишок (+) чи брак (-) власного оборотного капіталу;
- надлишок (+) чи брак (-) власних і довгострокових джерел формування запасів;
- надлишок (+) чи брак (-) загальної величини нормальних джерел формування запасів.

Залежно від співвідношення вартості запасів і витрат, суми власного оборотного капіталу й нормальних джерел фінансування запасів, можна виділити наступні **типи поточної якісної оцінки фінансової стійкості підприємства:**

1) **абсолютна фінансова стійкість** – наявний надлишок власного оборотного капіталу для фінансування запасів і витрат (далі 3):

$$\left. \begin{array}{l} ВОК - 3 \geq 0 \\ ВОК + ДК - 3 \geq 0 \\ ВОК + ДК + КК - 3 \geq 0 \end{array} \right\}, \quad (6.4)$$

а трикомпонентний показник фінансової стійкості (1,1,1).

Власний оборотний капітал забезпечує запаси й витрати.

Ситуація абсолютної фінансової стабільності не є оптимальною, оскільки в цьому випадку керівництво підприємства не вміє, не бажає або не має можливості використати зовнішні джерела коштів для фінансування основної діяльності.

НА – необоротні активи.

Цей показник характеризує обсяг власних фінансових ресурсів, спрямованих на забезпечення потреб поточної діяльності. Його збільшення в порівнянні з попереднім періодом свідчить про подальший розвиток діяльності підприємства.

Наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат (ВДДФ) розраховується за такою формулою:

$$ВДДФ = ВОК + ДК, \quad (6.2)$$

де *ДК* – довгострокові кредити.

Загальна величина основних джерел формування запасів і витрат (ДФЗ):

$$ДФЗ = ВДДФ + КК, \quad (6.3)$$

де *КК* – короткострокові позикові кошти.

Трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показника забезпеченості запасів джерелами їх формування (різниця між відповідним джерелом і сумою запасів та витрат):

- надлишок (+) чи брак (-) власного оборотного капіталу;
- надлишок (+) чи брак (-) власних і довгострокових джерел формування запасів;
- надлишок (+) чи брак (-) загальної величини нормальних джерел формування запасів.

Залежно від співвідношення вартості запасів і витрат, суми власного оборотного капіталу й нормальних джерел фінансування запасів, можна виділити наступні **типи поточної якісної оцінки фінансової стійкості підприємства:**

1) **абсолютна фінансова стійкість** – наявний надлишок власного оборотного капіталу для фінансування запасів і витрат (далі 3):

$$\left. \begin{array}{l} ВОК - 3 \geq 0 \\ ВОК + ДК - 3 \geq 0 \\ ВОК + ДК + КК - 3 \geq 0 \end{array} \right\}, \quad (6.4)$$

а трикомпонентний показник фінансової стійкості (1,1,1).

Власний оборотний капітал забезпечує запаси й витрати.

Ситуація абсолютної фінансової стабільності не є оптимальною, оскільки в цьому випадку керівництво підприємства не вміє, не бажає або не має можливості використати зовнішні джерела коштів для фінансування основної діяльності.

2) **нормальна фінансова стійкість** – наявний надлишок власних і довгострокових позикових джерел для фінансування запасів і витрат:

$$\left\{ \begin{array}{l} BOK - 3 < 0 \\ BOK + ДК - 3 \geq 0 \\ BOK + ДК + КК - 3 \geq 0 \end{array} \right\}, \quad (6.5)$$

а трикомпонентний показник (0,1,1).

Запаси й витрати забезпечуються сумою власного оборотного капіталу та довгостроковими позиковими джерелами;

3) **нестійкий фінансовий стан** – наявний надлишок нормальних джерел фінансування запасів і витрат:

$$\left\{ \begin{array}{l} BOK - 3 < 0 \\ BOK + ДК - 3 < 0 \\ BOK + ДК + КК - 3 \geq 0 \end{array} \right\}, \quad (6.6)$$

а трикомпонентний показник (0,0,1).

Запаси й витрати забезпечуються за рахунок власного оборотного капіталу, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів і позик, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів і витрат.

4) **критичний фінансовий стан** – має місце нестача нормальних джерел фінансування запасів і витрат:

$$\left\{ \begin{array}{l} BOK - 3 < 0 \\ BOK + ДК - 3 < 0 \\ BOK + ДК + КК - 3 < 0 \end{array} \right\}, \quad (6.7)$$

а трикомпонентний показник (0,0,0).

Запаси й витрати не забезпечуються джерелами їх формування і підприємство перебуває на межі банкрутства.

3. Методика розрахунку відносних показників фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість підприємства характеризується системою фінансових коефіцієнтів, які розраховуються як співвідношення абсолютних показників активу і пасиву балансу. Аналіз фінансових коефіцієн-

2) **нормальна фінансова стійкість** – наявний надлишок власних і довгострокових позикових джерел для фінансування запасів і витрат:

$$\left\{ \begin{array}{l} BOK - 3 < 0 \\ BOK + ДК - 3 \geq 0 \\ BOK + ДК + КК - 3 \geq 0 \end{array} \right\}, \quad (6.5)$$

а трикомпонентний показник (0,1,1).

Запаси й витрати забезпечуються сумою власного оборотного капіталу та довгостроковими позиковими джерелами;

3) **нестійкий фінансовий стан** – наявний надлишок нормальних джерел фінансування запасів і витрат:

$$\left\{ \begin{array}{l} BOK - 3 < 0 \\ BOK + ДК - 3 < 0 \\ BOK + ДК + КК - 3 \geq 0 \end{array} \right\}, \quad (6.6)$$

а трикомпонентний показник (0,0,1).

Запаси й витрати забезпечуються за рахунок власного оборотного капіталу, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів і позик, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів і витрат.

4) **критичний фінансовий стан** – має місце нестача нормальних джерел фінансування запасів і витрат:

$$\left\{ \begin{array}{l} BOK - 3 < 0 \\ BOK + ДК - 3 < 0 \\ BOK + ДК + КК - 3 < 0 \end{array} \right\}, \quad (6.7)$$

а трикомпонентний показник (0,0,0).

Запаси й витрати не забезпечуються джерелами їх формування і підприємство перебуває на межі банкрутства.

3. Методика розрахунку відносних показників фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість підприємства характеризується системою фінансових коефіцієнтів, які розраховуються як співвідношення абсолютних показників активу і пасиву балансу. Аналіз фінансових коефіцієн-

тів полягає в порівнянні їх значень з базисними величинами, а також у вивченні їх динаміки протягом аналізованого періоду.

Систему відносних показників, що відображають рівень фінансової стійкості підприємства, можна поділити на такі групи: коефіцієнти капіталізації та коефіцієнти покриття (рис. 6.2).

До коефіцієнтів капіталізації належать такі показники: автономії, фінансової залежності, фінансування, фінансового ризику, фінансової стійкості, забезпеченості власними оборотними коштами, забезпеченості запасів та витрат власними оборотними коштами, співвідношення запасів і власних оборотних коштів, маневреності власного капіталу, маневреності функціонального капіталу.

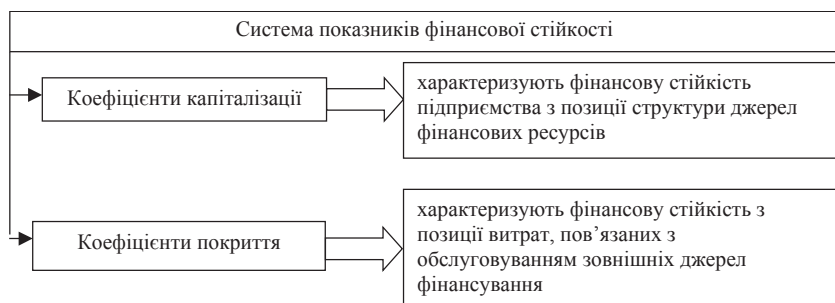

Рис. 6.2. Систематизація відносних показників фінансової стійкості підприємства

Групу показників покриття представляють коефіцієнти короткострокової заборгованості, покриття інвестицій, структури покриття довгострокових вкладень, структури довгострокових джерел фінансування, забезпеченості по кредитах. Порядок розрахунку зазначених коефіцієнтів фінансової стійкості наведено в таблиці 6.1.

Таблиця 6.1

Алгоритм розрахунку відносних показників фінансової стійкості підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнти капіталізації		
Коефіцієнт автономії	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	> 0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{\text{Валюта балансу}}{\text{Власний капітал}}$	< 2

тів полягає в порівнянні їх значень з базисними величинами, а також у вивченні їх динаміки протягом аналізованого періоду.

Систему відносних показників, що відображають рівень фінансової стійкості підприємства, можна поділити на такі групи: коефіцієнти капіталізації та коефіцієнти покриття (рис. 6.2).

До коефіцієнтів капіталізації належать такі показники: автономії, фінансової залежності, фінансування, фінансового ризику, фінансової стійкості, забезпеченості власними оборотними коштами, забезпеченості запасів та витрат власними оборотними коштами, співвідношення запасів і власних оборотних коштів, маневреності власного капіталу, маневреності функціонального капіталу.

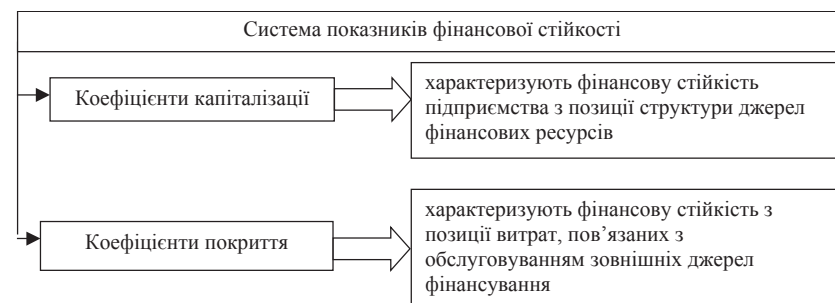

Рис. 6.2. Систематизація відносних показників фінансової стійкості підприємства

Групу показників покриття представляють коефіцієнти короткострокової заборгованості, покриття інвестицій, структури покриття довгострокових вкладень, структури довгострокових джерел фінансування, забезпеченості по кредитах. Порядок розрахунку зазначених коефіцієнтів фінансової стійкості наведено в таблиці 6.1.

Таблиця 6.1

Алгоритм розрахунку відносних показників фінансової стійкості підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнти капіталізації		
Коефіцієнт автономії	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	> 0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{\text{Валюта балансу}}{\text{Власний капітал}}$	< 2

Показник	Алгоритм розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнт фінансування	$\frac{\text{Зобов'язання}}{\text{Власний капітал}}$	< 1
Коефіцієнт фінансового ризику	$\frac{\text{Позиковий капітал (платний)}}{\text{Власний капітал}}$	< 0,3
Коефіцієнт фінансової стійкості	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Зобов'язання}}$	> 1
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	$\frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Оборотні активи}}$	> 0,1
Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власним оборотним капіталом	$\frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Запаси та витрати}}$	0,6 – 0,8
Коефіцієнт співвідношення запасів і витрат до власного оборотного капіталу	$\frac{\text{Запаси та витрати}}{\text{Власний оборотний капітал}}$	> 1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Власний капітал}}$	> 0,5
Коефіцієнт маневреності функціонального капіталу	$\frac{\text{Гроші та їх еквіваленти} + \text{Поточні фінансові інвестиції}}{\text{Власний оборотний капітал}}$	0-1
Коефіцієнти покриття		
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	$\frac{\text{Поточні зобов'язання}}{\text{Загальна сума позикового капіталу}}$	0,5-0,6
Коефіцієнт покриття інвестицій	$\frac{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Валюта балансу}}$	0,75-0,9
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	$\frac{\text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Необоротні активи}}$	зростання
Коефіцієнт структури довгострокових джерел фінансування: - коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів; - коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	$\frac{\text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}}$ $\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}}$	0,4-0,5 0,6-0,5
Коефіцієнт забезпеченості за кредитами	$\frac{\text{Фінансовий результат до оподаткування} + \text{Фінансові витрати}}{\text{Фінансові витрати}}$	зростання

Показник	Алгоритм розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнт фінансування	$\frac{\text{Зобов'язання}}{\text{Власний капітал}}$	< 1
Коефіцієнт фінансового ризику	$\frac{\text{Позиковий капітал (платний)}}{\text{Власний капітал}}$	< 0,3
Коефіцієнт фінансової стійкості	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Зобов'язання}}$	> 1
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	$\frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Оборотні активи}}$	> 0,1
Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власним оборотним капіталом	$\frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Запаси та витрати}}$	0,6 – 0,8
Коефіцієнт співвідношення запасів і витрат до власного оборотного капіталу	$\frac{\text{Запаси та витрати}}{\text{Власний оборотний капітал}}$	> 1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Власний капітал}}$	> 0,5
Коефіцієнт маневреності функціонального капіталу	$\frac{\text{Гроші та їх еквіваленти} + \text{Поточні фінансові інвестиції}}{\text{Власний оборотний капітал}}$	0-1
Коефіцієнти покриття		
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	$\frac{\text{Поточні зобов'язання}}{\text{Загальна сума позикового капіталу}}$	0,5-0,6
Коефіцієнт покриття інвестицій	$\frac{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Валюта балансу}}$	0,75-0,9
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	$\frac{\text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Необоротні активи}}$	зростання
Коефіцієнт структури довгострокових джерел фінансування: - коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів; - коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	$\frac{\text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}}$ $\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}}$	0,4-0,5 0,6-0,5
Коефіцієнт забезпеченості за кредитами	$\frac{\text{Фінансовий результат до оподаткування} + \text{Фінансові витрати}}{\text{Фінансові витрати}}$	зростання

Коефіцієнт автономії характеризує частку власного капіталу в загальній сумі кошів, авансованих у діяльність підприємства та свідчить про перспективи зміни фінансового стану на найближчий період. У ході оцінки необхідно враховувати галузеву приналежність підприємства та дію факторів, що визначають структуру капіталу. Наприклад, машинобудівні підприємства повинні мати більш високе значення коефіцієнта автономії, чим підприємства торгівлі, що пояснюється більш високою питомою вагою необоротних активів у структурі балансу. Зростання коефіцієнта автономії свідчить про збільшення фінансової незалежності та зниження ризику фінансових труднощів в майбутніх періодах.

Коефіцієнт фінансової залежності – є оберненим до коефіцієнта автономії. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства і втрату фінансової незалежності.

Коефіцієнт фінансування – це найвагоміший показник, який свідчить про фінансову залежність підприємства від залучення позикових коштів. Він показує, скільки позикових коштів залучає підприємство на 1 грн. власного капіталу. Чим більше значення показника, тим вищий ризик інвесторів, оскільки у разі невиконання зобов'язань зростає можливість банкрутства підприємства.

Коефіцієнт фінансового ризику – при розрахунку даного показника в якості позикового капіталу береться лише платний капітал підприємства. Оптимальне значення 0,3-0,5. Критичним значенням цього коефіцієнту вважається 1.

Коефіцієнт фінансової стійкості – є оберненим до коефіцієнта фінансового ризику. Перевищення власного капіталу над зобов'язаннями свідчить про достатній запас фінансової стійкості і відносну незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансових ресурсів.

Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом показує, яка частина оборотних коштів підприємства була сформована за рахунок власного капіталу. Відповідно до встановленого нормативу не менше 10 % поточних активів повинно бути профінансовано із власного капіталу.

Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власним оборотним капіталом характеризує наскільки матеріальні запаси і витрати майбутніх періодів покриті власними джерелами та обсяг потреби в залученні позикових коштів. Також може бути розрахований і **коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат довгостроковими джерелами їх формування**, який дорівнює відношенню суми власного оборотного капіталу і довгострокових кредитів до обсягу запасів і витрат підприємства. Нормальна межа цього показника становить 0,6 – 0,8.

Коефіцієнт автономії характеризує частку власного капіталу в загальній сумі кошів, авансованих у діяльність підприємства та свідчить про перспективи зміни фінансового стану на найближчий період. У ході оцінки необхідно враховувати галузеву приналежність підприємства та дію факторів, що визначають структуру капіталу. Наприклад, машинобудівні підприємства повинні мати більш високе значення коефіцієнта автономії, чим підприємства торгівлі, що пояснюється більш високою питомою вагою необоротних активів у структурі балансу. Зростання коефіцієнта автономії свідчить про збільшення фінансової незалежності та зниження ризику фінансових труднощів в майбутніх періодах.

Коефіцієнт фінансової залежності – є оберненим до коефіцієнта автономії. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства і втрату фінансової незалежності.

Коефіцієнт фінансування – це найвагоміший показник, який свідчить про фінансову залежність підприємства від залучення позикових коштів. Він показує, скільки позикових коштів залучає підприємство на 1 грн. власного капіталу. Чим більше значення показника, тим вищий ризик інвесторів, оскільки у разі невиконання зобов'язань зростає можливість банкрутства підприємства.

Коефіцієнт фінансового ризику – при розрахунку даного показника в якості позикового капіталу береться лише платний капітал підприємства. Оптимальне значення 0,3-0,5. Критичним значенням цього коефіцієнту вважається 1.

Коефіцієнт фінансової стійкості – є оберненим до коефіцієнта фінансового ризику. Перевищення власного капіталу над зобов'язаннями свідчить про достатній запас фінансової стійкості і відносну незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансових ресурсів.

Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом показує, яка частина оборотних коштів підприємства була сформована за рахунок власного капіталу. Відповідно до встановленого нормативу не менше 10 % поточних активів повинно бути профінансовано із власного капіталу.

Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власним оборотним капіталом характеризує наскільки матеріальні запаси і витрати майбутніх періодів покриті власними джерелами та обсяг потреби в залученні позикових коштів. Також може бути розрахований і **коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат довгостроковими джерелами їх формування**, який дорівнює відношенню суми власного оборотного капіталу і довгострокових кредитів до обсягу запасів і витрат підприємства. Нормальна межа цього показника становить 0,6 – 0,8.

Коефіцієнт співвідношення запасів і витрат до власного оборотного капіталу є оберненим до показника забезпеченості запасів і витрат. Значне перевищення нормативу за даним показником свідчить про погіршення стану, оскільки це означає, що має місце висока частка іммобілізованого в запасах капіталу.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує частку власних коштів, вкладених в оборотні активи. Чітких рекомендацій у значенні цього показника не існує, але вважається, що його значення повинні бути не менше 0,2 – 0,5, що дозволяє забезпечити достатню гнучкість у використанні власного капіталу. Чим більше частка власного оборотного капіталу у загальній сумі власного капіталу, тим більша його мобільність, оскільки зростає величина високоліквідного капіталу.

Для оцінки впливу складу та структури оборотних активів на фінансову стійкість підприємства розраховується **показник маневреності функціонального капіталу**, який характеризує частку власного оборотного капіталу, що знаходяться в формі грошових коштів і поточних фінансових інвестицій, тобто показує рівень абсолютно ліквідних активів у загальному обсязі власного оборотного капіталу підприємства. Зростання показника в динаміці розглядається як позитивна тенденція.

Коефіцієнт короткострокової заборгованості виражає питому вагу короткострокових зобов'язань підприємства у загальному обсязі зобов'язань. Зростання даного показника, як правило, свідчить про погіршення фінансової стійкості підприємства та зниження поточної платоспроможності.

Коефіцієнт покриття інвестицій характеризує частку власного капіталу і довгострокових зобов'язань у загальній сумі джерел фінансування підприємства. Це більш м'який показник в порівнянні з коефіцієнтом автономії. У західній практиці прийнято вважати, що нормальне значення коефіцієнта дорівнює приблизно 0,9, критичним вважається його зниження до 0,75.

Оцінка структури довгострокових джерел фінансування здійснюється на основі розрахунку коефіцієнтів довгострокового залучення позикових коштів та фінансової незалежності капіталізованих джерел, сума яких має дорівнювати одиниці.

Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів дозволяє оцінити частку позикових коштів при фінансуванні капітальних вкладень. Зростання коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів, з одного боку, означає посилення залежності підприємства від кредиторів у довгостроковій перспективі, а з іншого боку, свідчить, що формується більш стабільна структура позикового капіталу якщо одночасно відбувається збільшення частки довгострокових зобов'язань у загальній сумі позикового капіталу.

Коефіцієнт співвідношення запасів і витрат до власного оборотного капіталу є оберненим до показника забезпеченості запасів і витрат. Значне перевищення нормативу за даним показником свідчить про погіршення стану, оскільки це означає, що має місце висока частка іммобілізованого в запасах капіталу.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує частку власних коштів, вкладених в оборотні активи. Чітких рекомендацій у значенні цього показника не існує, але вважається, що його значення повинні бути не менше 0,2 – 0,5, що дозволяє забезпечити достатню гнучкість у використанні власного капіталу. Чим більше частка власного оборотного капіталу у загальній сумі власного капіталу, тим більша його мобільність, оскільки зростає величина високоліквідного капіталу.

Для оцінки впливу складу та структури оборотних активів на фінансову стійкість підприємства розраховується **показник маневреності функціонального капіталу**, який характеризує частку власного оборотного капіталу, що знаходяться в формі грошових коштів і поточних фінансових інвестицій, тобто показує рівень абсолютно ліквідних активів у загальному обсязі власного оборотного капіталу підприємства. Зростання показника в динаміці розглядається як позитивна тенденція.

Коефіцієнт короткострокової заборгованості виражає питому вагу короткострокових зобов'язань підприємства у загальному обсязі зобов'язань. Зростання даного показника, як правило, свідчить про погіршення фінансової стійкості підприємства та зниження поточної платоспроможності.

Коефіцієнт покриття інвестицій характеризує частку власного капіталу і довгострокових зобов'язань у загальній сумі джерел фінансування підприємства. Це більш м'який показник в порівнянні з коефіцієнтом автономії. У західній практиці прийнято вважати, що нормальне значення коефіцієнта дорівнює приблизно 0,9, критичним вважається його зниження до 0,75.

Оцінка структури довгострокових джерел фінансування здійснюється на основі розрахунку коефіцієнтів довгострокового залучення позикових коштів та фінансової незалежності капіталізованих джерел, сума яких має дорівнювати одиниці.

Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів дозволяє оцінити частку позикових коштів при фінансуванні капітальних вкладень. Зростання коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів, з одного боку, означає посилення залежності підприємства від кредиторів у довгостроковій перспективі, а з іншого боку, свідчить, що формується більш стабільна структура позикового капіталу якщо одночасно відбувається збільшення частки довгострокових зобов'язань у загальній сумі позикового капіталу.

Коефіцієнт забезпеченості за кредитами показує ступінь захищеності кредиторів від несплати процентних платежів. Зменшення значення даного коефіцієнта в динаміці свідчить про збільшення витрат підприємства на виплату відсотків за кредит.

Більшість показників фінансової стійкості є похідними один від одного, що і зумовлює необхідність вибору більш інформативних під час аналізу, залежно від цілей його проведення.

Більш повно ступінь залежності підприємства від позикових коштів відображається в коефіцієнті співвідношення позикового і власного капіталу. Він показує, які джерела фінансування на підприємстві використовуються більше – позикові чи власні, що обумовлює рівень фінансового ризику і ефективність використання власного капіталу. Припустимий рівень залежності визначається умовами функціонування кожного підприємства і, в першу чергу, швидкістю обороту оборотних коштів. Тому при аналізі цього коефіцієнта необхідно визначати швидкість обороту матеріальних оборотних коштів і дебіторської заборгованості за період, що аналізується. Якщо дебіторська заборгованість обертається швидше матеріальних оборотних коштів (запасів), це означає досить високу інтенсивність надходження коштів на рахунки підприємства, яка сприяє збільшенню власного капіталу. Тому при високій оборотності запасів та дебіторської заборгованості коефіцієнт фінансування може перевищувати одиницю.

При оцінці фінансового стану підприємства важливе значення має визначення **запасу фінансової стійкості**. Він характеризує рівень захищеності основної діяльності від зниження обсягів доходів та фінансових результатів, який склався на підприємстві на даний момент часу і яким можна скористатися на випадок форс-мажорних обставин. У той же час запас фінансової стійкості визначає захищеність кредиторів та постачальників від можливої несплати коштів за розрахунками.

Запас фінансової стійкості (ЗФС) показує величину, на яку фактичний або запланований обсяг реалізації перевищує поріг рентабельності.

При визначенні запасу фінансової стійкості підприємства використовують такі показники: чистий дохід від реалізації продукції, постійні (змінні) витрати, маржинальний дохід, поріг рентабельності.

Загальний алгоритм розрахунку запасу фінансової стійкості передбачає знаходження різниці між чистим доходом від реалізації та точкою беззбитковості. Коефіцієнт запасу фінансової стійкості характеризує його питому вагу у чистому доході від реалізації (рис. 6.3) та показує на скільки відсотків можуть бути знижені обсяги продажів у прибутковості підприємства за умови повної втрати прибутку від операційної діяльності з різних причин. Чим більша величина даного коефіцієнта, тим

Коефіцієнт забезпеченості за кредитами показує ступінь захищеності кредиторів від несплати процентних платежів. Зменшення значення даного коефіцієнта в динаміці свідчить про збільшення витрат підприємства на виплату відсотків за кредит.

Більшість показників фінансової стійкості є похідними один від одного, що і зумовлює необхідність вибору більш інформативних під час аналізу, залежно від цілей його проведення.

Більш повно ступінь залежності підприємства від позикових коштів відображається в коефіцієнті співвідношення позикового і власного капіталу. Він показує, які джерела фінансування на підприємстві використовуються більше – позикові чи власні, що обумовлює рівень фінансового ризику і ефективність використання власного капіталу. Припустимий рівень залежності визначається умовами функціонування кожного підприємства і, в першу чергу, швидкістю обороту оборотних коштів. Тому при аналізі цього коефіцієнта необхідно визначати швидкість обороту матеріальних оборотних коштів і дебіторської заборгованості за період, що аналізується. Якщо дебіторська заборгованість обертається швидше матеріальних оборотних коштів (запасів), це означає досить високу інтенсивність надходження коштів на рахунки підприємства, яка сприяє збільшенню власного капіталу. Тому при високій оборотності запасів та дебіторської заборгованості коефіцієнт фінансування може перевищувати одиницю.

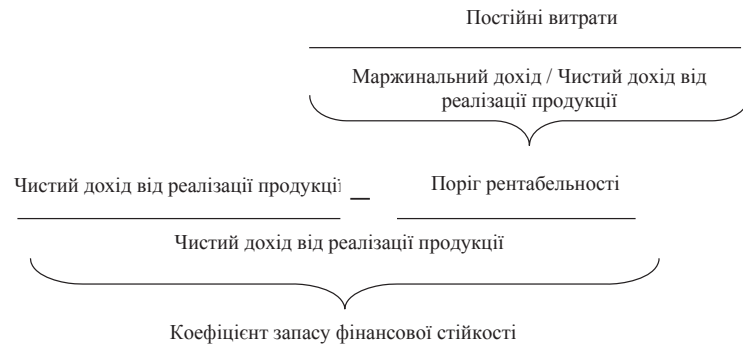
При оцінці фінансового стану підприємства важливе значення має визначення **запасу фінансової стійкості**. Він характеризує рівень захищеності основної діяльності від зниження обсягів доходів та фінансових результатів, який склався на підприємстві на даний момент часу і яким можна скористатися на випадок форс-мажорних обставин. У той же час запас фінансової стійкості визначає захищеність кредиторів та постачальників від можливої несплати коштів за розрахунками.

Запас фінансової стійкості (ЗФС) показує величину, на яку фактичний або запланований обсяг реалізації перевищує поріг рентабельності.

При визначенні запасу фінансової стійкості підприємства використовують такі показники: чистий дохід від реалізації продукції, постійні (змінні) витрати, маржинальний дохід, поріг рентабельності.

Загальний алгоритм розрахунку запасу фінансової стійкості передбачає знаходження різниці між чистим доходом від реалізації та точкою беззбитковості. Коефіцієнт запасу фінансової стійкості характеризує його питому вагу у чистому доході від реалізації (рис. 6.3) та показує на скільки відсотків можуть бути знижені обсяги продажів у прибутковості підприємства за умови повної втрати прибутку від операційної діяльності з різних причин. Чим більша величина даного коефіцієнта, тим

вищий рівень фінансової стійкості підприємства, і, як наслідок, ризик збитковості є меншим.

Рис. 6.3. Схема визначення порогу рентабельності та коефіцієнта запасу фінансової стійкості

Поріг рентабельності визначає такий обсяг реалізації продукції, що дозволяє підприємству відшкодувати всі змінні і постійні витрати при цьому не одержуючи прибутку. Чим менша величина порогу рентабельності, тим більш фінансово стійким є підприємство.

4. Інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства

Поряд із коефіцієнтним методом аналізу фінансової стійкості підприємства використовується інтегральний метод.

Інтегральний метод дає змогу дати інтегральну оцінку рівню фінансової стійкості за допомогою розрахунку таких показників, як: коефіцієнт автономії; коефіцієнт концентрації позикового капіталу; коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів; коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами; коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами. Перевагою даного підходу є те, що у процесі визначення інтегрального показника кожний із складових показників розглядається у взаємозв'язку з іншими показниками. Таким чином показники фінансової стійкості за цим підходом характеризують стан і структуру активів підприємства та забезпеченість їх джерелами покриття.

Побудова алгоритму визначення інтегрального показника фінансової стійкості підприємства здійснюється у такій послідовності:

вищий рівень фінансової стійкості підприємства, і, як наслідок, ризик збитковості є меншим.

Рис. 6.3. Схема визначення порогу рентабельності та коефіцієнта запасу фінансової стійкості

Поріг рентабельності визначає такий обсяг реалізації продукції, що дозволяє підприємству відшкодувати всі змінні і постійні витрати при цьому не одержуючи прибутку. Чим менша величина порогу рентабельності, тим більш фінансово стійким є підприємство.

4. Інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства

Поряд із коефіцієнтним методом аналізу фінансової стійкості підприємства використовується інтегральний метод.

Інтегральний метод дає змогу дати інтегральну оцінку рівню фінансової стійкості за допомогою розрахунку таких показників, як: коефіцієнт автономії; коефіцієнт концентрації позикового капіталу; коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів; коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами; коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами. Перевагою даного підходу є те, що у процесі визначення інтегрального показника кожний із складових показників розглядається у взаємозв'язку з іншими показниками. Таким чином показники фінансової стійкості за цим підходом характеризують стан і структуру активів підприємства та забезпеченість їх джерелами покриття.

Побудова алгоритму визначення інтегрального показника фінансової стійкості підприємства здійснюється у такій послідовності:

- визначення набору коефіцієнтів для формування інтегрального показника фінансової стійкості;
- визначення для кожного коефіцієнта критичного значення;
- визначення вагомості окремих коефіцієнтів методом експертних оцінок або на основі правила Фішберна;
- формування інтегрального показника фінансової стійкості підприємства та встановлення шкали його оцінки;
- розрахунок фактичного значення інтегрального показника фінансової стійкості підприємства;
- порівняння нормативного та фактичного значень інтегрального показників фінансової стійкості підприємства.

Інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства може бути здійснена з використанням таких методів: бальний, рейтинговий, експрес-аналізу, аналізу стабільного зростання.

Для проведення інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства може бути використана методика кредитного скорингу Д. Дюрана, відповідно до якої підприємства класифікуються за ступенем ризику виходячи з фактичного рівня показників фінансової стійкості і рейтингу кожного показника, вираженого в балах на основі експертних оцінок (табл. 6.2).

Таблиця 6.2

Групування підприємств за рівнем показників

Показник	Граничні значення класів відповідно до критеріїв				
	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас
Рентабельність сукупного капіталу %	30 % і більше - 50 балів	від 29,9 до 20 % - від 49,9 до 35 балів	від 19,9 до 10 % - від 34,9 до 20 балів	від 9,9 до 1 % - від 19,9 до 5 балів	менше 1 % - 0 балів
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,0 і вище - 30 балів	від 1,99 до 1,7 - від 29,9 до 20 балів	від 1,69 до 1,4 - від 19,9 до 10 балів	від 1,39 до 1,1 - від 9,9 до 1 бали	1 і нижче - 0 балів
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,7 і вище - 20 балів	від 0,69 до 0,45 - від 19,9 до 10 балів	від 0,44 до 0,3 - від 9,9 до 5 балів	від 0,29 до 0,2 - від 5 до 1 бали	менше 0,2 - 0 балів
Граничні значення класів	100 балів	від 99 до 65 балів	від 64 до 35 балів	від 34 до 6 балів	0 балів

- визначення набору коефіцієнтів для формування інтегрального показника фінансової стійкості;
- визначення для кожного коефіцієнта критичного значення;
- визначення вагомості окремих коефіцієнтів методом експертних оцінок або на основі правила Фішберна;
- формування інтегрального показника фінансової стійкості підприємства та встановлення шкали його оцінки;
- розрахунок фактичного значення інтегрального показника фінансової стійкості підприємства;
- порівняння нормативного та фактичного значень інтегрального показників фінансової стійкості підприємства.

Інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства може бути здійснена з використанням таких методів: бальний, рейтинговий, експрес-аналізу, аналізу стабільного зростання.

Для проведення інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства може бути використана методика кредитного скорингу Д. Дюрана, відповідно до якої підприємства класифікуються за ступенем ризику виходячи з фактичного рівня показників фінансової стійкості і рейтингу кожного показника, вираженого в балах на основі експертних оцінок (табл. 6.2).

Таблиця 6.2

Групування підприємств за рівнем показників

Показник	Граничні значення класів відповідно до критеріїв				
	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас
Рентабельність сукупного капіталу %	30 % і більше - 50 балів	від 29,9 до 20 % - від 49,9 до 35 балів	від 19,9 до 10 % - від 34,9 до 20 балів	від 9,9 до 1 % - від 19,9 до 5 балів	менше 1 % - 0 балів
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,0 і вище - 30 балів	від 1,99 до 1,7 - від 29,9 до 20 балів	від 1,69 до 1,4 - від 19,9 до 10 балів	від 1,39 до 1,1 - від 9,9 до 1 бали	1 і нижче - 0 балів
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,7 і вище - 20 балів	від 0,69 до 0,45 - від 19,9 до 10 балів	від 0,44 до 0,3 - від 9,9 до 5 балів	від 0,29 до 0,2 - від 5 до 1 бали	менше 0,2 - 0 балів
Граничні значення класів	100 балів	від 99 до 65 балів	від 64 до 35 балів	від 34 до 6 балів	0 балів

I клас – підприємства з гарним запасом фінансової стійкості, що дозволяє бути впевненим у поверненні позикових коштів.

II клас – підприємства, які демонструють деякий ступінь ризику по заборгованості, але ще не розглядаються як ризиковані.

III клас – проблемні підприємства.

IV клас – підприємства з високим ризиком банкрутства навіть після вжиття заходів щодо фінансового оздоровлення.

V клас – підприємства найвищого ризику, практично фінансово неспроможні.

Інтегральний підхід оцінки фінансової стійкості Кондракова Н. П. ґрунтується на розрахунку рейтингового числа фінансової стійкості (R), що включає шість основних показників даної групи (формула):

$$R = \sqrt{K_A^2 + K_M^2 + K_{\text{ВОК}}^2 + K_{\text{СЕЗ}}^2 + K_{\text{ЧД}}^2 + K_{\text{В.А}}^2} \quad (6.8)$$

- де K_A – коефіцієнт автономії;
 K_M – коефіцієнт маневреності власного капіталу;
 $K_{\text{ВОК}}$ – коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом;
 $K_{\text{СЕЗ}}$ – коефіцієнт стійкості економічного зростання, який розраховується за формулою:

$$\frac{\text{Чистий прибуток} - \text{Дивіденди виплачені акціонерам}}{\text{Власний капітал}}$$

 $K_{\text{ЧД}}$ – коефіцієнт чистої доходу, розрахунок якого здійснюється за таким алгоритмом:

$$\frac{\text{Чистий прибуток} + \text{Амортизація}}{\text{Дохід від реалізації продукції}}$$

 $K_{\text{В.А}}$ – коефіцієнт співвідношення виробничих активів до вартості майна

Рейтингове число визначається за минулий період (R_0) і за звітний період (R_1). Якщо $R_1 > R_0$, то фінансова стійкість підприємства покращується і навпаки.

В основу експрес-методики оцінки фінансової стійкості підприємства, розробленої Абрютіною М.С. та Грачевим О.В., покладено співставлення відповідних груп активів та пасивів, а також розрахунок індикатора фінансової стійкості, що дозволяє визначити стан та зону фінансової стійкості. Активи, з метою проведення експрес-оцінки фінансової стійкості, рекомендується поєднувати в такі групи:

- мобільні фінансові активи;
- немобільні фінансові активи;
- мобільні нефінансові активи;

I клас – підприємства з гарним запасом фінансової стійкості, що дозволяє бути впевненим у поверненні позикових коштів.

II клас – підприємства, які демонструють деякий ступінь ризику по заборгованості, але ще не розглядаються як ризиковані.

III клас – проблемні підприємства.

IV клас – підприємства з високим ризиком банкрутства навіть після вжиття заходів щодо фінансового оздоровлення.

V клас – підприємства найвищого ризику, практично фінансово неспроможні.

Інтегральний підхід оцінки фінансової стійкості Кондракова Н. П. ґрунтується на розрахунку рейтингового числа фінансової стійкості (R), що включає шість основних показників даної групи (формула):

$$R = \sqrt{K_A^2 + K_M^2 + K_{\text{ВОК}}^2 + K_{\text{СЕЗ}}^2 + K_{\text{ЧД}}^2 + K_{\text{В.А}}^2} \quad (6.8)$$

- де K_A – коефіцієнт автономії;
 K_M – коефіцієнт маневреності власного капіталу;
 $K_{\text{ВОК}}$ – коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом;
 $K_{\text{СЕЗ}}$ – коефіцієнт стійкості економічного зростання, який розраховується за формулою:

$$\frac{\text{Чистий прибуток} - \text{Дивіденди виплачені акціонерам}}{\text{Власний капітал}}$$

 $K_{\text{ЧД}}$ – коефіцієнт чистої доходу, розрахунок якого здійснюється за таким алгоритмом:

$$\frac{\text{Чистий прибуток} + \text{Амортизація}}{\text{Дохід від реалізації продукції}}$$

 $K_{\text{В.А}}$ – коефіцієнт співвідношення виробничих активів до вартості майна

Рейтингове число визначається за минулий період (R_0) і за звітний період (R_1). Якщо $R_1 > R_0$, то фінансова стійкість підприємства покращується і навпаки.

В основу експрес-методики оцінки фінансової стійкості підприємства, розробленої Абрютіною М.С. та Грачевим О.В., покладено співставлення відповідних груп активів та пасивів, а також розрахунок індикатора фінансової стійкості, що дозволяє визначити стан та зону фінансової стійкості. Активи, з метою проведення експрес-оцінки фінансової стійкості, рекомендується поєднувати в такі групи:

- мобільні фінансові активи;
- немобільні фінансові активи;
- мобільні нефінансові активи;

– немобільні нефінансові активи.

Відповідно, пасиви підприємства групувати за такою схемою:

- власний капітал і прирівняний до нього (ВК);
- позиковий короткостроковий капітал;
- позиковий довгостроковий капітал.

Розрахунок індикатора фінансової стійкості (I_{fc}) здійснюється за таким алгоритмом:

$$I_{fc} = BK - H\phi A = \Phi A - PK \quad (6.9)$$

- де $H\phi A$ – нефінансові активи підприємства, які розраховуються як сума мобільних та немобільних нефінансових активів;
- ΦA – фінансові активи підприємства, до складу яких включають мобільні та немобільні фінансові активи;
- PK – позиковий капітал, який представлений позиковим короткостроковим та довгостроковим капіталом

Визначення стану фінансової стійкості підприємства відбувається на основі порівняння характеристик фінансової стійкості в динаміці та розгляду варіантів поєднання різнонаправлених змін показників, що формують приріст індикатора фінансової стійкості підприємства (табл. 6.3).

Таблиця 6.3

Шкала визначення стану фінансової стійкості підприємства на основі методу експрес-аналізу

Стан фінансової стійкості	Значення індикатора фінансової стійкості	Оцінка власного капіталу	Оцінка позикового капіталу
Стійкість	$I_{fc} > 0$	$BK > H\phi A$	$PK < \Phi A$
Рівновага	$I_{fc} = 0$	$BK = H\phi A$	$PK = \Phi A$
Нестійкість	$I_{fc} < 0$	$BK < H\phi A$	$PK > \Phi A$

При цьому стійкість може бути розділена на дві зони:

- суперстійкість, яка характеризується такими співвідношеннями:

$$HMA \leq BK \leq EA \quad (6.10)$$

$$HM\Phi A \leq I_{fc} \leq \Phi A \quad (6.11)$$

- де HMA – немобільні активи;
- EA – економічні активи підприємства;
- $HM\Phi A$ – немобільні фінансові активи;

– немобільні нефінансові активи.

Відповідно, пасиви підприємства групувати за такою схемою:

- власний капітал і прирівняний до нього (ВК);
- позиковий короткостроковий капітал;
- позиковий довгостроковий капітал.

Розрахунок індикатора фінансової стійкості (I_{fc}) здійснюється за таким алгоритмом:

$$I_{fc} = BK - H\phi A = \Phi A - PK \quad (6.9)$$

- де $H\phi A$ – нефінансові активи підприємства, які розраховуються як сума мобільних та немобільних нефінансових активів;
- ΦA – фінансові активи підприємства, до складу яких включають мобільні та немобільні фінансові активи;
- PK – позиковий капітал, який представлений позиковим короткостроковим та довгостроковим капіталом

Визначення стану фінансової стійкості підприємства відбувається на основі порівняння характеристик фінансової стійкості в динаміці та розгляду варіантів поєднання різнонаправлених змін показників, що формують приріст індикатора фінансової стійкості підприємства (табл. 6.3).

Таблиця 6.3

Шкала визначення стану фінансової стійкості підприємства на основі методу експрес-аналізу

Стан фінансової стійкості	Значення індикатора фінансової стійкості	Оцінка власного капіталу	Оцінка позикового капіталу
Стійкість	$I_{fc} > 0$	$BK > H\phi A$	$PK < \Phi A$
Рівновага	$I_{fc} = 0$	$BK = H\phi A$	$PK = \Phi A$
Нестійкість	$I_{fc} < 0$	$BK < H\phi A$	$PK > \Phi A$

При цьому стійкість може бути розділена на дві зони:

- суперстійкість, яка характеризується такими співвідношеннями:

$$HMA \leq BK \leq EA \quad (6.10)$$

$$HM\Phi A \leq I_{fc} \leq \Phi A \quad (6.11)$$

- де HMA – немобільні активи;
- EA – економічні активи підприємства;
- $HM\Phi A$ – немобільні фінансові активи;

– у формалізованому вигляді описується такими нерівностями:

$$H\phi A < BK < HMA \quad (6.12)$$

$$0 < I\phi c < HM\Phi A \quad (6.13)$$

Критична точка розподілу зон стійкості характеризується рівністю власного капіталу і всіх немобільних активів: $BK = HMA$, $PK = M\Phi A$, $I\phi c = HM\Phi A$ ($M\Phi A$ – мобільні фінансові активи).

В свою чергу фінансова нестійкість також представлена двома зонами:

– напруги, яка характеризується величиною власного капіталу, яка перевищує неліквідні (довгострокові) нефінансові активи (НЛНА), але недостатньою для фінансування всіх не фінансових активів:

$$HЛНА \leq BK < H\phi A \quad (6.14)$$

$$-ЛНА \leq I\phi c < 0 \quad (6.15)$$

де $ЛНА$ – ліквідні нефінансові активи.

– ризику, для якої характерні такі співвідношення:

$$0 \leq BK < HЛНА \quad (6.16)$$

$$-H\phi A \leq I\phi c < -ЛНА, \quad (6.17)$$

Зона напруги та зона ризику розділяються критичною точкою, яку можна представити такими нерівностями: $BK = HЛНА$, $PK = ЛА$, $I\phi c = -ЛНА$ ($ЛА$ – ліквідні активи).

Оцінка фінансової стійкості підприємства може бути проведена на основі аналізу стабільного зростання. Даний метод передбачає порівняння динамічного нормативу фінансової стійкості з фактичними показниками розвитку підприємства. Динамічний норматив фінансової стійкості можна представити у вигляді такої нерівності:

$$\text{Tr}(BK) > \text{Tr}(M\Gamma\Phi) > \text{Tr}(M) > \text{Tr}(M\text{H}\Gamma\Phi) > \text{Tr}(PK) \quad (6.18)$$

де $\text{Tr}(BK)$ – темп зростання власного капіталу;
 $\text{Tr}(M\Gamma\Phi)$ – темп зростання майна в грошовій формі;
 $\text{Tr}(M)$ – темп зростання майна підприємства;
 $\text{Tr}(M\text{H}\Gamma\Phi)$ – темп зростання майна підприємства в негрошовій формі;
 $\text{Tr}(PK)$ – темп зростання позикового капіталу.

– у формалізованому вигляді описується такими нерівностями:

$$H\phi A < BK < HMA \quad (6.12)$$

$$0 < I\phi c < HM\Phi A \quad (6.13)$$

Критична точка розподілу зон стійкості характеризується рівністю власного капіталу і всіх немобільних активів: $BK = HMA$, $PK = M\Phi A$, $I\phi c = HM\Phi A$ ($M\Phi A$ – мобільні фінансові активи).

В свою чергу фінансова нестійкість також представлена двома зонами:

– напруги, яка характеризується величиною власного капіталу, яка перевищує неліквідні (довгострокові) нефінансові активи (НЛНА), але недостатньою для фінансування всіх не фінансових активів:

$$HЛНА \leq BK < H\phi A \quad (6.14)$$

$$-ЛНА \leq I\phi c < 0 \quad (6.15)$$

де $ЛНА$ – ліквідні нефінансові активи.

– ризику, для якої характерні такі співвідношення:

$$0 \leq BK < HЛНА \quad (6.16)$$

$$-H\phi A \leq I\phi c < -ЛНА, \quad (6.17)$$

Зона напруги та зона ризику розділяються критичною точкою, яку можна представити такими нерівностями: $BK = HЛНА$, $PK = ЛА$, $I\phi c = -ЛНА$ ($ЛА$ – ліквідні активи).

Оцінка фінансової стійкості підприємства може бути проведена на основі аналізу стабільного зростання. Даний метод передбачає порівняння динамічного нормативу фінансової стійкості з фактичними показниками розвитку підприємства. Динамічний норматив фінансової стійкості можна представити у вигляді такої нерівності:

$$\text{Tr}(BK) > \text{Tr}(M\Gamma\Phi) > \text{Tr}(M) > \text{Tr}(M\text{H}\Gamma\Phi) > \text{Tr}(PK) \quad (6.18)$$

де $\text{Tr}(BK)$ – темп зростання власного капіталу;
 $\text{Tr}(M\Gamma\Phi)$ – темп зростання майна в грошовій формі;
 $\text{Tr}(M)$ – темп зростання майна підприємства;
 $\text{Tr}(M\text{H}\Gamma\Phi)$ – темп зростання майна підприємства в негрошовій формі;
 $\text{Tr}(PK)$ – темп зростання позикового капіталу.

Весь наведений ланцюг представляє собою нормативну послідовність показників, кожний з яких має свій нормативний ранг, при цьому найвищий ранг (1) надано власному капіталу, а найменший (5) – позиковому. Для здійснення порівняння нормативних рангів з фактичними доцільно здійснювати побудову шахматної таблиці, в якій нормативні ранги розміщувати на лівій діагоналі, а фактичні – відповідно до отриманих значень (табл. 6.4).

Таблиця 6.4

Динамічний норматив фінансової стійкості підприємства

Темп росту	Ранги				
	1	2	3	4	5
Тр(ВК)					
Тр(МГФ)					
Тр(М)					
Тр(МНГФ)					
Тр(ПК)					

Порівняння фактичних результатів з динамічним нормативом надає можливість визначити наскільки стабільним є економічний розвиток досліджуваного підприємства.

Для оцінки фінансової стійкості підприємства авторський колектив навчального посібника «Фінансовий аналіз» (Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н. Ю.) пропонує використовувати інтегральний підхід, відповідно до якого розраховується узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості (Фс) (формула 6.19):

$$Фс = \frac{(1 + 2Кд.n + Зв.о.к + 1 : Кз.с + Кр.в + Кн.а)^1}{(1 + 2Кд.n + Зв.о.к + 1 : Кз.с + Кр.в + Кн.а)^0} - 1 \quad (6.19)$$

- де $Кд.n^1, Кд.n^0$ – коефіцієнт довгострокового залучення коштів у звітному та попередньому періодах;
 $Зв.о.к^1, Зв.о.к^0$ – коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів власним оборотним капіталом у звітному та попередньому періодах;
 $Кз.с^1, Кз.с^0$ – коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів у звітному та попередньому періодах;
 $Кр.в^1, Кр.в^0$ – коефіцієнт реальної вартості майна у звітному та попередньому періодах;
 $Кн.а^1, Кн.а^0$ – коефіцієнт постійного активу

Весь наведений ланцюг представляє собою нормативну послідовність показників, кожний з яких має свій нормативний ранг, при цьому найвищий ранг (1) надано власному капіталу, а найменший (5) – позиковому. Для здійснення порівняння нормативних рангів з фактичними доцільно здійснювати побудову шахматної таблиці, в якій нормативні ранги розміщувати на лівій діагоналі, а фактичні – відповідно до отриманих значень (табл. 6.4).

Таблиця 6.4

Динамічний норматив фінансової стійкості підприємства

Темп росту	Ранги				
	1	2	3	4	5
Тр(ВК)					
Тр(МГФ)					
Тр(М)					
Тр(МНГФ)					
Тр(ПК)					

Порівняння фактичних результатів з динамічним нормативом надає можливість визначити наскільки стабільним є економічний розвиток досліджуваного підприємства.

Для оцінки фінансової стійкості підприємства авторський колектив навчального посібника «Фінансовий аналіз» (Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н. Ю.) пропонує використовувати інтегральний підхід, відповідно до якого розраховується узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості (Фс) (формула 6.19):

$$Фс = \frac{(1 + 2Кд.n + Зв.о.к + 1 : Кз.с + Кр.в + Кн.а)^1}{(1 + 2Кд.n + Зв.о.к + 1 : Кз.с + Кр.в + Кн.а)^0} - 1 \quad (6.19)$$

- де $Кд.n^1, Кд.n^0$ – коефіцієнт довгострокового залучення коштів у звітному та попередньому періодах;
 $Зв.о.к^1, Зв.о.к^0$ – коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів власним оборотним капіталом у звітному та попередньому періодах;
 $Кз.с^1, Кз.с^0$ – коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів у звітному та попередньому періодах;
 $Кр.в^1, Кр.в^0$ – коефіцієнт реальної вартості майна у звітному та попередньому періодах;
 $Кн.а^1, Кн.а^0$ – коефіцієнт постійного активу

Критерії оцінки інтегрального показника фінансової стійкості наступні:

- якщо $\Phi_c > 0$ – збільшення фінансової стійкості підприємства;
- якщо $\Phi_c < 0$ – зниження фінансової стійкості підприємства.

Практичне заняття

Мета: ознайомитись з основними напрямками аналізу фінансової стійкості підприємства. Провести оцінку абсолютних показників та визначити тип фінансової стійкості підприємства. Визначити систему відносних показників, що характеризують фінансову стійкість підприємства та зробити відповідні висновки.

Питання для підготовки та обговорення

1. Сутність фінансової стійкості та стабільності підприємства.
2. Основні фактори, що впливають на стійкість фінансового стану підприємства.
3. Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості підприємства. Характеристика типів фінансової стійкості.
4. Методика розрахунку відносних показників фінансової стійкості підприємства.
5. Необхідність та порядок розрахунку запасу фінансової стійкості підприємства.
6. Інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства.

Практичні завдання

Задача 1

На основі наведених даних проведіть оцінку рівня фінансової стійкості підприємства та проаналізуйте зміни, що відбувалися за звітний період.

Таблиця 6.5

Фрагмент балансу підприємства, тис. грн.

Стаття	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
Необоротні активи	85169	98940
Виробничі запаси	1565	1895
Незавершене виробництво	0	148

Критерії оцінки інтегрального показника фінансової стійкості наступні:

- якщо $\Phi_c > 0$ – збільшення фінансової стійкості підприємства;
- якщо $\Phi_c < 0$ – зниження фінансової стійкості підприємства.

Практичне заняття

Мета: ознайомитись з основними напрямками аналізу фінансової стійкості підприємства. Провести оцінку абсолютних показників та визначити тип фінансової стійкості підприємства. Визначити систему відносних показників, що характеризують фінансову стійкість підприємства та зробити відповідні висновки.

Питання для підготовки та обговорення

1. Сутність фінансової стійкості та стабільності підприємства.
2. Основні фактори, що впливають на стійкість фінансового стану підприємства.
3. Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості підприємства. Характеристика типів фінансової стійкості.
4. Методика розрахунку відносних показників фінансової стійкості підприємства.
5. Необхідність та порядок розрахунку запасу фінансової стійкості підприємства.
6. Інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства.

Практичні завдання

Задача 1

На основі наведених даних проведіть оцінку рівня фінансової стійкості підприємства та проаналізуйте зміни, що відбувалися за звітний період.

Таблиця 6.5

Фрагмент балансу підприємства, тис. грн.

Стаття	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
Необоротні активи	85169	98940
Виробничі запаси	1565	1895
Незавершене виробництво	0	148

Стаття	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
Товари	56	76
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	32628	46442
Дебіторська заборгованість за розрахунками	41215	22658
Гроші на рахунках в банку	395	56013
Гроші в касі підприємства	83	108
Інші оборотні активи	3387	719
Витрати майбутніх періодів	9	12
Власний капітал	111516	148747
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	0	3006
Короткострокові кредити банків	12987	19789
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	28404	33725
Поточні зобов'язання за розрахунками	9755	18953
Інші поточні зобов'язання	1845	2791

Задача 2

На основі наведених в таблиці 2 даних визначте тип фінансової стійкості підприємства та проаналізуйте зміни, що відбувалися за звітний період. Які фактори вплинули на зміну типу фінансової стійкості протягом аналізованого періоду?

Таблиця 6.6

Визначення типу фінансової стійкості підприємства, тис. грн.

Показник	Рік		
	n-1	n	n+1
Власний капітал	1120	1051	1100
Необоротні активи	3500	2818	1986
Власний оборотний капітал	-2380	-1767	-886
Довгострокові кредити	2753	1432	1179
Короткострокові кредити	8	0	0
Сума запасів і витрат	219	279	248
Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів			
Загальний обсяг основних джерел покриття запасів і витрат			
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів			

Стаття	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
Товари	56	76
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	32628	46442
Дебіторська заборгованість за розрахунками	41215	22658
Гроші на рахунках в банку	395	56013
Гроші в касі підприємства	83	108
Інші оборотні активи	3387	719
Витрати майбутніх періодів	9	12
Власний капітал	111516	148747
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	0	3006
Короткострокові кредити банків	12987	19789
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	28404	33725
Поточні зобов'язання за розрахунками	9755	18953
Інші поточні зобов'язання	1845	2791

Задача 2

На основі наведених в таблиці 2 даних визначте тип фінансової стійкості підприємства та проаналізуйте зміни, що відбувалися за звітний період. Які фактори вплинули на зміну типу фінансової стійкості протягом аналізованого періоду?

Таблиця 6.6

Визначення типу фінансової стійкості підприємства, тис. грн.

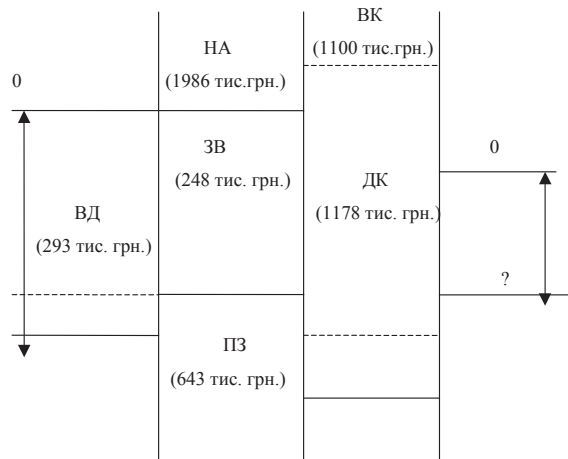
Показник	Рік		
	n-1	n	n+1
Власний капітал	1120	1051	1100
Необоротні активи	3500	2818	1986
Власний оборотний капітал	-2380	-1767	-886
Довгострокові кредити	2753	1432	1179
Короткострокові кредити	8	0	0
Сума запасів і витрат	219	279	248
Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів			
Загальний обсяг основних джерел покриття запасів і витрат			
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів			

Показник	Рік		
	n-1	n	n+1
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових кредитів			
Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів і витрат			
Тип фінансової стійкості			

Задача 3

На рисунку 6.4 представлена графічна інтерпретація визначення фінансової стійкості підприємства. Визначте тип фінансової стійкості підприємства, та охарактеризуйте основні чинники, що обумовили таку ситуацію.

- де ВДДФ – обсяг власного оборотного капіталу і довгострокових кредитів;
 НА – необоротні активи;
 З – запаси і витрати;
 ПЗ – поточні зобов'язання;
 ВК – власний капітал;
 ДК – довгострокові кредити.

Рис. 6.4. Визначення типу фінансової стійкості підприємства

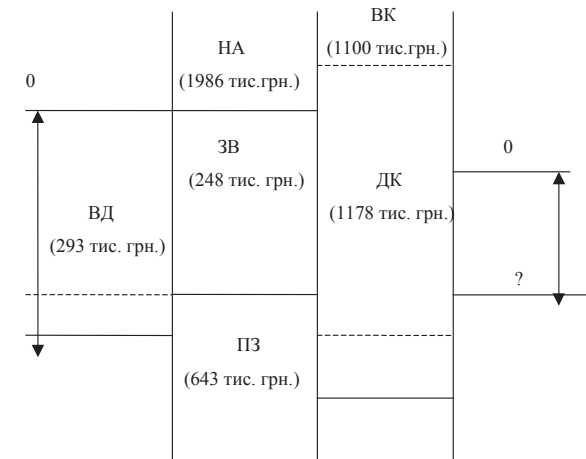
Задача 4

В таблиці 6.7 наведено відносні показники фінансової стійкості підприємства, оцініть рівень фінансової стійкості та визначте фактори, що обумовили зміну показників протягом аналізованого періоду.

Показник	Рік		
	n-1	n	n+1
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових кредитів			
Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів і витрат			
Тип фінансової стійкості			

Задача 3

На рисунку 6.4 представлена графічна інтерпретація визначення фінансової стійкості підприємства. Визначте тип фінансової стійкості підприємства, та охарактеризуйте основні чинники, що обумовили таку ситуацію.

- де ВДДФ – обсяг власного оборотного капіталу і довгострокових кредитів;
 НА – необоротні активи;
 З – запаси і витрати;
 ПЗ – поточні зобов'язання;
 ВК – власний капітал;
 ДК – довгострокові кредити.

Рис. 6.4. Визначення типу фінансової стійкості підприємства

Задача 4

В таблиці 6.7 наведено відносні показники фінансової стійкості підприємства, оцініть рівень фінансової стійкості та визначте фактори, що обумовили зміну показників протягом аналізованого періоду.

Таблиця 6.7

Оцінка рівня фінансової стійкості підприємства

Показник	Рік		
	n-1	n	n+1
Коефіцієнт автономії	0,25	0,30	0,37
Коефіцієнт фінансової залежності	3,98	3,36	2,72
Коефіцієнт фінансового ризику	2,93	2,29	1,66
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів	-2,59	-2,62	-0,90
Коефіцієнт забезпечення запасів і витрат власним оборотним капіталом	-10,87	-6,33	-3,57
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-2,13	-1,68	-0,81
Коефіцієнт поточної заборгованості	0,12	0,28	0,21
Коефіцієнт покриття боргу власним капіталом	0,34	0,44	0,60
Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності	0,87	0,70	0,76
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	0,79	0,51	0,59
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,71	0,58	0,52
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,29	0,42	0,48
Коефіцієнт забезпеченості по кредитах	0,87	0,90	0,29

Задача 5

За наведеними даними відновіть агрегований баланс підприємства та проведіть оцінку типу його фінансової стійкості підприємства.

За результатами звітного року підприємство має такі показники:

- валюта балансу становить 6300 тис. грн.;
- на кожну гривню необоротних активів припадає 1,06 грн. оборотних активів;
- коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів – 17 %;
- довгострокові зобов'язання на 100 % представлені довгостроковими кредитами;
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги становить 1800 тис. грн.;

Таблиця 6.7

Оцінка рівня фінансової стійкості підприємства

Показник	Рік		
	n-1	n	n+1
Коефіцієнт автономії	0,25	0,30	0,37
Коефіцієнт фінансової залежності	3,98	3,36	2,72
Коефіцієнт фінансового ризику	2,93	2,29	1,66
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів	-2,59	-2,62	-0,90
Коефіцієнт забезпечення запасів і витрат власним оборотним капіталом	-10,87	-6,33	-3,57
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-2,13	-1,68	-0,81
Коефіцієнт поточної заборгованості	0,12	0,28	0,21
Коефіцієнт покриття боргу власним капіталом	0,34	0,44	0,60
Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності	0,87	0,70	0,76
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	0,79	0,51	0,59
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,71	0,58	0,52
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,29	0,42	0,48
Коефіцієнт забезпеченості по кредитах	0,87	0,90	0,29

Задача 5

За наведеними даними відновіть агрегований баланс підприємства та проведіть оцінку типу його фінансової стійкості підприємства.

За результатами звітного року підприємство має такі показники:

- валюта балансу становить 6300 тис. грн.;
- на кожну гривню необоротних активів припадає 1,06 грн. оборотних активів;
- коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів – 17 %;
- довгострокові зобов'язання на 100 % представлені довгостроковими кредитами;
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги становить 1800 тис. грн.;

- короткострокові кредити в 2 рази перевищують довгострокові кредити;
- на 1 грн. дебіторської заборгованості у розрахунках припадає 1,6 грн. дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- загальний обсяг поточної дебіторської заборгованості – 1300 тис. грн.;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності – 4,24 %;
- поточні фінансові інвестиції і грошові кошти співвідносяться як $\frac{3}{4}$.

В наступному році передбачають зміни за такими статтями:

- амортизація основних засобів складе 320 тис. грн.;
- запаси скоротяться на 30 %;
- надходження від погашення дебіторської заборгованості в сумі 700 тис. грн. будуть спрямовані на погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- поточні фінансові інвестиції будуть реалізовані, а надходження від їх продажу спрямовані на погашення короткострокових кредитів;
- чисті грошові надходження від операційної діяльності в обсязі 2200 тис. грн. будуть використані для погашення короткострокових кредитів та кредиторської заборгованості;
- станом на кінець року 100 тис. грн. довгострокових кредитів мають бути погашенні протягом наступного року (через два роки по відношенню до початкового балансу).

Задача 6

На основні поданої інформації сформувані аналітичний висновок

Таблиця 6.8

Абсолютні показники фінансової стійкості підприємства

Показники	Рік		
	n-1	n	n+1
Надлишок (+) або нестача (-) власного оборотного капіталу	-228	-396	-45
Надлишок (+) або нестача (-) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів	-20	+86	+263
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів	+356	+968	+1546
Тривимірний показник типу фінансової стійкості	-;+;	-;+;	-;+;

- короткострокові кредити в 2 рази перевищують довгострокові кредити;
- на 1 грн. дебіторської заборгованості у розрахунках припадає 1,6 грн. дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- загальний обсяг поточної дебіторської заборгованості – 1300 тис. грн.;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності – 4,24 %;
- поточні фінансові інвестиції і грошові кошти співвідносяться як $\frac{3}{4}$.

В наступному році передбачають зміни за такими статтями:

- амортизація основних засобів складе 320 тис. грн.;
- запаси скоротяться на 30 %;
- надходження від погашення дебіторської заборгованості в сумі 700 тис. грн. будуть спрямовані на погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- поточні фінансові інвестиції будуть реалізовані, а надходження від їх продажу спрямовані на погашення короткострокових кредитів;
- чисті грошові надходження від операційної діяльності в обсязі 2200 тис. грн. будуть використані для погашення короткострокових кредитів та кредиторської заборгованості;
- станом на кінець року 100 тис. грн. довгострокових кредитів мають бути погашенні протягом наступного року (через два роки по відношенню до початкового балансу).

Задача 6

На основні поданої інформації сформувані аналітичний висновок

Таблиця 6.8

Абсолютні показники фінансової стійкості підприємства

Показники	Рік		
	n-1	n	n+1
Надлишок (+) або нестача (-) власного оборотного капіталу	-228	-396	-45
Надлишок (+) або нестача (-) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів	-20	+86	+263
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів	+356	+968	+1546
Тривимірний показник типу фінансової стійкості	-;+;	-;+;	-;+;

Задача 7

На основні поданої інформації сформувавши аналітичний висновок

Таблиця 6.9

Відносні показники фінансової стійкості підприємства

Показники	Рік				
	n-1	n	n+1	n+2	n+3
Коефіцієнт автономії	0,88	0,82	0,75	0,6	0,65
Коефіцієнт фінансування	0,13	0,22	0,33	0,66	0,54
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	0,2	0,18	0,2	0,15	0,12
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,4	0,3	0,35	0,2	0,2

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте зміст поняття «фінансова стійкість».
2. Які існують джерела фінансування запасів підприємства?
3. Які Вам відомі типи фінансової стійкості? Дайте їх характеристику.
4. Які абсолютні показники використовують в аналізі фінансової стійкості підприємства?
5. Які відносні показники використовують в аналізі фінансової стійкості підприємства? Які з цих показників, на вашу думку, є основними, а які – допоміжними?
6. Який взаємозв'язок існує між фінансовою стійкістю та структурою капіталу підприємства?
7. Що таке маневреність власного капіталу? Яким чином вона впливає на фінансову стійкість підприємства?
8. Що характеризує запас фінансової стійкості підприємства?
9. В чому полягають переваги використання інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства?
10. Надайте характеристику методів інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства.

Тести

1. Встановіть відповідність між змістовними елементами фінансової стійкості та їх характеристикою:

Задача 7

На основні поданої інформації сформувавши аналітичний висновок

Таблиця 6.9

Відносні показники фінансової стійкості підприємства

Показники	Рік				
	n-1	n	n+1	n+2	n+3
Коефіцієнт автономії	0,88	0,82	0,75	0,6	0,65
Коефіцієнт фінансування	0,13	0,22	0,33	0,66	0,54
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	0,2	0,18	0,2	0,15	0,12
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,4	0,3	0,35	0,2	0,2

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте зміст поняття «фінансова стійкість».
2. Які існують джерела фінансування запасів підприємства?
3. Які Вам відомі типи фінансової стійкості? Дайте їх характеристику.
4. Які абсолютні показники використовують в аналізі фінансової стійкості підприємства?
5. Які відносні показники використовують в аналізі фінансової стійкості підприємства? Які з цих показників, на вашу думку, є основними, а які – допоміжними?
6. Який взаємозв'язок існує між фінансовою стійкістю та структурою капіталу підприємства?
7. Що таке маневреність власного капіталу? Яким чином вона впливає на фінансову стійкість підприємства?
8. Що характеризує запас фінансової стійкості підприємства?
9. В чому полягають переваги використання інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства?
10. Надайте характеристику методів інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства.

Тести

1. Встановіть відповідність між змістовними елементами фінансової стійкості та їх характеристикою:

а) відображає стан	1) власного капіталу;
б) гарантує	2) здатність підприємства функціонувати і розвиватися;
в) характеризує	3) інвестиційну привабливість;
	4) кредитоспроможність;
	5) незалежність від зовнішніх джерел фінансування
	6) платоспроможність;
	7) рахунків підприємства
	8) ритмічність виробництва;
	9) стан майна;
	10) фінансових ресурсів

2. Для абсолютної фінансової стійкості підприємства характерно, що:

- а) власні кошти забезпечують запаси;
- б) запаси забезпечуються сумою власних коштів і довгострокових позикових коштів;
- в) запаси забезпечуються сумою власних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів;
- г) запаси забезпечуються сумою власних коштів та короткострокових кредитів;
- д) запаси не забезпечуються джерелами їх формування.

3. Фінансовий стан підприємства характеризується як нестійкий якщо:

- а) власні кошти забезпечують запаси;
- б) запаси забезпечуються сумою власних коштів і довгострокових позикових коштів;
- в) запаси забезпечуються сумою власних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів;
- г) запаси забезпечуються сумою власних коштів та короткострокових кредитів;
- д) запаси не забезпечуються джерелами їх формування.

4. Кризовий фінансовий стан підприємства виникає за умови якщо:

- а) власні кошти забезпечують запаси;
- б) запаси забезпечуються сумою власних коштів і довгострокових позикових коштів;
- в) запаси забезпечуються сумою власних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів;
- г) запаси забезпечуються сумою власних коштів та короткострокових кредитів;
- д) запаси не забезпечуються джерелами їх формування.

а) відображає стан	1) власного капіталу;
б) гарантує	2) здатність підприємства функціонувати і розвиватися;
в) характеризує	3) інвестиційну привабливість;
	4) кредитоспроможність;
	5) незалежність від зовнішніх джерел фінансування
	6) платоспроможність;
	7) рахунків підприємства
	8) ритмічність виробництва;
	9) стан майна;
	10) фінансових ресурсів

2. Для абсолютної фінансової стійкості підприємства характерно, що:

- а) власні кошти забезпечують запаси;
- б) запаси забезпечуються сумою власних коштів і довгострокових позикових коштів;
- в) запаси забезпечуються сумою власних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів;
- г) запаси забезпечуються сумою власних коштів та короткострокових кредитів;
- д) запаси не забезпечуються джерелами їх формування.

3. Фінансовий стан підприємства характеризується як нестійкий якщо:

- а) власні кошти забезпечують запаси;
- б) запаси забезпечуються сумою власних коштів і довгострокових позикових коштів;
- в) запаси забезпечуються сумою власних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів;
- г) запаси забезпечуються сумою власних коштів та короткострокових кредитів;
- д) запаси не забезпечуються джерелами їх формування.

4. Кризовий фінансовий стан підприємства виникає за умови якщо:

- а) власні кошти забезпечують запаси;
- б) запаси забезпечуються сумою власних коштів і довгострокових позикових коштів;
- в) запаси забезпечуються сумою власних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів;
- г) запаси забезпечуються сумою власних коштів та короткострокових кредитів;
- д) запаси не забезпечуються джерелами їх формування.

5. Як можна охарактеризувати фінансову стійкість підприємства, якщо сума власного оборотного капіталу перевищує вартість запасів:

- а) нормальна;
- б) нестійкий фінансовий стан;
- в) кризова;
- г) абсолютна.

6. До основних коефіцієнтів фінансової стійкості не відноситься:

- а) коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- б) коефіцієнт забезпечення запасів власним оборотним капіталом;
- в) коефіцієнт співвідношення запасів і витрат до власного оборотного капіталу;
- г) коефіцієнт оборотності активів;
- д) коефіцієнт автономії.

7. Якщо значення коефіцієнта автономії $> 0,5$, то:

- а) частка власних коштів, вкладених в оборотні активи становить 50%;
- б) підприємство втрачає свою фінансову самостійність;
- в) підприємство є фінансово незалежним від зовнішніх джерел фінансових ресурсів;
- г) матеріальні запаси і витрати майбутніх періодів покриті власними джерелами на 50 %;
- д) зростає можливість банкрутства підприємства.

8. Який з показників фінансової стійкості характеризує частку власного капіталу в загальній сумі кошів, авансованих у діяльність підприємства та свідчить про перспективи зміни фінансового стану на найближчий період?

- а) коефіцієнт фінансової стійкості;
- б) коефіцієнт фінансування;
- в) коефіцієнт автономії;
- г) коефіцієнт фінансового ризику;
- д) коефіцієнт фінансової залежності.

9. Який з показників фінансової стійкості розраховується як співвідношення власного капіталу підприємства до його зобов'язань:

- а) коефіцієнт фінансової стійкості;
- б) коефіцієнт фінансування;
- в) коефіцієнт автономії;
- г) коефіцієнт фінансового ризику;
- д) коефіцієнт фінансової залежності.

10. Встановіть відповідність між зонами фінансової стійкості та нерівностями, які їх описують:

- а) суперстійкість   1) $НЛНА \leq BK < НфА$
- $ЛНА \leq Іфс < 0$;

5. Як можна охарактеризувати фінансову стійкість підприємства, якщо сума власного оборотного капіталу перевищує вартість запасів:

- а) нормальна;
- б) нестійкий фінансовий стан;
- в) кризова;
- г) абсолютна.

6. До основних коефіцієнтів фінансової стійкості не відноситься:

- а) коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- б) коефіцієнт забезпечення запасів власним оборотним капіталом;
- в) коефіцієнт співвідношення запасів і витрат до власного оборотного капіталу;
- г) коефіцієнт оборотності активів;
- д) коефіцієнт автономії.

7. Якщо значення коефіцієнта автономії $> 0,5$, то:

- а) частка власних коштів, вкладених в оборотні активи становить 50%;
- б) підприємство втрачає свою фінансову самостійність;
- в) підприємство є фінансово незалежним від зовнішніх джерел фінансових ресурсів;
- г) матеріальні запаси і витрати майбутніх періодів покриті власними джерелами на 50 %;
- д) зростає можливість банкрутства підприємства.

8. Який з показників фінансової стійкості характеризує частку власного капіталу в загальній сумі кошів, авансованих у діяльність підприємства та свідчить про перспективи зміни фінансового стану на найближчий період?

- а) коефіцієнт фінансової стійкості;
- б) коефіцієнт фінансування;
- в) коефіцієнт автономії;
- г) коефіцієнт фінансового ризику;
- д) коефіцієнт фінансової залежності.

9. Який з показників фінансової стійкості розраховується як співвідношення власного капіталу підприємства до його зобов'язань:

- а) коефіцієнт фінансової стійкості;
- б) коефіцієнт фінансування;
- в) коефіцієнт автономії;
- г) коефіцієнт фінансового ризику;
- д) коефіцієнт фінансової залежності.

10. Встановіть відповідність між зонами фінансової стійкості та нерівностями, які їх описують:

- а) суперстійкість   1) $НЛНА \leq BK < НфА$
- $ЛНА \leq Іфс < 0$;

- б) достатня стійкість 2) $НМА \leq ВК \leq ЕА$
 $НМФА \leq Іфс \leq ФА$;
- в) зона напруги 3) $НфА < ВК < НМА$
 $0 < Іфс < НМФА$;
- г) зона ризику 4) $0 \leq ВК < НЛНА$
- $НфА \leq Іфс < - ЛНА$

- б) достатня стійкість 2) $НМА \leq ВК \leq ЕА$
 $НМФА \leq Іфс \leq ФА$;
- в) зона напруги 3) $НфА < ВК < НМА$
 $0 < Іфс < НМФА$;
- г) зона ризику 4) $0 \leq ВК < НЛНА$
- $НфА \leq Іфс < - ЛНА$

Тема 7

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ

---

1. *Економічна сутність, цілі та значення аналізу грошових потоків підприємства. Класифікація грошових потоків підприємства.*
2. *Характеристика основних етапів аналізу грошових потоків підприємства.*
3. *Методи розрахунку чистого грошового потоку.*
4. *Оцінка рівномірності та синхронності грошових потоків підприємства.*
5. *Аналіз показників якості, ліквідності та ефективності грошових потоків підприємства.*

1. Економічна сутність, цілі та значення аналізу грошових потоків підприємства

Однією з основних умов фінансової стійкості та стабільності підприємства є надходження грошей, які забезпечують покриття його зобов'язань. При цьому відсутність мінімального запасу грошей свідчить про серйозні фінансові труднощі, а надмірна їх величина вказує на те, що підприємство зазнає збитків, пов'язаних з інфляцією та знеціненням грошей, а також утраченою можливістю їх вигідного розміщення і отримання додаткового доходу. У зв'язку з цим виникає необхідність аналізу наявності, руху та ефективності використання грошових коштів на підприємстві. Важливим елементом руху грошових коштів є їх потік.

Грошовий потік підприємства – це сукупність розподілених в часі надходжень і витрачань грошей, які формуються в результаті його господарської діяльності.

Необхідність аналізу грошових потоків підприємства визначається такими обставинами:

- грошові потоки супроводжують здійснення господарської діяльності;
- розвиток підприємства і його фінансова стійкість визначаються тим, наскільки синхронізовані між собою в обсягах і часі грошові потоки;
- раціональні грошові потоки допомагають забезпечити ритмічність операційної діяльності;
- при ефективному управлінні грошовими потоками зменшується потреба в залученні капіталу;
- при оптимізації грошових потоків прискорюється оборотність оборотного капіталу підприємства;

Тема 7

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ

---

1. *Економічна сутність, цілі та значення аналізу грошових потоків підприємства. Класифікація грошових потоків підприємства.*
2. *Характеристика основних етапів аналізу грошових потоків підприємства.*
3. *Методи розрахунку чистого грошового потоку.*
4. *Оцінка рівномірності та синхронності грошових потоків підприємства.*
5. *Аналіз показників якості, ліквідності та ефективності грошових потоків підприємства.*

1. Економічна сутність, цілі та значення аналізу грошових потоків підприємства

Однією з основних умов фінансової стійкості та стабільності підприємства є надходження грошей, які забезпечують покриття його зобов'язань. При цьому відсутність мінімального запасу грошей свідчить про серйозні фінансові труднощі, а надмірна їх величина вказує на те, що підприємство зазнає збитків, пов'язаних з інфляцією та знеціненням грошей, а також утраченою можливістю їх вигідного розміщення і отримання додаткового доходу. У зв'язку з цим виникає необхідність аналізу наявності, руху та ефективності використання грошових коштів на підприємстві. Важливим елементом руху грошових коштів є їх потік.

Грошовий потік підприємства – це сукупність розподілених в часі надходжень і витрачань грошей, які формуються в результаті його господарської діяльності.

Необхідність аналізу грошових потоків підприємства визначається такими обставинами:

- грошові потоки супроводжують здійснення господарської діяльності;
- розвиток підприємства і його фінансова стійкість визначаються тим, наскільки синхронізовані між собою в обсягах і часі грошові потоки;
- раціональні грошові потоки допомагають забезпечити ритмічність операційної діяльності;
- при ефективному управлінні грошовими потоками зменшується потреба в залученні капіталу;
- при оптимізації грошових потоків прискорюється оборотність оборотного капіталу підприємства;

– активні форми управління грошовими потоками дають змогу підвищити прибутковість операцій пов'язаних з рухом грошових коштів та знизити ризик неплатоспроможності підприємства.

Мета аналізу грошових потоків полягає в оцінці здатності підприємства акумулювати грошові кошти у необхідному обсязі і в установлені строки, необхідні для здійснення запланованих витрат.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- вивчення обсягів та джерел грошей, що надходять на підприємство;
- дослідження основних напрямків використання грошей;
- аналіз достатності власних коштів для здійснення інвестиційної діяльності;
- виявлення причин невідповідності між величиною отриманого прибутку та фактичною наявністю грошей;
- оптимізація залишку грошей підприємства.

Грошовий потік підприємства формується в результаті надходжень та витрачання коштів внаслідок здійснення різних фінансово-господарських операцій, тому на практиці існує значна кількість видів грошових потоків, які погребують систематизації. Групування видів грошових потоків за основними класифікаційними ознаками сприяє здійсненню повного та ґрунтового аналізу грошових потоків підприємства (табл. 7.1).

Таблиця 7.1

Класифікація грошових потоків підприємства за основними ознаками

Ознака	Класифікація грошових потоків
За масштабами обслуговування господарського процесу	грошовий потік підприємства в цілому; грошовий потік за окремими видами господарської діяльності; грошовий потік за окремими структурними підрозділами; грошовий потік за окремими господарськими операціями
За видами господарської діяльності	грошовий потік від операційної діяльності; грошовий потік від інвестиційної діяльності; грошовий потік від фінансової діяльності
За спрямованістю рухів грошових потоків	вхідний (позитивний); вихідний (негативний)
За методом визначення обсягу	валовий; чистий
За рівнем достатності обсягу	надлишковий (достатній); дефіцитний (недостатній)
За методом оцінки в часі	теперішній грошовий потік; майбутній грошовий потік

– активні форми управління грошовими потоками дають змогу підвищити прибутковість операцій пов'язаних з рухом грошових коштів та знизити ризик неплатоспроможності підприємства.

Мета аналізу грошових потоків полягає в оцінці здатності підприємства акумулювати грошові кошти у необхідному обсязі і в установлені строки, необхідні для здійснення запланованих витрат.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- вивчення обсягів та джерел грошей, що надходять на підприємство;
- дослідження основних напрямків використання грошей;
- аналіз достатності власних коштів для здійснення інвестиційної діяльності;
- виявлення причин невідповідності між величиною отриманого прибутку та фактичною наявністю грошей;
- оптимізація залишку грошей підприємства.

Грошовий потік підприємства формується в результаті надходжень та витрачання коштів внаслідок здійснення різних фінансово-господарських операцій, тому на практиці існує значна кількість видів грошових потоків, які погребують систематизації. Групування видів грошових потоків за основними класифікаційними ознаками сприяє здійсненню повного та ґрунтового аналізу грошових потоків підприємства (табл. 7.1).

Таблиця 7.1

Класифікація грошових потоків підприємства за основними ознаками

Ознака	Класифікація грошових потоків
За масштабами обслуговування господарського процесу	грошовий потік підприємства в цілому; грошовий потік за окремими видами господарської діяльності; грошовий потік за окремими структурними підрозділами; грошовий потік за окремими господарськими операціями
За видами господарської діяльності	грошовий потік від операційної діяльності; грошовий потік від інвестиційної діяльності; грошовий потік від фінансової діяльності
За спрямованістю рухів грошових потоків	вхідний (позитивний); вихідний (негативний)
За методом визначення обсягу	валовий; чистий
За рівнем достатності обсягу	надлишковий (достатній); дефіцитний (недостатній)
За методом оцінки в часі	теперішній грошовий потік; майбутній грошовий потік

Ознака	Класифікація грошових потоків
За безперервністю формування в періоді, що розглядається	регулярний; дискретний
За стабільністю часових інтервалів формування	регулярний грошовий потік з рівномірними тимчасовими інтервалами; регулярний грошовий потік з нерівномірними тимчасовими інтервалами
За видами використовуваних валют	грошові потоки в національній валюті; грошові потоки в іноземній валюті
За ритмічністю	ритмічний; неритмічний
За синхронністю	синхронний; несинхронний
За рівномірністю надходження на витрачання грошових коштів	рівномірний; нерівномірний

У практиці фінансового аналізу найчастіше використовують класифікацію грошових потоків за видами діяльності і напрямками руху.

Інформаційною базою проведення аналізу руху, якості, збалансованості, ліквідності та ефективності грошових потоків підприємства є дані його фінансової звітності, а саме: Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів та Примітки до річної фінансової звітності.

2. Характеристика основних етапів аналізу грошових потоків підприємства

Аналіз грошових потоків підприємства може здійснюватися з використанням горизонтального та вертикального методів:

- вертикальний (структурний) аналіз грошових потоків спрямований на дослідження структури грошових потоків в розрізі видів діяльності та окремих фінансово-господарських операцій і може здійснюватися як в цілому по підприємству так і в розрізі окремих структурних підрозділів (центрів відповідальності);
- горизонтальний (часовий) аналіз грошових потоків полягає у вивченні динаміки обсягу формування чистого грошового потоку в розрізі джерел надходжень та витрачання грошових коштів, а також передбачає визначення темпових показників та оцінку загальних тенденцій.

Ознака	Класифікація грошових потоків
За безперервністю формування в періоді, що розглядається	регулярний; дискретний
За стабільністю часових інтервалів формування	регулярний грошовий потік з рівномірними тимчасовими інтервалами; регулярний грошовий потік з нерівномірними тимчасовими інтервалами
За видами використовуваних валют	грошові потоки в національній валюті; грошові потоки в іноземній валюті
За ритмічністю	ритмічний; неритмічний
За синхронністю	синхронний; несинхронний
За рівномірністю надходження на витрачання грошових коштів	рівномірний; нерівномірний

У практиці фінансового аналізу найчастіше використовують класифікацію грошових потоків за видами діяльності і напрямками руху.

Інформаційною базою проведення аналізу руху, якості, збалансованості, ліквідності та ефективності грошових потоків підприємства є дані його фінансової звітності, а саме: Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів та Примітки до річної фінансової звітності.

2. Характеристика основних етапів аналізу грошових потоків підприємства

Аналіз грошових потоків підприємства може здійснюватися з використанням горизонтального та вертикального методів:

- вертикальний (структурний) аналіз грошових потоків спрямований на дослідження структури грошових потоків в розрізі видів діяльності та окремих фінансово-господарських операцій і може здійснюватися як в цілому по підприємству так і в розрізі окремих структурних підрозділів (центрів відповідальності);
- горизонтальний (часовий) аналіз грошових потоків полягає у вивченні динаміки обсягу формування чистого грошового потоку в розрізі джерел надходжень та витрачання грошових коштів, а також передбачає визначення темпових показників та оцінку загальних тенденцій.

Дослідження грошових потоків підприємства передбачає дослідження різних параметрів їх формування, які можна поєднати в шість етапів аналізу (рис. 7.1).

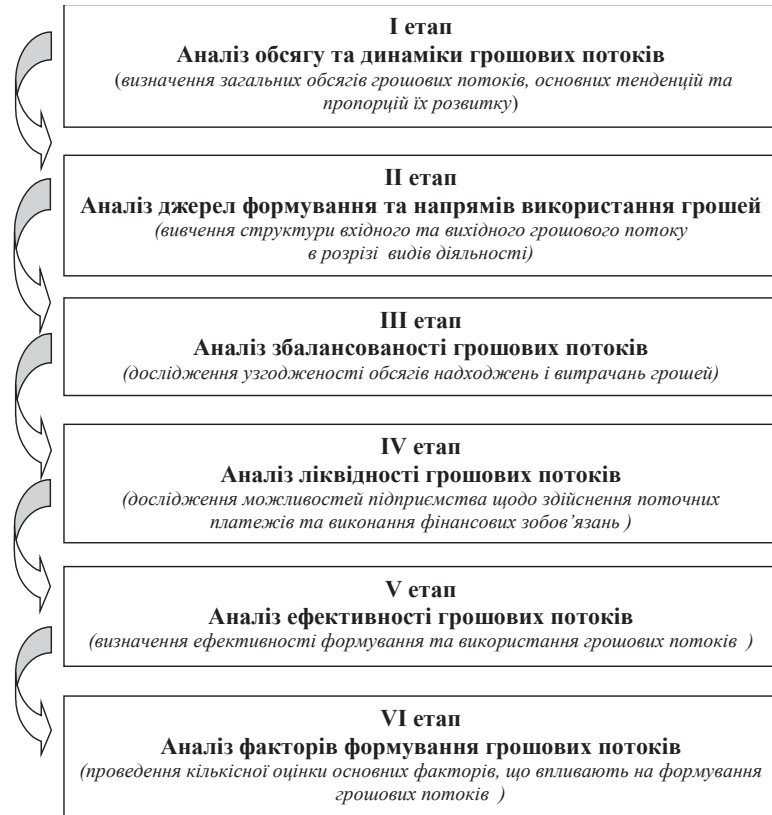

Рис. 7.1. Етапи аналізу грошових потоків підприємства

Аналіз грошових потоків підприємства також передбачає дослідження результатів попередніх періодів та оцінку перспективних показників формування грошового потоку підприємства.

При аналізі грошових потоків попереднього періоду необхідно визначити рівень достатності формування коштів, ефективності їх використання та досягнення збалансованості вхідного та вихідного грошових потоків за обсягом і в часі.

Дослідження грошових потоків підприємства передбачає дослідження різних параметрів їх формування, які можна поєднати в шість етапів аналізу (рис. 7.1).

Рис. 7.1. Етапи аналізу грошових потоків підприємства

Аналіз грошових потоків підприємства також передбачає дослідження результатів попередніх періодів та оцінку перспективних показників формування грошового потоку підприємства.

При аналізі грошових потоків попереднього періоду необхідно визначити рівень достатності формування коштів, ефективності їх використання та досягнення збалансованості вхідного та вихідного грошових потоків за обсягом і в часі.

Аналіз грошових потоків проводиться у розрізі підприємства в цілому, основних видів його господарської діяльності та за центрами відповідальності (за окремими структурними підрозділами).

При аналізі грошових потоків попереднього періоду виділяють таку **послідовність проведення аналітичних досліджень**:

1) аналіз вхідних грошових потоків передбачає оцінку динаміки грошових надходжень за джерелами їх утворення. На даному етапі темпи приросту вхідного грошового потоку зіставляються з темпами приросту активів підприємства, обсягу виробництва і реалізації продукції. Особливу увагу потрібно приділити дослідженню співвідношень залучення коштів за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел та оцінки ступеня залежності (від зовнішніх джерел фінансування);

2) аналіз вихідних грошових потоків здійснюється на основі дослідження динаміки обсягу грошових виплат підприємства за видами діяльності. На цьому етапі аналізу визначається наскільки змінилися за рахунок витрат окремі види активів підприємства, що забезпечують приріст його ринкової вартості та за якими напрямками використовувалися кошти, залучені із зовнішніх джерел. Також необхідно виявити стан погашення фінансових зобов'язань;

3) оцінка збалансованості вхідного і вихідного грошових потоків у загальному обсязі, аналіз динаміки чистого грошового потоку;

4) оцінка синхронності формування вхідного та вихідного грошових потоків у розрізі окремих інтервалів звітного періоду, аналіз динаміки залишків грошових активів;

5) оцінка ефективності грошових потоків.

Крім попереднього аналізу, на підприємстві здійснюють і перспективний аналіз грошових потоків, результати якого дають змогу формувати стратегію управління цими активами.

Здійснення перспективного аналізу грошових потоків передбачає визначення можливих джерел надходження та витрачання грошей і виконується в декілька етапів:

1) розраховується **обсяг можливих грошових надходжень**. Виходячи з того, що основним джерелом надходження грошей є реалізація продукції, яка поділяється на продаж товару готівкою і в кредит, за допомогою балансового методу розраховуються величина грошових надходжень і зміна дебіторської заборгованості:

$$Дз_n + ЧД = Дз_k + ГН, \quad (7.1)$$

де $Дз_n, Дз_k$ – дебіторська заборгованість на початок і кінець періоду;

$ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;

$ГН$ – грошові надходження.

Аналіз грошових потоків проводиться у розрізі підприємства в цілому, основних видів його господарської діяльності та за центрами відповідальності (за окремими структурними підрозділами).

При аналізі грошових потоків попереднього періоду виділяють таку **послідовність проведення аналітичних досліджень**:

1) аналіз вхідних грошових потоків передбачає оцінку динаміки грошових надходжень за джерелами їх утворення. На даному етапі темпи приросту вхідного грошового потоку зіставляються з темпами приросту активів підприємства, обсягу виробництва і реалізації продукції. Особливу увагу потрібно приділити дослідженню співвідношень залучення коштів за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел та оцінки ступеня залежності (від зовнішніх джерел фінансування);

2) аналіз вихідних грошових потоків здійснюється на основі дослідження динаміки обсягу грошових виплат підприємства за видами діяльності. На цьому етапі аналізу визначається наскільки змінилися за рахунок витрат коштів окремі види активів підприємства, що забезпечують приріст його ринкової вартості та за якими напрямками використовувалися кошти, залучені із зовнішніх джерел. Також необхідно виявити стан погашення фінансових зобов'язань;

3) оцінка збалансованості вхідного і вихідного грошових потоків у загальному обсязі, аналіз динаміки чистого грошового потоку;

4) оцінка синхронності формування вхідного та вихідного грошових потоків у розрізі окремих інтервалів звітного періоду, аналіз динаміки залишків грошових активів;

5) оцінка ефективності грошових потоків.

Крім попереднього аналізу, на підприємстві здійснюють і перспективний аналіз грошових потоків, результати якого дають змогу формувати стратегію управління цими активами.

Здійснення перспективного аналізу грошових потоків передбачає визначення можливих джерел надходження та витрачання грошей і виконується в декілька етапів:

1) розраховується **обсяг можливих грошових надходжень**. Виходячи з того, що основним джерелом надходження грошей є реалізація продукції, яка поділяється на продаж товару готівкою і в кредит, за допомогою балансового методу розраховуються величина грошових надходжень і зміна дебіторської заборгованості:

$$Дз_n + ЧД = Дз_k + ГН, \quad (7.1)$$

де $Дз_n, Дз_k$ – дебіторська заборгованість на початок і кінець періоду;

$ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;

$ГН$ – грошові надходження.

За наявності інших суттєвих джерел надходження грошей, їх прогнозна сума додається до суми грошових надходжень від реалізації продукції;

2) розраховується **обсяг витрачання грошей**, основним його складовим елементом є погашення кредиторської заборгованості. До інших напрямків використання грошей відносять заробітну плату, адміністративні та інші матеріальні витрати, а також капітальні інвестиції, сплату податків, дивідендів;

3) розраховується чистий грошовий потік шляхом порівняння грошових надходжень і виплат, що прогнозуються;

4) розраховується **сукупна потреба в короткостроковому фінансуванні**, що передбачає визначення розміру короткострокового банківського кредиту на плановий період, необхідного для забезпечення прогнозованого грошового потоку. При розрахунку рекомендується брати до уваги бажаний **мінімум грошей на поточному рахунку**, який доцільно мати як страховий запас, а також для вигідних інвестицій.

Визначення мінімальної необхідної потреби в грошах ($\Gamma_{\min}$) для здійснення поточної діяльності спрямоване на установлення нижньої межі залишків необхідних грошей у національній та іноземній валюті.

Існує два методи розрахунків:

$$\Gamma_{\min} = \frac{ПО_{пл}}{Коб_{Г}} \text{ або } \Gamma_{\min} = \Gamma_{к} + \frac{ПО_{пл} - ПО_{ф}}{Коб_{Г}}, \quad (7.2)$$

де $\Gamma_{к}$ – залишок грошей на кінець звітного періоду;

$ПО_{пл}$ і $ПО_{ф}$ – відповідно плановий та фактичний обсяги платіжного обороту за поточними господарськими операціями;

$Коб_{Г}$ – оборотність грошей з урахуванням запланованих заходів щодо прискорення оборотності грошових активів.

Оскільки гроші підприємства являють собою один із випадків інвестування в товарно-матеріальні цінності, то під час аналізу до них можуть бути застосовані аналогічні моделі, які дають змогу оптимізувати величину грошових коштів.

3. Методи розрахунку чистого грошового потоку

У західній практиці чистий грошовий потік має назву Cash Flow. Він використовується, з одного боку, як індикатор фінансової стійкості підприємства (як показник оцінки потенціалу внутрішніх джерел фінансування), з іншого боку, як індикатор прибутковості.

За наявності інших суттєвих джерел надходження грошей, їх прогнозна сума додається до суми грошових надходжень від реалізації продукції;

2) розраховується **обсяг витрачання грошей**, основним його складовим елементом є погашення кредиторської заборгованості. До інших напрямків використання грошей відносять заробітну плату, адміністративні та інші матеріальні витрати, а також капітальні інвестиції, сплату податків, дивідендів;

3) розраховується чистий грошовий потік шляхом порівняння грошових надходжень і виплат, що прогнозуються;

4) розраховується **сукупна потреба в короткостроковому фінансуванні**, що передбачає визначення розміру короткострокового банківського кредиту на плановий період, необхідного для забезпечення прогнозованого грошового потоку. При розрахунку рекомендується брати до уваги бажаний **мінімум грошей на поточному рахунку**, який доцільно мати як страховий запас, а також для вигідних інвестицій.

Визначення мінімальної необхідної потреби в грошах ($\Gamma_{\min}$) для здійснення поточної діяльності спрямоване на установлення нижньої межі залишків необхідних грошей у національній та іноземній валюті.

Існує два методи розрахунків:

$$\Gamma_{\min} = \frac{ПО_{пл}}{Коб_{Г}} \text{ або } \Gamma_{\min} = \Gamma_{к} + \frac{ПО_{пл} - ПО_{ф}}{Коб_{Г}}, \quad (7.2)$$

де $\Gamma_{к}$ – залишок грошей на кінець звітного періоду;

$ПО_{пл}$ і $ПО_{ф}$ – відповідно плановий та фактичний обсяги платіжного обороту за поточними господарськими операціями;

$Коб_{Г}$ – оборотність грошей з урахуванням запланованих заходів щодо прискорення оборотності грошових активів.

Оскільки гроші підприємства являють собою один із випадків інвестування в товарно-матеріальні цінності, то під час аналізу до них можуть бути застосовані аналогічні моделі, які дають змогу оптимізувати величину грошових коштів.

3. Методи розрахунку чистого грошового потоку

У західній практиці чистий грошовий потік має назву Cash Flow. Він використовується, з одного боку, як індикатор фінансової стійкості підприємства (як показник оцінки потенціалу внутрішніх джерел фінансування), з іншого боку, як індикатор прибутковості.

Залежно від вихідних умов та цілей фінансового аналізу використовуються різні інтерпретації показника Cash Flow. Він може розглядатися як показник наявних внутрішніх фінансових джерел, а отже, відображати спроможність підприємства за рахунок власних фінансових ресурсів здійснювати інвестиційну діяльність, виконувати боргові зобов'язання та виплачувати дивіденди. У цьому випадку чистий грошовий потік визначається як сума чистого прибутку і амортизаційних відрахувань підприємства.

У широкому розумінні чистий грошовий потік є основним показником Звіту про рух грошових коштів і визначається як різниця між надходженням і витрачанням коштів за певний період часу.

Чистий грошовий потік за всіма видами діяльності визначається як сума чистих грошових потоків, визначених за операційною, інвестиційною і фінансовою діяльністю. Сальдо (чистий рух коштів) повинне бути рівним збільшенню (зменшенню) залишку коштів між двома звітними періодами.

Існує два методи розрахунку чистого грошового потоку підприємства: прямий та непрямий. Враховуючи, що Звіт про рух грошових коштів складається за прямим методом, то в процесі аналізу використовується значення чистого грошового потоку визначеного саме за цим підходом.

Формування грошових потоків у розрізі видів діяльності підприємства та чистого грошового потоку, як результативного показника, можна представити у формалізованому вигляді (табл. 7.2).

Таблиця 7.2

Порядок визначення чистого грошового потоку підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку
Чистий грошовий потік від операційної діяльності (ЧГП _{Од})	<p><i>за прямим методом</i></p> $ДР_{РП} + Нп + ЦФ + ІН_{Од} - П_{ТМЦ} - ЗП - ПП - ІВ_{Од}$ <p>де ДР_{РП} – дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); Нп – надходження від повернення податків і зборів; ЦФ – цільове фінансування; ІН_{Од} – сума інших надходжень від операційної діяльності; П_{ТМЦ} – сума коштів, виплачена за придбані товарно-матеріальні цінності; ЗП – сума виплаченої заробітної плати персоналу підприємства та відрахування на соціальні заходи; ПП – сума податкових платежів; ІВ_{Од} – сума інших виплат від операційної діяльності</p>

Залежно від вихідних умов та цілей фінансового аналізу використовуються різні інтерпретації показника Cash Flow. Він може розглядатися як показник наявних внутрішніх фінансових джерел, а отже, відображати спроможність підприємства за рахунок власних фінансових ресурсів здійснювати інвестиційну діяльність, виконувати боргові зобов'язання та виплачувати дивіденди. У цьому випадку чистий грошовий потік визначається як сума чистого прибутку і амортизаційних відрахувань підприємства.

У широкому розумінні чистий грошовий потік є основним показником Звіту про рух грошових коштів і визначається як різниця між надходженням і витрачанням коштів за певний період часу.

Чистий грошовий потік за всіма видами діяльності визначається як сума чистих грошових потоків, визначених за операційною, інвестиційною і фінансовою діяльністю. Сальдо (чистий рух коштів) повинне бути рівним збільшенню (зменшенню) залишку коштів між двома звітними періодами.

Існує два методи розрахунку чистого грошового потоку підприємства: прямий та непрямий. Враховуючи, що Звіт про рух грошових коштів складається за прямим методом, то в процесі аналізу використовується значення чистого грошового потоку визначеного саме за цим підходом.

Формування грошових потоків у розрізі видів діяльності підприємства та чистого грошового потоку, як результативного показника, можна представити у формалізованому вигляді (табл. 7.2).

Таблиця 7.2

Порядок визначення чистого грошового потоку підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку
Чистий грошовий потік від операційної діяльності (ЧГП _{Од})	<p><i>за прямим методом</i></p> $ДР_{РП} + Нп + ЦФ + ІН_{Од} - П_{ТМЦ} - ЗП - ПП - ІВ_{Од}$ <p>де ДР_{РП} – дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); Нп – надходження від повернення податків і зборів; ЦФ – цільове фінансування; ІН_{Од} – сума інших надходжень від операційної діяльності; П_{ТМЦ} – сума коштів, виплачена за придбані товарно-матеріальні цінності; ЗП – сума виплаченої заробітної плати персоналу підприємства та відрахування на соціальні заходи; ПП – сума податкових платежів; ІВ_{Од} – сума інших виплат від операційної діяльності</p>

Показник	Алгоритм розрахунку
	<p>за непрямим методом</p> $\Phi P_{оп} + Ам + \Delta Д_3 + \Delta З_{ТМЦ} + \Delta К_3 + \Delta ДМП + \Delta Р + \Delta АВ_{од} + \Delta АВ_В$ <p>де $\Phi P_{оп}$ – фінансовий результат до оподаткування; $Ам$ – сума амортизації основних засобів і нематеріальних активів; $\Delta Д_3$ – зміна суми дебіторської заборгованості; $\Delta З_{ТМЦ}$ – зміна суми запасів і ПДВ за придбаними цінностями, що входять до складу оборотних активів; $\Delta К_3$ – зміна суми кредиторської заборгованості; $\Delta ДМП$ – зміна суми доходів майбутніх періодів; $\Delta Р$ – зміна суми резерву майбутніх витрат і платежів; $\Delta АВ_{од}$ – зміна суми одержаних авансів; $\Delta АВ_В$ – зміна суми виданих авансів</p>
Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності (ЧГП _{Ід})	$Н_{03} + Н_{НА} + Н_{ДФА} + Н_{ВА} + Д_{Од} + ІН_{Ід} - П_{О3} - ІС_{КБ} - П_{НА} - П_{ДФА} - П_{ВА} - ІВ_{Ід}$ <p>де $Н_{03}$ – надходження від реалізації основних засобів; $Н_{НА}$ – надходження від реалізації нематеріальних активів; $Н_{ДФА}$ – надходження від реалізації довгострокових фінансових активів; $Н_{ВА}$ – надходження від реалізації раніше викуплених акцій підприємства; $Д_{Од}$ – сума одержаних дивідендів і процентів за довгостроковими цінними паперами; $ІН_{Ід}$ – сума інших надходжень від інвестиційної діяльності; $П_{О3}$ – сума придбаних основних засобів; $ІС_{КБ}$ – інвестиції на капітальне будівництво; $П_{НА}$ – сума придбання нематеріальних активів; $П_{ДФА}$ – сума придбання довгострокових фінансових активів; $П_{ВА}$ – сума викуплених власних акцій підприємства; $ІВ_{Ід}$ – сума інших виплат від інвестиційної діяльності</p>
Чистий грошовий потік від фінансової діяльності (ЧГП _{Фд})	$З_{ВК} + З_{ДК} + З_{КК} + ІН_{Ф} - В_{ДК} - В_{КК} - В_{Д} - ІВ_{Фд}$ <p>де $З_{ВК}$ – сума додатково залученого із зовнішніх джерел і власного капіталу; $З_{ДК}$ – сума додатково залучених довгострокових кредитів і позик; $З_{КК}$ – сума додатково залучених короткострокових кредитів і позик; $ІН_{Фд}$ – сума інших надходжень від фінансової діяльності; $В_{ДК}$ – сума виплат основного боргу за довгостроковими кредитами і позиками; $В_{КК}$ – сума виплат основного боргу за короткостроковими кредитами і позиками; $В_{Д}$ – сума виплачених дивідендів; $ІВ_{Фд}$ – сума інших виплат від фінансової діяльності</p>
Чистий грошовий потік (ЧГП _{ЗАГ})	$ЧГП_{Од} + ЧГП_{Ід} + ЧГП_{Фд}$

Показник	Алгоритм розрахунку
	<p>за непрямим методом</p> $\Phi P_{оп} + Ам + \Delta Д_3 + \Delta З_{ТМЦ} + \Delta К_3 + \Delta ДМП + \Delta Р + \Delta АВ_{од} + \Delta АВ_В$ <p>де $\Phi P_{оп}$ – фінансовий результат до оподаткування; $Ам$ – сума амортизації основних засобів і нематеріальних активів; $\Delta Д_3$ – зміна суми дебіторської заборгованості; $\Delta З_{ТМЦ}$ – зміна суми запасів і ПДВ за придбаними цінностями, що входять до складу оборотних активів; $\Delta К_3$ – зміна суми кредиторської заборгованості; $\Delta ДМП$ – зміна суми доходів майбутніх періодів; $\Delta Р$ – зміна суми резерву майбутніх витрат і платежів; $\Delta АВ_{од}$ – зміна суми одержаних авансів; $\Delta АВ_В$ – зміна суми виданих авансів</p>
Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності (ЧГП _{Ід})	$Н_{03} + Н_{НА} + Н_{ДФА} + Н_{ВА} + Д_{Од} + ІН_{Ід} - П_{О3} - ІС_{КБ} - П_{НА} - П_{ДФА} - П_{ВА} - ІВ_{Ід}$ <p>де $Н_{03}$ – надходження від реалізації основних засобів; $Н_{НА}$ – надходження від реалізації нематеріальних активів; $Н_{ДФА}$ – надходження від реалізації довгострокових фінансових активів; $Н_{ВА}$ – надходження від реалізації раніше викуплених акцій підприємства; $Д_{Од}$ – сума одержаних дивідендів і процентів за довгостроковими цінними паперами; $ІН_{Ід}$ – сума інших надходжень від інвестиційної діяльності; $П_{О3}$ – сума придбаних основних засобів; $ІС_{КБ}$ – інвестиції на капітальне будівництво; $П_{НА}$ – сума придбання нематеріальних активів; $П_{ДФА}$ – сума придбання довгострокових фінансових активів; $П_{ВА}$ – сума викуплених власних акцій підприємства; $ІВ_{Ід}$ – сума інших виплат від інвестиційної діяльності</p>
Чистий грошовий потік від фінансової діяльності (ЧГП _{Фд})	$З_{ВК} + З_{ДК} + З_{КК} + ІН_{Ф} - В_{ДК} - В_{КК} - В_{Д} - ІВ_{Фд}$ <p>де $З_{ВК}$ – сума додатково залученого із зовнішніх джерел і власного капіталу; $З_{ДК}$ – сума додатково залучених довгострокових кредитів і позик; $З_{КК}$ – сума додатково залучених короткострокових кредитів і позик; $ІН_{Фд}$ – сума інших надходжень від фінансової діяльності; $В_{ДК}$ – сума виплат основного боргу за довгостроковими кредитами і позиками; $В_{КК}$ – сума виплат основного боргу за короткостроковими кредитами і позиками; $В_{Д}$ – сума виплачених дивідендів; $ІВ_{Фд}$ – сума інших виплат від фінансової діяльності</p>
Чистий грошовий потік (ЧГП _{ЗАГ})	$ЧГП_{Од} + ЧГП_{Ід} + ЧГП_{Фд}$

Позитивною стороною використання прямого методу є те, що він дає змогу оцінити загальні суми надходжень і витрачань грошей підприємства, а отже, зробити висновки відносно достатності коштів для сплати за рахунками поточних зобов'язань, виділити ті статті, які є основним джерелом надходжень та витрачань грошей.

Недоліком цього методу є те, що він не розкриває взаємозв'язку отриманого фінансового результату зі змінами грошей на рахунках підприємства.

Для подолання цього недоліку у фінансовому аналізі використовують **непрямий метод**, сутність якого полягає в перетворенні чистого прибутку у величину грошей. Відмінність в методиці розрахунку чистого грошового потоку підприємства в цих двох методах полягає в специфіці визначення чистого руху грошових коштів від операційної діяльності.

Один з аспектів аналізу грошових потоків є визначення достатності генерованого підприємством чистого грошового потоку з позиції фінансування його потреб. Для цього використовують **коефіцієнт достатності чистого грошового потоку** ($K_{дчгп}$), який розраховують за формулою:

$$K_{дчгп} = \frac{ЧГП}{K_{п} + \Delta BЗ + Д}, \quad (7.3)$$

де $ЧГП$ – сума чистого грошового потоку підприємства за аналізований період, тис. грн.;

$K_{п}$ – сума погашення довго- і короткострокових кредитів, тис. грн.;

$\Delta BЗ$ – приріст виробничих запасів, тис. грн.;

$Д$ – сума виплачених дивідендів, тис. грн.

Негативні наслідки для фінансового стану підприємства має як дефіцитний, так і надлишковий грошові потоки.

Негативні наслідки дефіцитного грошового потоку виявляються у зниженні ліквідності активів і платоспроможності підприємства в цілому, в зростанні недопустимої кредиторської заборгованості, затримках у погашенні кредитів, а в кінцевому результаті – у зниженні рентабельності авансованого капіталу.

Негативні наслідки надлишкового грошового потоку виявляються у зниженні внаслідок інфляції реальної вартості надлишкових коштів, втраті прибутку від не залученого в обіг капіталу.

Для оптимізації дефіцитного грошового потоку застосовують систему прискорення залучення коштів і сповільнення їх видатків. Для оптимізації надлишкового грошового потоку використовують різні форми інвестиційної активності.

Позитивною стороною використання прямого методу є те, що він дає змогу оцінити загальні суми надходжень і витрачань грошей підприємства, а отже, зробити висновки відносно достатності коштів для сплати за рахунками поточних зобов'язань, виділити ті статті, які є основним джерелом надходжень та витрачань грошей.

Недоліком цього методу є те, що він не розкриває взаємозв'язку отриманого фінансового результату зі змінами грошей на рахунках підприємства.

Для подолання цього недоліку у фінансовому аналізі використовують **непрямий метод**, сутність якого полягає в перетворенні чистого прибутку у величину грошей. Відмінність в методиці розрахунку чистого грошового потоку підприємства в цих двох методах полягає в специфіці визначення чистого руху грошових коштів від операційної діяльності.

Один з аспектів аналізу грошових потоків є визначення достатності генерованого підприємством чистого грошового потоку з позиції фінансування його потреб. Для цього використовують **коефіцієнт достатності чистого грошового потоку** ($K_{дчгп}$), який розраховують за формулою:

$$K_{дчгп} = \frac{ЧГП}{K_{п} + \Delta BЗ + Д}, \quad (7.3)$$

де $ЧГП$ – сума чистого грошового потоку підприємства за аналізований період, тис. грн.;

$K_{п}$ – сума погашення довго- і короткострокових кредитів, тис. грн.;

$\Delta BЗ$ – приріст виробничих запасів, тис. грн.;

$Д$ – сума виплачених дивідендів, тис. грн.

Негативні наслідки для фінансового стану підприємства має як дефіцитний, так і надлишковий грошові потоки.

Негативні наслідки дефіцитного грошового потоку виявляються у зниженні ліквідності активів і платоспроможності підприємства в цілому, в зростанні недопустимої кредиторської заборгованості, затримках у погашенні кредитів, а в кінцевому результаті – у зниженні рентабельності авансованого капіталу.

Негативні наслідки надлишкового грошового потоку виявляються у зниженні внаслідок інфляції реальної вартості надлишкових коштів, втраті прибутку від не залученого в обіг капіталу.

Для оптимізації дефіцитного грошового потоку застосовують систему прискорення залучення коштів і сповільнення їх видатків. Для оптимізації надлишкового грошового потоку використовують різні форми інвестиційної активності.

4. Оцінка рівномірності та синхронності грошових потоків підприємства

Підтримки платоспроможності підприємства можлива лише за умови забезпечення рівномірності та збалансованості (синхронність) вхідних і вихідних грошових потоків за обсягами й часом виникнення.

Метою аналізу рівномірності та синхронності грошових потоків є дослідження збалансованості вхідних та вихідних грошових потоків, що дозволяє оцінити платоспроможність та ймовірність стабільності економічного розвитку підприємства.

Для оцінювання ступеня рівномірності формування і синхронності вхідного і вихідного грошового потоку розраховують такі показники: рівномірність надходження грошей, рівномірність витрачання грошей, коефіцієнт рівномірності надходження грошей, коефіцієнт рівномірності витрачання грошей, коефіцієнт синхронності вхідних та вихідних грошових потоків, синхронність вхідних та вихідних грошових потоків (табл. 7.3).

Таблиця 7.3

Характеристика показників ритмічності та синхронності грошового потоку підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Економічна сутність показника
Рівномірність надходження грошей (P_n)	$P_n = \sqrt{\frac{\sum_{t=1}^n (\bar{N} - N_n)^2}{n}}$	показує як вхідний грошовий потік розподіляється у часі протягом звітного періоду: як щоденний грошовий потік відрізняється від середньоденного. Оптимальною тенденцією є наближення значення показника до нуля, що є ознакою рівномірності надходжень грошей. Таке значення показника не обов'язкове для підприємств з сезонним виробництвом
Рівномірність витрачання грошей (P_v)	$P_v = \sqrt{\frac{\sum_{t=1}^n (\bar{V} - V_n)^2}{n}}$	за своїм економічним навантаженням аналогічний попередньому показнику, але досліджує розподіл у часі вихідного грошового потоку. Значення показника повинне наближатися до нуля, що є свідченням рівномірного розподілу витрачання грошей підприємства у часі
Коефіцієнт рівномірності надходження грошей (K_{pn})	$K_{pn} = \frac{P_n}{N}$	показує частку середнього відхилення вхідного грошового потоку від його середнього значення у обсязі вхідного грошового потоку

4. Оцінка рівномірності та синхронності грошових потоків підприємства

Підтримки платоспроможності підприємства можлива лише за умови забезпечення рівномірності та збалансованості (синхронність) вхідних і вихідних грошових потоків за обсягами й часом виникнення.

Метою аналізу рівномірності та синхронності грошових потоків є дослідження збалансованості вхідних та вихідних грошових потоків, що дозволяє оцінити платоспроможність та ймовірність стабільності економічного розвитку підприємства.

Для оцінювання ступеня рівномірності формування і синхронності вхідного і вихідного грошового потоку розраховують такі показники: рівномірність надходження грошей, рівномірність витрачання грошей, коефіцієнт рівномірності надходження грошей, коефіцієнт рівномірності витрачання грошей, коефіцієнт синхронності вхідних та вихідних грошових потоків, синхронність вхідних та вихідних грошових потоків (табл. 7.3).

Таблиця 7.3

Характеристика показників ритмічності та синхронності грошового потоку підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Економічна сутність показника
Рівномірність надходження грошей (P_n)	$P_n = \sqrt{\frac{\sum_{t=1}^n (\bar{N} - N_n)^2}{n}}$	показує як вхідний грошовий потік розподіляється у часі протягом звітного періоду: як щоденний грошовий потік відрізняється від середньоденного. Оптимальною тенденцією є наближення значення показника до нуля, що є ознакою рівномірності надходжень грошей. Таке значення показника не обов'язкове для підприємств з сезонним виробництвом
Рівномірність витрачання грошей (P_v)	$P_v = \sqrt{\frac{\sum_{t=1}^n (\bar{V} - V_n)^2}{n}}$	за своїм економічним навантаженням аналогічний попередньому показнику, але досліджує розподіл у часі вихідного грошового потоку. Значення показника повинне наближатися до нуля, що є свідченням рівномірного розподілу витрачання грошей підприємства у часі
Коефіцієнт рівномірності надходження грошей (K_{pn})	$K_{pn} = \frac{P_n}{N}$	показує частку середнього відхилення вхідного грошового потоку від його середнього значення у обсязі вхідного грошового потоку

Показник	Алгоритм розрахунку	Економічна сутність показника
Коефіцієнт рівномірності витрачання грошей (K_{pe})	$K_{pe} = \frac{P_e}{V}$	показує частку середнього відхилення вихідного грошового потоку від його середнього значення у загальному обсязі вихідного грошового потоку
Коефіцієнт синхронності вхідних і вихідних грошових потоків (K_c)	$K_c = \frac{C_{en}}{V}$	показує, яку частку становить середнє відхилення між вхідним та вихідним грошовим потоком у загальному вихідному грошовому потоці. При наближенні значення до нуля стан грошового обороту є нормальним
Синхронність вхідних і вихідних грошових потоків (C_{en})	$C_{en} = \sqrt{\frac{\sum_{t=1}^n (N_n - V_n)^2}{n}}$	показує відповідність у часі та за обсягами вхідних та вихідних грошових потоків підприємства. Значення показника повинно наближатися до нуля. Це свідчить про узгодженість вхідних та вихідних потоків за обсягами, їх нормальний розподіл за часом, тобто про синхронність грошових потоків

де N – надходження грошей; V – витрачання грошей; n – кількість періодів, $\bar{N}$ – середній розмір надходження грошей, $\bar{V}$ – середній розмір витрачання грошей.

5. Аналіз якості, ліквідності та ефективності грошових потоків підприємства

Якість чистого грошового потоку – це узагальнена характеристика структури джерел формування чистого грошового потоку підприємства.

Якість грошового потоку може бути оцінена двома методами: на основі співвідношень чистих потоків у розрізі окремих видів діяльності; на основі аналізу структури надходжень і витрачань коштів.

Відповідно до першого методу виділяють три види якості чистого грошового потоку, порядок оцінки яких та характеристика подано в таблиці 7.4.

При використанні другого методу оцінки якості чистого грошового потоку необхідно звернути особливу увагу на зміну суми і питомої ваги грошових надходжень від реалізації продукції:

– **висока якість чистого грошового потоку** характеризується зростанням питомої ваги чистого прибутку, отриманого за рахунок збільшення випуску продукції і зниження його собівартості;

Показник	Алгоритм розрахунку	Економічна сутність показника
Коефіцієнт рівномірності витрачання грошей (K_{pe})	$K_{pe} = \frac{P_e}{V}$	показує частку середнього відхилення вихідного грошового потоку від його середнього значення у загальному обсязі вихідного грошового потоку
Коефіцієнт синхронності вхідних і вихідних грошових потоків (K_c)	$K_c = \frac{C_{en}}{V}$	показує, яку частку становить середнє відхилення між вхідним та вихідним грошовим потоком у загальному вихідному грошовому потоці. При наближенні значення до нуля стан грошового обороту є нормальним
Синхронність вхідних і вихідних грошових потоків (C_{en})	$C_{en} = \sqrt{\frac{\sum_{t=1}^n (N_n - V_n)^2}{n}}$	показує відповідність у часі та за обсягами вхідних та вихідних грошових потоків підприємства. Значення показника повинно наближатися до нуля. Це свідчить про узгодженість вхідних та вихідних потоків за обсягами, їх нормальний розподіл за часом, тобто про синхронність грошових потоків

де N – надходження грошей; V – витрачання грошей; n – кількість періодів, $\bar{N}$ – середній розмір надходження грошей, $\bar{V}$ – середній розмір витрачання грошей.

5. Аналіз якості, ліквідності та ефективності грошових потоків підприємства

Якість чистого грошового потоку – це узагальнена характеристика структури джерел формування чистого грошового потоку підприємства.

Якість грошового потоку може бути оцінена двома методами: на основі співвідношень чистих потоків у розрізі окремих видів діяльності; на основі аналізу структури надходжень і витрачань коштів.

Відповідно до першого методу виділяють три види якості чистого грошового потоку, порядок оцінки яких та характеристика подано в таблиці 7.4.

При використанні другого методу оцінки якості чистого грошового потоку необхідно звернути особливу увагу на зміну суми і питомої ваги грошових надходжень від реалізації продукції:

– **висока якість чистого грошового потоку** характеризується зростанням питомої ваги чистого прибутку, отриманого за рахунок збільшення випуску продукції і зниження його собівартості;

– **низька якість чистого грошового потоку** – за рахунок збільшення частки чистого прибутку, пов'язаного зі зростанням цін на продукцію, здійсненням іншої операційної діяльності.

Таблиця 7.4

Оцінка якості грошового потоку підприємства на основі співвідношень чистих потоків у розрізі видів діяльності

Вид якості	Алгоритм оцінки	Характеристика
Висока	$ЧГП_{Од} > 0$ $ЧГП_{Ид} < 0$ $ЧГП_{Фд} < 0$ $ЧГП_{ЗАГ} > 0$	операційна діяльність підприємства забезпечує достатню кількість коштів для здійснення операційних витрат, фінансування інвестиційних потреб і для здійснення платежів за фінансовою діяльністю
Нормальна	$ЧГП_{Од} > 0$ $ЧГП_{Ид} < 0$ $ЧГП_{Фд} > 0$ $ЧГП_{ЗАГ} > 0$	підприємство здійснює інвестиції за рахунок коштів отриманих від операційної діяльності і залучених кредитів або додаткових вкладень власників
Кризова	$ЧГП_{Од} < 0$ $ЧГП_{Ид} > 0$ $ЧГП_{Фд} > 0$ $ЧГП_{ЗАГ} < 0$	підприємство фінансує операційні виплати за рахунок надходжень від інвестиційної та фінансової діяльності. Така структура грошових потоків припустима тільки для новостворених підприємств

Наступним напрямом аналізу грошових потоків є визначення рівня їх ліквідності. Аналіз ліквідності чистого грошового потоку дозволяє дослідити можливості підприємства щодо здійснення необхідних платежів і виконання фінансових зобов'язань. Рівень ліквідності чистого грошового потоку підприємства оцінюється на основі показників, алгоритм розрахунку яких подано в таблиці 7.5.

Таблиця 7.5

Характеристика показників ліквідності чистого грошового потоку підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Характеристика показника
Коефіцієнти ліквідності грошових потоків підприємства		
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	<u>Грошові надходження</u> Грошові витрачання	характеризує забезпеченість витрачання грошей їх надходженням. Якщо даний показник менше 1, то підприємству необхідно вживати заходи для додаткового залучення інвестиційних ресурсів

– **низька якість чистого грошового потоку** – за рахунок збільшення частки чистого прибутку, пов'язаного зі зростанням цін на продукцію, здійсненням іншої операційної діяльності.

Таблиця 7.4

Оцінка якості грошового потоку підприємства на основі співвідношень чистих потоків у розрізі видів діяльності

Вид якості	Алгоритм оцінки	Характеристика
Висока	$ЧГП_{Од} > 0$ $ЧГП_{Ид} < 0$ $ЧГП_{Фд} < 0$ $ЧГП_{ЗАГ} > 0$	операційна діяльність підприємства забезпечує достатню кількість коштів для здійснення операційних витрат, фінансування інвестиційних потреб і для здійснення платежів за фінансовою діяльністю
Нормальна	$ЧГП_{Од} > 0$ $ЧГП_{Ид} < 0$ $ЧГП_{Фд} > 0$ $ЧГП_{ЗАГ} > 0$	підприємство здійснює інвестиції за рахунок коштів отриманих від операційної діяльності і залучених кредитів або додаткових вкладень власників
Кризова	$ЧГП_{Од} < 0$ $ЧГП_{Ид} > 0$ $ЧГП_{Фд} > 0$ $ЧГП_{ЗАГ} < 0$	підприємство фінансує операційні виплати за рахунок надходжень від інвестиційної та фінансової діяльності. Така структура грошових потоків припустима тільки для новостворених підприємств

Наступним напрямом аналізу грошових потоків є визначення рівня їх ліквідності. Аналіз ліквідності чистого грошового потоку дозволяє дослідити можливості підприємства щодо здійснення необхідних платежів і виконання фінансових зобов'язань. Рівень ліквідності чистого грошового потоку підприємства оцінюється на основі показників, алгоритм розрахунку яких подано в таблиці 7.5.

Таблиця 7.5

Характеристика показників ліквідності чистого грошового потоку підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Характеристика показника
Коефіцієнти ліквідності грошових потоків підприємства		
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	<u>Грошові надходження</u> Грошові витрачання	характеризує забезпеченість витрачання грошей їх надходженням. Якщо даний показник менше 1, то підприємству необхідно вживати заходи для додаткового залучення інвестиційних ресурсів

Показник	Алгоритм розрахунку	Характеристика показника
	Сума валового вхідного грошового потоку – (Залишок коштів на кінець періоду – Залишок коштів на початок періоду) Сума валового вихідного грошового потоку	
Коефіцієнт відношення грошових надходжень до чистого грошового потоку	<u>Грошові надходження</u> Чистий грошовий потік	характеризує, який обсяг грошових надходжень потрібний для отримання 1 гривні чистого грошового потоку
Коефіцієнт інкасації дебіторської заборгованості	<u>Грошові надходження</u> Дебіторська заборгованість	характеризує ступінь обертання дебіторської заборгованості на основі грошових надходжень
Коефіцієнт покриття кредиторської заборгованості надходженнями грошей	<u>Грошові надходження</u> Кредиторська заборгованість	характеризує здатність підприємства виконувати поточні зобов'язання за рахунок надходження грошей
Коефіцієнт поповнення грошових коштів	<u>Грошові надходження</u> Залишок грошових коштів	характеризує ступінь збільшення залишку грошових коштів
Коефіцієнт обертання оборотних активів на основі грошових надходжень	<u>Грошові надходження</u> Оборотні активи	характеризує ступінь обертання оборотних активів підприємства на основі грошових надходжень

Досить важливе значення має оцінка ефективності грошових потоків, метою якої є визначення результативності їх формування та використання, а також виявлення впливу на фінансовий стан і забезпечення сталого економічного зростання підприємства. Ефективне формування грошових потоків означає таке співвідношення між надходженнями і витратами грошових коштів, яке формує вхідний чистий грошовий потік та забезпечує отримання чистого прибутку. У табл. 7.6 подано характеристику показників аналізу ефективності грошових потоків підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Характеристика показника
	Сума валового вхідного грошового потоку – (Залишок коштів на кінець періоду – Залишок коштів на початок періоду) Сума валового вихідного грошового потоку	
Коефіцієнт відношення грошових надходжень до чистого грошового потоку	<u>Грошові надходження</u> Чистий грошовий потік	характеризує, який обсяг грошових надходжень потрібний для отримання 1 гривні чистого грошового потоку
Коефіцієнт інкасації дебіторської заборгованості	<u>Грошові надходження</u> Дебіторська заборгованість	характеризує ступінь обертання дебіторської заборгованості на основі грошових надходжень
Коефіцієнт покриття кредиторської заборгованості надходженнями грошей	<u>Грошові надходження</u> Кредиторська заборгованість	характеризує здатність підприємства виконувати поточні зобов'язання за рахунок надходження грошей
Коефіцієнт поповнення грошових коштів	<u>Грошові надходження</u> Залишок грошових коштів	характеризує ступінь збільшення залишку грошових коштів
Коефіцієнт обертання оборотних активів на основі грошових надходжень	<u>Грошові надходження</u> Оборотні активи	характеризує ступінь обертання оборотних активів підприємства на основі грошових надходжень

Досить важливе значення має оцінка ефективності грошових потоків, метою якої є визначення результативності їх формування та використання, а також виявлення впливу на фінансовий стан і забезпечення сталого економічного зростання підприємства. Ефективне формування грошових потоків означає таке співвідношення між надходженнями і витратами грошових коштів, яке формує вхідний чистий грошовий потік та забезпечує отримання чистого прибутку. У табл. 7.6 подано характеристику показників аналізу ефективності грошових потоків підприємства

Таблиця 7.6

Характеристика показників ефективності грошових потоків підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Характеристика показника
Коефіцієнт притоку грошових коштів	<u>Чистий грошовий потік</u> Грошові надходження	характеризує скільки гривень чистого грошового потоку генерує 1 гривня грошових надходжень
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	<u>Чистий грошовий потік</u> Грошові витрачання	характеризує скільки гривень чистого грошового потоку забезпечує 1 гривня грошових виплат
Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку	Чистий грошовий потік – <u>Виплачені дивіденди</u> Приріст реальних інвестицій – Приріст довгострокових фінансових інвестицій	показує частку чистого грошового потоку спрямованого на заміну активів зростання виробництва, і вважається достатнім на рівні 8-10%
Коефіцієнт покриття дебіторської заборгованості чистим грошовим потоком	<u>Чистий грошовий потік</u> Дебіторська заборгованість	чистим грошовим потоком – характеризує скільки гривень чистого грошового потоку припадає на 1 гривню майбутніх грошових надходжень
Коефіцієнт забезпечення кредиторської заборгованості чистим грошовим потоком	<u>Чистий грошовий потік</u> Кредиторська заборгованість	характеризує ступінь покриття кредиторської заборгованості чистим грошовим потоком підприємства
Коефіцієнт чистого поповнення грошових коштів	<u>Чистий грошовий потік</u> Залишок коштів	характеризує ступінь поповнення залишку коштів підприємства за рахунок чистого грошового потоку
Коефіцієнт ефективності використання оборотних активів на основі чистого грошового потоку	<u>Чистий грошовий потік</u> Оборотні активи	характеризує розмір чистого грошового потоку, що генерується 1 гривнею оборотних активів підприємства

На збалансованість, ліквідність та ефективність формування грошових потоків підприємства справляє вплив ряд внутрішніх та зовнішніх факторів, які наведено на рис. 7.2.

Таблиця 7.6

Характеристика показників ефективності грошових потоків підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Характеристика показника
Коефіцієнт притоку грошових коштів	<u>Чистий грошовий потік</u> Грошові надходження	характеризує скільки гривень чистого грошового потоку генерує 1 гривня грошових надходжень
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	<u>Чистий грошовий потік</u> Грошові витрачання	характеризує скільки гривень чистого грошового потоку забезпечує 1 гривня грошових виплат
Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку	Чистий грошовий потік – <u>Виплачені дивіденди</u> Приріст реальних інвестицій – Приріст довгострокових фінансових інвестицій	показує частку чистого грошового потоку спрямованого на заміну активів зростання виробництва, і вважається достатнім на рівні 8-10%
Коефіцієнт покриття дебіторської заборгованості чистим грошовим потоком	<u>Чистий грошовий потік</u> Дебіторська заборгованість	чистим грошовим потоком – характеризує скільки гривень чистого грошового потоку припадає на 1 гривню майбутніх грошових надходжень
Коефіцієнт забезпечення кредиторської заборгованості чистим грошовим потоком	<u>Чистий грошовий потік</u> Кредиторська заборгованість	характеризує ступінь покриття кредиторської заборгованості чистим грошовим потоком підприємства
Коефіцієнт чистого поповнення грошових коштів	<u>Чистий грошовий потік</u> Залишок коштів	характеризує ступінь поповнення залишку коштів підприємства за рахунок чистого грошового потоку
Коефіцієнт ефективності використання оборотних активів на основі чистого грошового потоку	<u>Чистий грошовий потік</u> Оборотні активи	характеризує розмір чистого грошового потоку, що генерується 1 гривнею оборотних активів підприємства

На збалансованість, ліквідність та ефективність формування грошових потоків підприємства справляє вплив ряд внутрішніх та зовнішніх факторів, які наведено на рис. 7.2.

Рис. 7.2. Фактори формування грошових потоків підприємства

Практичне заняття

Мета: ознайомитись з основними напрямками аналізу грошових потоків підприємства. Провести факторний аналіз формування чистих грошових потоків від операційної, фінансової, інвестиційної діяльності, впливу руху грошових коштів на формування прибутку до зміни в чистих оборотних активах підприємства, вивчити склад і структуру вхідних і вихідних грошових потоків підприємства. Визначити систему відносних показників аналізу грошових потоків підприємства

Питання для підготовки та обговорення

1. Економічна сутність, цілі та значення аналізу грошових потоків підприємства.
2. Класифікація грошових потоків підприємства.
3. Порядок формування чистого грошового потоку підприємства.
4. Аналіз особливостей формування грошових потоків на підприємстві, зміст та послідовність його здійснення.
5. Аналіз рівномірності та синхронності грошових потоків підприємства.

Рис. 7.2. Фактори формування грошових потоків підприємства

Практичне заняття

Мета: ознайомитись з основними напрямками аналізу грошових потоків підприємства. Провести факторний аналіз формування чистих грошових потоків від операційної, фінансової, інвестиційної діяльності, впливу руху грошових коштів на формування прибутку до зміни в чистих оборотних активах підприємства, вивчити склад і структуру вхідних і вихідних грошових потоків підприємства. Визначити систему відносних показників аналізу грошових потоків підприємства

Питання для підготовки та обговорення

1. Економічна сутність, цілі та значення аналізу грошових потоків підприємства.
2. Класифікація грошових потоків підприємства.
3. Порядок формування чистого грошового потоку підприємства.
4. Аналіз особливостей формування грошових потоків на підприємстві, зміст та послідовність його здійснення.
5. Аналіз рівномірності та синхронності грошових потоків підприємства.

6. Методичні підходи до аналізу якості, ліквідності та ефективності формування грошових потоків підприємства.

7. Класифікація факторів, що впливають на формування грошового потоку підприємства.

Розрахунково-аналітичні завдання

Задача 1

За наведеними даними визначте чистий рух коштів на кінець звітнього періоду.

Таблиця 7.7

Рух коштів підприємства, млн. грн.

№ з/п	Найменування статті	За попередній період	За звітний період
1.	Обсяг продаж	–	5000
2.	Змінні витрати		3500
3.	Операційні витрати	2500	320
4.	Відсотки за кредитами	50	500
5.	Податки та інші витрати	–	150
6.	Чистий рух від операційної діяльності		
7.	Придбання активів	12500	–
8.	Надходження від продажу активів	–	–
9.	Чистий рух від інвестиційної діяльності		
10.	Акціонерний капітал	7520	–
11.	Позиковий капітал	9000	–
12.	Виплати в погашення позик	–	–
13.	Виплати дивідендів	–	50
14.	Чистий рух від фінансової діяльності		
15.	Cash–Flow на початок періоду	0	
16.	Чистий рух на кінець періоду		

Задача 2

На підставі консолідованого балансу на початок та на кінець року складіть Звіт про рух грошових коштів. За поточний рік підприємство придбало основних засобів на суму 150 млн. грн., амортизація становила 30 млн. грн., чистий прибуток – 76 млн. грн., виплати дивідендів – 20 млн. грн. За станом руху грошових коштів зробіть висновки щодо якості управління підприємством.

6. Методичні підходи до аналізу якості, ліквідності та ефективності формування грошових потоків підприємства.

7. Класифікація факторів, що впливають на формування грошового потоку підприємства.

Розрахунково-аналітичні завдання

Задача 1

За наведеними даними визначте чистий рух коштів на кінець звітнього періоду.

Таблиця 7.7

Рух коштів підприємства, млн. грн.

№ з/п	Найменування статті	За попередній період	За звітний період
1.	Обсяг продаж	–	5000
2.	Змінні витрати		3500
3.	Операційні витрати	2500	320
4.	Відсотки за кредитами	50	500
5.	Податки та інші витрати	–	150
6.	Чистий рух від операційної діяльності		
7.	Придбання активів	12500	–
8.	Надходження від продажу активів	–	–
9.	Чистий рух від інвестиційної діяльності		
10.	Акціонерний капітал	7520	–
11.	Позиковий капітал	9000	–
12.	Виплати в погашення позик	–	–
13.	Виплати дивідендів	–	50
14.	Чистий рух від фінансової діяльності		
15.	Cash–Flow на початок періоду	0	
16.	Чистий рух на кінець періоду		

Задача 2

На підставі консолідованого балансу на початок та на кінець року складіть Звіт про рух грошових коштів. За поточний рік підприємство придбало основних засобів на суму 150 млн. грн., амортизація становила 30 млн. грн., чистий прибуток – 76 млн. грн., виплати дивідендів – 20 млн. грн. За станом руху грошових коштів зробіть висновки щодо якості управління підприємством.

Таблиця 7.8

Консолідований баланс, млн. грн.

Найменування статті	На початок року	На кінець року
Активи		
Основні засоби за первісною вартістю	150	300
Амортизаційні відрахування	52	82
Основні засоби за залишковою вартістю	98	218
Запаси	106	150
Дебіторська заборгованість	44	60
Поточні фінансові інвестиції	22	0
Гроші	30	14
Активи разом	?	?
Пасиви		
Зареєстрований капітал	76	128
Нерозподілений прибуток	134	190
Довгострокові зобов'язання	16	52
Кредиторська заборгованість	30	36
Векселі видані	30	6
Інші короткострокові зобов'язання	14	30
Пасиви разом	?	?

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте зміст поняття «грошовий потік».
2. Як класифікуються грошові потоки?
3. Що є інформаційною базою аналізу руху грошей?
4. У чому сутність й аналітична цінність прямого й непрямого методів складання Звіту про рух грошових коштів?
5. Як оцінюється якість грошового потоку підприємства?
6. За допомогою яких показників можна оцінити збалансованість вхідних і вихідних грошових потоків?
7. Надайте характеристику показникам оцінки ліквідності грошових потоків підприємства?

Таблиця 7.8

Консолідований баланс, млн. грн.

Найменування статті	На початок року	На кінець року
Активи		
Основні засоби за первісною вартістю	150	300
Амортизаційні відрахування	52	82
Основні засоби за залишковою вартістю	98	218
Запаси	106	150
Дебіторська заборгованість	44	60
Поточні фінансові інвестиції	22	0
Гроші	30	14
Активи разом	?	?
Пасиви		
Зареєстрований капітал	76	128
Нерозподілений прибуток	134	190
Довгострокові зобов'язання	16	52
Кредиторська заборгованість	30	36
Векселі видані	30	6
Інші короткострокові зобов'язання	14	30
Пасиви разом	?	?

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте зміст поняття «грошовий потік».
2. Як класифікуються грошові потоки?
3. Що є інформаційною базою аналізу руху грошей?
4. У чому сутність й аналітична цінність прямого й непрямого методів складання Звіту про рух грошових коштів?
5. Як оцінюється якість грошового потоку підприємства?
6. За допомогою яких показників можна оцінити збалансованість вхідних і вихідних грошових потоків?
7. Надайте характеристику показникам оцінки ліквідності грошових потоків підприємства?

8. На основі розрахунку яких показників здійснюється оцінка ефективності формування та використання грошових потоків підприємства?

9. Які внутрішні фактори впливають на формування грошових потоків підприємства?

10. Визначте, які зовнішні фактори справляють позитивний вплив на формування грошових потоків підприємства, а які негативний?

Тести

1. Мета аналізу грошових потоків полягає у:

- а) вивченні обсягів та джерел грошей, що надходять на підприємство;
- б) оцінці здатності підприємства акумулювати гроші у необхідному обсязі і в установлені строки, необхідні для здійснення запланованих витрат;
- в) виявленні причин невідповідності між величиною отриманого прибутку та фактичною наявністю грошей;
- г) оптимізації залишку коштів підприємства.

2. За масштабами обслуговування господарського процесу виділяють такі види грошових потоків:

- а) рівномірний, нерівномірний;
- б) регулярний, дискретний;
- в) підприємства в цілому, за окремими видами господарської діяльності, за окремими структурними підрозділами, за окремими господарськими операціями;
- г) валовий, чистий.

3. Встановіть відповідність між етапами аналізу грошових потоків та їх змістом:

а) аналіз обсягу та динаміки грошових потоків	1) дослідження узгодженості обсягів надходжень і витрачання грошей
б) аналіз джерел формування та напрямів використання грошей	2) визначення загальних обсягів грошових потоків, основних тенденцій та пропорцій їх розподілу
в) аналіз збалансованості грошових потоків	3) дослідження можливостей підприємства щодо здійснення поточних платежів та виконання фінансових зобов'язань
г) аналіз ліквідності грошових потоків	4) проведення кількісної оцінки основних чинників, що впливають на формування грошових потоків

8. На основі розрахунку яких показників здійснюється оцінка ефективності формування та використання грошових потоків підприємства?

9. Які внутрішні фактори впливають на формування грошових потоків підприємства?

10. Визначте, які зовнішні фактори справляють позитивний вплив на формування грошових потоків підприємства, а які негативний?

Тести

1. Мета аналізу грошових потоків полягає у:

- а) вивченні обсягів та джерел грошей, що надходять на підприємство;
- б) оцінці здатності підприємства акумулювати гроші у необхідному обсязі і в установлені строки, необхідні для здійснення запланованих витрат;
- в) виявленні причин невідповідності між величиною отриманого прибутку та фактичною наявністю грошей;
- г) оптимізації залишку коштів підприємства.

2. За масштабами обслуговування господарського процесу виділяють такі види грошових потоків:

- а) рівномірний, нерівномірний;
- б) регулярний, дискретний;
- в) підприємства в цілому, за окремими видами господарської діяльності, за окремими структурними підрозділами, за окремими господарськими операціями;
- г) валовий, чистий.

3. Встановіть відповідність між етапами аналізу грошових потоків та їх змістом:

а) аналіз обсягу та динаміки грошових потоків	1) дослідження узгодженості обсягів надходжень і витрачання грошей
б) аналіз джерел формування та напрямів використання грошей	2) визначення загальних обсягів грошових потоків, основних тенденцій та пропорцій їх розподілу
в) аналіз збалансованості грошових потоків	3) дослідження можливостей підприємства щодо здійснення поточних платежів та виконання фінансових зобов'язань
г) аналіз ліквідності грошових потоків	4) проведення кількісної оцінки основних чинників, що впливають на формування грошових потоків

д) аналіз ефективності грошових потоків	5) вивчення структури вхідного та вихідного грошового потоку в розрізі видів діяльності
е) аналіз факторів формування грошових потоків	6) визначення ефективності формування та використання грошових потоків

4. Встановіть відповідність між методами та порядком розрахунку чистого грошового потоку від операційної діяльності:

а) прямий метод	1) $ДР_{РП} + Нп + ЦФ + ІН_{ОД} - П_{ТМЦ} - ЗП - ПП - ІВ_{ОД}$ де $ДР_{РП}$ – доход від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); $Нп$ – надходження від повернення податків і зборів; $ЦФ$ – цільове фінансування; $ІН_{ОД}$ – сума інших надходжень від операційної діяльності; $П_{ТМЦ}$ – сума коштів, виплачена за придбані товарно-матеріальні цінності; $ЗП$ – сума виплаченої заробітної плати персоналу підприємства та відрахування на соціальні заходи; $ПП$ – сума податкових платежів; $ІВ_{ОД}$ – сума інших виплат від операційної діяльності
б) непрямий метод	2) $ФР_{оп} + Ам + \Delta Д_3 + \Delta З_{ТМЦ} + \Delta К_3 + \Delta ДМП + \Delta Р + \Delta АВ_{од} + \Delta АВ_в$ де $ФР_{оп}$ – фінансовий результат до оподаткування; $Ам$ – сума амортизації основних засобів і нематеріальних активів; $\Delta Д_3$ – зміна суми дебіторської заборгованості; $\Delta З_{ТМЦ}$ – зміна суми запасів і ПДВ за придбаними цінностями, що входять до складу оборотних активів; $\Delta К_3$ – зміна суми кредиторської заборгованості; $\Delta ДМП$ – зміна суми доходів майбутніх періодів; $\Delta Р$ – зміна суми резерву майбутніх витрат і платежів; $\Delta АВ_{од}$ – зміна суми одержаних авансів; $\Delta АВ_в$ – зміна суми виданих авансів

5. Якість грошового потоку оцінюється як нормальна якщо:

- а) $ЧГП_{ОД} > 0$
 $ЧГП_{ІД} < 0$
 $ЧГП_{ФД} < 0$

д) аналіз ефективності грошових потоків	5) вивчення структури вхідного та вихідного грошового потоку в розрізі видів діяльності
е) аналіз факторів формування грошових потоків	6) визначення ефективності формування та використання грошових потоків

4. Встановіть відповідність між методами та порядком розрахунку чистого грошового потоку від операційної діяльності:

а) прямий метод	1) $ДР_{РП} + Нп + ЦФ + ІН_{ОД} - П_{ТМЦ} - ЗП - ПП - ІВ_{ОД}$ де $ДР_{РП}$ – доход від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); $Нп$ – надходження від повернення податків і зборів; $ЦФ$ – цільове фінансування; $ІН_{ОД}$ – сума інших надходжень від операційної діяльності; $П_{ТМЦ}$ – сума коштів, виплачена за придбані товарно-матеріальні цінності; $ЗП$ – сума виплаченої заробітної плати персоналу підприємства та відрахування на соціальні заходи; $ПП$ – сума податкових платежів; $ІВ_{ОД}$ – сума інших виплат від операційної діяльності
б) непрямий метод	2) $ФР_{оп} + Ам + \Delta Д_3 + \Delta З_{ТМЦ} + \Delta К_3 + \Delta ДМП + \Delta Р + \Delta АВ_{од} + \Delta АВ_в$ де $ФР_{оп}$ – фінансовий результат до оподаткування; $Ам$ – сума амортизації основних засобів і нематеріальних активів; $\Delta Д_3$ – зміна суми дебіторської заборгованості; $\Delta З_{ТМЦ}$ – зміна суми запасів і ПДВ за придбаними цінностями, що входять до складу оборотних активів; $\Delta К_3$ – зміна суми кредиторської заборгованості; $\Delta ДМП$ – зміна суми доходів майбутніх періодів; $\Delta Р$ – зміна суми резерву майбутніх витрат і платежів; $\Delta АВ_{од}$ – зміна суми одержаних авансів; $\Delta АВ_в$ – зміна суми виданих авансів

5. Якість грошового потоку оцінюється як нормальна якщо:

- а) $ЧГП_{ОД} > 0$
 $ЧГП_{ІД} < 0$
 $ЧГП_{ФД} < 0$

- $ЧГП_{ЗАГ} > 0$;
 б) $ЧГП_{ОД} > 0$
 $ЧГП_{ІД} < 0$
 $ЧГП_{ФД} > 0$
 $ЧГП_{ЗАГ} > 0$;
 в) $ЧГП_{ОД} < 0$
 $ЧГП_{ІД} > 0$
 $ЧГП_{ФД} > 0$;
 г) $ЧГП_{ОД} > 0$
 $ЧГП_{ІД} < 0$
 $ЧГП_{ФД} < 0$
 $ЧГП_{ЗАГ} < 0$

де $ЧГП_{ОД}$ – чистий грошовий потік від операційної діяльності;
 $ЧГП_{ІД}$ – чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності;
 $ЧГП_{ФД}$ – чистий грошовий потік від фінансової діяльності;
 $ЧГП_{ЗАГ}$ – чистий грошовий потік підприємства.

6. Якщо операційна діяльність підприємства забезпечує достатню кількість коштів для здійснення операційних витрат, фінансування інвестиційних потреб і для здійснення платежів за фінансовою діяльністю, то якість грошового потоку оцінюється як:

- а) висока;
 б) нормальна;
 в) низька
 г) кризова.

7. Який показник, що використовується в процесі аналізу грошових потоків, показує як вхідний грошовий потік розподіляється у часі протягом звітного періоду:

- а) ліквідність грошового потоку;
 б) рівномірність надходження грошей;
 в) ефективність грошового потоку;
 г) синхронність вхідних та вихідних грошових потоків.

8. Який показник ліквідності чистого грошового потоку підприємства характеризує ступінь збільшення залишку грошових коштів:

- а) коефіцієнт ліквідності грошового потоку;
 б) коефіцієнт відношення грошових надходжень до чистого грошового потоку;
 в) коефіцієнт поповнення грошових коштів;
 г) коефіцієнт обертання оборотних активів на основі грошових надходжень.

- $ЧГП_{ЗАГ} > 0$;
 б) $ЧГП_{ОД} > 0$
 $ЧГП_{ІД} < 0$
 $ЧГП_{ФД} > 0$
 $ЧГП_{ЗАГ} > 0$;
 в) $ЧГП_{ОД} < 0$
 $ЧГП_{ІД} > 0$
 $ЧГП_{ФД} > 0$;
 г) $ЧГП_{ОД} > 0$
 $ЧГП_{ІД} < 0$
 $ЧГП_{ФД} < 0$
 $ЧГП_{ЗАГ} < 0$

де $ЧГП_{ОД}$ – чистий грошовий потік від операційної діяльності;
 $ЧГП_{ІД}$ – чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності;
 $ЧГП_{ФД}$ – чистий грошовий потік від фінансової діяльності;
 $ЧГП_{ЗАГ}$ – чистий грошовий потік підприємства.

6. Якщо операційна діяльність підприємства забезпечує достатню кількість коштів для здійснення операційних витрат, фінансування інвестиційних потреб і для здійснення платежів за фінансовою діяльністю, то якість грошового потоку оцінюється як:

- а) висока;
 б) нормальна;
 в) низька
 г) кризова.

7. Який показник, що використовується в процесі аналізу грошових потоків, показує як вхідний грошовий потік розподіляється у часі протягом звітного періоду:

- а) ліквідність грошового потоку;
 б) рівномірність надходження грошей;
 в) ефективність грошового потоку;
 г) синхронність вхідних та вихідних грошових потоків.

8. Який показник ліквідності чистого грошового потоку підприємства характеризує ступінь збільшення залишку грошових коштів:

- а) коефіцієнт ліквідності грошового потоку;
 б) коефіцієнт відношення грошових надходжень до чистого грошового потоку;
 в) коефіцієнт поповнення грошових коштів;
 г) коефіцієнт обертання оборотних активів на основі грошових надходжень.

9. Коефіцієнт ліквідності грошового потоку розраховується як відношення:

- а) обсягу грошових надходжень до чистого грошового потоку;
- б) обсягу грошових надходжень до обсягу грошових витрачань;
- в) обсягу грошових надходжень до залишку коштів;
- г) обсягу грошових *надходжень до вартості оборотних активів.*

10. Коефіцієнт ефективності грошового потоку розраховується як відношення:

- а) чистого грошового потоку до суми грошових надходжень;
- б) чистого грошового потоку до вартості оборотних активів;
- в) чистого грошового потоку до обсягу грошових витрачань;
- г) чистого грошового потоку до залишку коштів.

9. Коефіцієнт ліквідності грошового потоку розраховується як відношення:

- а) обсягу грошових надходжень до чистого грошового потоку;
- б) обсягу грошових надходжень до обсягу грошових витрачань;
- в) обсягу грошових надходжень до залишку коштів;
- г) обсягу грошових *надходжень до вартості оборотних активів.*

10. Коефіцієнт ефективності грошового потоку розраховується як відношення:

- а) чистого грошового потоку до суми грошових надходжень;
- б) чистого грошового потоку до вартості оборотних активів;
- в) чистого грошового потоку до обсягу грошових витрачань;
- г) чистого грошового потоку до залишку коштів.

Тема 8

АНАЛІЗ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Сутність і значення аналізу ділової активності підприємства.*
2. *Фінансовий і операційний цикл підприємства.*
3. *Аналіз виробництва і реалізації продукції.*
4. *Аналіз витрат підприємства.*
5. *Оцінка стійкості економічного зростання.*

1. Сутність і значення аналізу ділової активності підприємства

Своєчасний та повний аналіз ділової активності сприяє уникненню кризових явищ у виробничо-фінансовій діяльності підприємства, забезпеченню стійкого економічного зростання, мінімізує ризик неефективної діяльності в умовах економічної нестабільності ринкового середовища та конкуренції.

Ділова активність доволі широке поняття й охоплює практично всі аспекти роботи підприємства та передбачає оцінку ринкової ситуації, яка характеризується обсягом виробництва, інвестицій, кількістю і розміром угод, станом портфелю замовлень, динамікою зайнятості, цін, завантаження виробничих потужностей, що в кінцевому підсумку у фінансовому аспекті проявляється, передусім, у швидкості обороту його коштів. Ділова активність – характеризує рівень ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів, які впливають на фінансовий результат діяльності підприємства.

Виділяють ділову активність підприємств щодо мобілізації внутрішніх ресурсів економічного зростання та активність у зовнішньому економічному середовищі.

Внутрішня активність виражається у зростанні економічного потенціалу підприємств чи підвищенні ефективності його використання. Аналіз і оцінка внутрішньої ділової активності здійснюється у кількісному і якісному вимірах.

Кількісні параметри оцінки ділової активності виражені динамікою показників виробничо-фінансової діяльності підприємств, що характеризують зміну обсягів виробництва і реалізації продукції, витрат підприємства і швидкості обороту його коштів. Кількісна оцінка і аналіз ділової активності можуть бути здійснені за двома напрямками:

- ступінь виконання плану за основними показниками, що забезпечують задані темпи їх зростання;

Тема 8

АНАЛІЗ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Сутність і значення аналізу ділової активності підприємства.*
2. *Фінансовий і операційний цикл підприємства.*
3. *Аналіз виробництва і реалізації продукції.*
4. *Аналіз витрат підприємства.*
5. *Оцінка стійкості економічного зростання.*

1. Сутність і значення аналізу ділової активності підприємства

Своєчасний та повний аналіз ділової активності сприяє уникненню кризових явищ у виробничо-фінансовій діяльності підприємства, забезпеченню стійкого економічного зростання, мінімізує ризик неефективної діяльності в умовах економічної нестабільності ринкового середовища та конкуренції.

Ділова активність доволі широке поняття й охоплює практично всі аспекти роботи підприємства та передбачає оцінку ринкової ситуації, яка характеризується обсягом виробництва, інвестицій, кількістю і розміром угод, станом портфелю замовлень, динамікою зайнятості, цін, завантаження виробничих потужностей, що в кінцевому підсумку у фінансовому аспекті проявляється, передусім, у швидкості обороту його коштів. Ділова активність – характеризує рівень ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів, які впливають на фінансовий результат діяльності підприємства.

Виділяють ділову активність підприємств щодо мобілізації внутрішніх ресурсів економічного зростання та активність у зовнішньому економічному середовищі.

Внутрішня активність виражається у зростанні економічного потенціалу підприємств чи підвищенні ефективності його використання. Аналіз і оцінка внутрішньої ділової активності здійснюється у кількісному і якісному вимірах.

Кількісні параметри оцінки ділової активності виражені динамікою показників виробничо-фінансової діяльності підприємств, що характеризують зміну обсягів виробництва і реалізації продукції, витрат підприємства і швидкості обороту його коштів. Кількісна оцінка і аналіз ділової активності можуть бути здійснені за двома напрямками:

- ступінь виконання плану за основними показниками, що забезпечують задані темпи їх зростання;

- рівень ефективності використання ресурсів.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті виявляється, насамперед, у швидкості обороту його коштів. Аналіз ділової активності полягає в дослідженні рівнів і динаміки коефіцієнтів оборотності, які у загальному випадку являють собою відношення чистого доходу від реалізації продукції до середньої за період величини коштів або їх джерел.

Якість економічного зростання може характеризуватися узагальнюючими показниками, які визначають ступінь окупності (оборотності) активів і капіталу. До них варто віднести такі показники:

- коефіцієнт оборотності вкладеного капіталу;
- коефіцієнт оборотності власного капіталу;
- коефіцієнт оборотності оборотних активів (мобільних активів, виробничих запасів, готової продукції, дебіторської заборгованості) (табл. 8.1).

Таблиця 8.1

Алгоритм розрахунку показників ділової активності

Показник	Методика розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнт оборотності вкладеного капіталу (коефіцієнт трансформації)	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середньорічна вартість капіталу}}$	збільшення
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (коефіцієнт адекватності інвестування)	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}}$	збільшення
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середньорічна дебіторська заборгованість}}$	збільшення
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	$\frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середньорічна вартість матеріальних запасів}}$	збільшення
Коефіцієнт оборотності основних засобів	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середньорічна вартість основних засобів}}$	збільшення
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середньорічна вартість кредиторської заборгованості}}$	збільшення

Коефіцієнт оборотності вкладеного капіталу (коефіцієнт трансформації) – відображає швидкість обороту (у кількості оборотів за пе-

- рівень ефективності використання ресурсів.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті виявляється, насамперед, у швидкості обороту його коштів. Аналіз ділової активності полягає в дослідженні рівнів і динаміки коефіцієнтів оборотності, які у загальному випадку являють собою відношення чистого доходу від реалізації продукції до середньої за період величини коштів або їх джерел.

Якість економічного зростання може характеризуватися узагальнюючими показниками, які визначають ступінь окупності (оборотності) активів і капіталу. До них варто віднести такі показники:

- коефіцієнт оборотності вкладеного капіталу;
- коефіцієнт оборотності власного капіталу;
- коефіцієнт оборотності оборотних активів (мобільних активів, виробничих запасів, готової продукції, дебіторської заборгованості) (табл. 8.1).

Таблиця 8.1

Алгоритм розрахунку показників ділової активності

Показник	Методика розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнт оборотності вкладеного капіталу (коефіцієнт трансформації)	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середньорічна вартість капіталу}}$	збільшення
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (коефіцієнт адекватності інвестування)	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}}$	збільшення
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середньорічна дебіторська заборгованість}}$	збільшення
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	$\frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середньорічна вартість матеріальних запасів}}$	збільшення
Коефіцієнт оборотності основних засобів	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середньорічна вартість основних засобів}}$	збільшення
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середньорічна вартість кредиторської заборгованості}}$	збільшення

Коефіцієнт оборотності вкладеного капіталу (коефіцієнт трансформації) – відображає швидкість обороту (у кількості оборотів за пе-

ріод) сукупного капіталу підприємства, тобто показує, скільки разів за аналізований період відбувається повний цикл виробництва й обігу, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна одиниця активів. Під час аналізу цього коефіцієнту необхідно звертати увагу на те, чи пов'язане його збільшення зі зменшенням балансової вартості основних засобів. Якщо такий факт має місце, це може свідчити про можливі проблеми підприємства з інвестиціями.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу (коефіцієнт адекватності інвестування) розраховується як відношення чистого доходу від реалізації до середньорічної величини власного капіталу підприємства. Він свідчить про те, на скільки масштаб діяльності підприємства забезпечується власним капіталом. Якщо в аналізованого підприємства цей коефіцієнт значно перевищує середньо галузевий, це свідчить про те, що підприємство максимальною мірою використовує кожен гривню вкладених власниками коштів.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості надає можливість визначити, скільки разів протягом періоду обсяги надходжень від реалізації можуть вмістити в собі середній залишок боргових прав. Підвищення оборотності дебіторської заборгованості свідчить про покращення платіжної дисципліни покупців: своєчасне погашення покупцями заборгованості перед підприємством і скорочення продажів з відстрочкою платежу. Значення даного показника залежить від кредитної політики підприємства, від ефективності системи контролю, що забезпечує своєчасність надходження оплати. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості оцінюють разом з оборотністю кредиторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості характеризує швидкість розрахунків з постачальниками та іншими кредиторами, які обслуговують поточну діяльність підприємства щодо придбання товарно-матеріальних цінностей. Підвищення даного показника в динаміці свідчить про покращення розрахунково-платіжної дисципліни підприємства у відносинах з постачальниками, бюджетом, позабюджетними фондами, персоналом підприємства, іншими кредиторами.

Позитивною тенденцією в організації розрахунків підприємства є перевищення коефіцієнтом оборотності дебіторської заборгованості коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості і навпаки, перевищення коефіцієнтом оборотності кредиторської заборгованості коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості є наслідком прорахунків підприємства в роботі з покупцями боржниками, зростанням обсягів комерційного кредитування.

ріод) сукупного капіталу підприємства, тобто показує, скільки разів за аналізований період відбувається повний цикл виробництва й обігу, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна одиниця активів. Під час аналізу цього коефіцієнту необхідно звертати увагу на те, чи пов'язане його збільшення зі зменшенням балансової вартості основних засобів. Якщо такий факт має місце, це може свідчити про можливі проблеми підприємства з інвестиціями.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу (коефіцієнт адекватності інвестування) розраховується як відношення чистого доходу від реалізації до середньорічної величини власного капіталу підприємства. Він свідчить про те, на скільки масштаб діяльності підприємства забезпечується власним капіталом. Якщо в аналізованого підприємства цей коефіцієнт значно перевищує середньо галузевий, це свідчить про те, що підприємство максимальною мірою використовує кожен гривню вкладених власниками коштів.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості надає можливість визначити, скільки разів протягом періоду обсяги надходжень від реалізації можуть вмістити в собі середній залишок боргових прав. Підвищення оборотності дебіторської заборгованості свідчить про покращення платіжної дисципліни покупців: своєчасне погашення покупцями заборгованості перед підприємством і скорочення продажів з відстрочкою платежу. Значення даного показника залежить від кредитної політики підприємства, від ефективності системи контролю, що забезпечує своєчасність надходження оплати. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості оцінюють разом з оборотністю кредиторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості характеризує швидкість розрахунків з постачальниками та іншими кредиторами, які обслуговують поточну діяльність підприємства щодо придбання товарно-матеріальних цінностей. Підвищення даного показника в динаміці свідчить про покращення розрахунково-платіжної дисципліни підприємства у відносинах з постачальниками, бюджетом, позабюджетними фондами, персоналом підприємства, іншими кредиторами.

Позитивною тенденцією в організації розрахунків підприємства є перевищення коефіцієнтом оборотності дебіторської заборгованості коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості і навпаки, перевищення коефіцієнтом оборотності кредиторської заборгованості коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості є наслідком прорахунків підприємства в роботі з покупцями боржниками, зростанням обсягів комерційного кредитування.

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів – показує число разів поповнення запасів за рік. Зростання значення даного показника в динаміці, свідчить про зменшення обсягів неліквідних статей оборотних активів, що сприяє покращенню структури оборотних активів підприємства в цілому та підвищенню рівня його фінансової стійкості. Відповідно зниження коефіцієнта оборотності матеріальних запасів є наслідком відносного збільшення виробничих запасів і незавершеного виробництва або зниження попиту на готову продукцію.

Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) характеризує ефективність використання основних засобів. Позитивною тенденцією значення даного коефіцієнту є його зростання в динаміці, а зниження фондовіддачі є результатом зменшення обсягу реалізації або занадто високої вартості капітальних вкладень. Значення коефіцієнта оборотності основних засобів залежить від галузі, в якій функціонує підприємство, від методів нарахування амортизації й підходів щодо оцінки вартості активів. В той же час на практиці можлива така ситуація, що підприємство, яке в своїй діяльності використовує фізично та морально зношене обладнання може мати значення коефіцієнта більш вищим, ніж підприємство, яке постійно здійснює оновлення та модернізацію своїх основних засобів.

Вагомою складовою внутрішнього аналізу ділової активності є оцінка додержання підприємством «золотого правила економіки» (див. тема 2). Зауважимо, що можливе відхилення від нормативної залежності не варто розглядати як негативні аспекти в оцінці ділової активності. Причинами порушення системи нерівностей «золотого правила економіки» можуть бути: освоєння нових перспективних напрямів застосування капіталу, реконструкція та модернізація виробництв, упровадження нововведень тощо. Така діяльність завжди пов'язана із значними вкладеннями фінансових ресурсів, які порушують ideale співвідношення показників, але не свідчать про погіршення ділової активності підприємства.

Оцінка ринкової позиції підприємства, тобто його активність у зовнішньому економічному середовищі може оцінюватися за такими кількісними параметрами:

- зміною питомої ваги підприємства на ринку продукції (робіт, послуг). Цей показник свідчить про зміну частки підприємства у виробництві продукції галузей, регіону, національної економіки;
- масштабами партнерських відносин на внутрішньому та зовнішньому ринку країни;
- обсягом зовнішньоекономічного обороту;
- приростом кількості робочих місць;

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів – показує число разів поповнення запасів за рік. Зростання значення даного показника в динаміці, свідчить про зменшення обсягів неліквідних статей оборотних активів, що сприяє покращенню структури оборотних активів підприємства в цілому та підвищенню рівня його фінансової стійкості. Відповідно зниження коефіцієнта оборотності матеріальних запасів є наслідком відносного збільшення виробничих запасів і незавершеного виробництва або зниження попиту на готову продукцію.

Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) характеризує ефективність використання основних засобів. Позитивною тенденцією значення даного коефіцієнту є його зростання в динаміці, а зниження фондовіддачі є результатом зменшення обсягу реалізації або занадто високої вартості капітальних вкладень. Значення коефіцієнта оборотності основних засобів залежить від галузі, в якій функціонує підприємство, від методів нарахування амортизації й підходів щодо оцінки вартості активів. В той же час на практиці можлива така ситуація, що підприємство, яке в своїй діяльності використовує фізично та морально зношене обладнання може мати значення коефіцієнта більш вищим, ніж підприємство, яке постійно здійснює оновлення та модернізацію своїх основних засобів.

Вагомою складовою внутрішнього аналізу ділової активності є оцінка додержання підприємством «золотого правила економіки» (див. тема 2). Зауважимо, що можливе відхилення від нормативної залежності не варто розглядати як негативні аспекти в оцінці ділової активності. Причинами порушення системи нерівностей «золотого правила економіки» можуть бути: освоєння нових перспективних напрямів застосування капіталу, реконструкція та модернізація виробництв, упровадження нововведень тощо. Така діяльність завжди пов'язана із значними вкладеннями фінансових ресурсів, які порушують ideale співвідношення показників, але не свідчать про погіршення ділової активності підприємства.

Оцінка ринкової позиції підприємства, тобто його активність у зовнішньому економічному середовищі може оцінюватися за такими кількісними параметрами:

- зміною питомої ваги підприємства на ринку продукції (робіт, послуг). Цей показник свідчить про зміну частки підприємства у виробництві продукції галузей, регіону, національної економіки;
- масштабами партнерських відносин на внутрішньому та зовнішньому ринку країни;
- обсягом зовнішньоекономічного обороту;
- приростом кількості робочих місць;

– динамікою фондової активності, яка виражається збільшенням обсягу реалізації акцій, підвищенням коефіцієнта котирування, зростанням прибутковості та рівня дивідендного доходу акцій.

Якісними параметрами ділової активності підприємств у зовнішньому економічному середовищі можуть бути:

– імідж підприємства, його ділова репутація. Імідж – це не об'єктивне й однозначне вираження позитивних характеристик підприємства, а спроектований фахівцями образ, в основі якого лежать його реальні якості. Від іміджу підприємства залежать її популярність, стабільність, престиж, репутація. Ділова репутація (гудвіл) виступає як нематеріальний актив підприємства, що передбачає комплекс заходів, спрямованих на збільшення активних операцій, враховуючи використання ділового партнерства, здібностей керівників, домінуючі позиції на ринку тощо. Втрата іміджу може призвести до погіршення економіки підприємства і його банкрутства;

– соціальна активність підприємства, яка виражається у його участі в розв'язанні складних соціальних завдань подолання безробіття, соціального захисту, формуванні соціальної інфраструктури у районах його місцезнаходження. Соціальна активність виявляється у фінансуванні соціальних програм, створенні об'єктів соціальної сфери, добродійній діяльності тощо;

– природоохоронна активність підприємства, яка виражається у створенні екологічно чистих виробництв, фінансуванні рекреаційних програм, боротьбі зі шкідливими викидами та забрудненням навколишнього середовища, здійсненні добродійних внесків на охорону природи.

2. Фінансовий і операційний цикл підприємства

Важливими показниками ділової активності підприємства є тривалість операційного та фінансового циклу.

Операційний цикл – інтервал часу, протягом якого поточні активи підприємства виконують повний оборот: від придбання запасів для здійснення діяльності до отримання коштів від реалізації виробленої з них продукції.

Специфіка операційного циклу підприємства визначає структуру оборотних коштів.

Тривалість операційного циклу розраховується як сума тривалості виробничого циклу і періоду обороту дебіторської заборгованості.

Виробничий цикл починається з моменту надходження матеріалів на склад підприємства, закінчується в момент відвантаження покупцеві продукції, що була виготовлена з даних матеріалів.

– динамікою фондової активності, яка виражається збільшенням обсягу реалізації акцій, підвищенням коефіцієнта котирування, зростанням прибутковості та рівня дивідендного доходу акцій.

Якісними параметрами ділової активності підприємств у зовнішньому економічному середовищі можуть бути:

– імідж підприємства, його ділова репутація. Імідж – це не об'єктивне й однозначне вираження позитивних характеристик підприємства, а спроектований фахівцями образ, в основі якого лежать його реальні якості. Від іміджу підприємства залежать її популярність, стабільність, престиж, репутація. Ділова репутація (гудвіл) виступає як нематеріальний актив підприємства, що передбачає комплекс заходів, спрямованих на збільшення активних операцій, враховуючи використання ділового партнерства, здібностей керівників, домінуючі позиції на ринку тощо. Втрата іміджу може призвести до погіршення економіки підприємства і його банкрутства;

– соціальна активність підприємства, яка виражається у його участі в розв'язанні складних соціальних завдань подолання безробіття, соціального захисту, формуванні соціальної інфраструктури у районах його місцезнаходження. Соціальна активність виявляється у фінансуванні соціальних програм, створенні об'єктів соціальної сфери, добродійній діяльності тощо;

– природоохоронна активність підприємства, яка виражається у створенні екологічно чистих виробництв, фінансуванні рекреаційних програм, боротьбі зі шкідливими викидами та забрудненням навколишнього середовища, здійсненні добродійних внесків на охорону природи.

2. Фінансовий і операційний цикл підприємства

Важливими показниками ділової активності підприємства є тривалість операційного та фінансового циклу.

Операційний цикл – інтервал часу, протягом якого поточні активи підприємства виконують повний оборот: від придбання запасів для здійснення діяльності до отримання коштів від реалізації виробленої з них продукції.

Специфіка операційного циклу підприємства визначає структуру оборотних коштів.

Тривалість операційного циклу розраховується як сума тривалості виробничого циклу і періоду обороту дебіторської заборгованості.

Виробничий цикл починається з моменту надходження матеріалів на склад підприємства, закінчується в момент відвантаження покупцеві продукції, що була виготовлена з даних матеріалів.

Тривалість виробничого циклу обчислюється як сума періодів обороту всіх нормованих складових оборотних коштів (запасів сировини, незавершеного виробництва, запасів готової продукції).

Фінансовий цикл – часовий інтервал, протягом якого власні оборотні кошти виконують один оборот. Фінансовий цикл починається з моменту оплати за придбані у постачальників матеріали (погашення кредиторської заборгованості) і закінчується в момент одержання грошей від покупців за відвантаженою продукцією (погашення дебіторської заборгованості). Фінансовий цикл починається після закінчення періоду обороту кредиторської заборгованості. Але не слід розуміти, що в ряді випадків фінансовий цикл починається пізніше виробничого. Тривалість фінансового циклу менше тривалості операційного циклу на величину періоду обороту кредиторської заборгованості з врахуванням періоду обороту авансів, тобто більше на період обороту виданих авансів і менше на період обороту авансів отриманих.

Він здійснює вирішальний вплив на формування величини і структури власних оборотних коштів. У тих випадках, коли власні оборотні кошти мають від'ємне значення, поняття фінансового циклу не існує.

Сутність даного показника полягає в тому, що чим вище значення фінансового циклу, тим вище потреба підприємства в грошових коштах для придбання оборотних виробничих коштів.

Позитивне значення тривалості фінансового циклу виникає внаслідок значного зниження обсягів кредиторської заборгованості одночасно із зростанням дебіторської заборгованості, що призводить до «вимивання» грошей з підприємства, виникненню потреби в додатковому залученні капіталу для поповнення оборотних коштів.

Від'ємне значення тривалості фінансового циклу є свідченням того, що підприємство в середньому отримує від клієнтів гроші раніше, ніж здійснює платежі своїм кредиторам.

За умови, якщо фінансовий цикл підприємства дорівнює «0», терміни надходження грошових коштів від дебіторів підприємства співпадають із термінами їх повернення кредиторам. Така ситуація є прийнятною для забезпечення безперервного функціонування підприємства, однак, має певний недолік, пов'язаний із неможливістю накопичення грошових коштів на рахунках.

Загальна тривалість і структура операційного і фінансового циклів пов'язані зі специфікою роботи підприємства, зокрема з технологічними особливостями і сформованими традиціями в роботі з постачальниками і споживачами, але також можуть відображати і недоліки в управлінні поточними активами.

Для аналізу ділової активності необхідно не тільки розглянути співвідношення тривалості операційного і фінансового циклів, але і зроби-

Тривалість виробничого циклу обчислюється як сума періодів обороту всіх нормованих складових оборотних коштів (запасів сировини, незавершеного виробництва, запасів готової продукції).

Фінансовий цикл – часовий інтервал, протягом якого власні оборотні кошти виконують один оборот. Фінансовий цикл починається з моменту оплати за придбані у постачальників матеріали (погашення кредиторської заборгованості) і закінчується в момент одержання грошей від покупців за відвантаженою продукцією (погашення дебіторської заборгованості). Фінансовий цикл починається після закінчення періоду обороту кредиторської заборгованості. Але не слід розуміти, що в ряді випадків фінансовий цикл починається пізніше виробничого. Тривалість фінансового циклу менше тривалості операційного циклу на величину періоду обороту кредиторської заборгованості з врахуванням періоду обороту авансів, тобто більше на період обороту виданих авансів і менше на період обороту авансів отриманих.

Він здійснює вирішальний вплив на формування величини і структури власних оборотних коштів. У тих випадках, коли власні оборотні кошти мають від'ємне значення, поняття фінансового циклу не існує.

Сутність даного показника полягає в тому, що чим вище значення фінансового циклу, тим вище потреба підприємства в грошових коштах для придбання оборотних виробничих коштів.

Позитивне значення тривалості фінансового циклу виникає внаслідок значного зниження обсягів кредиторської заборгованості одночасно із зростанням дебіторської заборгованості, що призводить до «вимивання» грошей з підприємства, виникненню потреби в додатковому залученні капіталу для поповнення оборотних коштів.

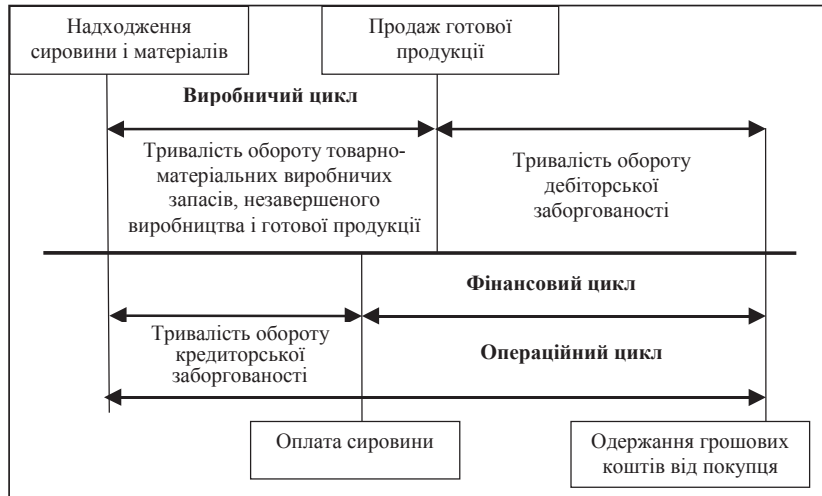
Від'ємне значення тривалості фінансового циклу є свідченням того, що підприємство в середньому отримує від клієнтів гроші раніше, ніж здійснює платежі своїм кредиторам.

За умови, якщо фінансовий цикл підприємства дорівнює «0», терміни надходження грошових коштів від дебіторів підприємства співпадають із термінами їх повернення кредиторам. Така ситуація є прийнятною для забезпечення безперервного функціонування підприємства, однак, має певний недолік, пов'язаний із неможливістю накопичення грошових коштів на рахунках.

Загальна тривалість і структура операційного і фінансового циклів пов'язані зі специфікою роботи підприємства, зокрема з технологічними особливостями і сформованими традиціями в роботі з постачальниками і споживачами, але також можуть відображати і недоліки в управлінні поточними активами.

Для аналізу ділової активності необхідно не тільки розглянути співвідношення тривалості операційного і фінансового циклів, але і зроби-

ти оцінку структури цих циклів, тобто порівняти між собою періоди обороту окремих складових (запасів сировини і матеріалів, незавершеного виробництва, запасів готової продукції, дебіторської і кредиторської заборгованості) (рис. 8.1).

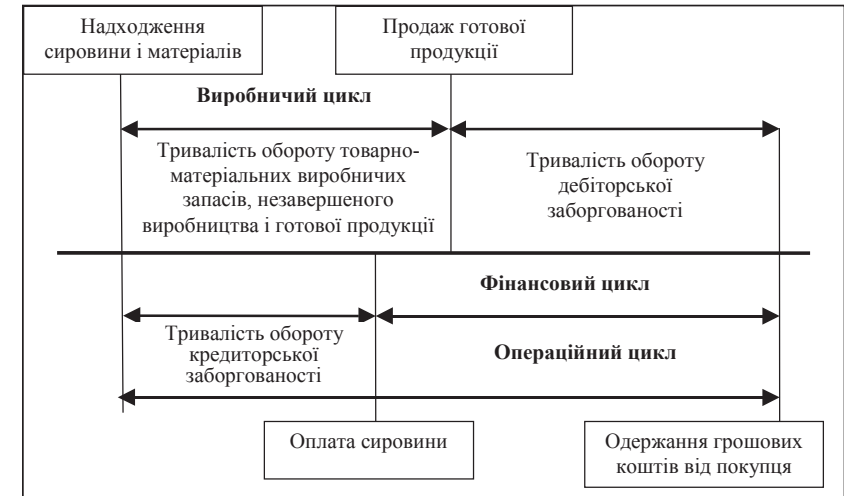
Рис. 8.1. Взаємозв'язок виробничого, операційного і фінансового циклів підприємства

Одним з важелів покращення фінансового стану підприємства є скорочення фінансового циклу при збереженні певного балансу між рахунками дебіторів і кредиторів.

Оскільки тривалість операційного циклу більше тривалості фінансового циклу на період обороту кредиторської заборгованості, то скорочення фінансового циклу забезпечує, зазвичай, зменшення операційного циклу.

Забезпечення скорочення фінансового циклу залежить від термінів обороту його складових елементів. При прагненні до скорочення фінансового циклу підприємство звичайно має у своєму розпорядженні можливість зменшення періодів обороту запасів і готової продукції. Деякою мірою можливості підприємства обмежені при скороченні періоду обороту дебіторської заборгованості і збільшенні періоду обороту кредиторської заборгованості.

ти оцінку структури цих циклів, тобто порівняти між собою періоди обороту окремих складових (запасів сировини і матеріалів, незавершеного виробництва, запасів готової продукції, дебіторської і кредиторської заборгованості) (рис. 8.1).

Рис. 8.1. Взаємозв'язок виробничого, операційного і фінансового циклів підприємства

Одним з важелів покращення фінансового стану підприємства є скорочення фінансового циклу при збереженні певного балансу між рахунками дебіторів і кредиторів.

Оскільки тривалість операційного циклу більше тривалості фінансового циклу на період обороту кредиторської заборгованості, то скорочення фінансового циклу забезпечує, зазвичай, зменшення операційного циклу.

Забезпечення скорочення фінансового циклу залежить від термінів обороту його складових елементів. При прагненні до скорочення фінансового циклу підприємство звичайно має у своєму розпорядженні можливість зменшення періодів обороту запасів і готової продукції. Деякою мірою можливості підприємства обмежені при скороченні періоду обороту дебіторської заборгованості і збільшенні періоду обороту кредиторської заборгованості.

3. Аналіз виробництва і реалізації продукції

Оскільки ділова активність підприємства характеризується показниками ефективності основної діяльності, то вагомою її складовою є оцінка обсягів виробництва і реалізації продукції. Оцінюючи випуск продукції, необхідно враховувати, що вироблена в даному періоді продукція не ідентична реалізованій. Продукцію слід розрізняти за ступенем готовності з точки зору виробничого циклу даного підприємства та з погляду потреб споживання.

Вироби, які є закінченими з точки зору виробничого циклу даного підприємства, називаються **готовою продукцією** і призначаються для реалізації зовнішнім споживачам.

Готова продукція є частиною товарної продукції підприємства, яка також включає вироби, навіть незакінчені з позиції виробничого циклу даного підприємства, але призначені для кінцевого споживання даним підприємством та сторонніми суб'єктами господарювання. Крім того, до складу товарної продукції включаються інструменти, приладдя, роботи та послуги, які реалізуються на сторону. Таким чином, **товарна продукція** – це вироби підприємства, які призначені для продажу стороннім суб'єктам господарювання та для внутрішнього споживання на самому підприємстві.

Якщо продукція, що виготовлена цехом, відділом або іншим підрозділом підприємства, призначена не для продажу або споживання, а для подальшого перероблення, вона належить до категорії **напівфабрикатів**.

Товарна продукція без урахування напівфабрикатів, відпущених на сторону, становить готову продукцію.

Продукція, яка на момент аналізу перебуває в цехах підприємства в технологічному процесі і ще не готова для передавання в інші підрозділи підприємства, є **внутрішньоцеховим незавершеним виробництвом**.

Внутрішньоцехове незавершене виробництво разом із напівфабрикатами становить повне **незавершене виробництво**.

Валова продукція підприємства – це готова продукція, напівфабрикати, інструменти, прилади, роботи (послуги), що реалізовані на сторону, разом зі змінами залишків незавершеного виробництва за звітний період.

Розрізняють валову продукцію нетто (внутрішньоцехове незавершене виробництво не включається) та валову продукцію брутто.

Сумарний випуск усіх цехів підприємства разом з обсягами напівфабрикатів, перероблених цехами за звітний період, становить **валовий оборот**. Розрізняють валовий оборот нетто та валовий оборот брутто.

3. Аналіз виробництва і реалізації продукції

Оскільки ділова активність підприємства характеризується показниками ефективності основної діяльності, то вагомою її складовою є оцінка обсягів виробництва і реалізації продукції. Оцінюючи випуск продукції, необхідно враховувати, що вироблена в даному періоді продукція не ідентична реалізованій. Продукцію слід розрізняти за ступенем готовності з точки зору виробничого циклу даного підприємства та з погляду потреб споживання.

Вироби, які є закінченими з точки зору виробничого циклу даного підприємства, називаються **готовою продукцією** і призначаються для реалізації зовнішнім споживачам.

Готова продукція є частиною товарної продукції підприємства, яка також включає вироби, навіть незакінчені з позиції виробничого циклу даного підприємства, але призначені для кінцевого споживання даним підприємством та сторонніми суб'єктами господарювання. Крім того, до складу товарної продукції включаються інструменти, приладдя, роботи та послуги, які реалізуються на сторону. Таким чином, **товарна продукція** – це вироби підприємства, які призначені для продажу стороннім суб'єктам господарювання та для внутрішнього споживання на самому підприємстві.

Якщо продукція, що виготовлена цехом, відділом або іншим підрозділом підприємства, призначена не для продажу або споживання, а для подальшого перероблення, вона належить до категорії **напівфабрикатів**.

Товарна продукція без урахування напівфабрикатів, відпущених на сторону, становить готову продукцію.

Продукція, яка на момент аналізу перебуває в цехах підприємства в технологічному процесі і ще не готова для передавання в інші підрозділи підприємства, є **внутрішньоцеховим незавершеним виробництвом**.

Внутрішньоцехове незавершене виробництво разом із напівфабрикатами становить повне **незавершене виробництво**.

Валова продукція підприємства – це готова продукція, напівфабрикати, інструменти, прилади, роботи (послуги), що реалізовані на сторону, разом зі змінами залишків незавершеного виробництва за звітний період.

Розрізняють валову продукцію нетто (внутрішньоцехове незавершене виробництво не включається) та валову продукцію брутто.

Сумарний випуск усіх цехів підприємства разом з обсягами напівфабрикатів, перероблених цехами за звітний період, становить **валовий оборот**. Розрізняють валовий оборот нетто та валовий оборот брутто.

Аналіз обсягів виробництва розпочинається з вивчення динаміки валової і товарної продукції, розрахунку базисних і ланцюгових темпів їх росту або спаду і приросту або його відсутності. Таке порівняння за тривалий період часу, як правило, не менше трьох років, виконується в порівняльних цінах.

Зростання випуску продукції у натуральному та в грошовому виразах (за незмінного рівня ціни) свідчить про успішну роботу підприємства та його гарні перспективи.

Аналіз різних категорій продукції здійснюють у розрізі відповідності досягнутих результатів їх запланованим рівням.

Аналіз виконання завдання з асортименту може проводитися такими підходами:

а) за найменшим відсотком з певного виробу – у виконання завдання зараховується найнижчий відсоток серед визначених, але не вище за 100 %;

б) оцінка позицій асортименту – за питомою вагою в загальному переліку найменувань виробів, з яких виконано завдання виробництва продукції;

в) за середнім відсотком ($\%_{ac}^{cep}$), який розраховується шляхом поділу загального фактичного обсягу продукції в межах завдання на загальний згідно із завданням (продукція, виготовлена понад завдання або непередбачена завданням, не враховується у виконання завдання за асортиментом):

$$\%_{ac}^{cep} = \frac{\sum Bn_i^{nl} \phi}{\sum Bn_i^{nl}}, \quad (8.1)$$

де $Bn_i^{nl} \phi$ — фактичний обсяг продукції в межах планового завдання за i -ою асортиментною позицією, тис. грн.;

Bn_i^{nl} — запланований обсяг виробництва виробів i -ої асортиментної позиції, тис. грн.

Зміна структури виробництва значно впливає на всі економічні показники діяльності підприємства: обсяг виробництва у вартісному виразі, матеріаломісткість, собівартість товарної продукції та її прибуток і рентабельність.

Якщо збільшується питома вага більш дорогої продукції, то обсяг її виробництва у вартісному виразі зростає, і навпаки. Те саме відбувається

Аналіз обсягів виробництва розпочинається з вивчення динаміки валової і товарної продукції, розрахунку базисних і ланцюгових темпів їх росту або спаду і приросту або його відсутності. Таке порівняння за тривалий період часу, як правило, не менше трьох років, виконується в порівняльних цінах.

Зростання випуску продукції у натуральному та в грошовому виразах (за незмінного рівня ціни) свідчить про успішну роботу підприємства та його гарні перспективи.

Аналіз різних категорій продукції здійснюють у розрізі відповідності досягнутих результатів їх запланованим рівням.

Аналіз виконання завдання з асортименту може проводитися такими підходами:

а) за найменшим відсотком з певного виробу – у виконання завдання зараховується найнижчий відсоток серед визначених, але не вище за 100 %;

б) оцінка позицій асортименту – за питомою вагою в загальному переліку найменувань виробів, з яких виконано завдання виробництва продукції;

в) за середнім відсотком ($\%_{ac}^{cep}$), який розраховується шляхом поділу загального фактичного обсягу продукції в межах завдання на загальний згідно із завданням (продукція, виготовлена понад завдання або непередбачена завданням, не враховується у виконання завдання за асортиментом):

$$\%_{ac}^{cep} = \frac{\sum Bn_i^{nl} \phi}{\sum Bn_i^{nl}}, \quad (8.1)$$

де $Bn_i^{nl} \phi$ — фактичний обсяг продукції в межах планового завдання за i -ою асортиментною позицією, тис. грн.;

Bn_i^{nl} — запланований обсяг виробництва виробів i -ої асортиментної позиції, тис. грн.

Зміна структури виробництва значно впливає на всі економічні показники діяльності підприємства: обсяг виробництва у вартісному виразі, матеріаломісткість, собівартість товарної продукції та її прибуток і рентабельність.

Якщо збільшується питома вага більш дорогої продукції, то обсяг її виробництва у вартісному виразі зростає, і навпаки. Те саме відбувається

ся з розміром прибутку при зростанні питомої ваги високорентабельної продукції і відповідним зменшенням частки низькорентабельної.

Розрахунок впливу структури виробництва продукції на рівень перерахованих показників можна провести способом ланцюгових підстановок.

$$Bn_{nl\%}^{\phi} = Bn_{ym} = \sum (OB_{\phi} \times \%_{nl\ i} \times \Pi_{nl\ i}); \quad (8.2)$$

$$Bn_{nl}^{\phi} = \sum OB_{\phi} \times \%_{\phi\ i} \times \Pi_{nl\ i}); \quad (8.3)$$

$$\Delta Bn_{cmp} = Bn_{nl}^{\phi} - Bn_{nl\%}^{\phi} \quad (8.4)$$

де $Bn_{nl\%}^{\phi}$ – фактична вартість продукції в цінах плану при запланованій структурі, тис. грн.;

Bn_{nl}^{ϕ} – вартість продукції в цінах плану за фактичним обсягом, тис.грн.;

OB_{ϕ} – фактичний обсяг виробництва в натуральному виразі, од.;

ΔBn_{cmp} – зміна обсягу виробництва за рахунок структури, тис. грн.;

$\%_{nl\ i}, \%_{\phi\ i}$ – питома вага і-ої продукції за планом і фактично, од.;

$\Pi_{nl\ i}$ – планова ціна і-ої продукції, грн.

Обсяг виробництва продукції в цінах завдання фактично при запланованій структурі визначають як добуток товарної продукції в цінах плану за плановим обсягом виробництва з кожного виду продукції на коефіцієнт виконання підприємством завдання з товарної продукції в цілому (в натурально-умовних одиницях).

При аналізі впливу структурних змін на обсяги виробництва і реалізації продукції за декілька періодів використовують аналогічну методологію. Замінюючи планові показники на базисні, фактичні – на звітні.

Під час аналізу виробленої продукції використовуються коефіцієнти, які характеризують виробничу діяльність як підприємства в цілому, так і його окремих підрозділів (табл. 8.2).

Для характеристики тривалості виробничого циклу використовують коефіцієнт внутрішньозаводського обороту. Його значення дорівнює одиниці, якщо між різними підрозділами підприємства відсутній внутрішньозаводський оборот, тобто передавання напівфабрикатів з одного технологічного процесу до іншого.

Показником частки товарної продукції в обсязі валової продукції є **коефіцієнт товарності**. Якщо значення показника дорівнює одиниці, то

ся з розміром прибутку при зростанні питомої ваги високорентабельної продукції і відповідним зменшенням частки низькорентабельної.

Розрахунок впливу структури виробництва продукції на рівень перерахованих показників можна провести способом ланцюгових підстановок.

$$Bn_{nl\%}^{\phi} = Bn_{ym} = \sum (OB_{\phi} \times \%_{nl\ i} \times \Pi_{nl\ i}); \quad (8.2)$$

$$Bn_{nl}^{\phi} = \sum OB_{\phi} \times \%_{\phi\ i} \times \Pi_{nl\ i}); \quad (8.3)$$

$$\Delta Bn_{cmp} = Bn_{nl}^{\phi} - Bn_{nl\%}^{\phi} \quad (8.4)$$

де $Bn_{nl\%}^{\phi}$ – фактична вартість продукції в цінах плану при запланованій структурі, тис. грн.;

Bn_{nl}^{ϕ} – вартість продукції в цінах плану за фактичним обсягом, тис.грн.;

OB_{ϕ} – фактичний обсяг виробництва в натуральному виразі, од.;

ΔBn_{cmp} – зміна обсягу виробництва за рахунок структури, тис. грн.;

$\%_{nl\ i}, \%_{\phi\ i}$ – питома вага і-ої продукції за планом і фактично, од.;

$\Pi_{nl\ i}$ – планова ціна і-ої продукції, грн.

Обсяг виробництва продукції в цінах завдання фактично при запланованій структурі визначають як добуток товарної продукції в цінах плану за плановим обсягом виробництва з кожного виду продукції на коефіцієнт виконання підприємством завдання з товарної продукції в цілому (в натурально-умовних одиницях).

При аналізі впливу структурних змін на обсяги виробництва і реалізації продукції за декілька періодів використовують аналогічну методологію. Замінюючи планові показники на базисні, фактичні – на звітні.

Під час аналізу виробленої продукції використовуються коефіцієнти, які характеризують виробничу діяльність як підприємства в цілому, так і його окремих підрозділів (табл. 8.2).

Для характеристики тривалості виробничого циклу використовують коефіцієнт внутрішньозаводського обороту. Його значення дорівнює одиниці, якщо між різними підрозділами підприємства відсутній внутрішньозаводський оборот, тобто передавання напівфабрикатів з одного технологічного процесу до іншого.

Показником частки товарної продукції в обсязі валової продукції є **коефіцієнт товарності**. Якщо значення показника дорівнює одиниці, то

у підприємства відсутнє незавершене внутрішньоцехове виробництво та напівфабрикати, або їх залишки на кінець періоду не змінилися порівняно з величиною на початок періоду.

Таблиця 8.2

Алгоритм розрахунку показників структурних змін обсягів виробництва і реалізації продукції

Показник	Алгоритм розрахунку
Коефіцієнт внутрішньозаводського обороту	$\frac{\text{Валова продукція}}{\text{Валовий оборот}}$
Коефіцієнт товарності	$\frac{\text{Товарна продукція}}{\text{Валова продукція}}$
Коефіцієнт готовності	$\frac{\text{Готова продукція}}{\text{Товарна продукція}}$
Коефіцієнт реалізації	$\frac{\text{Реалізована продукція}}{\text{Товарна продукція}}$

Для аналізу складу товарної продукції використовується коефіцієнт готовності. Якщо значення цього коефіцієнта знижується протягом кількох періодів, це свідчить про те, що частка напівфабрикатів та іншої неосновної продукції підприємства в загальному обсязі товарної продукції збільшується.

Показником, що характеризує випуск продукції, а точніше — ринкову активність підприємства, є коефіцієнт реалізації.

Основним об'єктом аналітичного пошуку є невикористані резерви виробництва і реалізації продукції. Можливість забезпечити високі темпи росту економічної ефективності виробництва дає лише перехід до інтенсивного типу розвитку. Співвідношення екстенсивності та інтенсивності виробництва аналізується порівнянням якісних та кількісних показників використання виробничих ресурсів.

Оцінка результатів інтенсифікації охоплює таку систему розрахунків:

1) визначення динаміки якісних показників використання ресурсів (коефіцієнтів зростання ресурсовіддачі) окремо в розрізі їх видів — середньо облікова чисельність працюючих, оплата праці, матеріальні витрати, основні фонди, амортизація і оборотні активи);

2) визначення співвідношення приросту ресурсів у розрахунку на 1% приросту обсягу виробництва (реалізації) як відношення темпів зростання обсягів виробничих ресурсів до темпу зростання обсягів виробництва (реалізації);

у підприємства відсутнє незавершене внутрішньоцехове виробництво та напівфабрикати, або їх залишки на кінець періоду не змінилися порівняно з величиною на початок періоду.

Таблиця 8.2

Алгоритм розрахунку показників структурних змін обсягів виробництва і реалізації продукції

Показник	Алгоритм розрахунку
Коефіцієнт внутрішньозаводського обороту	$\frac{\text{Валова продукція}}{\text{Валовий оборот}}$
Коефіцієнт товарності	$\frac{\text{Товарна продукція}}{\text{Валова продукція}}$
Коефіцієнт готовності	$\frac{\text{Готова продукція}}{\text{Товарна продукція}}$
Коефіцієнт реалізації	$\frac{\text{Реалізована продукція}}{\text{Товарна продукція}}$

Для аналізу складу товарної продукції використовується коефіцієнт готовності. Якщо значення цього коефіцієнта знижується протягом кількох періодів, це свідчить про те, що частка напівфабрикатів та іншої неосновної продукції підприємства в загальному обсязі товарної продукції збільшується.

Показником, що характеризує випуск продукції, а точніше — ринкову активність підприємства, є коефіцієнт реалізації.

Основним об'єктом аналітичного пошуку є невикористані резерви виробництва і реалізації продукції. Можливість забезпечити високі темпи росту економічної ефективності виробництва дає лише перехід до інтенсивного типу розвитку. Співвідношення екстенсивності та інтенсивності виробництва аналізується порівнянням якісних та кількісних показників використання виробничих ресурсів.

Оцінка результатів інтенсифікації охоплює таку систему розрахунків:

1) визначення динаміки якісних показників використання ресурсів (коефіцієнтів зростання ресурсовіддачі) окремо в розрізі їх видів — середньо облікова чисельність працюючих, оплата праці, матеріальні витрати, основні фонди, амортизація і оборотні активи);

2) визначення співвідношення приросту ресурсів у розрахунку на 1% приросту обсягу виробництва (реалізації) як відношення темпів зростання обсягів виробничих ресурсів до темпу зростання обсягів виробництва (реалізації);

3) розрахунок частки впливу інтенсифікації на приріст обсягу виробництва (реалізації) продукції. Даний розрахунок здійснюється на основі індексного методу. Частка впливу екстенсивного (кількісного) фактору визначається діленням темпу приросту на результативний показник та множенням на 100 %, тобто як добуток приросту ресурсу на 1 % приросту продукції і 100 %. Частка впливу інтенсивного (якісного) фактору є різницею між 100 % зміни і часткою впливу екстенсивного фактору;

4) розрахунок відносної економії виробничих ресурсів;

5) комплексна оцінка всебічної інтенсифікації виробництва здійснюється на основі аналізу динаміки показника загальних витрат (сума матеріальних витрат, оплати праці та амортизації) шляхом повторення дій з 1 по 4.

4. Аналіз витрат підприємства

З господарської точки зору **витрати** являють собою споживання або використання товарів та послуг у процесі отримання доходу.

Витрати – це сукупність виражених у грошовій формі витрат підприємства, пов'язаних з виробництвом продукції, наданням послуг, виконанням робіт і їх реалізацією.

Відповідно до Національних стандартів бухгалтерського обліку, **витратами** звітного періоду називається зменшення економічної вигоди внаслідок вибуття активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу, за умови, що ці витрати можуть бути вірогідно оцінені.

Собівартість продукції є головним ціноутворюючим фактором. Фінансовий потенціал підприємства в умовах конкуренції багато в чому залежить від здатності підтримувати оптимальний рівень собівартості продукції.

Головним завданням періодичного аналізу витрат підприємства є виявлення основних напрямків найраціональнішого використання виробничих ресурсів, внутрішньовиробничих резервів зниження витрат.

Аналіз витрат здійснюється за такими основними напрямками:

- аналіз структури витрат, її динаміки та оптимальності для отримання прибутку;
- аналіз динаміки витрат за узагальненими показниками та факторів їх змін, пошук можливостей усунення факторів зростання витрат;
- аналіз собівартості продукції за статтями калькуляції;
- аналіз загальних факторів зміни собівартості за статтями;

3) розрахунок частки впливу інтенсифікації на приріст обсягу виробництва (реалізації) продукції. Даний розрахунок здійснюється на основі індексного методу. Частка впливу екстенсивного (кількісного) фактору визначається діленням темпу приросту на результативний показник та множенням на 100 %, тобто як добуток приросту ресурсу на 1 % приросту продукції і 100 %. Частка впливу інтенсивного (якісного) фактору є різницею між 100 % зміни і часткою впливу екстенсивного фактору;

4) розрахунок відносної економії виробничих ресурсів;

5) комплексна оцінка всебічної інтенсифікації виробництва здійснюється на основі аналізу динаміки показника загальних витрат (сума матеріальних витрат, оплати праці та амортизації) шляхом повторення дій з 1 по 4.

4. Аналіз витрат підприємства

З господарської точки зору **витрати** являють собою споживання або використання товарів та послуг у процесі отримання доходу.

Витрати – це сукупність виражених у грошовій формі витрат підприємства, пов'язаних з виробництвом продукції, наданням послуг, виконанням робіт і їх реалізацією.

Відповідно до Національних стандартів бухгалтерського обліку, **витратами** звітного періоду називається зменшення економічної вигоди внаслідок вибуття активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу, за умови, що ці витрати можуть бути вірогідно оцінені.

Собівартість продукції є головним ціноутворюючим фактором. Фінансовий потенціал підприємства в умовах конкуренції багато в чому залежить від здатності підтримувати оптимальний рівень собівартості продукції.

Головним завданням періодичного аналізу витрат підприємства є виявлення основних напрямків найраціональнішого використання виробничих ресурсів, внутрішньовиробничих резервів зниження витрат.

Аналіз витрат здійснюється за такими основними напрямками:

- аналіз структури витрат, її динаміки та оптимальності для отримання прибутку;
- аналіз динаміки витрат за узагальненими показниками та факторів їх змін, пошук можливостей усунення факторів зростання витрат;
- аналіз собівартості продукції за статтями калькуляції;
- аналіз загальних факторів зміни собівартості за статтями;

– аналіз собівартості одиниці продукції з метою їх здешевлення (без зниження якісних параметрів) та підвищення конкурентоспроможності;

– виявлення резервів зниження собівартості.

Аналіз структури витрат підприємства є найбільш інформативним для оцінки ефективності діяльності підприємства та розроблення перспективних планів його розвитку, оскільки дає змогу виявити резерви зниження собівартості і відповідно підвищення рентабельності компанії.

Звичайна діяльність охоплює наступні види витрат:

– **операційні витрати** – це витрати підприємства, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції. Операційні витрати підприємства складаються з: витрат, пов'язаних з виробництвом, які становлять виробничу собівартість реалізованої продукції; адміністративних витрат; витрат на збут; інших операційних витрат;

– **фінансові витрати** – це витрати на виплату відсотків (за користування отриманими кредитами, за випущеними облігаціями, за фінансовою орендою) та інші витрати, пов'язані з залученням позикового капіталу;

– **втрати від участі в капіталі** – це витрати, пов'язані зі збитками від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства;

– **інші витрати** – це витрати, що виникають під час звичайної діяльності, але не пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції (собівартість реалізованих фінансових інвестицій, собівартість реалізованих необоротних активів, витрати на ліквідацію необоротних активів, втрати від уцінки необоротних активів, втрати від неопераційних курсових різниць).

Якщо коефіцієнт зростання операційних витрат перевищує коефіцієнт зростання чистого доходу від реалізації, то витрати, які пов'язані з виробничою діяльністю, зростають вищими темпами, ніж доходи від продажу продукції, що свідчить про зниження прибутковості основних видів продукції (робіт, послуг) підприємства. У цьому випадку має бути проведено поглиблений аналіз діяльності підприємства пов'язаної з реалізацією продукції, товарів, послуг, а також складу та структури витрат за елементами.

Аналогічні висновки роблять на підставі зіставлення динаміки собівартості реалізованої продукції і доходів від реалізації. Негативної оцінки заслуговує зниження собівартості реалізованої продукції і витрат на збут, викликане скороченням обсягів реалізації.

Додаткового аналізу потребують елементи витрат, коефіцієнт зростання яких перевищує коефіцієнт зростання суми витрат операційної діяльності на одну гривню реалізованої продукції.

– аналіз собівартості одиниці продукції з метою їх здешевлення (без зниження якісних параметрів) та підвищення конкурентоспроможності;

– виявлення резервів зниження собівартості.

Аналіз структури витрат підприємства є найбільш інформативним для оцінки ефективності діяльності підприємства та розроблення перспективних планів його розвитку, оскільки дає змогу виявити резерви зниження собівартості і відповідно підвищення рентабельності компанії.

Звичайна діяльність охоплює наступні види витрат:

– **операційні витрати** – це витрати підприємства, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції. Операційні витрати підприємства складаються з: витрат, пов'язаних з виробництвом, які становлять виробничу собівартість реалізованої продукції; адміністративних витрат; витрат на збут; інших операційних витрат;

– **фінансові витрати** – це витрати на виплату відсотків (за користування отриманими кредитами, за випущеними облігаціями, за фінансовою орендою) та інші витрати, пов'язані з залученням позикового капіталу;

– **втрати від участі в капіталі** – це витрати, пов'язані зі збитками від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства;

– **інші витрати** – це витрати, що виникають під час звичайної діяльності, але не пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції (собівартість реалізованих фінансових інвестицій, собівартість реалізованих необоротних активів, витрати на ліквідацію необоротних активів, втрати від уцінки необоротних активів, втрати від неопераційних курсових різниць).

Якщо коефіцієнт зростання операційних витрат перевищує коефіцієнт зростання чистого доходу від реалізації, то витрати, які пов'язані з виробничою діяльністю, зростають вищими темпами, ніж доходи від продажу продукції, що свідчить про зниження прибутковості основних видів продукції (робіт, послуг) підприємства. У цьому випадку має бути проведено поглиблений аналіз діяльності підприємства пов'язаної з реалізацією продукції, товарів, послуг, а також складу та структури витрат за елементами.

Аналогічні висновки роблять на підставі зіставлення динаміки собівартості реалізованої продукції і доходів від реалізації. Негативної оцінки заслуговує зниження собівартості реалізованої продукції і витрат на збут, викликане скороченням обсягів реалізації.

Додаткового аналізу потребують елементи витрат, коефіцієнт зростання яких перевищує коефіцієнт зростання суми витрат операційної діяльності на одну гривню реалізованої продукції.

Негативно характеризують фінансово-господарську діяльність підприємства випереджальні темпи зростання адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат та загалом операційних витрат порівняно з темпами зростання собівартості реалізованої продукції.

Основними причинами зростання витрат є **чотири групи факторів**:

- об'ємні – зі зростанням виробництва повні витрати підприємства в абсолютному виразі збільшуються, оскільки збільшується їх змінна частина. При цьому важливим є порівняння темпів зростання обсягів виробництва з темпами зростання нових витрат. Сприятливою для підприємства є ситуація, коли обсяги виробництва зростають швидшими темпами, ніж повні витрати;

- нормативні – джерел зростання два: зміна нормативу витрат будь-яких комплектних у виробництві продукції та зміна принципів розподілу накладних витрат на кожну одиницю виробу;

- цінові (підвищення закупівельних цін на сировину, матеріали, послуги, які необхідні для продовження виробництва);

- якісні (якість сировини, матеріалів, що купуються).

Скорочення суми податку на прибуток і на додану вартість може бути обумовлене, з одного боку, скороченням господарського обороту підприємством і, відповідно, зменшенням бази оподаткування, а з іншого боку, може свідчити про більш ефективне управління податковими платежами (якщо темпи зниження податкових платежів вище темпів зниження чистого прибутку (для податку на прибуток) та валового доходу від реалізації (для ПДВ)).

Витрати за елементами – це витрати звітного періоду на готові вироботи та на незавершене виробництво; їх угруповання вказує, що витрачено на виробництво продукції. У процесі аналізу доцільно виокремити такі елементи витрат: матеріальні витрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні потреби; амортизація основних фондів.

Якщо коефіцієнт зростання витрат на оплату праці перевищує коефіцієнт зростання чистого доходу (виручки) від реалізації, то це свідчить про зниження продуктивності праці.

У процесі аналітичної роботи вивчається структура витрат та її динаміка, що дає змогу визначити матеріаломісткість, трудомісткість, енергомісткість продукції, з'ясувати характер змін та їх вплив на собівартість продукції. Структура витрат аналізується через порівняння питомої ваги окремих елементів за ряд звітних періодів або фактичних з плановими. Крім цього, доцільно визначити абсолютну суму економії або перевитрати за загальною сумою витрат і за кожним елементом, вивчити причини відхилень.

Аналіз витрат на виробництво продукції за економічними елементами дає змогу виявити елементи, які значно вплинули на зростання

Негативно характеризують фінансово-господарську діяльність підприємства випереджальні темпи зростання адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат та загалом операційних витрат порівняно з темпами зростання собівартості реалізованої продукції.

Основними причинами зростання витрат є **чотири групи факторів**:

- об'ємні – зі зростанням виробництва повні витрати підприємства в абсолютному виразі збільшуються, оскільки збільшується їх змінна частина. При цьому важливим є порівняння темпів зростання обсягів виробництва з темпами зростання нових витрат. Сприятливою для підприємства є ситуація, коли обсяги виробництва зростають швидшими темпами, ніж повні витрати;

- нормативні – джерел зростання два: зміна нормативу витрат будь-яких комплектних у виробництві продукції та зміна принципів розподілу накладних витрат на кожну одиницю виробу;

- цінові (підвищення закупівельних цін на сировину, матеріали, послуги, які необхідні для продовження виробництва);

- якісні (якість сировини, матеріалів, що купуються).

Скорочення суми податку на прибуток і на додану вартість може бути обумовлене, з одного боку, скороченням господарського обороту підприємством і, відповідно, зменшенням бази оподаткування, а з іншого боку, може свідчити про більш ефективне управління податковими платежами (якщо темпи зниження податкових платежів вище темпів зниження чистого прибутку (для податку на прибуток) та валового доходу від реалізації (для ПДВ)).

Витрати за елементами – це витрати звітного періоду на готові вироботи та на незавершене виробництво; їх угруповання вказує, що витрачено на виробництво продукції. У процесі аналізу доцільно виокремити такі елементи витрат: матеріальні витрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні потреби; амортизація основних фондів.

Якщо коефіцієнт зростання витрат на оплату праці перевищує коефіцієнт зростання чистого доходу (виручки) від реалізації, то це свідчить про зниження продуктивності праці.

У процесі аналітичної роботи вивчається структура витрат та її динаміка, що дає змогу визначити матеріаломісткість, трудомісткість, енергомісткість продукції, з'ясувати характер змін та їх вплив на собівартість продукції. Структура витрат аналізується через порівняння питомої ваги окремих елементів за ряд звітних періодів або фактичних з плановими. Крім цього, доцільно визначити абсолютну суму економії або перевитрати за загальною сумою витрат і за кожним елементом, вивчити причини відхилень.

Аналіз витрат на виробництво продукції за економічними елементами дає змогу виявити елементи, які значно вплинули на зростання

суми витрат операційної діяльності на одну гривню реалізованої продукції.

В умовах ринкових відносин аналіз собівартості одиниці продукції має значення, по-перше, для формування ринку товарів та залучення покупців; по-друге, для збереження і досягнення достатньо високої ефективності виробництва з метою підвищення конкурентоспроможності. У процесі аналізу вишукуються резерви зниження собівартості окремих виробів.

5. Оцінка стійкості економічного зростання

Рівень ділової активності не слід оцінювати лише за досягнутими на цей період економічними успіхами, якими б вражаючими вони не були. Пріоритетною є ділова активність стратегічного виміру, яка виражається за стійкістю економічного зростання.

Очікувану стійкість економічного зростання можна досягнути лише при забезпеченні приросту джерел фінансування для реалізації програм нарощування економічної ваги господарюючого суб'єкта.

Основні показники стійкого економічного зростання:

- 1) стабільні або зростаючі темпи приросту вартості підприємства. Важливо виділити вплив інфляції на зміну ціни капіталу підприємств;
- 2) приріст обсягу довгострокового фінансування (довгострокові інвестиції та довгострокове залучення капіталу) за параметрами реальної прибутковості й оптимістичного ризику;
- 3) збільшення обсягу власного капіталу (абсолютний приріст і стійкі темпи зростання) насамперед за рахунок акціонерної діяльності та фінансових результатів діяльності;
- 4) приріст оборотності активів і капіталу, що зумовлює їх вивільнення для розширення підприємницької діяльності.

Створення умов стійкого економічного зростання мінімізує ризик фінансової кризи та втрати конкурентоспроможності.

Враховуючи, що пріоритетним джерелом забезпечення стійкості економічного зростання є прибуток підприємства, то можливості підприємства у досягненні цієї мети можуть бути оцінені за зростанням коефіцієнта реінвестування прибутку (K_{PI}), який визначають з розрахунків:

$$K_{PI} = \frac{ЧП - Д}{ВК} \quad (8.5)$$

суми витрат операційної діяльності на одну гривню реалізованої продукції.

В умовах ринкових відносин аналіз собівартості одиниці продукції має значення, по-перше, для формування ринку товарів та залучення покупців; по-друге, для збереження і досягнення достатньо високої ефективності виробництва з метою підвищення конкурентоспроможності. У процесі аналізу вишукуються резерви зниження собівартості окремих виробів.

5. Оцінка стійкості економічного зростання

Рівень ділової активності не слід оцінювати лише за досягнутими на цей період економічними успіхами, якими б вражаючими вони не були. Пріоритетною є ділова активність стратегічного виміру, яка виражається за стійкістю економічного зростання.

Очікувану стійкість економічного зростання можна досягнути лише при забезпеченні приросту джерел фінансування для реалізації програм нарощування економічної ваги господарюючого суб'єкта.

Основні показники стійкого економічного зростання:

- 1) стабільні або зростаючі темпи приросту вартості підприємства. Важливо виділити вплив інфляції на зміну ціни капіталу підприємств;
- 2) приріст обсягу довгострокового фінансування (довгострокові інвестиції та довгострокове залучення капіталу) за параметрами реальної прибутковості й оптимістичного ризику;
- 3) збільшення обсягу власного капіталу (абсолютний приріст і стійкі темпи зростання) насамперед за рахунок акціонерної діяльності та фінансових результатів діяльності;
- 4) приріст оборотності активів і капіталу, що зумовлює їх вивільнення для розширення підприємницької діяльності.

Створення умов стійкого економічного зростання мінімізує ризик фінансової кризи та втрати конкурентоспроможності.

Враховуючи, що пріоритетним джерелом забезпечення стійкості економічного зростання є прибуток підприємства, то можливості підприємства у досягненні цієї мети можуть бути оцінені за зростанням коефіцієнта реінвестування прибутку (K_{PI}), який визначають з розрахунків:

$$K_{PI} = \frac{ЧП - Д}{ВК} \quad (8.5)$$

де *ЧП* – чистий прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства, грн.;

Д – дивіденди, які виплачують акціонерам, грн.;

ВК – власний капітал підприємства, грн.

Коефіцієнт реінвестування прибутку засвідчує, якими темпами в середньому збільшується власний капітал підприємства.

Практичне заняття

Мета: виявити чинники, що визначають ринкові позиції підприємства, ефективність господарської діяльності. Ознайомитися з основними напрямками і показниками аналізу ділової активності підприємства, набутти практичних навичок його здійснення. Дослідити напрями впливу витрат на рівень ділової активності підприємства, виявити чинники, що визначають формування витрат підприємства.

Питання для підготовки та обговорення

1. Сутність, значення та завдання аналізу ділової активності підприємства.
2. Оцінка ринкової позиції підприємства: аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища.
3. Особливості здійснення аналізу виробництва і реалізації продукції.
4. Склад та структура витрат підприємства та основні напрями їх аналізу.
5. Мета, етапи, зміст аналізу собівартості продукції.
6. Аналіз та основні фактори забезпечення стійкості економічного зростання підприємства.

Практичні завдання

Задача 1

На основні поданої інформації сформуванати аналітичний висновок щодо ділової активності підприємства важкого машинобудування.

де *ЧП* – чистий прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства, грн.;

Д – дивіденди, які виплачують акціонерам, грн.;

ВК – власний капітал підприємства, грн.

Коефіцієнт реінвестування прибутку засвідчує, якими темпами в середньому збільшується власний капітал підприємства.

Практичне заняття

Мета: виявити чинники, що визначають ринкові позиції підприємства, ефективність господарської діяльності. Ознайомитися з основними напрямками і показниками аналізу ділової активності підприємства, набутти практичних навичок його здійснення. Дослідити напрями впливу витрат на рівень ділової активності підприємства, виявити чинники, що визначають формування витрат підприємства.

Питання для підготовки та обговорення

1. Сутність, значення та завдання аналізу ділової активності підприємства.
2. Оцінка ринкової позиції підприємства: аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища.
3. Особливості здійснення аналізу виробництва і реалізації продукції.
4. Склад та структура витрат підприємства та основні напрями їх аналізу.
5. Мета, етапи, зміст аналізу собівартості продукції.
6. Аналіз та основні фактори забезпечення стійкості економічного зростання підприємства.

Практичні завдання

Задача 1

На основні поданої інформації сформуванати аналітичний висновок щодо ділової активності підприємства важкого машинобудування.

Таблиця 8.3

Відносні показники ділової активності підприємства важкого машинобудування

Показники	Рік				
	n-1	n	n+1	n+2	n+3
Коефіцієнт оборотності:					
- активів	0,9	0,85	0,85	0,9	0,7
- власного капіталу	1,2	1,1	1,15	1,25	1,05
- оборотних коштів	1,5	1,8	1,8	1,9	1,85
- запасів	1,9	1,6	1,6	1,7	1,8
- загальної дебіторської заборгованості	2,1	2,4	2,2	2,7	2,6
- загальної кредиторської заборгованості	2,2	2,6	2,5	2,9	2,8

Задача 2

За наведеними даними відновіть агрегований баланс підприємства, визначте та проаналізуйте показники ділової активності підприємства, якщо чистий дохід підприємства в першому році становить 7100 тис. грн., а очікуваний темп його приросту в наступному періоді становить (-10 %). Оцініть, як вплине зміна чистого доходу від реалізації на оборотність дебіторської заборгованості по товарних операціях.

За результатами звітного року підприємство має такі показники:

- валюта балансу становить 6300 тис. грн.;
- коефіцієнт співвідношення необоротних та оборотних активів – 0,94;
- індекс постійного активу – 1,22;
- коефіцієнт фінансового ризику – 0,6;
- довгострокові зобов'язання на 100 % представлені довгостроковими кредитами;
- короткострокові кредити в 2 рази перевищують довгострокові кредити
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги становить 1800 тис. грн.;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності – 0,4;
- на 1 грн. дебіторської заборгованості у розрахунках припадає 1,6 грн. дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- загальний обсяг поточної дебіторської заборгованості – 1300 тис. грн.

В наступному році передбачають зміни за такими статтями:

Таблиця 8.3

Відносні показники ділової активності підприємства важкого машинобудування

Показники	Рік				
	n-1	n	n+1	n+2	n+3
Коефіцієнт оборотності:					
- активів	0,9	0,85	0,85	0,9	0,7
- власного капіталу	1,2	1,1	1,15	1,25	1,05
- оборотних коштів	1,5	1,8	1,8	1,9	1,85
- запасів	1,9	1,6	1,6	1,7	1,8
- загальної дебіторської заборгованості	2,1	2,4	2,2	2,7	2,6
- загальної кредиторської заборгованості	2,2	2,6	2,5	2,9	2,8

Задача 2

За наведеними даними відновіть агрегований баланс підприємства, визначте та проаналізуйте показники ділової активності підприємства, якщо чистий дохід підприємства в першому році становить 7100 тис. грн., а очікуваний темп його приросту в наступному періоді становить (-10 %). Оцініть, як вплине зміна чистого доходу від реалізації на оборотність дебіторської заборгованості по товарних операціях.

За результатами звітного року підприємство має такі показники:

- валюта балансу становить 6300 тис. грн.;
- коефіцієнт співвідношення необоротних та оборотних активів – 0,94;
- індекс постійного активу – 1,22;
- коефіцієнт фінансового ризику – 0,6;
- довгострокові зобов'язання на 100 % представлені довгостроковими кредитами;
- короткострокові кредити в 2 рази перевищують довгострокові кредити
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги становить 1800 тис. грн.;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності – 0,4;
- на 1 грн. дебіторської заборгованості у розрахунках припадає 1,6 грн. дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- загальний обсяг поточної дебіторської заборгованості – 1300 тис. грн.

В наступному році передбачають зміни за такими статтями:

- амортизація основних засобів складе 320 тис. грн.;
- запаси скоротяться на 40 %;
- надходження від погашення дебіторської заборгованості в сумі 700 тис. грн. будуть спрямовані на погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- чисті грошові надходження від операційної діяльності в обсязі 2500 тис. грн. будуть використані для погашення короткострокових кредитів та кредиторської заборгованості;
- станом на кінець року 200 тис. грн. довгострокових кредитів мають бути погашенні протягом наступного року (через два роки по відношенню до початкового балансу).

Задача 3.

За наведеними даними відновіть агрегований баланс підприємства та розрахуйте тривалість фінансового циклу підприємства, якщо чиста рентабельність продажів за період становить 0,2 %. Надайте висновок за проведеними розрахунками.

За результатами звітного року підприємство має такі показники:

- валюта балансу становить 6300 тис. грн.;
- коефіцієнт співвідношення необоротних та оборотних активів – 0,94;
- індекс постійного активу – 1,22;
- коефіцієнт покриття інвестицій – 48 %;
- довгострокові зобов'язання на 80 % представлені довгостроковими кредитами;
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги становить 1800 тис. грн.;
- на 1 грн. довгострокових кредитів припадає 2 грн. короткострокових;
- загальний обсяг поточної дебіторської заборгованості – 1300 тис. грн., з неї 62 % припадає на товарну дебіторську заборгованість;
- коефіцієнт швидкої ліквідності – 0,94;

В наступному році передбачають зміни за такими статтями:

- амортизація основних засобів складе 280 тис. грн.;
- коефіцієнт приросту запасів становитиме 0,1;
- надходження від погашення дебіторської заборгованості в сумі 500 тис. грн. будуть спрямовані на погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- чисті грошові надходження від операційної діяльності в обсязі 1500 тис. грн. будуть використані для погашення короткострокових кредитів та кредиторської заборгованості;

- амортизація основних засобів складе 320 тис. грн.;
- запаси скоротяться на 40 %;
- надходження від погашення дебіторської заборгованості в сумі 700 тис. грн. будуть спрямовані на погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- чисті грошові надходження від операційної діяльності в обсязі 2500 тис. грн. будуть використані для погашення короткострокових кредитів та кредиторської заборгованості;
- станом на кінець року 200 тис. грн. довгострокових кредитів мають бути погашенні протягом наступного року (через два роки по відношенню до початкового балансу).

Задача 3.

За наведеними даними відновіть агрегований баланс підприємства та розрахуйте тривалість фінансового циклу підприємства, якщо чиста рентабельність продажів за період становить 0,2 %. Надайте висновок за проведеними розрахунками.

За результатами звітного року підприємство має такі показники:

- валюта балансу становить 6300 тис. грн.;
- коефіцієнт співвідношення необоротних та оборотних активів – 0,94;
- індекс постійного активу – 1,22;
- коефіцієнт покриття інвестицій – 48 %;
- довгострокові зобов'язання на 80 % представлені довгостроковими кредитами;
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги становить 1800 тис. грн.;
- на 1 грн. довгострокових кредитів припадає 2 грн. короткострокових;
- загальний обсяг поточної дебіторської заборгованості – 1300 тис. грн., з неї 62 % припадає на товарну дебіторську заборгованість;
- коефіцієнт швидкої ліквідності – 0,94;

В наступному році передбачають зміни за такими статтями:

- амортизація основних засобів складе 280 тис. грн.;
- коефіцієнт приросту запасів становитиме 0,1;
- надходження від погашення дебіторської заборгованості в сумі 500 тис. грн. будуть спрямовані на погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- чисті грошові надходження від операційної діяльності в обсязі 1500 тис. грн. будуть використані для погашення короткострокових кредитів та кредиторської заборгованості;

- станом на кінець року 200 тис. грн. довгострокових кредитів мають бути погашенні протягом наступного року (через два роки по відношенню до початкового балансу).

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність поняття «ділова активність».
2. Які цілі та завдання аналізу ділової активності?
3. Охарактеризуйте послідовність проведення аналізу ділової активності підприємства.
4. Які показники використовуються для оцінки ділової активності?
5. Що розуміється під стійким зростанням підприємства?
6. Як оцінити стійкість зростання підприємства?
7. Які існують шляхи забезпечення стійкого зростання підприємства?
8. Охарактеризуйте фактори підвищення ділової активності.
9. Чому оборотність активів має вплив на ділову активність підприємства?
10. Обґрунтуйте заходи щодо підвищення ділової активності підприємства в умовах вітчизняної економіки.
11. Доведіть, що всі підприємства стикаються з проблемами зростання?
12. Чому проблема стійкого зростання зводиться до проблеми управління надлишком чи нестачею грошових коштів?

Тести

- 1. Коефіцієнт трансформації – це:**
  - а) відношення чистого доходу від реалізації до середньорічної величини власного капіталу підприємства;
  - б) швидкість обороту сукупного капіталу підприємства;
  - в) коефіцієнт оборотності оборотних активів;
  - г) зміна питомої ваги підприємства на ринку продукції;
  - д) всі відповіді не вірні.
- 2. У формулі розрахунку якого з показників ділової активності в чисельнику відображається величина собівартості реалізованої продукції:**
  - а) коефіцієнт оборотності оборотних активів;
  - б) коефіцієнт оборотності власного капіталу;
  - в) коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;

- станом на кінець року 200 тис. грн. довгострокових кредитів мають бути погашенні протягом наступного року (через два роки по відношенню до початкового балансу).

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність поняття «ділова активність».
2. Які цілі та завдання аналізу ділової активності?
3. Охарактеризуйте послідовність проведення аналізу ділової активності підприємства.
4. Які показники використовуються для оцінки ділової активності?
5. Що розуміється під стійким зростанням підприємства?
6. Як оцінити стійкість зростання підприємства?
7. Які існують шляхи забезпечення стійкого зростання підприємства?
8. Охарактеризуйте фактори підвищення ділової активності.
9. Чому оборотність активів має вплив на ділову активність підприємства?
10. Обґрунтуйте заходи щодо підвищення ділової активності підприємства в умовах вітчизняної економіки.
11. Доведіть, що всі підприємства стикаються з проблемами зростання?
12. Чому проблема стійкого зростання зводиться до проблеми управління надлишком чи нестачею грошових коштів?

Тести

- 1. Коефіцієнт трансформації – це:**
  - а) відношення чистого доходу від реалізації до середньорічної величини власного капіталу підприємства;
  - б) швидкість обороту сукупного капіталу підприємства;
  - в) коефіцієнт оборотності оборотних активів;
  - г) зміна питомої ваги підприємства на ринку продукції;
  - д) всі відповіді не вірні.
- 2. У формулі розрахунку якого з показників ділової активності в чисельнику відображається величина собівартості реалізованої продукції:**
  - а) коефіцієнт оборотності оборотних активів;
  - б) коефіцієнт оборотності власного капіталу;
  - в) коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;

- г) коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;
- д) коефіцієнт оборотності основних засобів.

3. Встановіть відповідність між показниками ділової активності та їх характеристиками:

а) операційний цикл	1) часовий інтервал, протягом якого нормовані складові оборотних коштів виконують повний оборот: від матеріалів на склад підприємства, до відвантаження покупцеві продукції, що була виготовлена з даних матеріалів
б) виробничий цикл	2) часовий інтервал, протягом якого власні оборотні кошти виконують один оборот: від оплати за придбані у постачальників матеріали до одержання грошей від покупців за відвантажену продукцію
в) фінансовий цикл	3) інтервал часу, протягом якого поточні активи підприємства виконують повний оборот: від придбання запасів для здійснення діяльності до отримання коштів від реалізації виробленої з них продукції

4. Якщо термін оборотності матеріальних запасів складає 30 днів, терміни надходження коштів від покупців та розрахунків з постачальниками підприємства відповідно 10 та 15 днів, то:

- а) операційний цикл – 40 днів, а фінансовий – 25 днів;
- б) операційний цикл – 25 днів, а фінансовий – 40 днів;
- в) операційний цикл – 40 днів, а фінансовий – 30 днів;
- г) операційний цикл – 45 днів, а фінансовий – 35 днів;
- д) операційний цикл – 35 днів, а фінансовий – 45 днів.

5. Прискорення обороту оборотних активів не призводить до:

- а) абсолютного їх вивільнення з обороту;
- б) відносного їх вивільнення з обороту;
- в) підвищення коефіцієнта стійкого зростання;
- г) зниження коефіцієнта стійкого зростання;
- д) зростання рентабельності.

6. Якщо темпи фактичного зростання реалізації продукції підприємства перевищують темпи стійкого зростання, то відновити баланс можливо за рахунок:

- а) збільшення дивідендних виплат;
- б) зменшення заборгованості;

- г) коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;
- д) коефіцієнт оборотності основних засобів.

3. Встановіть відповідність між показниками ділової активності та їх характеристиками:

а) операційний цикл	1) часовий інтервал, протягом якого нормовані складові оборотних коштів виконують повний оборот: від матеріалів на склад підприємства, до відвантаження покупцеві продукції, що була виготовлена з даних матеріалів
б) виробничий цикл	2) часовий інтервал, протягом якого власні оборотні кошти виконують один оборот: від оплати за придбані у постачальників матеріали до одержання грошей від покупців за відвантажену продукцію
в) фінансовий цикл	3) інтервал часу, протягом якого поточні активи підприємства виконують повний оборот: від придбання запасів для здійснення діяльності до отримання коштів від реалізації виробленої з них продукції

4. Якщо термін оборотності матеріальних запасів складає 30 днів, терміни надходження коштів від покупців та розрахунків з постачальниками підприємства відповідно 10 та 15 днів, то:

- а) операційний цикл – 40 днів, а фінансовий – 25 днів;
- б) операційний цикл – 25 днів, а фінансовий – 40 днів;
- в) операційний цикл – 40 днів, а фінансовий – 30 днів;
- г) операційний цикл – 45 днів, а фінансовий – 35 днів;
- д) операційний цикл – 35 днів, а фінансовий – 45 днів.

5. Прискорення обороту оборотних активів не призводить до:

- а) абсолютного їх вивільнення з обороту;
- б) відносного їх вивільнення з обороту;
- в) підвищення коефіцієнта стійкого зростання;
- г) зниження коефіцієнта стійкого зростання;
- д) зростання рентабельності.

6. Якщо темпи фактичного зростання реалізації продукції підприємства перевищують темпи стійкого зростання, то відновити баланс можливо за рахунок:

- а) збільшення дивідендних виплат;
- б) зменшення заборгованості;

- в) додаткової емісії акцій;
- г) збільшення активів;
- д) немає правильної відповіді.

7. Якими показниками характеризується якість економічного зростання?

- а) коефіцієнт оборотності оборотних активів, загальний коефіцієнт покриття, рівень сумнівних боргів;
- б) коефіцієнт оборотності вкладеного капіталу, коефіцієнт оборотності власного капіталу, строк окупності реальних інвестицій, строк погашення кредиторської заборгованості;
- в) коефіцієнт трансформації, коефіцієнт адекватності інвестування, коефіцієнт фінансування;
- г) коефіцієнт трансформації, коефіцієнт адекватності інвестування, строк окупності інвестицій;
- д) коефіцієнт дивідендних виплат, коефіцієнт автономії, коефіцієнт оборотності власного капіталу.

8. Внаслідок прояву дії яких груп факторів відбувається зростання витрат підприємства?

- а) внутрішніх, зовнішніх;
- б) об'ємних, нормативних, цінових, якісних;
- в) в сфері виробництва, в сфері обігу;
- г) макроекономічних, соціальних, політичних;
- д) збутових, комерційних, виробничих.

9. У звітному періоді використання активів підприємства буде ефективнішими, ніж у попередньому, якщо:

- а) темпи приросту чистого прибутку будуть більші за темпи приросту активів, а темпи приросту чистого доходу менші;
- б) темпи приросту чистого доходу будуть більші за темпи приросту активів, а темпи приросту чистого прибутку менші;
- в) темпи приросту чистого прибутку більші за темпи приросту чистого доходу, а темпи приросту чистого доходу більші за темпи приросту активів;
- г) темпи приросту активів більші темпів приросту чистого доходу та чистого прибутку.

10. Якщо за результатами розрахунку тривалість фінансового циклу має від'ємне значення, то:

- а) фінансовий цикл необхідно порівняти до «0», оскільки тривалість періоду часу не може бути негативною величиною;
- б) дане явище необхідно оцінити як негативне, оскільки тривалість погашення кредиторської заборгованості перевищує тривалість операційного циклу підприємства;

- в) додаткової емісії акцій;
- г) збільшення активів;
- д) немає правильної відповіді.

7. Якими показниками характеризується якість економічного зростання?

- а) коефіцієнт оборотності оборотних активів, загальний коефіцієнт покриття, рівень сумнівних боргів;
- б) коефіцієнт оборотності вкладеного капіталу, коефіцієнт оборотності власного капіталу, строк окупності реальних інвестицій, строк погашення кредиторської заборгованості;
- в) коефіцієнт трансформації, коефіцієнт адекватності інвестування, коефіцієнт фінансування;
- г) коефіцієнт трансформації, коефіцієнт адекватності інвестування, строк окупності інвестицій;
- д) коефіцієнт дивідендних виплат, коефіцієнт автономії, коефіцієнт оборотності власного капіталу.

8. Внаслідок прояву дії яких груп факторів відбувається зростання витрат підприємства?

- а) внутрішніх, зовнішніх;
- б) об'ємних, нормативних, цінових, якісних;
- в) в сфері виробництва, в сфері обігу;
- г) макроекономічних, соціальних, політичних;
- д) збутових, комерційних, виробничих.

9. У звітному періоді використання активів підприємства буде ефективнішими, ніж у попередньому, якщо:

- а) темпи приросту чистого прибутку будуть більші за темпи приросту активів, а темпи приросту чистого доходу менші;
- б) темпи приросту чистого доходу будуть більші за темпи приросту активів, а темпи приросту чистого прибутку менші;
- в) темпи приросту чистого прибутку більші за темпи приросту чистого доходу, а темпи приросту чистого доходу більші за темпи приросту активів;
- г) темпи приросту активів більші темпів приросту чистого доходу та чистого прибутку.

10. Якщо за результатами розрахунку тривалість фінансового циклу має від'ємне значення, то:

- а) фінансовий цикл необхідно порівняти до «0», оскільки тривалість періоду часу не може бути негативною величиною;
- б) дане явище необхідно оцінити як негативне, оскільки тривалість погашення кредиторської заборгованості перевищує тривалість операційного циклу підприємства;

в) дане явище необхідно оцінити як позитивне, оскільки тривалість погашення кредиторської заборгованості перевищує тривалість операційного циклу підприємства;

г) дане явище необхідно оцінити як негативне, оскільки терміни надходження грошових коштів від дебіторів не співпадають із строками сплати боргів кредиторам;

д) дане явище необхідно оцінити як позитивне, оскільки підприємство отримує грошові кошти від дебіторів раніше, ніж здійснює платежі своїм кредиторам.

в) дане явище необхідно оцінити як позитивне, оскільки тривалість погашення кредиторської заборгованості перевищує тривалість операційного циклу підприємства;

г) дане явище необхідно оцінити як негативне, оскільки терміни надходження грошових коштів від дебіторів не співпадають із строками сплати боргів кредиторам;

д) дане явище необхідно оцінити як позитивне, оскільки підприємство отримує грошові кошти від дебіторів раніше, ніж здійснює платежі своїм кредиторам.

Тема 9

АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Значення та завдання аналізу формування фінансових результатів діяльності підприємства.*
2. *Аналіз рівня, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства. Аналіз рівня беззбитковості.*
3. *Факторний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства.*
4. *Аналіз розподілу та використання чистого прибутку.*
5. *Розрахунок показників рентабельності. Факторний аналіз показників рентабельності.*

1. Значення та завдання аналізу формування фінансових результатів діяльності підприємства

Економічна доцільність функціонування будь-якого підприємства, результативність його фінансової діяльності визначається станом формування та використання фінансового результату. Фінансовий результат є визначальним критерієм ефективності господарювання та основним джерелом формування фінансових ресурсів підприємства і визначається як різниця між доходами і витратами, що виникають у процесі здійснення підприємницької діяльності. Отже, фінансовий результат як один із найважливіших економічних показників, що узагальнює усі результати фінансово-господарської діяльності, повинен бути постійно об'єктом ретельного фінансового аналізу.

Метою здійснення аналізу фінансових результатів є визначення результативності й ефективності господарської діяльності та загальної оцінки роботи підприємства, а також виявлення факторів, які впливають на фінансові результати для розробки системи заходів щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

Основними завданнями аналізу фінансових результатів є:

- дослідження рівня, складу та структури фінансових результатів у динаміці;
- контроль за процесом формування фінансових результатів за видами діяльності;
- оцінка абсолютних і відносних показників формування фінансових результатів від різних видів діяльності;

Тема 9

АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Значення та завдання аналізу формування фінансових результатів діяльності підприємства.*
2. *Аналіз рівня, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства. Аналіз рівня беззбитковості.*
3. *Факторний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства.*
4. *Аналіз розподілу та використання чистого прибутку.*
5. *Розрахунок показників рентабельності. Факторний аналіз показників рентабельності.*

1. Значення та завдання аналізу формування фінансових результатів діяльності підприємства

Економічна доцільність функціонування будь-якого підприємства, результативність його фінансової діяльності визначається станом формування та використання фінансового результату. Фінансовий результат є визначальним критерієм ефективності господарювання та основним джерелом формування фінансових ресурсів підприємства і визначається як різниця між доходами і витратами, що виникають у процесі здійснення підприємницької діяльності. Отже, фінансовий результат як один із найважливіших економічних показників, що узагальнює усі результати фінансово-господарської діяльності, повинен бути постійно об'єктом ретельного фінансового аналізу.

Метою здійснення аналізу фінансових результатів є визначення результативності й ефективності господарської діяльності та загальної оцінки роботи підприємства, а також виявлення факторів, які впливають на фінансові результати для розробки системи заходів щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

Основними завданнями аналізу фінансових результатів є:

- дослідження рівня, складу та структури фінансових результатів у динаміці;
- контроль за процесом формування фінансових результатів за видами діяльності;
- оцінка абсолютних і відносних показників формування фінансових результатів від різних видів діяльності;

- виявлення факторів та причин, що справляють вплив на суму чистого фінансового результату і кількісний вимір їх впливу на результативний показник;
- оцінка ефективності розподілу чистого прибутку підприємства;
- виявлення резервів збільшення суми чистого прибутку і рентабельності;
- оцінка роботи підприємства по використанню можливостей збільшення прибутку та рентабельності;
- розробка заходів щодо використання виявлених резервів.

Аналіз фінансових результатів проводить на підставі стандартних методів:

- горизонтального (або трендового), при якому аналіз фінансових результатів базується на вивченні динаміки окремих його показників у часі. На основі даного методу аналізу розраховуються темпи росту (приросту) окремих видів прибутку, визначаються загальні тенденції його зміни (або тренда). Горизонтальний аналіз здійснюється шляхом порівняння показників формування, розподілу і використання фінансових результатів звітного періоду з показниками попереднього періоду, чи показниками аналогічного періоду минулих років;
- вертикального (або структурного), під час якого аналіз фінансових результатів пов'язаний із структурним розкладанням агрегованих показників формування, розподілу і використання. У процесі здійснення цього методу аналізу розраховується питома вага або співвідношення окремих структурних складових агрегованого показника;
- порівняльного аналізу фінансових результатів, що базується на зіставленні значень окремих груп аналогічних його показників з плановими чи нормативними даними, середньогалузевими значеннями чи даними підприємств-конкурентів. Це дозволяє підприємству оцінити ступінь відхилення звітних показників від планових (нормативних) та визначити причини цих відхилень, виявлення конкурентної позиції за рівнем господарювання чи в межах конкретного регіонального ринку та виявлення резервів подальшого підвищення ефективності господарської діяльності;
- факторного аналізу фінансових результатів як методики комплексного системного вивчення та виміру впливу факторів на величину результативного показника, а саме прибутку підприємства.

Таким чином, аналіз фінансових результатів є підґрунтям для прийняття фінансових і економічних рішень, спрямованих на попередження і скорочення збитків і втрат від різних видів діяльності, ефективне використання ресурсів, вибір якнайкращого варіанта інвестицій, розробки перспективних планів розвитку підприємства.

- виявлення факторів та причин, що справляють вплив на суму чистого фінансового результату і кількісний вимір їх впливу на результативний показник;
- оцінка ефективності розподілу чистого прибутку підприємства;
- виявлення резервів збільшення суми чистого прибутку і рентабельності;
- оцінка роботи підприємства по використанню можливостей збільшення прибутку та рентабельності;
- розробка заходів щодо використання виявлених резервів.

Аналіз фінансових результатів проводить на підставі стандартних методів:

- горизонтального (або трендового), при якому аналіз фінансових результатів базується на вивченні динаміки окремих його показників у часі. На основі даного методу аналізу розраховуються темпи росту (приросту) окремих видів прибутку, визначаються загальні тенденції його зміни (або тренда). Горизонтальний аналіз здійснюється шляхом порівняння показників формування, розподілу і використання фінансових результатів звітного періоду з показниками попереднього періоду, чи показниками аналогічного періоду минулих років;
- вертикального (або структурного), під час якого аналіз фінансових результатів пов'язаний із структурним розкладанням агрегованих показників формування, розподілу і використання. У процесі здійснення цього методу аналізу розраховується питома вага або співвідношення окремих структурних складових агрегованого показника;
- порівняльного аналізу фінансових результатів, що базується на зіставленні значень окремих груп аналогічних його показників з плановими чи нормативними даними, середньогалузевими значеннями чи даними підприємств-конкурентів. Це дозволяє підприємству оцінити ступінь відхилення звітних показників від планових (нормативних) та визначити причини цих відхилень, виявлення конкурентної позиції за рівнем господарювання чи в межах конкретного регіонального ринку та виявлення резервів подальшого підвищення ефективності господарської діяльності;
- факторного аналізу фінансових результатів як методики комплексного системного вивчення та виміру впливу факторів на величину результативного показника, а саме прибутку підприємства.

Таким чином, аналіз фінансових результатів є підґрунтям для прийняття фінансових і економічних рішень, спрямованих на попередження і скорочення збитків і втрат від різних видів діяльності, ефективне використання ресурсів, вибір якнайкращого варіанта інвестицій, розробки перспективних планів розвитку підприємства.

2. Аналіз рівня, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства. Аналіз рівня безбитковості

На формування фінансових результатів підприємства, що відображаються у формі 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» затвердженій Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» впливає встановлений порядок визначення фінансових результатів від усіх видів діяльності.

Фінансові результати в абсолютних сумах визначаються сумою прибутку або збитку і залежать від сфери діяльності, галузі господарства та установлених законодавством умов обліку фінансових результатів.

Різні види операційної діяльності підприємства, що пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), а також наявність фінансової та інвестиційної діяльності формують грошову оцінку в сукупності показників фінансових результатів.

Фінансові результати у Звіті про фінансові результати визначають за видами діяльності:

- основна діяльність – валовий прибуток (збиток);
- фінансовий результат від операційної діяльності – прибуток (збиток);
- фінансовий результат до оподаткування – прибуток (збиток);
- чистий фінансовий результат – чистий прибуток (збиток).

Обов'язковими елементами дослідження фінансових результатів діяльності підприємства є:

- аналіз змін кожного показника за поточний аналізований період (горизонтальний аналіз показників фінансових результатів за звітний період);
- аналіз структури відповідних показників та її змін (вертикальний аналіз);
- дослідження динаміки зміни показників фінансових результатів за ряд звітних періодів (трендовий аналіз).

Оцінка фінансових результатів починається з аналізу динаміки і структури доходів і витрат за різними видами діяльності підприємства, що дає можливість одержати найбільш загальне уявлення про фактори, що вплинули на їх формування.

Комплексне системне виявлення і вимірювання впливу факторів на формування фінансових результатів здійснюють за допомогою адитивних моделей їх розрахунку.

2. Аналіз рівня, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства. Аналіз рівня безбитковості

На формування фінансових результатів підприємства, що відображаються у формі 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» затвердженій Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» впливає встановлений порядок визначення фінансових результатів від усіх видів діяльності.

Фінансові результати в абсолютних сумах визначаються сумою прибутку або збитку і залежать від сфери діяльності, галузі господарства та установлених законодавством умов обліку фінансових результатів.

Різні види операційної діяльності підприємства, що пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), а також наявність фінансової та інвестиційної діяльності формують грошову оцінку в сукупності показників фінансових результатів.

Фінансові результати у Звіті про фінансові результати визначають за видами діяльності:

- основна діяльність – валовий прибуток (збиток);
- фінансовий результат від операційної діяльності – прибуток (збиток);
- фінансовий результат до оподаткування – прибуток (збиток);
- чистий фінансовий результат – чистий прибуток (збиток).

Обов'язковими елементами дослідження фінансових результатів діяльності підприємства є:

- аналіз змін кожного показника за поточний аналізований період (горизонтальний аналіз показників фінансових результатів за звітний період);
- аналіз структури відповідних показників та її змін (вертикальний аналіз);
- дослідження динаміки зміни показників фінансових результатів за ряд звітних періодів (трендовий аналіз).

Оцінка фінансових результатів починається з аналізу динаміки і структури доходів і витрат за різними видами діяльності підприємства, що дає можливість одержати найбільш загальне уявлення про фактори, що вплинули на їх формування.

Комплексне системне виявлення і вимірювання впливу факторів на формування фінансових результатів здійснюють за допомогою адитивних моделей їх розрахунку.

Валовий прибуток (збиток) ($ВП(3)$) підприємства розраховують як різницю між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ($ЧД$) та собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) ($СРП$):

$$ВП(3) = ЧД - СРП \quad (9.1)$$

Фінансовий результат (прибуток, збиток) від операційної діяльності ($\Phi P_{ОД}$) визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат:

$$\Phi P_{ОД} = ВП(3) + ІОД - АВ - ВЗ - ІОВ, \quad (9.2)$$

де $ІОД$ – інші операційні доходи;
 $АВ$ – адміністративні витрати;
 $ВЗ$ – витрати на збут;
 $ІОВ$ – інші операційні витрати.

Фінансовий результат до оподаткування ($\Phi P_{ДО}$) розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від операційної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків) за мінусом фінансових та інших витрат (збитків):

$$\Phi P_{ДО} = \Phi P_{ОД} + ДУК + ІФД + ІД - ФВ - ВУК - ІВ, \quad (9.3)$$

де $ДУК$ – дохід від участі в капіталі, тобто дохід, отриманий від інвестицій в асоційовані дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі;

$ІФД$ – інші фінансові доходи, тобто доходи за депозитними сертифікатами, дивіденди одержані, відсотки одержані, інші доходи, отримані від фінансових операцій;

$ІД$ – інші доходи, тобто доходи від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів, неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності;

$ФВ$ – фінансові витрати, тобто витрати, пов'язані з залученням позикового капіталу;

$ВУК$ – втрати від участі в капіталі;

$ІВ$ – інші витрати, до яких відносять втрати від неопераційних курсових різниць та від уцінки необоротних активів, собівартість реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів; інші витрати, які виникають у процесі звичайної діяльності.

Валовий прибуток (збиток) ($ВП(3)$) підприємства розраховують як різницю між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ($ЧД$) та собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) ($СРП$):

$$ВП(3) = ЧД - СРП \quad (9.1)$$

Фінансовий результат (прибуток, збиток) від операційної діяльності ($\Phi P_{ОД}$) визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат:

$$\Phi P_{ОД} = ВП(3) + ІОД - АВ - ВЗ - ІОВ, \quad (9.2)$$

де $ІОД$ – інші операційні доходи;
 $АВ$ – адміністративні витрати;
 $ВЗ$ – витрати на збут;
 $ІОВ$ – інші операційні витрати.

Фінансовий результат до оподаткування ($\Phi P_{ДО}$) розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від операційної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків) за мінусом фінансових та інших витрат (збитків):

$$\Phi P_{ДО} = \Phi P_{ОД} + ДУК + ІФД + ІД - ФВ - ВУК - ІВ, \quad (9.3)$$

де $ДУК$ – дохід від участі в капіталі, тобто дохід, отриманий від інвестицій в асоційовані дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі;

$ІФД$ – інші фінансові доходи, тобто доходи за депозитними сертифікатами, дивіденди одержані, відсотки одержані, інші доходи, отримані від фінансових операцій;

$ІД$ – інші доходи, тобто доходи від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів, неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності;

$ФВ$ – фінансові витрати, тобто витрати, пов'язані з залученням позикового капіталу;

$ВУК$ – втрати від участі в капіталі;

$ІВ$ – інші витрати, до яких відносять втрати від неопераційних курсових різниць та від уцінки необоротних активів, собівартість реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів; інші витрати, які виникають у процесі звичайної діяльності.

Чистий фінансовий результат (прибуток, збиток) (ЧФР) визначають як алгебраїчна сума фінансового результату до оподаткування, витрат (доходу) з податку на прибуток, прибутку (збитку) від припиненої діяльності після оподаткування.

$$\text{ЧФР} = \text{ФР}_{\text{ДО}} \pm V(\text{Д})\text{ПП} \mp \text{П}(\text{З})_{\text{н.о}}, \quad (9.4)$$

$V(\text{Д})\text{ПП}$ – витрати (дохід) з податку на прибуток;

$\text{П}(\text{З})_{\text{н.о}}$ – прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування.

Під час аналізу фінансових результатів здійснюють оцінку загальної величини валового прибутку та його структури в розрізі основних складових, якими є:

- фінансовий результат від операційної діяльності;
- фінансовий результат до оподаткування;
- чистий фінансовий результат.

У ході аналізу основну увагу необхідно акцентувати на валовому та чистому прибутках, як основних складових фінансових результатів підприємства.

Позитивна зміна всіх доходних складових та скорочення всіх витратних статей при формуванні чистого прибутку призводить до його зростання в розмірі, що дорівнює цій зміні. Додатково проводиться розрахунок і аналіз відносного показника частки зміни за певним фактором до загальної зміни прибутку, що дозволяє виявити провідні фактори. Дані такого аналізу повинні бути використані для пошуку резервів зростання прибутку (резервами зростання прибутку є вплив на ті складові його формування, зміна яких в аналізованому періоді призвела до скорочення прибутку).

Взаємозв'язок показників доходу від реалізації продукції, витрат та прибутку можна встановити на основі проведення операційного аналізу, який базується на розрахунку таких показників як: маржинальний дохід та точка беззбитковості. Характеристика показників та алгоритм їх розрахунку подано в табл. 9.1.

Таблиця 9.1

Алгоритм розрахунку показників беззбитковості підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Економічна сутність показника
Маржинальний дохід (Мд)	$Md = ЧД - ЗВ = ПВ + П_{\text{оо}}$	характеризує обсяг доходу від реалізації, якого достатньо для покриття постійних витрат і формування фінансового результату від операційної діяльності

Чистий фінансовий результат (прибуток, збиток) (ЧФР) визначають як алгебраїчна сума фінансового результату до оподаткування, витрат (доходу) з податку на прибуток, прибутку (збитку) від припиненої діяльності після оподаткування.

$$\text{ЧФР} = \text{ФР}_{\text{ДО}} \pm V(\text{Д})\text{ПП} \mp \text{П}(\text{З})_{\text{н.о}}, \quad (9.4)$$

$V(\text{Д})\text{ПП}$ – витрати (дохід) з податку на прибуток;

$\text{П}(\text{З})_{\text{н.о}}$ – прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування.

Під час аналізу фінансових результатів здійснюють оцінку загальної величини валового прибутку та його структури в розрізі основних складових, якими є:

- фінансовий результат від операційної діяльності;
- фінансовий результат до оподаткування;
- чистий фінансовий результат.

У ході аналізу основну увагу необхідно акцентувати на валовому та чистому прибутках, як основних складових фінансових результатів підприємства.

Позитивна зміна всіх доходних складових та скорочення всіх витратних статей при формуванні чистого прибутку призводить до його зростання в розмірі, що дорівнює цій зміні. Додатково проводиться розрахунок і аналіз відносного показника частки зміни за певним фактором до загальної зміни прибутку, що дозволяє виявити провідні фактори. Дані такого аналізу повинні бути використані для пошуку резервів зростання прибутку (резервами зростання прибутку є вплив на ті складові його формування, зміна яких в аналізованому періоді призвела до скорочення прибутку).

Взаємозв'язок показників доходу від реалізації продукції, витрат та прибутку можна встановити на основі проведення операційного аналізу, який базується на розрахунку таких показників як: маржинальний дохід та точка беззбитковості. Характеристика показників та алгоритм їх розрахунку подано в табл. 9.1.

Таблиця 9.1

Алгоритм розрахунку показників беззбитковості підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Економічна сутність показника
Маржинальний дохід (Мд)	$Md = ЧД - ЗВ = ПВ + П_{\text{оо}}$	характеризує обсяг доходу від реалізації, якого достатньо для покриття постійних витрат і формування фінансового результату від операційної діяльності

Показник	Алгоритм розрахунку	Економічна сутність показника
Коефіцієнт маржинального доходу ($k_{M\partial}$)	$k_{M\partial} = \frac{M\partial}{\text{Ц} \times O} = \frac{\text{Ц} - 3Bод}{\text{Ц}}$	показує частку маржинального доходу у сумі чистого доходу від реалізації
Точка беззбитковості : – у натуральному вираженні (T_n)	$T_n = \frac{PB}{\text{Ц} - 3Bод} = \frac{PB}{M\partial}$	показує обсяг продажу продукції, при якому забезпечується беззбиткова діяльність
– у вартісному вираженні (T_v)	$T_v = \frac{PB}{k_{M\partial}}$	
Обсяг реалізації необхідний для отримання певної суми прибутку (O_δ)	$O_\delta = \frac{PB + \Pi}{k_{M\partial}}$	показує обсяг доходу від реалізації, досягнення якого забезпечує отримання запланованої суми прибутку

$3B$ – змінні витрати; $3Bод$ – змінні витрати на одиницю продукції, PB – постійні витрати; $\Pi_{од}$ – прибуток від операційної діяльності; Ц – ціна, Π – плановий прибуток.

У процесі аналізу показники беззбитковості досліджуються в динаміці.

Операційний аналіз спрямований на: визначення беззбиткового обсягу виробництва, продажу при заданих рівнях цін, постійних і змінних витрат; визначення необхідного обсягу продажу для отримання заданої суми прибутку; визначення критичного рівня постійних витрат при заданому рівні маржинального доходу; визначення критичної ціни реалізації при заданому обсязі продажу і рівні постійних та змінних витрат; обрання варіанту зміни виробничої потужності; обрання варіанту структури асортименту продукції; обґрунтування ціни на нову продукцію; обґрунтування вибору устаткування, технології виробництва; обґрунтування придбання комплектуючих виробів; оцінка ефективності прийняття додаткового замовлення тощо.

3. Факторний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

На формування фінансових результатів підприємства впливають різноманітні фактори. Внутрішні фактори впливу на фінансові результати можна поділи на виробничі, до числа яких відносяться: обсяг необоротних і оборотних активів; рівень фондвіддачі та оборотності оборот-

Показник	Алгоритм розрахунку	Економічна сутність показника
Коефіцієнт маржинального доходу ($k_{M\partial}$)	$k_{M\partial} = \frac{M\partial}{\text{Ц} \times O} = \frac{\text{Ц} - 3Bод}{\text{Ц}}$	показує частку маржинального доходу у сумі чистого доходу від реалізації
Точка беззбитковості : – у натуральному вираженні (T_n)	$T_n = \frac{PB}{\text{Ц} - 3Bод} = \frac{PB}{M\partial}$	показує обсяг продажу продукції, при якому забезпечується беззбиткова діяльність
– у вартісному вираженні (T_v)	$T_v = \frac{PB}{k_{M\partial}}$	
Обсяг реалізації необхідний для отримання певної суми прибутку (O_δ)	$O_\delta = \frac{PB + \Pi}{k_{M\partial}}$	показує обсяг доходу від реалізації, досягнення якого забезпечує отримання запланованої суми прибутку

$3B$ – змінні витрати; $3Bод$ – змінні витрати на одиницю продукції, PB – постійні витрати; $\Pi_{од}$ – прибуток від операційної діяльності; Ц – ціна, Π – плановий прибуток.

У процесі аналізу показники беззбитковості досліджуються в динаміці.

Операційний аналіз спрямований на: визначення беззбиткового обсягу виробництва, продажу при заданих рівнях цін, постійних і змінних витрат; визначення необхідного обсягу продажу для отримання заданої суми прибутку; визначення критичного рівня постійних витрат при заданому рівні маржинального доходу; визначення критичної ціни реалізації при заданому обсязі продажу і рівні постійних та змінних витрат; обрання варіанту зміни виробничої потужності; обрання варіанту структури асортименту продукції; обґрунтування ціни на нову продукцію; обґрунтування вибору устаткування, технології виробництва; обґрунтування придбання комплектуючих виробів; оцінка ефективності прийняття додаткового замовлення тощо.

3. Факторний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

На формування фінансових результатів підприємства впливають різноманітні фактори. Внутрішні фактори впливу на фінансові результати можна поділи на виробничі, до числа яких відносяться: обсяг необоротних і оборотних активів; рівень фондвіддачі та оборотності оборот-

них активів; сума власних та позикових фінансових ресурсів й рівень їх використання; чисельність персоналу та рівень продуктивності праці; фонд робочого часу; час роботи устаткування та невиробничі: постачальницько-збутова діяльність; соціальні умови праці; облікова політика; стадія життєвого циклу підприємства та продукції; фактори, пов'язані з порушенням господарської дисципліни, що призводять до штрафних санкцій та інші. Систему зовнішніх факторів, що впливають на фінансові результати діяльності підприємства становлять: соціально-економічні умови; рівень інфляції; ціни на виробничі ресурси; рівень насиченості ринків товарами; рівень конкуренції в галузі; державне регулювання цін, тарифів; фінансово-кредитна та податкова політика держави; рівень розвитку зовнішньоекономічних зв'язків; природні умови тощо.

Для виявлення впливу факторів на результативний показник використовують прийоми елімінування (ланцюгових підстановок, абсолютних різниць тощо), що є одним із методів проведення факторного аналізу. Елімінувати означає усунути, вилучити вплив усіх чинників крім одного на величину результативного показника.

Факторний аналіз фінансових результатів проводиться у розрізі видів діяльності підприємства. Важливе місце в процесі факторного аналізу фінансових результатів відводиться аналізу валового прибутку, як ключовому показнику, що характеризує результати здійснення основної діяльності.

Методика проведення факторного аналізу валового прибутку визначається цілями аналізу, а відповідно, і складом інформаційних джерел, що використовуються при даному аналізі. Так, внутрішній аналіз валового прибутку дозволяє оцінити вплив факторів більш детально, у той час як при зовнішньому аналізі, при якому обсяг інформації, що використовується для його проведення значно менший, і це дозволяє окреслити тільки основні тенденції щодо впливу факторів.

Методичні положення зовнішнього аналізу валового прибутку передбачають оцінку впливу таких факторів:

- 1) обсягу реалізації продукції в натуральному вираженні;
- 2) структури й асортименту реалізованої продукції;
- 3) рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції.

Розрахунок здійснюється в такому порядку:

1. Вплив зміни обсягу реалізації ($\Delta ВП_{ОР}$) визначається за формулою:

$$\Delta ВП_{ОР} = ВП_0 \cdot \left(\frac{СРП_1}{СРП_0} - 1 \right), \quad (9.5)$$

них активів; сума власних та позикових фінансових ресурсів й рівень їх використання; чисельність персоналу та рівень продуктивності праці; фонд робочого часу; час роботи устаткування та невиробничі: постачальницько-збутова діяльність; соціальні умови праці; облікова політика; стадія життєвого циклу підприємства та продукції; фактори, пов'язані з порушенням господарської дисципліни, що призводять до штрафних санкцій та інші. Систему зовнішніх факторів, що впливають на фінансові результати діяльності підприємства становлять: соціально-економічні умови; рівень інфляції; ціни на виробничі ресурси; рівень насиченості ринків товарами; рівень конкуренції в галузі; державне регулювання цін, тарифів; фінансово-кредитна та податкова політика держави; рівень розвитку зовнішньоекономічних зв'язків; природні умови тощо.

Для виявлення впливу факторів на результативний показник використовують прийоми елімінування (ланцюгових підстановок, абсолютних різниць тощо), що є одним із методів проведення факторного аналізу. Елімінувати означає усунути, вилучити вплив усіх чинників крім одного на величину результативного показника.

Факторний аналіз фінансових результатів проводиться у розрізі видів діяльності підприємства. Важливе місце в процесі факторного аналізу фінансових результатів відводиться аналізу валового прибутку, як ключовому показнику, що характеризує результати здійснення основної діяльності.

Методика проведення факторного аналізу валового прибутку визначається цілями аналізу, а відповідно, і складом інформаційних джерел, що використовуються при даному аналізі. Так, внутрішній аналіз валового прибутку дозволяє оцінити вплив факторів більш детально, у той час як при зовнішньому аналізі, при якому обсяг інформації, що використовується для його проведення значно менший, і це дозволяє окреслити тільки основні тенденції щодо впливу факторів.

Методичні положення зовнішнього аналізу валового прибутку передбачають оцінку впливу таких факторів:

- 1) обсягу реалізації продукції в натуральному вираженні;
- 2) структури й асортименту реалізованої продукції;
- 3) рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції.

Розрахунок здійснюється в такому порядку:

1. Вплив зміни обсягу реалізації ($\Delta ВП_{ОР}$) визначається за формулою:

$$\Delta ВП_{ОР} = ВП_0 \cdot \left(\frac{СРП_1}{СРП_0} - 1 \right), \quad (9.5)$$

де $ВП_0$ – валовий прибуток базисного періоду;

$СРП_1, СРП_0$ – собівартість реалізованої продукції звітного і базисного періодів відповідно;

2. Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції ($\Delta ВП_{сmp}$) визначається за формулою:

$$\Delta ВП_{сmp} = ВП_0 \cdot \left(\frac{ЧД_1}{ЧД_0} - \frac{СРП_1}{СРП_0} \right), \quad (9.6)$$

де $ЧД_1, ЧД_0$ – чистий дохід від реалізації звітного і базисного періодів відповідно;

3. Вплив зміни рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції ($\Delta ВП_{PB}$) визначається за формулою:

$$\Delta ВП_{PB} = ЧД_1 \cdot \left(\frac{СРП_0}{ЧД_0} - \frac{СРП_1}{ЧД_1} \right). \quad (9.7)$$

Найбільш імовірною причиною скорочення фінансових результатів від реалізації продукції є погіршення кон'юнктури ринку, внаслідок чого відбувається зниження обсягу реалізації в натуральному вираженні, і підприємство змушене знижувати ціни. Крім зниження цін, зростання витрат на 1 грн. реалізованої продукції викликано скороченням обсягу реалізації й, відповідно, збільшенням питомої ваги умовно-постійних витрат і собівартості одиниці продукції. Негативний вплив структурного фактору свідчить про збільшення питомої ваги низькорентабельних виробів в обсязі реалізованої продукції.

Більш точно оцінити вплив факторів на зміну валового прибутку дозволяє внутрішній аналіз. Традиційна методика внутрішнього аналізу дає можливість визначити вплив наступних факторів:

- обсягу реалізації в натуральному вираженні,
- структури реалізованої продукції;
- рівня цін реалізації;
- собівартості реалізованої продукції (табл. 9.2).

Таблиця 9.2

Розрахунок впливу внутрішніх факторів на обсяг валового прибутку підприємства

Фактор	Модель оцінки впливу фактора на зміну валового прибутку
Зміна фізичного обсягу реалізації	$\Delta ВП_{ФОР} = ВП_0 \cdot \frac{ЧД_1}{ЧД_0} - ВП_0 = (ЧД_0 - СРП_0) \cdot \frac{ЧД_1}{ЧД_0} - (ЧД_0 - СРП_0)$

де $ВП_0$ – валовий прибуток базисного періоду;

$СРП_1, СРП_0$ – собівартість реалізованої продукції звітного і базисного періодів відповідно;

2. Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції ($\Delta ВП_{сmp}$) визначається за формулою:

$$\Delta ВП_{сmp} = ВП_0 \cdot \left(\frac{ЧД_1}{ЧД_0} - \frac{СРП_1}{СРП_0} \right), \quad (9.6)$$

де $ЧД_1, ЧД_0$ – чистий дохід від реалізації звітного і базисного періодів відповідно;

3. Вплив зміни рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції ($\Delta ВП_{PB}$) визначається за формулою:

$$\Delta ВП_{PB} = ЧД_1 \cdot \left(\frac{СРП_0}{ЧД_0} - \frac{СРП_1}{ЧД_1} \right). \quad (9.7)$$

Найбільш імовірною причиною скорочення фінансових результатів від реалізації продукції є погіршення кон'юнктури ринку, внаслідок чого відбувається зниження обсягу реалізації в натуральному вираженні, і підприємство змушене знижувати ціни. Крім зниження цін, зростання витрат на 1 грн. реалізованої продукції викликано скороченням обсягу реалізації й, відповідно, збільшенням питомої ваги умовно-постійних витрат і собівартості одиниці продукції. Негативний вплив структурного фактору свідчить про збільшення питомої ваги низькорентабельних виробів в обсязі реалізованої продукції.

Більш точно оцінити вплив факторів на зміну валового прибутку дозволяє внутрішній аналіз. Традиційна методика внутрішнього аналізу дає можливість визначити вплив наступних факторів:

- обсягу реалізації в натуральному вираженні,
- структури реалізованої продукції;
- рівня цін реалізації;
- собівартості реалізованої продукції (табл. 9.2).

Таблиця 9.2

Розрахунок впливу внутрішніх факторів на обсяг валового прибутку підприємства

Фактор	Модель оцінки впливу фактора на зміну валового прибутку
Зміна фізичного обсягу реалізації	$\Delta ВП_{ФОР} = ВП_0 \cdot \frac{ЧД_1}{ЧД_0} - ВП_0 = (ЧД_0 - СРП_0) \cdot \frac{ЧД_1}{ЧД_0} - (ЧД_0 - СРП_0)$

Фактор	Модель оцінки впливу фактора на зміну валового прибутку
Зміна структури й асортименту реалізованої продукції	$\Delta ВП_{стр} =$ $= (ЧД_{ум} - СРП_{ум}) - (ЧД_0 - СРП_0) \cdot \frac{ЧД_1}{ЧД_0} =$ $= (\sum (K_1 \cdot Ц_0) - \sum (K_1 \cdot C_0)) - (ЧД_0 - C_0) \cdot \frac{ЧД_1}{ЧД_0}$
Зміна цін реалізації	$\Delta ВП_{ц} = (ЧД_1 - C_{ум}) - (ЧД_{ум} - C_{ум}) =$ $= (ЧД_1 - C_1 - \sum (K_1 \cdot C_0)) - (\sum (K_1 \cdot Ц_0) - \sum (K_1 \cdot C_0))$
Зміна собівартості	$\Delta ВП_{с} = (ЧД_1 - C_1) - (ЧД_1 - C_{ум}) =$ $= (ЧД_1 - C_1) - (ЧД_1 - \sum (K_1 \cdot C_0))$

$ЧД_{ум}$, $C_{ум}$ – чистий дохід від реалізації і собівартість реалізованої продукції звітного обсягу реалізації при базисному рівні цін відповідно; K_0 , K_1 – обсяг реалізації продукції і-го виду в натуральному вираженні за базисний та звітний періоди відповідно; $Ц_0$ – ціна реалізації і-го виду продукції базисного періоду, C_1 , C_0 – собівартість реалізованої і-го виду продукції звітного і базисного періодів відповідно.

Наступним етапом є проведення факторного аналізу чистого фінансового результату. Розмір чистого фінансового результату підприємства може залежати від наступних факторів: обсягу реалізації, собівартості реалізованої продукції, адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних доходів інших операційних витрат, фінансових результатів від інвестиційної та фінансової діяльності.

Вплив факторних показників на чистий фінансовий результат (прибуток чи збиток) підприємства можна подати у вигляді адитивної моделі (9.8):

$$\begin{aligned} ЧФР = ЧД - СРП + ІОД - АВ - ВЗ - ІОВ + \\ + ДУК + ІФД + ІД - ФВ - ВУК - ІВ - ПП \end{aligned} \quad (9.8)$$

Алгоритм розрахунку впливу представлених у моделі 9.8 факторів на чистий фінансовий результат підприємства подано в табл. 9.3.

Фактор	Модель оцінки впливу фактора на зміну валового прибутку
Зміна структури й асортименту реалізованої продукції	$\Delta ВП_{стр} =$ $= (ЧД_{ум} - СРП_{ум}) - (ЧД_0 - СРП_0) \cdot \frac{ЧД_1}{ЧД_0} =$ $= (\sum (K_1 \cdot Ц_0) - \sum (K_1 \cdot C_0)) - (ЧД_0 - C_0) \cdot \frac{ЧД_1}{ЧД_0}$
Зміна цін реалізації	$\Delta ВП_{ц} = (ЧД_1 - C_{ум}) - (ЧД_{ум} - C_{ум}) =$ $= (ЧД_1 - C_1 - \sum (K_1 \cdot C_0)) - (\sum (K_1 \cdot Ц_0) - \sum (K_1 \cdot C_0))$
Зміна собівартості	$\Delta ВП_{с} = (ЧД_1 - C_1) - (ЧД_1 - C_{ум}) =$ $= (ЧД_1 - C_1) - (ЧД_1 - \sum (K_1 \cdot C_0))$

$ЧД_{ум}$, $C_{ум}$ – чистий дохід від реалізації і собівартість реалізованої продукції звітного обсягу реалізації при базисному рівні цін відповідно; K_0 , K_1 – обсяг реалізації продукції і-го виду в натуральному вираженні за базисний та звітний періоди відповідно; $Ц_0$ – ціна реалізації і-го виду продукції базисного періоду, C_1 , C_0 – собівартість реалізованої і-го виду продукції звітного і базисного періодів відповідно.

Наступним етапом є проведення факторного аналізу чистого фінансового результату. Розмір чистого фінансового результату підприємства може залежати від наступних факторів: обсягу реалізації, собівартості реалізованої продукції, адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних доходів інших операційних витрат, фінансових результатів від інвестиційної та фінансової діяльності.

Вплив факторних показників на чистий фінансовий результат (прибуток чи збиток) підприємства можна подати у вигляді адитивної моделі (9.8):

$$\begin{aligned} ЧФР = ЧД - СРП + ІОД - АВ - ВЗ - ІОВ + \\ + ДУК + ІФД + ІД - ФВ - ВУК - ІВ - ПП \end{aligned} \quad (9.8)$$

Алгоритм розрахунку впливу представлених у моделі 9.8 факторів на чистий фінансовий результат підприємства подано в табл. 9.3.

Таблиця 9.3

Розрахунок впливу внутрішніх факторів на формування чистого фінансового результату підприємства

Фактор	Модель оцінки впливу фактора на зміну чистого фінансового результату
Чистий дохід від реалізації продукції: - загальна зміна	$\Delta \text{ЧД}_{\text{заг}} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_0,$
- за рахунок зміни ціни	$\Delta \text{ЧД}_y = \text{ЧД}_1 - \frac{\text{ЧД}_1}{I_y},$ I_y – індекс середньої ціни реалізації
- за рахунок зміни обсягу реалізації	$\Delta \text{ЧД}_{\text{об}} = \frac{\text{ЧД}_1}{I_y} - \text{ЧД}_0,$
Собівартість реалізованої продукції: - загальна зміна	$\Delta \text{СПП}_{\text{заг}} = \text{СПП}_1 - \text{СПП}_0,$
- за рахунок зміни ціни	$\Delta \text{СПП}_y = \text{СПП}_1 - \frac{\text{СПП}_1}{I_y},$
- за рахунок зміни обсягу реалізації	$\Delta \text{СПП}_{\text{об}} = \frac{\text{СПП}_1}{I_y} - \text{СПП}_0,$
Зміна інших операційних доходів	$\Delta \text{ЧФР}_{\text{ДЮД}} = \text{ЮД}_1 - \text{ЮД}_0$
Зміна адміністративних витрат, витрат на збут і інші операційні витрати*	$\Delta \text{ЧФР}_{\text{ВЮД}} =$ $= -[(\text{АВ}_1 + \text{ВЗ}_1 + \text{ІОВ}_1) - (\text{АВ}_0 + \text{ВЗ}_0 + \text{ІОВ}_0)]$
Зміна величини доходів від інвестиційної та фінансової діяльності	$\Delta \text{ЧФР}_{\text{ДІФД}} =$ $= [(\text{ДУК}_1 + \text{ІФД}_1 + \text{ІД}_1) - (\text{ДУК}_0 + \text{ІФД}_0 + \text{ІД}_0)]$
Зміна витрат від інвестиційної та фінансової діяльності*	$\Delta \text{ЧФР}_{\text{ВІФД}} =$ $= -[(\text{ВУК}_1 + \text{ФВ}_1 + \text{ІВ}_1) - (\text{ВУК}_0 + \text{ФВ}_0 + \text{ІВ}_0)]$
Зміна величини сплаченого податку на прибуток*	$\Delta \text{ЧФР}_{\text{ПП}} = -(\text{ПП}_1 - \text{ПП}_0)$ $\text{ПП}_1, \text{ПП}_0$ – суми сплаченого податку на прибуток

* витрати є факторами зворотного впливу на чистий фінансовий результат підприємства, що враховується знаком мінус у відповідних моделях.

Таблиця 9.3

Розрахунок впливу внутрішніх факторів на формування чистого фінансового результату підприємства

Фактор	Модель оцінки впливу фактора на зміну чистого фінансового результату
Чистий дохід від реалізації продукції: - загальна зміна	$\Delta \text{ЧД}_{\text{заг}} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_0,$
- за рахунок зміни ціни	$\Delta \text{ЧД}_y = \text{ЧД}_1 - \frac{\text{ЧД}_1}{I_y},$ I_y – індекс середньої ціни реалізації
- за рахунок зміни обсягу реалізації	$\Delta \text{ЧД}_{\text{об}} = \frac{\text{ЧД}_1}{I_y} - \text{ЧД}_0,$
Собівартість реалізованої продукції: - загальна зміна	$\Delta \text{СПП}_{\text{заг}} = \text{СПП}_1 - \text{СПП}_0,$
- за рахунок зміни ціни	$\Delta \text{СПП}_y = \text{СПП}_1 - \frac{\text{СПП}_1}{I_y},$
- за рахунок зміни обсягу реалізації	$\Delta \text{СПП}_{\text{об}} = \frac{\text{СПП}_1}{I_y} - \text{СПП}_0,$
Зміна інших операційних доходів	$\Delta \text{ЧФР}_{\text{ДЮД}} = \text{ЮД}_1 - \text{ЮД}_0$
Зміна адміністративних витрат, витрат на збут і інші операційні витрати*	$\Delta \text{ЧФР}_{\text{ВЮД}} =$ $= -[(\text{АВ}_1 + \text{ВЗ}_1 + \text{ІОВ}_1) - (\text{АВ}_0 + \text{ВЗ}_0 + \text{ІОВ}_0)]$
Зміна величини доходів від інвестиційної та фінансової діяльності	$\Delta \text{ЧФР}_{\text{ДІФД}} =$ $= [(\text{ДУК}_1 + \text{ІФД}_1 + \text{ІД}_1) - (\text{ДУК}_0 + \text{ІФД}_0 + \text{ІД}_0)]$
Зміна витрат від інвестиційної та фінансової діяльності*	$\Delta \text{ЧФР}_{\text{ВІФД}} =$ $= -[(\text{ВУК}_1 + \text{ФВ}_1 + \text{ІВ}_1) - (\text{ВУК}_0 + \text{ФВ}_0 + \text{ІВ}_0)]$
Зміна величини сплаченого податку на прибуток*	$\Delta \text{ЧФР}_{\text{ПП}} = -(\text{ПП}_1 - \text{ПП}_0)$ $\text{ПП}_1, \text{ПП}_0$ – суми сплаченого податку на прибуток

* витрати є факторами зворотного впливу на чистий фінансовий результат підприємства, що враховується знаком мінус у відповідних моделях.

4. Аналіз розподілу та використання чистого фінансового результату

Після того як виявлені основні фактори формування чистого фінансового результату, аналізується порядок його розподілу та використання (насамперед чистого прибутку).

Чистий фінансовий результат є одним із основних джерел фінансування господарської діяльності підприємства та можливістю здійснення інвестицій.

Завдання аналізу розподілу чистого прибутку полягає у виявленні відповідності між розподілом чистого прибутку та результатами роботи підприємства.

Чистий прибуток підприємства використовується на фінансування відповідних витрат та формування відповідних децентралізованих грошових фондів. Пропорції розподілу та напрями використання чистого прибутку визначається підприємством самостійно відповідно до установчих документів.

Інформація про розподіл прибутку міститься у формах № 1 «Баланс», № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупні доходи), № 4 «Звіт про рух власного капіталу» та фінансовому плані.

Важливою проблемою оптимального використання чистого прибутку є раціональний його розподіл між витратами на накопичення та споживання з урахуванням умов ринкової кон'юнктури. Підприємство самостійно визначає, яку частку чистого прибутку використати на накопичення, тобто капіталізувати його з метою розширення обсягів виробництва або підприємницької діяльності, а яку направити на споживання, тобто на створення заохочувальних заходів та соціальний розвиток.

Розподіл прибутку визначається об'єктивними і суб'єктивними факторами.

До об'єктивних належить зміна нормативно-правової бази відрахувань з прибутку за ставками оподаткування, зміна структури пільг в оподаткуванні, зміна граничних рівнів рентабельності при ціноутворенні.

Суб'єктивні – це зміни політики дивідендних виплат і реінвестування.

Напрями розподілу чистого прибутку зазначаються у статуті чи установчих документах підприємства і можуть передбачати створення наступних фондів:

- резервного;
- фонду сплати дивідендів;
- фонду розвитку виробництва;

4. Аналіз розподілу та використання чистого фінансового результату

Після того як виявлені основні фактори формування чистого фінансового результату, аналізується порядок його розподілу та використання (насамперед чистого прибутку).

Чистий фінансовий результат є одним із основних джерел фінансування господарської діяльності підприємства та можливістю здійснення інвестицій.

Завдання аналізу розподілу чистого прибутку полягає у виявленні відповідності між розподілом чистого прибутку та результатами роботи підприємства.

Чистий прибуток підприємства використовується на фінансування відповідних витрат та формування відповідних децентралізованих грошових фондів. Пропорції розподілу та напрями використання чистого прибутку визначається підприємством самостійно відповідно до установчих документів.

Інформація про розподіл прибутку міститься у формах № 1 «Баланс», № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупні доходи), № 4 «Звіт про рух власного капіталу» та фінансовому плані.

Важливою проблемою оптимального використання чистого прибутку є раціональний його розподіл між витратами на накопичення та споживання з урахуванням умов ринкової кон'юнктури. Підприємство самостійно визначає, яку частку чистого прибутку використати на накопичення, тобто капіталізувати його з метою розширення обсягів виробництва або підприємницької діяльності, а яку направити на споживання, тобто на створення заохочувальних заходів та соціальний розвиток.

Розподіл прибутку визначається об'єктивними і суб'єктивними факторами.

До об'єктивних належить зміна нормативно-правової бази відрахувань з прибутку за ставками оподаткування, зміна структури пільг в оподаткуванні, зміна граничних рівнів рентабельності при ціноутворенні.

Суб'єктивні – це зміни політики дивідендних виплат і реінвестування.

Напрями розподілу чистого прибутку зазначаються у статуті чи установчих документах підприємства і можуть передбачати створення наступних фондів:

- резервного;
- фонду сплати дивідендів;
- фонду розвитку виробництва;

- фонду заохочення;
- фонду соціального розвитку та ін.

У процесі аналізу виявляються пропорції розподілу чистого прибутку та тенденції їх зміни протягом аналізованого періоду, тобто здійснюється структурний аналіз розподілу чистого прибутку в розрізі основних напрямів (виплата дивідендів, реінвестований прибуток, інші цілі).

Причинами виявлених змін в розподілі прибутку можуть бути:

- зміна прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства;
- зміна коефіцієнта відрахування з прибутку.

Суму розподіленого прибутку за відповідним напрямом (C_n) можна визначити як:

$$C_n = ЧП \cdot K_e, \quad (9.9)$$

де $ЧП$ – чистий прибуток;

K_e – коефіцієнт відрахування з прибутку за відповідним напрямом.

5. Розрахунок показників рентабельності. Факторний аналіз показників рентабельності

Показники рентабельності характеризують відносну дохідність чи прибутковість, яка визначається у відсотках до витрат коштів чи майна.

Місце показників рентабельності у системі економічних категорій подано на рис. 9.1.

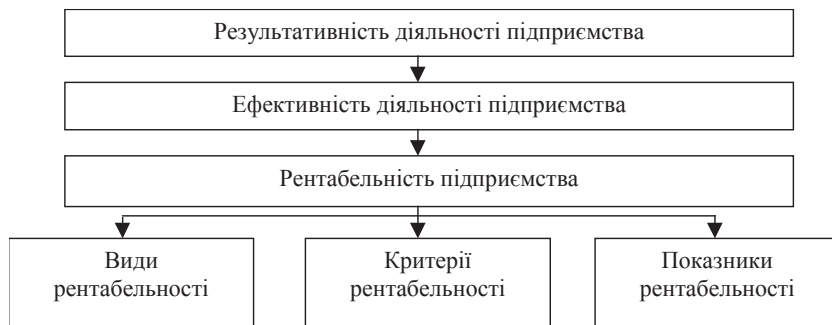

Рис. 9.1. Місце рентабельності в системі економічних категорій

Показники рентабельності можна об'єднати в кілька груп:

1) показники, що характеризують рентабельність (окупність) витрат виробництва й інвестиційних проектів;

- фонду заохочення;
- фонду соціального розвитку та ін.

У процесі аналізу виявляються пропорції розподілу чистого прибутку та тенденції їх зміни протягом аналізованого періоду, тобто здійснюється структурний аналіз розподілу чистого прибутку в розрізі основних напрямів (виплата дивідендів, реінвестований прибуток, інші цілі).

Причинами виявлених змін в розподілі прибутку можуть бути:

- зміна прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства;
- зміна коефіцієнта відрахування з прибутку.

Суму розподіленого прибутку за відповідним напрямом (C_n) можна визначити як:

$$C_n = ЧП \cdot K_e, \quad (9.9)$$

де $ЧП$ – чистий прибуток;

K_e – коефіцієнт відрахування з прибутку за відповідним напрямом.

5. Розрахунок показників рентабельності. Факторний аналіз показників рентабельності

Показники рентабельності характеризують відносну дохідність чи прибутковість, яка визначається у відсотках до витрат коштів чи майна.

Місце показників рентабельності у системі економічних категорій подано на рис. 9.1.

Рис. 9.1. Місце рентабельності в системі економічних категорій

Показники рентабельності можна об'єднати в кілька груп:

1) показники, що характеризують рентабельність (окупність) витрат виробництва й інвестиційних проектів;

- 2) показники, що характеризують рентабельність продажів;
 3) показники, що характеризують прибутковість капіталу і його складових.

Рентабельність можна розраховувати на основі валового прибутку, прибутку від операційної діяльності, прибутку до оподаткування й чистого прибутку. Вибір визначається цілями діагностики та прийнятою методикою розрахунків для окремих показників.

Розрахунок показників рентабельності здійснюється за середньорічними показниками капіталу або майна. В окремих випадках, наприклад, факторний аналіз рентабельності, допускається їх розрахунок на початок та на кінець аналізованого періоду (табл. 9.4).

Таблиця 9.4

Характеристика показників рентабельності підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Характеристика показника
Показники, що характеризують рентабельність (окупність) витрат виробництва й інвестиційних проектів		
Рентабельність виробничих витрат	$\frac{\text{Валовий прибуток (збиток)}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}}$	показує скільки валового прибутку (збитку) припадає на 1 гривню виробничих витрат. Повинна зберігати тенденція до зростання
Рентабельність операційних витрат	$\frac{\text{Валовий прибуток (збиток)}}{\text{Операційні витрати}}$	характеризує рівень прибутку отриманий в результаті здійснення операційних витрат
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}}$	за скільки обертів окупаються витрати
Показники, що характеризують рентабельність продажів		
Рентабельність продажів (комерційна рентабельність, ROS)	$\frac{\text{Чистий фінансовий результат (чистий прибуток)}}{\text{Чистий дохід від реалізації}}$	показує, наскільки ефективно й прибутково підприємство веде свою діяльність
Рентабельність реалізованої продукції	$\frac{\text{Валовий прибуток} + \text{Інші операційні доходи} - \text{Інші операційні витрати}}{\text{Собівартість реалізованої продукції} + \text{Адміністративні витрати} + \text{Витрати на збут}}$	характеризує рівень прибутковості операційної діяльності

- 2) показники, що характеризують рентабельність продажів;
 3) показники, що характеризують прибутковість капіталу і його складових.

Рентабельність можна розраховувати на основі валового прибутку, прибутку від операційної діяльності, прибутку до оподаткування й чистого прибутку. Вибір визначається цілями діагностики та прийнятою методикою розрахунків для окремих показників.

Розрахунок показників рентабельності здійснюється за середньорічними показниками капіталу або майна. В окремих випадках, наприклад, факторний аналіз рентабельності, допускається їх розрахунок на початок та на кінець аналізованого періоду (табл. 9.4).

Таблиця 9.4

Характеристика показників рентабельності підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Характеристика показника
Показники, що характеризують рентабельність (окупність) витрат виробництва й інвестиційних проектів		
Рентабельність виробничих витрат	$\frac{\text{Валовий прибуток (збиток)}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}}$	показує скільки валового прибутку (збитку) припадає на 1 гривню виробничих витрат. Повинна зберігати тенденція до зростання
Рентабельність операційних витрат	$\frac{\text{Валовий прибуток (збиток)}}{\text{Операційні витрати}}$	характеризує рівень прибутку отриманий в результаті здійснення операційних витрат
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}}$	за скільки обертів окупаються витрати
Показники, що характеризують рентабельність продажів		
Рентабельність продажів (комерційна рентабельність, ROS)	$\frac{\text{Чистий фінансовий результат (чистий прибуток)}}{\text{Чистий дохід від реалізації}}$	показує, наскільки ефективно й прибутково підприємство веде свою діяльність
Рентабельність реалізованої продукції	$\frac{\text{Валовий прибуток} + \text{Інші операційні доходи} - \text{Інші операційні витрати}}{\text{Собівартість реалізованої продукції} + \text{Адміністративні витрати} + \text{Витрати на збут}}$	характеризує рівень прибутковості операційної діяльності

Показник	Алгоритм розрахунку	Характеристика показника
Показники, що характеризують прибутковість капіталу і його складових		
Рентабельність сукупних активів (рентабельність сукупного капіталу, економічна рентабельність, ROA)	Фінансовий результат до <u>оподаткування</u> Суму активів	характеризує рівень прибутку, генерованого всіма активами підприємства, що перебувають у його використанні за балансом. Зменшення рівня рентабельності активів може свідчити про скорочення попиту на продукцію підприємства та про перенагромадження активів
Рентабельність власного капіталу (фінансова рентабельність, ROE)	Чистий фінансовий результат (<u>чистий прибуток</u>) Власний капітал	характеризує рівень прибутковості власного капіталу, тому найбільший інтерес представляє для наявних і потенційних власників й акціонерів
Рентабельність виробничих активів	Чистий фінансовий результат (<u>чистий прибуток</u>) Середньорічна вартість основних виробничих засобів і матеріальних оборотних коштів	показує рівень прибутковості основних і оборотних виробничих активів

Залежно від виду прибутку, що використовується в процесі аналізу, виділяють валову, операційну й чисту рентабельність продажів.

Валова рентабельність продажів (коефіцієнт валового прибутку) показує ефективність виробничої діяльності і цінової політики підприємства.

Операційна рентабельність продажів характеризує здатність підприємства генерувати прибуток. Високий рівень даного показника вказує на те, що дохід зростає швидше, ніж операційні витрати.

Чиста рентабельність продажів характеризує ефективність всіх видів діяльності підприємства, відображає повний вплив структури капіталу й фінансування підприємства на його рентабельність.

Зміни у рівні показників рентабельності реалізації продукції можуть відбуватися під впливом змін структури реалізації продукції та індивідуальної рентабельності окремих видів продукції (робіт, послуг).

На зміну **рентабельності виробничих активів** (K_{PBA}) впливають зміни рівнів фондівіддачі та обертання матеріальних оборотних коштів, а також рентабельності (дохідності) обсягу реалізації продукції:

Показник	Алгоритм розрахунку	Характеристика показника
Показники, що характеризують прибутковість капіталу і його складових		
Рентабельність сукупних активів (рентабельність сукупного капіталу, економічна рентабельність, ROA)	Фінансовий результат до <u>оподаткування</u> Суму активів	характеризує рівень прибутку, генерованого всіма активами підприємства, що перебувають у його використанні за балансом. Зменшення рівня рентабельності активів може свідчити про скорочення попиту на продукцію підприємства та про перенагромадження активів
Рентабельність власного капіталу (фінансова рентабельність, ROE)	Чистий фінансовий результат (<u>чистий прибуток</u>) Власний капітал	характеризує рівень прибутковості власного капіталу, тому найбільший інтерес представляє для наявних і потенційних власників й акціонерів
Рентабельність виробничих активів	Чистий фінансовий результат (<u>чистий прибуток</u>) Середньорічна вартість основних виробничих засобів і матеріальних оборотних коштів	показує рівень прибутковості основних і оборотних виробничих активів

Залежно від виду прибутку, що використовується в процесі аналізу, виділяють валову, операційну й чисту рентабельність продажів.

Валова рентабельність продажів (коефіцієнт валового прибутку) показує ефективність виробничої діяльності і цінової політики підприємства.

Операційна рентабельність продажів характеризує здатність підприємства генерувати прибуток. Високий рівень даного показника вказує на те, що дохід зростає швидше, ніж операційні витрати.

Чиста рентабельність продажів характеризує ефективність всіх видів діяльності підприємства, відображає повний вплив структури капіталу й фінансування підприємства на його рентабельність.

Зміни у рівні показників рентабельності реалізації продукції можуть відбуватися під впливом змін структури реалізації продукції та індивідуальної рентабельності окремих видів продукції (робіт, послуг).

На зміну **рентабельності виробничих активів** (K_{PBA}) впливають зміни рівнів фондівіддачі та обертання матеріальних оборотних коштів, а також рентабельності (дохідності) обсягу реалізації продукції:

$$K_{PBA} = \frac{ЧП}{ОФВ + МОА} = \frac{\frac{ЧП}{ЧД}}{\frac{ОФВ}{ЧД} + \frac{МОА}{ЧД}}. \quad (9.10)$$

де ОФВ – вартість основних виробничих фондів;

МОА – вартість матеріальних оборотних активів.

Усі перелічені коефіцієнти доцільно застосовувати для оцінювання ефективності використання прибутку в динаміці за ряд періодів. Результати аналізу дають змогу зробити висновок про можливість максимізації прибутку підприємства.

Використовуючи детерміновані факторні моделі і методи елімінування можна визначити ступінь впливу факторів на рентабельність підприємства.

Для оцінки впливу факторів на рівень рентабельності найбільш широко використовується факторна модель, розроблена фірмою DuPont, що дозволяє визначити вплив зміни рентабельності продажів й оборотності активів на рівень рентабельності активів.

Факторна модель рентабельності активів (ROA):

$$ROA = \frac{ЧП}{A} = \frac{ЧП}{ЧД} \cdot \frac{ЧД}{A}. \quad (9.11)$$

де $\bar{A}$ – середньорічна вартість активів підприємства.

На основі розглянутої моделі фірми DuPont також була розроблена факторна схема **рентабельності власного капіталу**:

1) трьох факторна модель – залежність рентабельності власного капіталу від структури капіталу, оборотності активів і чистої рентабельності продажів (ROE):

$$ROE = \frac{ЧП}{БК} = \frac{ЧП}{ЧД} \cdot \frac{ЧД}{\bar{A}} \cdot \frac{\bar{A}}{БК}. \quad (9.12)$$

2) чотирьох факторна модель – залежність рентабельності власного капіталу від частки чистого прибутку в загальній сумі прибутку до оподаткування, структури капіталу (мультиплікатору капіталу), оборотності активів і рентабельності продажів:

$$ROE = \frac{ЧП}{БК} = \frac{ЧП}{Пон} \cdot \frac{\bar{A}}{БК} \cdot \frac{ЧД}{\bar{A}} \cdot \frac{Пон}{ЧД}. \quad (9.13)$$

де $Пон$ – прибуток підприємства до оподаткування.

$$K_{PBA} = \frac{ЧП}{ОФВ + МОА} = \frac{\frac{ЧП}{ЧД}}{\frac{ОФВ}{ЧД} + \frac{МОА}{ЧД}}. \quad (9.10)$$

де ОФВ – вартість основних виробничих фондів;

МОА – вартість матеріальних оборотних активів.

Усі перелічені коефіцієнти доцільно застосовувати для оцінювання ефективності використання прибутку в динаміці за ряд періодів. Результати аналізу дають змогу зробити висновок про можливість максимізації прибутку підприємства.

Використовуючи детерміновані факторні моделі і методи елімінування можна визначити ступінь впливу факторів на рентабельність підприємства.

Для оцінки впливу факторів на рівень рентабельності найбільш широко використовується факторна модель, розроблена фірмою DuPont, що дозволяє визначити вплив зміни рентабельності продажів й оборотності активів на рівень рентабельності активів.

Факторна модель рентабельності активів (ROA):

$$ROA = \frac{ЧП}{A} = \frac{ЧП}{ЧД} \cdot \frac{ЧД}{A}. \quad (9.11)$$

де $\bar{A}$ – середньорічна вартість активів підприємства.

На основі розглянутої моделі фірми DuPont також була розроблена факторна схема **рентабельності власного капіталу**:

1) трьох факторна модель – залежність рентабельності власного капіталу від структури капіталу, оборотності активів і чистої рентабельності продажів (ROE):

$$ROE = \frac{ЧП}{БК} = \frac{ЧП}{ЧД} \cdot \frac{ЧД}{\bar{A}} \cdot \frac{\bar{A}}{БК}. \quad (9.12)$$

2) чотирьох факторна модель – залежність рентабельності власного капіталу від частки чистого прибутку в загальній сумі прибутку до оподаткування, структури капіталу (мультиплікатору капіталу), оборотності активів і рентабельності продажів:

$$ROE = \frac{ЧП}{БК} = \frac{ЧП}{Пон} \cdot \frac{\bar{A}}{БК} \cdot \frac{ЧД}{\bar{A}} \cdot \frac{Пон}{ЧД}. \quad (9.13)$$

де $Пон$ – прибуток підприємства до оподаткування.

Практичне заняття

Мета: набути практичних навичок здійснення аналізу формування фінансових результатів підприємства, розподілу і використання прибутку, виявити особливості методології формування прибутку від операційної діяльності. Ознайомитися з основними напрямками впливу використання прибутку на фінансовий стан підприємства. Вивчити відносні показники і факторні системи, що використовуються в аналізі рентабельності підприємства, набути практичних навичок її використання.

Питання для підготовки та обговорення

1. Економічна сутність фінансових результатів діяльності підприємства.
2. Зміст і завдання аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.
3. Формування фінансових результатів діяльності підприємства.
4. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу виробництва і прибутку.
5. Фактори, що впливають на формування фінансових результатів.
6. Особливості проведення факторного аналізу фінансових результатів.
7. Зміст, завдання та інформаційна база аналізу розподілу та використання чистого прибутку.
8. Сутність та показники рентабельності.
9. Факторний аналіз показників рентабельності.

Практичні завдання

Задача 1

На основі наведених в табл. 9.5 даних:
– проаналізуйте склад та структуру доходів, витрат та фінансових результатів ТОВ «Світанок»;

Таблиця 9.5

Динаміка формування фінансових результатів ТОВ «Світанок», тис. грн.

Показник	Рік		
	n – 1	n	n + 1
Чистий дохід від реалізації	110557	136642	165076

Практичне заняття

Мета: набути практичних навичок здійснення аналізу формування фінансових результатів підприємства, розподілу і використання прибутку, виявити особливості методології формування прибутку від операційної діяльності. Ознайомитися з основними напрямками впливу використання прибутку на фінансовий стан підприємства. Вивчити відносні показники і факторні системи, що використовуються в аналізі рентабельності підприємства, набути практичних навичок її використання.

Питання для підготовки та обговорення

1. Економічна сутність фінансових результатів діяльності підприємства.
2. Зміст і завдання аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.
3. Формування фінансових результатів діяльності підприємства.
4. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу виробництва і прибутку.
5. Фактори, що впливають на формування фінансових результатів.
6. Особливості проведення факторного аналізу фінансових результатів.
7. Зміст, завдання та інформаційна база аналізу розподілу та використання чистого прибутку.
8. Сутність та показники рентабельності.
9. Факторний аналіз показників рентабельності.

Практичні завдання

Задача 1

На основі наведених в табл. 9.5 даних:
– проаналізуйте склад та структуру доходів, витрат та фінансових результатів ТОВ «Світанок»;

Таблиця 9.5

Динаміка формування фінансових результатів ТОВ «Світанок», тис. грн.

Показник	Рік		
	n – 1	n	n + 1
Чистий дохід від реалізації	110557	136642	165076

Показник	Рік		
	n – 1	n	n + 1
Собівартість реалізованої продукції	96351	119475	147409
Валовий прибуток			
Інші операційні доходи	1762	3930	1009
Адміністративні витрати	3896	4917	5021
Витрати на збут	3132	4397	5730
Інші операційні витрати	5097	6976	5916
Фінансовий результат від операційної діяльності			
інші доходи	90	232	70
інші витрати	234	260	301
Фінансовий результат до оподаткування			
Податок на прибуток	933	1102	374
Чистий прибуток			

- проведіть факторний аналіз чистого прибутку досліджуваного підприємства (індекс цін 107,9 %; 106,9 %; 100,8 % відповідно по роках);
- розрахуйте показники рентабельності;

Таблиця 9.6

Допоміжні дані для розрахунку показників рентабельності, тис. грн.

Показник	Рік		
	n – 1	n	n + 1
Власний капітал	7420	8956	10299
Активи	22096	25581	30368

- сформулюйте аналітичний висновок за результатами проведених розрахунків.

Задача 2

На основі наведених даних проведіть факторний аналіз рентабельності активів ТОВ «Ранок» та зробіть висновки за розрахунками.

Показник	Рік		
	n – 1	n	n + 1
Собівартість реалізованої продукції	96351	119475	147409
Валовий прибуток			
Інші операційні доходи	1762	3930	1009
Адміністративні витрати	3896	4917	5021
Витрати на збут	3132	4397	5730
Інші операційні витрати	5097	6976	5916
Фінансовий результат від операційної діяльності			
інші доходи	90	232	70
інші витрати	234	260	301
Фінансовий результат до оподаткування			
Податок на прибуток	933	1102	374
Чистий прибуток			

- проведіть факторний аналіз чистого прибутку досліджуваного підприємства (індекс цін 107,9 %; 106,9 %; 100,8 % відповідно по роках);
- розрахуйте показники рентабельності;

Таблиця 9.6

Допоміжні дані для розрахунку показників рентабельності, тис. грн.

Показник	Рік		
	n – 1	n	n + 1
Власний капітал	7420	8956	10299
Активи	22096	25581	30368

- сформулюйте аналітичний висновок за результатами проведених розрахунків.

Задача 2

На основі наведених даних проведіть факторний аналіз рентабельності активів ТОВ «Ранок» та зробіть висновки за розрахунками.

Таблиця 9.7

Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності активів

Показник	Рік	
	n	n+1
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	11719	13333
2. Середньорічна вартість активів, тис. грн.	9331	10218
3. Чистий прибуток, тис. грн.	486	1309
4. Оборотність активів, кількість оборотів		
5. Рентабельність реалізації за чистим прибутком, %		
6. Рентабельність активів, %		

Задача 3

На основі наведених даних проведіть факторний аналіз рентабельності власного капіталу ТОВ «Ранок» та зробіть висновки за розрахунками.

Таблиця 9.8

Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності власного капіталу

Показник	Рік	
	n	n+1
1. Чистий прибуток, тис. грн.	486	1309
2. Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	11719	13333
3. Середньорічна вартість активів, тис. грн.	9331	10218
4. Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	6678	7576
5. Рентабельність реалізації за чистим прибутком, %		
6. Оборотність активів, кількість оборотів		
7. Коефіцієнт фінансової залежності		
8. Рентабельність власного капіталу, %		

Таблиця 9.7

Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності активів

Показник	Рік	
	n	n+1
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	11719	13333
2. Середньорічна вартість активів, тис. грн.	9331	10218
3. Чистий прибуток, тис. грн.	486	1309
4. Оборотність активів, кількість оборотів		
5. Рентабельність реалізації за чистим прибутком, %		
6. Рентабельність активів, %		

Задача 3

На основі наведених даних проведіть факторний аналіз рентабельності власного капіталу ТОВ «Ранок» та зробіть висновки за розрахунками.

Таблиця 9.8

Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності власного капіталу

Показник	Рік	
	n	n+1
1. Чистий прибуток, тис. грн.	486	1309
2. Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	11719	13333
3. Середньорічна вартість активів, тис. грн.	9331	10218
4. Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	6678	7576
5. Рентабельність реалізації за чистим прибутком, %		
6. Оборотність активів, кількість оборотів		
7. Коефіцієнт фінансової залежності		
8. Рентабельність власного капіталу, %		

Задача 4

На основні поданої інформації сформувані аналітичний висновок.

Таблиця 9.9

Показники рентабельності діяльності підприємства

Показники	Рік				
	n-1	n	n+1	n+2	n+3
Рентабельність сукупних активів	0,15	0,22	0,19	0,15	0,14
Рентабельність власного капіталу	0,22	0,27	0,23	0,19	0,17
Валова рентабельність діяльності	0,1	0,12	0,08	0,06	0,03
Операційна рентабельність діяльності	0,07	0,1	0,05	0,01	-
Чиста рентабельність діяльності	0,05	0,01	-	-	-

Задача 5

За наведеними даними відновіть агрегований баланс підприємства, визначте та проаналізуйте показник чистої рентабельності підприємства, якщо весь отриманий за період чистий прибуток реінвестується, а в попередньому році він становив 1000 тис. грн.

За результатами звітного року підприємство має такі показники:

- валюта балансу становить 9200 тис. грн.;
  - коефіцієнт співвідношення необоротних та оборотних активів – 0,84;
  - індекс постійного активу – 1,0;
  - коефіцієнт покриття інвестицій – 67,4%;
  - довгострокові зобов'язання на 50% представлені довгостроковими кредитами;
  - кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги становить 1000 тис. грн.;
  - на 1 грн. довгострокових кредитів припадає 1,5 грн. короткострокових;
  - загальний обсяг поточної дебіторської заборгованості – 1200 тис. грн., з неї 67% припадає на товарну дебіторську заборгованість;
  - коефіцієнт швидкої ліквідності – 0,9.
- В наступному році передбачають зміни за такими статтями:
- амортизація основних засобів складе 280 тис. грн.;
  - коефіцієнт приросту запасів становитиме 0,1;

Задача 4

На основні поданої інформації сформувані аналітичний висновок.

Таблиця 9.9

Показники рентабельності діяльності підприємства

Показники	Рік				
	n-1	n	n+1	n+2	n+3
Рентабельність сукупних активів	0,15	0,22	0,19	0,15	0,14
Рентабельність власного капіталу	0,22	0,27	0,23	0,19	0,17
Валова рентабельність діяльності	0,1	0,12	0,08	0,06	0,03
Операційна рентабельність діяльності	0,07	0,1	0,05	0,01	-
Чиста рентабельність діяльності	0,05	0,01	-	-	-

Задача 5

За наведеними даними відновіть агрегований баланс підприємства, визначте та проаналізуйте показник чистої рентабельності підприємства, якщо весь отриманий за період чистий прибуток реінвестується, а в попередньому році він становив 1000 тис. грн.

За результатами звітного року підприємство має такі показники:

- валюта балансу становить 9200 тис. грн.;
  - коефіцієнт співвідношення необоротних та оборотних активів – 0,84;
  - індекс постійного активу – 1,0;
  - коефіцієнт покриття інвестицій – 67,4%;
  - довгострокові зобов'язання на 50% представлені довгостроковими кредитами;
  - кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги становить 1000 тис. грн.;
  - на 1 грн. довгострокових кредитів припадає 1,5 грн. короткострокових;
  - загальний обсяг поточної дебіторської заборгованості – 1200 тис. грн., з неї 67% припадає на товарну дебіторську заборгованість;
  - коефіцієнт швидкої ліквідності – 0,9.
- В наступному році передбачають зміни за такими статтями:
- амортизація основних засобів складе 280 тис. грн.;
  - коефіцієнт приросту запасів становитиме 0,1;

- надходження від погашення дебіторської заборгованості в сумі 500 тис. грн. будуть спрямовані на погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- чисті грошові надходження від операційної діяльності в обсязі 2500 тис. грн. будуть використані для погашення короткострокових кредитів та кредиторської заборгованості;
- станом на кінець року 200 тис. грн. довгострокових кредитів мають бути погашенні протягом наступного року (через два роки по відношенню до початкового балансу).

Питання для самоперевірки

1. Як показник рентабельності оборотного капіталу пов'язаний з рентабельністю реалізації та оборотністю оборотних активів?
2. Які показники рентабельності найважливіші?
3. Яка рентабельність активів у різних галузях?
4. Наведіть фактори рентабельності реалізації.
5. Наведіть фактори оборотності активів.
6. Які існують стандарти показників рентабельності?
7. Як проявляється дія фінансового левериджу за умови різних співвідношень рентабельності активів та рентабельності власного капіталу?
8. Коли виникає і в чому полягає негативний вплив від'ємної сили дії фінансового левериджу?

Тести

1. Оберіть найбільш правильне визначення поняття «прибуток підприємства»:

- а) різниця між витратами та доходами підприємства за звітний період;
  - б) різниця між доходами та витратами підприємства;
  - в) сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати;
  - г) різниця між доходом від реалізації продукції та собівартістю реалізованої продукції.
- від реалізації продукції та собівартістю реалізованої продукції.

2. Назвіть показники, які використовуються для розрахунку валового прибутку підприємства:

- а) дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), собівартість реалізованої продукції;

- надходження від погашення дебіторської заборгованості в сумі 500 тис. грн. будуть спрямовані на погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- чисті грошові надходження від операційної діяльності в обсязі 2500 тис. грн. будуть використані для погашення короткострокових кредитів та кредиторської заборгованості;
- станом на кінець року 200 тис. грн. довгострокових кредитів мають бути погашенні протягом наступного року (через два роки по відношенню до початкового балансу).

Питання для самоперевірки

1. Як показник рентабельності оборотного капіталу пов'язаний з рентабельністю реалізації та оборотністю оборотних активів?
2. Які показники рентабельності найважливіші?
3. Яка рентабельність активів у різних галузях?
4. Наведіть фактори рентабельності реалізації.
5. Наведіть фактори оборотності активів.
6. Які існують стандарти показників рентабельності?
7. Як проявляється дія фінансового левериджу за умови різних співвідношень рентабельності активів та рентабельності власного капіталу?
8. Коли виникає і в чому полягає негативний вплив від'ємної сили дії фінансового левериджу?

Тести

1. Оберіть найбільш правильне визначення поняття «прибуток підприємства»:

- а) різниця між витратами та доходами підприємства за звітний період;
  - б) різниця між доходами та витратами підприємства;
  - в) сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати;
  - г) різниця між доходом від реалізації продукції та собівартістю реалізованої продукції.
- від реалізації продукції та собівартістю реалізованої продукції.

2. Назвіть показники, які використовуються для розрахунку валового прибутку підприємства:

- а) дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), собівартість реалізованої продукції;

б) дохід від реалізації продукції, витрати на виробництво продукції, непрямі податки;

в) податок на додану вартість, акцизний податок, інші вирахування з доходу;

г) правильні відповіді а), в).

3. Чистий прибуток підприємства – це:

а) прибуток підприємства після сплати податків на прибуток, за землю і транспортні засоби;

б) прибуток, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податку на прибуток;

в) прибуток, що залишився у підприємства після сплати податку на прибуток і виплати дивідендів;

г) прибуток, що залишився у підприємства після сплати податку на прибуток і відшкодування витрат в результаті припинення діяльності.

4. Назвіть показники, яких буде достатньо для обчислення чистого фінансового результату підприємства:

а) прибуток підприємства, сплачений податок на прибуток, витрати і доходи від надзвичайних подій;

б) фінансовий результат (прибуток (збиток)) до оподаткування, податок на прибуток та прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування;

в) валовий прибуток підприємства, сплачений податок на прибуток, витрати і доходи від іншої діяльності;

г) загальний прибуток підприємства, сплачений податок на прибуток.

5. Які з наведених варіантів розрахунків відображають методику обчислення маржинального доходу:

а) чистий дохід від реалізації продукції за вирахуванням собівартості продукції;

б) чистий дохід від реалізації продукції за вирахуванням постійних витрат;

в) чистий дохід від реалізації продукції за вирахуванням змінних витрат;

г) валовий прибуток плюс постійні витрати.

6. Рівень рентабельності активів залежить від:

а) рентабельності продаж та оборотності необоротних активів;

б) рентабельності продаж та оборотності активів;

в) рентабельності продаж та коефіцієнта фінансової залежності;

г) рентабельності продаж та рентабельності власного капіталу.

7. Якщо операційна рентабельність реалізації не змінюється, а чиста в динаміці зменшується, то це може свідчити про:

а) підвищення податкових платежів;

б) зниження податкових платежів;

б) дохід від реалізації продукції, витрати на виробництво продукції, непрямі податки;

в) податок на додану вартість, акцизний податок, інші вирахування з доходу;

г) правильні відповіді а), в).

3. Чистий прибуток підприємства – це:

а) прибуток підприємства після сплати податків на прибуток, за землю і транспортні засоби;

б) прибуток, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податку на прибуток;

в) прибуток, що залишився у підприємства після сплати податку на прибуток і виплати дивідендів;

г) прибуток, що залишився у підприємства після сплати податку на прибуток і відшкодування витрат в результаті припинення діяльності.

4. Назвіть показники, яких буде достатньо для обчислення чистого фінансового результату підприємства:

а) прибуток підприємства, сплачений податок на прибуток, витрати і доходи від надзвичайних подій;

б) фінансовий результат (прибуток (збиток)) до оподаткування, податок на прибуток та прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування;

в) валовий прибуток підприємства, сплачений податок на прибуток, витрати і доходи від іншої діяльності;

г) загальний прибуток підприємства, сплачений податок на прибуток.

5. Які з наведених варіантів розрахунків відображають методику обчислення маржинального доходу:

а) чистий дохід від реалізації продукції за вирахуванням собівартості продукції;

б) чистий дохід від реалізації продукції за вирахуванням постійних витрат;

в) чистий дохід від реалізації продукції за вирахуванням змінних витрат;

г) валовий прибуток плюс постійні витрати.

6. Рівень рентабельності активів залежить від:

а) рентабельності продаж та оборотності необоротних активів;

б) рентабельності продаж та оборотності активів;

в) рентабельності продаж та коефіцієнта фінансової залежності;

г) рентабельності продаж та рентабельності власного капіталу.

7. Якщо операційна рентабельність реалізації не змінюється, а чиста в динаміці зменшується, то це може свідчити про:

а) підвищення податкових платежів;

б) зниження податкових платежів;

- в) зменшення витрат на збут;
- г) збільшення адміністративних витрат.

8. Якщо рентабельність активів більша від середнього рівня фінансових витрат, то з'являється:

- а) позитивна дія операційного левериджу;
- б) позитивна дія фінансового левериджу;
- в) негативна дія операційного левериджу;
- г) негативна дія фінансового левериджу.

9. Рентабельність власного капіталу доцільно визначати, виходячи із:

- а) операційного прибутку;
- б) чистого прибутку;
- в) прибутку до оподаткування;
- г) прибутку до сплати відсотків та податків.

10. Який із наведених показників рентабельності відображає ефективність використання майна підприємства:

- а) рентабельність власного капіталу;
- б) рентабельність активів;
- в) рентабельність продаж;
- г) рентабельність оборотних активів.

- в) зменшення витрат на збут;
- г) збільшення адміністративних витрат.

8. Якщо рентабельність активів більша від середнього рівня фінансових витрат, то з'являється:

- а) позитивна дія операційного левериджу;
- б) позитивна дія фінансового левериджу;
- в) негативна дія операційного левериджу;
- г) негативна дія фінансового левериджу.

9. Рентабельність власного капіталу доцільно визначати, виходячи із:

- а) операційного прибутку;
- б) чистого прибутку;
- в) прибутку до оподаткування;
- г) прибутку до сплати відсотків та податків.

10. Який із наведених показників рентабельності відображає ефективність використання майна підприємства:

- а) рентабельність власного капіталу;
- б) рентабельність активів;
- в) рентабельність продаж;
- г) рентабельність оборотних активів.

Тема 10

АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Сутність та послідовність оцінки кредитоспроможності підприємства.*
2. *Аналіз можливості надання кредиту на основі інтегрального показника фінансового стану позичальника.*
3. *Оцінка стану обслуговування боргу позичальником.*
4. *Оцінка ризику кредитної заборгованості підприємства з урахуванням факторів його формування.*

1. Сутність та послідовність оцінки кредитоспроможності підприємства

В умовах обмеженості власних фінансових ресурсів для більшості вітчизняних підприємств проблема отримання кредитних коштів стає однією з найважливіших не тільки з позицій поточної діяльності, але й перспектив подальшого їх розвитку. Вирішальну роль при прийнятті кредитних рішень відіграє оцінка кредитоспроможності позичальника.

На законодавчому рівні поняття кредитоспроможності та базову методичку її оцінювання визначено у Постанові правління Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» від 25 січня 2012 року № 23. Положення розроблено з урахуванням основних вимог міжнародних стандартів фінансової звітності, рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду та має на меті забезпечення надійності й стабільності банківської системи, захисту інтересів вкладників і кредиторів банків. Згідно з даним Положенням кредитоспроможність визначається як наявність у позичальника (контрагента банку) передумов для проведення кредитної операції і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки.

Для реалізації власної кредитної політики кожен банк розробляє внутрішнє положення про порядок оцінки фінансового стану юридичної особи, в якому зобов'язаний врахувати основні показники, встановлені Положенням НБУ, обґрунтовує і визначає методичку врахування додаткових (суб'єктивних) показників в оцінці кредитоспроможності позичальників, необхідних при формуванні резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями, мінімізації кредитних ризиків від неповернення боргу через неплатоспроможність позичальників.

Тема 10

АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Сутність та послідовність оцінки кредитоспроможності підприємства.*
2. *Аналіз можливості надання кредиту на основі інтегрального показника фінансового стану позичальника.*
3. *Оцінка стану обслуговування боргу позичальником.*
4. *Оцінка ризику кредитної заборгованості підприємства з урахуванням факторів його формування.*

1. Сутність та послідовність оцінки кредитоспроможності підприємства

В умовах обмеженості власних фінансових ресурсів для більшості вітчизняних підприємств проблема отримання кредитних коштів стає однією з найважливіших не тільки з позицій поточної діяльності, але й перспектив подальшого їх розвитку. Вирішальну роль при прийнятті кредитних рішень відіграє оцінка кредитоспроможності позичальника.

На законодавчому рівні поняття кредитоспроможності та базову методичку її оцінювання визначено у Постанові правління Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» від 25 січня 2012 року № 23. Положення розроблено з урахуванням основних вимог міжнародних стандартів фінансової звітності, рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду та має на меті забезпечення надійності й стабільності банківської системи, захисту інтересів вкладників і кредиторів банків. Згідно з даним Положенням кредитоспроможність визначається як наявність у позичальника (контрагента банку) передумов для проведення кредитної операції і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки.

Для реалізації власної кредитної політики кожен банк розробляє внутрішнє положення про порядок оцінки фінансового стану юридичної особи, в якому зобов'язаний врахувати основні показники, встановлені Положенням НБУ, обґрунтовує і визначає методичку врахування додаткових (суб'єктивних) показників в оцінці кредитоспроможності позичальників, необхідних при формуванні резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями, мінімізації кредитних ризиків від неповернення боргу через неплатоспроможність позичальників.

Аналіз кредитоспроможності здійснюється з метою оцінювання результатів фінансової діяльності позичальника, на підставі якої банк приймає рішення щодо можливості надання кредиту або припинення кредитних зв'язків з даним клієнтом.

Достовірність оцінки кредитоспроможності впливає на умови кредитної угоди, що є важливим для позичальника, оскільки від них залежить прийняття рішення про отримання кредиту.

Оцінюючи кредитоспроможність позичальника, необхідно переконатися у його здатності залучити на свої рахунки кошти, достатні для погашення основного боргу та сплати відповідних процентів, зібрати інформацію, що характеризує тип та вид діяльності позичальника (загальні відомості про підприємство, вид продукції, що виробляється тощо), компетентність керівництва, фінансові результати тощо.

Оцінка кредитоспроможності є важливим напрямом аналізу в процесі обґрунтування кредитних операцій як для кредитора, так і для позичальника. З позиції позичальника вона дозволяє виявити можливості ефективного використання позикових ресурсів для підвищення ринкової вартості підприємства та резерви своєчасного повернення отриманих кредитів. Для кредитора на основі оцінки кредитоспроможності забезпечується зниження кредитного ризику, пов'язаного з неповерненням або неповним погашенням заборгованості за наданими позиками.

Кредитор визначає кредитоспроможність позичальника – юридичної особи під час прийняття первинного рішення щодо надання фінансових ресурсів та у разі зміни первісних умов договору, у тому числі пов'язаних із фінансовими труднощами.

З урахуванням того, що процес кредитування вимагає врахування зміни платіжних можливостей підприємства протягом всього періоду існування заборгованості, рівень кредитоспроможності є динамічною інтегральною характеристикою фінансового стану позичальника. При цьому її оцінювання здійснюється в два етапи (рис. 10.1):

а) аналіз можливості надання кредиту на основі розрахунку інтегрального показника фінансового стану та визначення класу позичальника – юридичної особи;

б) аналіз можливості повернення наданого кредиту та дотримання кредитної дисципліни, що передбачає оцінку стану обслуговування боргу позичальником та оцінку ризику існуючої кредитної заборгованості.

Оцінка кредитоспроможності позичальника здійснюється на основі вивчення різноманітної інформації про підприємство. Залежно від змісту і завдань аналізу використовують такі основні інформаційні джерела: фінансову звітність; статистичну звітність; дані внутрішньогосподарського (управлінського) бухгалтерського обліку; дані з первинної облікової документації (вибіркові дані); експертні оцінки та додаткову

Аналіз кредитоспроможності здійснюється з метою оцінювання результатів фінансової діяльності позичальника, на підставі якої банк приймає рішення щодо можливості надання кредиту або припинення кредитних зв'язків з даним клієнтом.

Достовірність оцінки кредитоспроможності впливає на умови кредитної угоди, що є важливим для позичальника, оскільки від них залежить прийняття рішення про отримання кредиту.

Оцінюючи кредитоспроможність позичальника, необхідно переконатися у його здатності залучити на свої рахунки кошти, достатні для погашення основного боргу та сплати відповідних процентів, зібрати інформацію, що характеризує тип та вид діяльності позичальника (загальні відомості про підприємство, вид продукції, що виробляється тощо), компетентність керівництва, фінансові результати тощо.

Оцінка кредитоспроможності є важливим напрямом аналізу в процесі обґрунтування кредитних операцій як для кредитора, так і для позичальника. З позиції позичальника вона дозволяє виявити можливості ефективного використання позикових ресурсів для підвищення ринкової вартості підприємства та резерви своєчасного повернення отриманих кредитів. Для кредитора на основі оцінки кредитоспроможності забезпечується зниження кредитного ризику, пов'язаного з неповерненням або неповним погашенням заборгованості за наданими позиками.

Кредитор визначає кредитоспроможність позичальника – юридичної особи під час прийняття первинного рішення щодо надання фінансових ресурсів та у разі зміни первісних умов договору, у тому числі пов'язаних із фінансовими труднощами.

З урахуванням того, що процес кредитування вимагає врахування зміни платіжних можливостей підприємства протягом всього періоду існування заборгованості, рівень кредитоспроможності є динамічною інтегральною характеристикою фінансового стану позичальника. При цьому її оцінювання здійснюється в два етапи (рис. 10.1):

а) аналіз можливості надання кредиту на основі розрахунку інтегрального показника фінансового стану та визначення класу позичальника – юридичної особи;

б) аналіз можливості повернення наданого кредиту та дотримання кредитної дисципліни, що передбачає оцінку стану обслуговування боргу позичальником та оцінку ризику існуючої кредитної заборгованості.

Оцінка кредитоспроможності позичальника здійснюється на основі вивчення різноманітної інформації про підприємство. Залежно від змісту і завдань аналізу використовують такі основні інформаційні джерела: фінансову звітність; статистичну звітність; дані внутрішньогосподарського (управлінського) бухгалтерського обліку; дані з первинної облікової документації (вибіркові дані); експертні оцінки та додаткову

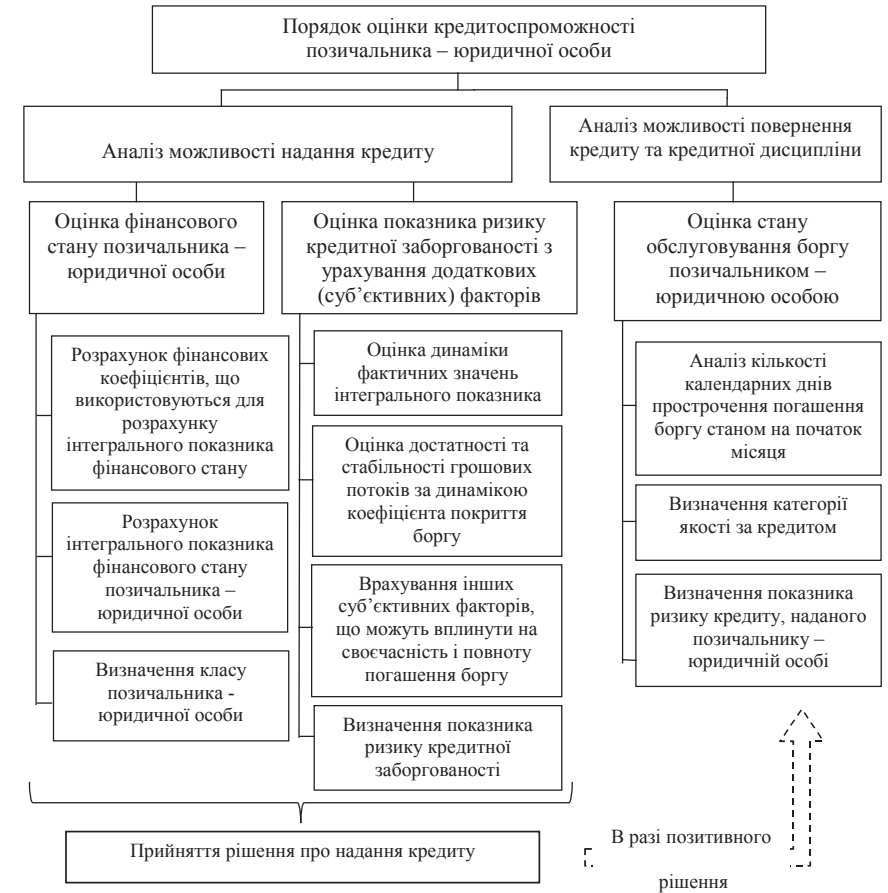
інформацію, що надається за погодженням сторін. Отже, інформацію для проведення оцінки кредитоспроможності можна розподілити на три групи: інформація, що отримана безпосередньо від клієнта; внутрішньобанківська інформація та зовнішня інформація.

Рис. 10.1. Порядок оцінки кредитоспроможності позичальника – юридичної особи

Фінансовий стан позичальника – юридичної особи з урахуванням поточного стану обслуговування клієнтом кредитної заборгованості оцінюється банком кожного разу під час укладання договору про здійс-

інформацію, що надається за погодженням сторін. Отже, інформацію для проведення оцінки кредитоспроможності можна розподілити на три групи: інформація, що отримана безпосередньо від клієнта; внутрішньобанківська інформація та зовнішня інформація.

Рис. 10.1. Порядок оцінки кредитоспроможності позичальника – юридичної особи

Фінансовий стан позичальника – юридичної особи з урахуванням поточного стану обслуговування клієнтом кредитної заборгованості оцінюється банком кожного разу під час укладання договору про здійс-

нення кредитної операції, а у разі зміни умов договору щодо строків та/або сум – не рідше ніж один раз на три місяці.

Оцінювання кредитоспроможності займає ключову позицію не тільки у виборі раціональних форм і методів кредитування, а й при розробленні кредитної політики як кредиторів, так і позичальників, та механізмів їх реалізації.

2. Аналіз можливості надання кредиту на основі інтегрального показника фінансового стану позичальника

У вітчизняній практиці оцінки кредитоспроможності позичальників реалізовується уніфікований підхід щодо формування інтегрального показника фінансового стану позичальника із застосуванням дискримінантних моделей для різних видів діяльності у розрізі специфіки формування фінансових показників суб'єктів підприємницької діяльності у різних системах бухгалтерського обліку та звітності.

Базовий інтегральний показник фінансового стану позичальника – юридичної особи обчислюється в результаті зважування визначеної комбінації фінансових коефіцієнтів із застосуванням багатofакторної дискримінантної моделі за наступною формулою:

$$Z = a_1 K_1 + a_2 K_2 + a_3 K_3 + a_4 K_4 + a_5 K_5 + a_n K_n - a_0, \quad (10.1)$$

де Z – інтегральний показник;

$K_1, K_2... K_n$ – фінансові коефіцієнти, що визначаються на підставі даних фінансової звітності позичальника – юридичної особи (за спрощеною системою оподаткування, обліку і звітності застосовуються позначення $MK_1, MK_2... MK_n$);

$a_1, a_2... a_n$ – параметри, що визначаються з урахуванням вагомості та розрядності фінансових коефіцієнтів і щорічно актуалізуються Національним банком України на підставі статистичного узагальнення даних фінансової звітності юридичних осіб в цілому за банківською системою країни;

a_0 – вільний член дискримінантної моделі, значення якого щорічно актуалізуються Національним банком України.

Використання багатofакторного дискримінантного аналізу в процесі оцінювання кредитоспроможності передбачає безпосередньо побудову моделі розрахунку інтегрального показника фінансового стану та його розрахунок для конкретного підприємства, що виступає об'єктом фінансової діагностики.

нення кредитної операції, а у разі зміни умов договору щодо строків та/або сум – не рідше ніж один раз на три місяці.

Оцінювання кредитоспроможності займає ключову позицію не тільки у виборі раціональних форм і методів кредитування, а й при розробленні кредитної політики як кредиторів, так і позичальників, та механізмів їх реалізації.

2. Аналіз можливості надання кредиту на основі інтегрального показника фінансового стану позичальника

У вітчизняній практиці оцінки кредитоспроможності позичальників реалізовується уніфікований підхід щодо формування інтегрального показника фінансового стану позичальника із застосуванням дискримінантних моделей для різних видів діяльності у розрізі специфіки формування фінансових показників суб'єктів підприємницької діяльності у різних системах бухгалтерського обліку та звітності.

Базовий інтегральний показник фінансового стану позичальника – юридичної особи обчислюється в результаті зважування визначеної комбінації фінансових коефіцієнтів із застосуванням багатofакторної дискримінантної моделі за наступною формулою:

$$Z = a_1 K_1 + a_2 K_2 + a_3 K_3 + a_4 K_4 + a_5 K_5 + a_n K_n - a_0, \quad (10.1)$$

де Z – інтегральний показник;

$K_1, K_2... K_n$ – фінансові коефіцієнти, що визначаються на підставі даних фінансової звітності позичальника – юридичної особи (за спрощеною системою оподаткування, обліку і звітності застосовуються позначення $MK_1, MK_2... MK_n$);

$a_1, a_2... a_n$ – параметри, що визначаються з урахуванням вагомості та розрядності фінансових коефіцієнтів і щорічно актуалізуються Національним банком України на підставі статистичного узагальнення даних фінансової звітності юридичних осіб в цілому за банківською системою країни;

a_0 – вільний член дискримінантної моделі, значення якого щорічно актуалізуються Національним банком України.

Використання багатofакторного дискримінантного аналізу в процесі оцінювання кредитоспроможності передбачає безпосередньо побудову моделі розрахунку інтегрального показника фінансового стану та його розрахунок для конкретного підприємства, що виступає об'єктом фінансової діагностики.

Положення передбачає різні моделі розрахунку інтегрального показника позичальника для підприємств з урахуванням груп видів економічної діяльності (табл. 10.1).

Таблиця 10.1

Моделі розрахунку інтегрального показника позичальника – юридичної особи

Групи видів економічної діяльності	Для підприємств, що використовують систему бухгалтерського обліку та фінансової звітності	
	загальну	спрощену
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А (розділи 01 – 03)	$Z = 1,3 \times K3 + 0,03 \times K4 + 0,001 \times K5 + 0,61 \times K6 + 0,75 \times K7 + 2,5 \times K8 + 0,04 \times K9 - 0,2$	$Z = 0,02 \times MK1 + 0,02 \times MK2 + 1,5 \times MK3 + 0,6 \times MK7 + 2,6 \times MK8 + 0,008 \times MK9 - 1,1$
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів: секція С (розділи 10 – 12)	$Z = 0,035 \times K1 + 0,04 \times K2 + 2,7 \times K3 + 0,1 \times K6 + 1,1 \times K7 + 1,2 \times K8 + 0,05 \times K9 - 0,8$	$Z = 0,01 \times MK1 + 0,03 \times MK2 + 2,2 \times MK3 + 0,03 \times MK4 + 0,95 \times MK7 + 1,3 \times MK8 + 0,06 \times MK9 + 0,2 \times MK10 - 0,7$
Переробна промисловість: секція С (розділи 13 – 18, 31, 32)	$Z = 0,95 \times K3 + 0,03 \times K4 + 1,1 \times K6 + 1,4 \times K7 + 3,1 \times K8 + 0,04 \times K9 + 0,03 \times K10 - 0,45$	$Z = 0,03 \times MK2 + 1,95 \times MK3 + 0,01 \times MK4 + 0,002 \times MK6 + 2,5 \times MK7 + 0,8 \times MK8 + 0,05 \times MK9 - 0,9$
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів: секція В (розділи 05 – 09); переробна промисловість: секція С (розділи 19 – 30, 33); постачання електроенергії, газу: секція D (розділ 35); водопостачання, каналізація: секція Е (розділи 36 – 39)	$Z = 0,025 \times K1 + 1,9 \times K3 + 0,45 \times K6 + 1,5 \times K8 + 0,03 \times K9 - 0,5$	$Z = 0,01 \times MK1 + 2,42 \times MK3 + 0,01 \times MK4 + 0,05 \times MK7 + 1,35 \times MK8 + 0,05 \times MK9 - 0,7$
Будівництво: секція F (розділи 41 – 43)	$Z = 0,02 \times K1 + 1,7 \times K3 + 0,01 \times K4 + 0,3 \times K6 + 0,4 \times K7 + 2,9 \times K8 - 0,1$	$Z = 0,02 \times MK1 + 2,2 \times MK3 + 0,001 \times MK5 + 0,01 \times MK6 + 0,009 \times MK7 + 1,4 \times MK8 + 0,2 \times MK10 - 0,27$
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів: секція G (розділи 45 – 47); тимчасове розміщування й організація харчування: секція I (розділи 55, 56)	$Z = 1,03 \times K3 + 0,001 \times K4 + 0,16 \times K6 + 0,6 \times K7 + 2,9 \times K8 + 0,08 \times K9 - 0,14$	$Z = 0,03 \times MK1 + 1,85 \times MK3 + 0,004 \times MK4 + 0,001 \times MK5 + 0,1 \times MK6 + 0,2 \times MK7 + 2,2 \times MK8 + 0,009 \times MK9 - 0,35$

Положення передбачає різні моделі розрахунку інтегрального показника позичальника для підприємств з урахуванням груп видів економічної діяльності (табл. 10.1).

Таблиця 10.1

Моделі розрахунку інтегрального показника позичальника – юридичної особи

Групи видів економічної діяльності	Для підприємств, що використовують систему бухгалтерського обліку та фінансової звітності	
	загальну	спрощену
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А (розділи 01 – 03)	$Z = 1,3 \times K3 + 0,03 \times K4 + 0,001 \times K5 + 0,61 \times K6 + 0,75 \times K7 + 2,5 \times K8 + 0,04 \times K9 - 0,2$	$Z = 0,02 \times MK1 + 0,02 \times MK2 + 1,5 \times MK3 + 0,6 \times MK7 + 2,6 \times MK8 + 0,008 \times MK9 - 1,1$
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів: секція С (розділи 10 – 12)	$Z = 0,035 \times K1 + 0,04 \times K2 + 2,7 \times K3 + 0,1 \times K6 + 1,1 \times K7 + 1,2 \times K8 + 0,05 \times K9 - 0,8$	$Z = 0,01 \times MK1 + 0,03 \times MK2 + 2,2 \times MK3 + 0,03 \times MK4 + 0,95 \times MK7 + 1,3 \times MK8 + 0,06 \times MK9 + 0,2 \times MK10 - 0,7$
Переробна промисловість: секція С (розділи 13 – 18, 31, 32)	$Z = 0,95 \times K3 + 0,03 \times K4 + 1,1 \times K6 + 1,4 \times K7 + 3,1 \times K8 + 0,04 \times K9 + 0,03 \times K10 - 0,45$	$Z = 0,03 \times MK2 + 1,95 \times MK3 + 0,01 \times MK4 + 0,002 \times MK6 + 2,5 \times MK7 + 0,8 \times MK8 + 0,05 \times MK9 - 0,9$
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів: секція В (розділи 05 – 09); переробна промисловість: секція С (розділи 19 – 30, 33); постачання електроенергії, газу: секція D (розділ 35); водопостачання, каналізація: секція Е (розділи 36 – 39)	$Z = 0,025 \times K1 + 1,9 \times K3 + 0,45 \times K6 + 1,5 \times K8 + 0,03 \times K9 - 0,5$	$Z = 0,01 \times MK1 + 2,42 \times MK3 + 0,01 \times MK4 + 0,05 \times MK7 + 1,35 \times MK8 + 0,05 \times MK9 - 0,7$
Будівництво: секція F (розділи 41 – 43)	$Z = 0,02 \times K1 + 1,7 \times K3 + 0,01 \times K4 + 0,3 \times K6 + 0,4 \times K7 + 2,9 \times K8 - 0,1$	$Z = 0,02 \times MK1 + 2,2 \times MK3 + 0,001 \times MK5 + 0,01 \times MK6 + 0,009 \times MK7 + 1,4 \times MK8 + 0,2 \times MK10 - 0,27$
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів: секція G (розділи 45 – 47); тимчасове розміщування й організація харчування: секція I (розділи 55, 56)	$Z = 1,03 \times K3 + 0,001 \times K4 + 0,16 \times K6 + 0,6 \times K7 + 2,9 \times K8 + 0,08 \times K9 - 0,14$	$Z = 0,03 \times MK1 + 1,85 \times MK3 + 0,004 \times MK4 + 0,001 \times MK5 + 0,1 \times MK6 + 0,2 \times MK7 + 2,2 \times MK8 + 0,009 \times MK9 - 0,35$

Групи видів економічної діяльності	Для підприємств, що використовують систему бухгалтерського обліку та фінансової звітності	
	загальну	спрощену
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність: секція Н (розділи 49 – 53); електрозв'язок: секція J (розділ 61)	$Z = 0,07 \times K2 + 1,27 \times K3 + 0,32 \times K6 + 1,98 \times K8 + 0,04 \times K9 + 0,04 \times K10 - 0,15$	$Z = 0,04 \times MK1 + 0,01 \times MK2 + 1,8 \times MK3 + 0,002 \times MK5 + 0,6 \times MK6 + 0,85 \times MK7 + 1,7 \times MK8 + 0,03 \times MK9 - 0,8$
Фінансова та страхова діяльність (крім банків): секція K (розділи 64 – 66)	$Z = 0,025 \times K1 + 2,7 \times K3 + 0,005 \times K4 + 0,13 \times K7 + 2,4 \times K8 - 0,93$	$Z = 0,02 \times MK1 + 1,7 \times MK3 + 0,001 \times MK4 + 0,001 \times MK5 + 0,15 \times MK6 + 3,1 \times MK8 + 0,02 \times MK9 - 0,4$
Інформація та телекомунікації: секція J (розділи 58 – 60, 62, 63); інші операції та послуги: секції L – U (розділи 68 – 99)	$Z = 0,03 \times K1 + 0,9 \times K3 + 0,01 \times K4 + 0,002 \times K5 + 0,15 \times K6 + 0,5 \times K7 + 2,9 \times K8 - 0,05$	$Z = 0,01 \times MK1 + 1,92 \times MK3 + 0,01 \times MK6 + 0,02 \times MK7 + 1,2 \times MK8 + 0,01 \times MK9 - 0,35$

Вид економічної діяльності підприємства встановлюється згідно із Класифікацією видів економічної діяльності ДК 009:2010 із змінами і доповненнями, затвердженої наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457.

Комплекс фінансових коефіцієнтів, що застосовується при розрахунку інтегрального показника фінансового стану позичальника – юридичної особи, має різний склад залежно від системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності, що використовується на підприємстві (табл. 10.2).

Таблиця 10.2

Розрахунок фінансових коефіцієнтів, що використовуються для розрахунку інтегрального показника фінансового стану позичальника – юридичної особи

Номер показника	Алгоритм розрахунку показників для підприємств, що використовують систему бухгалтерського обліку і фінансової звітності	
	загальну	спрощену
i	K_i	MK_i
1	ф. 1 п. 1195 гр. 4 ф. 1 п. 1600 + п. 1605 + п. 1610 + п. 1615 + п. 1620 + п. 1625 + п. 1630 + п. 1690 гр. 4	ф. 1-м (1-мс) п. 260 гр. 4 ф. 1-м п. (1-мс) 620 гр. 4

Групи видів економічної діяльності	Для підприємств, що використовують систему бухгалтерського обліку та фінансової звітності	
	загальну	спрощену
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність: секція Н (розділи 49 – 53); електрозв'язок: секція J (розділ 61)	$Z = 0,07 \times K2 + 1,27 \times K3 + 0,32 \times K6 + 1,98 \times K8 + 0,04 \times K9 + 0,04 \times K10 - 0,15$	$Z = 0,04 \times MK1 + 0,01 \times MK2 + 1,8 \times MK3 + 0,002 \times MK5 + 0,6 \times MK6 + 0,85 \times MK7 + 1,7 \times MK8 + 0,03 \times MK9 - 0,8$
Фінансова та страхова діяльність (крім банків): секція K (розділи 64 – 66)	$Z = 0,025 \times K1 + 2,7 \times K3 + 0,005 \times K4 + 0,13 \times K7 + 2,4 \times K8 - 0,93$	$Z = 0,02 \times MK1 + 1,7 \times MK3 + 0,001 \times MK4 + 0,001 \times MK5 + 0,15 \times MK6 + 3,1 \times MK8 + 0,02 \times MK9 - 0,4$
Інформація та телекомунікації: секція J (розділи 58 – 60, 62, 63); інші операції та послуги: секції L – U (розділи 68 – 99)	$Z = 0,03 \times K1 + 0,9 \times K3 + 0,01 \times K4 + 0,002 \times K5 + 0,15 \times K6 + 0,5 \times K7 + 2,9 \times K8 - 0,05$	$Z = 0,01 \times MK1 + 1,92 \times MK3 + 0,01 \times MK6 + 0,02 \times MK7 + 1,2 \times MK8 + 0,01 \times MK9 - 0,35$

Вид економічної діяльності підприємства встановлюється згідно із Класифікацією видів економічної діяльності ДК 009:2010 із змінами і доповненнями, затвердженої наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457.

Комплекс фінансових коефіцієнтів, що застосовується при розрахунку інтегрального показника фінансового стану позичальника – юридичної особи, має різний склад залежно від системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності, що використовується на підприємстві (табл. 10.2).

Таблиця 10.2

Розрахунок фінансових коефіцієнтів, що використовуються для розрахунку інтегрального показника фінансового стану позичальника – юридичної особи

Номер показника	Алгоритм розрахунку показників для підприємств, що використовують систему бухгалтерського обліку і фінансової звітності	
	загальну	спрощену
i	K_i	MK_i
1	ф. 1 п. 1195 гр. 4 ф. 1 п. 1600 + п. 1605 + п. 1610 + п. 1615 + п. 1620 + п. 1625 + п. 1630 + п. 1690 гр. 4	ф. 1-м (1-мс) п. 260 гр. 4 ф. 1-м п. (1-мс) 620 гр. 4

Номер показника	Алгоритм розрахунку показників для підприємств, що використовують систему бухгалтерського обліку і фінансової звітності	
	загальну	спрощену
i	K_i	MK_i
2	<u>ф. 1 р. 1120 + р. 1125 + р. 1160 + р. 1165 гр. 4</u> ф. 1 р. 1600 + р. 1605 + р. 1610 + р. 1615 + р. 1620 + р. 1625 + р. 1630 + р. 1690 гр. 4	<u>ф. 1-м р. 160+р. 220+ р.230+ р. 240 гр. 4</u> <u>ф. 1-м р. 620 гр. 4</u> або <u>ф. 1-мс р.210 + р.230 + р. 240 гр. 4</u> ф. 1-мс р. 620 гр. 4
3	<u>ф. 1 р. 1495 гр. 4</u> ф. 1 р. 1900 гр. 4	<u>ф. 1-м (1-мс) р. 380 гр. 4</u> ф. 1-м (1-мс) р. 640 гр. 4
4	<u>ф. 1 р. 1495 гр. 4</u> ф. 1 р. 1095 гр. 4	<u>ф. 1-м (1-мс) р. 380 гр. 4</u> ф. 1-м (1-мс) р. 080 гр. 4
5	<u>ф. 2 р. 2350 – р. 2355 гр. 3</u> ф. 1 [(р. 1400 + р. 1405 + р. 1410 – р. 1425 – р. 1430 гр. 3) + (р. 1400 + р. 1405 + р. 1410 – р. 1425 – р. 1430 гр. 4)]: 2	<u>ф. 2-м (2-мс) р. 030 гр. 3</u> ф. 1-м (1-мс) р. 530 (гр. 3 + гр. 4) : 2
6	<u>ф. 2 р. 2190 – р. 2195 гр. 3</u> ф. 2 р. 2000 гр. 3	<u>ф. 2-м (2-мс) р. 030 – р. 080 гр. 3</u> ф. 2-м (2-мс) р. 030 гр. 3
7	<u>ф. 2 р. 2290 – р. 2295 + р. 2250 + р. 2515 гр. 3</u> ф. 2 р. 2000 + р. 2120 гр. 3	<u>ф. 2-м (2 – мс) р. 070 – р. 120 гр. 3</u> ф. 2-м (2-мс) р. 070 гр. 3
8	<u>ф. 2 р. 2350 – р. 2355 гр. 3</u> ф. 1 р. 1300 (гр. 3 + гр. 4) : 2	<u>ф. 2-м (2-мс) р.070 – р.120 – р.140 – р.145 гр. 3</u> ф. 1-м (1-мс) р. 280 (гр. 3 + гр. 4) : 2
9	<u>ф. 2 р. 2000 гр. 3</u> ф. 1 р. 1195 (гр. 3 + гр. 4) : 2	<u>ф. 2-м (2-мс) р. 030 гр. 3</u> ф. 1-м (1-мс) р. 260 (гр. 3 + гр. 4): 2
10	<u>ф. 2 р. 2290 – р. 2295 + р. 2250 + р. 2515 гр. 3</u> ф. 1 р. 1500 + р. 1510 + р. 1515 + р. 1600 + р. 1605 + р. 1610 + р.1615 + р. 1620 + р. 1625 + р. 1630 + р. 1690 гр. 4	<u>ф. 2-м (2-мс) р. 070 – р.120 гр. 3</u> ф. 1-м (1-мс) р. 480 + р. 620 гр. 4

ф.1 та ф.2 – форми звітів про фінансовий стан та сукупний дохід, складеної відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 07.02.13 № 73, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 28.02.13 за № 336/22868;

ф.1-м та ф.2-м – форми звітів про фінансовий стан та сукупний дохід, складеної відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15.03.2000 за № 161/4382 (зі змінами).

Номер показника	Алгоритм розрахунку показників для підприємств, що використовують систему бухгалтерського обліку і фінансової звітності	
	загальну	спрощену
i	K_i	MK_i
2	<u>ф. 1 р. 1120 + р. 1125 + р. 1160 + р. 1165 гр. 4</u> ф. 1 р. 1600 + р. 1605 + р. 1610 + р. 1615 + р. 1620 + р. 1625 + р. 1630 + р. 1690 гр. 4	<u>ф. 1-м р. 160+р. 220+ р.230+ р. 240 гр. 4</u> <u>ф. 1-м р. 620 гр. 4</u> або <u>ф. 1-мс р.210 + р.230 + р. 240 гр. 4</u> ф. 1-мс р. 620 гр. 4
3	<u>ф. 1 р. 1495 гр. 4</u> ф. 1 р. 1900 гр. 4	<u>ф. 1-м (1-мс) р. 380 гр. 4</u> ф. 1-м (1-мс) р. 640 гр. 4
4	<u>ф. 1 р. 1495 гр. 4</u> ф. 1 р. 1095 гр. 4	<u>ф. 1-м (1-мс) р. 380 гр. 4</u> ф. 1-м (1-мс) р. 080 гр. 4
5	<u>ф. 2 р. 2350 – р. 2355 гр. 3</u> ф. 1 [(р. 1400 + р. 1405 + р. 1410 – р. 1425 – р. 1430 гр. 3) + (р. 1400 + р. 1405 + р. 1410 – р. 1425 – р. 1430 гр. 4)]: 2	<u>ф. 2-м (2-мс) р. 030 гр. 3</u> ф. 1-м (1-мс) р. 530 (гр. 3 + гр. 4) : 2
6	<u>ф. 2 р. 2190 – р. 2195 гр. 3</u> ф. 2 р. 2000 гр. 3	<u>ф. 2-м (2-мс) р. 030 – р. 080 гр. 3</u> ф. 2-м (2-мс) р. 030 гр. 3
7	<u>ф. 2 р. 2290 – р. 2295 + р. 2250 + р. 2515 гр. 3</u> ф. 2 р. 2000 + р. 2120 гр. 3	<u>ф. 2-м (2 – мс) р. 070 – р. 120 гр. 3</u> ф. 2-м (2-мс) р. 070 гр. 3
8	<u>ф. 2 р. 2350 – р. 2355 гр. 3</u> ф. 1 р. 1300 (гр. 3 + гр. 4) : 2	<u>ф. 2-м (2-мс) р.070 – р.120 – р.140 – р.145 гр. 3</u> ф. 1-м (1-мс) р. 280 (гр. 3 + гр. 4) : 2
9	<u>ф. 2 р. 2000 гр. 3</u> ф. 1 р. 1195 (гр. 3 + гр. 4) : 2	<u>ф. 2-м (2-мс) р. 030 гр. 3</u> ф. 1-м (1-мс) р. 260 (гр. 3 + гр. 4): 2
10	<u>ф. 2 р. 2290 – р. 2295 + р. 2250 + р. 2515 гр. 3</u> ф. 1 р. 1500 + р. 1510 + р. 1515 + р. 1600 + р. 1605 + р. 1610 + р.1615 + р. 1620 + р. 1625 + р. 1630 + р. 1690 гр. 4	<u>ф. 2-м (2-мс) р. 070 – р.120 гр. 3</u> ф. 1-м (1-мс) р. 480 + р. 620 гр. 4

ф.1 та ф.2 – форми звітів про фінансовий стан та сукупний дохід, складеної відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 07.02.13 № 73, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 28.02.13 за № 336/22868;

ф.1-м та ф.2-м – форми звітів про фінансовий стан та сукупний дохід, складеної відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15.03.2000 за № 161/4382 (зі змінами).

Основними фінансовими коефіцієнтами (і), що визначають якість фінансового стану підприємства в процесі оцінювання його кредитоспроможності, є:

– K_1, MK_1 – коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня), що відображає здатність підприємства покривати поточні зобов'язання оборотними активами;

– K_2, MK_2 – проміжний коефіцієнт покриття, який характеризує очікувану платоспроможність боржника в короткостроковому періоді як здатність розраховуватися монетарними оборотними активами за своїми поточними зобов'язаннями;

– K_3, MK_3 – коефіцієнт фінансової незалежності, який показує ступінь залежності підприємства від позикових джерел фінансування у вигляді питомої ваги власного капіталу в загальному обсязі джерел фінансування;

– K_4, MK_4 – коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом, який відображає рівень фінансування необоротних (довгострокових) активів за рахунок власного капіталу підприємства;

– K_5 – коефіцієнт рентабельності власного капіталу, який характеризує ефективність використання капіталу підприємства, інвестованого власниками;

– MK_5 – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, що показує спроможність підприємства розраховуватися за кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги за рахунок коштів, отриманих від реалізації продукції (доходу від реалізації);

– K_6, MK_6 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності до оподаткування та здійснення витрат, пов'язаних із запозиченнями (ЕВІТ);

– K_7 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від звичайної діяльності до оподаткування, здійснення фінансових витрат та нарахування амортизації (ЕВІТДА);

– MK_7 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами до оподаткування;

– K_8, MK_8 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком;

– K_9, MK_9 – коефіцієнт оборотності оборотних активів, який характеризує ефективність використання оборотних активів підприємства;

– K_{10} – коефіцієнт оборотності позикового капіталу за фінансовими результатами від звичайної діяльності (ЕВІТДА), який визначає можливість розраховуватися з боргами за рахунок внутрішніх фінансових джерел;

– MK_{10} – коефіцієнт оборотності позикового капіталу за фінансовими результатами до оподаткування, що використовується для харак-

Основними фінансовими коефіцієнтами (і), що визначають якість фінансового стану підприємства в процесі оцінювання його кредитоспроможності, є:

– K_1, MK_1 – коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня), що відображає здатність підприємства покривати поточні зобов'язання оборотними активами;

– K_2, MK_2 – проміжний коефіцієнт покриття, який характеризує очікувану платоспроможність боржника в короткостроковому періоді як здатність розраховуватися монетарними оборотними активами за своїми поточними зобов'язаннями;

– K_3, MK_3 – коефіцієнт фінансової незалежності, який показує ступінь залежності підприємства від позикових джерел фінансування у вигляді питомої ваги власного капіталу в загальному обсязі джерел фінансування;

– K_4, MK_4 – коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом, який відображає рівень фінансування необоротних (довгострокових) активів за рахунок власного капіталу підприємства;

– K_5 – коефіцієнт рентабельності власного капіталу, який характеризує ефективність використання капіталу підприємства, інвестованого власниками;

– MK_5 – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, що показує спроможність підприємства розраховуватися за кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги за рахунок коштів, отриманих від реалізації продукції (доходу від реалізації);

– K_6, MK_6 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності до оподаткування та здійснення витрат, пов'язаних із запозиченнями (ЕВІТ);

– K_7 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від звичайної діяльності до оподаткування, здійснення фінансових витрат та нарахування амортизації (ЕВІТДА);

– MK_7 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами до оподаткування;

– K_8, MK_8 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком;

– K_9, MK_9 – коефіцієнт оборотності оборотних активів, який характеризує ефективність використання оборотних активів підприємства;

– K_{10} – коефіцієнт оборотності позикового капіталу за фінансовими результатами від звичайної діяльності (ЕВІТДА), який визначає можливість розраховуватися з боргами за рахунок внутрішніх фінансових джерел;

– MK_{10} – коефіцієнт оборотності позикового капіталу за фінансовими результатами до оподаткування, що використовується для харак-

теристика здатності малого підприємства розраховуватися з боргами за рахунок фінансового результату.

Клас позичальника – юридичної особи визначається залежно від значення інтегрального показника за останній звітний період. Положенням передбачено вісім рейтингових класів. Для визначення рейтингових класів та показника ризику кредитної заборгованості позичальників слід керуватися даними табл. 10.3.

Таблиця 10.3

Відповідність групи ризику класу позичальника – юридичної особи

Номер групи	Клас позичальника – юридичної особи	Характеристика
1	1	найвища кредитоспроможність
2	2	дуже висока кредитоспроможність
3	3	висока кредитоспроможність
4	4	достатня кредитоспроможність
5	5	нижча, ніж достатня кредитоспроможність
6	6	низька кредитоспроможність
7	7	дуже низька кредитоспроможність
8	8,9	висока вірогідність дефолту, дефолт

Визначення груп ризиків класів позичальників здійснюють також рейтингові агентства, які розробляють з цією метою власні методики оцінювання кредитних ризиків та системи оцінок. У разі наявності у позичальника рейтингу, присвоєного провідними рейтинговими агенціями (Standard & Poor's, Moody's Rating, FitchRating або аналогічний рейтинг інших міжнародних рейтингових агентств, визначених НБУ), для цілей оцінки кредитоспроможності та визначення показника ризику кредитної заборгованості банк може використовувати відповідний рейтинг (табл. 10.4).

Таблиця 10.4

Переведення значень національної рейтингової шкали і шкали Moody's у шкалу зведеного рейтингу

Національна рейтингова шкала	Рейтингова шкала Moody's	Бали зведеного рейтингу	Постанова КМУ № 665 від 26.04.2007 р.
uaAAA	Aaa	9	найвища кредитоспроможність

теристика здатності малого підприємства розраховуватися з боргами за рахунок фінансового результату.

Клас позичальника – юридичної особи визначається залежно від значення інтегрального показника за останній звітний період. Положенням передбачено вісім рейтингових класів. Для визначення рейтингових класів та показника ризику кредитної заборгованості позичальників слід керуватися даними табл. 10.3.

Таблиця 10.3

Відповідність групи ризику класу позичальника – юридичної особи

Номер групи	Клас позичальника – юридичної особи	Характеристика
1	1	найвища кредитоспроможність
2	2	дуже висока кредитоспроможність
3	3	висока кредитоспроможність
4	4	достатня кредитоспроможність
5	5	нижча, ніж достатня кредитоспроможність
6	6	низька кредитоспроможність
7	7	дуже низька кредитоспроможність
8	8,9	висока вірогідність дефолту, дефолт

Визначення груп ризиків класів позичальників здійснюють також рейтингові агентства, які розробляють з цією метою власні методики оцінювання кредитних ризиків та системи оцінок. У разі наявності у позичальника рейтингу, присвоєного провідними рейтинговими агенціями (Standard & Poor's, Moody's Rating, FitchRating або аналогічний рейтинг інших міжнародних рейтингових агентств, визначених НБУ), для цілей оцінки кредитоспроможності та визначення показника ризику кредитної заборгованості банк може використовувати відповідний рейтинг (табл. 10.4).

Таблиця 10.4

Переведення значень національної рейтингової шкали і шкали Moody's у шкалу зведеного рейтингу

Національна рейтингова шкала	Рейтингова шкала Moody's	Бали зведеного рейтингу	Постанова КМУ № 665 від 26.04.2007 р.
uaAAA	Aaa	9	найвища кредитоспроможність

Національна рейтингова шкала	Рейтингова шкала Moody's	Бали зведеного рейтингу	Постанова КМУ № 665 від 26.04.2007 р.
uaAA	Aa1, Aa2, Aa3	8	дуже висока кредитоспроможність
uaA	A1, A2, A3	7	висока кредитоспроможність
uaBBB	Baa1, Baa2, Baa3	6	достатня кредитоспроможність
uaBB	Ba1, Ba2, Ba3	5	нижча, ніж достатня кредитоспроможність
uaB	B1, B2, B3	4	низька кредитоспроможність
uaCCC	Caa1, Caa2, Caa3	3	дуже низька кредитоспроможність
uaCC	Ca1, Ca2, Ca3	2	висока вірогідність дефолту
uaC	C1, C2, C3	1	очікується дефолт
uaD	-	0	дефолт

Клас позичальника – юридичної особи визначається відповідно до отриманого результату розрахунку інтегрального показника фінансового стану, враховуючи вид економічної діяльності за КВЕД та тип системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності, що використовується на підприємстві – загальна (табл. 10.5) або спрощена (табл. 10.6).

У разі наявності у банку об'єктивної, підтвердженої відповідними документами інформації щодо неможливості виконання позичальником своїх кредитних зобов'язань або щодо суттєвого погіршення його фінансового стану, що створює загрозу для своєчасного виконання боргових зобов'язань, банк, на власний розсуд, незалежно від значення скоригованого інтегрального показника фінансового стану може понижувати рейтинговий клас позичальника. Так, клас позичальника – юридичної особи не може перевищувати 8, якщо:

- у договорах немає письмової згоди позичальника – юридичної особи на збір, зберігання, використання та поширення через бюро кредитних історій інформації про боржника – юридичну особу;
- банк не надав до бюро кредитних історій відомості про позичальника – юридичну особу за наявності в договорі відповідної згоди;
- немає фінансової звітності позичальника – юридичної особи за останній звітний період або фінансова звітність не відповідає встановленим вимогам;
- проти позичальника – юридичної особи порушено справу про банкрутство;

Національна рейтингова шкала	Рейтингова шкала Moody's	Бали зведеного рейтингу	Постанова КМУ № 665 від 26.04.2007 р.
uaAA	Aa1, Aa2, Aa3	8	дуже висока кредитоспроможність
uaA	A1, A2, A3	7	висока кредитоспроможність
uaBBB	Baa1, Baa2, Baa3	6	достатня кредитоспроможність
uaBB	Ba1, Ba2, Ba3	5	нижча, ніж достатня кредитоспроможність
uaB	B1, B2, B3	4	низька кредитоспроможність
uaCCC	Caa1, Caa2, Caa3	3	дуже низька кредитоспроможність
uaCC	Ca1, Ca2, Ca3	2	висока вірогідність дефолту
uaC	C1, C2, C3	1	очікується дефолт
uaD	-	0	дефолт

Клас позичальника – юридичної особи визначається відповідно до отриманого результату розрахунку інтегрального показника фінансового стану, враховуючи вид економічної діяльності за КВЕД та тип системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності, що використовується на підприємстві – загальна (табл. 10.5) або спрощена (табл. 10.6).

У разі наявності у банку об'єктивної, підтвердженої відповідними документами інформації щодо неможливості виконання позичальником своїх кредитних зобов'язань або щодо суттєвого погіршення його фінансового стану, що створює загрозу для своєчасного виконання боргових зобов'язань, банк, на власний розсуд, незалежно від значення скоригованого інтегрального показника фінансового стану може понижувати рейтинговий клас позичальника. Так, клас позичальника – юридичної особи не може перевищувати 8, якщо:

- у договорах немає письмової згоди позичальника – юридичної особи на збір, зберігання, використання та поширення через бюро кредитних історій інформації про боржника – юридичну особу;
- банк не надав до бюро кредитних історій відомості про позичальника – юридичну особу за наявності в договорі відповідної згоди;
- немає фінансової звітності позичальника – юридичної особи за останній звітний період або фінансова звітність не відповідає встановленим вимогам;
- проти позичальника – юридичної особи порушено справу про банкрутство;

Таблиця 10.5

Визначення класу позичальника – юридичної особи для підприємств (великих, середні), що виконують загальну систему бухгалтерського обліку і фінансової звітності

Види економічної діяльності	Класи								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А (розділи 01-03)	Більше ніж +1,25	Від +1,25 до +0,81	Від +0,80 до +0,60	Від +0,59 до +0,35	Від +0,34 до +0,05	Від +0,04 до -0,25	Від -0,26 до -0,70	Від -0,71 до -3,20	Менше ніж -3,20
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів: секція С (розділи 10-12)	Більше ніж +1,35	Від +1,35 до +0,71	Від +0,70 до +0,35	Від +0,34 до 0,00	Від -0,01 до -0,36	Від -0,37 до -0,70	Від -0,71 до -1,20	Від -1,21 до -3,50	Менше ніж -3,50
Переробна промисловість: секція С (розділи 13-18, 31, 32)	Більше ніж +1,35	Від +1,35 до +0,81	Від +0,80 до +0,51	Від +0,50 до +0,17	Від +0,16 до -0,20	Від -0,21 до -0,50	Від -0,51 до -1,04	Від -1,05 до -3,70	Менше ніж -3,70
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів: секція В (розділи 05-09); переробна промисловість: секція С (розділи 19-30, 33); постачання електроенергії, газу: секція D (розділ 35); водопостачання, каналізація: секція Е (розділи 36-39)	Більше ніж +1,35	Від +1,35 до +0,80	Від +0,79 до +0,51	Від +0,50 до +0,04	Від +0,03 до -0,40	Від -0,41 до -0,75	Від -0,76 до -1,34	Від -1,35 до -4,70	Менше ніж -4,70
Будівництво: секція F (розділи 41-43)	Більше ніж +0,60	Від +0,60 до +0,07	Від +0,06 до -0,15	Від -0,16 до -0,40	Від -0,41 до -0,67	Від -0,68 до -0,90	Від -0,91 до -1,30	Від -1,31 до -3,80	Менше ніж -3,80

Таблиця 10.5

Визначення класу позичальника – юридичної особи для підприємств (великих, середні), що виконують загальну систему бухгалтерського обліку і фінансової звітності

Види економічної діяльності	Класи								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А (розділи 01-03)	Більше ніж +1,25	Від +1,25 до +0,81	Від +0,80 до +0,60	Від +0,59 до +0,35	Від +0,34 до +0,05	Від +0,04 до -0,25	Від -0,26 до -0,70	Від -0,71 до -3,20	Менше ніж -3,20
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів: секція С (розділи 10-12)	Більше ніж +1,35	Від +1,35 до +0,71	Від +0,70 до +0,35	Від +0,34 до 0,00	Від -0,01 до -0,36	Від -0,37 до -0,70	Від -0,71 до -1,20	Від -1,21 до -3,50	Менше ніж -3,50
Переробна промисловість: секція С (розділи 13-18, 31, 32)	Більше ніж +1,35	Від +1,35 до +0,81	Від +0,80 до +0,51	Від +0,50 до +0,17	Від +0,16 до -0,20	Від -0,21 до -0,50	Від -0,51 до -1,04	Від -1,05 до -3,70	Менше ніж -3,70
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів: секція В (розділи 05-09); переробна промисловість: секція С (розділи 19-30, 33); постачання електроенергії, газу: секція D (розділ 35); водопостачання, каналізація: секція Е (розділи 36-39)	Більше ніж +1,35	Від +1,35 до +0,80	Від +0,79 до +0,51	Від +0,50 до +0,04	Від +0,03 до -0,40	Від -0,41 до -0,75	Від -0,76 до -1,34	Від -1,35 до -4,70	Менше ніж -4,70
Будівництво: секція F (розділи 41-43)	Більше ніж +0,60	Від +0,60 до +0,07	Від +0,06 до -0,15	Від -0,16 до -0,40	Від -0,41 до -0,67	Від -0,68 до -0,90	Від -0,91 до -1,30	Від -1,31 до -3,80	Менше ніж -3,80

Види економічної діяльності	Класи								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт; автотранспортних засобів: секція G (розділи 45-47); тимчасове розмішування й організація харчування: секція I (розділи 55, 56)	Більше ніж +1,50	Від +1,50 до +0,91	Від +0,90 до +0,62	Від +0,61 до +0,16	Від +0,15 до -0,27	Від -0,28 до -0,60	Від -0,61 до -1,20	Від -1,21 до -4,70	Менше ніж -4,70
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність: секція H (розділи 49-53); електрозв'язок: секція J (розділ 61)	Більше ніж +1,55	Від +0,75 до +0,35	Від +1,00 до +0,76	Від +0,75 до +0,35	Від +0,34 до -0,05	Від -0,06 до -0,37	Від -0,38 до -0,95	Від -0,96 до -3,50	Менше ніж -3,50
Фінансова та страхова діяльність (крім банків): секція K (розділи 64-66)	Більше ніж +2,00	Від +2,00 до +1,20	Від +1,19 до +0,95	Від +0,94 до +0,52	Від +0,51 до +0,10	Від +0,09 до -0,25	Від -0,26 до -0,83	Від -0,84 до -4,20	Менше ніж -4,20
Інформація та телекомунікації: секція J (розділи 58-60, 62, 63); інші операції та послуги: секція L-U (розділи 68-99)	Більше ніж +1,15	Від +1,15 до +0,70	Від +0,69 до +0,45	Від +0,44 до +0,09	Від +0,08 до -0,26	Від -0,27 до -0,55	Від -0,56 до -1,10	Від -1,11 до -3,30	Менше ніж -3,30

Види економічної діяльності	Класи								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт; автотранспортних засобів: секція G (розділи 45-47); тимчасове розмішування й організація харчування: секція I (розділи 55, 56)	Більше ніж +1,50	Від +1,50 до +0,91	Від +0,90 до +0,62	Від +0,61 до +0,16	Від +0,15 до -0,27	Від -0,28 до -0,60	Від -0,61 до -1,20	Від -1,21 до -4,70	Менше ніж -4,70
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність: секція H (розділи 49-53); електрозв'язок: секція J (розділ 61)	Більше ніж +1,55	Від +0,75 до +0,35	Від +1,00 до +0,76	Від +0,75 до +0,35	Від +0,34 до -0,05	Від -0,06 до -0,37	Від -0,38 до -0,95	Від -0,96 до -3,50	Менше ніж -3,50
Фінансова та страхова діяльність (крім банків): секція K (розділи 64-66)	Більше ніж +2,00	Від +2,00 до +1,20	Від +1,19 до +0,95	Від +0,94 до +0,52	Від +0,51 до +0,10	Від +0,09 до -0,25	Від -0,26 до -0,83	Від -0,84 до -4,20	Менше ніж -4,20
Інформація та телекомунікації: секція J (розділи 58-60, 62, 63); інші операції та послуги: секція L-U (розділи 68-99)	Більше ніж +1,15	Від +1,15 до +0,70	Від +0,69 до +0,45	Від +0,44 до +0,09	Від +0,08 до -0,26	Від -0,27 до -0,55	Від -0,56 до -1,10	Від -1,11 до -3,30	Менше ніж -3,30

Таблиця 10.6

Визначення класу позичальника – юридичної особи для малого підприємства, що використовує спрощену систему бухгалтерського обліку і фінансової звітності

Види економічної діяльності	Класи								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А (розділи 01-03)	Більше ніж +1,00	Від +1,00 до +0,50	Від +0,49 до +0,28	Від +0,27 до -0,10	Від -0,11 до -0,45	Від -0,46 до -0,75	Від -0,76 до -1,26	Від -1,27 до -4,20	Менше ніж -4,20
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів: секція С (розділи 10-12)	Більше ніж +2,00	Від +2,00 до +1,40	Від +1,39 до +1,05	Від +1,04 до +0,55	Від +0,54 до +0,01	Від 0,00 до -0,40	Від -0,41 до -1,10	Від -1,11 до -4,40	Менше ніж -4,40
Переробна промисловість: секція С (розділи 13-18, 31, 32)	Більше ніж +1,70	Від +1,70 до +1,11	Від +1,10 до +0,81	Від +0,80 до +0,35	Від +0,34 до -0,10	Від -0,11 до -0,50	Від -0,51 до -1,14	Від -1,15 до -4,10	Менше ніж -4,10
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів: секція В (розділи 05-09); переробна промисловість: секція С (розділи 19-30, 33); постачання електроенергії, газу: секція D (розділ 35); водопостачання, каналізація: секція E (розділи 36-39)	Більше ніж +2,20	Від +2,20 до +1,25	Від +1,24 до +0,90	Від +0,89 до +0,42	Від +0,41 до -0,05	Від -0,06 до -0,50	Від -0,51 до -1,20	Від -1,21 до -4,90	Менше ніж -4,90
Будівництво: секція F (розділи 41-43)	Більше ніж +2,10	Від +2,10 до +1,40	Від +1,39 до +0,81	Від +0,80 до +0,53	Від +0,52 до +0,04	Від +0,03 до -0,35	Від -0,36 до -1,10	Від -1,11 до -4,20	Менше ніж -4,20

Таблиця 10.6

Визначення класу позичальника – юридичної особи для малого підприємства, що використовує спрощену систему бухгалтерського обліку і фінансової звітності

Види економічної діяльності	Класи								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А (розділи 01-03)	Більше ніж +1,00	Від +1,00 до +0,50	Від +0,49 до +0,28	Від +0,27 до -0,10	Від -0,11 до -0,45	Від -0,46 до -0,75	Від -0,76 до -1,26	Від -1,27 до -4,20	Менше ніж -4,20
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів: секція С (розділи 10-12)	Більше ніж +2,00	Від +2,00 до +1,40	Від +1,39 до +1,05	Від +1,04 до +0,55	Від +0,54 до +0,01	Від 0,00 до -0,40	Від -0,41 до -1,10	Від -1,11 до -4,40	Менше ніж -4,40
Переробна промисловість: секція С (розділи 13-18, 31, 32)	Більше ніж +1,70	Від +1,70 до +1,11	Від +1,10 до +0,81	Від +0,80 до +0,35	Від +0,34 до -0,10	Від -0,11 до -0,50	Від -0,51 до -1,14	Від -1,15 до -4,10	Менше ніж -4,10
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів: секція В (розділи 05-09); переробна промисловість: секція С (розділи 19-30, 33); постачання електроенергії, газу: секція D (розділ 35); водопостачання, каналізація: секція E (розділи 36-39)	Більше ніж +2,20	Від +2,20 до +1,25	Від +1,24 до +0,90	Від +0,89 до +0,42	Від +0,41 до -0,05	Від -0,06 до -0,50	Від -0,51 до -1,20	Від -1,21 до -4,90	Менше ніж -4,90
Будівництво: секція F (розділи 41-43)	Більше ніж +2,10	Від +2,10 до +1,40	Від +1,39 до +0,81	Від +0,80 до +0,53	Від +0,52 до +0,04	Від +0,03 до -0,35	Від -0,36 до -1,10	Від -1,11 до -4,20	Менше ніж -4,20

Види економічної діяльності	Класи								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів: секція G (розділи 45-47); тимчасове розмішування й організація харчування: секція I (розділи 55, 56)	Більше ніж +1,60	Від +1,60 до +0,96	Від +0,95 до +0,71	Від +0,70 до +0,20	Від +0,19 до -0,24	Від -0,25 до -0,59	Від -0,60 до -1,25	Від -1,26 до -5,20	Менше ніж -5,20
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність: секція Н (розділи 49-53); електрозв'язок: секція J (розділ 61)	Більше ніж +1,40	Від +1,40 до +0,86	Від +0,85 до +0,61	Від +0,60 до +0,20	Від +0,19 до -0,19	Від -0,20 до -0,50	Від -0,51 до -1,10	Від -1,11 до -4,40	Менше ніж -4,40
Фінансова та страхова діяльність (крім банків): секція К (розділи 64-66)	Більше ніж +2,50	Від +2,50 до +1,51	Від +1,50 до +1,20	Від +1,19 до +0,75	Від +0,74 до +0,32	Від +0,31 до -0,10	Від -0,11 до -0,75	Від -0,76 до -3,40	Менше ніж -3,40
Інформація та телекомунікації: секція J (розділи 58-60, 62, 63); інші операції та послуги: секції L-U (розділи 68-99)	Більше ніж +1,60	Від +1,60 до +0,98	Від +0,97 до +0,62	Від +0,61 до +0,23	Від +0,22 до -0,20	Від -0,21 до -0,55	Від -0,56 до -1,19	Від -1,20 до -4,20	Менше ніж -4,20

Види економічної діяльності	Класи								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів: секція G (розділи 45-47); тимчасове розмішування й організація харчування: секція I (розділи 55, 56)	Більше ніж +1,60	Від +1,60 до +0,96	Від +0,95 до +0,71	Від +0,70 до +0,20	Від +0,19 до -0,24	Від -0,25 до -0,59	Від -0,60 до -1,25	Від -1,26 до -5,20	Менше ніж -5,20
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність: секція Н (розділи 49-53); електрозв'язок: секція J (розділ 61)	Більше ніж +1,40	Від +1,40 до +0,86	Від +0,85 до +0,61	Від +0,60 до +0,20	Від +0,19 до -0,19	Від -0,20 до -0,50	Від -0,51 до -1,10	Від -1,11 до -4,40	Менше ніж -4,40
Фінансова та страхова діяльність (крім банків): секція К (розділи 64-66)	Більше ніж +2,50	Від +2,50 до +1,51	Від +1,50 до +1,20	Від +1,19 до +0,75	Від +0,74 до +0,32	Від +0,31 до -0,10	Від -0,11 до -0,75	Від -0,76 до -3,40	Менше ніж -3,40
Інформація та телекомунікації: секція J (розділи 58-60, 62, 63); інші операції та послуги: секції L-U (розділи 68-99)	Більше ніж +1,60	Від +1,60 до +0,98	Від +0,97 до +0,62	Від +0,61 до +0,23	Від +0,22 до -0,20	Від -0,21 до -0,55	Від -0,56 до -1,19	Від -1,20 до -4,20	Менше ніж -4,20

– кредит в іноземній валюті надано позичальнику – юридичній особі, у якого немає документально підтверджених очікуваних надходжень валютної виручки в обсязі, достатньому для погашення боргу протягом дії договору.

Для підприємства-позичальника, який визнано банкрутом у встановленому законодавством України порядку, клас кредитоспроможності не може бути вище 9.

Якщо позичальник – юридична особа є нерезидентом України, то клас його кредитоспроможності встановлюється шляхом вибору нижчого із двох – за оцінкою його фінансового стану та за рівнем ризику країни місцезнаходження.

Підвищення рейтингового класу, що не відповідає значенню скоригованого інтегрального показника не допускається.

3. Оцінка стану обслуговування боргу позичальником

Отримання кредиту передбачає обов'язок позичальника повернути у встановлені кредитним договором строки основну суму боргу (суму, яка була отримана від банку), а також сплатити проценти за користування кредитом. Банк зобов'язаний здійснювати оцінку стану обслуговування боргу позичальника – юридичної особи для визначення групи ризику кредитних операцій.

При визначенні стану обслуговування боргу важливе значення має термін прострочення платежу. Банк визначає стан обслуговування боргу як високий за умови, якщо позичальник вчасно здійснює розрахунки за своїми зобов'язаннями протягом останніх трьох років, або мав місце випадок затримки погашення боргу до 7 календарних днів. Стан обслуговування боргу оцінюється як добрий, якщо за останні три роки мали місце лише окремі випадки затримки погашення боргу загальною тривалістю від 8 до 30 календарних днів. Якщо ж за тих же умов термін прострочення платежів за кредитною операцією складав від 31 до 90 календарних днів, то якість обслуговування боргу з боку позичальника характеризується як задовільна. Стан обслуговування боргу є слабким, якщо платежі, згідно з умовами договору здійснюються позичальником несвоєчасно та/або не в повному обсязі, а саме існує прострочена заборгованість від 91 до 180 календарних днів. У випадку перевищення строком непогашення кредиту 180 днів стан обслуговування боргу визнається незадовільним.

Залежно від значення поточного класу позичальника та отриманої оцінки стану обслуговування боргу кредитор визначає показник ризику кредиту (табл. 10.6). Він використовується з метою формування резер-

– кредит в іноземній валюті надано позичальнику – юридичній особі, у якого немає документально підтверджених очікуваних надходжень валютної виручки в обсязі, достатньому для погашення боргу протягом дії договору.

Для підприємства-позичальника, який визнано банкрутом у встановленому законодавством України порядку, клас кредитоспроможності не може бути вище 9.

Якщо позичальник – юридична особа є нерезидентом України, то клас його кредитоспроможності встановлюється шляхом вибору нижчого із двох – за оцінкою його фінансового стану та за рівнем ризику країни місцезнаходження.

Підвищення рейтингового класу, що не відповідає значенню скоригованого інтегрального показника не допускається.

3. Оцінка стану обслуговування боргу позичальником

Отримання кредиту передбачає обов'язок позичальника повернути у встановлені кредитним договором строки основну суму боргу (суму, яка була отримана від банку), а також сплатити проценти за користування кредитом. Банк зобов'язаний здійснювати оцінку стану обслуговування боргу позичальника – юридичної особи для визначення групи ризику кредитних операцій.

При визначенні стану обслуговування боргу важливе значення має термін прострочення платежу. Банк визначає стан обслуговування боргу як високий за умови, якщо позичальник вчасно здійснює розрахунки за своїми зобов'язаннями протягом останніх трьох років, або мав місце випадок затримки погашення боргу до 7 календарних днів. Стан обслуговування боргу оцінюється як добрий, якщо за останні три роки мали місце лише окремі випадки затримки погашення боргу загальною тривалістю від 8 до 30 календарних днів. Якщо ж за тих же умов термін прострочення платежів за кредитною операцією складав від 31 до 90 календарних днів, то якість обслуговування боргу з боку позичальника характеризується як задовільна. Стан обслуговування боргу є слабким, якщо платежі, згідно з умовами договору здійснюються позичальником несвоєчасно та/або не в повному обсязі, а саме існує прострочена заборгованість від 91 до 180 календарних днів. У випадку перевищення строком непогашення кредиту 180 днів стан обслуговування боргу визнається незадовільним.

Залежно від значення поточного класу позичальника та отриманої оцінки стану обслуговування боргу кредитор визначає показник ризику кредиту (табл. 10.6). Він використовується з метою формування резер-

вів для покриття кредитних ризиків, що виникають у кредитора в наслідок зниження кредитоспроможності позичальника за наданими кредитами.

Таблиця 10.6

Класифікація кредиту за категоріями якості, наданого позичальнику – юридичній особі

Клас позичальника – юридичної особи	Стан обслуговування боргу				
	високий	добрий	задовільний	слабкий	незадовільний
1	I	I	III	IV	V
2	I	I	III	IV	V
3	I	II	III	IV	V
4	I	II	III	IV	V
5	II	II	III	IV	V
6	II	III	IV	IV	V
7	II	III	IV	IV	V
8	II	III	IV	IV	V
9	II	III	IV	V	V

Показник ризику кредиту дозволяє диференціювати ризикованість кредитної операції на 5 категорій якості:

I (найвища) – немає ризику або ризик є мінімальним, а рівень можливих втрат кредитора в наслідок неплатоспроможності позичальника знаходиться в межах від 1 до 6 %; при цьому його фінансовий стан можна охарактеризувати як стабільний, що не генерує жодних загроз для фінансової діяльності кредиторів;

II – помірний ризик, значення якого становить 7–20 %, що не створюють суттєвих загроз для фінансової діяльності кредитора та вказують на задовільний фінансовий стан позичальника;

III – значний ризик, який передбачає посиленого моніторингу для своєчасного реагування на можливі загрози щодо непогашення боргу позичальником, оскільки можливі втрати за відповідними кредитними операціями становлять від 21–50 % та знижують рівень фінансової безпеки діяльності кредитора. Такий ризик є підставою для віднесення кредиту до категорії сумнівних;

IV – високий ризик, при якому існує ймовірність втрати понад 50 % суми коштів, наданої в кредит з відсотками за ним (значення показника

вів для покриття кредитних ризиків, що виникають у кредитора в наслідок зниження кредитоспроможності позичальника за наданими кредитами.

Таблиця 10.6

Класифікація кредиту за категоріями якості, наданого позичальнику – юридичній особі

Клас позичальника – юридичної особи	Стан обслуговування боргу				
	високий	добрий	задовільний	слабкий	незадовільний
1	I	I	III	IV	V
2	I	I	III	IV	V
3	I	II	III	IV	V
4	I	II	III	IV	V
5	II	II	III	IV	V
6	II	III	IV	IV	V
7	II	III	IV	IV	V
8	II	III	IV	IV	V
9	II	III	IV	V	V

Показник ризику кредиту дозволяє диференціювати ризикованість кредитної операції на 5 категорій якості:

I (найвища) – немає ризику або ризик є мінімальним, а рівень можливих втрат кредитора в наслідок неплатоспроможності позичальника знаходиться в межах від 1 до 6 %; при цьому його фінансовий стан можна охарактеризувати як стабільний, що не генерує жодних загроз для фінансової діяльності кредиторів;

II – помірний ризик, значення якого становить 7–20 %, що не створюють суттєвих загроз для фінансової діяльності кредитора та вказують на задовільний фінансовий стан позичальника;

III – значний ризик, який передбачає посиленого моніторингу для своєчасного реагування на можливі загрози щодо непогашення боргу позичальником, оскільки можливі втрати за відповідними кредитними операціями становлять від 21–50 % та знижують рівень фінансової безпеки діяльності кредитора. Такий ризик є підставою для віднесення кредиту до категорії сумнівних;

IV – високий ризик, при якому існує ймовірність втрати понад 50 % суми коштів, наданої в кредит з відсотками за ним (значення показника

ризик складає 51–99 %). До таких кредитів, як правило, відносять прострочені та пролонговані кредити (термін погашення яких було подовжено через фінансові труднощі позичальника);

V (найнижча) – реалізований ризик, значення показника ризику для якого складає 100 %, тобто за отриманими оцінками з високим рівнем ймовірності очікується можливість повного непогашення всіх кредитних зобов'язань позичальника. Заборгованість за кредитами, віднесеними до V категорії, є безнадійною.

4. Оцінка ризику кредитної заборгованості підприємства – позичальника з урахування факторів його формування

Банк визначає показник ризику кредитної заборгованості підприємства в межах встановленого діапазону з урахуванням всієї сукупності факторів, що впливають на ймовірність повного погашення такої заборгованості, а саме: динаміки фактичних значень інтегрального показника, коефіцієнта покриття боргу, оцінки якості менеджменту позичальника – юридичної особи, стану ринків збуту продукції, наявності бізнес-планів, визначених рейтингів позичальника – юридичної особи (за наявності), інших подій та обставин, що можуть вплинути на своєчасність і повноту погашення боргу. Кредитори самостійно визначають перелік додаткових факторів, які мають бути враховані в оцінках ризику кредитної заборгованості позичальника. При цьому важливо правильно сформулювати систему факторів, які можуть свідчити про виникнення проблемної заборгованості, щоб вона була достатньо репрезентативною, надавала можливість отримання достовірного результату, а процес їх оцінки при розрахунку показника ризику не був трудомістким.

Проблемна заборгованість може виникати з різних причин, які в процесі оцінки ризику кредитної заборгованості доцільно поділяти на три групи:

– зовнішні фактори – фактори, що впливають на можливість виникнення проблемної заборгованості та не піддаються контролю ні з боку кредитора, ні з боку позичальника (наприклад, зміни у законодавстві; політична, економічна ситуація в країні (рівень безробіття, рівень інфляції, розвиток галузі, форс-мажорні обставини тощо);

– внутрішні фактори, що пов'язані з діяльністю позичальника, що поєднують організаційно-економічні особливості ведення бізнесу позичальника.

ризик складає 51–99 %). До таких кредитів, як правило, відносять прострочені та пролонговані кредити (термін погашення яких було подовжено через фінансові труднощі позичальника);

V (найнижча) – реалізований ризик, значення показника ризику для якого складає 100 %, тобто за отриманими оцінками з високим рівнем ймовірності очікується можливість повного непогашення всіх кредитних зобов'язань позичальника. Заборгованість за кредитами, віднесеними до V категорії, є безнадійною.

4. Оцінка ризику кредитної заборгованості підприємства – позичальника з урахування факторів його формування

Банк визначає показник ризику кредитної заборгованості підприємства в межах встановленого діапазону з урахуванням всієї сукупності факторів, що впливають на ймовірність повного погашення такої заборгованості, а саме: динаміки фактичних значень інтегрального показника, коефіцієнта покриття боргу, оцінки якості менеджменту позичальника – юридичної особи, стану ринків збуту продукції, наявності бізнес-планів, визначених рейтингів позичальника – юридичної особи (за наявності), інших подій та обставин, що можуть вплинути на своєчасність і повноту погашення боргу. Кредитори самостійно визначають перелік додаткових факторів, які мають бути враховані в оцінках ризику кредитної заборгованості позичальника. При цьому важливо правильно сформулювати систему факторів, які можуть свідчити про виникнення проблемної заборгованості, щоб вона була достатньо репрезентативною, надавала можливість отримання достовірного результату, а процес їх оцінки при розрахунку показника ризику не був трудомістким.

Проблемна заборгованість може виникати з різних причин, які в процесі оцінки ризику кредитної заборгованості доцільно поділяти на три групи:

– зовнішні фактори – фактори, що впливають на можливість виникнення проблемної заборгованості та не піддаються контролю ні з боку кредитора, ні з боку позичальника (наприклад, зміни у законодавстві; політична, економічна ситуація в країні (рівень безробіття, рівень інфляції, розвиток галузі, форс-мажорні обставини тощо);

– внутрішні фактори, що пов'язані з діяльністю позичальника, що поєднують організаційно-економічні особливості ведення бізнесу позичальника.

В оцінках ризику кредитної заборгованості насамперед мають бути враховані ті додаткові фактори, що пов'язані з діяльністю позичальника, до яких належать: наявні кредитні рейтинги позичальника; рівень управління на підприємстві або досвід ведення бізнесу; якість фінансового стану позичальника; рівень забезпеченості та якість забезпечення за кредитом (втрата якості чи зміна вартості майна, погіршення фінансового стану поручителя чи гаранта, зміна предмета застави); вид та якість продукції позичальника; морально-етичні якості позичальника; показники комерційної ефективності проекту, що кредитується, тощо.

Про можливість виникнення проблем з погашенням наданого кредиту позичальником свідчить ряд ознак, які можуть бути покладені в основу критеріїв ідентифікації стану прояву додаткових (суб'єктивних) факторів формування кредитного ризику. Серед таких ознак можна виділити: виявлення фактів надання банку недостовірних даних або подання фінансової звітності позичальника із затримками; невиконання зобов'язань перед іншими банками і контрагентами; припинення контактів позичальника з працівниками банку; наявність вимог третіх осіб щодо позичальника в судовому порядку; зміна юридичної адреси та/або керівництва позичальника; реорганізація або спроба ліквідації підприємства; зменшення надходжень коштів на рахунки позичальника; зміна сфери діяльності позичальника; втрата постачальників, покупців та ринків збуту позичальником; нецільове використання кредитних коштів та ін.

Методика врахування додаткових (суб'єктивних) критеріїв кредитоспроможності позичальника визначається у внутрішньому положенні банку щодо оцінки кредитоспроможності. Найпростіший алгоритм оцінювання передбачає здійснення оцінки стану дії певного фактора, який може вплинути на своєчасність та повноту погашення боргу, в балах відповідно до встановленої банком шкали в межах визначеного діапазону.

За нормативними вимогами у внутрішньому положенні банк зобов'язаний врахувати в процесі такої оцінки фактичні та прогнозні значення коефіцієнта покриття боргу, а також відхилення фактичних значень коефіцієнта від прогнозних. Коефіцієнт покриття боргу ($K_{n,\delta}$) показує платіжні можливості підприємства щодо погашення отриманих кредитів та виплати відсотків за ними за рахунок чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг:

$$K_{n,\delta} = \left(\frac{ЧД}{П_k} \right), \quad (10.2)$$

де $ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;
 $П_k$ – потреба в коштах для погашення кредитів та відсотків за ними.

В оцінках ризику кредитної заборгованості насамперед мають бути враховані ті додаткові фактори, що пов'язані з діяльністю позичальника, до яких належать: наявні кредитні рейтинги позичальника; рівень управління на підприємстві або досвід ведення бізнесу; якість фінансового стану позичальника; рівень забезпеченості та якість забезпечення за кредитом (втрата якості чи зміна вартості майна, погіршення фінансового стану поручителя чи гаранта, зміна предмета застави); вид та якість продукції позичальника; морально-етичні якості позичальника; показники комерційної ефективності проекту, що кредитується, тощо.

Про можливість виникнення проблем з погашенням наданого кредиту позичальником свідчить ряд ознак, які можуть бути покладені в основу критеріїв ідентифікації стану прояву додаткових (суб'єктивних) факторів формування кредитного ризику. Серед таких ознак можна виділити: виявлення фактів надання банку недостовірних даних або подання фінансової звітності позичальника із затримками; невиконання зобов'язань перед іншими банками і контрагентами; припинення контактів позичальника з працівниками банку; наявність вимог третіх осіб щодо позичальника в судовому порядку; зміна юридичної адреси та/або керівництва позичальника; реорганізація або спроба ліквідації підприємства; зменшення надходжень коштів на рахунки позичальника; зміна сфери діяльності позичальника; втрата постачальників, покупців та ринків збуту позичальником; нецільове використання кредитних коштів та ін.

Методика врахування додаткових (суб'єктивних) критеріїв кредитоспроможності позичальника визначається у внутрішньому положенні банку щодо оцінки кредитоспроможності. Найпростіший алгоритм оцінювання передбачає здійснення оцінки стану дії певного фактора, який може вплинути на своєчасність та повноту погашення боргу, в балах відповідно до встановленої банком шкали в межах визначеного діапазону.

За нормативними вимогами у внутрішньому положенні банк зобов'язаний врахувати в процесі такої оцінки фактичні та прогнозні значення коефіцієнта покриття боргу, а також відхилення фактичних значень коефіцієнта від прогнозних. Коефіцієнт покриття боргу ($K_{n,\delta}$) показує платіжні можливості підприємства щодо погашення отриманих кредитів та виплати відсотків за ними за рахунок чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг:

$$K_{n,\delta} = \left(\frac{ЧД}{П_k} \right), \quad (10.2)$$

де $ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;
 $П_k$ – потреба в коштах для погашення кредитів та відсотків за ними.

Він вважається достатнім, якщо його значення є більшим за 1,35 (критичним є зниження нижче 1).

Традиційний алгоритм формування інтегральної оцінки щодо впливу додаткових (суб'єктивних) факторів на ризик кредитної заборгованості позичальника передбачає розрахунок зваженої або простої суми з індивідуальних балів, встановлених для позичальника за кожним з цих факторів відповідно до критеріїв, передбачених внутрішньою методикою оцінки кредитоспроможності. У цьому випадку загальна кількість балів визначається за однією з таких формул:

$$B = \sum B_i ; \quad (10.3)$$

$$B = \sum (B_i \times a_i) \quad (1.4)$$

де B – фактична кількість балів за додатковими показниками;
 B_i – фактична кількість балів за i -им фактором;
 a_i – ваговий коефіцієнт, встановлений для i -ого фактору, одн;
 i – порядковий номер фактору в сукупності.

Приклад системи додаткових (об'єктивних) факторів та критеріїв їх оцінювання подано у табл. 10.8.

Таблиця 10.8

Оцінка додаткових (суб'єктивних) факторів формування ризику кредитної заборгованості позичальника – юридичної особи

Фактор	Вага	Критерії оцінювання	Бали
Динаміка інтегрального показника фінансового стану	3	Показник має позитивне значення і спостерігається його зростання	4
		Показник має позитивне значення, але залишився незмінним та/або спостерігається його зменшення	3
		Відсутні попередні дані для порівняння, або показник має негативне значення, але спостерігається його поліпшення	2
		Значення показника від'ємне та спостерігається його погіршення	1
Якість коефіцієнта покриття боргу, достатність та стабільність грошових потоків	3	Більший за 1. Прогноз вказує на достатність грошових потоків для обслуговування зобов'язань	3
		Дорівнює 1. Прогноз вказує на достатність грошових потоків для обслуговування зобов'язань, протестійкість грошового потоку невисока	2

Він вважається достатнім, якщо його значення є більшим за 1,35 (критичним є зниження нижче 1).

Традиційний алгоритм формування інтегральної оцінки щодо впливу додаткових (суб'єктивних) факторів на ризик кредитної заборгованості позичальника передбачає розрахунок зваженої або простої суми з індивідуальних балів, встановлених для позичальника за кожним з цих факторів відповідно до критеріїв, передбачених внутрішньою методикою оцінки кредитоспроможності. У цьому випадку загальна кількість балів визначається за однією з таких формул:

$$B = \sum B_i ; \quad (10.3)$$

$$B = \sum (B_i \times a_i) \quad (1.4)$$

де B – фактична кількість балів за додатковими показниками;
 B_i – фактична кількість балів за i -им фактором;
 a_i – ваговий коефіцієнт, встановлений для i -ого фактору, одн;
 i – порядковий номер фактору в сукупності.

Приклад системи додаткових (об'єктивних) факторів та критеріїв їх оцінювання подано у табл. 10.8.

Таблиця 10.8

Оцінка додаткових (суб'єктивних) факторів формування ризику кредитної заборгованості позичальника – юридичної особи

Фактор	Вага	Критерії оцінювання	Бали
Динаміка інтегрального показника фінансового стану	3	Показник має позитивне значення і спостерігається його зростання	4
		Показник має позитивне значення, але залишився незмінним та/або спостерігається його зменшення	3
		Відсутні попередні дані для порівняння, або показник має негативне значення, але спостерігається його поліпшення	2
		Значення показника від'ємне та спостерігається його погіршення	1
Якість коефіцієнта покриття боргу, достатність та стабільність грошових потоків	3	Більший за 1. Прогноз вказує на достатність грошових потоків для обслуговування зобов'язань	3
		Дорівнює 1. Прогноз вказує на достатність грошових потоків для обслуговування зобов'язань, протестійкість грошового потоку невисока	2

Фактор	Вага	Критерії оцінювання	Бали
		Від 0,85 до 1. Прогноз вказує на недостатність грошових потоків для обслуговування зобов'язань, проте такий дефіцит може бути заповнений у більш тривалому періоді. Стійкість грошового потоку низька	1
		Менший за 0,85. За рахунок надходжень від діяльності підприємство нездатне погашати кредит як у встановлені строки, так і в більш тривалі строки	0
Рівень забезпеченості кредитів	3	Коефіцієнт забезпечення (співвідношення ринкової вартості забезпечення до суми кредиту) становить більше 2,0, або – не менше 1,1 при високоліквідному забезпеченні	3
		Коефіцієнт забезпечення від 1,2 до 1,99	2
		Коефіцієнт забезпечення дорівнює, або менший за 1	1
Якість менеджменту позичальника – юридичної особи	1	Рівень ефективності організації роботи підприємства є високим, показники розвитку (динаміки обсягів виробництва та реалізації продукції підприємства, фінансових результатів та ін.) стабільно зростають	3
		Рівень ефективності організації роботи підприємства є достатнім, показники розвитку мають тенденцію до зростання при наявності окремих періодів їх зниження	2
		Рівень ефективності організації роботи підприємства є задовільним, показники розвитку не мають тенденції до зростання, проте зростають в останньому періоді	1
		Рівень ефективності організації роботи підприємства є незадовільним, показники розвитку мають тенденції до погіршення	0
Стан ринків збуту та постачання	2	За укладеними договорами є декілька постійних покупців, платежі на рахунки боржника надходять за декількома договорами	3
		Є один стабільний покупець, платежі за договором з яким формують основу грошових надходжень на рахунки боржника	2
		Постійні покупці, з якими укладено договори відсутні	1
Наявність бізнес-плану	1	Наявний	1
		Відсутній	0

Фактор	Вага	Критерії оцінювання	Бали
		Від 0,85 до 1. Прогноз вказує на недостатність грошових потоків для обслуговування зобов'язань, проте такий дефіцит може бути заповнений у більш тривалому періоді. Стійкість грошового потоку низька	1
		Менший за 0,85. За рахунок надходжень від діяльності підприємство нездатне погашати кредит як у встановлені строки, так і в більш тривалі строки	0
Рівень забезпеченості кредитів	3	Коефіцієнт забезпечення (співвідношення ринкової вартості забезпечення до суми кредиту) становить більше 2,0, або – не менше 1,1 при високоліквідному забезпеченні	3
		Коефіцієнт забезпечення від 1,2 до 1,99	2
		Коефіцієнт забезпечення дорівнює, або менший за 1	1
Якість менеджменту позичальника – юридичної особи	1	Рівень ефективності організації роботи підприємства є високим, показники розвитку (динаміки обсягів виробництва та реалізації продукції підприємства, фінансових результатів та ін.) стабільно зростають	3
		Рівень ефективності організації роботи підприємства є достатнім, показники розвитку мають тенденцію до зростання при наявності окремих періодів їх зниження	2
		Рівень ефективності організації роботи підприємства є задовільним, показники розвитку не мають тенденції до зростання, проте зростають в останньому періоді	1
		Рівень ефективності організації роботи підприємства є незадовільним, показники розвитку мають тенденції до погіршення	0
Стан ринків збуту та постачання	2	За укладеними договорами є декілька постійних покупців, платежі на рахунки боржника надходять за декількома договорами	3
		Є один стабільний покупець, платежі за договором з яким формують основу грошових надходжень на рахунки боржника	2
		Постійні покупці, з якими укладено договори відсутні	1
Наявність бізнес-плану	1	Наявний	1
		Відсутній	0

Фактор	Вага	Критерії оцінювання	Бали
Кредитна історія боржника	2	Порушення термінів погашення кредиту та процентів за ним не було, або прострочена заборгованість становила до 30 днів	3
		Позичальник протягом 3 останніх років не користувався кредитами, або заборгованість становила від 31 дня до 90 днів	2
		Заборгованість по кредиту та/або процентам була прострочена більше, ніж на 91 день	1
Конкурентоспроможність, сезонність бізнесу	1	Конкуренція на ринку є незначною, діяльність не пов'язана з фактором сезонності чи циклічності	3
		Наявні конкурентні переваги при високому рівні конкуренції на ринку, бізнес пов'язаний з фактором сезонності чи циклічності	2
		Відсутні конкурентні переваги, фактор сезонності чи циклічності суттєво впливає на бізнес	1

Для розрахунку узагальнюючого показника ризику кредитної заборгованості використовується процедура коригування рівня мінімального ризику, що відповідає попередньо призначеній категорії якості наданого кредиту (табл. 10.9), на поправку, зумовлену дією додаткових (суб'єктивних) факторів формування кредитоспроможності позичальника:

$$R = r_{\min} + \left[(B_{\max} - B) * \frac{(r_{\max} - r_{\min})}{(B_{\max} - B_{\min})} \right] = r_{\min} + \Delta r, \quad (10.5)$$

де R – узагальнюючий показник ризику кредитної заборгованості з урахуванням додаткових (суб'єктивних) факторів;

$r_{\max}, r_{\min}$ – мінімально та максимально можливе значення показника ризику для категорії якості за кредитом, встановленої для позичальника;

Δr – поправка на ризик, зумовлений дією додаткових (суб'єктивних) факторів формування кредитоспроможності позичальника

$B_{\max}, B_{\min}$ – мінімальна та максимальна кількість балів, яку можливо отримати за оцінками системи додаткових (суб'єктивних) факторів відповідно до методики банку-кредитора.

При цьому фактичне значення показника ризику кредитної заборгованості позичальника для формування резерву для відшкодування мож-

Фактор	Вага	Критерії оцінювання	Бали
Кредитна історія боржника	2	Порушення термінів погашення кредиту та процентів за ним не було, або прострочена заборгованість становила до 30 днів	3
		Позичальник протягом 3 останніх років не користувався кредитами, або заборгованість становила від 31 дня до 90 днів	2
		Заборгованість по кредиту та/або процентам була прострочена більше, ніж на 91 день	1
Конкурентоспроможність, сезонність бізнесу	1	Конкуренція на ринку є незначною, діяльність не пов'язана з фактором сезонності чи циклічності	3
		Наявні конкурентні переваги при високому рівні конкуренції на ринку, бізнес пов'язаний з фактором сезонності чи циклічності	2
		Відсутні конкурентні переваги, фактор сезонності чи циклічності суттєво впливає на бізнес	1

Для розрахунку узагальнюючого показника ризику кредитної заборгованості використовується процедура коригування рівня мінімального ризику, що відповідає попередньо призначеній категорії якості наданого кредиту (табл. 10.9), на поправку, зумовлену дією додаткових (суб'єктивних) факторів формування кредитоспроможності позичальника:

$$R = r_{\min} + \left[(B_{\max} - B) * \frac{(r_{\max} - r_{\min})}{(B_{\max} - B_{\min})} \right] = r_{\min} + \Delta r, \quad (10.5)$$

де R – узагальнюючий показник ризику кредитної заборгованості з урахуванням додаткових (суб'єктивних) факторів;

$r_{\max}, r_{\min}$ – мінімально та максимально можливе значення показника ризику для категорії якості за кредитом, встановленої для позичальника;

Δr – поправка на ризик, зумовлений дією додаткових (суб'єктивних) факторів формування кредитоспроможності позичальника

$B_{\max}, B_{\min}$ – мінімальна та максимальна кількість балів, яку можливо отримати за оцінками системи додаткових (суб'єктивних) факторів відповідно до методики банку-кредитора.

При цьому фактичне значення показника ризику кредитної заборгованості позичальника для формування резерву для відшкодування мож-

ливих втрат за кредитними операціями встановлюється з урахуванням наступних обмежень:

– якщо результати розрахунку виходять за межі діапазону значень показника ризику, прийнятого для категорії якості, встановленої за кредитом, то приймається граничне значення ($r_{\max}$);

– якщо додаткові об'єктивні фактори формування кредитоспроможності не враховано в оцінках ризику, то його фактичне значення приймається як середня арифметична проста з граничних значень діапазону показника ризику, прийнятого для категорії якості, встановленої за кредитом:

$$R = \frac{r_{\max} + r_{\min}}{2} . \quad (10.6)$$

Таблиця 10.9

Визначення показника ризику кредиту, наданого позичальнику – юридичній особі

Категорія якості за кредитом	Значення показника ризику кредиту
I – найвища	0,01 – 0,06
II	0,07 – 0,20
III	0,21 – 0,50
IV	0,51 – 0,99
V – найнижча	1,00

Таким чином, оцінка кредитоспроможності позичальника є важливою складовою прийняття рішення щодо надання кредиту та управління кредитним ризиком кредитора, що дозволяє забезпечити захист кредитної операції від загроз пов'язаних з дією системи як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що впливають на можливість повернення кредиту та сплати відсотків за користування ним.

Практичне заняття

Мета: ознайомитися з методичними підходами до оцінки кредитоспроможності позичальника – юридичної особи. Визначити порядок формування інтегрального показника фінансового стану позичальника – юридичної особи в розрізі виду діяльності та розміру підприємства.

ливих втрат за кредитними операціями встановлюється з урахуванням наступних обмежень:

– якщо результати розрахунку виходять за межі діапазону значень показника ризику, прийнятого для категорії якості, встановленої за кредитом, то приймається граничне значення ($r_{\max}$);

– якщо додаткові об'єктивні фактори формування кредитоспроможності не враховано в оцінках ризику, то його фактичне значення приймається як середня арифметична проста з граничних значень діапазону показника ризику, прийнятого для категорії якості, встановленої за кредитом:

$$R = \frac{r_{\max} + r_{\min}}{2} . \quad (10.6)$$

Таблиця 10.9

Визначення показника ризику кредиту, наданого позичальнику – юридичній особі

Категорія якості за кредитом	Значення показника ризику кредиту
I – найвища	0,01 – 0,06
II	0,07 – 0,20
III	0,21 – 0,50
IV	0,51 – 0,99
V – найнижча	1,00

Таким чином, оцінка кредитоспроможності позичальника є важливою складовою прийняття рішення щодо надання кредиту та управління кредитним ризиком кредитора, що дозволяє забезпечити захист кредитної операції від загроз пов'язаних з дією системи як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що впливають на можливість повернення кредиту та сплати відсотків за користування ним.

Практичне заняття

Мета: ознайомитися з методичними підходами до оцінки кредитоспроможності позичальника – юридичної особи. Визначити порядок формування інтегрального показника фінансового стану позичальника – юридичної особи в розрізі виду діяльності та розміру підприємства.

Провести аналіз фінансового стану та визначити показник ризику кредитної заборгованості позичальника – юридичної особи, на основі даних його кредитної історії.

Питання для підготовки та обговорення

1. Сутність та значення оцінки кредитоспроможності позичальника – юридичної особи.
2. Послідовність проведення аналізу кредитоспроможності підприємства.
3. Аналіз можливості надання кредиту на основі інтегрального показника фінансового стану позичальника.
4. Порядок оцінки стану обслуговування боргу та визначення ризику кредитної заборгованості боржника – юридичної особи.

Практичні завдання

Задача 1

За наведеними даними розрахуйте інтегральний показник фінансового стану позичальника – юридичної особи та визначте клас боржника. ТОВ «Вечорниці» функціонує у транспортній галузі і працює за загальною системою бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Таблиця 10.10

Агрегований баланс ТОВ «Вечорниці»

Актив			
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	66	–	–
первісна вартість	68	–	–
накопичена амортизація	2	–	–
Незавершені капітальні інвестиції	–	59	92
Основні засоби:	1 228	1 103	811
первісна вартість	5 059	5 004	4 887
знос	3 831	3 901	4 076
Довгострокові фінансові інвестиції:			

Провести аналіз фінансового стану та визначити показник ризику кредитної заборгованості позичальника – юридичної особи, на основі даних його кредитної історії.

Питання для підготовки та обговорення

1. Сутність та значення оцінки кредитоспроможності позичальника – юридичної особи.
2. Послідовність проведення аналізу кредитоспроможності підприємства.
3. Аналіз можливості надання кредиту на основі інтегрального показника фінансового стану позичальника.
4. Порядок оцінки стану обслуговування боргу та визначення ризику кредитної заборгованості боржника – юридичної особи.

Практичні завдання

Задача 1

За наведеними даними розрахуйте інтегральний показник фінансового стану позичальника – юридичної особи та визначте клас боржника. ТОВ «Вечорниці» функціонує у транспортній галузі і працює за загальною системою бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Таблиця 10.10

Агрегований баланс ТОВ «Вечорниці»

Актив			
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	66	–	–
первісна вартість	68	–	–
накопичена амортизація	2	–	–
Незавершені капітальні інвестиції	–	59	92
Основні засоби:	1 228	1 103	811
первісна вартість	5 059	5 004	4 887
знос	3 831	3 901	4 076
Довгострокові фінансові інвестиції:			

Актив			
інші фінансові інвестиції	2 202	2 202	2 202
Усього за розділом I	3 496	3 364	3 105
II. Оборотні активи			
Запаси	377	342	935
Незавершене виробництво	291	271	312
Готова продукція	497	803	1 085
Товари	20	2	2
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	935	1 570	2 272
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
з бюджетом	2 407	1 456	321
Інша поточна дебіторська заборгованість	265	568	297
Гроші та їх еквіваленти:	16	18	38
Інші оборотні активи	152	211	287
Витрати майбутніх періодів	3	243	883
Усього за розділом II	4 963	5484	6432
Баланс	8 459	8 848	9 537
Пасив			
I. Власний капітал			
Зареєстрований капітал	2 231	2 231	2 231
Додатковий капітал	49	49	49
Резервний капітал	47	47	58
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-897	-683	-1 693
Вилучений капітал	-233	-233	-233
Усього за розділом I	1 197	1 411	412
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	769	300	480
Поточна кредиторська заборгованість за:			

Актив			
інші фінансові інвестиції	2 202	2 202	2 202
Усього за розділом I	3 496	3 364	3 105
II. Оборотні активи			
Запаси	377	342	935
Незавершене виробництво	291	271	312
Готова продукція	497	803	1 085
Товари	20	2	2
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	935	1 570	2 272
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
з бюджетом	2 407	1 456	321
Інша поточна дебіторська заборгованість	265	568	297
Гроші та їх еквіваленти:	16	18	38
Інші оборотні активи	152	211	287
Витрати майбутніх періодів	3	243	883
Усього за розділом II	4 963	5484	6432
Баланс	8 459	8 848	9 537
Пасив			
I. Власний капітал			
Зареєстрований капітал	2 231	2 231	2 231
Додатковий капітал	49	49	49
Резервний капітал	47	47	58
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-897	-683	-1 693
Вилучений капітал	-233	-233	-233
Усього за розділом I	1 197	1 411	412
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	769	300	480
Поточна кредиторська заборгованість за:			

Пасив			
довгостроковими зобов'язаннями	10	–	–
товари, роботи, послуги	3 500	4802	5350
розрахунками з бюджетом	91	152	190
одержаними авансами	415	39	1 054
розрахунками зі страхування	227	272	225
розрахунками з оплати праці	581	1 046	1 051
розрахунками з учасниками	1	1	–
Інші поточні зобов'язання	1 668	825	775
Усього за розділом III	7 262	7 437	9 125
Баланс	8 459	8 848	9 537

Таблиця 10.11

Фінансові результати ТОВ «Вечорниці»

Стаття			
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	31902	33883	31425
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	29008	28487	29834
Валовий:			
прибуток	2894	5396	1591
збиток			
Інші операційні доходи	16718	14902	17051
Адміністративні витрати	3707	3665	3047
Витрати на збут	618	709	811
Інші операційні витрати	16843	15592	15679
Фінансові результати від операційної діяльності:			
прибуток	–	332	–
збиток	1556	–	895
Дохід від участі в капіталі	–	–	–

Пасив			
довгостроковими зобов'язаннями	10	–	–
товари, роботи, послуги	3 500	4802	5350
розрахунками з бюджетом	91	152	190
одержаними авансами	415	39	1 054
розрахунками зі страхування	227	272	225
розрахунками з оплати праці	581	1 046	1 051
розрахунками з учасниками	1	1	–
Інші поточні зобов'язання	1 668	825	775
Усього за розділом III	7 262	7 437	9 125
Баланс	8 459	8 848	9 537

Таблиця 10.11

Фінансові результати ТОВ «Вечорниці»

Стаття			
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	31902	33883	31425
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	29008	28487	29834
Валовий:			
прибуток	2894	5396	1591
збиток			
Інші операційні доходи	16718	14902	17051
Адміністративні витрати	3707	3665	3047
Витрати на збут	618	709	811
Інші операційні витрати	16843	15592	15679
Фінансові результати від операційної діяльності:			
прибуток	–	332	–
збиток	1556	–	895
Дохід від участі в капіталі	–	–	–

Стаття			
Інші фінансові доходи	–	–	1
Інші доходи	119	95	5
Фінансові витрати	–	17	7
Втрати від участі в капіталі	2	–	–
Інші витрати	201	312	21
Фінансові результати до оподаткування:			
прибуток	–		–
збиток	1640	–	917
Податок на прибуток	51	98	82
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	–	214	–
збиток	1691	–	999

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте зміст та значення оцінки кредитоспроможності позичальника.
2. Що є інформаційною базою аналізу кредитоспроможності позичальника – юридичної особи.
3. Які етапи передбачає проведення аналізу можливості надання кредиту?
4. З якою метою при розрахунку інтегрального показника фінансового стану позичальника – юридичної особи застосовується багатofакторна дискримінантна модель?
5. Які фінансові показники, що визначають якість фінансового стану підприємства використовуються в процесі оцінювання кредитоспроможності?
6. Які основні критерії враховуються при оцінюванні стану обслуговування боргу боржником – юридичною особою?
7. Яким чином додаткові об'єктивні фактори, що пов'язані з діяльністю позичальника можуть вплинути на результати оцінювання кредитоспроможності позичальника?
8. Яка періодичність проведення оцінки фінансового стану позичальника?

Стаття			
Інші фінансові доходи	–	–	1
Інші доходи	119	95	5
Фінансові витрати	–	17	7
Втрати від участі в капіталі	2	–	–
Інші витрати	201	312	21
Фінансові результати до оподаткування:			
прибуток	–		–
збиток	1640	–	917
Податок на прибуток	51	98	82
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	–	214	–
збиток	1691	–	999

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте зміст та значення оцінки кредитоспроможності позичальника.
2. Що є інформаційною базою аналізу кредитоспроможності позичальника – юридичної особи.
3. Які етапи передбачає проведення аналізу можливості надання кредиту?
4. З якою метою при розрахунку інтегрального показника фінансового стану позичальника – юридичної особи застосовується багатofакторна дискримінантна модель?
5. Які фінансові показники, що визначають якість фінансового стану підприємства використовуються в процесі оцінювання кредитоспроможності?
6. Які основні критерії враховуються при оцінюванні стану обслуговування боргу боржником – юридичною особою?
7. Яким чином додаткові об'єктивні фактори, що пов'язані з діяльністю позичальника можуть вплинути на результати оцінювання кредитоспроможності позичальника?
8. Яка періодичність проведення оцінки фінансового стану позичальника?

Тести

1. Найдіть найбільш повне визначення сутності поняття «кредитоспроможність»?

- а) здатність позичальника в повному обсязі і в узгоджений строк розрахуватися за всіма борговими зобов'язаннями;
- б) здатність кредитора в повному обсязі в узгоджений строк надати кредит позичальнику;
- в) наявність у позичальника (контрагента банку) передумов для проведення кредитної операції і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки;
- г) спроможність позичальника за конкретних умов кредитування в повному обсязі і у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, що генеруються в процесі звичайної діяльності позичальника.

2. Порядок оцінки кредитоспроможності позичальника (боржника – юридичної особи) складається з таких етапів:

- а) розрахунок фінансових коефіцієнтів; визначення категорії якості за кредитом; визначення показника ризику кредитної заборгованості;
- б) розрахунок інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи; визначення показника ризику кредиту, наданого боржнику – юридичній особі; визначення класу боржника – юридичної особи;
- в) аналіз можливості надання кредиту; аналіз можливості повернення кредиту та кредитної дисципліни;
- г) оцінка стану обслуговування боргу боржником – юридичною особою; оцінка показника ризику кредитної заборгованості з урахування додаткових факторів.

3. Модель розрахунку інтегрального показника фінансового стану позичальника (боржника – юридичної особи) залежить від:

- а) виду економічної діяльності, виду готової продукції, форми власності;
- б) організаційно-правової форми господарювання, розміру підприємства, обсягу фінансових результатів;
- в) системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, організаційно-правової форми господарювання;
- г) системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, виду економічної діяльності.

4. Відповідно до методики розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи проміжний коефіцієнт покриття розраховується як:

Тести

1. Найдіть найбільш повне визначення сутності поняття «кредитоспроможність»?

- а) здатність позичальника в повному обсязі і в узгоджений строк розрахуватися за всіма борговими зобов'язаннями;
- б) здатність кредитора в повному обсязі в узгоджений строк надати кредит позичальнику;
- в) наявність у позичальника (контрагента банку) передумов для проведення кредитної операції і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки;
- г) спроможність позичальника за конкретних умов кредитування в повному обсязі і у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, що генеруються в процесі звичайної діяльності позичальника.

2. Порядок оцінки кредитоспроможності позичальника (боржника – юридичної особи) складається з таких етапів:

- а) розрахунок фінансових коефіцієнтів; визначення категорії якості за кредитом; визначення показника ризику кредитної заборгованості;
- б) розрахунок інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи; визначення показника ризику кредиту, наданого боржнику – юридичній особі; визначення класу боржника – юридичної особи;
- в) аналіз можливості надання кредиту; аналіз можливості повернення кредиту та кредитної дисципліни;
- г) оцінка стану обслуговування боргу боржником – юридичною особою; оцінка показника ризику кредитної заборгованості з урахування додаткових факторів.

3. Модель розрахунку інтегрального показника фінансового стану позичальника (боржника – юридичної особи) залежить від:

- а) виду економічної діяльності, виду готової продукції, форми власності;
- б) організаційно-правової форми господарювання, розміру підприємства, обсягу фінансових результатів;
- в) системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, організаційно-правової форми господарювання;
- г) системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, виду економічної діяльності.

4. Відповідно до методики розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи проміжний коефіцієнт покриття розраховується як:

- а) відношення оборотних активів до поточних зобов'язань;
- б) відношення монетарних оборотних активів до поточних зобов'язань;
- в) відношення швидкореалізованих активів до поточних зобов'язань;
- г) відношення абсолютно ліквідних активів до поточних зобов'язань.

5. В залежності від значення інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи виділяють:

- а) 5 класів;
- б) 8 класів;
- в) 9 класів;
- г) 4 класи.

6. Встановіть відповідність між категоріями якості обслуговування боргу та їх характеристиками:

Категорія якості	Характеристика
а) I	1) помірний ризик, значення якого становить 7–20 %, що не створюють суттєвих загроз для фінансової діяльності кредитора та вказують на задовільний фінансовий стан позичальника
б) II	2) реалізований ризик, значення показника ризику для якого складає 100 %, тобто за отриманими оцінками з високим рівнем ймовірності очікується можливість повного непогашення всіх кредитних зобов'язань позичальника. Заборгованість за кредитами, віднесеними до V категорії, є безнадійною
в) III	3) немає ризику або ризик є мінімальним, а рівень можливих втрат кредитора в наслідок неплатоспроможності боржника знаходиться в межах від 1 до 6 %; при цьому фінансовий стан позичальника можна охарактеризувати як стабільний, що не генерує жодних загроз для фінансової діяльності кредиторів
г) IV	4) значний ризик, який передбачає посиленого моніторингу для своєчасного реагування на можливі загрози щодо непогашення боргу позичальником, оскільки можливі втрати за відповідними кредитними операціями становлять від 21–50 % та знижують рівень фінансової безпеки діяльності кредитора. Такий ризик є підставою для віднесення кредиту до категорії сумнівних

- а) відношення оборотних активів до поточних зобов'язань;
- б) відношення монетарних оборотних активів до поточних зобов'язань;
- в) відношення швидкореалізованих активів до поточних зобов'язань;
- г) відношення абсолютно ліквідних активів до поточних зобов'язань.

5. В залежності від значення інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи виділяють:

- а) 5 класів;
- б) 8 класів;
- в) 9 класів;
- г) 4 класи.

6. Встановіть відповідність між категоріями якості обслуговування боргу та їх характеристиками:

Категорія якості	Характеристика
а) I	1) помірний ризик, значення якого становить 7–20 %, що не створюють суттєвих загроз для фінансової діяльності кредитора та вказують на задовільний фінансовий стан позичальника
б) II	2) реалізований ризик, значення показника ризику для якого складає 100 %, тобто за отриманими оцінками з високим рівнем ймовірності очікується можливість повного непогашення всіх кредитних зобов'язань позичальника. Заборгованість за кредитами, віднесеними до V категорії, є безнадійною
в) III	3) немає ризику або ризик є мінімальним, а рівень можливих втрат кредитора в наслідок неплатоспроможності боржника знаходиться в межах від 1 до 6 %; при цьому фінансовий стан позичальника можна охарактеризувати як стабільний, що не генерує жодних загроз для фінансової діяльності кредиторів
г) IV	4) значний ризик, який передбачає посиленого моніторингу для своєчасного реагування на можливі загрози щодо непогашення боргу позичальником, оскільки можливі втрати за відповідними кредитними операціями становлять від 21–50 % та знижують рівень фінансової безпеки діяльності кредитора. Такий ризик є підставою для віднесення кредиту до категорії сумнівних

д) V	5) високий ризик, при якому існує ймовірність втрати понад 50 % суми коштів, наданої в кредит з відсотками за ним (значення показника ризику складає 51–99 %). До таких кредитів, як правило, відносять прострочені та пролонговані кредити (термін погашення яких було подовжено через фінансові труднощі позичальника)
------	--

7. Коефіцієнт покриття боргу характеризує:

а) платіжні можливості підприємства щодо погашення отриманих кредитів та виплати відсотків за ними за рахунок чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;

б) платіжні можливості підприємства щодо погашення всіх фінансових зобов'язань за рахунок чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;

в) платіжні можливості підприємства щодо погашення отриманих кредитів та виплати відсотків за ними за рахунок чистого прибутку;

г) платіжні можливості підприємства щодо виплати відсотків за отриманими кредитами за рахунок чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг.

8. Який показник характеризує здатність підприємства розраховуватися з боргами за рахунок внутрішніх фінансових джерел?

а) коефіцієнт оборотності позичкового капіталу за фінансовими результатами від звичайної діяльності;

б) коефіцієнт оборотності оборотних активів;

в) коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від звичайної діяльності;

г) коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності.

9. Інформаційним забезпеченням проведення оцінки кредитоспроможності є:

а) дані кредитної історії;

б) фінансова звітність;

в) дані з первинної облікової документації;

г) всі відповіді вірні.

10. До складу додаткових об'єктивних факторів формування ризику кредитної заборгованості боржника – юридичної особи не відноситься:

а) динаміка інтегрального показника фінансового стану;

б) психолого-особистісні характеристики управлінського складу;

в) рівень забезпеченості кредитів;

г) наявність бізнес-плану.

д) V	5) високий ризик, при якому існує ймовірність втрати понад 50 % суми коштів, наданої в кредит з відсотками за ним (значення показника ризику складає 51–99 %). До таких кредитів, як правило, відносять прострочені та пролонговані кредити (термін погашення яких було подовжено через фінансові труднощі позичальника)
------	--

7. Коефіцієнт покриття боргу характеризує:

а) платіжні можливості підприємства щодо погашення отриманих кредитів та виплати відсотків за ними за рахунок чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;

б) платіжні можливості підприємства щодо погашення всіх фінансових зобов'язань за рахунок чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;

в) платіжні можливості підприємства щодо погашення отриманих кредитів та виплати відсотків за ними за рахунок чистого прибутку;

г) платіжні можливості підприємства щодо виплати відсотків за отриманими кредитами за рахунок чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг.

8. Який показник характеризує здатність підприємства розраховуватися з боргами за рахунок внутрішніх фінансових джерел?

а) коефіцієнт оборотності позичкового капіталу за фінансовими результатами від звичайної діяльності;

б) коефіцієнт оборотності оборотних активів;

в) коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від звичайної діяльності;

г) коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності.

9. Інформаційним забезпеченням проведення оцінки кредитоспроможності є:

а) дані кредитної історії;

б) фінансова звітність;

в) дані з первинної облікової документації;

г) всі відповіді вірні.

10. До складу додаткових об'єктивних факторів формування ризику кредитної заборгованості боржника – юридичної особи не відноситься:

а) динаміка інтегрального показника фінансового стану;

б) психолого-особистісні характеристики управлінського складу;

в) рівень забезпеченості кредитів;

г) наявність бізнес-плану.

Тема 11

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Сутність, значення та необхідність аналізу інвестиційної діяльності підприємства.*
2. *Особливості оцінки інвестиційної привабливості та інвестиційної активності підприємства.*
3. *Методи аналізу ефективності інвестиційної діяльності, особливості їх застосування.*
4. *Оцінка ефективності фінансового інвестування.*

1. Сутність, значення та необхідність аналізу інвестиційної діяльності підприємства

Інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо вкладення інвестицій у формування потенціалу суб'єктів господарювання. При цьому інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті чого створюється прибуток і чистий дохід в сумі амортизаційних відрахувань, або досягається соціальний ефект.

Аналіз інвестиційної діяльності – це процес оцінювання і прогнозування фінансових результатів інвестиційної діяльності та їх впливу на фінансовий стан підприємства на основі грошових потоків інвестиційного проекту, а також бухгалтерської та фінансової звітності підприємства.

Метою аналізу інвестиційної діяльності підприємства є інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень щодо здійснення інвестиційної діяльності.

Основними завданнями проведення аналізу інвестиційної діяльності підприємства є:

- визначення потреби у фінансових ресурсах для здійснення інвестиційної діяльності;
- формування оптимальної структури джерел фінансування інвестиційної діяльності;
- оцінка рівня інвестиційної привабливості об'єкта інвестування;
- аналіз інвестиційної активності підприємства;
- аналіз ефективності інвестиційної діяльності підприємства;

Об'єктом аналізу інвестиційної діяльності є безпосередньо інвестиційна діяльність підприємства або окремі операції з фінансового чи реального інвестування.

Тема 11

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Сутність, значення та необхідність аналізу інвестиційної діяльності підприємства.*
2. *Особливості оцінки інвестиційної привабливості та інвестиційної активності підприємства.*
3. *Методи аналізу ефективності інвестиційної діяльності, особливості їх застосування.*
4. *Оцінка ефективності фінансового інвестування.*

1. Сутність, значення та необхідність аналізу інвестиційної діяльності підприємства

Інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо вкладення інвестицій у формування потенціалу суб'єктів господарювання. При цьому інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті чого створюється прибуток і чистий дохід в сумі амортизаційних відрахувань, або досягається соціальний ефект.

Аналіз інвестиційної діяльності – це процес оцінювання і прогнозування фінансових результатів інвестиційної діяльності та їх впливу на фінансовий стан підприємства на основі грошових потоків інвестиційного проекту, а також бухгалтерської та фінансової звітності підприємства.

Метою аналізу інвестиційної діяльності підприємства є інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень щодо здійснення інвестиційної діяльності.

Основними завданнями проведення аналізу інвестиційної діяльності підприємства є:

- визначення потреби у фінансових ресурсах для здійснення інвестиційної діяльності;
- формування оптимальної структури джерел фінансування інвестиційної діяльності;
- оцінка рівня інвестиційної привабливості об'єкта інвестування;
- аналіз інвестиційної активності підприємства;
- аналіз ефективності інвестиційної діяльності підприємства;

Об'єктом аналізу інвестиційної діяльності є безпосередньо інвестиційна діяльність підприємства або окремі операції з фінансового чи реального інвестування.

Суб'єктами аналізу інвестиційної діяльності можуть бути замовники та користувачі, які з певних причин зацікавлені в результатах інвестиційної діяльності підприємства.

Аналіз інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання ґрунтується на вивченні:

- балансу інвестиційних потоків грошових коштів (фінансових ресурсів) і витрат на формування об'єктів інвестицій;
- інвестиційних ресурсів підприємства за їх величиною, структурою і динамікою;
- інвестиційних об'єктів за обсягами, функціональним призначенням, цільовим спрямуванням та розміщенням;
- ефективності відшкодування вкладених коштів в інвестиційні об'єкти за рахунок доходів від реалізації товарів, продукції, робіт і послуг та отриманого прибутку, що забезпечує рентабельність інвестицій не нижче бажаного для підприємства рівня.

Аналіз інвестиційної діяльності складається з наступних етапів (рис. 11.1).

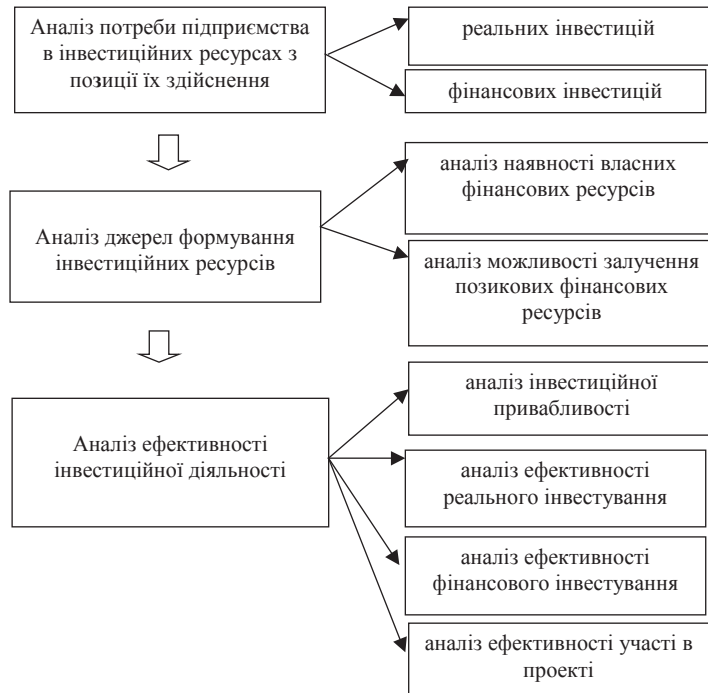

Рис. 11.1. Основні етапи аналізу інвестиційної діяльності підприємства

Суб'єктами аналізу інвестиційної діяльності можуть бути замовники та користувачі, які з певних причин зацікавлені в результатах інвестиційної діяльності підприємства.

Аналіз інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання ґрунтується на вивченні:

- балансу інвестиційних потоків грошових коштів (фінансових ресурсів) і витрат на формування об'єктів інвестицій;
- інвестиційних ресурсів підприємства за їх величиною, структурою і динамікою;
- інвестиційних об'єктів за обсягами, функціональним призначенням, цільовим спрямуванням та розміщенням;
- ефективності відшкодування вкладених коштів в інвестиційні об'єкти за рахунок доходів від реалізації товарів, продукції, робіт і послуг та отриманого прибутку, що забезпечує рентабельність інвестицій не нижче бажаного для підприємства рівня.

Аналіз інвестиційної діяльності складається з наступних етапів (рис. 11.1).

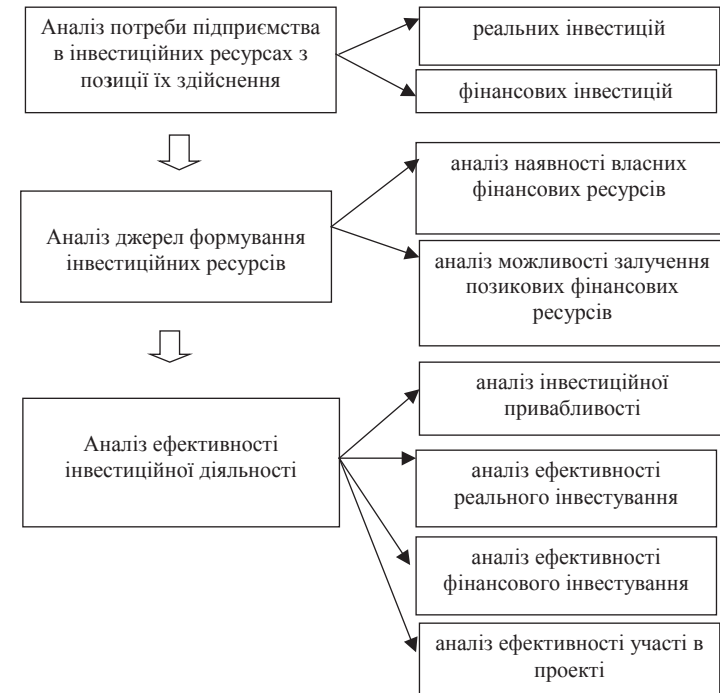

Рис. 11.1. Основні етапи аналізу інвестиційної діяльності підприємства

Джерелами для отримання такої інформації є баланс підприємства (звіт про фінансовий стан); звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід); звіт про рух грошових коштів; примітки до фінансової звітності; форма статистичної звітності № 2-інвестиції (квартальна) «Капітальні інвестиції» та інші.

На основі даних розділу III форми № 5 «Примітки до фінансової звітності» здійснюється горизонтальний та вертикальний аналіз капітальних інвестицій. При цьому дослідження складу, структури та тенденції зміни капітальних інвестицій вивчаються в розрізі таких їх складових:

- капітальне будівництво;
- придбання (виготовлення) основних засобів;
- придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів;
- придбання (створення) нематеріальних активів;
- формування основного стада;
- інші.

Збільшення незавершеного будівництва може негативно позначитися на результатах фінансово-господарської діяльності підприємства. Оскільки результативність інвестиційної діяльності в капітальному будівництві опосередковано відображається в динаміці незавершеного будівництва, то в аналізі інвестиційної активності доцільно порівнювати темпи зростання незавершеного будівництва з темпами зростання валюти балансу. Якщо показник зростання сукупних активів є меншим ніж відповідний показник для незавершеного будівництва, то поточна діяльність підприємства в сфері капітального будівництва є низькоефективною. В цьому разі необхідно детально вивчити склад капітальних інвестицій будівництва та показники ефективності окремих проектів реального інвестування з метою виявлення тих, від яких доцільно відмовитися або за якими можна прискорити процес введення об'єктів в експлуатацію. Також дослідження ефективності окремих проектів у складі незавершеного будівництва необхідно здійснювати, якщо вартість незавершеного будівництва є незмінною або несуттєво зменшується (коефіцієнт зростання становить від 0,9 до 1).

Доцільність інвестування в окремі об'єкти капітальних інвестицій визначається величиною і швидкістю повернення інвестору вкладених коштів через грошові потоки, що генерують ці інвестиції.

Склад, структура та динаміка фінансових інвестицій вивчається на основі даних розділу IV форми № 5 «Примітки до фінансової звітності», який передбачає їх поділ на такі складові:

- фінансові інвестиції за методом участі в капіталі, які, в свою чергу, диференціюються на інвестиції в асоційовані підприємства, дочірні підприємства, спільну діяльність;

Джерелами для отримання такої інформації є баланс підприємства (звіт про фінансовий стан); звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід); звіт про рух грошових коштів; примітки до фінансової звітності; форма статистичної звітності № 2-інвестиції (квартальна) «Капітальні інвестиції» та інші.

На основі даних розділу III форми № 5 «Примітки до фінансової звітності» здійснюється горизонтальний та вертикальний аналіз капітальних інвестицій. При цьому дослідження складу, структури та тенденції зміни капітальних інвестицій вивчаються в розрізі таких їх складових:

- капітальне будівництво;
- придбання (виготовлення) основних засобів;
- придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів;
- придбання (створення) нематеріальних активів;
- формування основного стада;
- інші.

Збільшення незавершеного будівництва може негативно позначитися на результатах фінансово-господарської діяльності підприємства. Оскільки результативність інвестиційної діяльності в капітальному будівництві опосередковано відображається в динаміці незавершеного будівництва, то в аналізі інвестиційної активності доцільно порівнювати темпи зростання незавершеного будівництва з темпами зростання валюти балансу. Якщо показник зростання сукупних активів є меншим ніж відповідний показник для незавершеного будівництва, то поточна діяльність підприємства в сфері капітального будівництва є низькоефективною. В цьому разі необхідно детально вивчити склад капітальних інвестицій будівництва та показники ефективності окремих проектів реального інвестування з метою виявлення тих, від яких доцільно відмовитися або за якими можна прискорити процес введення об'єктів в експлуатацію. Також дослідження ефективності окремих проектів у складі незавершеного будівництва необхідно здійснювати, якщо вартість незавершеного будівництва є незмінною або несуттєво зменшується (коефіцієнт зростання становить від 0,9 до 1).

Доцільність інвестування в окремі об'єкти капітальних інвестицій визначається величиною і швидкістю повернення інвестору вкладених коштів через грошові потоки, що генерують ці інвестиції.

Склад, структура та динаміка фінансових інвестицій вивчається на основі даних розділу IV форми № 5 «Примітки до фінансової звітності», який передбачає їх поділ на такі складові:

- фінансові інвестиції за методом участі в капіталі, які, в свою чергу, диференціюються на інвестиції в асоційовані підприємства, дочірні підприємства, спільну діяльність;

– інші фінансові інвестиції, в складі яких виділяють: частки і паї у статутному капіталі інших підприємств; акції; облігації; інші.

Поглиблене дослідження ефективності та обґрунтованості вкладання коштів в об'єкти, що є предметом довгострокового фінансового інвестування, обов'язково необхідно проводити, якщо за даними балансу підприємства коефіцієнт зростання вартості всіх активів є меншим, ніж показник зростання довгострокових фінансових інвестицій. Це пов'язано з тим, що збільшення таких інвестиційних вкладень вказує на відволікання коштів з основної виробничої діяльності, що може призводити до погіршення загального фінансового стану підприємства. Якщо в результаті подальшого аналізу підприємство буде визнане неплатоспроможним, рекомендується додатково вивчати склад інвестиційних паперів підприємства, дати оцінку їх ліквідності, а також доцільності відволікання коштів на дані вкладення.

Оцінка доцільності вкладання коштів в фінансові інвестиції оцінюється шляхом порівняння ринкової та внутрішньої вартості фінансових інструментів.

Загальна оцінка розвитку інвестиційної діяльності підприємства може бути здійснена за показниками еластичності, тобто розрахунку відношення темпів приросту інвестицій і одержаних результатів від інвестування (чистого прибутку, доданої вартості, чистого доходу тощо). Показники еластичності показують, на скільки процентів змінюється результат інвестування в результаті зміни величини інвестицій на 1%. При цьому чим вищим буде значення показника еластичності, тим більш ефективним є додаткове інвестування. Розрахунок показників еластичності доцільно здійснювати за обсягами інвестицій в цілому, а також окремо за видами та об'єктами інвестування.

2. Особливості оцінки інвестиційної привабливості та інвестиційної активності підприємства

Інвестиційна привабливість підприємств є визначальним чинником як у процесі створення, так і його функціонування. На етапі започаткування господарської діяльності інвестиційна привабливість впливає на модель формування та управління фінансовими ресурсами. В процесі розвитку підприємства інвестиційна привабливість виступає одним із основних факторів у розробці стратегії управління акціонерним капіталом, а також дозволяє мінімізувати можливі ризики.

Згідно з Методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій інвестиційна привабливість підприємства

– інші фінансові інвестиції, в складі яких виділяють: частки і паї у статутному капіталі інших підприємств; акції; облігації; інші.

Поглиблене дослідження ефективності та обґрунтованості вкладання коштів в об'єкти, що є предметом довгострокового фінансового інвестування, обов'язково необхідно проводити, якщо за даними балансу підприємства коефіцієнт зростання вартості всіх активів є меншим, ніж показник зростання довгострокових фінансових інвестицій. Це пов'язано з тим, що збільшення таких інвестиційних вкладень вказує на відволікання коштів з основної виробничої діяльності, що може призводити до погіршення загального фінансового стану підприємства. Якщо в результаті подальшого аналізу підприємство буде визнане неплатоспроможним, рекомендується додатково вивчати склад інвестиційних паперів підприємства, дати оцінку їх ліквідності, а також доцільності відволікання коштів на дані вкладення.

Оцінка доцільності вкладання коштів в фінансові інвестиції оцінюється шляхом порівняння ринкової та внутрішньої вартості фінансових інструментів.

Загальна оцінка розвитку інвестиційної діяльності підприємства може бути здійснена за показниками еластичності, тобто розрахунку відношення темпів приросту інвестицій і одержаних результатів від інвестування (чистого прибутку, доданої вартості, чистого доходу тощо). Показники еластичності показують, на скільки процентів змінюється результат інвестування в результаті зміни величини інвестицій на 1%. При цьому чим вищим буде значення показника еластичності, тим більш ефективним є додаткове інвестування. Розрахунок показників еластичності доцільно здійснювати за обсягами інвестицій в цілому, а також окремо за видами та об'єктами інвестування.

2. Особливості оцінки інвестиційної привабливості та інвестиційної активності підприємства

Інвестиційна привабливість підприємств є визначальним чинником як у процесі створення, так і його функціонування. На етапі започаткування господарської діяльності інвестиційна привабливість впливає на модель формування та управління фінансовими ресурсами. В процесі розвитку підприємства інвестиційна привабливість виступає одним із основних факторів у розробці стратегії управління акціонерним капіталом, а також дозволяє мінімізувати можливі ризики.

Згідно з Методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій інвестиційна привабливість підприємства

– це рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного підприємства, яке може визначатися чи оцінюватися значеннями відповідних показників.

Науково-методичні підходи до визначення сутності поняття інвестиційна привабливість підприємства можна поєднати у чотири групи:

- як ефективність інвестування, відповідно до якої під інвестиційною привабливістю розуміють існування економічного ефекту від вкладення коштів у підприємство при мінімальному рівні ризику;
- як умова розвитку підприємства, що передбачає інтегральну кількісну та якісну характеристику його зовнішнього та внутрішнього середовища;
- як порівняльний показник, що дозволяє потенційному інвестору оцінити, наскільки те або інше підприємство привабливіше для вкладення коштів;
- як сукупність факторів, розглядається з позиції формування системи показників діяльності підприємства, яка визначає для інвестора оптимальні значення інвестиційної поведінки.

Нормативна методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій базується на розрахунку інтегрального показника інвестиційної привабливості, що включає фінансові показники, які характеризують майновий стан, фінансову стійкість, ліквідність, прибутковість підприємства, а також його ділову та ринкову активність на певний момент часу, при цьому не враховуючи перспектив розвитку об'єкту інвестування.

Методики оцінки інвестиційної привабливості підприємства, що використовуються в сучасній практиці, можна систематизувати в три групи:

- на основі розрахунку коефіцієнтів фінансового стану;
- на основі розрахунку інтегрального показника;
- на основі матричного підходу.

Характеристика виділених підходів щодо оцінки інвестиційної привабливості підприємства подано в таблиці 11.1.

Таблиця 11.1

Характеристика методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості

Аналіз на основі фінансового стану	На основі інтегрального показника	На основі побудови матриці
- оцінка майнового стану; - оцінка фінансової стійкості; - оцінка ліквідності активів; - оцінка ділової активності; - оцінка ринкової активності - оцінка прибутковості	- визначення груп показників; - розрахунок вагомості певного показника у своїй групі; - визначення фактичних значень показників; - розрахунок інтегрального значення показника інвестиційної привабливості	- вибір груп показників та їх складових; - співставлення отриманих значень з нормативом; - побудова матриці; - співставлення суми показників матриці зі шкалою оцінки

– це рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного підприємства, яке може визначатися чи оцінюватися значеннями відповідних показників.

Науково-методичні підходи до визначення сутності поняття інвестиційна привабливість підприємства можна поєднати у чотири групи:

- як ефективність інвестування, відповідно до якої під інвестиційною привабливістю розуміють існування економічного ефекту від вкладення коштів у підприємство при мінімальному рівні ризику;
- як умова розвитку підприємства, що передбачає інтегральну кількісну та якісну характеристику його зовнішнього та внутрішнього середовища;
- як порівняльний показник, що дозволяє потенційному інвестору оцінити, наскільки те або інше підприємство привабливіше для вкладення коштів;
- як сукупність факторів, розглядається з позиції формування системи показників діяльності підприємства, яка визначає для інвестора оптимальні значення інвестиційної поведінки.

Нормативна методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій базується на розрахунку інтегрального показника інвестиційної привабливості, що включає фінансові показники, які характеризують майновий стан, фінансову стійкість, ліквідність, прибутковість підприємства, а також його ділову та ринкову активність на певний момент часу, при цьому не враховуючи перспектив розвитку об'єкту інвестування.

Методики оцінки інвестиційної привабливості підприємства, що використовуються в сучасній практиці, можна систематизувати в три групи:

- на основі розрахунку коефіцієнтів фінансового стану;
- на основі розрахунку інтегрального показника;
- на основі матричного підходу.

Характеристика виділених підходів щодо оцінки інвестиційної привабливості підприємства подано в таблиці 11.1.

Таблиця 11.1

Характеристика методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості

Аналіз на основі фінансового стану	На основі інтегрального показника	На основі побудови матриці
- оцінка майнового стану; - оцінка фінансової стійкості; - оцінка ліквідності активів; - оцінка ділової активності; - оцінка ринкової активності - оцінка прибутковості	- визначення груп показників; - розрахунок вагомості певного показника у своїй групі; - визначення фактичних значень показників; - розрахунок інтегрального значення показника інвестиційної привабливості	- вибір груп показників та їх складових; - співставлення отриманих значень з нормативом; - побудова матриці; - співставлення суми показників матриці зі шкалою оцінки

Для всебічного аналізу інвестиційної діяльності підприємства важливе значення має оцінювання його інвестиційної активності.

Інвестиційна активність підприємства – це інтенсивність залучення довгострокових інвестицій в капітал підприємства.

Оцінка інвестиційної активності може бути здійснена на основі розрахунку ряду показників, перелік яких наведений в табл. 11.2.

Таблиця 11.2

Система показників оцінки інвестиційної активності підприємства

Група показників	Показники	
	Загальні	Специфічні
Вільні власні кошти	1. Показники складу, структури, динаміки оборотних коштів, джерел фінансування, зобов'язань. 2. Показники ефективності використання оборотних коштів. 3. Показники динаміки та ефективності використання власних оборотних коштів.	1. Рентабельність оборотного капіталу. 2. Питома вага позикових коштів в джерелах фінансування. 3. Рентабельність власних оборотних коштів.
Потенціал розвитку та перспективної економічної стійкості	1. Показники складу, структури, динаміки за елементами потенціалу	1. Коефіцієнти оновлення, введення, фондівдачі. 2. Показники структури запасів, оборотних коштів. 3. Коефіцієнт реальної вартості майна. 4. Коефіцієнт постійного активу. 5. Система нерівностей, яка узагальнює показник економічної стійкості.
Окремі інвестиційні операції	1. Показники ефективності руху грошових коштів: коефіцієнт ефективності руху грошових коштів, коефіцієнт реінвестування 2. Частка додатного (від'ємного) грошового потоку від інвестиційної діяльності в загальному потоці	1. Показник оцінки окремих видів інвестиційних операцій

В зовнішньому аналізі інвестиційної діяльності підприємства за даними фінансової звітності також можна використовувати таку систему показників інвестиційної активності:

– коефіцієнт співвідношення реальних та фінансових інвестицій, який розкриває характер спрямованості інвестиційної діяльності

Для всебічного аналізу інвестиційної діяльності підприємства важливе значення має оцінювання його інвестиційної активності.

Інвестиційна активність підприємства – це інтенсивність залучення довгострокових інвестицій в капітал підприємства.

Оцінка інвестиційної активності може бути здійснена на основі розрахунку ряду показників, перелік яких наведений в табл. 11.2.

Таблиця 11.2

Система показників оцінки інвестиційної активності підприємства

Група показників	Показники	
	Загальні	Специфічні
Вільні власні кошти	1. Показники складу, структури, динаміки оборотних коштів, джерел фінансування, зобов'язань. 2. Показники ефективності використання оборотних коштів. 3. Показники динаміки та ефективності використання власних оборотних коштів.	1. Рентабельність оборотного капіталу. 2. Питома вага позикових коштів в джерелах фінансування. 3. Рентабельність власних оборотних коштів.
Потенціал розвитку та перспективної економічної стійкості	1. Показники складу, структури, динаміки за елементами потенціалу	1. Коефіцієнти оновлення, введення, фондівдачі. 2. Показники структури запасів, оборотних коштів. 3. Коефіцієнт реальної вартості майна. 4. Коефіцієнт постійного активу. 5. Система нерівностей, яка узагальнює показник економічної стійкості.
Окремі інвестиційні операції	1. Показники ефективності руху грошових коштів: коефіцієнт ефективності руху грошових коштів, коефіцієнт реінвестування 2. Частка додатного (від'ємного) грошового потоку від інвестиційної діяльності в загальному потоці	1. Показник оцінки окремих видів інвестиційних операцій

В зовнішньому аналізі інвестиційної діяльності підприємства за даними фінансової звітності також можна використовувати таку систему показників інвестиційної активності:

– коефіцієнт співвідношення реальних та фінансових інвестицій, який розкриває характер спрямованості інвестиційної діяльності

суб'єкта господарювання – участь у фінансуванні інвестиційних проєктів або вкладання коштів у цінні папери та інші фінансові інструменти. Даний показник відображає скільки капітальних інвестицій припадає на 1 гривню фінансових інвестицій, здійснюваних підприємством за період, що аналізується;

– коефіцієнт співвідношення довгострокових та поточних фінансових інвестицій, який показує рівень ліквідності фінансових інвестицій підприємства. Чим менше значення цього показника тим вищою є мобільність фінансових інвестицій, але разом з тим, менш стабільними є склад та структура таких інвестицій, що зумовлює підвищення вимог до якості аналітичного обґрунтування інвестиційних рішень в процесі формування інвестиційного портфеля підприємства;

– питома вага інвестиційних доходів в річному вхідному грошовому потоці опосередковано відображає ефективність інвестиційної діяльності та її вплив на якість руху грошових коштів суб'єкта господарювання. Зростання даного показника, як правило, оцінюється позитивно, якщо він не перевищує внесок основної діяльності у формування надходжень грошових коштів суб'єкта господарювання;

– питома вага інвестицій в річному вихідному грошовому потоці як і попередній коефіцієнт є показником ефективності інвестиційної діяльності. В оцінках цього показника необхідно враховувати, що якість грошового потоку підприємства буде залишатися нормальною навіть при високому рівні видатків грошових коштів за інвестиційною діяльністю, оскільки інвестиції, здійснені в поточному періоді призводять до зростання грошових надходжень від операційної та інвестиційної діяльності в майбутньому;

– коефіцієнт ліквідності грошового потоку від інвестиційної діяльності, який розраховується як відношення надходжень грошових коштів від інвестиційної діяльності до відповідних видатків коштів за період. Якщо даний показник менше 1, то підприємство для фінансування інвестицій додатково залучає інвестиційні ресурси, сформовані за іншими видами діяльності – операційною та фінансовою. Зменшення показника вказує на збільшення використання операційного прибутку, амортизаційних відрахувань, позикового капіталу в реалізації інвестиційних завдань.

– коефіцієнт ефективності грошового потоку від інвестиційної діяльності, який показує обсяг чистого грошового потоку від інвестиційної діяльності у розрахунку на 1 грошову одиницю використання грошових коштів для реального та фінансового інвестування. Від'ємне значення цього показника не завжди вказує на неефективність інвестиційної діяльності, оскільки переважання інвестиційних видатків над надходженням грошових коштів в поточному періоді при низькій ризикованості та

суб'єкта господарювання – участь у фінансуванні інвестиційних проєктів або вкладання коштів у цінні папери та інші фінансові інструменти. Даний показник відображає скільки капітальних інвестицій припадає на 1 гривню фінансових інвестицій, здійснюваних підприємством за період, що аналізується;

– коефіцієнт співвідношення довгострокових та поточних фінансових інвестицій, який показує рівень ліквідності фінансових інвестицій підприємства. Чим менше значення цього показника тим вищою є мобільність фінансових інвестицій, але разом з тим, менш стабільними є склад та структура таких інвестицій, що зумовлює підвищення вимог до якості аналітичного обґрунтування інвестиційних рішень в процесі формування інвестиційного портфеля підприємства;

– питома вага інвестиційних доходів в річному вхідному грошовому потоці опосередковано відображає ефективність інвестиційної діяльності та її вплив на якість руху грошових коштів суб'єкта господарювання. Зростання даного показника, як правило, оцінюється позитивно, якщо він не перевищує внесок основної діяльності у формування надходжень грошових коштів суб'єкта господарювання;

– питома вага інвестицій в річному вихідному грошовому потоці як і попередній коефіцієнт є показником ефективності інвестиційної діяльності. В оцінках цього показника необхідно враховувати, що якість грошового потоку підприємства буде залишатися нормальною навіть при високому рівні видатків грошових коштів за інвестиційною діяльністю, оскільки інвестиції, здійснені в поточному періоді призводять до зростання грошових надходжень від операційної та інвестиційної діяльності в майбутньому;

– коефіцієнт ліквідності грошового потоку від інвестиційної діяльності, який розраховується як відношення надходжень грошових коштів від інвестиційної діяльності до відповідних видатків коштів за період. Якщо даний показник менше 1, то підприємство для фінансування інвестицій додатково залучає інвестиційні ресурси, сформовані за іншими видами діяльності – операційною та фінансовою. Зменшення показника вказує на збільшення використання операційного прибутку, амортизаційних відрахувань, позикового капіталу в реалізації інвестиційних завдань.

– коефіцієнт ефективності грошового потоку від інвестиційної діяльності, який показує обсяг чистого грошового потоку від інвестиційної діяльності у розрахунку на 1 грошову одиницю використання грошових коштів для реального та фінансового інвестування. Від'ємне значення цього показника не завжди вказує на неефективність інвестиційної діяльності, оскільки переважання інвестиційних видатків над надходженням грошових коштів в поточному періоді при низькій ризикованості та

високій ефективності відповідних інвестицій може зумовити майбутнє зростання коефіцієнта ефективності грошового потоку. Зростання даного показника завжди оцінюється позитивно, оскільки вказує на зростання доходності.

Оцінка інвестиційної активності підприємства може бути здійснена шляхом визначення її рівня. Рівень інвестиційної активності підприємства визначається на основі індексу інвестиційної активності (I_{ia}), який обчислюється за такою формулою:

$$I_{ia} = (B_{\delta} + Z_{\delta}) : (Z_n + ЧП) \quad (11.1)$$

- де B_{δ} – обсяги інвестицій, які було вкладено в основний капітал підприємства у звітному періоді за рахунок внутрішніх джерел коштів, грн.;
- Z_{δ} – обсяги інвестицій, які було вкладено в основний капітал підприємства у звітному періоді за рахунок зовнішніх джерел коштів, грн.;
- Z_n – сума нарахованого зносу необоротних активів підприємства у звітному періоді, грн.;
- $ЧП$ – чистий прибуток підприємства у звітному періоді, грн.

Залежно від значення індексу інвестиційної активності виділяють такі рівні інвестиційної активності підприємства:

- високий рівень інвестиційної активності підприємства досягається за умови виконання такої нерівності:

$$I_{ia} < 1; \quad (11.2)$$

- середній рівень інвестиційної активності підприємства, коли виконується умова:

$$(Z_n + 0,5 ЧП) / (Z_n + ЧП) < I_{ia} < 1; \quad (11.3)$$

- низький рівень інвестиційної активності за умови, якщо:

$$Z_n / (Z_n + ЧП) < I_{ia} < (Z_n + 0,5 ЧП) / (Z_n + ЧП) \quad (11.4)$$

- недостатній рівень інвестиційної активності, якщо виконується така нерівність:

$$0 < I_{ia} < Z_n / (Z_n + ЧП) \quad (10.5)$$

високій ефективності відповідних інвестицій може зумовити майбутнє зростання коефіцієнта ефективності грошового потоку. Зростання даного показника завжди оцінюється позитивно, оскільки вказує на зростання доходності.

Оцінка інвестиційної активності підприємства може бути здійснена шляхом визначення її рівня. Рівень інвестиційної активності підприємства визначається на основі індексу інвестиційної активності (I_{ia}), який обчислюється за такою формулою:

$$I_{ia} = (B_{\delta} + Z_{\delta}) : (Z_n + ЧП) \quad (11.1)$$

- де B_{δ} – обсяги інвестицій, які було вкладено в основний капітал підприємства у звітному періоді за рахунок внутрішніх джерел коштів, грн.;
- Z_{δ} – обсяги інвестицій, які було вкладено в основний капітал підприємства у звітному періоді за рахунок зовнішніх джерел коштів, грн.;
- Z_n – сума нарахованого зносу необоротних активів підприємства у звітному періоді, грн.;
- $ЧП$ – чистий прибуток підприємства у звітному періоді, грн.

Залежно від значення індексу інвестиційної активності виділяють такі рівні інвестиційної активності підприємства:

- високий рівень інвестиційної активності підприємства досягається за умови виконання такої нерівності:

$$I_{ia} < 1; \quad (11.2)$$

- середній рівень інвестиційної активності підприємства, коли виконується умова:

$$(Z_n + 0,5 ЧП) / (Z_n + ЧП) < I_{ia} < 1; \quad (11.3)$$

- низький рівень інвестиційної активності за умови, якщо:

$$Z_n / (Z_n + ЧП) < I_{ia} < (Z_n + 0,5 ЧП) / (Z_n + ЧП) \quad (11.4)$$

- недостатній рівень інвестиційної активності, якщо виконується така нерівність:

$$0 < I_{ia} < Z_n / (Z_n + ЧП) \quad (10.5)$$

3. Методичні підходи до аналізу ефективності інвестиційної діяльності, особливості їх застосування

Сучасна теорія та практика аналізу інвестиційної діяльності використовують багато різних методів та прийомів оцінки її ефективності, які за характером інструментарію, що використовується, можна поділити на дві групи – формалізовані та неформалізовані

Формалізовані методи передбачають використання математичного апарату для розрахунку показників ефективності, що забезпечує високий рівень об'єктивності та достовірності прийнятих на їх основі рішень, а неформалізовані – евристичних підходів, результат яких в значній мірі зумовлюється якістю організації роботи експертів, спрямованої на усунення об'єктивного суб'єктивізму їх індивідуальних оцінок.

Основу методології оцінки ефективності інвестиційної діяльності становлять формалізовані методи, які в свою чергу за способом зіставлення різночасових грошових витрат та результатів поділяються на:

- статичні, тобто методи, в котрих не враховується зміна вартості грошей з часом. Статичні методи оцінки інвестицій належать до найбільш старих і широко використовувалися ще до того, як концепція дисконтування грошових потоків придбала загальне визнання як спосіб отримання найточнішої оцінки прийнятності інвестицій. Причиною їх використання в сучасних умовах є можливість отримання деякої додаткової інформації, яка дозволяє знижувати ризик невдалого вкладення грошових коштів;

- динамічні, тобто такі, які базуються на процедурі дисконтуванні.

Алгоритм розрахунку критеріїв оцінки ефективності реального інвестування подано в таблиці 11.3.

Розрахунок **простого періоду окупності інвестицій** полягає у визначенні того терміну, який знадобиться для відшкодування суми початкових інвестицій. Простий термін окупності використовується для оцінки того, чи відшкодуються початкові інвестиції протягом терміну економічного життєвого циклу інвестиційного проекту.

Показник простої рентабельності інвестицій є зворотним за змістом терміну окупності інвестицій і відображає ефективність інвестицій у вигляді процентного відношення грошових надходжень до суми первинних інвестицій.

Чисті грошові надходженнями – накопичений ефект (за потоком реальних грошей) за розрахунковий період.

3. Методичні підходи до аналізу ефективності інвестиційної діяльності, особливості їх застосування

Сучасна теорія та практика аналізу інвестиційної діяльності використовують багато різних методів та прийомів оцінки її ефективності, які за характером інструментарію, що використовується, можна поділити на дві групи – формалізовані та неформалізовані

Формалізовані методи передбачають використання математичного апарату для розрахунку показників ефективності, що забезпечує високий рівень об'єктивності та достовірності прийнятих на їх основі рішень, а неформалізовані – евристичних підходів, результат яких в значній мірі зумовлюється якістю організації роботи експертів, спрямованої на усунення об'єктивного суб'єктивізму їх індивідуальних оцінок.

Основу методології оцінки ефективності інвестиційної діяльності становлять формалізовані методи, які в свою чергу за способом зіставлення різночасових грошових витрат та результатів поділяються на:

- статичні, тобто методи, в котрих не враховується зміна вартості грошей з часом. Статичні методи оцінки інвестицій належать до найбільш старих і широко використовувалися ще до того, як концепція дисконтування грошових потоків придбала загальне визнання як спосіб отримання найточнішої оцінки прийнятності інвестицій. Причиною їх використання в сучасних умовах є можливість отримання деякої додаткової інформації, яка дозволяє знижувати ризик невдалого вкладення грошових коштів;

- динамічні, тобто такі, які базуються на процедурі дисконтуванні.

Алгоритм розрахунку критеріїв оцінки ефективності реального інвестування подано в таблиці 11.3.

Розрахунок **простого періоду окупності інвестицій** полягає у визначенні того терміну, який знадобиться для відшкодування суми початкових інвестицій. Простий термін окупності використовується для оцінки того, чи відшкодуються початкові інвестиції протягом терміну економічного життєвого циклу інвестиційного проекту.

Показник простої рентабельності інвестицій є зворотним за змістом терміну окупності інвестицій і відображає ефективність інвестицій у вигляді процентного відношення грошових надходжень до суми первинних інвестицій.

Чисті грошові надходженнями – накопичений ефект (за потоком реальних грошей) за розрахунковий період.

Таблиця 11.3

Алгоритм розрахунку показників оцінки ефективності інвестицій

Показник	Алгоритм розрахунку	Критерій оцінки
Статичні показники		
Простий період окупності інвестицій (PP)	$\frac{IC}{CF_{cp}}$, <i>IC</i> – інвестиційні витрати; <i>CF_{cp}</i> – середньорічні грошові надходження від реалізації інвестиційного проекту	Менше тривалості життєвого циклу
Показник простої рентабельності інвестицій (<i>ARR</i>)	$\frac{CF_{cp}}{IC}$	> 1
Чисті грошові надходженнями (NV)	$NV = \sum_m (P_m - C_m)$, <i>P_m</i> – надходження грошових коштів на кроці <i>m</i> ; <i>C_m</i> – видатки грошових коштів на кроці <i>m</i>	> 0
Індекс прибутковості інвестицій (IR)	$1 + \frac{NV}{IC}$	> 1
Динамічні показники		
Чиста поточна вартість (NPV)	$\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t} - \sum_{j=1}^m \frac{IC_j}{(1+i)^j}$, <i>i</i> – бажана ставка дисконтування, <i>n</i> – тривалість життєвого циклу проекту	≥ 0
Індекс прибутковості дисконтованих інвестицій (PI)	$\frac{\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t}}{\sum_{j=1}^m \frac{IC_j}{(1+i)^j}}$	> 1
Внутрішня норма доходності (IRR)	$i_1 + \frac{NPV(i_1)}{NPV(i_1) - NPV(i_2)} \cdot (i_2 - i_1)$, <i>i₁</i> ; <i>i₂</i> – найближчі один до одного значення коефіцієнта дисконтування, що задовольняють умовам зміни знаку функції з "+" на "-"	> <i>i</i>

Таблиця 11.3

Алгоритм розрахунку показників оцінки ефективності інвестицій

Показник	Алгоритм розрахунку	Критерій оцінки
Статичні показники		
Простий період окупності інвестицій (PP)	$\frac{IC}{CF_{cp}}$, <i>IC</i> – інвестиційні витрати; <i>CF_{cp}</i> – середньорічні грошові надходження від реалізації інвестиційного проекту	Менше тривалості життєвого циклу
Показник простої рентабельності інвестицій (<i>ARR</i>)	$\frac{CF_{cp}}{IC}$	> 1
Чисті грошові надходженнями (NV)	$NV = \sum_m (P_m - C_m)$, <i>P_m</i> – надходження грошових коштів на кроці <i>m</i> ; <i>C_m</i> – видатки грошових коштів на кроці <i>m</i>	> 0
Індекс прибутковості інвестицій (IR)	$1 + \frac{NV}{IC}$	> 1
Динамічні показники		
Чиста поточна вартість (NPV)	$\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t} - \sum_{j=1}^m \frac{IC_j}{(1+i)^j}$, <i>i</i> – бажана ставка дисконтування, <i>n</i> – тривалість життєвого циклу проекту	≥ 0
Індекс прибутковості дисконтованих інвестицій (PI)	$\frac{\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t}}{\sum_{j=1}^m \frac{IC_j}{(1+i)^j}}$	> 1
Внутрішня норма доходності (IRR)	$i_1 + \frac{NPV(i_1)}{NPV(i_1) - NPV(i_2)} \cdot (i_2 - i_1)$, <i>i₁</i> ; <i>i₂</i> – найближчі один до одного значення коефіцієнта дисконтування, що задовольняють умовам зміни знаку функції з "+" на "-"	> <i>i</i>

Показник	Алгоритм розрахунку	Критерій оцінки
Дискontований термін окупності (DPP)	$\frac{\sum_{j=1}^m IC_j}{\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t}} \Big/ \frac{n}{n}$	Менше тривалості життєвого циклу

Індекс прибутковості інвестицій – відношення суми елементів грошового потоку від операційної діяльності до абсолютної величини суми елементів грошового потоку від інвестиційної діяльності.

Найважливішим динамічним показником ефективності інвестиційного проекту є **чиста поточна вартість** – накопичений дискontований ефект за розрахунковий період. Логіка використання даного критерію для прийняття рішень щодо доцільності реалізації проекту очевидна:

- якщо $NPV > 0$, то проект можна рекомендувати до реалізації,
- якщо $NPV < 0$ – це збитковий проект і його необхідно відхилити,
- якщо $NPV = 0$, в разі прийняття рішення про реалізацію такого проекту надходжень від нього вистачить лише для відновлення вкладеного капіталу та досягнення прогнозованого рівня доходності.

Індекс прибутковості дискontованих інвестицій – відносний показник, який характеризує рівень доходів на одиницю затрат, тобто ефективність інвестування – чим більше значення цього показника, тим вищий рівень віддачі від інвестованого капіталу. Якщо $PI > 1$, то проект можна рекомендувати до реалізації і він представляє собою гарну можливість вкладення коштів, якщо $PI < 1$, то від проекту слід відмовитись, оскільки він принесе збитки. У випадку, коли $PI = 1$ – проект забезпечує тільки відшкодування вкладеного капіталу.

Внутрішня норма доходності – це та ставка дискontу, за якої дискontова ні доходи від проекту дорівнюють дискontованим інвестиційним витратам, тобто при якій $NPV = 0$: $IRR = i$, при якій $NPV = 0$. IRR визначає максимально прийнятну ставку дискontу, за якої можна інвестувати кошти без будь-яких втрат для власника. Економічний сенс цього показника полягає в тому, що він показує очікувану норму доходності або максимально допустимий рівень витрат на оцінюваний проект. У вітчизняній літературі IRR іноді називають перевірочним дискontом, оскільки вона дозволяє знайти граничне значення норми дискontу, що розділяє граничні інвестиції на прийнятні і не вигідні. Для цього IRR порівнюють з прийнятою для проекту нормою дискontу. Принцип порівняння цих показників такий:

- якщо $IRR > i$ – проект прийнятний, оскільки NPV в цьому випадку має позитивне значення;

Показник	Алгоритм розрахунку	Критерій оцінки
Дискontований термін окупності (DPP)	$\frac{\sum_{j=1}^m IC_j}{\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t}} \Big/ \frac{n}{n}$	Менше тривалості життєвого циклу

Індекс прибутковості інвестицій – відношення суми елементів грошового потоку від операційної діяльності до абсолютної величини суми елементів грошового потоку від інвестиційної діяльності.

Найважливішим динамічним показником ефективності інвестиційного проекту є **чиста поточна вартість** – накопичений дискontований ефект за розрахунковий період. Логіка використання даного критерію для прийняття рішень щодо доцільності реалізації проекту очевидна:

- якщо $NPV > 0$, то проект можна рекомендувати до реалізації,
- якщо $NPV < 0$ – це збитковий проект і його необхідно відхилити,
- якщо $NPV = 0$, в разі прийняття рішення про реалізацію такого проекту надходжень від нього вистачить лише для відновлення вкладеного капіталу та досягнення прогнозованого рівня доходності.

Індекс прибутковості дискontованих інвестицій – відносний показник, який характеризує рівень доходів на одиницю затрат, тобто ефективність інвестування – чим більше значення цього показника, тим вищий рівень віддачі від інвестованого капіталу. Якщо $PI > 1$, то проект можна рекомендувати до реалізації і він представляє собою гарну можливість вкладення коштів, якщо $PI < 1$, то від проекту слід відмовитись, оскільки він принесе збитки. У випадку, коли $PI = 1$ – проект забезпечує тільки відшкодування вкладеного капіталу.

Внутрішня норма доходності – це та ставка дискontу, за якої дискontова ні доходи від проекту дорівнюють дискontованим інвестиційним витратам, тобто при якій $NPV = 0$: $IRR = i$, при якій $NPV = 0$. IRR визначає максимально прийнятну ставку дискontу, за якої можна інвестувати кошти без будь-яких втрат для власника. Економічний сенс цього показника полягає в тому, що він показує очікувану норму доходності або максимально допустимий рівень витрат на оцінюваний проект. У вітчизняній літературі IRR іноді називають перевірочним дискontом, оскільки вона дозволяє знайти граничне значення норми дискontу, що розділяє граничні інвестиції на прийнятні і не вигідні. Для цього IRR порівнюють з прийнятою для проекту нормою дискontу. Принцип порівняння цих показників такий:

- якщо $IRR > i$ – проект прийнятний, оскільки NPV в цьому випадку має позитивне значення;

- якщо $IRR < i$ – проект не прийнятний, оскільки NPV негативна;
- якщо $IRR = i$ – можна ухвалювати будь-яке рішення.

Терміном окупності інвестицій з урахуванням дисконтування називається тривалість періоду від початкового моменту до моменту окупності з урахуванням дисконтування. Метод розрахунку дисконтованого терміну окупності найбільш виправданий у випадку, коли інвестиції мають високий ступінь ризику, тому чим менший термін окупності, тим менш ризикованим є проект.

4. Оцінка ефективності фінансового інвестування

Оцінка ефективності фінансового інвестування здійснюється шляхом зіставлення двох видів оцінки їх вартості:

- поточної ринкової ціни (P_M);
- поточної внутрішньої вартості (V_t).

При цьому слід враховувати, що кожен інвестор має своє уявлення про внутрішню вартість активу залежно від необхідного для нього рівня доходності. В процесі аналізу може виникати одна з трьох ситуацій:

- якщо $P_M > V_t$, то даний актив продається в даний момент часу за завищеною ціною, тому інвестору немає сенсу купувати його на ринку;
- якщо $P_M < V_t$, то ціна активу занижена, а тому є сенс його купити;
- якщо $P_M = V_t$, то поточна ціна цілком відображає внутрішню вартість активу, тому спекулятивні операції з його купівлі–продажу навряд чи доцільні.

Згідно з положеннями теорії фундаментального аналізу поточна внутрішня вартість будь-якого цінного папера визначається методом капіталізації вартості та в загальному вигляді може бути розрахована за формулою:

$$V_t = \sum_{s=1}^n \frac{CF_s}{(1+r)^s} \quad (11.6)$$

- де CF_i – очікуваний грошовий потік доходів від інвестування в фінансовий інструмент в i -му періоді (як правило, році), грош. одн.;
- r – ставка доходності, одн.

Необхідно звернути увагу на те, що поданий алгоритм оцінки передбачає капіталізацію очікуваних доходів (відсотки, дивіденди) із ставкою, прийнятою за норму дисконту при визначенні поточної вартості.

- якщо $IRR < i$ – проект не прийнятний, оскільки NPV негативна;
- якщо $IRR = i$ – можна ухвалювати будь-яке рішення.

Терміном окупності інвестицій з урахуванням дисконтування називається тривалість періоду від початкового моменту до моменту окупності з урахуванням дисконтування. Метод розрахунку дисконтованого терміну окупності найбільш виправданий у випадку, коли інвестиції мають високий ступінь ризику, тому чим менший термін окупності, тим менш ризикованим є проект.

4. Оцінка ефективності фінансового інвестування

Оцінка ефективності фінансового інвестування здійснюється шляхом зіставлення двох видів оцінки їх вартості:

- поточної ринкової ціни (P_M);
- поточної внутрішньої вартості (V_t).

При цьому слід враховувати, що кожен інвестор має своє уявлення про внутрішню вартість активу залежно від необхідного для нього рівня доходності. В процесі аналізу може виникати одна з трьох ситуацій:

- якщо $P_M > V_t$, то даний актив продається в даний момент часу за завищеною ціною, тому інвестору немає сенсу купувати його на ринку;
- якщо $P_M < V_t$, то ціна активу занижена, а тому є сенс його купити;
- якщо $P_M = V_t$, то поточна ціна цілком відображає внутрішню вартість активу, тому спекулятивні операції з його купівлі–продажу навряд чи доцільні.

Згідно з положеннями теорії фундаментального аналізу поточна внутрішня вартість будь-якого цінного папера визначається методом капіталізації вартості та в загальному вигляді може бути розрахована за формулою:

$$V_t = \sum_{s=1}^n \frac{CF_s}{(1+r)^s} \quad (11.6)$$

- де CF_i – очікуваний грошовий потік доходів від інвестування в фінансовий інструмент в i -му періоді (як правило, році), грош. одн.;
- r – ставка доходності, одн.

Необхідно звернути увагу на те, що поданий алгоритм оцінки передбачає капіталізацію очікуваних доходів (відсотки, дивіденди) із ставкою, прийнятою за норму дисконту при визначенні поточної вартості.

Оцінка облігації, отримана за допомогою вищенаведеної формули, буде правильна тільки в тому випадку, якщо відсотки за нею не використовуються для споживання, а негайно інвестуються в ті ж самі цінні папери з тією ж прибутковістю і ступенем ризику. Крім того, горизонт прогнозування при визначенні внутрішньої вартості варіює залежно від виду фінансового інструменту. Так, для облігацій горизонт прогнозування, як правило, обмежений, для звичайних і привілейованих акцій – дорівнює безкінечності.

Основними об'єктами інвестування на фінансовому ринку є акції, оскільки шляхом їх розміщення створюється власний капітал акціонерних товариств як новостворюваних, так і діючих, та облігації, так як вони виступають одним із джерел формування позикового капіталу підприємств. Алгоритм розрахунку показників оцінки інвестиційної привабливості акцій та облігацій подано в табл. 11.4.

Таблиця 11.4

Алгоритм розрахунку показників оцінки інвестиційної привабливості цінних паперів

Показник	Алгоритм розрахунку
	Акції
Внутрішня ціна акції (P_a)	$\sum_{s=1}^n \frac{CF_s}{(1+r)^s},$ а) постійне зростання дивідендів за акціями: $\sum_{t=1}^n \frac{D_t \times (1+g)^t}{(1+r)^t}$ g- коефіцієнт зростання; б) наднормальне зростання дивідендів за акціями: $\sum_{t=1}^m \frac{D_0 \times (1+g)^t}{(1+r)^t} + \frac{D_m \times (1+g_{m+1})}{(r-g_{m+1}) \times (1+r)^{m+1}}$ g_t, g_{m+1} – коефіцієнт зростання дивідендів в періодах t та m+1 відповідно, одн.
Показник середньої річної доходності (ARR)	а) якщо тривалість інвестування декілька років: $\frac{P_s - P_p}{n} + D$ $\frac{0,5 \times (P_s + P_p)}{n},$ n – число років від купівлі до продажу акцій;

Оцінка облігації, отримана за допомогою вищенаведеної формули, буде правильна тільки в тому випадку, якщо відсотки за нею не використовуються для споживання, а негайно інвестуються в ті ж самі цінні папери з тією ж прибутковістю і ступенем ризику. Крім того, горизонт прогнозування при визначенні внутрішньої вартості варіює залежно від виду фінансового інструменту. Так, для облігацій горизонт прогнозування, як правило, обмежений, для звичайних і привілейованих акцій – дорівнює безкінечності.

Основними об'єктами інвестування на фінансовому ринку є акції, оскільки шляхом їх розміщення створюється власний капітал акціонерних товариств як новостворюваних, так і діючих, та облігації, так як вони виступають одним із джерел формування позикового капіталу підприємств. Алгоритм розрахунку показників оцінки інвестиційної привабливості акцій та облігацій подано в табл. 11.4.

Таблиця 11.4

Алгоритм розрахунку показників оцінки інвестиційної привабливості цінних паперів

Показник	Алгоритм розрахунку
	Акції
Внутрішня ціна акції (P_a)	$\sum_{s=1}^n \frac{CF_s}{(1+r)^s},$ а) постійне зростання дивідендів за акціями: $\sum_{t=1}^n \frac{D_t \times (1+g)^t}{(1+r)^t}$ g- коефіцієнт зростання; б) наднормальне зростання дивідендів за акціями: $\sum_{t=1}^m \frac{D_0 \times (1+g)^t}{(1+r)^t} + \frac{D_m \times (1+g_{m+1})}{(r-g_{m+1}) \times (1+r)^{m+1}}$ g_t, g_{m+1} – коефіцієнт зростання дивідендів в періодах t та m+1 відповідно, одн.
Показник середньої річної доходності (ARR)	а) якщо тривалість інвестування декілька років: $\frac{P_s - P_p}{n} + D$ $\frac{0,5 \times (P_s + P_p)}{n},$ n – число років від купівлі до продажу акцій;

Показник	Алгоритм розрахунку
	б) якщо тривалість інвестування менше одного року: $\frac{P_s - P_p + D}{P_p} \times \frac{365}{t},$ <p>t – число днів з моменту купівлі до продажу акції</p>
Ефективність інвестицій в акції (R)	$\frac{P_s - P_p + D}{P_p},$ <p>P_s – ціна продажу акцій, грош.од.; P_p – ціна придбання акцій, грош.од.; D – дивіденди, отримані під час володіння акцією, грош. од.</p>
Дивідендна модель оцінки вартості акції (P _a)	$\sum_{t=1}^n \frac{D_t}{(1+r)^t} \times \frac{P_n}{(1+r)^n}$ <p>D_t – дивіденд на одну акцію в періоді t, грош. од.; P_n – ціна продажу акції, грош.од.;</p>
Оцінка вартості акції (модель Гордона) (P _a)	$\frac{D_0 \times (1+g)}{r-g}$ <p>D₀ – дивіденд, сплачений за акцією в період перед її придбанням, грош. одн.</p>
Облігації	
Вартість облігації (P _o)	<p>а) процентні платежі є фіксованими:</p> $I \times \frac{1 - (1+r)^{-n}}{r} \times \frac{N}{(1+r)^n}$ <p>I – річний процентний платіж, грош. од.</p> <p>б) процентні платежі за облігаціями, нараховуються один раз на рік (за півріччями,кварталами):</p> $I \times \frac{1 - (1+r)^{-n}}{m \times (\sqrt[m]{1+r} - 1)} \times \frac{N}{(1+r)^n}$ <p>m – періодичність сплати процентного доходу за облігацією протягом року, раз</p>
Курс облігації (P _k)	$\frac{P_p}{N} \times 100\%$ <p>P_p – ринкова ціна купівлі облігації, грош.одн.; N – номінал облігації, грош. одн.</p>

Показник	Алгоритм розрахунку
	б) якщо тривалість інвестування менше одного року: $\frac{P_s - P_p + D}{P_p} \times \frac{365}{t},$ <p>t – число днів з моменту купівлі до продажу акції</p>
Ефективність інвестицій в акції (R)	$\frac{P_s - P_p + D}{P_p},$ <p>P_s – ціна продажу акцій, грош.од.; P_p – ціна придбання акцій, грош.од.; D – дивіденди, отримані під час володіння акцією, грош. од.</p>
Дивідендна модель оцінки вартості акції (P _a)	$\sum_{t=1}^n \frac{D_t}{(1+r)^t} \times \frac{P_n}{(1+r)^n}$ <p>D_t – дивіденд на одну акцію в періоді t, грош. од.; P_n – ціна продажу акції, грош.од.;</p>
Оцінка вартості акції (модель Гордона) (P _a)	$\frac{D_0 \times (1+g)}{r-g}$ <p>D₀ – дивіденд, сплачений за акцією в період перед її придбанням, грош. одн.</p>
Облігації	
Вартість облігації (P _o)	<p>а) процентні платежі є фіксованими:</p> $I \times \frac{1 - (1+r)^{-n}}{r} \times \frac{N}{(1+r)^n}$ <p>I – річний процентний платіж, грош. од.</p> <p>б) процентні платежі за облігаціями, нараховуються один раз на рік (за півріччями,кварталами):</p> $I \times \frac{1 - (1+r)^{-n}}{m \times (\sqrt[m]{1+r} - 1)} \times \frac{N}{(1+r)^n}$ <p>m – періодичність сплати процентного доходу за облігацією протягом року, раз</p>
Курс облігації (P _k)	$\frac{P_p}{N} \times 100\%$ <p>P_p – ринкова ціна купівлі облігації, грош.одн.; N – номінал облігації, грош. одн.</p>

Показник	Алгоритм розрахунку
Купонний дохід (D_k)	$\frac{N \times g}{100\%}$ g – купона доходність, %.
Поточна доходність (D_t)	$\frac{D_k}{P_p} 100\%$
Повна доходність (ставка розміщення) (r)	а) для облігацій, придбаних з дисконтом: $D_k \frac{N - P_p}{n} + D$ $\frac{0,5 \times (P_p + N)}{\times 100\%}$ б) для облігацій, придбаних з премією: $D_k - \frac{N - P_p}{n} + D$ $\frac{0,5 \times (P_p + N)}{\times 100\%}$ n – кількість років, що залишилися до погашення

Внутрішня ціна акції визначається з врахуванням того, що:

- строк інвестування в акції, як правило, необмежений;
- очікуваний грошовий потік від інвестування у вигляді дивідендів в майбутніх періодах прогнозується з певною імовірністю. Відповідно очікуваний дохід за простими акціями може бути спрогнозований лише умовно;
- крім дивідендів очікуваний грошовий потік може включати ринкову вартість акцій на час їх продажу інвестором (якщо період інвестування обмежений).

При цьому слід зазначити, що ціна продажу акції залежить від вартості майбутніх дивідендів після завершення періоду володіння цим цінним папером, а ціна придбання акції інвестором визначається всім потоком дивідендних доходів за необмежений час існування даного цінного паперу на ринку, починаючи з часу її купівлі.

Основними характеристика інвестиційної привабливості облігації є: вартість облігації, курс облігацій, купонний дохід, поточна доходність, ставка розміщення.

З метою забезпечення порівнюваності ринкових цін здійснюється розрахунок **курсу облігацій** – ціни купівлі облігації в розрахунку на 100 грошових одиниць номіналу.

Показник	Алгоритм розрахунку
Купонний дохід (D_k)	$\frac{N \times g}{100\%}$ g – купона доходність, %.
Поточна доходність (D_t)	$\frac{D_k}{P_p} 100\%$
Повна доходність (ставка розміщення) (r)	а) для облігацій, придбаних з дисконтом: $D_k \frac{N - P_p}{n} + D$ $\frac{0,5 \times (P_p + N)}{\times 100\%}$ б) для облігацій, придбаних з премією: $D_k - \frac{N - P_p}{n} + D$ $\frac{0,5 \times (P_p + N)}{\times 100\%}$ n – кількість років, що залишилися до погашення

Внутрішня ціна акції визначається з врахуванням того, що:

- строк інвестування в акції, як правило, необмежений;
- очікуваний грошовий потік від інвестування у вигляді дивідендів в майбутніх періодах прогнозується з певною імовірністю. Відповідно очікуваний дохід за простими акціями може бути спрогнозований лише умовно;
- крім дивідендів очікуваний грошовий потік може включати ринкову вартість акцій на час їх продажу інвестором (якщо період інвестування обмежений).

При цьому слід зазначити, що ціна продажу акції залежить від вартості майбутніх дивідендів після завершення періоду володіння цим цінним папером, а ціна придбання акції інвестором визначається всім потоком дивідендних доходів за необмежений час існування даного цінного паперу на ринку, починаючи з часу її купівлі.

Основними характеристика інвестиційної привабливості облігації є: вартість облігації, курс облігацій, купонний дохід, поточна доходність, ставка розміщення.

З метою забезпечення порівнюваності ринкових цін здійснюється розрахунок **курсу облігацій** – ціни купівлі облігації в розрахунку на 100 грошових одиниць номіналу.

При оцінці ефективності інвестування в облігації необхідно враховувати, що:

– якщо ринковий курс облігації $P_k < 100$ або $r > g$, то облігація продається з дисконтом (нижче номіналу), а якщо $P_k > 100$ або $g > r$, то з премією;

– курс облігації, купленої з премією, при наближенні моменту її викупу, знижується, оскільки більша частина прибутків за облігацією вже сплачена і на час викупу залишається отримати лише її номінальну вартість;

– курс облігації, купленої з дисконтом, при наближенні моменту її викупу, буде зростати, бо інвестор придбав облігацію за ціною нижче номіналу, а в момент погашення отримає дохід в обсязі її номіналу.

Для облігацій, які погашаються у кінці терміну, на який вони випущені, ефективність інвестування вимірюється купонною, поточною та повною доходністю.

Купонна доходність – це норма відсотка, що вказана на облігації й яку емітент зобов'язаний виплатити з кожного купона. Платежі з купонів можуть здійснюватись раз у квартал, за півріччями або раз у рік.

Поточна доходність облігації показує виражену у відсотках величину річного купонного доходу за облігацією у розрахунку на 100 грошових одиниць ціни її придбання. Поточна доходність облігації не враховує зміни її ціни протягом всього періоду інвестування. Це недолік показника усувається шляхом оцінки повної доходності облігації, яка часто називається ставкою розміщення.

Повна доходність враховує всі джерела доходу з облігацій і вимірюється відсотковою ставкою. Нарахування відсотків за цією ставкою на ціну придбання облігації дає дохід, еквівалентний фактичному доходу від облігації за весь період її існування.

Практичне заняття

Мета: набути практичних навичок здійснення аналізу інвестиційної діяльності підприємства та її впливу на зміну його фінансового стану, виявити особливості методології оцінки ефективності інвестиційної діяльності підприємства.

Питання для підготовки та обговорення

1. Зміст, завдання та інформаційна база аналізу інвестиційної діяльності підприємства.

При оцінці ефективності інвестування в облігації необхідно враховувати, що:

– якщо ринковий курс облігації $P_k < 100$ або $r > g$, то облігація продається з дисконтом (нижче номіналу), а якщо $P_k > 100$ або $g > r$, то з премією;

– курс облігації, купленої з премією, при наближенні моменту її викупу, знижується, оскільки більша частина прибутків за облігацією вже сплачена і на час викупу залишається отримати лише її номінальну вартість;

– курс облігації, купленої з дисконтом, при наближенні моменту її викупу, буде зростати, бо інвестор придбав облігацію за ціною нижче номіналу, а в момент погашення отримає дохід в обсязі її номіналу.

Для облігацій, які погашаються у кінці терміну, на який вони випущені, ефективність інвестування вимірюється купонною, поточною та повною доходністю.

Купонна доходність – це норма відсотка, що вказана на облігації й яку емітент зобов'язаний виплатити з кожного купона. Платежі з купонів можуть здійснюватись раз у квартал, за півріччями або раз у рік.

Поточна доходність облігації показує виражену у відсотках величину річного купонного доходу за облігацією у розрахунку на 100 грошових одиниць ціни її придбання. Поточна доходність облігації не враховує зміни її ціни протягом всього періоду інвестування. Це недолік показника усувається шляхом оцінки повної доходності облігації, яка часто називається ставкою розміщення.

Повна доходність враховує всі джерела доходу з облігацій і вимірюється відсотковою ставкою. Нарахування відсотків за цією ставкою на ціну придбання облігації дає дохід, еквівалентний фактичному доходу від облігації за весь період її існування.

Практичне заняття

Мета: набути практичних навичок здійснення аналізу інвестиційної діяльності підприємства та її впливу на зміну його фінансового стану, виявити особливості методології оцінки ефективності інвестиційної діяльності підприємства.

Питання для підготовки та обговорення

1. Зміст, завдання та інформаційна база аналізу інвестиційної діяльності підприємства.

2. Оцінка інвестиційної привабливості та інвестиційної активності об'єкта інвестування.

3. Методичні підходи до аналізу ефективності інвестиційної діяльності, особливості їх застосування.

4. Порядок оцінки інвестиційної привабливості цінних паперів: акцій, облігацій.

Практичні завдання

Задача 1

На підставі чистої теперішньої вартості, індексу рентабельності інвестицій та внутрішньої норми доходу обґрунтуйте доцільність придбання нової технологічної лінії, якщо вартість лінії становить 10 млн. грн.; строк експлуатації – 5 років, амортизація обладнання – 10% річних, чистий дохід за роками – 10 млн. грн., 12 млн. грн., 13 млн. грн., 12,5 млн. грн., 11 млн. грн.; поточні витрати – 4 млн. грн. у перший рік з наступним щорічним зростанням у 5%; ліквідаційна вартість обладнання спрямовується на демонтаж лінії; середньозважена вартість капіталу – 15%. Керівництво підприємства вважає, що строк окупності не повинен перевищувати 4 роки. Вихідні дані для проведення розрахунку критеріїв ефективності інвестицій узагальніть в таблиці 11.5.

Таблиця 11.5

Основні показники діяльності підприємства, млн. грн.

Показник	Рік				
	1	2	3	4	5
Чистий дохід					
Поточні витрати					
Амортизація					
Прибуток до оподаткування					
Податок на прибуток					
Чистий прибуток					
Чисті грошові надходження					

2. Оцінка інвестиційної привабливості та інвестиційної активності об'єкта інвестування.

3. Методичні підходи до аналізу ефективності інвестиційної діяльності, особливості їх застосування.

4. Порядок оцінки інвестиційної привабливості цінних паперів: акцій, облігацій.

Практичні завдання

Задача 1

На підставі чистої теперішньої вартості, індексу рентабельності інвестицій та внутрішньої норми доходу обґрунтуйте доцільність придбання нової технологічної лінії, якщо вартість лінії становить 10 млн. грн.; строк експлуатації – 5 років, амортизація обладнання – 10% річних, чистий дохід за роками – 10 млн. грн., 12 млн. грн., 13 млн. грн., 12,5 млн. грн., 11 млн. грн.; поточні витрати – 4 млн. грн. у перший рік з наступним щорічним зростанням у 5%; ліквідаційна вартість обладнання спрямовується на демонтаж лінії; середньозважена вартість капіталу – 15%. Керівництво підприємства вважає, що строк окупності не повинен перевищувати 4 роки. Вихідні дані для проведення розрахунку критеріїв ефективності інвестицій узагальніть в таблиці 11.5.

Таблиця 11.5

Основні показники діяльності підприємства, млн. грн.

Показник	Рік				
	1	2	3	4	5
Чистий дохід					
Поточні витрати					
Амортизація					
Прибуток до оподаткування					
Податок на прибуток					
Чистий прибуток					
Чисті грошові надходження					

Задача 2

Інвестиційний проект має такі річні грошові потоки:

Час	Грошовий потік
0	-10000
1	-20000
2	150000
3	250000
4	100000
5	120000

Чиста залишкова вартість проекту в 5 періоді дорівнює 50000 гр.одн. Визначити ефективність інвестиційного проекту за умови, що ставка прибутковості 12%.

Задача 3

ПАТ «Лілея» необхідно додатково залучити для реалізації інвестиційної програми 400 тис. грн. За розрахунками експертів у результаті запровадження інвестиційного проекту прибуток до сплати відсотків та податків подвоїться. Фінансові менеджери ПАТ «Лілея» як критерій оцінювання інвестиційної привабливості цінних паперів обрали максимізацію чистого прибутку на акцію. Обґрунтуйте доцільність вкладання коштів у випуск акцій або облігацій та визначте граничне значення прибутку до сплати відсотків та податків, нижче від якого вигідніше випускати акції, а вище – облігації.

Таблиця 11. 6

Оцінка інвестиційної привабливості цінних паперів, тис. грн.

Показники	Існуюча структура капіталу	Структура капіталу при додатковому випуску акцій (на 400 тис. грн.)	Структура капіталу при додатковому випуску облігацій (на 400 тис. грн.)
Позиковий капітал	500		
Власний капітал	600		
Загальна сума капіталу	1100		

Задача 2

Інвестиційний проект має такі річні грошові потоки:

Час	Грошовий потік
0	-10000
1	-20000
2	150000
3	250000
4	100000
5	120000

Чиста залишкова вартість проекту в 5 періоді дорівнює 50000 гр.одн. Визначити ефективність інвестиційного проекту за умови, що ставка прибутковості 12%.

Задача 3

ПАТ «Лілея» необхідно додатково залучити для реалізації інвестиційної програми 400 тис. грн. За розрахунками експертів у результаті запровадження інвестиційного проекту прибуток до сплати відсотків та податків подвоїться. Фінансові менеджери ПАТ «Лілея» як критерій оцінювання інвестиційної привабливості цінних паперів обрали максимізацію чистого прибутку на акцію. Обґрунтуйте доцільність вкладання коштів у випуск акцій або облігацій та визначте граничне значення прибутку до сплати відсотків та податків, нижче від якого вигідніше випускати акції, а вище – облігації.

Таблиця 11. 6

Оцінка інвестиційної привабливості цінних паперів, тис. грн.

Показники	Існуюча структура капіталу	Структура капіталу при додатковому випуску акцій (на 400 тис. грн.)	Структура капіталу при додатковому випуску облігацій (на 400 тис. грн.)
Позиковий капітал	500		
Власний капітал	600		
Загальна сума капіталу	1100		

Показники	Існуюча структура капіталу	Структура капіталу при додатковому випуску акцій (на 400 тис. грн.)	Структура капіталу при додатковому випуску облігацій (на 400 тис. грн.)
Кількість випущених акцій номіналом 20 грн., тис. шт.	30		
Прибуток до сплати відсотків та податків	200		
Фінансові витрати по позикових коштах ($i = 10\%$)			
Прибуток до оподаткування			
Чистий прибуток			
Чистий прибуток на одну акцію, грн./акцію			

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте зміст понять «інвестиційна діяльність» та аналіз інвестиційної діяльності».
2. Охарактеризуйте складові елементи системи аналізу інвестиційної діяльності.
3. Сформулюйте мету та завдання аналізу інвестиційної діяльності підприємства.
4. З якою метою здійснюється оцінка інвестиційної привабливості об'єктів інвестування?
5. Надайте характеристику методам оцінки інвестиційної привабливості підприємства.
6. Що характеризує інвестиційні активність підприємства?
7. На основі яких показників здійснюється оцінка рівня інвестиційної активності підприємства?
8. Охарактеризуйте методи оцінювання ефективності інвестиційних проектів.
9. В чому полягають переваги використання динамічних критеріїв оцінки ефективності інвестиційних проектів?
10. На основі яких показників здійснюється оцінка інвестиційної привабливості цінних паперів: акцій, облігацій?

Показники	Існуюча структура капіталу	Структура капіталу при додатковому випуску акцій (на 400 тис. грн.)	Структура капіталу при додатковому випуску облігацій (на 400 тис. грн.)
Кількість випущених акцій номіналом 20 грн., тис. шт.	30		
Прибуток до сплати відсотків та податків	200		
Фінансові витрати по позикових коштах ($i = 10\%$)			
Прибуток до оподаткування			
Чистий прибуток			
Чистий прибуток на одну акцію, грн./акцію			

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте зміст понять «інвестиційна діяльність» та аналіз інвестиційної діяльності».
2. Охарактеризуйте складові елементи системи аналізу інвестиційної діяльності.
3. Сформулюйте мету та завдання аналізу інвестиційної діяльності підприємства.
4. З якою метою здійснюється оцінка інвестиційної привабливості об'єктів інвестування?
5. Надайте характеристику методам оцінки інвестиційної привабливості підприємства.
6. Що характеризує інвестиційні активність підприємства?
7. На основі яких показників здійснюється оцінка рівня інвестиційної активності підприємства?
8. Охарактеризуйте методи оцінювання ефективності інвестиційних проектів.
9. В чому полягають переваги використання динамічних критеріїв оцінки ефективності інвестиційних проектів?
10. На основі яких показників здійснюється оцінка інвестиційної привабливості цінних паперів: акцій, облігацій?

Тести

1. Мета аналізу інвестиційної діяльності полягає в:

- а) визначенні потреби у фінансових ресурсах для здійснення інвестиційної діяльності;
- б) формуванні оптимальної структури джерел фінансування інвестиційної діяльності;
- в) інформаційно-аналітичному забезпеченні прийняття ефективних управлінських рішень щодо здійснення інвестиційно діяльності;
- г) оцінці рівня інвестиційної привабливості та інвестиційної активності об'єкта інвестування.

2. Інвестиційна привабливість підприємства – це...

- а) організована сукупність внутрішніх і зовнішніх економічних можливостей, які створюють умови для розвитку та реалізації стратегічних і тактичних цілей підприємства в сфері інвестиційної діяльності; сукупність необхідних ресурсів і можливостей для здійснення інвестиційної діяльності й досягнення цілей розвитку підприємства
- б) максимально можлива здатність залучати у виробництво і ефективно використовувати інвестиційні ресурси для здійснення реальних і фінансових інвестицій, які матеріалізуються у новостворюваних факторах суспільного виробництва та суспільній інфраструктурі;
- в) справедлива кількісна та якісна інтегральна характеристика внутрішніх та зовнішніх можливостей об'єкта потенційного інвестування залучати та використовувати інвестиційні ресурси для свого розвитку і забезпечувати максимізацію економічного ефекту суб'єктам інвестування при мінімальному інвестиційному ризику;
- г) масштаби і спрямованість здійснюваних підприємством інвестицій, їх регулярність, темпи зростання.

3. Коефіцієнт співвідношення реальних та фінансових інвестицій свідчить про:

- а) рівень ліквідності фінансових інвестицій підприємства;
- б) характер спрямованості інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання;
- в) ефективність інвестиційної діяльності та її вплив на якість руху грошових коштів суб'єкта господарювання;
- г) ефективність інвестиційної діяльності.

4. Ставка дисконту, за якої чиста теперішня вартість проекту дорівнює нулю, характеризує:

- а) індекс рентабельності інвестицій;
- б) ризик;
- в) внутрішню норму доходу;

Тести

1. Мета аналізу інвестиційної діяльності полягає в:

- а) визначенні потреби у фінансових ресурсах для здійснення інвестиційної діяльності;
- б) формуванні оптимальної структури джерел фінансування інвестиційної діяльності;
- в) інформаційно-аналітичному забезпеченні прийняття ефективних управлінських рішень щодо здійснення інвестиційно діяльності;
- г) оцінці рівня інвестиційної привабливості та інвестиційної активності об'єкта інвестування.

2. Інвестиційна привабливість підприємства – це...

- а) організована сукупність внутрішніх і зовнішніх економічних можливостей, які створюють умови для розвитку та реалізації стратегічних і тактичних цілей підприємства в сфері інвестиційної діяльності; сукупність необхідних ресурсів і можливостей для здійснення інвестиційної діяльності й досягнення цілей розвитку підприємства
- б) максимально можлива здатність залучати у виробництво і ефективно використовувати інвестиційні ресурси для здійснення реальних і фінансових інвестицій, які матеріалізуються у новостворюваних факторах суспільного виробництва та суспільній інфраструктурі;
- в) справедлива кількісна та якісна інтегральна характеристика внутрішніх та зовнішніх можливостей об'єкта потенційного інвестування залучати та використовувати інвестиційні ресурси для свого розвитку і забезпечувати максимізацію економічного ефекту суб'єктам інвестування при мінімальному інвестиційному ризику;
- г) масштаби і спрямованість здійснюваних підприємством інвестицій, їх регулярність, темпи зростання.

3. Коефіцієнт співвідношення реальних та фінансових інвестицій свідчить про:

- а) рівень ліквідності фінансових інвестицій підприємства;
- б) характер спрямованості інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання;
- в) ефективність інвестиційної діяльності та її вплив на якість руху грошових коштів суб'єкта господарювання;
- г) ефективність інвестиційної діяльності.

4. Ставка дисконту, за якої чиста теперішня вартість проекту дорівнює нулю, характеризує:

- а) індекс рентабельності інвестицій;
- б) ризик;
- в) внутрішню норму доходу;

г) дисконтний період окупності.

5. Інвестиційний проект відхиляється, якщо:

- а) індекс рентабельності інвестицій більший від одиниці;
- б) якщо внутрішня норма доходу більша від вартості капіталу, залученого на здійснення проекту;
- в) чиста теперішня вартість проекту позитивна;
- г) чиста теперішня вартість проекту від'ємна.

6. Визначити, з яким показником порівнює інвестор внутрішню норму доходності, приймаючи рішення щодо проекту:

- а) очікуваною інвестором дохідністю капіталу;
- б) банківською депозитною ставкою;
- в) з прийнятою для проекту нормою дисконту;
- г) середньо ринковою дохідністю.

7. Як зміниться індекс прибутковості проекту, якщо суму грошового потоку зменшити вдвічі?

- а) не зміниться;
- б) збільшиться вдвічі;
- в) зменшиться вдвічі;
- г) правильною відповіді немає.

8. При позитивному значенні чистої поточної вартості яка має виконуватися умова?

- а) $IRR < WACC$, а $PI < 1$;
- б) $IRR = WACC$, а $PI = 1$;
- в) $IRR > WACC$, а $PI > 1$;
- г) $IRR < WACC$, а $PI > 1$.

9. Встановіть відповідність між видам доходності облігацій та їх характеристиками:

а) купонна доходність	1) показує виражену у відсотках величину річного купонного доходу за облігацією у розрахунку на 100 грошових одиниць ціни її придбання. Не враховує зміни ціни облігації протягом всього періоду інвестування;
б) поточна доходність	2) враховує всі джерела доходу з облігацій і вимірюється відсотковою ставкою. Нарахування відсотків за цією ставкою на ціну придбання облігації дає дохід, еквівалентний фактичному доходу від облігації за весь період її існування;
в) повна доходність	3) це норма відсотка, що вказана на облігації й яку емітент зобов'язаний виплатити з кожного купона.

г) дисконтний період окупності.

5. Інвестиційний проект відхиляється, якщо:

- а) індекс рентабельності інвестицій більший від одиниці;
- б) якщо внутрішня норма доходу більша від вартості капіталу, залученого на здійснення проекту;
- в) чиста теперішня вартість проекту позитивна;
- г) чиста теперішня вартість проекту від'ємна.

6. Визначити, з яким показником порівнює інвестор внутрішню норму доходності, приймаючи рішення щодо проекту:

- а) очікуваною інвестором дохідністю капіталу;
- б) банківською депозитною ставкою;
- в) з прийнятою для проекту нормою дисконту;
- г) середньо ринковою дохідністю.

7. Як зміниться індекс прибутковості проекту, якщо суму грошового потоку зменшити вдвічі?

- а) не зміниться;
- б) збільшиться вдвічі;
- в) зменшиться вдвічі;
- г) правильною відповіді немає.

8. При позитивному значенні чистої поточної вартості яка має виконуватися умова?

- а) $IRR < WACC$, а $PI < 1$;
- б) $IRR = WACC$, а $PI = 1$;
- в) $IRR > WACC$, а $PI > 1$;
- г) $IRR < WACC$, а $PI > 1$.

9. Встановіть відповідність між видам доходності облігацій та їх характеристиками:

а) купонна доходність	1) показує виражену у відсотках величину річного купонного доходу за облігацією у розрахунку на 100 грошових одиниць ціни її придбання. Не враховує зміни ціни облігації протягом всього періоду інвестування;
б) поточна доходність	2) враховує всі джерела доходу з облігацій і вимірюється відсотковою ставкою. Нарахування відсотків за цією ставкою на ціну придбання облігації дає дохід, еквівалентний фактичному доходу від облігації за весь період її існування;
в) повна доходність	3) це норма відсотка, що вказана на облігації й яку емітент зобов'язаний виплатити з кожного купона.

10. Ефективність інвестицій в акції розраховується за формулою:

а) $\frac{P_s + D}{P_p}$;

б) $\frac{P_s - P_p}{D}$;

в) $\frac{P_s - P_p + D}{P_p}$;

г) $\frac{P_p + D}{P_p}$.

де P_s – ціна продажу акцій, грош.од.;

P_p – ціна придбання акцій, грош.од.;

D – дивіденди, отримані під час володіння акцією, грош. од.

10. Ефективність інвестицій в акції розраховується за формулою:

а) $\frac{P_s + D}{P_p}$;

б) $\frac{P_s - P_p}{D}$;

в) $\frac{P_s - P_p + D}{P_p}$;

г) $\frac{P_p + D}{P_p}$.

де P_s – ціна продажу акцій, грош.од.;

P_p – ціна придбання акцій, грош.од.;

D – дивіденди, отримані під час володіння акцією, грош. од.

Тема 12

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Сутність, завдання та етапи проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства.*
2. *Методи узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства.*
3. *Ранжування фінансових показників та коефіцієнтів.*
4. *Комплексний аналіз на основі порівняльної характеристики розрахункових показників із їх еталонними величинами.*
5. *Розрахунок абсолютної величини інтегрального показника фінансового стану підприємства*

1. Сутність, завдання та етапи проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства

Комплексна оцінка фінансового стану підприємства передбачає визначення фінансового потенціалу суб'єкта господарювання, вона дає змогу забезпечити ідентифікацію його місця в економічному середовищі. Структурна модель комплексного аналізу фінансового стану підприємства наведена на рисунку 11.1.

Оцінка майнового та фінансово-економічного стану підприємства створює необхідну інформаційну базу для прийняття різноманітних управлінських та фінансових рішень щодо проблемних питань купівлі-продажу бізнесу, напрямків виробничого розвитку, залучення чи здійснення інвестицій тощо.

Комплексний фінансовий аналіз використовується власниками для обґрунтування рішень стратегічного характеру, менеджерами підприємств – для інформаційного забезпечення потреб оперативного фінансового планування.

Такий аналіз є складовою інструментарію антикризового управління та методологічною базою провадження справи про банкрутство.

Результативні показники комплексного аналізу потенційним інвесторам підприємства необхідні для розроблення інвестиційних проєктів та прийняття рішень щодо фінансування, кредиторам – для обґрунтування рішень про надання кредиту, його обсягів та умов.

Вважається, що цей вид аналізу, який уможливує проведення як ретроспективної, так і перспективної оцінки фінансового стану підприємства, оптимально відповідає вимогам виконання таких завдань:

- залучення фінансових ресурсів;

Тема 12

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Сутність, завдання та етапи проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства.*
2. *Методи узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства.*
3. *Ранжування фінансових показників та коефіцієнтів.*
4. *Комплексний аналіз на основі порівняльної характеристики розрахункових показників із їх еталонними величинами.*
5. *Розрахунок абсолютної величини інтегрального показника фінансового стану підприємства*

1. Сутність, завдання та етапи проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства

Комплексна оцінка фінансового стану підприємства передбачає визначення фінансового потенціалу суб'єкта господарювання, вона дає змогу забезпечити ідентифікацію його місця в економічному середовищі. Структурна модель комплексного аналізу фінансового стану підприємства наведена на рисунку 11.1.

Оцінка майнового та фінансово-економічного стану підприємства створює необхідну інформаційну базу для прийняття різноманітних управлінських та фінансових рішень щодо проблемних питань купівлі-продажу бізнесу, напрямків виробничого розвитку, залучення чи здійснення інвестицій тощо.

Комплексний фінансовий аналіз використовується власниками для обґрунтування рішень стратегічного характеру, менеджерами підприємств – для інформаційного забезпечення потреб оперативного фінансового планування.

Такий аналіз є складовою інструментарію антикризового управління та методологічною базою провадження справи про банкрутство.

Результативні показники комплексного аналізу потенційним інвесторам підприємства необхідні для розроблення інвестиційних проєктів та прийняття рішень щодо фінансування, кредиторам – для обґрунтування рішень про надання кредиту, його обсягів та умов.

Вважається, що цей вид аналізу, який уможливує проведення як ретроспективної, так і перспективної оцінки фінансового стану підприємства, оптимально відповідає вимогам виконання таких завдань:

- залучення фінансових ресурсів;

- пошук високорентабельних проектів;
- оцінка надійності партнерів;
- оцінка доцільності інвестування;
- оптимізація фінансової діяльності підприємства;
- комплексне фінансове оздоровлення суб'єкта господарювання.

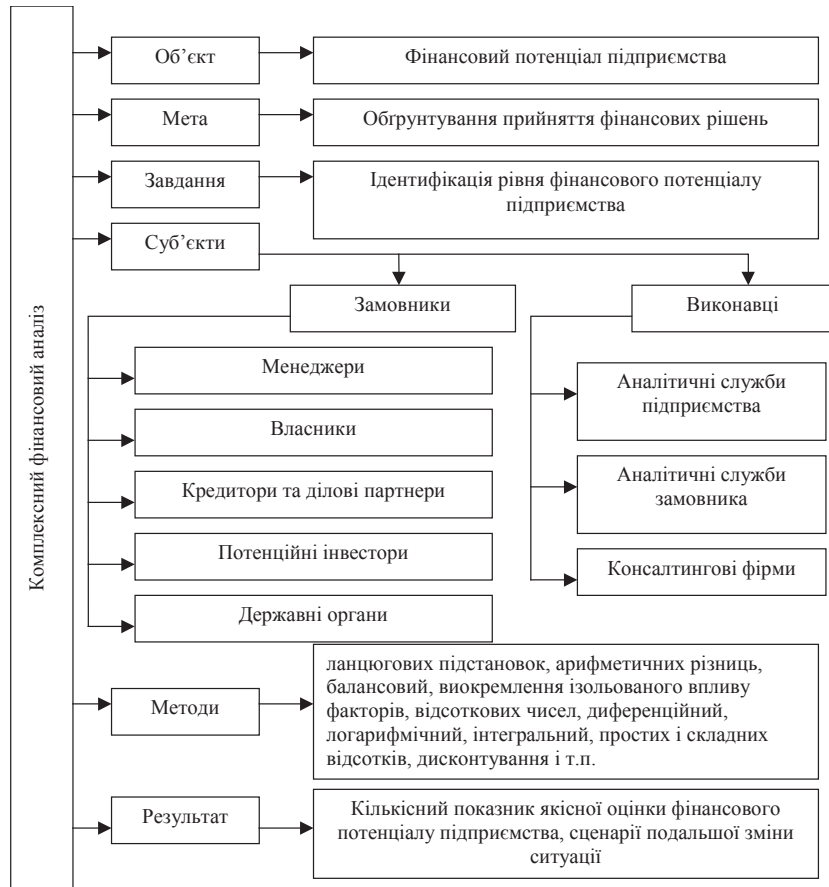

Рис. 12.1. Структурна модель комплексного аналізу фінансового стану підприємства

В організації процесу комплексного фінансового аналізу можна виділити кілька взаємопов'язаних етапів (рис. 12.2).

- пошук високорентабельних проектів;
- оцінка надійності партнерів;
- оцінка доцільності інвестування;
- оптимізація фінансової діяльності підприємства;
- комплексне фінансове оздоровлення суб'єкта господарювання.

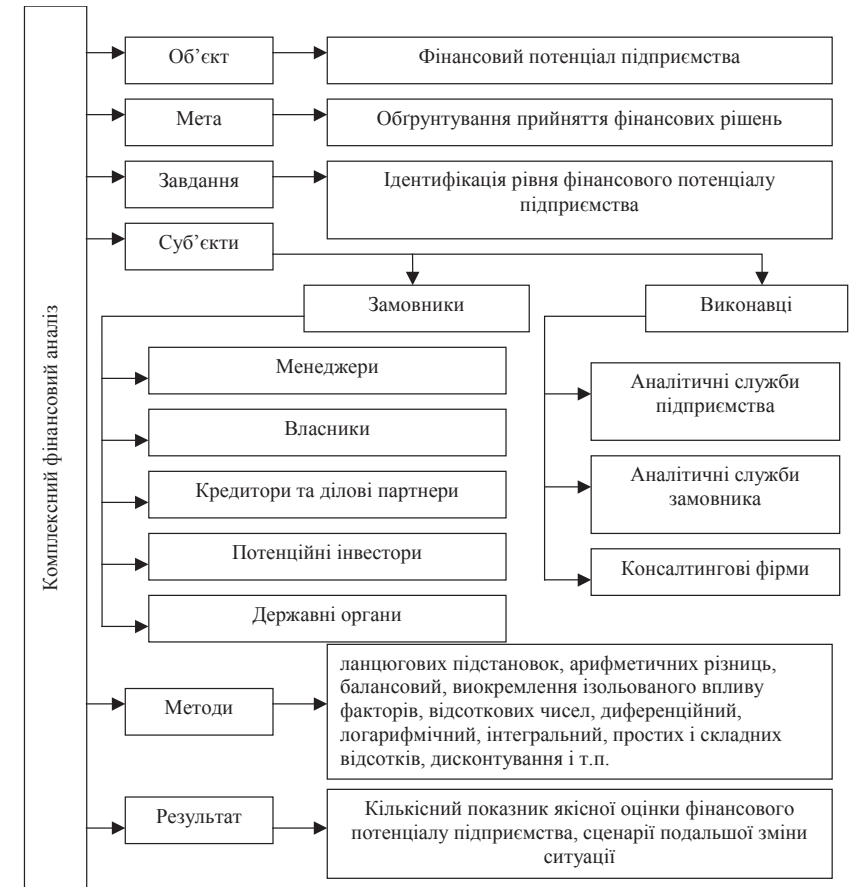

Рис. 12.1. Структурна модель комплексного аналізу фінансового стану підприємства

В організації процесу комплексного фінансового аналізу можна виділити кілька взаємопов'язаних етапів (рис. 12.2).

Рис. 12.2. Етапи комплексного фінансового аналізу

Інструментарій, що може бути використаний виконавцем комплексного аналізу для обробки вхідної фінансової інформації, широко представлений у літературі з питань фінансового аналізу цілим рядом формалізованих методик, які, відповідно до специфіки їх загальних характеристик, можна об'єднати у три великі групи:

- ранжування фінансових показників та коефіцієнтів;
- розрахунок інтегрального показника фінансового стану підприємства;
- порівняння розрахункових показників з еталонними величинами.

2. Методи узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства

Сучасна практика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства нараховує значну кількість методичних рекомендацій щодо комплексної оцінки фінансового стану підприємства – від класичних моделей Альтмана, Лісу, Спрінгейта, Тафлера, Чессера, Конана і Гольдера до адаптованих до вітчизняних умов господарювання, розроблених Р.С. Сайфуліним і Г.Г. Кадиковим, О. О. Терещенком та ін. Харак-

Рис. 12.2. Етапи комплексного фінансового аналізу

Інструментарій, що може бути використаний виконавцем комплексного аналізу для обробки вхідної фінансової інформації, широко представлений у літературі з питань фінансового аналізу цілим рядом формалізованих методик, які, відповідно до специфіки їх загальних характеристик, можна об'єднати у три великі групи:

- ранжування фінансових показників та коефіцієнтів;
- розрахунок інтегрального показника фінансового стану підприємства;
- порівняння розрахункових показників з еталонними величинами.

2. Методи узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства

Сучасна практика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства нараховує значну кількість методичних рекомендацій щодо комплексної оцінки фінансового стану підприємства – від класичних моделей Альтмана, Лісу, Спрінгейта, Тафлера, Чессера, Конана і Гольдера до адаптованих до вітчизняних умов господарювання, розроблених Р.С. Сайфуліним і Г.Г. Кадиковим, О. О. Терещенком та ін. Харак-

теристика існуючих науково-методичних підходів до здійснення комплексної оцінки фінансового стану підприємства представлена в таблиці 12.1.

Таблиця 12.1

Методики комплексної оцінки фінансового стану підприємства

Назва методики	Розрахункова формула	Фактори, що включені в модель
Модель Альмана	$Z_5 = 1,2K_1 + 1,4K_2 + 3,3K_3 + 0,6K_4 + 1,0K_5$	K_1 – частка чистого оборотного капіталу в активах; K_2 – відношення накопиченого (чистого) прибутку до активів; K_3 – рентабельність активів; K_4 – відношення ринкової вартості емітованих акцій до власних та довгострокових залучених коштів; K_5 – відношення чистого доходу від реалізації продукції до активів підприємства
Модель Таффлера	$Z = 0,53 K_1 + 0,13 K_2 + 0,18 K_3 + 0,16 K_4$	K_1 – відношення валового прибутку до короткострокових зобов'язань; K_2 – відношення оборотних активів до середньорічної величини зобов'язань; K_3 – відношення короткострокових зобов'язань до суми активів; K_4 – відношення чистого доходу від реалізації продукції до суми активів
Модель Ліса	$Z = 0,063X_1 + 0,057X_2 + 0,092X_3 + 0,001X_4$	X_1 – частка оборотних активів у вартості активів; X_2 – нерозподілений прибуток до суми активів; X_3 – рентабельність активів; X_4 – відношення власного капіталу до зобов'язань
Модель Спрінгейта	$Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4$	X_1 – відношення власних оборотних коштів до суми активів; X_2 – відношення прибутку до оподаткування та сплати відсотків до суми активів; X_3 – відношення прибутку до оподаткування до поточних зобов'язань; X_4 – відношення чистого доходу від реалізації продукції до суми активів

теристика існуючих науково-методичних підходів до здійснення комплексної оцінки фінансового стану підприємства представлена в таблиці 12.1.

Таблиця 12.1

Методики комплексної оцінки фінансового стану підприємства

Назва методики	Розрахункова формула	Фактори, що включені в модель
Модель Альмана	$Z_5 = 1,2K_1 + 1,4K_2 + 3,3K_3 + 0,6K_4 + 1,0K_5$	K_1 – частка чистого оборотного капіталу в активах; K_2 – відношення накопиченого (чистого) прибутку до активів; K_3 – рентабельність активів; K_4 – відношення ринкової вартості емітованих акцій до власних та довгострокових залучених коштів; K_5 – відношення чистого доходу від реалізації продукції до активів підприємства
Модель Таффлера	$Z = 0,53 K_1 + 0,13 K_2 + 0,18 K_3 + 0,16 K_4$	K_1 – відношення валового прибутку до короткострокових зобов'язань; K_2 – відношення оборотних активів до середньорічної величини зобов'язань; K_3 – відношення короткострокових зобов'язань до суми активів; K_4 – відношення чистого доходу від реалізації продукції до суми активів
Модель Ліса	$Z = 0,063X_1 + 0,057X_2 + 0,092X_3 + 0,001X_4$	X_1 – частка оборотних активів у вартості активів; X_2 – нерозподілений прибуток до суми активів; X_3 – рентабельність активів; X_4 – відношення власного капіталу до зобов'язань
Модель Спрінгейта	$Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4$	X_1 – відношення власних оборотних коштів до суми активів; X_2 – відношення прибутку до оподаткування та сплати відсотків до суми активів; X_3 – відношення прибутку до оподаткування до поточних зобов'язань; X_4 – відношення чистого доходу від реалізації продукції до суми активів

Назва методики	Розрахункова формула	Фактори, що включені в модель
Модель Чессера	$Z = -2,0434 - 5,24K_1 + 0,053K_2 - 6,650K_3 + 4,4009K_4 - 0,0791K_5 - 0,102K_6$	<p>K_1 – відношення грошових коштів та ліквідних цінних паперів до суми активів;</p> <p>K_2 – відношення чистого доходу від реалізації продукції до грошових коштів та ліквідних цінних паперів;</p> <p>K_3 – відношення прибутку до оподаткування та сплати відсотків до суми активів;</p> <p>K_4 – відношення сукупної заборгованості до суми активів;</p> <p>K_5 – відношення основного капіталу до чистих активів;</p> <p>K_6 – відношення оборотного капіталу до чистого доходу від реалізації продукції</p>
Модель Конана і Гольдера	$Z = 0,16X_1 - 0,22X_2 + 0,87X_3 + 0,1X_4 - 0,24X_5$	<p>X_1 – частка дебіторської заборгованості та грошових надходжень в активах;</p> <p>X_2 – частка необоротних активів у загальній сумі активів;</p> <p>X_3 – частка фінансових витрат у чистому доході від реалізації продукції;</p> <p>X_4 – частка витрат на персонал у доданій вартості;</p> <p>X_5 – відношення валового прибутку до величини зобов'язань</p>
Модель Р. С. Сайфуліна та Р. Р. Кадикова	$R = 2K_0 + 0,1K_1 + 0,08K_2 + 0,45K_3 + K_4$	<p>K_0 – коефіцієнт забезпеченості власними коштами;</p> <p>K_1 – коефіцієнт поточної ліквідності;</p> <p>K_2 – коефіцієнт оборотності активів;</p> <p>K_3 – комерційна маржа;</p> <p>K_4 – рентабельність власного капіталу</p>
Модель О.О.Терещенка	$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6$	<p>X_1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань;</p> <p>X_2 – відношення валюти балансу до зобов'язань;</p> <p>X_3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів;</p> <p>X_4 – відношення чистого прибутку до чистого доходу від реалізації продукції;</p> <p>X_5 – відношення виробничих запасів до чистого доходу від реалізації продукції;</p> <p>X_6 – відношення чистого доходу від реалізації продукції до основного капіталу</p>

Назва методики	Розрахункова формула	Фактори, що включені в модель
Модель Чессера	$Z = -2,0434 - 5,24K_1 + 0,053K_2 - 6,650K_3 + 4,4009K_4 - 0,0791K_5 - 0,102K_6$	<p>K_1 – відношення грошових коштів та ліквідних цінних паперів до суми активів;</p> <p>K_2 – відношення чистого доходу від реалізації продукції до грошових коштів та ліквідних цінних паперів;</p> <p>K_3 – відношення прибутку до оподаткування та сплати відсотків до суми активів;</p> <p>K_4 – відношення сукупної заборгованості до суми активів;</p> <p>K_5 – відношення основного капіталу до чистих активів;</p> <p>K_6 – відношення оборотного капіталу до чистого доходу від реалізації продукції</p>
Модель Конана і Гольдера	$Z = 0,16X_1 - 0,22X_2 + 0,87X_3 + 0,1X_4 - 0,24X_5$	<p>X_1 – частка дебіторської заборгованості та грошових надходжень в активах;</p> <p>X_2 – частка необоротних активів у загальній сумі активів;</p> <p>X_3 – частка фінансових витрат у чистому доході від реалізації продукції;</p> <p>X_4 – частка витрат на персонал у доданій вартості;</p> <p>X_5 – відношення валового прибутку до величини зобов'язань</p>
Модель Р. С. Сайфуліна та Р. Р. Кадикова	$R = 2K_0 + 0,1K_1 + 0,08K_2 + 0,45K_3 + K_4$	<p>K_0 – коефіцієнт забезпеченості власними коштами;</p> <p>K_1 – коефіцієнт поточної ліквідності;</p> <p>K_2 – коефіцієнт оборотності активів;</p> <p>K_3 – комерційна маржа;</p> <p>K_4 – рентабельність власного капіталу</p>
Модель О.О.Терещенка	$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6$	<p>X_1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань;</p> <p>X_2 – відношення валюти балансу до зобов'язань;</p> <p>X_3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів;</p> <p>X_4 – відношення чистого прибутку до чистого доходу від реалізації продукції;</p> <p>X_5 – відношення виробничих запасів до чистого доходу від реалізації продукції;</p> <p>X_6 – відношення чистого доходу від реалізації продукції до основного капіталу</p>

Методологічна база комплексного аналізу повинна базуватись на таких методиках, які давали б змогу в обмежені строки оцінити фінансовий стан суб'єкта господарювання. Слід відзначити, що за тривалістю процедура проведення комплексного аналізу серед інших видів фінансового аналізу підприємства посідає друге місце, поступаючись лише експрес-аналізу.

Якщо експрес-аналіз протягом одного-двох днів, то комплексний фінансовий аналіз протягом двох-трьох тижнів має на меті не тільки ідентифікувати проблеми, а й зробити обґрунтовані висновки щодо формування тенденції зміни фінансового стану суб'єкта господарювання в цілому.

Залежно від поставленого завдання щодо організації комплексного фінансового аналізу конкретного об'єкта (підприємства) необхідно наперед визначитись з оптимальною базою для порівняння значень аналітичних індикаторів – фінансових показників. Так, базою для забезпечення порівняльного аналізу можуть слугувати такі показники: середньогалузеві значення показників; показники фінансово-господарської діяльності підприємств, що є лідерами у галузі, до якої належить об'єкт дослідження; певні нормативні значення фінансових показників відповідно до законодавчих та/або внутрішніх нормативних документів, рекомендацій науковців; цільові значення фінансових показників, визначені потенційними інвесторами або замовниками дослідження; оптимальні та/або критичні значення фінансових показників, розраховані аналітиками для підприємства, яке аналізується, враховуючи специфіку та особливості його фінансово-господарської діяльності; усереднені за часом значення фінансових показників, обчислені за даними фінансово-господарської діяльності підприємства у найбільш сприятливі періоди його функціонування.

Для здійснення комплексного аналізу необхідно забезпечити формування оптимальної групи показників, які б у своїй сукупності відповідали вимогам комплексної характеристики поточного стану підприємства та перспектив його подальшого розвитку. При цьому слід пам'ятати, що використання надлишкової кількості фінансових коефіцієнтів може спричинити втрату часу на математичне та аналітичне забезпечення дослідження функціонально взаємозалежних між собою показників. Це, у свою чергу, значно знизить оперативність комплексного аналізу, яка є критичною характеристикою його ефективності.

Наповненість цільової сукупності тими чи іншими фінансовими показниками залежатиме від завдань, які поставлені перед аналізом його замовниками у кожному конкретному випадку. Серед таких вимог, що висувуються до потенційних показників, можна виділити невелику сукупність критичних значень.

Методологічна база комплексного аналізу повинна базуватись на таких методиках, які давали б змогу в обмежені строки оцінити фінансовий стан суб'єкта господарювання. Слід відзначити, що за тривалістю процедура проведення комплексного аналізу серед інших видів фінансового аналізу підприємства посідає друге місце, поступаючись лише експрес-аналізу.

Якщо експрес-аналіз протягом одного-двох днів, то комплексний фінансовий аналіз протягом двох-трьох тижнів має на меті не тільки ідентифікувати проблеми, а й зробити обґрунтовані висновки щодо формування тенденції зміни фінансового стану суб'єкта господарювання в цілому.

Залежно від поставленого завдання щодо організації комплексного фінансового аналізу конкретного об'єкта (підприємства) необхідно наперед визначитись з оптимальною базою для порівняння значень аналітичних індикаторів – фінансових показників. Так, базою для забезпечення порівняльного аналізу можуть слугувати такі показники: середньогалузеві значення показників; показники фінансово-господарської діяльності підприємств, що є лідерами у галузі, до якої належить об'єкт дослідження; певні нормативні значення фінансових показників відповідно до законодавчих та/або внутрішніх нормативних документів, рекомендацій науковців; цільові значення фінансових показників, визначені потенційними інвесторами або замовниками дослідження; оптимальні та/або критичні значення фінансових показників, розраховані аналітиками для підприємства, яке аналізується, враховуючи специфіку та особливості його фінансово-господарської діяльності; усереднені за часом значення фінансових показників, обчислені за даними фінансово-господарської діяльності підприємства у найбільш сприятливі періоди його функціонування.

Для здійснення комплексного аналізу необхідно забезпечити формування оптимальної групи показників, які б у своїй сукупності відповідали вимогам комплексної характеристики поточного стану підприємства та перспектив його подальшого розвитку. При цьому слід пам'ятати, що використання надлишкової кількості фінансових коефіцієнтів може спричинити втрату часу на математичне та аналітичне забезпечення дослідження функціонально взаємозалежних між собою показників. Це, у свою чергу, значно знизить оперативність комплексного аналізу, яка є критичною характеристикою його ефективності.

Наповненість цільової сукупності тими чи іншими фінансовими показниками залежатиме від завдань, які поставлені перед аналізом його замовниками у кожному конкретному випадку. Серед таких вимог, що висувуються до потенційних показників, можна виділити невелику сукупність критичних значень.

При проведенні фінансового аналізу за коефіцієнтами мають враховуватися галузеві особливості підприємств (табл. 12.2).

Таблиця 12.2

Оцінка ефективності діяльності підприємства з урахуванням галузевої специфіки

Коефіцієнт оборотності активів	Коефіцієнт рентабельності діяльності	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Оцінка з урахуванням галузевої специфіки
Високе значення	Високе значення	Високе значення	Задовільно для всіх підприємств
Низьке значення	Високе значення	Середнє значення	Задовільно для підприємств видобувної промисловості
Низьке значення	Середнє значення	Середнє значення	Задовільно для підприємств сільського господарства
Середнє значення	Високе значення	Низьке значення	Задовільно для будівельних підприємств
Високе значення	Низьке значення	Середнє значення	Задовільно для підприємств переробної, харчової промисловості, торгівлі
Низьке значення	Низьке значення	Низьке значення	Незадовільно для всіх підприємств

Ефективність комплексного аналізу значною мірою залежить від можливості побудови адекватної системи однозначності інтерпретації результатів з метою попередження та уникнення двозначності висновків.

3. Ранжування фінансових показників та коефіцієнтів

Найпростішим варіантом реалізації порівняльного аналізу підприємств є методики побудовані на використанні методу суми місць. Таке комплексне порівняння може здійснюватися за показниками одного підприємства за різні періоди часу або показниками різних підприємств.

Метод суми місць передбачає попереднє ранжування всіх порівнюваних об'єктів за кожним з оціночних показників, тобто визначення місць об'єктів дослідження за фактичними значеннями показників.

При проведенні фінансового аналізу за коефіцієнтами мають враховуватися галузеві особливості підприємств (табл. 12.2).

Таблиця 12.2

Оцінка ефективності діяльності підприємства з урахуванням галузевої специфіки

Коефіцієнт оборотності активів	Коефіцієнт рентабельності діяльності	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Оцінка з урахуванням галузевої специфіки
Високе значення	Високе значення	Високе значення	Задовільно для всіх підприємств
Низьке значення	Високе значення	Середнє значення	Задовільно для підприємств видобувної промисловості
Низьке значення	Середнє значення	Середнє значення	Задовільно для підприємств сільського господарства
Середнє значення	Високе значення	Низьке значення	Задовільно для будівельних підприємств
Високе значення	Низьке значення	Середнє значення	Задовільно для підприємств переробної, харчової промисловості, торгівлі
Низьке значення	Низьке значення	Низьке значення	Незадовільно для всіх підприємств

Ефективність комплексного аналізу значною мірою залежить від можливості побудови адекватної системи однозначності інтерпретації результатів з метою попередження та уникнення двозначності висновків.

3. Ранжування фінансових показників та коефіцієнтів

Найпростішим варіантом реалізації порівняльного аналізу підприємств є методики побудовані на використанні методу суми місць. Таке комплексне порівняння може здійснюватися за показниками одного підприємства за різні періоди часу або показниками різних підприємств.

Метод суми місць передбачає попереднє ранжування всіх порівнюваних об'єктів за кожним з оціночних показників, тобто визначення місць об'єктів дослідження за фактичними значеннями показників.

Для показників-стимуляторів вищому значенню показника серед пропонуванних об'єктів оцінювання призначається 1 місце, далі – за зростанням порядку місця при зниженні значення показника.

Для показників-дестимуляторів місця розподіляються за зростанням порядку місця при зростанні значення показника.

Комплексна оцінка розраховується за визначеними значеннями місць показників для кожного об'єкта дослідження за формулою:

$$R_i = \sum_{j=1}^n a_{ij} \quad (12.1)$$

або з врахуванням значущості показників:

$$R_i = \sum_{j=1}^n w_j \times a_{ij} \quad (12.2)$$

де R_i – інтегральний показник комплексного оцінювання i -ого об'єкту дослідження;

a_{ij} – місце j -ого показника i -ого об'єкту дослідження;

w_j – коефіцієнт значущості j -ого показника.

Критерій оцінки з врахуванням порядку ранжуванням оціночних показників – мінімальне значення інтегрального показника.

У сучасній практиці комплексного аналізу поширеною методикою комплексної оцінки є розроблення системи ранжування, відповідно до якої кожному значенню цільового показника відповідає однозначно визначений ранг, а сума рангів, отриманих даним підприємством за результатами аналізу, слугує підставою для однозначної характеристики його фінансово-економічного становища, розвитку тенденцій його зміни та перспектив подальшого функціонування.

Ранжування здійснюється за обмеженою сукупністю показників, згрупованих за напрямками оцінки фінансового стану (наприклад, показники майнового стану, ліквідності і платоспроможності, фінансової стійкості тощо).

Для здійснення інтегральної оцінки визначаються:

1) інтервали розрахункових значень кожного цільового показника. Тобто встановлюються межі діапазонів можливих значень для кожного з показників, що відповідають певним обраним якісним рівням оцінки фінансової ситуації на підприємстві. Наприклад, незадовільний (кризовий), нормальний, достатній, високий рівень.

Межі інтервалів залежать від специфіки підприємства; вони можуть вільно варіювати відповідно до цілей та завдань комплексного аналізу, які ставляться його замовниками.

Для показників-стимуляторів вищому значенню показника серед пропонуванних об'єктів оцінювання призначається 1 місце, далі – за зростанням порядку місця при зниженні значення показника.

Для показників-дестимуляторів місця розподіляються за зростанням порядку місця при зростанні значення показника.

Комплексна оцінка розраховується за визначеними значеннями місць показників для кожного об'єкта дослідження за формулою:

$$R_i = \sum_{j=1}^n a_{ij} \quad (12.1)$$

або з врахуванням значущості показників:

$$R_i = \sum_{j=1}^n w_j \times a_{ij} \quad (12.2)$$

де R_i – інтегральний показник комплексного оцінювання i -ого об'єкту дослідження;

a_{ij} – місце j -ого показника i -ого об'єкту дослідження;

w_j – коефіцієнт значущості j -ого показника.

Критерій оцінки з врахуванням порядку ранжуванням оціночних показників – мінімальне значення інтегрального показника.

У сучасній практиці комплексного аналізу поширеною методикою комплексної оцінки є розроблення системи ранжування, відповідно до якої кожному значенню цільового показника відповідає однозначно визначений ранг, а сума рангів, отриманих даним підприємством за результатами аналізу, слугує підставою для однозначної характеристики його фінансово-економічного становища, розвитку тенденцій його зміни та перспектив подальшого функціонування.

Ранжування здійснюється за обмеженою сукупністю показників, згрупованих за напрямками оцінки фінансового стану (наприклад, показники майнового стану, ліквідності і платоспроможності, фінансової стійкості тощо).

Для здійснення інтегральної оцінки визначаються:

1) інтервали розрахункових значень кожного цільового показника. Тобто встановлюються межі діапазонів можливих значень для кожного з показників, що відповідають певним обраним якісним рівням оцінки фінансової ситуації на підприємстві. Наприклад, незадовільний (кризовий), нормальний, достатній, високий рівень.

Межі інтервалів залежать від специфіки підприємства; вони можуть вільно варіювати відповідно до цілей та завдань комплексного аналізу, які ставляться його замовниками.

2) ранг кожного інтервалу, тобто кількість балів, яку отримує той чи інший показник за відповідність його розрахункового значення встановленим рівням якісної оцінки фінансової ситуації згідно з визначеними межами інтервалів можливих значень. При цьому більш високому якісному рівню фінансової ситуації має відповідати більше значення рангу, а нижчому якісному рівню – менше. Можливе використання нульових, позитивних і негативних значень рангів.

Порядок рангу того чи іншого інтервалу має враховувати поточну ринкову позицію підприємства – об'єкта дослідження та його цілей у довгостроковому періоді.

3) інтервали сукупного рангу підприємства відповідно до визначених якісних рівнів фінансової ситуації. Максимальне і мінімальне значення сукупного рангу – добуток кількості цільових показників та максимального і мінімального рангу відповідно.

При цьому основою для обґрунтування встановлення тих чи інших меж інтервалів може слугувати досвід попередніх комплексних досліджень підприємства, нормативно-правові вимоги, індикативні показники, розроблені вітчизняними і зарубіжними практиками та науковцями тощо.

Абсолютне значення приведенного рангу підприємства – об'єкта дослідження розраховується за такою формулою:

$$Z = \sum_{j=1}^m \left(\alpha_j \sum_{i=1}^n \beta_{ij} K_{ij} \right), \quad (12.3)$$

де α_j – коефіцієнт ваги j -ого напрямку дослідження (j -ої групи показників);

β_{ij} – коефіцієнт ваги i -ого цільового показника j -ого напрямку дослідження;

K_{ij} – визначений за фактичним значенням ранг i -ого цільового показника j -ого напрямку дослідження;

n – загальна кількість показників в j -тій групі (напрямі дослідження);

m – загальна кількість задіяних напрямів дослідження (груп показників).

Вагові коефіцієнти встановлюються шляхом розподілу 100 % можливого впливу між групами показників (або показниками і групами) з врахуванням реальної їх значущості, побажань замовників та попереднього досвіду оцінки. При рівнозначності напрямів дослідження і цільових

2) ранг кожного інтервалу, тобто кількість балів, яку отримує той чи інший показник за відповідність його розрахункового значення встановленим рівням якісної оцінки фінансової ситуації згідно з визначеними межами інтервалів можливих значень. При цьому більш високому якісному рівню фінансової ситуації має відповідати більше значення рангу, а нижчому якісному рівню – менше. Можливе використання нульових, позитивних і негативних значень рангів.

Порядок рангу того чи іншого інтервалу має враховувати поточну ринкову позицію підприємства – об'єкта дослідження та його цілей у довгостроковому періоді.

3) інтервали сукупного рангу підприємства відповідно до визначених якісних рівнів фінансової ситуації. Максимальне і мінімальне значення сукупного рангу – добуток кількості цільових показників та максимального і мінімального рангу відповідно.

При цьому основою для обґрунтування встановлення тих чи інших меж інтервалів може слугувати досвід попередніх комплексних досліджень підприємства, нормативно-правові вимоги, індикативні показники, розроблені вітчизняними і зарубіжними практиками та науковцями тощо.

Абсолютне значення приведенного рангу підприємства – об'єкта дослідження розраховується за такою формулою:

$$Z = \sum_{j=1}^m \left(\alpha_j \sum_{i=1}^n \beta_{ij} K_{ij} \right), \quad (12.3)$$

де α_j – коефіцієнт ваги j -ого напрямку дослідження (j -ої групи показників);

β_{ij} – коефіцієнт ваги i -ого цільового показника j -ого напрямку дослідження;

K_{ij} – визначений за фактичним значенням ранг i -ого цільового показника j -ого напрямку дослідження;

n – загальна кількість показників в j -тій групі (напрямі дослідження);

m – загальна кількість задіяних напрямів дослідження (груп показників).

Вагові коефіцієнти встановлюються шляхом розподілу 100 % можливого впливу між групами показників (або показниками і групами) з врахуванням реальної їх значущості, побажань замовників та попереднього досвіду оцінки. При рівнозначності напрямів дослідження і цільових

показників в групі загальний можливий вплив розподіляється рівномірно, тобто:

$$\alpha_j = \frac{1}{m} \text{ та } \beta_{ij} = \frac{1}{n} \quad (12.4)$$

Подання кінцевої інформації передбачає визначення:

- порядку рангу кожного фінансового показника чи коефіцієнта;
- розрахунок сукупного рангу підприємства, а також приведенного рангу підприємства – об'єкта дослідження (за відповідністю інтервалу сукупного рангу певному діапазону зміни рангів цільових показників в межах визначеного рівня якості фінансової ситуації).

Відповідно до запитів замовників дослідження в кожному конкретному випадку методика ранжування може бути відмінною за складом напрямків дослідження, системою цільових показників, вагою фінансових показників та коефіцієнтів у структурі загального рангу підприємства тощо.

За допомогою ранжування вирішуються такі специфічні завдання комплексного аналізу:

- деталізоване відстеження ситуації щодо окремих фінансових індикаторів, які використовуються під час дослідження;
- формування потенційних напрямків впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства з метою реалізації його економічного потенціалу;
- ідентифікація слабких місць підприємства, які проявляються у формі незадовільного рівня значень цільових показників.

4. Комплексний аналіз на основі порівняльної характеристики розрахункових показників із їх еталонними величинами

Метою комплексного аналізу на основі порівняльної характеристики розрахункових показників із їх еталонними величинами буде не тільки визначення економічного потенціалу підприємства, а й його порівняння з певним ринковим еталоном – сукупністю інших підприємств, середньогалузевими показниками тощо.

Вихідною інформацією для використання методів багатомірної комплексної оцінки слугує матриця (або таблиця), елементами якої є значення оціночних показників (табл. 12.3).

показників в групі загальний можливий вплив розподіляється рівномірно, тобто:

$$\alpha_j = \frac{1}{m} \text{ та } \beta_{ij} = \frac{1}{n} \quad (12.4)$$

Подання кінцевої інформації передбачає визначення:

- порядку рангу кожного фінансового показника чи коефіцієнта;
- розрахунок сукупного рангу підприємства, а також приведенного рангу підприємства – об'єкта дослідження (за відповідністю інтервалу сукупного рангу певному діапазону зміни рангів цільових показників в межах визначеного рівня якості фінансової ситуації).

Відповідно до запитів замовників дослідження в кожному конкретному випадку методика ранжування може бути відмінною за складом напрямків дослідження, системою цільових показників, вагою фінансових показників та коефіцієнтів у структурі загального рангу підприємства тощо.

За допомогою ранжування вирішуються такі специфічні завдання комплексного аналізу:

- деталізоване відстеження ситуації щодо окремих фінансових індикаторів, які використовуються під час дослідження;
- формування потенційних напрямків впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства з метою реалізації його економічного потенціалу;
- ідентифікація слабких місць підприємства, які проявляються у формі незадовільного рівня значень цільових показників.

4. Комплексний аналіз на основі порівняльної характеристики розрахункових показників із їх еталонними величинами

Метою комплексного аналізу на основі порівняльної характеристики розрахункових показників із їх еталонними величинами буде не тільки визначення економічного потенціалу підприємства, а й його порівняння з певним ринковим еталоном – сукупністю інших підприємств, середньогалузевими показниками тощо.

Вихідною інформацією для використання методів багатомірної комплексної оцінки слугує матриця (або таблиця), елементами якої є значення оціночних показників (табл. 12.3).

Таблиця 12.3

Вихідна матриця для комплексної оцінки

Об'єкти дослідження	Показники			
	1	2	...	n
1	X_{11}	X_{12}		X_{1n}
2	X_{21}	X_{22}		X_{2n}
...				
m	X_{m1}	X_{m2}		X_{mn}
Ваговий коефіцієнт	k_1	k_2		k_n
Напрямок дії	S_1	S_2		S_n

Кожний j -ий показник для i -ого об'єкту задається величиною x_{ij} .

Однакові показники різних об'єктів мають бути виражені у з'єднаних величинах. Тобто необхідно організувати процедуру оцінки так, щоб індивідуальні особливості окремих показників не впливали на підсумкову оцінку, отже зіставлення, порівняння має здійснюватися не за абсолютними значеннями показників, а на основі їх відносної варіації або за стандартизованими значеннями.

Для того, щоб поєднати в розрахунках оціночні показники з різними одиницями виміру здійснюється їх нормування (стандартизація) шляхом ділення значень показників на значення показника еталонного об'єкта.

Таким чином, задана матриця X , рядки якої характеризують роботу окремого об'єкту за n показниками.

До вихідної матриці X додаються два вектори (або рядка):

1) характеристика рівня значущості k_j , вагомості показників у формуванні комплексної інтегральної оцінки, тобто розподіл показників за рівнем значущості. Якщо вагомість всіх показників однакова, то $\bar{k}_j = 1$.

2) напрямок дії оціночних показників S_j .

Множина оціночних показників може містити:

а) показники-стимулятори, збільшення яких поліпшує загальну оцінку роботи об'єкта і елементи $s_j = +1$;

б) показники-дестимулятори, збільшення яких погіршує загальну оцінку роботи об'єкта і елементи $s_j = -1$.

Основу методології порівняння з еталонними значеннями становить метод відстаней, який полягає в тому, що найкращу оцінку отримує об'єкт, оціночні показники якого максимально наближені до своїх еталонних значень.

Таблиця 12.3

Вихідна матриця для комплексної оцінки

Об'єкти дослідження	Показники			
	1	2	...	n
1	X_{11}	X_{12}		X_{1n}
2	X_{21}	X_{22}		X_{2n}
...				
m	X_{m1}	X_{m2}		X_{mn}
Ваговий коефіцієнт	k_1	k_2		k_n
Напрямок дії	S_1	S_2		S_n

Кожний j -ий показник для i -ого об'єкту задається величиною x_{ij} .

Однакові показники різних об'єктів мають бути виражені у з'єднаних величинах. Тобто необхідно організувати процедуру оцінки так, щоб індивідуальні особливості окремих показників не впливали на підсумкову оцінку, отже зіставлення, порівняння має здійснюватися не за абсолютними значеннями показників, а на основі їх відносної варіації або за стандартизованими значеннями.

Для того, щоб поєднати в розрахунках оціночні показники з різними одиницями виміру здійснюється їх нормування (стандартизація) шляхом ділення значень показників на значення показника еталонного об'єкта.

Таким чином, задана матриця X , рядки якої характеризують роботу окремого об'єкту за n показниками.

До вихідної матриці X додаються два вектори (або рядка):

1) характеристика рівня значущості k_j , вагомості показників у формуванні комплексної інтегральної оцінки, тобто розподіл показників за рівнем значущості. Якщо вагомість всіх показників однакова, то $\bar{k}_j = 1$.

2) напрямок дії оціночних показників S_j .

Множина оціночних показників може містити:

а) показники-стимулятори, збільшення яких поліпшує загальну оцінку роботи об'єкта і елементи $s_j = +1$;

б) показники-дестимулятори, збільшення яких погіршує загальну оцінку роботи об'єкта і елементи $s_j = -1$.

Основу методології порівняння з еталонними значеннями становить метод відстаней, який полягає в тому, що найкращу оцінку отримує об'єкт, оціночні показники якого максимально наближені до своїх еталонних значень.

Важливим методологічним питанням застосування даного методу є вибір еталонних значень, який може бути здійснений за таким підходами:

1) за еталон приймається умовний об'єкт з найкращими серед наведених в вихідних даних для аналізу значеннями за всіма показниками, тобто:

$$x_{\text{еталон } j} = \max_i(x_{ij}); i = 1, \dots, m \text{ при } s_j = +1;$$

$$x_{\text{еталон } j} = \min_i(x_{ij}); i = 1, \dots, m \text{ при } s_j = -1.$$

2) еталон встановлюється за середніми рівнями аналізованих показників в досліджуваній сукупності;

3) при застосуванні в аналізі показників виконання плану за еталон приймається 100 %-ове виконання плану за всіма показниками, що передбачає небажаність як недовиконання, так і перевиконання планового завдання.

Комплексну оцінку обчислюють за формулою евклідової відстані від еталонного до конкретного значення показників досліджуваних об'єктів.

Для кожного об'єкта розраховують відстань до еталону за формулою:

$$R_i = \sqrt{\sum_{j=1}^n \left(1 - \frac{x_{ij}}{x_{\text{еталон } j}} \right)^2} \quad (12.5)$$

або з врахуванням вагомості оціночних показників:

$$R_i = \sqrt{\sum_{j=1}^n k_j \times \left(1 - \frac{x_{ij}}{x_{\text{еталон } j}} \right)^2} \quad (12.6)$$

Критерій оцінки найкращого об'єкту – мінімальне значення інтегрального показника.

Однією з форм порівняльного аналізу є **бенчмаркінг** (англ. – benchmarking) як форма динамічного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства.

Усі порівнювані підприємства мають належати до однієї галузі, що дає змогу забезпечити повну зіставність фінансових показників та коефіцієнтів без додаткових перетворень відповідно до специфіки фінансово-господарської діяльності.

Важливим методологічним питанням застосування даного методу є вибір еталонних значень, який може бути здійснений за таким підходами:

1) за еталон приймається умовний об'єкт з найкращими серед наведених в вихідних даних для аналізу значеннями за всіма показниками, тобто:

$$x_{\text{еталон } j} = \max_i(x_{ij}); i = 1, \dots, m \text{ при } s_j = +1;$$

$$x_{\text{еталон } j} = \min_i(x_{ij}); i = 1, \dots, m \text{ при } s_j = -1.$$

2) еталон встановлюється за середніми рівнями аналізованих показників в досліджуваній сукупності;

3) при застосуванні в аналізі показників виконання плану за еталон приймається 100 %-ове виконання плану за всіма показниками, що передбачає небажаність як недовиконання, так і перевиконання планового завдання.

Комплексну оцінку обчислюють за формулою евклідової відстані від еталонного до конкретного значення показників досліджуваних об'єктів.

Для кожного об'єкта розраховують відстань до еталону за формулою:

$$R_i = \sqrt{\sum_{j=1}^n \left(1 - \frac{x_{ij}}{x_{\text{еталон } j}} \right)^2} \quad (12.5)$$

або з врахуванням вагомості оціночних показників:

$$R_i = \sqrt{\sum_{j=1}^n k_j \times \left(1 - \frac{x_{ij}}{x_{\text{еталон } j}} \right)^2} \quad (12.6)$$

Критерій оцінки найкращого об'єкту – мінімальне значення інтегрального показника.

Однією з форм порівняльного аналізу є **бенчмаркінг** (англ. – benchmarking) як форма динамічного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства.

Усі порівнювані підприємства мають належати до однієї галузі, що дає змогу забезпечити повну зіставність фінансових показників та коефіцієнтів без додаткових перетворень відповідно до специфіки фінансово-господарської діяльності.

В практиці порівняльного аналізу найбільше використовується бенчмаркінг, зорієнтований на конкурентів, коли за еталонні величини беруться відповідні дані по інших підприємствах, які є прямими конкурентами підприємства.

На основі вхідних даних по кожному підприємству розраховуються абсолютні значення цільових показників, а результати формуються у матрицю вихідних даних.

Наступним етапом є нормалізація порівняльної матриці відповідно до напрямку дії показника на основі таких формул:

$$\text{Для показників стимуляторів: } k_{ij} = \frac{x_{ij}}{\max(x_j)} \quad (12.7)$$

$$\text{Для показників-дестимуляторів: } k_{ij} = \frac{\min(x_j)}{x_{ij}} \quad (12.8)$$

де j – номер показника, i – номер об'єкту.

Пропонована нормалізація коефіцієнтів дає змогу забезпечити зіставність різних показників та врахувати різнонаправленість їх впливу на фінансову ситуацію на підприємстві.

З нормалізованих значень показників формується порівняльна матриця, в якій доцільно застосовувати різні способи вирівнювання для максимальних, мінімальних та проміжних значень. Наприклад, максимальні значення можуть бути вирівняні по правому краю, мінімальні – по лівому; проміжні значення – відцентровані.

Інтегральний показник (Z_i) знаходиться як середнє арифметичне значення з нормалізованих цільових показників підприємства:

без врахування ваги фінансових показників:

$$Z_i = \frac{\sum_{j=1}^n k_{ij}}{n} \quad (12.9)$$

з врахуванням ваги фінансових показників:

$$Z_i = \sum_{j=1}^n w_j \times k_{ij} \quad (12.10)$$

де w_j – ваговий коефіцієнт j -ого фінансового показника;

n – кількість цільових показників.

Абсолютне значення інтегрального показника змінюється у проміжку від 0 до 1. Максимальне значення цільової функції відповідає абст-

В практиці порівняльного аналізу найбільше використовується бенчмаркінг, зорієнтований на конкурентів, коли за еталонні величини беруться відповідні дані по інших підприємствах, які є прямими конкурентами підприємства.

На основі вхідних даних по кожному підприємству розраховуються абсолютні значення цільових показників, а результати формуються у матрицю вихідних даних.

Наступним етапом є нормалізація порівняльної матриці відповідно до напрямку дії показника на основі таких формул:

$$\text{Для показників стимуляторів: } k_{ij} = \frac{x_{ij}}{\max(x_j)} \quad (12.7)$$

$$\text{Для показників-дестимуляторів: } k_{ij} = \frac{\min(x_j)}{x_{ij}} \quad (12.8)$$

де j – номер показника, i – номер об'єкту.

Пропонована нормалізація коефіцієнтів дає змогу забезпечити зіставність різних показників та врахувати різнонаправленість їх впливу на фінансову ситуацію на підприємстві.

З нормалізованих значень показників формується порівняльна матриця, в якій доцільно застосовувати різні способи вирівнювання для максимальних, мінімальних та проміжних значень. Наприклад, максимальні значення можуть бути вирівняні по правому краю, мінімальні – по лівому; проміжні значення – відцентровані.

Інтегральний показник (Z_i) знаходиться як середнє арифметичне значення з нормалізованих цільових показників підприємства:

без врахування ваги фінансових показників:

$$Z_i = \frac{\sum_{j=1}^n k_{ij}}{n} \quad (12.9)$$

з врахуванням ваги фінансових показників:

$$Z_i = \sum_{j=1}^n w_j \times k_{ij} \quad (12.10)$$

де w_j – ваговий коефіцієнт j -ого фінансового показника;

n – кількість цільових показників.

Абсолютне значення інтегрального показника змінюється у проміжку від 0 до 1. Максимальне значення цільової функції відповідає абст-

рактному підприємству, значення цільових показників якого сформовано на основі їх найкращих значень для підприємств вибірки, яка досліджується.

Відповідно до визначених за таким алгоритмом основних слабких місць у фінансово-господарській діяльності підприємства має бути сформований арсенал заходів щодо впливу на стан підприємства та забезпечення реалізації його потенціалу.

Специфіка комплексного фінансового аналізу на основі порівняльної характеристики розрахункових показників з її еталонними величинами свідчить про доцільність його використання насамперед третіми особами, тобто потенційними кредиторами чи інвесторами.

5. Розрахунок абсолютної величини інтегрального показника фінансового стану підприємства

Дана методика передбачає формування сукупності цільових показників, згрупованих за напрямками дослідження і рівнями значущості.

Розрахункові значення цільових показників, які визначаються відповідно до даних вхідної інформаційної бази, формують *матрицю вихідних значень* цільових показників.

Крім цього, для проведення комплексної оцінки за даною методикою необхідна матриця оптимальних значень цільових показників, які визначаються з урахуванням таких критеріїв:

- галузева приналежність підприємства;
- нормативно-правові вимоги щодо обов'язкового дотримання певних значень окремих фінансових показників та коефіцієнтів;
- цілі та вимоги комплексного аналізу в окремо взятому випадку;
- вимоги власників підприємства та його кредиторів тощо.

Значеннями елементів матриці можуть бути планові величини абсолютних значень цільових окремих показників за необхідності інтегральної оцінки рівня виконання плану щодо дотримання певних меж фінансового стану підприємства.

На основі цих двох матриць формується матриця, що відображає рівень відповідності фактичних значень цільових показників їх оптимальним значенням.

Елемент нової матриці дорівнює відношенню фактичного значення цільового показника до його оптимального значення або 1, якщо таке розрахункове значення цільового показника краще за оптимальне (тут враховується характер впливу показника – стимулюючий або де стимулюючий).

рактному підприємству, значення цільових показників якого сформовано на основі їх найкращих значень для підприємств вибірки, яка досліджується.

Відповідно до визначених за таким алгоритмом основних слабких місць у фінансово-господарській діяльності підприємства має бути сформований арсенал заходів щодо впливу на стан підприємства та забезпечення реалізації його потенціалу.

Специфіка комплексного фінансового аналізу на основі порівняльної характеристики розрахункових показників з її еталонними величинами свідчить про доцільність його використання насамперед третіми особами, тобто потенційними кредиторами чи інвесторами.

5. Розрахунок абсолютної величини інтегрального показника фінансового стану підприємства

Дана методика передбачає формування сукупності цільових показників, згрупованих за напрямками дослідження і рівнями значущості.

Розрахункові значення цільових показників, які визначаються відповідно до даних вхідної інформаційної бази, формують *матрицю вихідних значень* цільових показників.

Крім цього, для проведення комплексної оцінки за даною методикою необхідна матриця оптимальних значень цільових показників, які визначаються з урахуванням таких критеріїв:

- галузева приналежність підприємства;
- нормативно-правові вимоги щодо обов'язкового дотримання певних значень окремих фінансових показників та коефіцієнтів;
- цілі та вимоги комплексного аналізу в окремо взятому випадку;
- вимоги власників підприємства та його кредиторів тощо.

Значеннями елементів матриці можуть бути планові величини абсолютних значень цільових окремих показників за необхідності інтегральної оцінки рівня виконання плану щодо дотримання певних меж фінансового стану підприємства.

На основі цих двох матриць формується матриця, що відображає рівень відповідності фактичних значень цільових показників їх оптимальним значенням.

Елемент нової матриці дорівнює відношенню фактичного значення цільового показника до його оптимального значення або 1, якщо таке розрахункове значення цільового показника краще за оптимальне (тут враховується характер впливу показника – стимулюючий або де стимулюючий).

На основі нормалізованих цільових показників визначається **абсолютне значення інтегрального показника (Z)**, розрахунок якого можна здійснювати двома методами.

1. Зважування на основі відносної ваги цільового показника:

$$Z = \sum_{j=1}^n w_{ij} \times k_{ij} \quad (12.11)$$

де w_{ij} – ваговий коефіцієнт показника j -ого рівня значущості i -ого напрямку дослідження;

k_{ij} – нормалізоване значення показника.

Вага окремого цільового показника розраховується шляхом множення визначеної ваги відповідного напрямку дослідження на ваговий коефіцієнт рівня значущості коефіцієнту.

2. Визначення середнього геометричного значення:

$$Z = \sqrt[n \times m]{\prod_{i=1}^n \prod_{j=1}^m (k_{ij})} \quad (12.12)$$

де n – кількість напрямків дослідження;

m – кількість груп цільових показників за рівнем значущості.

Загалом використання даної методики комплексного аналізу можна рекомендувати для випадків:

- визначення факту виконання завдань у відповідності до пріоритетних напрямків забезпечення фінансової стійкості підприємства;
- однозначної кількості оцінки фінансового потенціалу підприємства з метою використання її у наступних розрахунках;
- оцінка рівня виконання плану (дотримання планових показників).

Важливою складовою комплексної оцінки фінансового стану підприємства має бути рейтингова оцінка. Для цього необхідно на підставі комплексу оцінних показників надати узагальнюючу кількісну оцінку фінансовому стану кожного підприємства.

Узагальнююча рейтингова оцінка фінансового стану кожного підприємства визначається методом середньоквадратичного відхилення:

$$R = \sqrt{(1 - x_{1j})^2 + (1 - x_{2j})^2 + \dots + (1 - x_{nj})^2}, \quad (12.13)$$

де R – узагальнююча рейтингова оцінка;

x_{nj} – n -й оцінний показник j -го об'єкта.

Якщо в результаті експертної оцінки значущість різних показників фінансового стану підприємства не однакова, то для розрахунків використовують встановлені експертами коефіцієнти:

На основі нормалізованих цільових показників визначається **абсолютне значення інтегрального показника (Z)**, розрахунок якого можна здійснювати двома методами.

1. Зважування на основі відносної ваги цільового показника:

$$Z = \sum_{j=1}^n w_{ij} \times k_{ij} \quad (12.11)$$

де w_{ij} – ваговий коефіцієнт показника j -ого рівня значущості i -ого напрямку дослідження;

k_{ij} – нормалізоване значення показника.

Вага окремого цільового показника розраховується шляхом множення визначеної ваги відповідного напрямку дослідження на ваговий коефіцієнт рівня значущості коефіцієнту.

2. Визначення середнього геометричного значення:

$$Z = \sqrt[n \times m]{\prod_{i=1}^n \prod_{j=1}^m (k_{ij})} \quad (12.12)$$

де n – кількість напрямків дослідження;

m – кількість груп цільових показників за рівнем значущості.

Загалом використання даної методики комплексного аналізу можна рекомендувати для випадків:

- визначення факту виконання завдань у відповідності до пріоритетних напрямків забезпечення фінансової стійкості підприємства;
- однозначної кількості оцінки фінансового потенціалу підприємства з метою використання її у наступних розрахунках;
- оцінка рівня виконання плану (дотримання планових показників).

Важливою складовою комплексної оцінки фінансового стану підприємства має бути рейтингова оцінка. Для цього необхідно на підставі комплексу оцінних показників надати узагальнюючу кількісну оцінку фінансовому стану кожного підприємства.

Узагальнююча рейтингова оцінка фінансового стану кожного підприємства визначається методом середньоквадратичного відхилення:

$$R = \sqrt{(1 - x_{1j})^2 + (1 - x_{2j})^2 + \dots + (1 - x_{nj})^2}, \quad (12.13)$$

де R – узагальнююча рейтингова оцінка;

x_{nj} – n -й оцінний показник j -го об'єкта.

Якщо в результаті експертної оцінки значущість різних показників фінансового стану підприємства не однакова, то для розрахунків використовують встановлені експертами коефіцієнти:

$$R = \sqrt{k_1(1-x_{1j})^2 + k_2(1-x_{2j})^2 + \dots + k_n(1-x_{nj})^2}, \quad (12.14)$$

де k – коефіцієнт значущості.

Після визначення інтегрального показника здійснюється ранжирування підприємств від нижчого до вищого. Отже, узагальнююча оцінка фінансового стану підприємства сприяє встановленню за різними оцінними показниками резервів щодо поліпшення його фінансового стану.

Практичне заняття

Мета заняття: ознайомитися з основними методами здійснення комплексної оцінки фінансового стану підприємства, набути практичні навички оцінки ймовірності банкрутства підприємства на основі дискримінантних моделей. Поглиблення знань студентів з питань комплексної оцінки фінансового стану підприємств, розвиток практичних навичок здійснення комплексної оцінки фінансового стану підприємства на основі активізації творчих здібностей та застосування конструктивного підходу.

Питання для підготовки та обговорення

1. Значення та необхідність комплексної оцінки фінансового стану підприємства.
2. Узагальнюючі критерії оцінки фінансового стану підприємства.
3. Методи узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства.
4. Методика комплексної оцінки ефективності господарської діяльності.
5. Методи рейтингової оцінки фінансового стану підприємства.
6. Особливості методичних підходів до побудови комплексного показника для оцінки фінансового стану підприємства
7. Моделі прогнозування банкрутства підприємства та особливості їх застосування

Розрахунково-аналітичні завдання

Задача 1

За даними фінансової звітності проведіть спрощений скоринговий аналіз та наведіть висновки щодо платоспроможності підприємства.

$$R = \sqrt{k_1(1-x_{1j})^2 + k_2(1-x_{2j})^2 + \dots + k_n(1-x_{nj})^2}, \quad (12.14)$$

де k – коефіцієнт значущості.

Після визначення інтегрального показника здійснюється ранжирування підприємств від нижчого до вищого. Отже, узагальнююча оцінка фінансового стану підприємства сприяє встановленню за різними оцінними показниками резервів щодо поліпшення його фінансового стану.

Практичне заняття

Мета заняття: ознайомитися з основними методами здійснення комплексної оцінки фінансового стану підприємства, набути практичні навички оцінки ймовірності банкрутства підприємства на основі дискримінантних моделей. Поглиблення знань студентів з питань комплексної оцінки фінансового стану підприємств, розвиток практичних навичок здійснення комплексної оцінки фінансового стану підприємства на основі активізації творчих здібностей та застосування конструктивного підходу.

Питання для підготовки та обговорення

1. Значення та необхідність комплексної оцінки фінансового стану підприємства.
2. Узагальнюючі критерії оцінки фінансового стану підприємства.
3. Методи узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства.
4. Методика комплексної оцінки ефективності господарської діяльності.
5. Методи рейтингової оцінки фінансового стану підприємства.
6. Особливості методичних підходів до побудови комплексного показника для оцінки фінансового стану підприємства
7. Моделі прогнозування банкрутства підприємства та особливості їх застосування

Розрахунково-аналітичні завдання

Задача 1

За даними фінансової звітності проведіть спрощений скоринговий аналіз та наведіть висновки щодо платоспроможності підприємства.

Таблиця 12.4

Скорингова модель

Показник	Межі класів відповідно до критеріїв				
	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас
Рентабельність активів	30% і більше	29,9% – 20 %	19,9% – 10%	9,9% – 1%	Менше ніж 1%
	50 балів	49,9 – 35 балів	34,9 – 20 балів	19,9 – 5 балів	0 балів
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,0 і більше	1,99 – 1,7	1,69 – 1,4	1,39 – 1,1	1,0 і менше
	30 балів	29,9 – 20 балів	19,9 – 10 балів	9,9 – 1 бал	0 балів
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,7 і більше	0,69 – 0,45	0,44 – 0,3	0,29 – 0,20	Менше ніж 0,2
	20 балів	19,9 – 10 балів	9,9 – 5 балів	5 – 1 балів	0 балів
Мінімальне значення межі	100 балів і більше	99 – 65 балів	64 – 35 балів	34 – 6 балів	0 балів

Задача 2

Використовуючи фінансову звітність проведіть діагностику ймовірності банкрутства за допомогою моделі Спрінгейта. Зробіть висновки.

Задача 3

За даними фінансової звітності побудуйте модель Таффлера та проведіть діагностику ймовірності банкрутства підприємства. Зробіть висновки.

Задача 4

За даними фінансової звітності побудуйте модель Ліса та зробіть висновки, щодо ймовірності банкрутства підприємства.

Задача 5

Використовуючи фінансову звітність проаналізуйте ймовірність банкрутства за допомогою моделей О. О. Терешенка.

Питання для самоперевірки

1. Які основні цілі та завдання аналізу ймовірності банкрутства підприємства?
2. Охарактеризуйте види банкрутства
3. Назвіть основні чинники банкрутства підприємства.
4. Які ознаки неплатоспроможності підприємства?
5. За якими критеріями можна оцінити незадовільну структуру балансу?

Таблиця 12.4

Скорингова модель

Показник	Межі класів відповідно до критеріїв				
	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас
Рентабельність активів	30% і більше	29,9% – 20 %	19,9% – 10%	9,9% – 1%	Менше ніж 1%
	50 балів	49,9 – 35 балів	34,9 – 20 балів	19,9 – 5 балів	0 балів
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,0 і більше	1,99 – 1,7	1,69 – 1,4	1,39 – 1,1	1,0 і менше
	30 балів	29,9 – 20 балів	19,9 – 10 балів	9,9 – 1 бал	0 балів
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,7 і більше	0,69 – 0,45	0,44 – 0,3	0,29 – 0,20	Менше ніж 0,2
	20 балів	19,9 – 10 балів	9,9 – 5 балів	5 – 1 балів	0 балів
Мінімальне значення межі	100 балів і більше	99 – 65 балів	64 – 35 балів	34 – 6 балів	0 балів

Задача 2

Використовуючи фінансову звітність проведіть діагностику ймовірності банкрутства за допомогою моделі Спрінгейта. Зробіть висновки.

Задача 3

За даними фінансової звітності побудуйте модель Таффлера та проведіть діагностику ймовірності банкрутства підприємства. Зробіть висновки.

Задача 4

За даними фінансової звітності побудуйте модель Ліса та зробіть висновки, щодо ймовірності банкрутства підприємства.

Задача 5

Використовуючи фінансову звітність проаналізуйте ймовірність банкрутства за допомогою моделей О. О. Терешенка.

Питання для самоперевірки

1. Які основні цілі та завдання аналізу ймовірності банкрутства підприємства?
2. Охарактеризуйте види банкрутства
3. Назвіть основні чинники банкрутства підприємства.
4. Які ознаки неплатоспроможності підприємства?
5. За якими критеріями можна оцінити незадовільну структуру балансу?

6. Як розраховується коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності?
7. У чому полягає сутність дискримінантного аналізу як основи оцінювання ймовірності банкрутства підприємства?
8. Наведіть формулу коефіцієнта Бівера і назвіть умови її виконання.
9. Охарактеризуйте модель Альтмана.
10. Охарактеризуйте модель діагностики Спрінгейта.
11. Охарактеризуйте чотирифакторну модель Таффлера.
12. Виявіть недоліки реально діючої методики оцінювання банкрутства підприємства.
13. Сформулюйте переваги і недоліки відомих методів прогнозування банкрутства.
14. Дослідіть сутність зовнішніх та внутрішніх факторів фінансової кризи та їх наслідків для підприємства.

Тести

- 1. Коефіцієнт втрати платоспроможності підприємства розраховують у випадку:**
  - а) якщо структура балансу незадовільна;
  - б) якщо коефіцієнт поточної ліквідності менший ніж 2;
  - в) якщо структура балансу задовільна;
  - г) якщо коефіцієнт забезпеченості робочим капіталом менший ніж 0,1.
- 2. Підприємство в найближчі три місяці може втратити платоспроможність, якщо:**
  - а) коефіцієнт відновлення платоспроможності більший ніж 1;
  - б) коефіцієнт відновлення платоспроможності менший ніж 1;
  - в) коефіцієнт втрати платоспроможності більший ніж 1;
  - г) коефіцієнт втрати платоспроможності менший ніж 1.
- 3. Ймовірність банкрутства підприємства згідно з п'ятифакторною моделлю Альтмана є середньою при значенні показника Z, що дорівнює:**
  - а) до 1,80;
  - б) 1,81–2,70;
  - в) 2,71–2,99;
  - г) 3,0 та вище.
- 4. Підприємство в найближчі шість місяців має реальну можливість відновити платоспроможність, якщо:**
  - а) коефіцієнт відновлення платоспроможності більший ніж 1;
  - б) коефіцієнт відновлення платоспроможності менший ніж 1;

6. Як розраховується коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності?
7. У чому полягає сутність дискримінантного аналізу як основи оцінювання ймовірності банкрутства підприємства?
8. Наведіть формулу коефіцієнта Бівера і назвіть умови її виконання.
9. Охарактеризуйте модель Альтмана.
10. Охарактеризуйте модель діагностики Спрінгейта.
11. Охарактеризуйте чотирифакторну модель Таффлера.
12. Виявіть недоліки реально діючої методики оцінювання банкрутства підприємства.
13. Сформулюйте переваги і недоліки відомих методів прогнозування банкрутства.
14. Дослідіть сутність зовнішніх та внутрішніх факторів фінансової кризи та їх наслідків для підприємства.

Тести

- 1. Коефіцієнт втрати платоспроможності підприємства розраховують у випадку:**
  - а) якщо структура балансу незадовільна;
  - б) якщо коефіцієнт поточної ліквідності менший ніж 2;
  - в) якщо структура балансу задовільна;
  - г) якщо коефіцієнт забезпеченості робочим капіталом менший ніж 0,1.
- 2. Підприємство в найближчі три місяці може втратити платоспроможність, якщо:**
  - а) коефіцієнт відновлення платоспроможності більший ніж 1;
  - б) коефіцієнт відновлення платоспроможності менший ніж 1;
  - в) коефіцієнт втрати платоспроможності більший ніж 1;
  - г) коефіцієнт втрати платоспроможності менший ніж 1.
- 3. Ймовірність банкрутства підприємства згідно з п'ятифакторною моделлю Альтмана є середньою при значенні показника Z, що дорівнює:**
  - а) до 1,80;
  - б) 1,81–2,70;
  - в) 2,71–2,99;
  - г) 3,0 та вище.
- 4. Підприємство в найближчі шість місяців має реальну можливість відновити платоспроможність, якщо:**
  - а) коефіцієнт відновлення платоспроможності більший ніж 1;
  - б) коефіцієнт відновлення платоспроможності менший ніж 1;

- в) коефіцієнт втрати платоспроможності більший ніж 1;
- г) коефіцієнт втрати платоспроможності менший ніж 1.

5. Коефіцієнт відновлення платоспроможності підприємства розраховують у випадку:

- а) якщо структура балансу задовільна;
- б) якщо коефіцієнт поточної ліквідності більший ніж 2;
- в) якщо коефіцієнт забезпеченості робочим капіталом менший ніж 0,1.
- г) якщо коефіцієнт забезпеченості робочим капіталом більший ніж 0,1.

6. Завданням прогнозування банкрутства підприємства є:

- а) інформаційне забезпечення процедури комплексного фінансового аналізу;
- б) формування сценаріїв зміни у часі фінансового стану підприємства;
- в) розрахунок абсолютних значень окремих цільових показників фінансового аналізу підприємства;
- г) оцінка ймовірності оголошення підприємства банкрутом.

7. Назвіть коефіцієнт, за допомогою якого оцінюється фінансова неспроможність підприємства:

- а) коефіцієнт мобільності;
- б) коефіцієнт зносу;
- в) коефіцієнт поточної ліквідності;
- г) коефіцієнт постійності.

8. Основною ознакою платоспроможності є:

- а) відсутність простроченої дебіторської заборгованості;
- б) наявність прибутку;
- в) відсутність простроченої кредиторської заборгованості;
- г) відсутність залучених активів у складі авансованого капіталу.

9. Підприємство вважається неплатоспроможним:

- а) у разі перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями;
- б) якщо коефіцієнт поточної ліквідності дорівнює одиниці;
- в) якщо коефіцієнт покриття більший ніж 2;
- г) якщо коефіцієнт фінансового левериджу надзвичайно низький.

10. До групи показників оцінки структури балансу належить:

- а) коефіцієнт оборотності;
- б) коефіцієнт забезпеченості робочим капіталом;
- в) індекс рентабельності інвестицій;
- г) коефіцієнт закріплення оборотних активів.

- в) коефіцієнт втрати платоспроможності більший ніж 1;
- г) коефіцієнт втрати платоспроможності менший ніж 1.

5. Коефіцієнт відновлення платоспроможності підприємства розраховують у випадку:

- а) якщо структура балансу задовільна;
- б) якщо коефіцієнт поточної ліквідності більший ніж 2;
- в) якщо коефіцієнт забезпеченості робочим капіталом менший ніж 0,1.
- г) якщо коефіцієнт забезпеченості робочим капіталом більший ніж 0,1.

6. Завданням прогнозування банкрутства підприємства є:

- а) інформаційне забезпечення процедури комплексного фінансового аналізу;
- б) формування сценаріїв зміни у часі фінансового стану підприємства;
- в) розрахунок абсолютних значень окремих цільових показників фінансового аналізу підприємства;
- г) оцінка ймовірності оголошення підприємства банкрутом.

7. Назвіть коефіцієнт, за допомогою якого оцінюється фінансова неспроможність підприємства:

- а) коефіцієнт мобільності;
- б) коефіцієнт зносу;
- в) коефіцієнт поточної ліквідності;
- г) коефіцієнт постійності.

8. Основною ознакою платоспроможності є:

- а) відсутність простроченої дебіторської заборгованості;
- б) наявність прибутку;
- в) відсутність простроченої кредиторської заборгованості;
- г) відсутність залучених активів у складі авансованого капіталу.

9. Підприємство вважається неплатоспроможним:

- а) у разі перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями;
- б) якщо коефіцієнт поточної ліквідності дорівнює одиниці;
- в) якщо коефіцієнт покриття більший ніж 2;
- г) якщо коефіцієнт фінансового левериджу надзвичайно низький.

10. До групи показників оцінки структури балансу належить:

- а) коефіцієнт оборотності;
- б) коефіцієнт забезпеченості робочим капіталом;
- в) індекс рентабельності інвестицій;
- г) коефіцієнт закріплення оборотних активів.

Тема 13

ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Сутність прогнозування фінансового стану підприємств. Види прогнозів.*
2. *Методи прогнозування фінансового стану. Особливості застосування експертних методів при прогнозуванні.*
3. *Формалізовані (кількісні) методи прогнозування фінансового стану.*

1. Сутність прогнозування фінансового стану підприємства. Види прогнозів

Функціонування сучасних підприємств в умовах невизначеності та повної відповідальності за результати своєї діяльності викликає об'єктивну потребу у дослідженні тенденцій зміни їх фінансового стану та визначення перспективних фінансових можливостей суб'єктів господарювання. Саме для вирішення даних задач застосовується фінансове прогнозування та фінансове планування.

Прогнозування показників фінансового стану та змін у фінансово-господарській діяльності підприємства дає змогу визначати на короткострокову та довгострокову перспективу потреби підприємства у фінансових ресурсах; виважено будувати відносини з контрагентами, у тому числі з покупцями, постачальниками, а також фінансово-кредитними установами і державою; обґрунтовано приймати управлінські рішення та реалізовувати довгострокові проекти, зокрема інвестиційні.

Важливість прогнозування фінансового стану підприємств в сучасних умовах полягає у необхідності дослідження впливу різних ризиків на їх функціонування та здійснення при потребі відповідних заходів щодо їх мінімізації з метою запобігання виникненню кризових процесів на підприємстві, погіршенню ліквідності чи фінансової стійкості.

Таким чином, під прогнозуванням фінансового стану підприємства варто розуміти процес передбачення майбутніх надходжень та розміщення фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, який ґрунтується на вивченні динаміки його розвитку та впливу чинників середовища функціонування підприємства із застосуванням наукових методів пізнання.

Прогнозування фінансового стану підприємства здійснюється у декілька етапів, які включають:

1. Визначення об'єктів прогнозу, мети і задач.

Тема 13

ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

---

1. *Сутність прогнозування фінансового стану підприємств. Види прогнозів.*
2. *Методи прогнозування фінансового стану. Особливості застосування експертних методів при прогнозуванні.*
3. *Формалізовані (кількісні) методи прогнозування фінансового стану.*

1. Сутність прогнозування фінансового стану підприємства. Види прогнозів

Функціонування сучасних підприємств в умовах невизначеності та повної відповідальності за результати своєї діяльності викликає об'єктивну потребу у дослідженні тенденцій зміни їх фінансового стану та визначення перспективних фінансових можливостей суб'єктів господарювання. Саме для вирішення даних задач застосовується фінансове прогнозування та фінансове планування.

Прогнозування показників фінансового стану та змін у фінансово-господарській діяльності підприємства дає змогу визначати на короткострокову та довгострокову перспективу потреби підприємства у фінансових ресурсах; виважено будувати відносини з контрагентами, у тому числі з покупцями, постачальниками, а також фінансово-кредитними установами і державою; обґрунтовано приймати управлінські рішення та реалізовувати довгострокові проекти, зокрема інвестиційні.

Важливість прогнозування фінансового стану підприємств в сучасних умовах полягає у необхідності дослідження впливу різних ризиків на їх функціонування та здійснення при потребі відповідних заходів щодо їх мінімізації з метою запобігання виникненню кризових процесів на підприємстві, погіршенню ліквідності чи фінансової стійкості.

Таким чином, під прогнозуванням фінансового стану підприємства варто розуміти процес передбачення майбутніх надходжень та розміщення фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, який ґрунтується на вивченні динаміки його розвитку та впливу чинників середовища функціонування підприємства із застосуванням наукових методів пізнання.

Прогнозування фінансового стану підприємства здійснюється у декілька етапів, які включають:

1. Визначення об'єктів прогнозу, мети і задач.

2. Відбір об'єктів, які прогноуються, встановлення ієрархічності, взаємозв'язків між ними.
3. Визначення часових горизонтів прогнозу.
4. Формування інформаційної бази даних для прогнозування.
5. Вибір методів прогнозування, їх обґрунтування, оцінювання точності прогнозу.
6. Складання прогнозу.
7. Відстеження результатів.

В процесі прогнозування фінансового стану підприємства основними **об'єктами прогнозу**, як правило, виступають грошові потоки у розрізі видів діяльності, а також обсяги фінансових ресурсів, що формуються на підприємстві протягом періоду, для якого здійснюється прогноз. Базовим показником, що відображає сформований за досліджуваний період обсяг власних фінансових ресурсів підприємства за вирахуванням усіх витрат та сплати податків, є сума чистого прибутку та амортизаційних відрахувань. Крім зазначених, об'єктами прогнозування можуть бути ліквідність, платоспроможність, раціональне розміщення основних і оборотних коштів та інші показники, що характеризують фінансовий стан підприємства.

Враховуючи існування досить широкого кола об'єктів прогнозування, встановлення різних цілей і масштабів здійснення прогнозів, вони можуть бути класифіковані за відповідними ознаками у декілька груп (рис. 13.1).

В залежності від того, на який період складається прогноз, розрізняють оперативні, короткострокові, середньострокові і довгострокові прогнози.

Короткострокове прогнозування фінансового стану здійснюється на період до 1 року і характеризується досить високим ступенем точності прогнозів. В рамках короткострокового прогнозування визначаються прогнозні показники по основних статтях фінансової звітності підприємства (прогнозний баланс, прогнозний звіт про фінансові результати тощо). Оперативні прогнози можуть розглядатися як складова короткострокових прогнозів, покликаних вирішувати конкретні завдання діяльності підприємства та забезпечувати передбачення наслідків прийняття поточних управлінських рішень.

Середньострокове прогнозування здійснюється на період від 1 до 5 років та, на відміну від короткострокового прогнозування, в ньому надаються більш узагальнені показники, які в основному стосуються пропорцій розподілу і пріоритетних напрямків розміщення фінансових ресурсів.

2. Відбір об'єктів, які прогноуються, встановлення ієрархічності, взаємозв'язків між ними.
3. Визначення часових горизонтів прогнозу.
4. Формування інформаційної бази даних для прогнозування.
5. Вибір методів прогнозування, їх обґрунтування, оцінювання точності прогнозу.
6. Складання прогнозу.
7. Відстеження результатів.

В процесі прогнозування фінансового стану підприємства основними **об'єктами прогнозу**, як правило, виступають грошові потоки у розрізі видів діяльності, а також обсяги фінансових ресурсів, що формуються на підприємстві протягом періоду, для якого здійснюється прогноз. Базовим показником, що відображає сформований за досліджуваний період обсяг власних фінансових ресурсів підприємства за вирахуванням усіх витрат та сплати податків, є сума чистого прибутку та амортизаційних відрахувань. Крім зазначених, об'єктами прогнозування можуть бути ліквідність, платоспроможність, раціональне розміщення основних і оборотних коштів та інші показники, що характеризують фінансовий стан підприємства.

Враховуючи існування досить широкого кола об'єктів прогнозування, встановлення різних цілей і масштабів здійснення прогнозів, вони можуть бути класифіковані за відповідними ознаками у декілька груп (рис. 13.1).

В залежності від того, на який період складається прогноз, розрізняють оперативні, короткострокові, середньострокові і довгострокові прогнози.

Короткострокове прогнозування фінансового стану здійснюється на період до 1 року і характеризується досить високим ступенем точності прогнозів. В рамках короткострокового прогнозування визначаються прогнозні показники по основних статтях фінансової звітності підприємства (прогнозний баланс, прогнозний звіт про фінансові результати тощо). Оперативні прогнози можуть розглядатися як складова короткострокових прогнозів, покликаних вирішувати конкретні завдання діяльності підприємства та забезпечувати передбачення наслідків прийняття поточних управлінських рішень.

Середньострокове прогнозування здійснюється на період від 1 до 5 років та, на відміну від короткострокового прогнозування, в ньому надаються більш узагальнені показники, які в основному стосуються пропорцій розподілу і пріоритетних напрямків розміщення фінансових ресурсів.

Рис. 13.1. Види прогнозів фінансового стану підприємства

Довгострокові прогнози формуються на період від 5 років і стосуються оцінки фінансових можливостей для досягнення перспективних цілей підприємства. Проблемою довгострокових прогнозів є низька точність прогнозування внаслідок високого ступеня невизначеності як щодо діяльності самого підприємства, так і макроекономічної ситуації в цілому. Найчастіше довгострокові прогнози застосовуються виключно з метою вибору стратегічного спрямування розвитку підприємства, формування та реалізації інноваційних стратегій.

Певний взаємозв'язок із терміном прогнозування має класифікація прогнозів за характером їх реалізації. Відповідно до останньої виділяють прогнози, що реалізуються в реальному часі, етапні прогнози та необмежені за часом прийняття рішень. Прогнози, що реалізуються в реальному часі, пов'язані із складанням оперативних прогнозів та прийняттям поточних управлінських рішень, вони реалізуються настільки швидко, що їх результати можуть бути відслідковані уже в поточному періоді. Етапні прогнози характеризуються тим, що їх складання і прийняття відповідних управлінських рішень відбувається на одному етапі (в одному періоді), а результати та реалізація прийнятих рішень – у на-

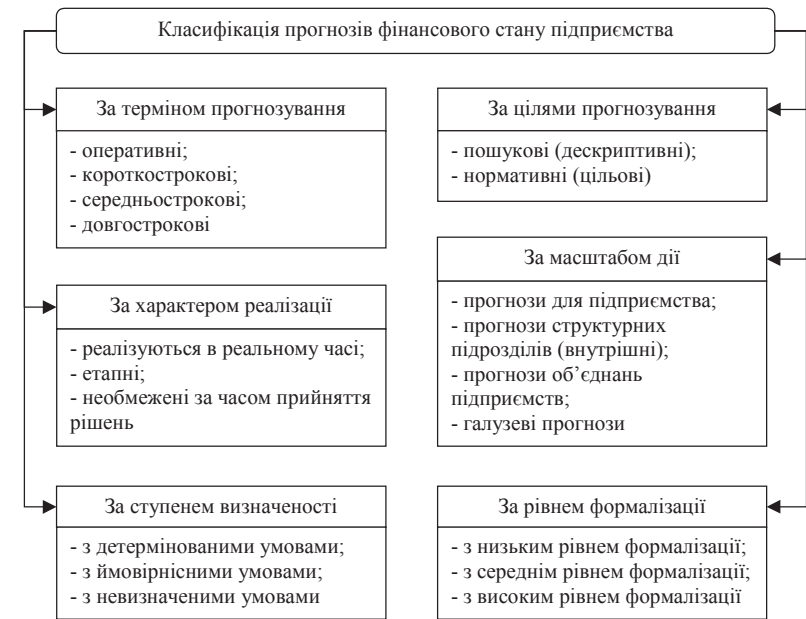

Рис. 13.1. Види прогнозів фінансового стану підприємства

Довгострокові прогнози формуються на період від 5 років і стосуються оцінки фінансових можливостей для досягнення перспективних цілей підприємства. Проблемою довгострокових прогнозів є низька точність прогнозування внаслідок високого ступеня невизначеності як щодо діяльності самого підприємства, так і макроекономічної ситуації в цілому. Найчастіше довгострокові прогнози застосовуються виключно з метою вибору стратегічного спрямування розвитку підприємства, формування та реалізації інноваційних стратегій.

Певний взаємозв'язок із терміном прогнозування має класифікація прогнозів за характером їх реалізації. Відповідно до останньої виділяють прогнози, що реалізуються в реальному часі, етапні прогнози та необмежені за часом прийняття рішень. Прогнози, що реалізуються в реальному часі, пов'язані із складанням оперативних прогнозів та прийняттям поточних управлінських рішень, вони реалізуються настільки швидко, що їх результати можуть бути відслідковані уже в поточному періоді. Етапні прогнози характеризуються тим, що їх складання і прийняття відповідних управлінських рішень відбувається на одному етапі (в одному періоді), а результати та реалізація прийнятих рішень – у на-

ступному. Етапні прогнози взаємопов'язані із короткостроковим та середньостроковим прогнозуванням, зокрема складанням прогнозних балансів, фінансових планів, прогнозуванням руху грошових потоків. В необмежених за часом прийняття рішень прогнозах час на здійснення прогнозування та прийняття рішень не обмежений, цей вид прогнозів найчастіше відповідає довгостроковому прогнозуванню.

Залежно від поставлених цілей може застосовуватися 2 підходи до прогнозування – нормативний та пошуковий. **Нормативне або цільове прогнозування** ґрунтується на встановленні кінцевого результату, який повинен бути досягнутий у майбутньому, при цьому дослідження взаємозв'язку та послідовності явищ розглядається у напрямку від майбутнього до сучасного. Іншими словами, в процесі нормативного прогнозування визначаються шляхи і терміни досягнення встановлених цільових показників, а також заходи, які необхідно здійснити для отримання нормативного заданого результату в перспективі.

При **пошуковому прогнозуванні**, навпаки, дослідження відбувається у напрямку від сучасного стану до майбутнього на основі виявлених закономірностей розвитку у минулому і поточному періодах, встановлених причинно-наслідкових зв'язків. Результатом пошукового прогнозування є передбачення кінцевих результатів розвитку об'єкта, його стану в майбутньому.

Пошуковому прогнозуванню більшою мірою відповідає застосування методів індукції (підхід від одиничного до загального) – на основі наявних фактичних даних про об'єкт визначається загальна тенденція його розвитку, яка використовується для обґрунтування прогнозу. Для нормативного прогнозування більш застосовуваними є дедуктивні методи (розгляд проблеми від одиничного до загального), оскільки дозволяють на основі визначеної загальної перспективи і закономірностей розвитку встановити напрямки зміни окремих складових, розрахувати конкретні прогнозні параметри для цільових показників.

2. Методи прогнозування фінансового стану. Особливості застосування експертних методів при прогнозуванні

Одним із найважливіших етапів в процесі здійснення прогнозування фінансового стану підприємства є вибір **методу прогнозування**, від правильності та обґрунтованості якого залежить точність і надійність визначених прогнозних показників.

ступному. Етапні прогнози взаємопов'язані із короткостроковим та середньостроковим прогнозуванням, зокрема складанням прогнозних балансів, фінансових планів, прогнозуванням руху грошових потоків. В необмежених за часом прийняття рішень прогнозах час на здійснення прогнозування та прийняття рішень не обмежений, цей вид прогнозів найчастіше відповідає довгостроковому прогнозуванню.

Залежно від поставлених цілей може застосовуватися 2 підходи до прогнозування – нормативний та пошуковий. **Нормативне або цільове прогнозування** ґрунтується на встановленні кінцевого результату, який повинен бути досягнутий у майбутньому, при цьому дослідження взаємозв'язку та послідовності явищ розглядається у напрямку від майбутнього до сучасного. Іншими словами, в процесі нормативного прогнозування визначаються шляхи і терміни досягнення встановлених цільових показників, а також заходи, які необхідно здійснити для отримання нормативного заданого результату в перспективі.

При **пошуковому прогнозуванні**, навпаки, дослідження відбувається у напрямку від сучасного стану до майбутнього на основі виявлених закономірностей розвитку у минулому і поточному періодах, встановлених причинно-наслідкових зв'язків. Результатом пошукового прогнозування є передбачення кінцевих результатів розвитку об'єкта, його стану в майбутньому.

Пошуковому прогнозуванню більшою мірою відповідає застосування методів індукції (підхід від одиничного до загального) – на основі наявних фактичних даних про об'єкт визначається загальна тенденція його розвитку, яка використовується для обґрунтування прогнозу. Для нормативного прогнозування більш застосовуваними є дедуктивні методи (розгляд проблеми від одиничного до загального), оскільки дозволяють на основі визначеної загальної перспективи і закономірностей розвитку встановити напрямки зміни окремих складових, розрахувати конкретні прогнозні параметри для цільових показників.

2. Методи прогнозування фінансового стану. Особливості застосування експертних методів при прогнозуванні

Одним із найважливіших етапів в процесі здійснення прогнозування фінансового стану підприємства є вибір **методу прогнозування**, від правильності та обґрунтованості якого залежить точність і надійність визначених прогнозних показників.

Залежно від обсягів і надійності наявних статистичних даних, ступеня визначеності умов функціонування підприємства та інших параметрів його діяльності всі методи прогнозування фінансового стану підприємства можна розділити на експертні та формалізовані (рис. 13.2).

Рис. 13.2. Методи прогнозування фінансового стану підприємств

Експертні методи прогнозування фінансового стану підприємства ґрунтуються на використанні професійного досвіду, інтуїції експертів та формуванні ними суджень стосовно перспектив розвитку об'єктів прогнозування. При застосуванні експертних методів можуть проводитися одно- чи багатоступеневі опитування, анкетування, застосовуватися різноманітні матриці, таблиці тощо.

В цілому експертні методи є простими у застосуванні та, як правило, дають змогу сформулювати прогноз досить швидко. Ступінь достовірності прогнозів, отриманих на основі експертних методів, визначається

Залежно від обсягів і надійності наявних статистичних даних, ступеня визначеності умов функціонування підприємства та інших параметрів його діяльності всі методи прогнозування фінансового стану підприємства можна розділити на експертні та формалізовані (рис. 13.2).

Рис. 13.2. Методи прогнозування фінансового стану підприємств

Експертні методи прогнозування фінансового стану підприємства ґрунтуються на використанні професійного досвіду, інтуїції експертів та формуванні ними суджень стосовно перспектив розвитку об'єктів прогнозування. При застосуванні експертних методів можуть проводитися одно- чи багатоступеневі опитування, анкетування, застосовуватися різноманітні матриці, таблиці тощо.

В цілому експертні методи є простими у застосуванні та, як правило, дають змогу сформулювати прогноз досить швидко. Ступінь достовірності прогнозів, отриманих на основі експертних методів, визначається

за частотою підтвердження думки експерта фактичними змінами об'єкта прогнозування.

Комплекс експертних методів прогнозування включає індивідуальні (метод «інтерв'ю», аналітичний метод, метод сценаріїв тощо) та колективні методи (метод колективної генерації ідей або «мозкового штурму», метод Дельфі, метод комісій, метод дерева рішень, матричний та інші). Загальна їх характеристика наведена у таблиці 13.1.

Кожен із індивідуальних та колективних експертних методів прогнозування залежно від цілей прогнозування та необхідної точності прогнозів може використовуватися як із застосуванням аналітичного обґрунтування, так і без нього.

Індивідуальні експертні методи є найпростішими у використанні та дозволяють отримувати максимально швидкі прогнози розвитку досліджуваних об'єктів. Проте їх застосування обмежується сферою знань конкретного експерта, тому є неефективним при розробці загальних стратегій розвитку підприємства. **Колективні експертні методи** є відносно точнішими, але їх ефективність значно залежить від правильності формування відповідної експертної групи та вибору конкретного методу прогнозування.

Експертні методи, як правило, застосовуються при середньостроковому та довгостроковому прогнозуванні, коли висока точність прогнозів не може бути забезпечена застосуванням кількісних методів.

Крім того, важливість застосування експертних методів прогнозування підвищується в умовах економічної нестабільності, зростання кон'юнктурних коливань та відкритості економік, що призводить до появи нових факторів впливу на діяльність господарюючих суб'єктів, які важко формалізувати та врахувати при моделюванні.

Таким чином, **умовами, що визначають доцільність застосування експертних методів при прогнозуванні фінансового стану підприємств є наступні:**

- 1) майбутній розвиток об'єктів та фактори, що на нього впливають, не можуть бути математично формалізовані;
- 2) проводиться середньострокове та довгострокове прогнозування, особливо що включає реалізацію інноваційних стратегій, вихід підприємства на нові ринки, розробку нових видів продукції тощо;
- 3) високий ступінь непередбачуваності умов середовища функціонування, що робить ненадійними прогнози, засновані на кількісних методах;
- 4) відсутня достатня або надійна статистична інформація, що характеризує об'єкт прогнозування;
- 5) необхідність прийняття швидких рішень, обмеженість часу або ресурсів для застосування формалізованих методів прогнозування;

за частотою підтвердження думки експерта фактичними змінами об'єкта прогнозування.

Комплекс експертних методів прогнозування включає індивідуальні (метод «інтерв'ю», аналітичний метод, метод сценаріїв тощо) та колективні методи (метод колективної генерації ідей або «мозкового штурму», метод Дельфі, метод комісій, метод дерева рішень, матричний та інші). Загальна їх характеристика наведена у таблиці 13.1.

Кожен із індивідуальних та колективних експертних методів прогнозування залежно від цілей прогнозування та необхідної точності прогнозів може використовуватися як із застосуванням аналітичного обґрунтування, так і без нього.

Індивідуальні експертні методи є найпростішими у використанні та дозволяють отримувати максимально швидкі прогнози розвитку досліджуваних об'єктів. Проте їх застосування обмежується сферою знань конкретного експерта, тому є неефективним при розробці загальних стратегій розвитку підприємства. **Колективні експертні методи** є відносно точнішими, але їх ефективність значно залежить від правильності формування відповідної експертної групи та вибору конкретного методу прогнозування.

Експертні методи, як правило, застосовуються при середньостроковому та довгостроковому прогнозуванні, коли висока точність прогнозів не може бути забезпечена застосуванням кількісних методів.

Крім того, важливість застосування експертних методів прогнозування підвищується в умовах економічної нестабільності, зростання кон'юнктурних коливань та відкритості економік, що призводить до появи нових факторів впливу на діяльність господарюючих суб'єктів, які важко формалізувати та врахувати при моделюванні.

Таким чином, **умовами, що визначають доцільність застосування експертних методів при прогнозуванні фінансового стану підприємств є наступні:**

- 1) майбутній розвиток об'єктів та фактори, що на нього впливають, не можуть бути математично формалізовані;
- 2) проводиться середньострокове та довгострокове прогнозування, особливо що включає реалізацію інноваційних стратегій, вихід підприємства на нові ринки, розробку нових видів продукції тощо;
- 3) високий ступінь непередбачуваності умов середовища функціонування, що робить ненадійними прогнози, засновані на кількісних методах;
- 4) відсутня достатня або надійна статистична інформація, що характеризує об'єкт прогнозування;
- 5) необхідність прийняття швидких рішень, обмеженість часу або ресурсів для застосування формалізованих методів прогнозування;

Таблиця 13.1

Експертні методи прогнозування фінансового стану

Види методів		Зміст методу	Переваги	Недоліки
Індивідуальні	Метод «інтерв'ю»	Безпосереднє спілкування прогнозиста з експертом за схемою «питання-відповідь» стосовно перспектив розвитку об'єкта прогнозування	Швидкість формування прогнозів	Психологічний тиск на експерта, суб'єктивність прогнозу, значно залежить від професіоналізму експерта; обмежені знаннями одного експерта
	Аналітичний метод	Передбачає самостійну тривалу роботу експерта над аналізом тенденцій розвитку об'єкта прогнозування та формування за результатами дослідження аналітичної записки	Порівняно з методом «інтерв'ю» дозволяє експерту сформулювати більш обгрунтовані висновки	
	Метод сценаріїв	Передбачає вивчення факторів, що впливають на об'єкт прогнозу, та передбачення можливих варіантів його розвитку в майбутньому залежно від різних умов	Дозволяє сформувати декілька варіантів розвитку об'єкта	
Колективні	Метод комісій	Отримання погоджених висновків експертів щодо перспектив розвитку об'єкта прогнозування шляхом обговорення оцінок, сформульованих раніше окремими спеціалістами	Вища точність прогнозів порівняно з індивідуальними оцінками	Експерти початково налаштовані на знаходження компромісу, що може дати викривлені результати прогнозування
	Метод генерації ідей	Інтелектуальна діяльність експертів, що характеризуються неоднорідністю знань і досвіду та незалежністю один від одного, з метою колективного аналізу і генерації ідей на принципах ініціативності, змагальності та творчого підходу	Оригінальні ідеї щодо вирішення проблем, отримання результатів за короткий час	Обмежена об'єктивність і надійність
	Метод Дельфі	Проведення анкетування експертів щодо об'єкта прогнозування у декілька етапів, що виключають прями дебати між експертами, але передбачають можливість перегляду своєї думки на основі ознайомлення з відповідями інших учасників опитування	Забезпечує більш повне врахування експертами всіх факторів, що впливають на об'єкт прогнозування	Не завжди дозволяє прийти до єдиної точки зору експертів; довготривалий
	Матричний метод	Ґрунтується на використанні матриць, що відображають вплив факторів на об'єкт прогнозування	Наочність результатів	Обмеженість застосування

Таблиця 13.1

Експертні методи прогнозування фінансового стану

Види методів		Зміст методу	Переваги	Недоліки
Індивідуальні	Метод «інтерв'ю»	Безпосереднє спілкування прогнозиста з експертом за схемою «питання-відповідь» стосовно перспектив розвитку об'єкта прогнозування	Швидкість формування прогнозів	Психологічний тиск на експерта, суб'єктивність прогнозу, значно залежить від професіоналізму експерта; обмежені знаннями одного експерта
	Аналітичний метод	Передбачає самостійну тривалу роботу експерта над аналізом тенденцій розвитку об'єкта прогнозування та формування за результатами дослідження аналітичної записки	Порівняно з методом «інтерв'ю» дозволяє експерту сформулювати більш обгрунтовані висновки	
	Метод сценаріїв	Передбачає вивчення факторів, що впливають на об'єкт прогнозу, та передбачення можливих варіантів його розвитку в майбутньому залежно від різних умов	Дозволяє сформувати декілька варіантів розвитку об'єкта	
Колективні	Метод комісій	Отримання погоджених висновків експертів щодо перспектив розвитку об'єкта прогнозування шляхом обговорення оцінок, сформульованих раніше окремими спеціалістами	Вища точність прогнозів порівняно з індивідуальними оцінками	Експерти початково налаштовані на знаходження компромісу, що може дати викривлені результати прогнозування
	Метод генерації ідей	Інтелектуальна діяльність експертів, що характеризуються неоднорідністю знань і досвіду та незалежністю один від одного, з метою колективного аналізу і генерації ідей на принципах ініціативності, змагальності та творчого підходу	Оригінальні ідеї щодо вирішення проблем, отримання результатів за короткий час	Обмежена об'єктивність і надійність
	Метод Дельфі	Проведення анкетування експертів щодо об'єкта прогнозування у декілька етапів, що виключають прями дебати між експертами, але передбачають можливість перегляду своєї думки на основі ознайомлення з відповідями інших учасників опитування	Забезпечує більш повне врахування експертами всіх факторів, що впливають на об'єкт прогнозування	Не завжди дозволяє прийти до єдиної точки зору експертів; довготривалий
	Матричний метод	Ґрунтується на використанні матриць, що відображають вплив факторів на об'єкт прогнозування	Наочність результатів	Обмеженість застосування

- б) складність застосування методів моделювання внаслідок відсутності необхідного технічного чи програмного забезпечення;
- 7) виникнення непередбачуваних обставин.

3. Формалізовані методи прогнозування фінансового стану

Другу узагальнену групу методів прогнозування фінансового стану підприємств складають **формалізовані (кількісні) методи**, до яких відносяться стохастичні, детерміновані методи та методи економіко-математичного моделювання. Загальною характеристикою формалізованих методів є оцінювання майбутнього стану прогнозованих об'єктів з визначенням кількісних прогнозних показників, що їх характеризують, на основі вивчення ретроспективи їх розвитку.

Кількісні методи прогнозування мають надзвичайно важливе значення при управлінні фінансовими ресурсами підприємства та прогнозуванні його фінансового стану, хоча застосування даних методів також має певні обмеження. По-перше, будь-який формалізований метод прогнозування не дозволяє врахувати абсолютно всі фактори, що впливають на цільовий параметр, а лише спрощено відображає взаємозв'язки між показниками.

По-друге, для кожного прогнозного показника можуть бути сформовані декілька варіантів прогнозу, кожен із яких матиме високу ймовірність реалізації, що не дозволяє робити однозначних висновків про динаміку розвитку явищ, базуючись виключно на кількісних показниках.

Найбільш ефективним є застосування кількісних методів при побудові прогнозів на короткостроковий період, коли є можливим досягнення достатньо точних прогнозних оцінок зміни показників.

Основу формалізованих методів прогнозування складають **стохастичні методи**, у тому числі методи екстраполяції тренду, регресійного та авторегресійного аналізу (табл. 13.2). Стохастичні методи ґрунтуються на ймовірнісному характері взаємозв'язку між змінними, точність формалізації якого зростає при збільшенні масиву вхідних емпіричних даних.

Стохастичні методи мають багато варіацій та можуть бути пристосовані практично до будь-яких потреб прогнозування, що робить їх найбільш поширеними з-поміж досліджуваних методів. Основним недоліком застосування даних методів є можливість отримання суттєвих помилок у прогнозуванні внаслідок впливу випадкових коливань на зміну показників.

- б) складність застосування методів моделювання внаслідок відсутності необхідного технічного чи програмного забезпечення;
- 7) виникнення непередбачуваних обставин.

3. Формалізовані методи прогнозування фінансового стану

Другу узагальнену групу методів прогнозування фінансового стану підприємств складають **формалізовані (кількісні) методи**, до яких відносяться стохастичні, детерміновані методи та методи економіко-математичного моделювання. Загальною характеристикою формалізованих методів є оцінювання майбутнього стану прогнозованих об'єктів з визначенням кількісних прогнозних показників, що їх характеризують, на основі вивчення ретроспективи їх розвитку.

Кількісні методи прогнозування мають надзвичайно важливе значення при управлінні фінансовими ресурсами підприємства та прогнозуванні його фінансового стану, хоча застосування даних методів також має певні обмеження. По-перше, будь-який формалізований метод прогнозування не дозволяє врахувати абсолютно всі фактори, що впливають на цільовий параметр, а лише спрощено відображає взаємозв'язки між показниками.

По-друге, для кожного прогнозного показника можуть бути сформовані декілька варіантів прогнозу, кожен із яких матиме високу ймовірність реалізації, що не дозволяє робити однозначних висновків про динаміку розвитку явищ, базуючись виключно на кількісних показниках.

Найбільш ефективним є застосування кількісних методів при побудові прогнозів на короткостроковий період, коли є можливим досягнення достатньо точних прогнозних оцінок зміни показників.

Основу формалізованих методів прогнозування складають **стохастичні методи**, у тому числі методи екстраполяції тренду, регресійного та авторегресійного аналізу (табл. 13.2). Стохастичні методи ґрунтуються на ймовірнісному характері взаємозв'язку між змінними, точність формалізації якого зростає при збільшенні масиву вхідних емпіричних даних.

Стохастичні методи мають багато варіацій та можуть бути пристосовані практично до будь-яких потреб прогнозування, що робить їх найбільш поширеними з-поміж досліджуваних методів. Основним недоліком застосування даних методів є можливість отримання суттєвих помилок у прогнозуванні внаслідок впливу випадкових коливань на зміну показників.

Стохастичні методи прогнозування фінансового стану

Види методів	Зміст методу	Математична формалізація	Переваги і недоліки
Екстраполяція тренду	У моделях часових рядів виділяють тренд, сезонну, циклічну і випадкову компоненти. Тренд відображає загальну спрямованість зміни показників, яка пов'язується виключно з фактором часу. Тренд може бути описаний різними видами залежностей (лінійною, логарифмічною, степеневою тощо)	Рівняння тренду, що описується прямолінійною функцією: $y_t = a_0 + \alpha_1 * t_1$ Рівняння тренду, що описується параболічною функцією: $y_t = a_0 + \alpha_1 * t + \alpha_2 * t^2$ де y_t – прогнозне значення показника у в момент часу t ; $\alpha_0, \alpha_1, \alpha_2$ – параметри функції; t – період.	Переваги: простий у застосуванні, може використовуватися при обмежених обсягах наявних статистичних даних; недоліки: інерційність прогнозування, не враховується вплив інших факторів
Регресійний аналіз	Використовується у випадку, коли відношення між змінними можуть бути виражені кількісно у вигляді деякої комбінації цих змінних. Побудова прогнозу для ендогенної змінної відбувається на основі вивченого взаємозв'язку між нею та іншими (екзогенними) змінними.	Лінійна модель рівняння парної регресії має вигляд: $y = a_0 + \alpha_1 * x_1$ Рівняння множинної регресії: $y = a_0 + \alpha_1 * x_1 + \alpha_2 * x_2 + \dots + \alpha_k * x_k$ де y – ендогенна змінна; $\alpha_0, \alpha_1, \dots, \alpha_k$ – коефіцієнти регресії; $x_1, x_2, \dots, x_k$ – екзогенні змінні.	Переваги: аналітичне відображення взаємозв'язків між змінними; можливість оцінки впливу окремих факторів, так і їх сукупності на показник; достатньо вірогідні результати прогнозування
Авторегресійні залежності	Ґрунтується на припущенні, що значення будь-якого економічного показника у визначений момент часу залежить від його значень у попередніх періодах	Загальний вигляд авторегресійної залежності: $y_t = a_0 + \alpha_1 * y_{t-1} + \alpha_2 * y_{t-2} + \dots + \alpha_k$ де y_t – прогнозне значення показника у в момент часу t ; y_{t-1} – значення показника у в момент часу $(t-1)$; $\alpha_0, \alpha_1, \dots, \alpha_k$ – коефіцієнти регресії.	Переваги: достатньо висока точність прогнозів; недоліки: інерційність прогнозування, не враховується вплив інших факторів

Стохастичні методи прогнозування фінансового стану

Види методів	Зміст методу	Математична формалізація	Переваги і недоліки
Екстраполяція тренду	У моделях часових рядів виділяють тренд, сезонну, циклічну і випадкову компоненти. Тренд відображає загальну спрямованість зміни показників, яка пов'язується виключно з фактором часу. Тренд може бути описаний різними видами залежностей (лінійною, логарифмічною, степеневою тощо)	Рівняння тренду, що описується прямолінійною функцією: $y_t = a_0 + \alpha_1 * t_1$ Рівняння тренду, що описується параболічною функцією: $y_t = a_0 + \alpha_1 * t + \alpha_2 * t^2$ де y_t – прогнозне значення показника у в момент часу t ; $\alpha_0, \alpha_1, \alpha_2$ – параметри функції; t – період.	Переваги: простий у застосуванні, може використовуватися при обмежених обсягах наявних статистичних даних; недоліки: інерційність прогнозування, не враховується вплив інших факторів
Регресійний аналіз	Використовується у випадку, коли відношення між змінними можуть бути виражені кількісно у вигляді деякої комбінації цих змінних. Побудова прогнозу для ендогенної змінної відбувається на основі вивченого взаємозв'язку між нею та іншими (екзогенними) змінними.	Лінійна модель рівняння парної регресії має вигляд: $y = a_0 + \alpha_1 * x_1$ Рівняння множинної регресії: $y = a_0 + \alpha_1 * x_1 + \alpha_2 * x_2 + \dots + \alpha_k * x_k$ де y – ендогенна змінна; $\alpha_0, \alpha_1, \dots, \alpha_k$ – коефіцієнти регресії; $x_1, x_2, \dots, x_k$ – екзогенні змінні.	Переваги: аналітичне відображення взаємозв'язків між змінними; можливість оцінки впливу окремих факторів, так і їх сукупності на показник; достатньо вірогідні результати прогнозування
Авторегресійні залежності	Ґрунтується на припущенні, що значення будь-якого економічного показника у визначений момент часу залежить від його значень у попередніх періодах	Загальний вигляд авторегресійної залежності: $y_t = a_0 + \alpha_1 * y_{t-1} + \alpha_2 * y_{t-2} + \dots + \alpha_k$ де y_t – прогнозне значення показника у в момент часу t ; y_{t-1} – значення показника у в момент часу $(t-1)$; $\alpha_0, \alpha_1, \dots, \alpha_k$ – коефіцієнти регресії.	Переваги: достатньо висока точність прогнозів; недоліки: інерційність прогнозування, не враховується вплив інших факторів

Для знаходження значень параметрів рівнянь регресії при застосуванні стохастичних методів прогнозування найчастіше використовується метод найменших квадратів. У випадку, коли рівняння регресії містить одну екзогенну змінну, розрахунок параметрів параболічної та лінійної функції за методом найменших квадратів здійснюватиметься за формулами (13.1)-(13.3):

$$\alpha_0 = \frac{\sum y}{n}, \quad (13.1)$$

$$\alpha_1 = \frac{\sum x * y}{\sum x^2}, \quad (13.2)$$

$$\alpha_2 = \frac{\sum x * y}{\sum x^4}, \quad (13.3)$$

де y – ендогенна змінна;

x – екзогенна змінна;

$\alpha_0, \alpha_1, \alpha_2$ – коефіцієнти регресії;

n – кількість років (періодів).

Визначення параметрів функції для багатофакторних регресійних моделей передбачає проведення більш складних розрахунків, тому для їх здійснення доцільно використовувати спеціальне програмне забезпечення.

При застосуванні методів екстраполяції необхідно мати на увазі, що на об'єктивність отриманих результатів прогнозу можуть здійснювати негативний вплив випадкові коливання, тому при аналізі часових рядів часто виникає потреба у «згладжуванні» – усередненні значень аналізованого показника з метою побудови більш точного тренду та підвищення надійності прогнозування. З цією метою можуть застосовуватися наступні підходи:

- метод простої середньої – використовується для згладжування випадкових і сезонних коливань шляхом заміни фактичних показників часового ряду їх середніми значеннями;

- метод ковзної середньої – обчислення нового середнього значення відбувається кожного разу при появі нового спостереження; при цьому і новим, і старим даним присвоюються однакові ваги;

- метод експоненціального згладжування – при складанні прогнозу останнім спостереженням надаються більші вагові коефіцієнти, оскільки вважається, що вони надають більше інформації про ймовірну динаміку зміни досліджуваного показника у майбутньому.

Для знаходження значень параметрів рівнянь регресії при застосуванні стохастичних методів прогнозування найчастіше використовується метод найменших квадратів. У випадку, коли рівняння регресії містить одну екзогенну змінну, розрахунок параметрів параболічної та лінійної функції за методом найменших квадратів здійснюватиметься за формулами (13.1)-(13.3):

$$\alpha_0 = \frac{\sum y}{n}, \quad (13.1)$$

$$\alpha_1 = \frac{\sum x * y}{\sum x^2}, \quad (13.2)$$

$$\alpha_2 = \frac{\sum x * y}{\sum x^4}, \quad (13.3)$$

де y – ендогенна змінна;

x – екзогенна змінна;

$\alpha_0, \alpha_1, \alpha_2$ – коефіцієнти регресії;

n – кількість років (періодів).

Визначення параметрів функції для багатофакторних регресійних моделей передбачає проведення більш складних розрахунків, тому для їх здійснення доцільно використовувати спеціальне програмне забезпечення.

При застосуванні методів екстраполяції необхідно мати на увазі, що на об'єктивність отриманих результатів прогнозу можуть здійснювати негативний вплив випадкові коливання, тому при аналізі часових рядів часто виникає потреба у «згладжуванні» – усередненні значень аналізованого показника з метою побудови більш точного тренду та підвищення надійності прогнозування. З цією метою можуть застосовуватися наступні підходи:

- метод простої середньої – використовується для згладжування випадкових і сезонних коливань шляхом заміни фактичних показників часового ряду їх середніми значеннями;

- метод ковзної середньої – обчислення нового середнього значення відбувається кожного разу при появі нового спостереження; при цьому і новим, і старим даним присвоюються однакові ваги;

- метод експоненціального згладжування – при складанні прогнозу останнім спостереженням надаються більші вагові коефіцієнти, оскільки вважається, що вони надають більше інформації про ймовірну динаміку зміни досліджуваного показника у майбутньому.

Наступною складовою формалізованих методів прогнозування є **детерміновані методи**, зміст яких полягає у визначенні функціональних або чітких детермінованих зв'язків між показниками, коли кожному значенню факторної ознаки ставиться у відповідність визначене, не ймовірнісне значення результативного показника. Розглянемо сутність детермінованих методів прогнозування фінансового стану у розрізі двох основних його різновидів – прогнозування на базі пропорційних залежностей та балансових моделей прогнозування.

Метод прогнозування на основі пропорційних залежностей ґрунтується на положенні щодо ідентифікації базового показника, який є ключовим у характеристиці діяльності підприємства, та вираженні через нього прогнозних значень інших показників шляхом встановлення простих пропорційних залежностей. Найчастіше у якості таких «базових» показників застосовується чистий дохід/виручка від реалізації продукції та собівартість.

Наприклад, використовуючи у ролі базового показника чистий дохід від реалізації продукції можуть бути розраховані прогнозні значення валового і чистого прибутку, чистого грошового потоку тощо. Для цього робиться припущення, що частка зазначених показників у складі чистого доходу залишається порівняно незмінною за умов відсутності різких змін в економічній політиці держави, а приріст показників доходів і витрат підприємства відбувається рівномірно. Маючи дані про співвідношення досліджуваних показників до обсягу чистого доходу у звітному періоді та застосовуючи їх до прогнозного значення базового показника, отримуються відповідні прогнозні значення валового і чистого прибутку, чистого грошового потоку та інших цільових показників.

У загальному вигляді **алгоритм застосування методу прогнозування на основі пропорційних залежностей** може бути представлений наступним чином:

- 1) Вибір базового показника;
- 2) Визначення необхідних цільових показників;
- 3) Встановлення виду залежності (як правило, лінійної) для кожного цільового показника від базового параметру;
- 4) Варіювання темпів зміни базового показника та побудова декількох варіантів прогнозів з відповідними значеннями цільових параметрів. Вибір найкращого варіанта прогнозу здійснюється з урахуванням неформалізованих (експертних) критеріїв.

Різновидом детермінованих прогнозів є складання прогнозних форм звітності підприємства із застосуванням **балансової моделі прогнозування**, що передбачає опис показників фінансової звітності різноманітними балансовими рівняннями, які відображають взаємозв'язок між активами і пасивами підприємства.

Наступною складовою формалізованих методів прогнозування є **детерміновані методи**, зміст яких полягає у визначенні функціональних або чітких детермінованих зв'язків між показниками, коли кожному значенню факторної ознаки ставиться у відповідність визначене, не ймовірнісне значення результативного показника. Розглянемо сутність детермінованих методів прогнозування фінансового стану у розрізі двох основних його різновидів – прогнозування на базі пропорційних залежностей та балансових моделей прогнозування.

Метод прогнозування на основі пропорційних залежностей ґрунтується на положенні щодо ідентифікації базового показника, який є ключовим у характеристиці діяльності підприємства, та вираженні через нього прогнозних значень інших показників шляхом встановлення простих пропорційних залежностей. Найчастіше у якості таких «базових» показників застосовується чистий дохід/виручка від реалізації продукції та собівартість.

Наприклад, використовуючи у ролі базового показника чистий дохід від реалізації продукції можуть бути розраховані прогнозні значення валового і чистого прибутку, чистого грошового потоку тощо. Для цього робиться припущення, що частка зазначених показників у складі чистого доходу залишається порівняно незмінною за умов відсутності різких змін в економічній політиці держави, а приріст показників доходів і витрат підприємства відбувається рівномірно. Маючи дані про співвідношення досліджуваних показників до обсягу чистого доходу у звітному періоді та застосовуючи їх до прогнозного значення базового показника, отримуються відповідні прогнозні значення валового і чистого прибутку, чистого грошового потоку та інших цільових показників.

У загальному вигляді **алгоритм застосування методу прогнозування на основі пропорційних залежностей** може бути представлений наступним чином:

- 1) Вибір базового показника;
- 2) Визначення необхідних цільових показників;
- 3) Встановлення виду залежності (як правило, лінійної) для кожного цільового показника від базового параметру;
- 4) Варіювання темпів зміни базового показника та побудова декількох варіантів прогнозів з відповідними значеннями цільових параметрів. Вибір найкращого варіанта прогнозу здійснюється з урахуванням неформалізованих (експертних) критеріїв.

Різновидом детермінованих прогнозів є складання прогнозних форм звітності підприємства із застосуванням **балансової моделі прогнозування**, що передбачає опис показників фінансової звітності різноманітними балансовими рівняннями, які відображають взаємозв'язок між активами і пасивами підприємства.

В процесі прогнозування із застосуванням балансової моделі може формуватися як деталізована за усіма статтями прогнозна звітність, так і агрегована (аналітична), що включає лише укрупнені статті відповідно до цілей прогнозу. Основною перевагою складання прогновної фінансової звітності є можливість проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства у плановому періоді та використання отриманих даних для прийняття більш обґрунтованих управлінських рішень.

Розробка прогнозних фінансових звітів повинна здійснюватися у чіткій послідовності, що передбачає складання наступних бюджетів та фінансових звітів: бюджету поточної діяльності, консолідованого грошового бюджету з урахуванням показників фінансового та інвестиційного планів, та на завершальному етапі – прогнозних фінансових звітів (рис. 13.3).

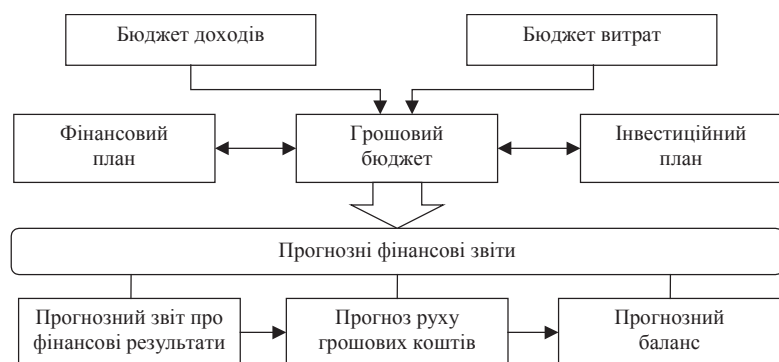

Рис. 13.3. Порядок складання прогнозних фінансових звітів

Складання прогнозних фінансових звітів розпочинають зі звіту про фінансові результати, оскільки розрахований в ньому чистий фінансовий результат є вихідним показником при складанні інших прогнозних форм звітності.

В прогнозному балансі розраховуються, перш за все, планові значення статей активу на основі даних про обсяг планових надходжень власних фінансових ресурсів підприємства. Їх розподіл за статтями активу здійснюється з урахуванням додержання досягнутого рівня ліквідності і платоспроможності або покращення відповідних показників в разі їх незадовільного рівня.

Визначення прогнозних значень для статей пасиву балансу відбувається шляхом їх балансування із показниками активу з визначенням потреби у залученні зовнішніх джерел фінансування: отримання банківсь-

В процесі прогнозування із застосуванням балансової моделі може формуватися як деталізована за усіма статтями прогнозна звітність, так і агрегована (аналітична), що включає лише укрупнені статті відповідно до цілей прогнозу. Основною перевагою складання прогновної фінансової звітності є можливість проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства у плановому періоді та використання отриманих даних для прийняття більш обґрунтованих управлінських рішень.

Розробка прогнозних фінансових звітів повинна здійснюватися у чіткій послідовності, що передбачає складання наступних бюджетів та фінансових звітів: бюджету поточної діяльності, консолідованого грошового бюджету з урахуванням показників фінансового та інвестиційного планів, та на завершальному етапі – прогнозних фінансових звітів (рис. 13.3).

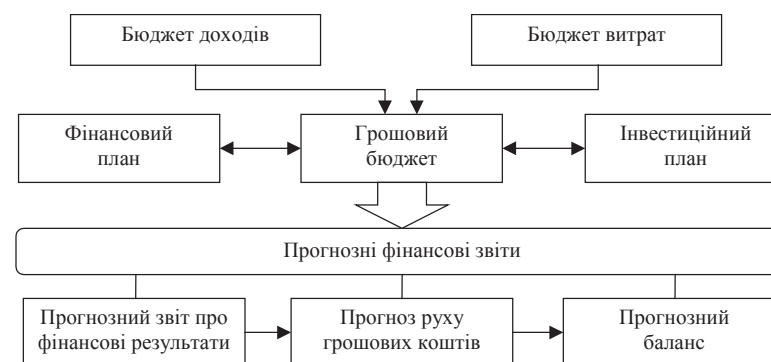

Рис. 13.3. Порядок складання прогнозних фінансових звітів

Складання прогнозних фінансових звітів розпочинають зі звіту про фінансові результати, оскільки розрахований в ньому чистий фінансовий результат є вихідним показником при складанні інших прогнозних форм звітності.

В прогнозному балансі розраховуються, перш за все, планові значення статей активу на основі даних про обсяг планових надходжень власних фінансових ресурсів підприємства. Їх розподіл за статтями активу здійснюється з урахуванням додержання досягнутого рівня ліквідності і платоспроможності або покращення відповідних показників в разі їх незадовільного рівня.

Визначення прогнозних значень для статей пасиву балансу відбувається шляхом їх балансування із показниками активу з визначенням потреби у залученні зовнішніх джерел фінансування: отримання банківсь-

кого кредиту, випуску боргових цінних паперів, а також проведення додаткової емісії акцій для акціонерних товариств.

До окремої групи формалізованих методів прогнозування необхідно віднести **економіко-математичне моделювання**, яке на відміну від розглянутих вище підходів, дозволяє будувати складні моделі, що враховують великий перелік кількісних і якісних параметрів та зводяться до розв'язання систем лінійних чи нелінійних рівнянь.

На сьогодні економіко-математичне моделювання є досить популярним засобом прогнозування, що пов'язано із розвитком технічних можливостей для його застосування, автоматизованістю розрахунків, а також основною перевагою даного методу – забезпеченням можливості врахування максимальної кількості зовнішніх і внутрішніх факторів при прийнятті будь-яких планових рішень.

Незважаючи на існування великої кількості підходів до розробки фінансових прогнозів, завжди існує ймовірність похибки, оскільки всі прогнози ґрунтуються на ряді припущень та не можуть враховувати вплив усіх чинників та непередбачуваних подій.

Необхідною умовою забезпечення високої надійності і точності прогнозів є повнота та достовірність вхідних даних, які до них включаються, а також можливість зіставлення інформації в часі за кількісними і якісними показниками.

Для кожного методу прогнозування точність прогнозів буде залежати від різних факторів. При застосуванні стохастичних методів до вхідних даних застосовуються конкретні вимоги (достовірність, співставність, достатність за обсягом для виявлення закономірностей, однорідність та стійкість), недотримання яких не дозволяє гарантувати точність прогнозу.

Оцінка похибки прогнозування при застосуванні стохастичних методів може бути математично формалізована. Наприклад, розрахунок похибки при використанні методу найменших квадратів здійснюється за формулою (13.4):

$$E = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (y_i - y_i^*)^2}, \quad (13.4)$$

де y_i^* – прогнозне значення показника y в момент часу t ;

y_i – фактичне значення показника y в момент часу t ;

n – кількість періодів дослідження.

Оцінка достовірності прогнозів при використанні економіко-математичного моделювання є складнішою, оскільки передбачає використання в моделі великої кількості параметрів і дослідження різних

кого кредиту, випуску боргових цінних паперів, а також проведення додаткової емісії акцій для акціонерних товариств.

До окремої групи формалізованих методів прогнозування необхідно віднести **економіко-математичне моделювання**, яке на відміну від розглянутих вище підходів, дозволяє будувати складні моделі, що враховують великий перелік кількісних і якісних параметрів та зводяться до розв'язання систем лінійних чи нелінійних рівнянь.

На сьогодні економіко-математичне моделювання є досить популярним засобом прогнозування, що пов'язано із розвитком технічних можливостей для його застосування, автоматизованістю розрахунків, а також основною перевагою даного методу – забезпеченням можливості врахування максимальної кількості зовнішніх і внутрішніх факторів при прийнятті будь-яких планових рішень.

Незважаючи на існування великої кількості підходів до розробки фінансових прогнозів, завжди існує ймовірність похибки, оскільки всі прогнози ґрунтуються на ряді припущень та не можуть враховувати вплив усіх чинників та непередбачуваних подій.

Необхідною умовою забезпечення високої надійності і точності прогнозів є повнота та достовірність вхідних даних, які до них включаються, а також можливість зіставлення інформації в часі за кількісними і якісними показниками.

Для кожного методу прогнозування точність прогнозів буде залежати від різних факторів. При застосуванні стохастичних методів до вхідних даних застосовуються конкретні вимоги (достовірність, співставність, достатність за обсягом для виявлення закономірностей, однорідність та стійкість), недотримання яких не дозволяє гарантувати точність прогнозу.

Оцінка похибки прогнозування при застосуванні стохастичних методів може бути математично формалізована. Наприклад, розрахунок похибки при використанні методу найменших квадратів здійснюється за формулою (13.4):

$$E = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (y_i - y_i^*)^2}, \quad (13.4)$$

де y_i^* – прогнозне значення показника y в момент часу t ;

y_i – фактичне значення показника y в момент часу t ;

n – кількість періодів дослідження.

Оцінка достовірності прогнозів при використанні економіко-математичного моделювання є складнішою, оскільки передбачає використання в моделі великої кількості параметрів і дослідження різних

взаємозв'язків між ними. Перевірка на об'єктивність таких моделей може здійснюватися наступними основними способами:

- 1) порівняння отриманих за допомогою моделі результатів із фактичними показниками через певний проміжок часу;
- 2) побудова моделі на основі скороченого масиву вхідних даних та порівняння отриманих прогнозних показників із невикористаними при моделюванні даними.

Не зважаючи на можливість допущення похибки, прогнозування фінансового стану підприємства є надзвичайно важливим для вибору найкращих альтернатив його майбутнього розвитку, своєчасного виявлення можливих проблем та ефективного управління фінансовими ресурсами.

Практичне заняття

Мета заняття: ознайомитися з основними видами та методами здійснення фінансового прогнозування на підприємстві, набути практичні навички складання фінансових прогнозів та прогнозних фінансових звітів. Здійснити прогнозу оцінку чистого доходу та чистого прибутку підприємства, розрахувати прогнозний грошовий потік підприємства та скласти прогнозний баланс.

Питання для підготовки та обговорення

1. Сутність та етапи здійснення фінансового прогнозування на підприємстві.
2. Класифікація прогнозів фінансового стану підприємства.
3. Характеристика експертних методів прогнозування фінансового стану.
4. Особливості застосування формалізованих методів прогнозування фінансового стану.
5. Порядок складання прогнозних фінансових звітів.

Розрахунково-аналітичні завдання

Задача 1

За даними таблиці 13.3 визначте функцію надходжень чистого доходу підприємства за останні 10 місяців та складіть прогноз на наступний місяць.

взаємозв'язків між ними. Перевірка на об'єктивність таких моделей може здійснюватися наступними основними способами:

- 1) порівняння отриманих за допомогою моделі результатів із фактичними показниками через певний проміжок часу;
- 2) побудова моделі на основі скороченого масиву вхідних даних та порівняння отриманих прогнозних показників із невикористаними при моделюванні даними.

Не зважаючи на можливість допущення похибки, прогнозування фінансового стану підприємства є надзвичайно важливим для вибору найкращих альтернатив його майбутнього розвитку, своєчасного виявлення можливих проблем та ефективного управління фінансовими ресурсами.

Практичне заняття

Мета заняття: ознайомитися з основними видами та методами здійснення фінансового прогнозування на підприємстві, набути практичні навички складання фінансових прогнозів та прогнозних фінансових звітів. Здійснити прогнозу оцінку чистого доходу та чистого прибутку підприємства, розрахувати прогнозний грошовий потік підприємства та скласти прогнозний баланс.

Питання для підготовки та обговорення

1. Сутність та етапи здійснення фінансового прогнозування на підприємстві.
2. Класифікація прогнозів фінансового стану підприємства.
3. Характеристика експертних методів прогнозування фінансового стану.
4. Особливості застосування формалізованих методів прогнозування фінансового стану.
5. Порядок складання прогнозних фінансових звітів.

Розрахунково-аналітичні завдання

Задача 1

За даними таблиці 13.3 визначте функцію надходжень чистого доходу підприємства за останні 10 місяців та складіть прогноз на наступний місяць.

Таблиця 13.3

Обсяг чистого доходу підприємства

Період <i>t</i> , міс.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Чистий дохід <i>u</i> , млн. грн.	55,1	55,4	53,7	52,8	51,6	52,5	53,0	53,1	53,9	54,6

Задача 2

Відомі наступні дані щодо динаміки чистого доходу і чистого прибутку підприємства за 2005-2013 роки (табл. 13.4). На основі даних про плановий обсяг замовлень на 2014 рік визначте прогнозний чистий фінансовий результат підприємства та оцініть точність прогнозу.

Таблиця 13.4

Показники чистого доходу і чистого фінансового результату підприємства за 2003-2013 роки

Період	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Чистий дохід <i>x</i> , млн. грн.	116,8	124,5	140,7	154,6	150,9	138,1	140,3	148,9	157,7	164,5
Чистий прибуток <i>y</i> , млн. грн.	23,4	30,8	45,7	58,6	55,3	47,1	50,5	56,0	60,2	?

Задача 3. Розрахувати прогнозний грошовий потік підприємства, якщо відомо, що чистий дохід від реалізації продукції підприємства за минулий рік склав 11836 тис. грн., повна собівартість продукції становила 8094 тис. грн., у тому числі амортизаційні відрахування 312 тис. грн. Очікуються однакові темпи приросту обсягів виробництва і темпи інфляції, надходження від реалізації продукції в плановому періоді передбачаються у розмірі 14105 тис. грн. (без ПДВ), ставка податку на прибуток 18%.

Задача 4. На звітну дату баланс підприємства має наступний вигляд:

Таблиця 13.3

Обсяг чистого доходу підприємства

Період <i>t</i> , міс.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Чистий дохід <i>u</i> , млн. грн.	55,1	55,4	53,7	52,8	51,6	52,5	53,0	53,1	53,9	54,6

Задача 2

Відомі наступні дані щодо динаміки чистого доходу і чистого прибутку підприємства за 2005-2013 роки (табл. 13.4). На основі даних про плановий обсяг замовлень на 2014 рік визначте прогнозний чистий фінансовий результат підприємства та оцініть точність прогнозу.

Таблиця 13.4

Показники чистого доходу і чистого фінансового результату підприємства за 2003-2013 роки

Період	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Чистий дохід <i>x</i> , млн. грн.	116,8	124,5	140,7	154,6	150,9	138,1	140,3	148,9	157,7	164,5
Чистий прибуток <i>y</i> , млн. грн.	23,4	30,8	45,7	58,6	55,3	47,1	50,5	56,0	60,2	?

Задача 3. Розрахувати прогнозний грошовий потік підприємства, якщо відомо, що чистий дохід від реалізації продукції підприємства за минулий рік склав 11836 тис. грн., повна собівартість продукції становила 8094 тис. грн., у тому числі амортизаційні відрахування 312 тис. грн. Очікуються однакові темпи приросту обсягів виробництва і темпи інфляції, надходження від реалізації продукції в плановому періоді передбачаються у розмірі 14105 тис. грн. (без ПДВ), ставка податку на прибуток 18%.

Задача 4. На звітну дату баланс підприємства має наступний вигляд:

Таблиця 13.5

Агрегований баланс підприємства

Актив		Пасив	
Необоротні активи	165312	Власний капітал	170884
Оборотні активи, у т.ч.:	106214	Довгострокові кредити банків	15500
Запаси	35404	Поточні зобов'язання, у т.ч.:	85142
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	29118	Короткострокові кредити банків	5650
Дебіторська заборгованість за розрахунками	34910	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	30629
Грошові кошти та їх еквіваленти	3570	Поточні зобов'язання за розрахунками	45585
Інші оборотні активи	3212	Інші поточні зобов'язання	3278
Валюта балансу	271526	Валюта балансу	271526

Скласти прогнозний баланс підприємства, якщо відомо, що плановий обсяг чистого прибутку складає 12087 тис. грн. За рахунок власних фінансових надходжень майбутнього періоду підприємство планує наростити обсяги виробництва, з цією метою величина нормативних запасів буде збільшена на 9%.

Крім того, планується погасити 70% суми короткострокових банківських кредитів. За рахунок підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю планується досягнення цільового значення коефіцієнта абсолютної ліквідності на рівні 0,15.

Питання для самоперевірки

1. Обґрунтуйте необхідність прогнозування фінансового стану підприємства.
2. Яка послідовність здійснення фінансового прогнозування на підприємстві?
3. За якими ознаками класифікуються прогнози фінансового стану?
4. Які методи застосовуються в процесі прогнозування фінансового стану?
5. У яких випадках доцільно застосовувати експертні методи прогнозування?
6. Розкрийте зміст основних видів експертних методів прогнозування фінансового стану підприємств.

Таблиця 13.5

Агрегований баланс підприємства

Актив		Пасив	
Необоротні активи	165312	Власний капітал	170884
Оборотні активи, у т.ч.:	106214	Довгострокові кредити банків	15500
Запаси	35404	Поточні зобов'язання, у т.ч.:	85142
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	29118	Короткострокові кредити банків	5650
Дебіторська заборгованість за розрахунками	34910	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	30629
Грошові кошти та їх еквіваленти	3570	Поточні зобов'язання за розрахунками	45585
Інші оборотні активи	3212	Інші поточні зобов'язання	3278
Валюта балансу	271526	Валюта балансу	271526

Скласти прогнозний баланс підприємства, якщо відомо, що плановий обсяг чистого прибутку складає 12087 тис. грн. За рахунок власних фінансових надходжень майбутнього періоду підприємство планує наростити обсяги виробництва, з цією метою величина нормативних запасів буде збільшена на 9%.

Крім того, планується погасити 70% суми короткострокових банківських кредитів. За рахунок підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю планується досягнення цільового значення коефіцієнта абсолютної ліквідності на рівні 0,15.

Питання для самоперевірки

1. Обґрунтуйте необхідність прогнозування фінансового стану підприємства.
2. Яка послідовність здійснення фінансового прогнозування на підприємстві?
3. За якими ознаками класифікуються прогнози фінансового стану?
4. Які методи застосовуються в процесі прогнозування фінансового стану?
5. У яких випадках доцільно застосовувати експертні методи прогнозування?
6. Розкрийте зміст основних видів експертних методів прогнозування фінансового стану підприємств.

7. Які методи належать до групи стохастичних методів прогнозування?
8. У чому переваги використання методу екстраполяції тренду?
9. Розкрийте зміст та алгоритм застосування методу прогнозування на основі пропорційних залежностей.
10. У якій послідовності здійснюється складання прогнозової фінансової звітності?
11. З якою метою та яким чином проводиться оцінка точності прогнозування?

Тести

1. Прогнозування фінансового стану підприємства – це:

- а) науково обґрунтована гіпотеза щодо ймовірного майбутнього стану економічної системи та економічних об'єктів і показників, що характеризують цей стан;
- б) процес передбачення майбутніх надходжень та розміщення фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, який ґрунтується на вивченні динаміки його розвитку та впливу чинників середовища функціонування;
- в) процес розробки системи фінансових планів, який полягає у визначенні фінансових цілей та формулюванні послідовності дій, спрямованих на їх досягнення;
- г) передбачення майбутнього попиту на товари і послуги з метою кращого обґрунтування відповідних виробничих планів.

2. Прогнози фінансового стану залежно від цілей складання поділяють на:

- а) пошукові і нормативні;
- б) короткострокові, середньострокові і довгострокові;
- в) описові і етапні;
- г) загальні і спеціальні.

3. До стохастичних методів прогнозування фінансового стану належить:

- а) метод Дельфі;
- б) пропорційні залежності;
- в) екстраполяція тренду;
- г) матричний метод.

4. Експертні методи прогнозування доцільно застосувати у випадку, коли:

- а) здійснюється короткострокове прогнозування;
- б) умови функціонування підприємства є передбачуваними;

7. Які методи належать до групи стохастичних методів прогнозування?
8. У чому переваги використання методу екстраполяції тренду?
9. Розкрийте зміст та алгоритм застосування методу прогнозування на основі пропорційних залежностей.
10. У якій послідовності здійснюється складання прогнозової фінансової звітності?
11. З якою метою та яким чином проводиться оцінка точності прогнозування?

Тести

1. Прогнозування фінансового стану підприємства – це:

- а) науково обґрунтована гіпотеза щодо ймовірного майбутнього стану економічної системи та економічних об'єктів і показників, що характеризують цей стан;
- б) процес передбачення майбутніх надходжень та розміщення фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, який ґрунтується на вивченні динаміки його розвитку та впливу чинників середовища функціонування;
- в) процес розробки системи фінансових планів, який полягає у визначенні фінансових цілей та формулюванні послідовності дій, спрямованих на їх досягнення;
- г) передбачення майбутнього попиту на товари і послуги з метою кращого обґрунтування відповідних виробничих планів.

2. Прогнози фінансового стану залежно від цілей складання поділяють на:

- а) пошукові і нормативні;
- б) короткострокові, середньострокові і довгострокові;
- в) описові і етапні;
- г) загальні і спеціальні.

3. До стохастичних методів прогнозування фінансового стану належить:

- а) метод Дельфі;
- б) пропорційні залежності;
- в) екстраполяція тренду;
- г) матричний метод.

4. Експертні методи прогнозування доцільно застосувати у випадку, коли:

- а) здійснюється короткострокове прогнозування;
- б) умови функціонування підприємства є передбачуваними;

в) фактори впливу на об'єкт прогнозування можуть бути формалізовані;

г) відсутня надійна статистична інформація про об'єкт прогнозування.

5. Побудова прогнозу для ендогенної змінної на основі виявленого взаємозв'язку між нею та іншими показниками здійснюється з використанням:

а) регресійного аналізу;

б) авторегресійної моделі;

в) фінансової звітності;

г) часових рядів.

6. Першочерговим при складанні прогнозних фінансових звітів є:

а) формування прогнозу грошових потоків;

б) складання прогнозного балансу;

в) побудова економіко-математичної моделі;

г) визначення прогнозної величини чистого фінансового результату.

7. Метод прогнозування на основі пропорційних залежностей

належить до:

а) детермінованих методів;

б) експертних методів прогнозування;

в) стохастичних методів;

г) економіко-математичного моделювання.

8. Недоліком методів екстраполяції є:

а) складність розрахунків;

б) обмежена сфера застосування;

в) інерційність прогнозування;

г) відсутність математичної формалізації.

9. Складання прогнозного балансу розпочинається з:

а) визначення прогнозних значень статей пасиву балансу;

б) визначення потреби у залученні зовнішніх джерел фінансування;

в) визначення прогнозних значень статей активу;

г) розрахунку прогнозних показників фінансового стану.

10. Основною перевагою методів економіко-математичного моделювання при складанні прогнозів є:

а) можливість врахувати максимальну кількість зовнішніх і внутрішніх факторів;

б) можливість проведення розрахунків при обмеженості статистичних даних;

в) відсутність похибки прогнозування;

г) побудова декількох сценаріїв розвитку подій.

в) фактори впливу на об'єкт прогнозування можуть бути формалізовані;

г) відсутня надійна статистична інформація про об'єкт прогнозування.

5. Побудова прогнозу для ендогенної змінної на основі виявленого взаємозв'язку між нею та іншими показниками здійснюється з використанням:

а) регресійного аналізу;

б) авторегресійної моделі;

в) фінансової звітності;

г) часових рядів.

6. Першочерговим при складанні прогнозних фінансових звітів є:

а) формування прогнозу грошових потоків;

б) складання прогнозного балансу;

в) побудова економіко-математичної моделі;

г) визначення прогнозної величини чистого фінансового результату.

7. Метод прогнозування на основі пропорційних залежностей

належить до:

а) детермінованих методів;

б) експертних методів прогнозування;

в) стохастичних методів;

г) економіко-математичного моделювання.

8. Недоліком методів екстраполяції є:

а) складність розрахунків;

б) обмежена сфера застосування;

в) інерційність прогнозування;

г) відсутність математичної формалізації.

9. Складання прогнозного балансу розпочинається з:

а) визначення прогнозних значень статей пасиву балансу;

б) визначення потреби у залученні зовнішніх джерел фінансування;

в) визначення прогнозних значень статей активу;

г) розрахунку прогнозних показників фінансового стану.

10. Основною перевагою методів економіко-математичного моделювання при складанні прогнозів є:

а) можливість врахувати максимальну кількість зовнішніх і внутрішніх факторів;

б) можливість проведення розрахунків при обмеженості статистичних даних;

в) відсутність похибки прогнозування;

г) побудова декількох сценаріїв розвитку подій.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента – це основна форма оволодіння навчальним матеріалом, яка має своєю метою забезпечити розширення і поглиблення теоретичних знань у сфері фінансового аналізу, набути практичних навичок вирішення конкретних завдань з аналітичної роботи.

Важливою умовою набуття необхідних професійних компетенцій фінансових аналітиків є опанування студентами при вивченні дисципліни «Фінансовий аналіз» сучасних методик здійснення розрахунково-аналітичних процедур та формування змістовних аналітичних висновків за результатами проведених розрахунків на основі даних фінансової звітності реальних підприємств, що функціонують в різних галузях економіки України. Це забезпечує наближення процесу навчання до розв'язання існуючих проблем соціально-економічного розвитку країни, відображення сучасних реалій організації і проведення фінансового аналізу суб'єктами господарювання і врахування потреб розвитку аналітично-інформаційного забезпечення управління фінансами підприємств під час підготовки майбутніх фахівців фінансової сфери.

Самостійна робота студента з дисципліни «Фінансовий аналіз» передбачає виконання наведених нижче розрахунково-аналітичних завдань на основі інформації, що міститься у оприлюдненій фінансовій звітності підприємств. Підприємство для аналізу обирається студентом самостійно. Інформаційний пакет для виконання завдань для самостійної роботи має містити річну фінансову звітність підприємства за 3 звітні періоди.

Комплекс розрахунково-аналітичних завдань для самостійної роботи студентів

Завдання 1

Здійсніть попередню оцінку фінансового стану підприємства за темповими показниками динаміки.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента – це основна форма оволодіння навчальним матеріалом, яка має своєю метою забезпечити розширення і поглиблення теоретичних знань у сфері фінансового аналізу, набути практичних навичок вирішення конкретних завдань з аналітичної роботи.

Важливою умовою набуття необхідних професійних компетенцій фінансових аналітиків є опанування студентами при вивченні дисципліни «Фінансовий аналіз» сучасних методик здійснення розрахунково-аналітичних процедур та формування змістовних аналітичних висновків за результатами проведених розрахунків на основі даних фінансової звітності реальних підприємств, що функціонують в різних галузях економіки України. Це забезпечує наближення процесу навчання до розв'язання існуючих проблем соціально-економічного розвитку країни, відображення сучасних реалій організації і проведення фінансового аналізу суб'єктами господарювання і врахування потреб розвитку аналітично-інформаційного забезпечення управління фінансами підприємств під час підготовки майбутніх фахівців фінансової сфери.

Самостійна робота студента з дисципліни «Фінансовий аналіз» передбачає виконання наведених нижче розрахунково-аналітичних завдань на основі інформації, що міститься у оприлюдненій фінансовій звітності підприємств. Підприємство для аналізу обирається студентом самостійно. Інформаційний пакет для виконання завдань для самостійної роботи має містити річну фінансову звітність підприємства за 3 звітні періоди.

Комплекс розрахунково-аналітичних завдань для самостійної роботи студентів

Завдання 1

Здійсніть попередню оцінку фінансового стану підприємства за темповими показниками динаміки.

Показники «золотого правила економіки» підприємства

Показник	Сума за рік, тис. грн.			Темп зростання, %	
	200n-2	200n-1	200n	200n до 200n-1	200n до 200n-2
Чистий прибуток					
Чистий дохід від реалізації					
Власний капітал					
Сукупні активи					

Методичні вказівки: при виконанні даного завдання слід звернути увагу, що вартісні показники мають бути наведені в цілому за рік. Це передбачає розрахунок середньорічного обсягу для показників, які отримуються з даних балансу (звіту про фінансовий стан), а саме власного капіталу і сукупних активів (валюти балансу).

При визначенні темпів зростання прибутку необхідно пам'ятати, що прибуток і збиток – це різні форми фінансового результату, тому розрахунок відносного показника динаміки у випадку переходу від прибуткової роботи до збиткової, або навпаки, не здійснюється.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Порівняння показників динаміки основних показників діяльності підприємства у 2013 році (див. табл.) вказує на існування низки фінансово-економічних проблем:

Показники «золотого правила економіки» підприємства, тис. грн.

Показник	2012 р.	2013 р.	Темп зростання, %
Чистий прибуток	215210,0	-159997,0	0,00
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3248710,0	2268556,0	69,83
Власний капітал	1056146,0	1104107,5	104,54
Сукупні активи	4039975,0	4295306,5	106,32

– підприємство працювало неефективно, що призвело до втрати прибутковості, і отримало збиток в обсязі 159,997 млн. грн.;

– відбулося скорочення обсягів чистого доходу від реалізації на 30,17 %, що в умовах зростання цін на продукцію та роботи промисло-

Показники «золотого правила економіки» підприємства

Показник	Сума за рік, тис. грн.			Темп зростання, %	
	200n-2	200n-1	200n	200n до 200n-1	200n до 200n-2
Чистий прибуток					
Чистий дохід від реалізації					
Власний капітал					
Сукупні активи					

Методичні вказівки: при виконанні даного завдання слід звернути увагу, що вартісні показники мають бути наведені в цілому за рік. Це передбачає розрахунок середньорічного обсягу для показників, які отримуються з даних балансу (звіту про фінансовий стан), а саме власного капіталу і сукупних активів (валюти балансу).

При визначенні темпів зростання прибутку необхідно пам'ятати, що прибуток і збиток – це різні форми фінансового результату, тому розрахунок відносного показника динаміки у випадку переходу від прибуткової роботи до збиткової, або навпаки, не здійснюється.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Порівняння показників динаміки основних показників діяльності підприємства у 2013 році (див. табл.) вказує на існування низки фінансово-економічних проблем:

Показники «золотого правила економіки» підприємства, тис. грн.

Показник	2012 р.	2013 р.	Темп зростання, %
Чистий прибуток	215210,0	-159997,0	0,00
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3248710,0	2268556,0	69,83
Власний капітал	1056146,0	1104107,5	104,54
Сукупні активи	4039975,0	4295306,5	106,32

– підприємство працювало неефективно, що призвело до втрати прибутковості, і отримало збиток в обсязі 159,997 млн. грн.;

– відбулося скорочення обсягів чистого доходу від реалізації на 30,17 %, що в умовах зростання цін на продукцію та роботи промисло-

вого підприємства під виконання обсягів робіт, передбачених укладеними контрактами, є свідченням скорочення кількості виробленої та реалізованої продукції в наслідок зниження ринкового попиту на неї;

– скорочення доходу від реалізації в умовах зростання обсягів власного капіталу (на 4,54 %) і сукупних активів (на 6,32 %), вказує на уповільнення обороту власних ресурсів і активів підприємства, зниження ділової активності, що створює умови для подальшого збільшення збитковості як власного, так і сукупного капіталів;

– оскільки сукупні активи зростали вищими темпами, ніж власний капітал підприємства, то відбулося зменшення частки власного капіталу в валюті балансу, що вказує на зменшення фінансової незалежності і фінансової стійкості підприємства.

Отже, для даного підприємства існує необхідність проведення поглибленого аналізу показників рентабельності, ділової активності, фінансової стійкості з метою виявлення шляхів покращення фінансового стану.

Завдання 2

Складіть агрегований аналітичний баланс підприємства за наведеною нижче формою та проаналізуйте його.

Агрегований аналітичний баланс підприємства

Показник	Сума за рік, тис. грн.		Питома вага, %		Відхилення (+,-)		
	200n-1	200n	200n-1	200n	тис. грн.	%	% стр.
Актив балансу							
Необоротні активи							
В тому числі: нематеріальні активи							
основні засоби							
довгострокові фінансові інвестиції							
Оборотні активи							
В тому числі: запаси і витрати							
дебіторська заборгованість							

вого підприємства під виконання обсягів робіт, передбачених укладеними контрактами, є свідченням скорочення кількості виробленої та реалізованої продукції в наслідок зниження ринкового попиту на неї;

– скорочення доходу від реалізації в умовах зростання обсягів власного капіталу (на 4,54 %) і сукупних активів (на 6,32 %), вказує на уповільнення обороту власних ресурсів і активів підприємства, зниження ділової активності, що створює умови для подальшого збільшення збитковості як власного, так і сукупного капіталів;

– оскільки сукупні активи зростали вищими темпами, ніж власний капітал підприємства, то відбулося зменшення частки власного капіталу в валюті балансу, що вказує на зменшення фінансової незалежності і фінансової стійкості підприємства.

Отже, для даного підприємства існує необхідність проведення поглибленого аналізу показників рентабельності, ділової активності, фінансової стійкості з метою виявлення шляхів покращення фінансового стану.

Завдання 2

Складіть агрегований аналітичний баланс підприємства за наведеною нижче формою та проаналізуйте його.

Агрегований аналітичний баланс підприємства

Показник	Сума за рік, тис. грн.		Питома вага, %		Відхилення (+,-)		
	200n-1	200n	200n-1	200n	тис. грн.	%	% стр.
Актив балансу							
Необоротні активи							
В тому числі: нематеріальні активи							
основні засоби							
довгострокові фінансові інвестиції							
Оборотні активи							
В тому числі: запаси і витрати							
дебіторська заборгованість							

Показник	Сума за рік, тис. грн.		Питома вага, %		Відхилення (+,-)		
	200n-1	200n	200n-1	200n	тис. грн.	%	% стр.
грошові кошти, їх еквіваленти							
Пасив балансу							
Власний капітал							
У тому числі: зареєстрований капітал							
додатковий капітал							
резервний капітал							
нерозподілений прибуток							
Довгострокові зобов'язання							
У тому числі: довгострокові кредити банків							
Поточні зобов'язання							
У тому числі: короткострокові кредити банків							
Баланс							x

Методичні вказівки: питома вага складових розраховується відносно об'ємного показника, до складу якого вони входять, тобто. Наприклад, для складових оборотних активів – по відношенню до обсягу оборотних активів, а самих оборотних активів – до обсягу сукупних активів (балансу).

Слід розрізняти відхилення у відсотках (%), яке відображає темп приросту показника за період, і відхилення у відсотках структури (% стр.), яке характеризує абсолютну зміну питомої ваги складової у сукупності.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Середньорічний обсяг сукупних активів досліджуваного підприємства у 2013 р. зріс порівняно з попереднім роком на 255331,5 тис. грн.

Показник	Сума за рік, тис. грн.		Питома вага, %		Відхилення (+,-)		
	200n-1	200n	200n-1	200n	тис. грн.	%	% стр.
грошові кошти, їх еквіваленти							
Пасив балансу							
Власний капітал							
У тому числі: зареєстрований капітал							
додатковий капітал							
резервний капітал							
нерозподілений прибуток							
Довгострокові зобов'язання							
У тому числі: довгострокові кредити банків							
Поточні зобов'язання							
У тому числі: короткострокові кредити банків							
Баланс							x

Методичні вказівки: питома вага складових розраховується відносно об'ємного показника, до складу якого вони входять, тобто. Наприклад, для складових оборотних активів – по відношенню до обсягу оборотних активів, а самих оборотних активів – до обсягу сукупних активів (балансу).

Слід розрізняти відхилення у відсотках (%), яке відображає темп приросту показника за період, і відхилення у відсотках структури (% стр.), яке характеризує абсолютну зміну питомої ваги складової у сукупності.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Середньорічний обсяг сукупних активів досліджуваного підприємства у 2013 р. зріс порівняно з попереднім роком на 255331,5 тис. грн.

або 6,32 % та склав 4295,306 млн. грн. Це є свідченням в цілому ефективної роботи підприємства, спрямованої на розширення власної діяльності та здатної забезпечувати нарощення власних активів за рахунок залучення необхідних фінансових ресурсів з різних джерел.

При цьому зростання активів підприємства відбулося за рахунок нарощення оборотних активів при одночасному скороченні обсягів необоротних активів. Оборотні активи зросли на 359,638 млн. грн. або 11,80% та становили в середньому у 2013 р. 3406,170 млн. грн. Необоротні активи скоротилися на 104,307 млн. грн. (або 10,5 %) та склали 889,136 млн. грн. Така динаміка обсягів основних складових активів підприємства вказує на можливі позитивні зрушення структури його балансу, які забезпечують підвищення рівня його ліквідності, посилюють платоспроможність і фінансову стійкість суб'єкта господарювання.

Агрегований аналітичний баланс підприємства

Показник	Сума за рік, тис. грн.		Питома вага, %		Відхилення (+,-)		
	2012	2013	2012	2013	тис. грн.	%	% стр.
Актив балансу							
Необоротні активи	993443,0	889136,0	24,6	20,7	-104307,0	-10,50	-3,9
У тому числі: нематеріальні активи	3723,5	6055,5	0,4	0,7	2332,0	62,6	0,3
основні засоби	394735,5	388572,0	39,7	43,7	-6163,5	-1,6	4,0
довгострокові фінансові інвестиції	526854,5	409165,0	53,0	46,0	-117689,5	-22,3	-7,0
Оборотні активи	3046532,0	3406170,5	75,4	79,3	359638,5	11,8	3,9
У тому числі: запаси і витрати	922001,5	940047,0	30,3	27,6	18045,5	2,0	-2,7
дебіторська заборгованість	2007179,0	2354407,5	65,9	69,1	27958,0	3,1	3,2
грошові кошти, їх еквіваленти	110069,0	104343,0	3,6	3,1	-5726,0	-5,2	-0,5

або 6,32 % та склав 4295,306 млн. грн. Це є свідченням в цілому ефективної роботи підприємства, спрямованої на розширення власної діяльності та здатної забезпечувати нарощення власних активів за рахунок залучення необхідних фінансових ресурсів з різних джерел.

При цьому зростання активів підприємства відбулося за рахунок нарощення оборотних активів при одночасному скороченні обсягів необоротних активів. Оборотні активи зросли на 359,638 млн. грн. або 11,80% та становили в середньому у 2013 р. 3406,170 млн. грн. Необоротні активи скоротилися на 104,307 млн. грн. (або 10,5 %) та склали 889,136 млн. грн. Така динаміка обсягів основних складових активів підприємства вказує на можливі позитивні зрушення структури його балансу, які забезпечують підвищення рівня його ліквідності, посилюють платоспроможність і фінансову стійкість суб'єкта господарювання.

Агрегований аналітичний баланс підприємства

Показник	Сума за рік, тис. грн.		Питома вага, %		Відхилення (+,-)		
	2012	2013	2012	2013	тис. грн.	%	% стр.
Актив балансу							
Необоротні активи	993443,0	889136,0	24,6	20,7	-104307,0	-10,50	-3,9
У тому числі: нематеріальні активи	3723,5	6055,5	0,4	0,7	2332,0	62,6	0,3
основні засоби	394735,5	388572,0	39,7	43,7	-6163,5	-1,6	4,0
довгострокові фінансові інвестиції	526854,5	409165,0	53,0	46,0	-117689,5	-22,3	-7,0
Оборотні активи	3046532,0	3406170,5	75,4	79,3	359638,5	11,8	3,9
У тому числі: запаси і витрати	922001,5	940047,0	30,3	27,6	18045,5	2,0	-2,7
дебіторська заборгованість	2007179,0	2354407,5	65,9	69,1	27958,0	3,1	3,2
грошові кошти, їх еквіваленти	110069,0	104343,0	3,6	3,1	-5726,0	-5,2	-0,5

Показник	Сума за рік, тис. грн.		Питома вага, %		Відхилення (+,-)		
	2012	2013	2012	2013	тис. грн.	%	% стр.
Пасив балансу							
Власний капітал	1056146,0	1104107,5	26,1	25,7	47961,5	4,5	-0,4
У тому числі: заресстрований капітал	710850,0	710850,0	67,3	64,4	0,0	0,0	-2,9
додатковий капітал	232682,5	239603,0	22,0	21,7	6920,5	3,0	-0,3
резервний капітал	35820,0	35820,0	3,4	3,2	0,0	0,0	-0,1
нерозподілений прибуток	76946,0	118080,5	7,3	10,7	41134,5	53,5	3,4
Довгострокові зобов'язання	432787,0	275797,5	10,7	6,4	-156989,5	-36,3	-4,3
У тому числі: довгострокові кредити банків	143816,5	0,0	33,2	0,0	-143816,5	-100,0	-33,2
Поточні зобов'язання	2551042,0	2915401,5	63,1	67,9	364359,5	14,3	4,8
У тому числі: короткострокові кредити банків	1461869,0	1636567,0	57,3	56,1	174698,0	12,0	-1,2
Баланс	4039975,0	4295306,5	100,0	100,0	255331,5	6,3	x

Оскільки частка оборотних активів в сукупних активах підприємства протягом аналізованого періоду перевищує 50 %, то можна зробити висновок, що підприємство має «легку» структуру балансу, яка дозволяє отримувати вищі показники рентабельності і оборотності, нести менший операційний ризик, порівняно з аналогічними підприємствами, в активах яких переважають необоротні активи. У 2013 р. питома вага оборотних активів зросла на 3,9 % та склала 79,3 % від середньорічного обсягу сукупних активів.

У структурі оборотних активів підприємства у 2013 р. 69,1% припадає на дебіторську заборгованість, обсяги якої порівняно з попереднім роком зросли на 27,958 млн. грн. або 3,1 % та склали 2354,407 млн. грн. Це може бути як наслідком розширення діяльності підприємства і збільшення обсягів реалізації за рахунок надання можливості відстрочки

Показник	Сума за рік, тис. грн.		Питома вага, %		Відхилення (+,-)		
	2012	2013	2012	2013	тис. грн.	%	% стр.
Пасив балансу							
Власний капітал	1056146,0	1104107,5	26,1	25,7	47961,5	4,5	-0,4
У тому числі: заресстрований капітал	710850,0	710850,0	67,3	64,4	0,0	0,0	-2,9
додатковий капітал	232682,5	239603,0	22,0	21,7	6920,5	3,0	-0,3
резервний капітал	35820,0	35820,0	3,4	3,2	0,0	0,0	-0,1
нерозподілений прибуток	76946,0	118080,5	7,3	10,7	41134,5	53,5	3,4
Довгострокові зобов'язання	432787,0	275797,5	10,7	6,4	-156989,5	-36,3	-4,3
У тому числі: довгострокові кредити банків	143816,5	0,0	33,2	0,0	-143816,5	-100,0	-33,2
Поточні зобов'язання	2551042,0	2915401,5	63,1	67,9	364359,5	14,3	4,8
У тому числі: короткострокові кредити банків	1461869,0	1636567,0	57,3	56,1	174698,0	12,0	-1,2
Баланс	4039975,0	4295306,5	100,0	100,0	255331,5	6,3	x

Оскільки частка оборотних активів в сукупних активах підприємства протягом аналізованого періоду перевищує 50 %, то можна зробити висновок, що підприємство має «легку» структуру балансу, яка дозволяє отримувати вищі показники рентабельності і оборотності, нести менший операційний ризик, порівняно з аналогічними підприємствами, в активах яких переважають необоротні активи. У 2013 р. питома вага оборотних активів зросла на 3,9 % та склала 79,3 % від середньорічного обсягу сукупних активів.

У структурі оборотних активів підприємства у 2013 р. 69,1% припадає на дебіторську заборгованість, обсяги якої порівняно з попереднім роком зросли на 27,958 млн. грн. або 3,1 % та склали 2354,407 млн. грн. Це може бути як наслідком розширення діяльності підприємства і збільшення обсягів реалізації за рахунок надання можливості відстрочки

платежів покупцям продукції, так і свідченням виникнення проблем з розрахунками у боржників підприємства.

Структура оборотних активів підприємства є достатньо нормальною для промислових підприємств, оскільки близько 30 % оборотних активів підприємства сформовано за рахунок запасів і витрат. Проте воно має низький рівень грошових коштів та поточних фінансових інвестицій в структурі оборотних активів, що може створювати передумови для виникнення проблем з платоспроможністю через недостатність залишків грошових коштів для проведення розрахунків з кредиторами.

Джерела фінансування діяльності підприємства сформовані переважно за рахунок короткострокового капіталу. Поточні зобов'язання у 2013 р. займають 67,9 % від загального обсягу сукупного капіталу підприємства, що на 4,7 % менше, ніж у попередньому році. Протягом аналізованого періоду відбулося зростання середньорічного обсягу поточних зобов'язань на 364,359 млн. грн. або 14,28 %. Більше половини поточних зобов'язань підприємства є кредитами, що вказує на довіру до даного суб'єкта господарювання з боку банків. У 2013 р. середньорічний обсяг зобов'язань з короткострокового банківського кредитування становив 1636,567 млн. грн., що на 174,698 млн. грн. або 12,0 % більше, ніж у 2012 р.

Враховуючи, що зростання оборотних активів відбувалося меншими темпами, ніж нарощення поточних зобов'язань, ці зміни структури балансу негативно впливають на ліквідність і платоспроможність підприємства, зменшуючи обсяги робочого капіталу.

Оскільки загальний обсяг оборотних активів перевищує обсяги поточних зобов'язань протягом періоду, що аналізується, підприємство має робочий капітал, величина якого становить 495,490 млн. грн. та 490,769 млн. грн. у 2012 р. та 2013 р. відповідно. Це дозволяє зробити висновок, що воно є платоспроможним у короткостроковій перспективі і фінансує формування оборотних активів за рахунок як короткострокових, так і довгострокових джерел.

Проте частка власного капіталу в загальному обсязі джерел фінансування підприємства у 2013 р. скоротилася на 0,4 % в абсолютному вимірі на склала 25,7 %. Це вказує на високий рівень залежності від кредиторів і можливість втрати ним фінансової стійкості у довгостроковій перспективі. Протягом аналізованого періоду підприємство залишалося фінансово стійким, на що вказує наявність у нього власного оборотного капіталу. Так, у 2013 р. власний капітал перевищував необоротні активи на 214,971 млн. грн., що на 152,268 млн. грн. менше, ніж у 2012 р. Така динаміка обсягів власного оборотного капіталу вказує на зниження фінансової стійкості підприємства.

платежів покупцям продукції, так і свідченням виникнення проблем з розрахунками у боржників підприємства.

Структура оборотних активів підприємства є достатньо нормальною для промислових підприємств, оскільки близько 30 % оборотних активів підприємства сформовано за рахунок запасів і витрат. Проте воно має низький рівень грошових коштів та поточних фінансових інвестицій в структурі оборотних активів, що може створювати передумови для виникнення проблем з платоспроможністю через недостатність залишків грошових коштів для проведення розрахунків з кредиторами.

Джерела фінансування діяльності підприємства сформовані переважно за рахунок короткострокового капіталу. Поточні зобов'язання у 2013 р. займають 67,9 % від загального обсягу сукупного капіталу підприємства, що на 4,7 % менше, ніж у попередньому році. Протягом аналізованого періоду відбулося зростання середньорічного обсягу поточних зобов'язань на 364,359 млн. грн. або 14,28 %. Більше половини поточних зобов'язань підприємства є кредитами, що вказує на довіру до даного суб'єкта господарювання з боку банків. У 2013 р. середньорічний обсяг зобов'язань з короткострокового банківського кредитування становив 1636,567 млн. грн., що на 174,698 млн. грн. або 12,0 % більше, ніж у 2012 р.

Враховуючи, що зростання оборотних активів відбувалося меншими темпами, ніж нарощення поточних зобов'язань, ці зміни структури балансу негативно впливають на ліквідність і платоспроможність підприємства, зменшуючи обсяги робочого капіталу.

Оскільки загальний обсяг оборотних активів перевищує обсяги поточних зобов'язань протягом періоду, що аналізується, підприємство має робочий капітал, величина якого становить 495,490 млн. грн. та 490,769 млн. грн. у 2012 р. та 2013 р. відповідно. Це дозволяє зробити висновок, що воно є платоспроможним у короткостроковій перспективі і фінансує формування оборотних активів за рахунок як короткострокових, так і довгострокових джерел.

Проте частка власного капіталу в загальному обсязі джерел фінансування підприємства у 2013 р. скоротилася на 0,4 % в абсолютному вимірі на склала 25,7 %. Це вказує на високий рівень залежності від кредиторів і можливість втрати ним фінансової стійкості у довгостроковій перспективі. Протягом аналізованого періоду підприємство залишалося фінансово стійким, на що вказує наявність у нього власного оборотного капіталу. Так, у 2013 р. власний капітал перевищував необоротні активи на 214,971 млн. грн., що на 152,268 млн. грн. менше, ніж у 2012 р. Така динаміка обсягів власного оборотного капіталу вказує на зниження фінансової стійкості підприємства.

Завдання 3

Заповніть наведену нижче таблицю вихідними та розрахунковими показниками і проаналізуйте структуру активів підприємства.

Склад і структура активів підприємства

На кінець року

Активи підприємства	Рік						Зміни (+,-) 200n до 200n-2	
	200n-2		200n-1		200n		тис. грн.	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
Разом активи								
У т.ч.:								
Необоротні активи								
Оборотні активи								
Майно виробничого призначення								
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів								
Коефіцієнт майна виробничого призначення								

Методичні вказівки: при виконанні завдання слід звернути увагу, що балансові показники наводяться станом на кінець року.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Досліджуване підприємство мало «легку» структуру балансу протягом всього періоду, що аналізується. Станом на кінець 2013 р. оборотні активи становили 78,7% від загального обсягу активів підприємства, що на 8,4% більше, ніж було станом на кінець 2011 р.

Склад і структура активів підприємства

На кінець року

Активи підприємства	Рік						Зміни (+,-) 2013 до 200n-2	
	2011		2012		2013		тис. грн.	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
Разом активи	3762267	100,0	4317683	100,0	4272930	100,0	510663	х
У т.ч.:								
Необоротні активи	1118311	29,7	868575	20,1	909697	21,3	-208614	-8,4
Оборотні активи	2643956	70,3	3449108	79,9	3363233	78,7	719277	8,4

Завдання 3

Заповніть наведену нижче таблицю вихідними та розрахунковими показниками і проаналізуйте структуру активів підприємства.

Склад і структура активів підприємства

На кінець року

Активи підприємства	Рік						Зміни (+,-) 200n до 200n-2	
	200n-2		200n-1		200n		тис. грн.	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
Разом активи								
У т.ч.:								
Необоротні активи								
Оборотні активи								
Майно виробничого призначення								
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів								
Коефіцієнт майна виробничого призначення								

Методичні вказівки: при виконанні завдання слід звернути увагу, що балансові показники наводяться станом на кінець року.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Досліджуване підприємство мало «легку» структуру балансу протягом всього періоду, що аналізується. Станом на кінець 2013 р. оборотні активи становили 78,7% від загального обсягу активів підприємства, що на 8,4% більше, ніж було станом на кінець 2011 р.

Склад і структура активів підприємства

На кінець року

Активи підприємства	Рік						Зміни (+,-) 2013 до 200n-2	
	2011		2012		2013		тис. грн.	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
Разом активи	3762267	100,0	4317683	100,0	4272930	100,0	510663	х
У т.ч.:								
Необоротні активи	1118311	29,7	868575	20,1	909697	21,3	-208614	-8,4
Оборотні активи	2643956	70,3	3449108	79,9	3363233	78,7	719277	8,4

Активи підприємства	Рік						Зміни (+,-) 2013 до 200n-2	
	2011		2012		2013		тис. грн.	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
Майно виробничого призначення	1037029	27,6	980179	22,7	978253	22,9	-58776	-4,7
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів, одн.	2,3642		3,9710		3,6971		1,3329	
Коефіцієнт майна виробничого призначення, одн.	0,2756		0,2270		0,2289		-0,0467	

Про підвищення рівня мобільності структури активів підприємства свідчить також коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів. Якщо станом на кінець 2011 р. на кожен гривню необоротних активів підприємства припадало 2,36 грн. оборотних, то на кінець 2013 р. цей показник досяг 3,70 грн.

Вказані зміни показників складу і структури активів підприємства сприяють прискоренню оборотності активів підприємства в цілому і зростанню показників ефективності діяльності – ділової активності та рентабельності.

Слід зауважити, що така структура балансу, з іншого боку, може бути нетиповою для промислового підприємства, і формується в наслідок неефективної організації виробництва (надмірного накопичення виробничих запасів, формування обсягів незавершеного виробництва понад нормативну величину), непродуктивної збутової політики і проблем з реалізацією продукції, яка призводить до нарощення залишків готової продукції та товарів, а також порушень розрахункової дисципліни з боку дебіторів, які зумовлюють збільшення дебіторської заборгованості у складі оборотних активів. Це зумовлює необхідність проведення додаткового аналізу змін оборотних активів з метою встановлення причин його нарощення у підприємства та їх впливу на ліквідність і платоспроможність підприємства.

На існування у підприємства вказаних вище проблем з реалізацією готової продукції і розрахунками з дебіторами вказують результати розрахунку коефіцієнта майна виробничого призначення. Його величина протягом періоду, що аналізується, була майже у 2 рази нижче за встановлене нормативне значення. Це свідчить про низький рівень виробничого потенціалу підприємства і надмірне накопичення непродуктивних активів у складі його балансу. При цьому виробничий потенціал

Активи підприємства	Рік						Зміни (+,-) 2013 до 200n-2	
	2011		2012		2013		тис. грн.	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
Майно виробничого призначення	1037029	27,6	980179	22,7	978253	22,9	-58776	-4,7
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів, одн.	2,3642		3,9710		3,6971		1,3329	
Коефіцієнт майна виробничого призначення, одн.	0,2756		0,2270		0,2289		-0,0467	

Про підвищення рівня мобільності структури активів підприємства свідчить також коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів. Якщо станом на кінець 2011 р. на кожен гривню необоротних активів підприємства припадало 2,36 грн. оборотних, то на кінець 2013 р. цей показник досяг 3,70 грн.

Вказані зміни показників складу і структури активів підприємства сприяють прискоренню оборотності активів підприємства в цілому і зростанню показників ефективності діяльності – ділової активності та рентабельності.

Слід зауважити, що така структура балансу, з іншого боку, може бути нетиповою для промислового підприємства, і формується в наслідок неефективної організації виробництва (надмірного накопичення виробничих запасів, формування обсягів незавершеного виробництва понад нормативну величину), непродуктивної збутової політики і проблем з реалізацією продукції, яка призводить до нарощення залишків готової продукції та товарів, а також порушень розрахункової дисципліни з боку дебіторів, які зумовлюють збільшення дебіторської заборгованості у складі оборотних активів. Це зумовлює необхідність проведення додаткового аналізу змін оборотних активів з метою встановлення причин його нарощення у підприємства та їх впливу на ліквідність і платоспроможність підприємства.

На існування у підприємства вказаних вище проблем з реалізацією готової продукції і розрахунками з дебіторами вказують результати розрахунку коефіцієнта майна виробничого призначення. Його величина протягом періоду, що аналізується, була майже у 2 рази нижче за встановлене нормативне значення. Це свідчить про низький рівень виробничого потенціалу підприємства і надмірне накопичення непродуктивних активів у складі його балансу. При цьому виробничий потенціал

Завдання 5

Розрахуйте і проаналізуйте показники, що характеризують стан та рух основних засобів підприємства.

Показники стану та руху основних засобів підприємства, %

Показник	Рік			Зміни	
	200 $n-2$	200 $n-1$	200 n	200 n до 200 $n-1$	200 n до 200 $n-2$
Коефіцієнт зносу основних засобів					
Коефіцієнт придатності основних засобів					
Коефіцієнт оновлення основних засобів					
Коефіцієнт вибуття основних засобів					
Коефіцієнт компенсації вибуття основних засобів					
Коефіцієнт приросту вартості основних засобів					
Коефіцієнт середньої норми амортизації					

Методичні вказівки: інформація щодо обсягів надходження і вибуття основних засобів, нарахованих амортизаційних відрахувань за рік міститься у примітках до фінансової звітності підприємства.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Досліджуване підприємство мало «легку» структуру балансу протягом всього періоду, що аналізується. Станом на кінець 2013 р. оборотні активи становили 78,7% від загального обсягу активів підприємства, що на 8,4% більше, ніж було станом на кінець 2011 р.

Показники стану та руху основних засобів підприємства, %

Показник	Рік		Відхилення
	2012	2013	
Коефіцієнт зносу основних засобів	4,05	10,76	6,71
Коефіцієнт придатності основних засобів	95,95	89,24	-6,71
Коефіцієнт оновлення основних засобів	8,45	5,12	-3,33
Коефіцієнт вибуття основних засобів	1,61	1,01	-0,60
Коефіцієнт компенсації вибуття основних засобів	5,63	5,27	-0,36
Коефіцієнт приросту вартості основних засобів	7,21	4,23	-2,98
Коефіцієнт середньої норми амортизації	5,79	8,94	3,15

Завдання 5

Розрахуйте і проаналізуйте показники, що характеризують стан та рух основних засобів підприємства.

Показники стану та руху основних засобів підприємства, %

Показник	Рік			Зміни	
	200 $n-2$	200 $n-1$	200 n	200 n до 200 $n-1$	200 n до 200 $n-2$
Коефіцієнт зносу основних засобів					
Коефіцієнт придатності основних засобів					
Коефіцієнт оновлення основних засобів					
Коефіцієнт вибуття основних засобів					
Коефіцієнт компенсації вибуття основних засобів					
Коефіцієнт приросту вартості основних засобів					
Коефіцієнт середньої норми амортизації					

Методичні вказівки: інформація щодо обсягів надходження і вибуття основних засобів, нарахованих амортизаційних відрахувань за рік міститься у примітках до фінансової звітності підприємства.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Досліджуване підприємство мало «легку» структуру балансу протягом всього періоду, що аналізується. Станом на кінець 2013 р. оборотні активи становили 78,7% від загального обсягу активів підприємства, що на 8,4% більше, ніж було станом на кінець 2011 р.

Показники стану та руху основних засобів підприємства, %

Показник	Рік		Відхилення
	2012	2013	
Коефіцієнт зносу основних засобів	4,05	10,76	6,71
Коефіцієнт придатності основних засобів	95,95	89,24	-6,71
Коефіцієнт оновлення основних засобів	8,45	5,12	-3,33
Коефіцієнт вибуття основних засобів	1,61	1,01	-0,60
Коефіцієнт компенсації вибуття основних засобів	5,63	5,27	-0,36
Коефіцієнт приросту вартості основних засобів	7,21	4,23	-2,98
Коефіцієнт середньої норми амортизації	5,79	8,94	3,15

Низький рівень коефіцієнта зносу основних засобів підприємства свідчить про нормальний стан виробничої матеріальної бази, дозволяє припустити загальну відповідність наявних основних засобів і технологічних процесів, які використовуються підприємством, новим досягненням науки і техніки, вказує на відсутність морального та істотного фізичного старіння цих складових виробничого потенціалу. Так, якщо у 2012 р. знос становив лише близько 4 коп. з кожної гривні, інвестованої у створення і придбання основних засобів, то у 2013 р. зношеність основних фондів склала 10,76%. Відповідно, високим є рівень придатності основних засобів підприємства: в середньому протягом періоду, що аналізується, придатними до експлуатації залишалися 92,6 % основних фондів, а в 2013 р. – 89,24 %.

Порівнюючи інтенсивність надходження і вибуття основних фондів підприємства можна зробити висновок, що воно проводить достатньо ефективну політику щодо оновлення своїх основних засобів. У 2013 р. обсяги надходження основних засобів становили 5,12 % від первинної вартості основних засобів станом на кінець періоду, що на 3,33 % менше, ніж у 2012 р. При цьому вибуття основних засобів внаслідок їх реалізації або ліквідації склало 1,01 %, що менше рівня 2012 р. на 0,60 %. Коефіцієнт оновлення перевищував коефіцієнт вибуття основних засобів протягом всього періоду, що аналізується, що забезпечує можливість збереження наявних виробничих потужностей у майбутньому. Обсяги надходження основних засобів в середньому щорічно у 5,45 рази перевищували обсяги їх вибуття. У наслідок стабільної компенсації вибуття основних засобів за рахунок їх своєчасного оновлення (придбання і введення в експлуатацію нових і модернізації існуючих основних засобів) відбувалося нарощення їх первісної вартості, що вказує на зміцнення виробничого потенціалу підприємства і створює передумови для нарощення виробничих потужностей, виробництва більшого обсягу продукції кращої якості у майбутньому. Так, середньорічний приріст первісної вартості основних засобів у 2013 р. становив 4,23 %, що на 2,98 % менше, ніж у 2012 р.

Коефіцієнт середньої норми амортизації підприємства становив у 2013 р. близько 9 %, що вказує на переважання в структурі основних засобів об'єктів з тривалим строком корисного використання.

Таким чином, майновий стан підприємства можна вважати задовільним.

Завдання 6

Проаналізуйте склад та структуру запасів підприємства, зробіть відповідні висновки.

Низький рівень коефіцієнта зносу основних засобів підприємства свідчить про нормальний стан виробничої матеріальної бази, дозволяє припустити загальну відповідність наявних основних засобів і технологічних процесів, які використовуються підприємством, новим досягненням науки і техніки, вказує на відсутність морального та істотного фізичного старіння цих складових виробничого потенціалу. Так, якщо у 2012 р. знос становив лише близько 4 коп. з кожної гривні, інвестованої у створення і придбання основних засобів, то у 2013 р. зношеність основних фондів склала 10,76%. Відповідно, високим є рівень придатності основних засобів підприємства: в середньому протягом періоду, що аналізується, придатними до експлуатації залишалися 92,6 % основних фондів, а в 2013 р. – 89,24 %.

Порівнюючи інтенсивність надходження і вибуття основних фондів підприємства можна зробити висновок, що воно проводить достатньо ефективну політику щодо оновлення своїх основних засобів. У 2013 р. обсяги надходження основних засобів становили 5,12 % від первинної вартості основних засобів станом на кінець періоду, що на 3,33 % менше, ніж у 2012 р. При цьому вибуття основних засобів внаслідок їх реалізації або ліквідації склало 1,01 %, що менше рівня 2012 р. на 0,60 %. Коефіцієнт оновлення перевищував коефіцієнт вибуття основних засобів протягом всього періоду, що аналізується, що забезпечує можливість збереження наявних виробничих потужностей у майбутньому. Обсяги надходження основних засобів в середньому щорічно у 5,45 рази перевищували обсяги їх вибуття. У наслідок стабільної компенсації вибуття основних засобів за рахунок їх своєчасного оновлення (придбання і введення в експлуатацію нових і модернізації існуючих основних засобів) відбувалося нарощення їх первісної вартості, що вказує на зміцнення виробничого потенціалу підприємства і створює передумови для нарощення виробничих потужностей, виробництва більшого обсягу продукції кращої якості у майбутньому. Так, середньорічний приріст первісної вартості основних засобів у 2013 р. становив 4,23 %, що на 2,98 % менше, ніж у 2012 р.

Коефіцієнт середньої норми амортизації підприємства становив у 2013 р. близько 9 %, що вказує на переважання в структурі основних засобів об'єктів з тривалим строком корисного використання.

Таким чином, майновий стан підприємства можна вважати задовільним.

Завдання 6

Проаналізуйте склад та структуру запасів підприємства, зробіть відповідні висновки.

Склад та структура запасів підприємства

На кінець року

Запаси	Рік						Зміни 200n рік до 200n-1	
	200n-2		200n-1		200n		Тис. грн.	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
Запаси у виробництві, всього								
У т.ч.:								
Запаси до реалізації, всього								
У т.ч.:								
Разом запасів								
Коефіцієнт накопичення запасів	x		x		x		x	
Коефіцієнт оборотності запасів, одн.	x							
Тривалість обороту запасів, дн.	x							

Методичні вказівки: при виконанні завдання слід звернути увагу, що балансові показники наводяться станом на кінець року. Розрахунок коефіцієнту оборотності запасів і тривалості обороту здійснюється на основі використання показників собівартості реалізованої продукції та середньорічної вартості запасів.

Завдання 7

Проаналізуйте склад та структуру дебіторської заборгованості, зробіть відповідні висновки.

Структура поточної дебіторської заборгованості підприємства

На кінець року

Дебіторська заборгованість	Рік						Зміни 200n рік до 200n-1	
	200n-2		200n-1		200n-1		Тис. грн.	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
Довгострокова дебіторська заборгованість								
Поточна дебіторська заборгованість, всього								

Склад та структура запасів підприємства

На кінець року

Запаси	Рік						Зміни 200n рік до 200n-1	
	200n-2		200n-1		200n		Тис. грн.	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
Запаси у виробництві, всього								
У т.ч.:								
Запаси до реалізації, всього								
У т.ч.:								
Разом запасів								
Коефіцієнт накопичення запасів	x		x		x		x	
Коефіцієнт оборотності запасів, одн.	x							
Тривалість обороту запасів, дн.	x							

Методичні вказівки: при виконанні завдання слід звернути увагу, що балансові показники наводяться станом на кінець року. Розрахунок коефіцієнту оборотності запасів і тривалості обороту здійснюється на основі використання показників собівартості реалізованої продукції та середньорічної вартості запасів.

Завдання 7

Проаналізуйте склад та структуру дебіторської заборгованості, зробіть відповідні висновки.

Структура поточної дебіторської заборгованості підприємства

На кінець року

Дебіторська заборгованість	Рік						Зміни 200n рік до 200n-1	
	200n-2		200n-1		200n-1		Тис. грн.	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
Довгострокова дебіторська заборгованість								
Поточна дебіторська заборгованість, всього								

Дебіторська заборгованість	Рік						Зміни 200n рік до 200n-1	
	200n-2		200n-1		200n-1		Тис. грн.	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
У т.ч.:								
дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги								
дебіторська заборгованість за розрахунками, всього								
У т.ч.:								
за виданими авансами								
з бюджетом								
з нарахованих доходів								
із внутрішніх розрахунків								
інша поточна дебіторська заборгованість								
Разом								

Методичні вказівки: при виконанні завдання слід звернути увагу, що балансові показники у таблиці наводяться станом на кінець року. При аналізі структури дебіторської заборгованості вивчається внесок окремих агрегованих складових (довгострокової і поточної заборгованості) у формування її загального обсягу, а також структура поточної дебіторської заборгованості за елементами її формування.

Завдання 8

Проаналізуйте показники, що характеризують стан дебіторської заборгованості підприємства.

Показники стану дебіторської заборгованості підприємства, %

Показник	Рік			Зміни	
	200n-2	200n-1	200n	200n до 200n-1	200n до 200n-2
Питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємства					
Коефіцієнт безнадійної дебіторської заборгованості					
Рівень сумнівних боргів					

Дебіторська заборгованість	Рік						Зміни 200n рік до 200n-1	
	200n-2		200n-1		200n-1		Тис. грн.	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
У т.ч.:								
дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги								
дебіторська заборгованість за розрахунками, всього								
У т.ч.:								
за виданими авансами								
з бюджетом								
з нарахованих доходів								
із внутрішніх розрахунків								
інша поточна дебіторська заборгованість								
Разом								

Методичні вказівки: при виконанні завдання слід звернути увагу, що балансові показники у таблиці наводяться станом на кінець року. При аналізі структури дебіторської заборгованості вивчається внесок окремих агрегованих складових (довгострокової і поточної заборгованості) у формування її загального обсягу, а також структура поточної дебіторської заборгованості за елементами її формування.

Завдання 8

Проаналізуйте показники, що характеризують стан дебіторської заборгованості підприємства.

Показники стану дебіторської заборгованості підприємства, %

Показник	Рік			Зміни	
	200n-2	200n-1	200n	200n до 200n-1	200n до 200n-2
Питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємства					
Коефіцієнт безнадійної дебіторської заборгованості					
Рівень сумнівних боргів					

Показник	Рік			Зміни	
	200n-2	200n-1	200n	200n до 200n-1	200n до 200n-2
Темп зростання товарної дебіторської заборгованості підприємства					
Темп зростання чистого доходу від реалізації продукції					

Методичні вказівки: інформація щодо обсягів формування і використання резерву під знецінення дебіторської заборгованості міститься у примітках до фінансової звітності підприємства. Коефіцієнт безнадійної заборгованості і рівень сумнівних боргів визначаються для дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Підприємство має високий рівень поточної дебіторської заборгованості, який вказує на використання агресивної кредитної політики, спрямованої на забезпечення реалізації продукції за рахунок розширення товарного кредитування покупців, надання їм можливості відстрочення платежів за придбані продукцію, товари, роботи, послуги. Протягом періоду, що аналізується, питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємства зросла на 3,24 % і склала у 2013 р. 69,12 %.

Проте зростання частки дебіторської заборгованості у складі оборотних активів відбувається в умовах скорочення як обсягів товарної заборгованості, так і отримуваних доходів від реалізації. Це вказує те, що зростання питомої ваги поточної дебіторської заборгованості обумовлено переважно динамікою заборгованості за розрахунками. При цьому, оскільки темп зростання чистого доходу від реалізації був меншим за аналогічний показник за товарною дебіторською заборгованістю, на підприємстві відбувається уповільнення швидкості розрахунків з дебіторами за продукцію, товари, роботи, послуги в наслідок збільшення термінів відстрочки платежів підприємством своїм покупцям і замовникам.

Показники стану дебіторської заборгованості підприємства, %

Показник	Рік		Зміни
	2012	2013	
Питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємства	65,88	69,12	3,24
Коефіцієнт безнадійної дебіторської заборгованості	0,019	0,036	0,018
Рівень сумнівних боргів	1,074	1,209	0,134
Темп зростання товарної дебіторської заборгованості підприємства	x	96,22	x
Темп зростання чистого доходу від реалізації продукції	x	69,829	x

Показник	Рік			Зміни	
	200n-2	200n-1	200n	200n до 200n-1	200n до 200n-2
Темп зростання товарної дебіторської заборгованості підприємства					
Темп зростання чистого доходу від реалізації продукції					

Методичні вказівки: інформація щодо обсягів формування і використання резерву під знецінення дебіторської заборгованості міститься у примітках до фінансової звітності підприємства. Коефіцієнт безнадійної заборгованості і рівень сумнівних боргів визначаються для дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Підприємство має високий рівень поточної дебіторської заборгованості, який вказує на використання агресивної кредитної політики, спрямованої на забезпечення реалізації продукції за рахунок розширення товарного кредитування покупців, надання їм можливості відстрочення платежів за придбані продукцію, товари, роботи, послуги. Протягом періоду, що аналізується, питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємства зросла на 3,24 % і склала у 2013 р. 69,12 %.

Проте зростання частки дебіторської заборгованості у складі оборотних активів відбувається в умовах скорочення як обсягів товарної заборгованості, так і отримуваних доходів від реалізації. Це вказує те, що зростання питомої ваги поточної дебіторської заборгованості обумовлено переважно динамікою заборгованості за розрахунками. При цьому, оскільки темп зростання чистого доходу від реалізації був меншим за аналогічний показник за товарною дебіторською заборгованістю, на підприємстві відбувається уповільнення швидкості розрахунків з дебіторами за продукцію, товари, роботи, послуги в наслідок збільшення термінів відстрочки платежів підприємством своїм покупцям і замовникам.

Показники стану дебіторської заборгованості підприємства, %

Показник	Рік		Зміни
	2012	2013	
Питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємства	65,88	69,12	3,24
Коефіцієнт безнадійної дебіторської заборгованості	0,019	0,036	0,018
Рівень сумнівних боргів	1,074	1,209	0,134
Темп зростання товарної дебіторської заборгованості підприємства	x	96,22	x
Темп зростання чистого доходу від реалізації продукції	x	69,829	x

Показники	На кінець року						Зміна за рік						
	200n-2		200n-1		200n		200n-1			200n			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	У % до загальної зміни	тис. грн.	%	У % до загальної зміни	
Резервний капітал													
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)													
Неоплачений капітал													
Вилучений капітал													
Інші резерви													
Неконтрольована частка													
Всього													

Завдання 10

Проаналізуйте рух власного капіталу підприємства.

Методичні вказівки: вихідна інформація для проведення аналізу руху власного капіталу міститься у звіті про власний капітал. Вплив на залишки власного капіталу визначається на основі побудови та аналізу адитивної факторної моделі формування залишків власного капіталу на кінець періоду за допомогою методів елімінування (приймів ланцюгових підстановок, часткової участі, пропорційного поділу).

Характеристика руху власного капіталу

Показники	Попередній період	Звітний період	Відхилення (+, -)	Вплив на залишки власного капіталу
Власний капітал на початок періоду, тис. грн.				
Надходження власного капіталу, тис. грн.				
Вилучення та інше використання власного капіталу, тис. грн.				
Власний капітал на кінець періоду, тис. грн.				
Рівень надходження власного капіталу, %				x
Рівень вилучення та іншого використання власного капіталу, %				x
Коефіцієнт співвідношення оборотів з надходження і використання капіталу				x

Завдання 11

Проаналізуйте показники, що характеризують оборотність кредиторської заборгованості підприємства.

Показники	На кінець року						Зміна за рік						
	200n-2		200n-1		200n		200n-1			200n			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	У % до загальної зміни	тис. грн.	%	У % до загальної зміни	
Резервний капітал													
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)													
Неоплачений капітал													
Вилучений капітал													
Інші резерви													
Неконтрольована частка													
Всього													

Завдання 10

Проаналізуйте рух власного капіталу підприємства.

Методичні вказівки: вихідна інформація для проведення аналізу руху власного капіталу міститься у звіті про власний капітал. Вплив на залишки власного капіталу визначається на основі побудови та аналізу адитивної факторної моделі формування залишків власного капіталу на кінець періоду за допомогою методів елімінування (приймів ланцюгових підстановок, часткової участі, пропорційного поділу).

Характеристика руху власного капіталу

Показники	Попередній період	Звітний період	Відхилення (+, -)	Вплив на залишки власного капіталу
Власний капітал на початок періоду, тис. грн.				
Надходження власного капіталу, тис. грн.				
Вилучення та інше використання власного капіталу, тис. грн.				
Власний капітал на кінець періоду, тис. грн.				
Рівень надходження власного капіталу, %				x
Рівень вилучення та іншого використання власного капіталу, %				x
Коефіцієнт співвідношення оборотів з надходження і використання капіталу				x

Завдання 11

Проаналізуйте показники, що характеризують оборотність кредиторської заборгованості підприємства.

Показники оборотності комерційної кредиторської заборгованості

Показник	Рік		Зміна (+, -)
	200n-1	200n	
Коефіцієнт співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості, одн.			
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, одн.			
Строк погашення кредиторської заборгованості, дн.			
Коефіцієнт зростання кредиторської заборгованості, одн.			
Коефіцієнт зростання собівартості реалізованої продукції, одн.			

Методичні вказівки: при виконанні даного завдання слід звернути увагу на те, що розрахунок коефіцієнтів і строків погашення кредиторської заборгованості здійснюється за середньорічною вартістю такої заборгованості. Оскільки не передбачається між господарче порівняння показників підприємства з даними інших суб'єктів господарювання у розрахунках коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості і строків її погашення слід застосовувати собівартість реалізованої продукції, а не чистий дохід від реалізації. При розрахунку строку погашення кредиторської заборгованості слід прийняти, що кількість днів у місяці дорівнює 30 (кварталі – 90, півріччі – 180, році – 360).

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Підприємство має низький рівень використання кредиторської заборгованості для формування власної дебіторської заборгованості. Їх обсяги не збалансованими, оскільки за рахунок кредиторської заборгованості у 2013 р. утворено лише 19,31 % дебіторської заборгованості, що на 4,46 % менше, ніж у 2012 р. Ця ситуація вказує на те, що підприємство у більшій мірі надає своїм контрагентам можливість здійснення розрахунків за придбані продукцію, товари, роботи, послуги з відстрочкою платежу, ніж само використовує такі розрахунки із постачальниками та іншими кредиторами. Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською загрожує втратою фінансової стійкості підприємства.

Показники оборотності комерційної кредиторської заборгованості

Показник	Рік		Зміна (+, -)
	2012	2013	
Коефіцієнт співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості, одн.	0,2377	0,1931	-0,0446
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, одн.	4,6594	3,8169	-0,8424

Показники оборотності комерційної кредиторської заборгованості

Показник	Рік		Зміна (+, -)
	200n-1	200n	
Коефіцієнт співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості, одн.			
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, одн.			
Строк погашення кредиторської заборгованості, дн.			
Коефіцієнт зростання кредиторської заборгованості, одн.			
Коефіцієнт зростання собівартості реалізованої продукції, одн.			

Методичні вказівки: при виконанні даного завдання слід звернути увагу на те, що розрахунок коефіцієнтів і строків погашення кредиторської заборгованості здійснюється за середньорічною вартістю такої заборгованості. Оскільки не передбачається між господарче порівняння показників підприємства з даними інших суб'єктів господарювання у розрахунках коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості і строків її погашення слід застосовувати собівартість реалізованої продукції, а не чистий дохід від реалізації. При розрахунку строку погашення кредиторської заборгованості слід прийняти, що кількість днів у місяці дорівнює 30 (кварталі – 90, півріччі – 180, році – 360).

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Підприємство має низький рівень використання кредиторської заборгованості для формування власної дебіторської заборгованості. Їх обсяги не збалансованими, оскільки за рахунок кредиторської заборгованості у 2013 р. утворено лише 19,31 % дебіторської заборгованості, що на 4,46 % менше, ніж у 2012 р. Ця ситуація вказує на те, що підприємство у більшій мірі надає своїм контрагентам можливість здійснення розрахунків за придбані продукцію, товари, роботи, послуги з відстрочкою платежу, ніж само використовує такі розрахунки із постачальниками та іншими кредиторами. Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською загрожує втратою фінансової стійкості підприємства.

Показники оборотності комерційної кредиторської заборгованості

Показник	Рік		Зміна (+, -)
	2012	2013	
Коефіцієнт співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості, одн.	0,2377	0,1931	-0,0446
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, одн.	4,6594	3,8169	-0,8424

Показник	Рік		Зміна (+, -)
	2012	2013	
Строк погашення кредиторської заборгованості, дн.	77	94	17
Коефіцієнт зростання кредиторської заборгованості, одн.	x	0,9529	x
Коефіцієнт зростання собівартості реалізованої продукції, одн.	x	0,7806	x

На підприємстві у 2013 р. спостерігалось уповільнення оборотності кредиторської заборгованості порівняно з 2012 р. Якщо у 2012 р. кожна гривна, інвестована виробництво, в середньому залучалася для фінансування поточної діяльності підприємства у вигляді кредиторської заборгованості 4,7 рази на рік, то у 2013 р. це показник знизився до 3,8 обертів. Відповідно подовжився на 17 днів строк погашення кредиторської заборгованості, який у 2013 р. склав 94 дні.

Таке уповільнення оборотності кредиторської заборгованості не можна розцінювати негативно, оскільки подовження термінів її безкоштовного використання на підприємстві, знижує потребу в додатковому залученні фінансових ресурсів для продовження господарської діяльності на підприємстві. Причиною уповільнення оборотності кредиторської заборгованості стало те, що підприємство забезпечило зниження витрат на виробництво продукції (на 21,9 %). При цьому, оскільки рівень зниження собівартості реалізованої продукції є більшим за рівень зменшення кредиторської заборгованості у 2013 р., можна зробити висновок, що витрати виробництва скорочувалися комплексно, а не лише за статтею матеріальних витрат.

Завдання 12

Складіть і проаналізуйте розрахунковий баланс підприємства.

Розрахунковий баланс підприємства

Показник	На кінець року, тис. грн.			Відхилення (+,-)			
	200n-2	200n-1	200n	200n-1 до 200n-2		200n до 200n-1	
				тис. грн.	%	тис. грн.	%
Дебіторська заборгованість							
Кредиторська заборгованість							
Активне сальдо							
Пасивне сальдо							
Баланс							

Показник	Рік		Зміна (+, -)
	2012	2013	
Строк погашення кредиторської заборгованості, дн.	77	94	17
Коефіцієнт зростання кредиторської заборгованості, одн.	x	0,9529	x
Коефіцієнт зростання собівартості реалізованої продукції, одн.	x	0,7806	x

На підприємстві у 2013 р. спостерігалось уповільнення оборотності кредиторської заборгованості порівняно з 2012 р. Якщо у 2012 р. кожна гривна, інвестована виробництво, в середньому залучалася для фінансування поточної діяльності підприємства у вигляді кредиторської заборгованості 4,7 рази на рік, то у 2013 р. це показник знизився до 3,8 обертів. Відповідно подовжився на 17 днів строк погашення кредиторської заборгованості, який у 2013 р. склав 94 дні.

Таке уповільнення оборотності кредиторської заборгованості не можна розцінювати негативно, оскільки подовження термінів її безкоштовного використання на підприємстві, знижує потребу в додатковому залученні фінансових ресурсів для продовження господарської діяльності на підприємстві. Причиною уповільнення оборотності кредиторської заборгованості стало те, що підприємство забезпечило зниження витрат на виробництво продукції (на 21,9 %). При цьому, оскільки рівень зниження собівартості реалізованої продукції є більшим за рівень зменшення кредиторської заборгованості у 2013 р., можна зробити висновок, що витрати виробництва скорочувалися комплексно, а не лише за статтею матеріальних витрат.

Завдання 12

Складіть і проаналізуйте розрахунковий баланс підприємства.

Розрахунковий баланс підприємства

Показник	На кінець року, тис. грн.			Відхилення (+,-)			
	200n-2	200n-1	200n	200n-1 до 200n-2		200n до 200n-1	
				тис. грн.	%	тис. грн.	%
Дебіторська заборгованість							
Кредиторська заборгованість							
Активне сальдо							
Пасивне сальдо							
Баланс							

Методичні вказівки: розрахунковий баланс використовується для оцінки збалансованості заборгованостей, що виникають при розрахунках з покупцями і постачальниками.

Завдання 13

Складіть і проаналізуйте платіжний баланс підприємства.

Платіжний баланс підприємства, тис. грн.

Розрахунки	200n-1 рік			200n рік		
	Актив	Пасив	Сальдо	Актив	Пасив	Сальдо
За товари, роботи і послуги						
По векселях						
По авансах						
З бюджетом						
Із внутрішніх розрахунків						
Інші						
Усього						

Методичні вказівки: слід звернути увагу, що форма таблиці передбачає опрацювання середньорічних показників за статтями балансу.

Якщо сума коштів за активом перевищує обсяги залучення коштів для їх формування з відповідного джерела за пасивом (сальдо є додатнім) у підприємства формується надлишок платіжних засобів, який може бути використаний для погашення заборгованості підприємства за іншими видами зобов'язань. Та, навпаки, якщо підприємством має за статтями платіжного балансу від'ємне сальдо, це вказує на нестачу для забезпечення покриття відповідних зобов'язань платіжних засобів, імпобілізованих в розрахунках, і свідчить про необхідність використання наявного залишку грошових коштів для здійснення погашення всіх короткострокових боргів і підтримки платоспроможності. Якщо залишки грошових коштів є недостатніми для покриття такої нестачі, підприємство має вжити заходів щодо залучення додаткових короткострокових кредитів для покриття сформованого розриву ліквідності. Проте слід пам'ятати, що для розрахунків за кредиторською заборгованістю використовується не сама дебіторська заборгованість, а кошти, отриманні від її погашення (за винятком взаємозаліку). З іншого боку, значне перевищення дебіторської заборгованості завжди створює загрозу фінансовій стійкості підприємства, оскільки робить необхідним залучення додаткових ресурсів для її формування, які можуть бути надані, на відміну від кредиторської заборгованості, на платній основі.

Методичні вказівки: розрахунковий баланс використовується для оцінки збалансованості заборгованостей, що виникають при розрахунках з покупцями і постачальниками.

Завдання 13

Складіть і проаналізуйте платіжний баланс підприємства.

Платіжний баланс підприємства, тис. грн.

Розрахунки	200n-1 рік			200n рік		
	Актив	Пасив	Сальдо	Актив	Пасив	Сальдо
За товари, роботи і послуги						
По векселях						
По авансах						
З бюджетом						
Із внутрішніх розрахунків						
Інші						
Усього						

Методичні вказівки: слід звернути увагу, що форма таблиці передбачає опрацювання середньорічних показників за статтями балансу.

Якщо сума коштів за активом перевищує обсяги залучення коштів для їх формування з відповідного джерела за пасивом (сальдо є додатнім) у підприємства формується надлишок платіжних засобів, який може бути використаний для погашення заборгованості підприємства за іншими видами зобов'язань. Та, навпаки, якщо підприємством має за статтями платіжного балансу від'ємне сальдо, це вказує на нестачу для забезпечення покриття відповідних зобов'язань платіжних засобів, імпобілізованих в розрахунках, і свідчить про необхідність використання наявного залишку грошових коштів для здійснення погашення всіх короткострокових боргів і підтримки платоспроможності. Якщо залишки грошових коштів є недостатніми для покриття такої нестачі, підприємство має вжити заходів щодо залучення додаткових короткострокових кредитів для покриття сформованого розриву ліквідності. Проте слід пам'ятати, що для розрахунків за кредиторською заборгованістю використовується не сама дебіторська заборгованість, а кошти, отриманні від її погашення (за винятком взаємозаліку). З іншого боку, значне перевищення дебіторської заборгованості завжди створює загрозу фінансовій стійкості підприємства, оскільки робить необхідним залучення додаткових ресурсів для її формування, які можуть бути надані, на відміну від кредиторської заборгованості, на платній основі.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Досліджуване підприємство протягом періоду, що аналізується, мало активне сальдо за платіжним балансом, яке у 2013 р. зросло порівняно з 2012 р. та склало 1901,620 млн. грн. Загальне активне сальдо платіжного балансу у 2013 р. сформовано на 61,4 % із активного сальдо за розрахунками за товари, роботи, послуги (1168,650 млн. грн.), 8,6 % – за розрахунками з бюджетом (163,287 млн. грн.), 36,1 % – інших (687,166 млн. грн.). При цьому у підприємства протягом всього періоду, що аналізується, утворювалося пасивне сальдо за розрахунками по векселях (1,133 млн. грн. у 2013 р.) та за авансами (116,350 млн. грн.).

Платіжний баланс підприємства, тис. грн.

Розрахунки	2012 рік			2013 рік		
	Актив	Пасив	Сальдо	Актив	Пасив	Сальдо
За товари, роботи і послуги	1094973,0	217214,0	877759,0	1414243,5	245593,5	1168650,0
По векселях	0,0	855,5	-855,5	0,0	1133,0	-1133,0
По авансах	50018,0	202763,0	-152745,0	38582,5	154932,5	-116350,0
З бюджетом	166555,5	21232,0	145323,5	176689,5	13402,0	163287,5
Із внутрішніх розрахунків	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші	695632,5	35974,0	659658,5	724892,0	37726,0	687166,0
Усього	2007179,0	478038,5	1529140,5	2354407,5	452787,0	1901620,5

Активне сальдо за розрахунками за продукцію, товари, роботи, послуги вказує на те, що підприємство надавало своїм покупцям безкоштовний комерційний кредит в розмірі, що перевищує кошти, отримані у вигляді відстрочок платежів комерційним кредиторам. При цьому активне сальдо розрахункового балансу у 2013 р. зросло порівняно з 2012 р. на 290,891 млн. грн. та склало 82,6 % від обсягу товарної дебіторської заборгованості. Оскільки у підприємства відсутні залишки грошових коштів в обсягах, що забезпечували б гарантоване погашення товарної кредиторської заборгованості при потребі негайного здійснення платежів (середньорічний обсяг залишків грошових коштів відповідає лише 17,3 % від обсягу боргів постачальникам і підрядникам), то обрана підприємством політика управління дебіторською і кредиторською заборгованостями несе ризик втрати платоспроможності і фінансової стійко-

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Досліджуване підприємство протягом періоду, що аналізується, мало активне сальдо за платіжним балансом, яке у 2013 р. зросло порівняно з 2012 р. та склало 1901,620 млн. грн. Загальне активне сальдо платіжного балансу у 2013 р. сформовано на 61,4 % із активного сальдо за розрахунками за товари, роботи, послуги (1168,650 млн. грн.), 8,6 % – за розрахунками з бюджетом (163,287 млн. грн.), 36,1 % – інших (687,166 млн. грн.). При цьому у підприємства протягом всього періоду, що аналізується, утворювалося пасивне сальдо за розрахунками по векселях (1,133 млн. грн. у 2013 р.) та за авансами (116,350 млн. грн.).

Платіжний баланс підприємства, тис. грн.

Розрахунки	2012 рік			2013 рік		
	Актив	Пасив	Сальдо	Актив	Пасив	Сальдо
За товари, роботи і послуги	1094973,0	217214,0	877759,0	1414243,5	245593,5	1168650,0
По векселях	0,0	855,5	-855,5	0,0	1133,0	-1133,0
По авансах	50018,0	202763,0	-152745,0	38582,5	154932,5	-116350,0
З бюджетом	166555,5	21232,0	145323,5	176689,5	13402,0	163287,5
Із внутрішніх розрахунків	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші	695632,5	35974,0	659658,5	724892,0	37726,0	687166,0
Усього	2007179,0	478038,5	1529140,5	2354407,5	452787,0	1901620,5

Активне сальдо за розрахунками за продукцію, товари, роботи, послуги вказує на те, що підприємство надавало своїм покупцям безкоштовний комерційний кредит в розмірі, що перевищує кошти, отримані у вигляді відстрочок платежів комерційним кредиторам. При цьому активне сальдо розрахункового балансу у 2013 р. зросло порівняно з 2012 р. на 290,891 млн. грн. та склало 82,6 % від обсягу товарної дебіторської заборгованості. Оскільки у підприємства відсутні залишки грошових коштів в обсягах, що забезпечували б гарантоване погашення товарної кредиторської заборгованості при потребі негайного здійснення платежів (середньорічний обсяг залишків грошових коштів відповідає лише 17,3 % від обсягу боргів постачальникам і підрядникам), то обрана підприємством політика управління дебіторською і кредиторською заборгованостями несе ризик втрати платоспроможності і фінансової стійко-

сті. Проте вона сприяє покращенню показників рентабельності за рахунок зменшення витрат при використанні знижок за прискорення строків розрахунків з постачальниками.

Активне сальдо за розрахунками з бюджетом свідчить про те, що підприємство має значні обсяги переплати за податками, зборами та іншими платежами до бюджету порівняно із обсягами зобов'язань, які має здійснити в бюджеті різних рівнів. Так, у 2013 р. обсяги такої переплати становили 163,287 млн. грн., що на 17,964 млн. грн. більше ніж у 2012 р.

Вексельне оформлення заборгованості дебіторів протягом періоду, що аналізується, не здійснювалось. Підприємство надало у 2012 та 2013 р. вексельні зобов'язання своїм кредиторам на загальну суму 1988,5 тис. грн., що є свідченням існування у нього проблем з вільною готівкою для здійснення розрахунків. Але також дозволяє зробити висновок про достатньо високий рівень кредитоспроможності підприємства за оцінками кредиторів.

Пасивне сальдо за авансами у 2013 р. становило 116,350 млн. грн., що на 36,395 млн. грн. більше, ніж у 2012 р. Воно вказує на те, що підприємство отримало від інших підприємств авансів у рахунок наступних платежів на більшу суму, ніж про кредитувало в авансовій формі своїх контрагентів. А також свідчить про формування підприємством своїх виробничих запасів за рахунок отримання авансових платежів від покупців для виробництва і реалізації продукції за укладеними контрактами.

Таки чином, у короткостроковій перспективі підприємство є платоспроможним, оскільки коштів, які воно може отримати від своїх божників при розрахунках за сформованою дебіторською заборгованістю, достатньо для погашення всієї кредиторської заборгованості. Проте у довгостроковій перспективі велике активне сальдо, яке на досліджуваному підприємстві становило 76,2 % та 80,8 % від обсягу поточної дебіторської заборгованості у 2012 р. та 2013 р. відповідно, створює загрозу фінансовій стійкості, оскільки вимагає залучення фінансових ресурсів з інших джерел для фінансування утворення оборотних активів у розрахунках.

Завдання 14

Здійсніть групування активів підприємства за ознакою ліквідності, а пасивів – за терміновістю оплати. Проаналізуйте їх динаміку, склад та структуру.

Методичні вказівки: при виконанні завдання слід звернути увагу, що балансові показники наводяться станом на кінець року.

сті. Проте вона сприяє покращенню показників рентабельності за рахунок зменшення витрат при використанні знижок за прискорення строків розрахунків з постачальниками.

Активне сальдо за розрахунками з бюджетом свідчить про те, що підприємство має значні обсяги переплати за податками, зборами та іншими платежами до бюджету порівняно із обсягами зобов'язань, які має здійснити в бюджеті різних рівнів. Так, у 2013 р. обсяги такої переплати становили 163,287 млн. грн., що на 17,964 млн. грн. більше ніж у 2012 р.

Вексельне оформлення заборгованості дебіторів протягом періоду, що аналізується, не здійснювалось. Підприємство надало у 2012 та 2013 р. вексельні зобов'язання своїм кредиторам на загальну суму 1988,5 тис. грн., що є свідченням існування у нього проблем з вільною готівкою для здійснення розрахунків. Але також дозволяє зробити висновок про достатньо високий рівень кредитоспроможності підприємства за оцінками кредиторів.

Пасивне сальдо за авансами у 2013 р. становило 116,350 млн. грн., що на 36,395 млн. грн. більше, ніж у 2012 р. Воно вказує на те, що підприємство отримало від інших підприємств авансів у рахунок наступних платежів на більшу суму, ніж про кредитувало в авансовій формі своїх контрагентів. А також свідчить про формування підприємством своїх виробничих запасів за рахунок отримання авансових платежів від покупців для виробництва і реалізації продукції за укладеними контрактами.

Таки чином, у короткостроковій перспективі підприємство є платоспроможним, оскільки коштів, які воно може отримати від своїх божників при розрахунках за сформованою дебіторською заборгованістю, достатньо для погашення всієї кредиторської заборгованості. Проте у довгостроковій перспективі велике активне сальдо, яке на досліджуваному підприємстві становило 76,2 % та 80,8 % від обсягу поточної дебіторської заборгованості у 2012 р. та 2013 р. відповідно, створює загрозу фінансовій стійкості, оскільки вимагає залучення фінансових ресурсів з інших джерел для фінансування утворення оборотних активів у розрахунках.

Завдання 14

Здійсніть групування активів підприємства за ознакою ліквідності, а пасивів – за терміновістю оплати. Проаналізуйте їх динаміку, склад та структуру.

Методичні вказівки: при виконанні завдання слід звернути увагу, що балансові показники наводяться станом на кінець року.

Склад і структура активів підприємства за ознакою ліквідності
На кінець року.

Група активів	Рік						Відхилення (+,-)						
	200n-2		200n-1		200n		тис. грн.		%		% у структурі		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	
Високоліквідні (A ₁)													
Швидколіквідні (A ₂)													
Повільноліквідні (A ₃)													
Важколіквідні (A ₄)													
Разом													

Склад і структура зобов'язань підприємства за терміновістю оплати

На кінець року.

Види зобов'язань	Рік						Відхилення (+,-)						
	200n-2		200n-1		200n		тис. грн.		%		% у структурі		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	
Найбільш термінові (П ₁)													
Короткострові (П ₂)													
Довгострокові (П ₃)													
Постійні (П ₄)													
Разом													

Завдання 15

Проаналізуйте ступінь покриття зобов'язань підприємства активами і проведіть оцінку ліквідності балансу підприємства.

Склад і структура активів підприємства за ознакою ліквідності
На кінець року.

Група активів	Рік						Відхилення (+,-)						
	200n-2		200n-1		200n		тис. грн.		%		% у структурі		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	
Високоліквідні (A ₁)													
Швидколіквідні (A ₂)													
Повільноліквідні (A ₃)													
Важколіквідні (A ₄)													
Разом													

Склад і структура зобов'язань підприємства за терміновістю оплати

На кінець року.

Види зобов'язань	Рік						Відхилення (+,-)						
	200n-2		200n-1		200n		тис. грн.		%		% у структурі		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	
Найбільш термінові (П ₁)													
Короткострові (П ₂)													
Довгострокові (П ₃)													
Постійні (П ₄)													
Разом													

Завдання 15

Проаналізуйте ступінь покриття зобов'язань підприємства активами і проведіть оцінку ліквідності балансу підприємства.

Ліквідність балансу підприємства

На кінець року

Показник	Рік			Зміни	
	200n-2	200n-1	200n	200n до 200n-1	200n до 200n-2
Групи активів за рівнем ліквідності, тис. грн.:					
Високоліквідні (A ₁)					
Швидколіквідні (A ₂)					
Повільноліквідні (A ₃)					
Важколіквідні (A ₄)					
Групи пасивів за терміновістю погашення, тис. грн.:					
Найбільш термінові (П ₁)					
Короткострові (П ₂)					
Довгострокові (П ₃)					
Постійні (П ₄)					
Надлишок (нестача) платіжних засобів за групами активів в пасивів, тис. грн.:					
першою					
другою					
третьою					
четвертою					
Коефіцієнт ліквідності балансу, одн.					

Методичні вказівки: при виконанні завдання слід звернути увагу, що балансові показники наводяться станом на кінець року. Для розрахунку коефіцієнту ліквідності балансу можна використовувати дані щодо питомої ваги окремих груп активів і пасивів, отримані при виконанні завдання 14, або формулу для приблизної оцінки загального показника ліквідності.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Протягом періоду, що аналізується, відбулося покращення загально-го рівня ліквідності і платоспроможності підприємства. Якщо станом на кінець 2011 р. у підприємства був відсутній власний оборотний капітал, на що вказує надлишок платіжних засобів, який утворився за 4-ою групою активів і пасивів у обсязі 194,0 млн. грн., то у наступних роках постійні пасиви перевищували важко ліквідні активи і власний капітал повністю забезпечував фінансування формування необоротних активів і певної частки від оборотних.

Ліквідність балансу підприємства

На кінець року

Показник	Рік			Зміни	
	200n-2	200n-1	200n	200n до 200n-1	200n до 200n-2
Групи активів за рівнем ліквідності, тис. грн.:					
Високоліквідні (A ₁)					
Швидколіквідні (A ₂)					
Повільноліквідні (A ₃)					
Важколіквідні (A ₄)					
Групи пасивів за терміновістю погашення, тис. грн.:					
Найбільш термінові (П ₁)					
Короткострові (П ₂)					
Довгострокові (П ₃)					
Постійні (П ₄)					
Надлишок (нестача) платіжних засобів за групами активів в пасивів, тис. грн.:					
першою					
другою					
третьою					
четвертою					
Коефіцієнт ліквідності балансу, одн.					

Методичні вказівки: при виконанні завдання слід звернути увагу, що балансові показники наводяться станом на кінець року. Для розрахунку коефіцієнту ліквідності балансу можна використовувати дані щодо питомої ваги окремих груп активів і пасивів, отримані при виконанні завдання 14, або формулу для приблизної оцінки загального показника ліквідності.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Протягом періоду, що аналізується, відбулося покращення загально-го рівня ліквідності і платоспроможності підприємства. Якщо станом на кінець 2011 р. у підприємства був відсутній власний оборотний капітал, на що вказує надлишок платіжних засобів, який утворився за 4-ою групою активів і пасивів у обсязі 194,0 млн. грн., то у наступних роках постійні пасиви перевищували важко ліквідні активи і власний капітал повністю забезпечував фінансування формування необоротних активів і певної частки від оборотних.

Ліквідність балансу підприємства

На кінець року

Показник	Рік			Зміни	
	2011	2012	2013	2013 р. до 2012 р.	2013 р. до 2011 р.
Групи активів за рівнем ліквідності, тис. грн.:					
Високоліквідні (А ₁)	89383,0	130755,0	77931,0	-52824,0	-11452,0
Швидколіквідні (А ₂)	1105275,0	1723192,0	1862008,0	138816,0	756733,0
Повільноліквідні (А ₃)	1449298,0	1595161,0	1423294,0	-171867,0	-26004,0
Важколіквідні (А ₄)	1118311,0	868575,0	909697,0	41122,0	-208614,0
Групи пасивів за терміновістю погашення, тис. грн.:					
Найбільш термінові (П ₁)	765721,0	897510,0	1075814,0	178304,0	310093,0
Короткострові (П ₂)	1472476,0	1966377,0	1891102,0	-75275,0	418626,0
Довгострокові (П ₃)	599778,0	265796,0	285799,0	20003,0	-313979,0
Постійні (П ₄)	924292,0	1188000,0	1020215,0	-167785,0	95923,0
Надлишок (нестача) платіжних засобів за групами активів в пасивів, тис. грн.:					
першою	-676338,0	-766755,0	-997883,0	231128,0	321545,0
другою	-367201,0	-243185,0	-29094,0	-214091,0	-338107,0
третьою	849520,0	1329365,0	1137495,0	191870,0	-287975,0
четвертою	194019,0	-319425,0	-110518,0	208907,0	-304537,0
Коефіцієнт ліквідності балансу, одн.	0,640	0,750	0,681	-0,069	0,041

На існування проблем з оперативною платоспроможністю підприємства протягом всього трирічного періоду вказує постійна нестача платіжних засобів, сформована за 1-ою та 2-ою групами активів і пасивів.

Станом на кінець кожного року періоду з 2011 по 2013 р. наявних високоліквідних активів у підприємства було недостатньо для повного погашення при необхідності найбільш термінових зобов'язань. Так, станом на кінець 2013 р. нестача платіжних засобів у високоліквідній формі для забезпечення погашення найбільш термінових зобов'язань становила 997,9 млн. грн., що на 321,5 млн. грн. більше ніж у 2011 р., з яких 231,1 млн. грн. нестачі платіжних засобів або 71,9 % сформовано у 2013 р.

В частині покриття короткострокових зобов'язань швидко ліквідними активами на підприємстві відбувається поступове зменшення нестачі платіжних засобів, яке вказує на посилення короткострокової платоспроможності. Якщо у 2011 р. швидко ліквідні активи були менше

Ліквідність балансу підприємства

На кінець року

Показник	Рік			Зміни	
	2011	2012	2013	2013 р. до 2012 р.	2013 р. до 2011 р.
Групи активів за рівнем ліквідності, тис. грн.:					
Високоліквідні (А ₁)	89383,0	130755,0	77931,0	-52824,0	-11452,0
Швидколіквідні (А ₂)	1105275,0	1723192,0	1862008,0	138816,0	756733,0
Повільноліквідні (А ₃)	1449298,0	1595161,0	1423294,0	-171867,0	-26004,0
Важколіквідні (А ₄)	1118311,0	868575,0	909697,0	41122,0	-208614,0
Групи пасивів за терміновістю погашення, тис. грн.:					
Найбільш термінові (П ₁)	765721,0	897510,0	1075814,0	178304,0	310093,0
Короткострові (П ₂)	1472476,0	1966377,0	1891102,0	-75275,0	418626,0
Довгострокові (П ₃)	599778,0	265796,0	285799,0	20003,0	-313979,0
Постійні (П ₄)	924292,0	1188000,0	1020215,0	-167785,0	95923,0
Надлишок (нестача) платіжних засобів за групами активів в пасивів, тис. грн.:					
першою	-676338,0	-766755,0	-997883,0	231128,0	321545,0
другою	-367201,0	-243185,0	-29094,0	-214091,0	-338107,0
третьою	849520,0	1329365,0	1137495,0	191870,0	-287975,0
четвертою	194019,0	-319425,0	-110518,0	208907,0	-304537,0
Коефіцієнт ліквідності балансу, одн.	0,640	0,750	0,681	-0,069	0,041

На існування проблем з оперативною платоспроможністю підприємства протягом всього трирічного періоду вказує постійна нестача платіжних засобів, сформована за 1-ою та 2-ою групами активів і пасивів.

Станом на кінець кожного року періоду з 2011 по 2013 р. наявних високоліквідних активів у підприємства було недостатньо для повного погашення при необхідності найбільш термінових зобов'язань. Так, станом на кінець 2013 р. нестача платіжних засобів у високоліквідній формі для забезпечення погашення найбільш термінових зобов'язань становила 997,9 млн. грн., що на 321,5 млн. грн. більше ніж у 2011 р., з яких 231,1 млн. грн. нестачі платіжних засобів або 71,9 % сформовано у 2013 р.

В частині покриття короткострокових зобов'язань швидко ліквідними активами на підприємстві відбувається поступове зменшення нестачі платіжних засобів, яке вказує на посилення короткострокової платоспроможності. Якщо у 2011 р. швидко ліквідні активи були менше

обсягів короткострокових пасивів на 367,2 млн. грн., то у 2013 р. – на 29,1 млн. грн.

Зазначена вище нестача платіжних засобів частково компенсується за рахунок надлишка платіжних засобів, який утворено за 3-ою групою активів і пасивів. Повільно ліквідні активів у 2011 р. перевищували довгострокові зобов'язання на 849,5 млн. грн., що на 288,0 млн. грн. менше, ніж у 2013 р.

Таким чином, порівняння обсягів активів та пасивів за групами свідчить про те, що баланс підприємства протягом періоду, що аналізується, не був абсолютно ліквідним. У свою чергу, динаміка загального коефіцієнта ліквідності свідчить, що рівень ліквідності балансу у 2013 р. зріс порівняно з рівнем 2011 р. на 0,041 одн. та склав 0,681. Проте у 2013 р. відбулося зниження загальної ліквідності балансу і відповідний коефіцієнт скоротився на 0,069 одн.

Отже, підприємство має проблеми з ліквідністю і платоспроможністю, які виявляються у недостатності високоліквідних активів для здійснення негайних (найбільш термінових) платежів і зниженні ліквідності балансу у останньому році досліджуваного періоду.

Завдання 16

Розрахуйте і проаналізуйте показники ліквідності підприємства.

Показники ліквідності підприємства

На кінець року

Показники	Рік			Відхилення (+,-)		
	200n-2	200n-1	200n	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	200n до 200n-2
Коефіцієнт покриття						
Коефіцієнт швидкої ліквідності						
Коефіцієнт незалежної (забезпеченої) ліквідності						
Коефіцієнт абсолютної ліквідності						
Інтервал захищеності, дні	x			x		x

Методичні вказівки: при розрахунках слід враховувати, що коефіцієнт незалежної (забезпеченої) ліквідності характеризує здатність підприємства погашати свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів, що знаходяться у його вільному розпорядженні, тобто не зв'язані поточними виробничими потребами і не залежать від фінансового стану та поведінки контрагентів. До таких активів відносяться обсяги грошових коштів, готової продукції, товарів та векселів отриманих підприємством, загальна балансова вартість яких у підприємств з нор-

обсягів короткострокових пасивів на 367,2 млн. грн., то у 2013 р. – на 29,1 млн. грн.

Зазначена вище нестача платіжних засобів частково компенсується за рахунок надлишка платіжних засобів, який утворено за 3-ою групою активів і пасивів. Повільно ліквідні активів у 2011 р. перевищували довгострокові зобов'язання на 849,5 млн. грн., що на 288,0 млн. грн. менше, ніж у 2013 р.

Таким чином, порівняння обсягів активів та пасивів за групами свідчить про те, що баланс підприємства протягом періоду, що аналізується, не був абсолютно ліквідним. У свою чергу, динаміка загального коефіцієнта ліквідності свідчить, що рівень ліквідності балансу у 2013 р. зріс порівняно з рівнем 2011 р. на 0,041 одн. та склав 0,681. Проте у 2013 р. відбулося зниження загальної ліквідності балансу і відповідний коефіцієнт скоротився на 0,069 одн.

Отже, підприємство має проблеми з ліквідністю і платоспроможністю, які виявляються у недостатності високоліквідних активів для здійснення негайних (найбільш термінових) платежів і зниженні ліквідності балансу у останньому році досліджуваного періоду.

Завдання 16

Розрахуйте і проаналізуйте показники ліквідності підприємства.

Показники ліквідності підприємства

На кінець року

Показники	Рік			Відхилення (+,-)		
	200n-2	200n-1	200n	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	200n до 200n-2
Коефіцієнт покриття						
Коефіцієнт швидкої ліквідності						
Коефіцієнт незалежної (забезпеченої) ліквідності						
Коефіцієнт абсолютної ліквідності						
Інтервал захищеності, дні	x			x		x

Методичні вказівки: при розрахунках слід враховувати, що коефіцієнт незалежної (забезпеченої) ліквідності характеризує здатність підприємства погашати свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів, що знаходяться у його вільному розпорядженні, тобто не зв'язані поточними виробничими потребами і не залежать від фінансового стану та поведінки контрагентів. До таких активів відносяться обсяги грошових коштів, готової продукції, товарів та векселів отриманих підприємством, загальна балансова вартість яких у підприємств з нор-

мальною ліквідністю має становити не менше половини обсягу поточних зобов'язань.

Інтервал захищеності – це період часу, протягом якого підприємство може здійснювати безперервну поточну виробничо-господарську діяльність, використовуючи наявні у нього ліквідні активи, не звертаючись до додаткових джерел фінансування. Цей показник розраховується як відношення ліквідних активів до середньоденних витрат. При цьому середньоденні витрати розраховуються шляхом ділення загальної суми операційних витрат підприємства за виключенням амортизаційних відрахувань на кількість днів у періоді. Слід звернути увагу, що інтервал захищеності розраховується лише за середньорічними обсягами оборотних активів.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Розрахункові значення коефіцієнтів вказують на низький рівень ліквідності і платоспроможності підприємства. Так, обсяги оборотних активів підприємства станом на кінець 2013 р. перевищують поточні зобов'язання у 1,13 рази, що на 0,05 менше, ніж у 2011 р. Показник є меншим за передбачене нормативне значення, що свідчить про низький рівень ліквідності, можливість погашення всіх короткострокових зобов'язань за рахунок оборотних активів, але відсутність запасу для покриття можливого зниження вартості активів при терміновій їх реалізації та для подовження діяльності суб'єкта господарювання. Зменшення показника в динаміці вказує на зниження загальної ліквідності підприємства.

Також нижчими нормативу є розрахункові величини коефіцієнтів швидкої ліквідності, проте вони знаходяться в межах допустимих значень. Позитивною є динаміка цього показника, яка вказує на зростання платіжних можливостей щодо погашення короткострокових зобов'язань протягом середнього періоду обороту дебіторської заборгованості. Якщо у 2011 р. на кожну гривню поточних зобов'язань припадало 53,38 коп. швидко ліквідних активів, то у 2013 р. 65,39 коп.

Показники ліквідності підприємства

На кінець року

Показники	Рік			Відхилення (+,-)		
	2011	2012	2013	2012 до 2011	2013 до 2012	2013 до 2011
Коефіцієнт покриття	1,1813	1,2043	1,1336	0,0231	-0,0708	-0,0477
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,5338	0,6474	0,6539	0,1136	0,0065	0,1201
Коефіцієнт незалежної (забезпеченої) ліквідності	0,1899	0,1087	0,1787	-0,0812	0,0700	-0,0112
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0399	0,0457	0,0263	0,0057	-0,0194	-0,0137
Інтервал захищеності, дні	x	1,0601	1,3848	x	0,3247	x

мальною ліквідністю має становити не менше половини обсягу поточних зобов'язань.

Інтервал захищеності – це період часу, протягом якого підприємство може здійснювати безперервну поточну виробничо-господарську діяльність, використовуючи наявні у нього ліквідні активи, не звертаючись до додаткових джерел фінансування. Цей показник розраховується як відношення ліквідних активів до середньоденних витрат. При цьому середньоденні витрати розраховуються шляхом ділення загальної суми операційних витрат підприємства за виключенням амортизаційних відрахувань на кількість днів у періоді. Слід звернути увагу, що інтервал захищеності розраховується лише за середньорічними обсягами оборотних активів.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Розрахункові значення коефіцієнтів вказують на низький рівень ліквідності і платоспроможності підприємства. Так, обсяги оборотних активів підприємства станом на кінець 2013 р. перевищують поточні зобов'язання у 1,13 рази, що на 0,05 менше, ніж у 2011 р. Показник є меншим за передбачене нормативне значення, що свідчить про низький рівень ліквідності, можливість погашення всіх короткострокових зобов'язань за рахунок оборотних активів, але відсутність запасу для покриття можливого зниження вартості активів при терміновій їх реалізації та для подовження діяльності суб'єкта господарювання. Зменшення показника в динаміці вказує на зниження загальної ліквідності підприємства.

Також нижчими нормативу є розрахункові величини коефіцієнтів швидкої ліквідності, проте вони знаходяться в межах допустимих значень. Позитивною є динаміка цього показника, яка вказує на зростання платіжних можливостей щодо погашення короткострокових зобов'язань протягом середнього періоду обороту дебіторської заборгованості. Якщо у 2011 р. на кожну гривню поточних зобов'язань припадало 53,38 коп. швидко ліквідних активів, то у 2013 р. 65,39 коп.

Показники ліквідності підприємства

На кінець року

Показники	Рік			Відхилення (+,-)		
	2011	2012	2013	2012 до 2011	2013 до 2012	2013 до 2011
Коефіцієнт покриття	1,1813	1,2043	1,1336	0,0231	-0,0708	-0,0477
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,5338	0,6474	0,6539	0,1136	0,0065	0,1201
Коефіцієнт незалежної (забезпеченої) ліквідності	0,1899	0,1087	0,1787	-0,0812	0,0700	-0,0112
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0399	0,0457	0,0263	0,0057	-0,0194	-0,0137
Інтервал захищеності, дні	x	1,0601	1,3848	x	0,3247	x

Проте можливості розрахунку за рахунок активів, які знаходяться у вільному розпорядженні підприємства і використання яких не пов'язано з ефективною співпрацею з боржниками, у підприємства доволі обмежені. Коефіцієнт незалежної (забезпеченої) ліквідності значно нижчий за встановлений норматив. Погасити у 2013 р. за рахунок грошових коштів, товарних запасів та отриманих векселів підприємство могло лише 17,87 % короткострокових зобов'язань, що на 1,12% менше, ніж у 2011 р., але на 7,0 % більше ніж у 2012 р.

За рахунок активів з найвищим рівнем ліквідності (грошових коштів і поточних фінансових інвестицій) протягом періоду, який аналізується, могло погасити від 4,57 % у 2012 р. до 2,63 % поточних зобов'язань у 2013 р. Цей показник відповідав нормативній величині, що свідчить про достатній рівень короткострокової платоспроможності і ліквідності підприємства і нівелює негативні оцінки і тенденції, виявлені за іншими показниками, оскільки коефіцієнт абсолютної ліквідності є найбільш жорстким критерієм їх оцінювання.

Завдання 17

Розрахуйте обсяг робочого (функціонуючого) капіталу підприємства, проведіть аналіз факторів формування даного показника та зробіть висновки.

Розрахунок наявності оборотного капіталу

Показник	Сума за рік, тис. грн.		Відхилення, тис. грн.
	200 _{n-1}	200 _n	
I спосіб розрахунку			
Власний капітал			
Довгострокові зобов'язання			
Необоротні активи			
Робочий капітал			
II спосіб розрахунку			
Оборотні активи			
Поточні зобов'язання			
Робочий капітал			
Питома вага чистого оборотного капіталу у загальній сумі оборотних коштів, %			

Методичні вказівки: при виконанні завдання слід звернути увагу, що надана форма таблиці передбачає формування показників у цілому за роками, тобто розрахунок середньорічної вартості активів і пасивів за балансом. Крім того, необхідно пам'ятати, що сполучення «чистий

Проте можливості розрахунку за рахунок активів, які знаходяться у вільному розпорядженні підприємства і використання яких не пов'язано з ефективною співпрацею з боржниками, у підприємства доволі обмежені. Коефіцієнт незалежної (забезпеченої) ліквідності значно нижчий за встановлений норматив. Погасити у 2013 р. за рахунок грошових коштів, товарних запасів та отриманих векселів підприємство могло лише 17,87 % короткострокових зобов'язань, що на 1,12% менше, ніж у 2011 р., але на 7,0 % більше ніж у 2012 р.

За рахунок активів з найвищим рівнем ліквідності (грошових коштів і поточних фінансових інвестицій) протягом періоду, який аналізується, могло погасити від 4,57 % у 2012 р. до 2,63 % поточних зобов'язань у 2013 р. Цей показник відповідав нормативній величині, що свідчить про достатній рівень короткострокової платоспроможності і ліквідності підприємства і нівелює негативні оцінки і тенденції, виявлені за іншими показниками, оскільки коефіцієнт абсолютної ліквідності є найбільш жорстким критерієм їх оцінювання.

Завдання 17

Розрахуйте обсяг робочого (функціонуючого) капіталу підприємства, проведіть аналіз факторів формування даного показника та зробіть висновки.

Розрахунок наявності оборотного капіталу

Показник	Сума за рік, тис. грн.		Відхилення, тис. грн.
	200 _{n-1}	200 _n	
I спосіб розрахунку			
Власний капітал			
Довгострокові зобов'язання			
Необоротні активи			
Робочий капітал			
II спосіб розрахунку			
Оборотні активи			
Поточні зобов'язання			
Робочий капітал			
Питома вага чистого оборотного капіталу у загальній сумі оборотних коштів, %			

Методичні вказівки: при виконанні завдання слід звернути увагу, що надана форма таблиці передбачає формування показників у цілому за роками, тобто розрахунок середньорічної вартості активів і пасивів за балансом. Крім того, необхідно пам'ятати, що сполучення «чистий

оборотний капітал», «оборотний капітал», «робочий (функціонуючий) капітал» використовуються для позначення одного і того ж показника. Аналіз факторів формування робочого капіталу здійснюється лише на основі використання адитивної моделі його розрахунку за першим способом формування («зверху балансу»).

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Досліджуване підприємство є ліквідним і платоспроможним, оскільки в нього не менше 10 % оборотних активів сформовано за рахунок робочого капіталу. Обсяг наявного робочого капіталу у 2013 р. становив 490,8 млн. грн., що на 4,7 млн. грн. менше ніж у 2012 р. При цьому його частка в загальній сумі оборотних активів скоротилася на 1,86 % і склала 14,4 %.

Зменшення обсягів робочого капіталу відбулося за рахунок зменшення довгострокових зобов'язань, які у 2013 р. скоротилися на 156,989 млн. грн. Це скорочення було частково компенсовано за рахунок зростання власного капіталу (на 47,961 млн. грн.) та зменшення необоротних активів (на 104,307 млн. грн.).

Розрахунок наявності оборотного капіталу

Показник	Сума за рік, тис. грн.		Відхилення, тис. грн.
	2012	2013	
I спосіб розрахунку			
Власний капітал	1056146,0	1104107,5	47961,5
Довгострокові зобов'язання	432787,0	275797,5	-156989,5
Необоротні активи	993443,0	889136,0	-104307,0
Робочий капітал	495490,0	490769,0	-4721,0
II спосіб розрахунку			
Оборотні активи	3046532,0	3406170,5	359638,5
Поточні зобов'язання	2551042,0	2915401,5	364359,5
Робочий капітал	495490,0	490769,0	-4721,0
Питома вага чистого оборотного капіталу у загальній сумі оборотних коштів, %	16,264	14,408	-1,856

Враховуючи низький рівень фінансової автономії підприємства, виявлений при аналізі агрегованого аналітичного балансу, для забезпечення нарощення робочого капіталу підприємству необхідно забезпечувати зростання власного капіталу за рахунок підвищення прибутковості власної діяльності.

оборотний капітал», «оборотний капітал», «робочий (функціонуючий) капітал» використовуються для позначення одного і того ж показника. Аналіз факторів формування робочого капіталу здійснюється лише на основі використання адитивної моделі його розрахунку за першим способом формування («зверху балансу»).

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Досліджуване підприємство є ліквідним і платоспроможним, оскільки в нього не менше 10 % оборотних активів сформовано за рахунок робочого капіталу. Обсяг наявного робочого капіталу у 2013 р. становив 490,8 млн. грн., що на 4,7 млн. грн. менше ніж у 2012 р. При цьому його частка в загальній сумі оборотних активів скоротилася на 1,86 % і склала 14,4 %.

Зменшення обсягів робочого капіталу відбулося за рахунок зменшення довгострокових зобов'язань, які у 2013 р. скоротилися на 156,989 млн. грн. Це скорочення було частково компенсовано за рахунок зростання власного капіталу (на 47,961 млн. грн.) та зменшення необоротних активів (на 104,307 млн. грн.).

Розрахунок наявності оборотного капіталу

Показник	Сума за рік, тис. грн.		Відхилення, тис. грн.
	2012	2013	
I спосіб розрахунку			
Власний капітал	1056146,0	1104107,5	47961,5
Довгострокові зобов'язання	432787,0	275797,5	-156989,5
Необоротні активи	993443,0	889136,0	-104307,0
Робочий капітал	495490,0	490769,0	-4721,0
II спосіб розрахунку			
Оборотні активи	3046532,0	3406170,5	359638,5
Поточні зобов'язання	2551042,0	2915401,5	364359,5
Робочий капітал	495490,0	490769,0	-4721,0
Питома вага чистого оборотного капіталу у загальній сумі оборотних коштів, %	16,264	14,408	-1,856

Враховуючи низький рівень фінансової автономії підприємства, виявлений при аналізі агрегованого аналітичного балансу, для забезпечення нарощення робочого капіталу підприємству необхідно забезпечувати зростання власного капіталу за рахунок підвищення прибутковості власної діяльності.

Завдання 18

Проведіть оцінку структури балансу та платоспроможності підприємства. Визначте можливість відновлення (втрати) платоспроможності підприємством. Зробіть висновки за розрахунками.

Показники платоспроможності підприємства

Показник	Рік			Відхилення (+,-)	
	200n-2	200n-1	200n	200n до 200n-1	200n до 200n-2
Коефіцієнт поточної ліквідності на кінець періоду					
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами станом на кінець періоду					
Коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності станом на кінець періоду					
Коефіцієнт Бівера					

Методичні вказівки: при розрахунку коефіцієнту Бівера слід враховувати, що обсяги власних фінансових ресурсів підприємства і поточних зобов'язань беруться у цілому за рік, тобто балансові показники (поточні зобов'язання) мають бути перераховані у середньорічне обчислення. Проте для оцінки структури балансу з точки зору забезпечення платоспроможності підприємства прийнято здійснювати оцінку показників станом на кінець періоду. При цьому підставою для визнання структури балансу незадовільною, є наявність однієї з наступних ситуацій: а) коефіцієнт поточної ліквідності на кінець звітного періоду має значення менше 1,5; б) коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами на кінець звітного періоду має значення менше 0,1. Рішення про визнання структури балансу незадовільною, а підприємства – неплатоспроможним, приймається з урахуванням наявності реальної можливості підприємства відновити платоспроможність або реальної можливості втратити її протягом певного періоду часу. Слід пам'ятати, що при аналізі поточної платоспроможності, як правило, приймається, що величина власних оборотних коштів дорівнює обсягам робочого (функціонуючого) капіталу.

Завдання 19

Проведіть оцінку відповідності балансу підприємства мінімальній умові фінансової стійкості підприємства.

Завдання 18

Проведіть оцінку структури балансу та платоспроможності підприємства. Визначте можливість відновлення (втрати) платоспроможності підприємством. Зробіть висновки за розрахунками.

Показники платоспроможності підприємства

Показник	Рік			Відхилення (+,-)	
	200n-2	200n-1	200n	200n до 200n-1	200n до 200n-2
Коефіцієнт поточної ліквідності на кінець періоду					
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами станом на кінець періоду					
Коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності станом на кінець періоду					
Коефіцієнт Бівера					

Методичні вказівки: при розрахунку коефіцієнту Бівера слід враховувати, що обсяги власних фінансових ресурсів підприємства і поточних зобов'язань беруться у цілому за рік, тобто балансові показники (поточні зобов'язання) мають бути перераховані у середньорічне обчислення. Проте для оцінки структури балансу з точки зору забезпечення платоспроможності підприємства прийнято здійснювати оцінку показників станом на кінець періоду. При цьому підставою для визнання структури балансу незадовільною, є наявність однієї з наступних ситуацій: а) коефіцієнт поточної ліквідності на кінець звітного періоду має значення менше 1,5; б) коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами на кінець звітного періоду має значення менше 0,1. Рішення про визнання структури балансу незадовільною, а підприємства – неплатоспроможним, приймається з урахуванням наявності реальної можливості підприємства відновити платоспроможність або реальної можливості втратити її протягом певного періоду часу. Слід пам'ятати, що при аналізі поточної платоспроможності, як правило, приймається, що величина власних оборотних коштів дорівнює обсягам робочого (функціонуючого) капіталу.

Завдання 19

Проведіть оцінку відповідності балансу підприємства мінімальній умові фінансової стійкості підприємства.

Оцінка відповідності балансу умовам фінансової стійкості

Показники	Рік		
	200n-2	200n-1	200n
Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів			
Коефіцієнт співвідношення зобов'язань та власного капіталу			

Методичні вказівки: виходячи з того, що мінімальна фінансова стабільність підприємства досягається у випадку, коли зобов'язання гарантовано покриваються активами, ознакою такої стабільності є додержання умов, за яких коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів перевищує коефіцієнт співвідношення зобов'язань і власного капіталу.

Завдання 20

Проаналізуйте абсолютні показники фінансової стійкості підприємства. Визначте тип фінансової стійкості підприємства.

Абсолютні показники фінансової стійкості підприємства, тис. грн.
На кінець року

Показник	Рік			Зміна за період у цілому
	200n-2	200n-1	200n	
Джерела власних коштів				
Необоротні активи				
Наявність власних оборотних коштів				
Довгострокові позикові кошти				
Наявність власних і довгострокових позикових джерел				
Короткострокові позикові кошти				
Загальна величина основних джерел формування запасів				
Загальна величина запасів і витрат				
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів				
Надлишок (+) або нестача (-) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів				
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів				
Тривимірний показник типу фінансової стійкості				

Оцінка відповідності балансу умовам фінансової стійкості

Показники	Рік		
	200n-2	200n-1	200n
Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів			
Коефіцієнт співвідношення зобов'язань та власного капіталу			

Методичні вказівки: виходячи з того, що мінімальна фінансова стабільність підприємства досягається у випадку, коли зобов'язання гарантовано покриваються активами, ознакою такої стабільності є додержання умов, за яких коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів перевищує коефіцієнт співвідношення зобов'язань і власного капіталу.

Завдання 20

Проаналізуйте абсолютні показники фінансової стійкості підприємства. Визначте тип фінансової стійкості підприємства.

Абсолютні показники фінансової стійкості підприємства, тис. грн.
На кінець року

Показник	Рік			Зміна за період у цілому
	200n-2	200n-1	200n	
Джерела власних коштів				
Необоротні активи				
Наявність власних оборотних коштів				
Довгострокові позикові кошти				
Наявність власних і довгострокових позикових джерел				
Короткострокові позикові кошти				
Загальна величина основних джерел формування запасів				
Загальна величина запасів і витрат				
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів				
Надлишок (+) або нестача (-) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів				
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів				
Тривимірний показник типу фінансової стійкості				

Методичні вказівки: при формуванні аналітичного висновку для підприємства з нестійким фінансовим станом слід враховувати, що фінансова нестійкість вважається припустимою, якщо виконуються такі умови:

– виробничі запаси і готова продукція дорівнюють сумі короткострокових кредитів, що беруть участь у формуванні запасів, або перевищують її;

– незавершене виробництво і витрати майбутніх періодів дорівнюють величині власного оборотного капіталу або є меншими від неї.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Протягом 2011-2013 рр. підприємство мало нестійкий тип фінансової стійкості. Загального обсягу нормальних джерел формування запасів і витрат у підприємства достатньо для формування наявних запасів і витрат. У 2013 р. їх надлишок становив 630,1 млн. грн., що на 330,2 млн. грн. більше ніж у 2011 р. Проте підприємство не має можливості забезпечити фінансування запасів і витрат за рахунок лише довгострокових джерел їх формування і вимушене брати короткострокові кредити у банках з цією метою.

Загальна нестача довгострокових джерел формування запасів становила у 2013 р. 924,6 млн. грн., що на 19,2 млн. грн. більше ніж у 2011 р. При цьому обсяги запасів і витрат перевищували наявний власний оборотний капітал підприємства у 2013 р. на 1193,0 млн. грн., що на 268,4 млн. грн. менше ніж у 2011 р.

Таким чином, динаміка абсолютних показників фінансової стійкості вказує на посилення фінансової стійкості підприємства при збереженні існуючої проблеми за цим напрямом оцінювання фінансового стану.

**Абсолютні показники фінансової стійкості підприємства, тис. грн.
На кінець року**

Показник	Рік			Зміна за період у цілому
	2011	2012	2013	
Джерела власних коштів	924292,0	1188000,0	1020215,0	95923,0
Необоротні активи	1118311,0	868575,0	909697,0	-208614,0
Наявність власних оборотних коштів	-194019,0	319425,0	110518,0	304537,0
Довгострокові позикові кошти	287633,0	0,0	0,0	-287633,0
Наявність власних і довгострокових позикових джерел	93614,0	319425,0	110518,0	16904,0
Короткострокові позикові кошти	1205243,0	1718495,0	1554639,0	349396,0

Методичні вказівки: при формуванні аналітичного висновку для підприємства з нестійким фінансовим станом слід враховувати, що фінансова нестійкість вважається припустимою, якщо виконуються такі умови:

– виробничі запаси і готова продукція дорівнюють сумі короткострокових кредитів, що беруть участь у формуванні запасів, або перевищують її;

– незавершене виробництво і витрати майбутніх періодів дорівнюють величині власного оборотного капіталу або є меншими від неї.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Протягом 2011-2013 рр. підприємство мало нестійкий тип фінансової стійкості. Загального обсягу нормальних джерел формування запасів і витрат у підприємства достатньо для формування наявних запасів і витрат. У 2013 р. їх надлишок становив 630,1 млн. грн., що на 330,2 млн. грн. більше ніж у 2011 р. Проте підприємство не має можливості забезпечити фінансування запасів і витрат за рахунок лише довгострокових джерел їх формування і вимушене брати короткострокові кредити у банках з цією метою.

Загальна нестача довгострокових джерел формування запасів становила у 2013 р. 924,6 млн. грн., що на 19,2 млн. грн. більше ніж у 2011 р. При цьому обсяги запасів і витрат перевищували наявний власний оборотний капітал підприємства у 2013 р. на 1193,0 млн. грн., що на 268,4 млн. грн. менше ніж у 2011 р.

Таким чином, динаміка абсолютних показників фінансової стійкості вказує на посилення фінансової стійкості підприємства при збереженні існуючої проблеми за цим напрямом оцінювання фінансового стану.

**Абсолютні показники фінансової стійкості підприємства, тис. грн.
На кінець року**

Показник	Рік			Зміна за період у цілому
	2011	2012	2013	
Джерела власних коштів	924292,0	1188000,0	1020215,0	95923,0
Необоротні активи	1118311,0	868575,0	909697,0	-208614,0
Наявність власних оборотних коштів	-194019,0	319425,0	110518,0	304537,0
Довгострокові позикові кошти	287633,0	0,0	0,0	-287633,0
Наявність власних і довгострокових позикових джерел	93614,0	319425,0	110518,0	16904,0
Короткострокові позикові кошти	1205243,0	1718495,0	1554639,0	349396,0

Показник	Рік			Зміна за період у цілому
	2011	2012	2013	
Загальна величина основних джерел формування запасів	1298857,0	2037920,0	1665157,0	366300,0
Загальна величина запасів і витрат	998983,0	845020,0	1035074,0	36091,0
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів	-1193002,0	-525595,0	-924556,0	268446,0
Надлишок (+) або нестача (-) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів	-905369,0	-525595,0	-924556,0	19187,0
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів	299874,0	1192900,0	630083,0	330209,0
Тривимірний показник типу фінансової стійкості	(-;+;+)	(-;+;+)	(-;+;+)	x

Для визначення якості нестійкості фінансового стану необхідно провести зіставлення виробничих запасів і готової продукції з обсягами короткострокових кредитів, незавершеного виробництва і витрат майбутніх періодів – з власним оборотним капіталом. Нестійкість фінансового стану є неприпустимою і наближає підприємство до фінансової кризи, оскільки короткострокові кредити використовуються не лише для фінансування утворення виробничих запасів і запасів готової продукції.

Завдання 21

Розрахуйте і проаналізуйте відносні показники фінансової стійкості підприємства та зробіть відповідні висновки.

Відносні показники фінансової стійкості

На кінець року

Показники	Нормативне значення	Рік			Зміни за період
		200n-2	200n-1	200n	
Показники ступеню фінансової незалежності					
Коефіцієнт автономії					
Коефіцієнт фінансування (співвідношення зобов'язань і власних коштів)					
Коефіцієнт фінансового важеля (співвідношення позикових і власних коштів)					
Коефіцієнт покриття інвестицій					
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів					

Показник	Рік			Зміна за період у цілому
	2011	2012	2013	
Загальна величина основних джерел формування запасів	1298857,0	2037920,0	1665157,0	366300,0
Загальна величина запасів і витрат	998983,0	845020,0	1035074,0	36091,0
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів	-1193002,0	-525595,0	-924556,0	268446,0
Надлишок (+) або нестача (-) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів	-905369,0	-525595,0	-924556,0	19187,0
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів	299874,0	1192900,0	630083,0	330209,0
Тривимірний показник типу фінансової стійкості	(-;+;+)	(-;+;+)	(-;+;+)	x

Для визначення якості нестійкості фінансового стану необхідно провести зіставлення виробничих запасів і готової продукції з обсягами короткострокових кредитів, незавершеного виробництва і витрат майбутніх періодів – з власним оборотним капіталом. Нестійкість фінансового стану є неприпустимою і наближає підприємство до фінансової кризи, оскільки короткострокові кредити використовуються не лише для фінансування утворення виробничих запасів і запасів готової продукції.

Завдання 21

Розрахуйте і проаналізуйте відносні показники фінансової стійкості підприємства та зробіть відповідні висновки.

Відносні показники фінансової стійкості

На кінець року

Показники	Нормативне значення	Рік			Зміни за період
		200n-2	200n-1	200n	
Показники ступеню фінансової незалежності					
Коефіцієнт автономії					
Коефіцієнт фінансування (співвідношення зобов'язань і власних коштів)					
Коефіцієнт фінансового важеля (співвідношення позикових і власних коштів)					
Коефіцієнт покриття інвестицій					
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів					

Показники	Нормативне значення	Рік			Зміни за період
		200n-2	200n-1	200n	
Коефіцієнт короткострокової заборгованості					
Показники стану основних засобів					
Коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих коштів					
Коефіцієнт постійного активу					
Коефіцієнт реальної вартості майна					
Коефіцієнт майна виробничого призначення					
Коефіцієнт вартості основних засобів у майні					
Показники стану оборотних засобів					
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами					
Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власними джерелами					
Коефіцієнт співвідношення запасів і власних оборотних коштів					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу					
Коефіцієнт маневреності функціонального капіталу					
Коефіцієнт вартості матеріальних оборотних коштів у майні					

Методичні вказівки: при виконанні даного завдання слід звернути увагу, що в аналізі фінансової стійкості, як правило, приймається жорсткий варіант обрахунку обсягів власних оборотних коштів (як різниці між власним капіталом і необоротними активами).

Завдання 21

Проаналізуйте вхідні та вихідні грошові потоки підприємства.

Оцінка валових вхідних та вихідних грошових потоків підприємства

Показники	Сума за рік, тис. грн.			Зміна за рік			
	200n-2	200n-1	200n	200n-1		200n	
				Тис. грн.	%	Тис. грн.	%
Операційна діяльність:							
Вхідний							
Вихідний							
Інвестиційна діяльність							

Показники	Нормативне значення	Рік			Зміни за період
		200n-2	200n-1	200n	
Коефіцієнт короткострокової заборгованості					
Показники стану основних засобів					
Коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих коштів					
Коефіцієнт постійного активу					
Коефіцієнт реальної вартості майна					
Коефіцієнт майна виробничого призначення					
Коефіцієнт вартості основних засобів у майні					
Показники стану оборотних засобів					
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами					
Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власними джерелами					
Коефіцієнт співвідношення запасів і власних оборотних коштів					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу					
Коефіцієнт маневреності функціонального капіталу					
Коефіцієнт вартості матеріальних оборотних коштів у майні					

Методичні вказівки: при виконанні даного завдання слід звернути увагу, що в аналізі фінансової стійкості, як правило, приймається жорсткий варіант обрахунку обсягів власних оборотних коштів (як різниці між власним капіталом і необоротними активами).

Завдання 21

Проаналізуйте вхідні та вихідні грошові потоки підприємства.

Оцінка валових вхідних та вихідних грошових потоків підприємства

Показники	Сума за рік, тис. грн.			Зміна за рік			
	200n-2	200n-1	200n	200n-1		200n	
				Тис. грн.	%	Тис. грн.	%
Операційна діяльність:							
Вхідний							
Вихідний							
Інвестиційна діяльність							

Показники	Сума за рік, тис. грн.			Зміна за рік			
	200n-2	200n-1	200n	200n-1		200n	
				Тис. грн.	%	Тис. грн.	%
Вхідний							
Вихідний							
Фінансова діяльність							
Вхідний							
Вихідний							

Методичні вказівки: вихідні дані для аналізу містяться у звіті про рух грошових коштів підприємства. Вхідний грошовий потік формується як сума надходжень грошових коштів за відповідним видом діяльності, а вихідний – витрачання. При формуванні висновків слід пам'ятати, що чистий грошовий потік є різницею між вхідним і вихідним грошовим потоком, відповідно їх структура і динаміка визначають якість чистого руху грошових коштів підприємства.

Завдання 22

Проведіть аналіз динаміки та оцінку якості чистого руху грошових коштів підприємства.

Методичні вказівки: вихідні дані для аналізу містяться у звіті про рух грошових коштів підприємства.

Оцінка чистого руху грошових коштів підприємства

Показник	Сума за рік, тис. грн.			Зміна за рік			
	200n-2	200n-1	200n	200n-1		200n	
				Тис. грн.	%	Тис. грн.	%
Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності:							
Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності							
Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності							
Чистий рух коштів за звітний період							

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Стан грошових потоків підприємства у 2013 р. покращився у порівнянні з 2012 р., оскільки характер руху грошових коштів було змінено з дефіцитного на надлишковий. Якщо у 2012 р. чистий рух грошових

Показники	Сума за рік, тис. грн.			Зміна за рік			
	200n-2	200n-1	200n	200n-1		200n	
				Тис. грн.	%	Тис. грн.	%
Вхідний							
Вихідний							
Фінансова діяльність							
Вхідний							
Вихідний							

Методичні вказівки: вихідні дані для аналізу містяться у звіті про рух грошових коштів підприємства. Вхідний грошовий потік формується як сума надходжень грошових коштів за відповідним видом діяльності, а вихідний – витрачання. При формуванні висновків слід пам'ятати, що чистий грошовий потік є різницею між вхідним і вихідним грошовим потоком, відповідно їх структура і динаміка визначають якість чистого руху грошових коштів підприємства.

Завдання 22

Проведіть аналіз динаміки та оцінку якості чистого руху грошових коштів підприємства.

Методичні вказівки: вихідні дані для аналізу містяться у звіті про рух грошових коштів підприємства.

Оцінка чистого руху грошових коштів підприємства

Показник	Сума за рік, тис. грн.			Зміна за рік			
	200n-2	200n-1	200n	200n-1		200n	
				Тис. грн.	%	Тис. грн.	%
Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності:							
Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності							
Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності							
Чистий рух коштів за звітний період							

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Стан грошових потоків підприємства у 2013 р. покращився у порівнянні з 2012 р., оскільки характер руху грошових коштів було змінено з дефіцитного на надлишковий. Якщо у 2012 р. чистий рух грошових

коштів підприємства був від'ємною величиною і валові видатки перевищували валові надходження від всіх видів діяльності на 464,4 млн. грн., то у 2013 р. було сформовано додатне сальдо грошового потоку у обсязі 452,0 млн. грн. Таким чином, відбулося зростання чистого руху грошових коштів підприємства на 916,4 млн. грн., що становить 197,3 % від обсягу чистого видатку грошових коштів 2012 р.

Оцінка чистого руху грошових коштів підприємства

Показник	Сума за рік, тис. грн.		Зміна	
	2012	2013	Тис. грн.	%
Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності:	-228771,0	106928,0	335699,0	146,74
Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності	90687,0	244698,0	154011,0	169,83
Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності	-326350,0	100372,0	426722,0	130,76
Чистий рух коштів за звітний період	-464434,0	451998,0	916432,0	197,32

Зростання чистого руху грошових коштів підприємства відбулося за рахунок збільшення чистих грошових надходжень у розрізі всіх видів діяльності.

Так, за операційною діяльністю чистий рух грошових коштів збільшився на 335,7 млн. грн., що відповідає 36,6 % від загального приросту чистого сальдо руху грошових коштів підприємства та 146,74 % від обсягу чистого видатку за коштів за операційною діяльністю 2012 р. Тобто підприємство здійснювало заходи, спрямовані на скорочення витрат виробництва у грошовій формі і збільшення реалізаційних і позареалізаційних грошових надходжень від операційної діяльності.

Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності зріс на 154,0 млн. грн. або у 2,69 рази порівняно з 2012 р. і становить 16,8 % від річного приросту чистого руху грошових коштів підприємства. Це вказує на активне проведення підприємством операцій з продажу надлишкових обсягів необоротних активів, які не використовувалися у виробничому процесі, отримання доходів від довгострокових і короткострокових фінансових інвестицій, а також реалізації частини своїх фінансових інвестицій.

У свою чергу, чистий рух коштів від фінансової діяльності зріс на 426,7 млн. грн., що становить 130,8 % від обсягу видаткового чистого руху грошових коштів за цим видом діяльності 2012 р. і відповідає 46,6 % від абсолютного приросту чистого руху грошових коштів у 2013 р. Таким чином, основним фактором зростання чистого руху грошових коштів підприємства

коштів підприємства був від'ємною величиною і валові видатки перевищували валові надходження від всіх видів діяльності на 464,4 млн. грн., то у 2013 р. було сформовано додатне сальдо грошового потоку у обсязі 452,0 млн. грн. Таким чином, відбулося зростання чистого руху грошових коштів підприємства на 916,4 млн. грн., що становить 197,3 % від обсягу чистого видатку грошових коштів 2012 р.

Оцінка чистого руху грошових коштів підприємства

Показник	Сума за рік, тис. грн.		Зміна	
	2012	2013	Тис. грн.	%
Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності:	-228771,0	106928,0	335699,0	146,74
Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності	90687,0	244698,0	154011,0	169,83
Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності	-326350,0	100372,0	426722,0	130,76
Чистий рух коштів за звітний період	-464434,0	451998,0	916432,0	197,32

Зростання чистого руху грошових коштів підприємства відбулося за рахунок збільшення чистих грошових надходжень у розрізі всіх видів діяльності.

Так, за операційною діяльністю чистий рух грошових коштів збільшився на 335,7 млн. грн., що відповідає 36,6 % від загального приросту чистого сальдо руху грошових коштів підприємства та 146,74 % від обсягу чистого видатку за коштів за операційною діяльністю 2012 р. Тобто підприємство здійснювало заходи, спрямовані на скорочення витрат виробництва у грошовій формі і збільшення реалізаційних і позареалізаційних грошових надходжень від операційної діяльності.

Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності зріс на 154,0 млн. грн. або у 2,69 рази порівняно з 2012 р. і становить 16,8 % від річного приросту чистого руху грошових коштів підприємства. Це вказує на активне проведення підприємством операцій з продажу надлишкових обсягів необоротних активів, які не використовувалися у виробничому процесі, отримання доходів від довгострокових і короткострокових фінансових інвестицій, а також реалізації частини своїх фінансових інвестицій.

У свою чергу, чистий рух коштів від фінансової діяльності зріс на 426,7 млн. грн., що становить 130,8 % від обсягу видаткового чистого руху грошових коштів за цим видом діяльності 2012 р. і відповідає 46,6 % від абсолютного приросту чистого руху грошових коштів у 2013 р. Таким чином, основним фактором зростання чистого руху грошових коштів підприємства

ва у цілому стало збільшення чистих надходжень грошових коштів від фінансової діяльності, тобто залучення підприємством додаткових обсягів кредитних ресурсів для фінансування своєї діяльності.

Аналіз складу чистого руху грошових коштів підприємства дозволяє зробити висновок, що у 2012 р. підприємство здійснювало фінансування надлишкових операційних витрат і відсоткових платежів за кредитами за рахунок інвестиційних надходжень. При цьому якість грошового потоку була кризовою, оскільки чистий рух коштів був від'ємним, тобто інвестиційних доходів і коштів, отриманих від продажу необоротних активів було недостатньо для покриття чистих видатків від операційної і фінансової діяльності.

У 2013 р. підприємству вдалося наблизитися до нормальної якості чистого грошового потоку, сформувавши додатні сальдо руху грошових коштів у обсягах 106,9 млн. грн., 244,7 млн. грн., 100,4 млн. грн. за операційною, інвестиційною і фінансовою діяльностями відповідно.

Проте якість і структуру чистого грошового потоку не можна визнати нормальною, оскільки сформовані підприємство, маючи залишки грошових коштів в обсягах, які відповідають нормативу, необхідному для забезпечення його платоспроможності і ліквідності, накопичувало грошові кошти, обмежуючи фінансування інвестиційних потреб розвитку виробничого потенціалу і не використовуючи можливості їх ефективного інвестування як джерела зростання прибутковості.

Завдання 23

Розрахуйте та проаналізуйте відносні показники ефективності формування грошових потоків підприємства

Оцінка відносних показників формування грошових потоків

Показники	Рік			Зміна за рік	
	200n-2	200n-1	200n	200n-1	200n
Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку					
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку					
Коефіцієнт ефективності грошового потоку					

Методичні вказівки: при розрахунку коефіцієнта достатності чистого грошового потоку слід пам'ятати, що він має сенс лише за умови наявності у підприємства перевищення валових надходжень над валово-

ва у цілому стало збільшення чистих надходжень грошових коштів від фінансової діяльності, тобто залучення підприємством додаткових обсягів кредитних ресурсів для фінансування своєї діяльності.

Аналіз складу чистого руху грошових коштів підприємства дозволяє зробити висновок, що у 2012 р. підприємство здійснювало фінансування надлишкових операційних витрат і відсоткових платежів за кредитами за рахунок інвестиційних надходжень. При цьому якість грошового потоку була кризовою, оскільки чистий рух коштів був від'ємним, тобто інвестиційних доходів і коштів, отриманих від продажу необоротних активів було недостатньо для покриття чистих видатків від операційної і фінансової діяльності.

У 2013 р. підприємству вдалося наблизитися до нормальної якості чистого грошового потоку, сформувавши додатні сальдо руху грошових коштів у обсягах 106,9 млн. грн., 244,7 млн. грн., 100,4 млн. грн. за операційною, інвестиційною і фінансовою діяльностями відповідно.

Проте якість і структуру чистого грошового потоку не можна визнати нормальною, оскільки сформовані підприємство, маючи залишки грошових коштів в обсягах, які відповідають нормативу, необхідному для забезпечення його платоспроможності і ліквідності, накопичувало грошові кошти, обмежуючи фінансування інвестиційних потреб розвитку виробничого потенціалу і не використовуючи можливості їх ефективного інвестування як джерела зростання прибутковості.

Завдання 23

Розрахуйте та проаналізуйте відносні показники ефективності формування грошових потоків підприємства

Оцінка відносних показників формування грошових потоків

Показники	Рік			Зміна за рік	
	200n-2	200n-1	200n	200n-1	200n
Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку					
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку					
Коефіцієнт ефективності грошового потоку					

Методичні вказівки: при розрахунку коефіцієнта достатності чистого грошового потоку слід пам'ятати, що він має сенс лише за умови наявності у підприємства перевищення валових надходжень над валово-

вими видатками грошових коштів, тобто додатної величини чистого руху грошових коштів. При цьому інформація щодо сум погашення позик міститься у рядку 3350 Звіту про рух грошових коштів, виплачених дивідендів – рядку 3355, а приріст виробничих запасів – рядку 3100.

Завдання 24

Проаналізуйте ділову активність підприємства.

Методичні вказівки: загально прийнятою практикою є у розрахунках показників ділової активності умовно приймати, що тривалість одного місяця становить 30 днів (відповідно, кварталу – 90 днів, року – 180 днів).

Показники ділової активності підприємства

Показники	Рік			Відхилення за рік	
	200n-2	200n-1	200n	200n-1	200n
1. Чистий дохід, тис. грн.					
2. Одноденний обсяг чистого доходу, тис. грн.					
3. Середній залишок, тис .грн.					
- активів					
- власного капіталу					
- оборотних коштів					
- запасів					
- загальної суми дебіторської заборгованості					
- дебіторської заборгованості по товарних операціях					
- кредиторської заборгованості по товарних операціях					
4.Тривалість одного обороту, дн.:					
- активів					
- власного капіталу					
- оборотних коштів					
- запасів					
- загальної дебіторської заборгованості					
- дебіторської заборгованості по товарних операціях					
- загальної кредиторської заборгованості					
- кредиторської заборгованості по товарних операціях					
5. Коефіцієнт оборотності:					
- активів					
- власного капіталу					
- оборотних коштів					
- запасів					

вими видатками грошових коштів, тобто додатної величини чистого руху грошових коштів. При цьому інформація щодо сум погашення позик міститься у рядку 3350 Звіту про рух грошових коштів, виплачених дивідендів – рядку 3355, а приріст виробничих запасів – рядку 3100.

Завдання 24

Проаналізуйте ділову активність підприємства.

Методичні вказівки: загально прийнятою практикою є у розрахунках показників ділової активності умовно приймати, що тривалість одного місяця становить 30 днів (відповідно, кварталу – 90 днів, року – 180 днів).

Показники ділової активності підприємства

Показники	Рік			Відхилення за рік	
	200n-2	200n-1	200n	200n-1	200n
1. Чистий дохід, тис. грн.					
2. Одноденний обсяг чистого доходу, тис. грн.					
3. Середній залишок, тис .грн.					
- активів					
- власного капіталу					
- оборотних коштів					
- запасів					
- загальної суми дебіторської заборгованості					
- дебіторської заборгованості по товарних операціях					
- кредиторської заборгованості по товарних операціях					
4.Тривалість одного обороту, дн.:					
- активів					
- власного капіталу					
- оборотних коштів					
- запасів					
- загальної дебіторської заборгованості					
- дебіторської заборгованості по товарних операціях					
- загальної кредиторської заборгованості					
- кредиторської заборгованості по товарних операціях					
5. Коефіцієнт оборотності:					
- активів					
- власного капіталу					
- оборотних коштів					
- запасів					

Показники	Рік			Відхилення за рік	
	200n-2	200n-1	200n	200n-1	200n
- загальної дебіторської заборгованості					
- дебіторської заборгованості по товарних операціях					
- загальної кредиторської заборгованості					
- кредиторської заборгованості по товарних операціях					
6. Тривалість операційного циклу, дн.					
7. Тривалість фінансового циклу, дн.					

Також слід пам'ятати, що для розрахунків тривалостей операційно-го і фінансового циклів беруться періоди обороту заборгованостей за товарними операціями з реалізації продукції, робіт, послуг. При цьому алгоритм розрахунку тривалості фінансового циклу дозволяє додатково здійснювати коригування на величину різниці між періодами обороту за авансами виданими та одержаними. Розрахунок фінансового циклу доцільно проводити лише за умови наявності у підприємства власного оборотного капіталу, оскільки за своїм фінансово-економічним змістом фінансовий цикл є характеристикою тривалості обороту останнього.

Завдання 25

Розрахуйте коефіцієнт стійкості економічного зростання і проаналізуйте характер і динаміку стійкості економічного зростання підприємства, фактори її формування.

Методичні вказівки: зміну коефіцієнту стійкості економічного зростання визначають фактори, поєднані у таких мультиплікативних детермінованих факторних моделях.

Чотирьох факторна модель:

$$K_{PI} = \frac{ЧП - Д}{ЧП} \times \frac{ЧП}{ЧД} \times \frac{ЧД}{А} \times \frac{\bar{А}}{ВК},$$

де $ЧП$ – чистий прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства, грн.;

$Д$ – дивіденди, які виплачують акціонерам, грн.;

$ВК$ – власний капітал підприємства, грн.;

$ЧД$ – чистий дохід підприємства, грн.;

$А$ – сума активів підприємства, грн.

Семифакторна модель:

$$K_{PI} = \frac{ЧП - Д}{ЧП} \times \frac{ЧП}{ЧД} \times \frac{ЧД}{ВOK} \times \frac{\overline{ВOK}}{OA} \times \frac{OA}{ПЗ} \times \frac{\overline{ПЗ}}{A} \times \frac{\bar{A}}{BK},$$

Показники	Рік			Відхилення за рік	
	200n-2	200n-1	200n	200n-1	200n
- загальної дебіторської заборгованості					
- дебіторської заборгованості по товарних операціях					
- загальної кредиторської заборгованості					
- кредиторської заборгованості по товарних операціях					
6. Тривалість операційного циклу, дн.					
7. Тривалість фінансового циклу, дн.					

Також слід пам'ятати, що для розрахунків тривалостей операційно-го і фінансового циклів беруться періоди обороту заборгованостей за товарними операціями з реалізації продукції, робіт, послуг. При цьому алгоритм розрахунку тривалості фінансового циклу дозволяє додатково здійснювати коригування на величину різниці між періодами обороту за авансами виданими та одержаними. Розрахунок фінансового циклу доцільно проводити лише за умови наявності у підприємства власного оборотного капіталу, оскільки за своїм фінансово-економічним змістом фінансовий цикл є характеристикою тривалості обороту останнього.

Завдання 25

Розрахуйте коефіцієнт стійкості економічного зростання і проаналізуйте характер і динаміку стійкості економічного зростання підприємства, фактори її формування.

Методичні вказівки: зміну коефіцієнту стійкості економічного зростання визначають фактори, поєднані у таких мультиплікативних детермінованих факторних моделях.

Чотирьох факторна модель:

$$K_{PI} = \frac{ЧП - Д}{ЧП} \times \frac{ЧП}{ЧД} \times \frac{ЧД}{А} \times \frac{\bar{А}}{ВК},$$

де $ЧП$ – чистий прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства, грн.;

$Д$ – дивіденди, які виплачують акціонерам, грн.;

$ВК$ – власний капітал підприємства, грн.;

$ЧД$ – чистий дохід підприємства, грн.;

$А$ – сума активів підприємства, грн.

Семифакторна модель:

$$K_{PI} = \frac{ЧП - Д}{ЧП} \times \frac{ЧП}{ЧД} \times \frac{ЧД}{ВOK} \times \frac{\overline{ВOK}}{OA} \times \frac{OA}{ПЗ} \times \frac{\overline{ПЗ}}{A} \times \frac{\bar{A}}{BK},$$

де $\frac{ЧП - Д}{ЧП}$ – коефіцієнт реінвестування прибутку;
 $\frac{ЧП}{ЧД}$ – чиста рентабельність продажів;
 $\frac{ЧД}{ВОК}$ – оборотність власних оборотних коштів;
 $\frac{ВОК}{ОА}$ – коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами;
 $\frac{ОА}{ПЗ}$ – коефіцієнт поточної ліквідності;
 $\frac{ПЗ}{А}$ – питома вага поточних зобов'язань у валюті балансу;
 $\frac{А}{ВК}$ – коефіцієнт фінансової залежності.

Оцінювання впливу факторів на загальну стійкість економічного зростання здійснюється за будь-якою з наведених вище моделей за допомогою прийомів методу елімінування (ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць та ін.).

Факторний аналіз стійкості економічного зростання

Показник	Рік		Відхилення (+,-)
	200n-1	200n	
Чистий прибуток, тис. грн.			
Дивіденди, тис. грн.			
Реінвестований прибуток, тис. грн.			
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.			
Середньорічний обсяг активів, тис. грн.			
Середньорічний обсяг оборотних активів, тис. грн.			
Середньорічний обсяг власного капіталу, тис. грн.			
Середньорічний обсяг власного оборотного капіталу, тис. грн.			
Середньорічний обсяг поточних зобов'язань, тис. грн.			
Коефіцієнт реінвестування прибутку			
Чиста рентабельність реалізованої продукції			
Оборотність власних оборотних коштів, обертів			
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами			

де $\frac{ЧП - Д}{ЧП}$ – коефіцієнт реінвестування прибутку;
 $\frac{ЧП}{ЧД}$ – чиста рентабельність продажів;
 $\frac{ЧД}{ВОК}$ – оборотність власних оборотних коштів;
 $\frac{ВОК}{ОА}$ – коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами;
 $\frac{ОА}{ПЗ}$ – коефіцієнт поточної ліквідності;
 $\frac{ПЗ}{А}$ – питома вага поточних зобов'язань у валюті балансу;
 $\frac{А}{ВК}$ – коефіцієнт фінансової залежності.

Оцінювання впливу факторів на загальну стійкість економічного зростання здійснюється за будь-якою з наведених вище моделей за допомогою прийомів методу елімінування (ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць та ін.).

Факторний аналіз стійкості економічного зростання

Показник	Рік		Відхилення (+,-)
	200n-1	200n	
Чистий прибуток, тис. грн.			
Дивіденди, тис. грн.			
Реінвестований прибуток, тис. грн.			
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.			
Середньорічний обсяг активів, тис. грн.			
Середньорічний обсяг оборотних активів, тис. грн.			
Середньорічний обсяг власного капіталу, тис. грн.			
Середньорічний обсяг власного оборотного капіталу, тис. грн.			
Середньорічний обсяг поточних зобов'язань, тис. грн.			
Коефіцієнт реінвестування прибутку			
Чиста рентабельність реалізованої продукції			
Оборотність власних оборотних коштів, обертів			
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами			

Показник	Рік		Відхилення (+,-)
	200n-1	200n	
Коефіцієнт поточної ліквідності			
Питома вага поточних зобов'язань у валюті балансу			
Коефіцієнт фінансової залежності			
Коефіцієнт стійкості економічного зростання			

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Протягом 2012-2013 рр. підприємство втратило здатність до нарощення власного капіталу за рахунок реінвестування прибутку, оскільки його діяльність стала збитковою. Через отримання у 2013 р. чистого збитку в обсязі 160,0 млн. грн. коефіцієнт стійкості економічного зростання скоротився з 0,2038 до -0,1449. Тобто. Якщо у 2012 р. підприємство у середньому нарощувало власний капітал за рахунок реінвестування прибутку на 20,38 % від обсягу власного капіталу відповідного року, то у 2013 р. скорочення середньорічних обсягів власного капіталу через формування непокритих збитків склало 14,49%.

Факторний аналіз стійкості економічного зростання

Показник	Рік		Відхилення (+,-)
	2012	2013	
Чистий прибуток, тис. грн.	215210,0	-159997,0	-375207,0
Дивіденди, тис. грн.	0,0	0,0	0,0
Реінвестований прибуток, тис. грн.	215210,0	-159997,0	-375207,0
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	3248710,0	2268556,0	-980154,0
Середньорічний обсяг активів, тис. грн.	4039975,0	4295306,5	255331,5
Середньорічний обсяг оборотних активів, тис. грн.	3046532,0	3406170,5	359638,5
Середньорічний обсяг власного капіталу, тис. грн.	1056146,0	1104107,5	47961,5
Середньорічний обсяг власного оборотного капіталу, тис. грн.	62703,0	214971,5	152268,5
Середньорічний обсяг поточних зобов'язань, тис. грн.	2551042,0	2915401,5	364359,5
Коефіцієнт реінвестування прибутку	0,0662	-0,0705	-0,1368
Чиста рентабельність реалізованої продукції	0,0662	-0,0705	-0,1368
Оборотність власних оборотних коштів, обортів	51,8111	10,5528	-41,2583
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,0206	0,0631	0,0425
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,1942	1,1683	-0,0259
Питома вага поточних зобов'язань у валюті балансу	0,6314	0,6787	0,0473
Коефіцієнт фінансової залежності	3,8252	3,8903	0,0651
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,2038	-0,1449	-0,3487

Показник	Рік		Відхилення (+,-)
	200n-1	200n	
Коефіцієнт поточної ліквідності			
Питома вага поточних зобов'язань у валюті балансу			
Коефіцієнт фінансової залежності			
Коефіцієнт стійкості економічного зростання			

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

Протягом 2012-2013 рр. підприємство втратило здатність до нарощення власного капіталу за рахунок реінвестування прибутку, оскільки його діяльність стала збитковою. Через отримання у 2013 р. чистого збитку в обсязі 160,0 млн. грн. коефіцієнт стійкості економічного зростання скоротився з 0,2038 до -0,1449. Тобто. Якщо у 2012 р. підприємство у середньому нарощувало власний капітал за рахунок реінвестування прибутку на 20,38 % від обсягу власного капіталу відповідного року, то у 2013 р. скорочення середньорічних обсягів власного капіталу через формування непокритих збитків склало 14,49%.

Факторний аналіз стійкості економічного зростання

Показник	Рік		Відхилення (+,-)
	2012	2013	
Чистий прибуток, тис. грн.	215210,0	-159997,0	-375207,0
Дивіденди, тис. грн.	0,0	0,0	0,0
Реінвестований прибуток, тис. грн.	215210,0	-159997,0	-375207,0
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	3248710,0	2268556,0	-980154,0
Середньорічний обсяг активів, тис. грн.	4039975,0	4295306,5	255331,5
Середньорічний обсяг оборотних активів, тис. грн.	3046532,0	3406170,5	359638,5
Середньорічний обсяг власного капіталу, тис. грн.	1056146,0	1104107,5	47961,5
Середньорічний обсяг власного оборотного капіталу, тис. грн.	62703,0	214971,5	152268,5
Середньорічний обсяг поточних зобов'язань, тис. грн.	2551042,0	2915401,5	364359,5
Коефіцієнт реінвестування прибутку	0,0662	-0,0705	-0,1368
Чиста рентабельність реалізованої продукції	0,0662	-0,0705	-0,1368
Оборотність власних оборотних коштів, обортів	51,8111	10,5528	-41,2583
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,0206	0,0631	0,0425
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,1942	1,1683	-0,0259
Питома вага поточних зобов'язань у валюті балансу	0,6314	0,6787	0,0473
Коефіцієнт фінансової залежності	3,8252	3,8903	0,0651
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,2038	-0,1449	-0,3487

Результати оцінки впливу факторів на стійкість економічного зростання, проведеного за допомогою прийому ланцюгових підстановок за сімифакторною мультиплікативною моделлю, вказує на те, що скорочення коефіцієнту стійкості економічного зростання відбулося за рахунок зниження коефіцієнта реінвестування прибутку (на 0,2181 одн.), прискорення оборотності власних оборотних коштів (на 0,0122 одн.), зниження коефіцієнта поточної ліквідності (на 0,002 одн.), зростання рівня фінансової залежності підприємства (на 0,1550 одн.). Загальне скорочення стійкості економічного зростання під впливом цих факторів становило 0,3855 одн.

Їх негативний вплив був частково компенсований дією таких чинників, як зміна чистої рентабельності реалізованої продукції (зростання на 0,0297 одн.), зростання рівня забезпеченості власними оборотними коштами (на 0,0064 одн.), зростання частки короткострокових зобов'язань в структурі капіталу підприємства (на 0,0007 одн.).

Вплив факторів на коефіцієнт стійкості економічного зростання

Крок ланцюгових підстановок	Фактор впливу, що змінюється	Значення коефіцієнту фінансової стійкості	Вплив фактору
0	x	0,2038	x
1	Коефіцієнт реінвестування прибутку	-0,0144	-0,2181
2	Чиста рентабельність реалізованої продукції, %	0,0153	0,0297
3	Оборотність власних оборотних коштів, обертів	0,0031	-0,0122
4	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,0096	0,0064
5	Коефіцієнт поточної ліквідності	0,0093	-0,0002
6	Питома вага поточних зобов'язань у валюті балансу	0,0100	0,0007
7	Коефіцієнт фінансової залежності	-0,1449	-0,1550
Загальний вплив			-0,3487

Таким чином, враховуючи, що сукупний вплив показників рентабельності на зміну стійкості економічного зростання підприємства є негативним і становить 0,1885 одн. або 48,89% від загального впливу факторів, які зумовили зниження результуючого показника, для покращення фінансового стану підприємства важливо вжити заходів щодо подолання збитковості. Другим за ступенем впливу на погіршення стійкості економічного зростання є чинник структури капіталу. На посилення фінансової залежності підприємства припадає майже 41,0% від загального впливу факторів, які зумовили зниження коефіцієнта стійкості економічного зростання. Тому підприємству важливо забезпечувати підвищення частки власного капіталу в структурі джерел фі-

Результати оцінки впливу факторів на стійкість економічного зростання, проведеного за допомогою прийому ланцюгових підстановок за сімифакторною мультиплікативною моделлю, вказує на те, що скорочення коефіцієнту стійкості економічного зростання відбулося за рахунок зниження коефіцієнта реінвестування прибутку (на 0,2181 одн.), прискорення оборотності власних оборотних коштів (на 0,0122 одн.), зниження коефіцієнта поточної ліквідності (на 0,002 одн.), зростання рівня фінансової залежності підприємства (на 0,1550 одн.). Загальне скорочення стійкості економічного зростання під впливом цих факторів становило 0,3855 одн.

Їх негативний вплив був частково компенсований дією таких чинників, як зміна чистої рентабельності реалізованої продукції (зростання на 0,0297 одн.), зростання рівня забезпеченості власними оборотними коштами (на 0,0064 одн.), зростання частки короткострокових зобов'язань в структурі капіталу підприємства (на 0,0007 одн.).

Вплив факторів на коефіцієнт стійкості економічного зростання

Крок ланцюгових підстановок	Фактор впливу, що змінюється	Значення коефіцієнту фінансової стійкості	Вплив фактору
0	x	0,2038	x
1	Коефіцієнт реінвестування прибутку	-0,0144	-0,2181
2	Чиста рентабельність реалізованої продукції, %	0,0153	0,0297
3	Оборотність власних оборотних коштів, обертів	0,0031	-0,0122
4	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,0096	0,0064
5	Коефіцієнт поточної ліквідності	0,0093	-0,0002
6	Питома вага поточних зобов'язань у валюті балансу	0,0100	0,0007
7	Коефіцієнт фінансової залежності	-0,1449	-0,1550
Загальний вплив			-0,3487

Таким чином, враховуючи, що сукупний вплив показників рентабельності на зміну стійкості економічного зростання підприємства є негативним і становить 0,1885 одн. або 48,89% від загального впливу факторів, які зумовили зниження результуючого показника, для покращення фінансового стану підприємства важливо вжити заходів щодо подолання збитковості. Другим за ступенем впливу на погіршення стійкості економічного зростання є чинник структури капіталу. На посилення фінансової залежності підприємства припадає майже 41,0% від загального впливу факторів, які зумовили зниження коефіцієнта стійкості економічного зростання. Тому підприємству важливо забезпечувати підвищення частки власного капіталу в структурі джерел фі-

Елементи витрат	200п-2 рік		200п-1 рік		200п рік		Відхилення у 200п році до 200п-2		
	Всього		Всього		Всього		Тис. грн	На 1 грн. чистого доходу, грн.	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%			
Відрахування на соціальні заходи									
Амортизація									
Інші операційні витрати									
Разом									

Методичні вказівки: виявлення резервів зростання прибутку підприємства здійснюється на основі встановлення цільової величини кожного з елементів витрат. Цільова величина для кожного елемента витрат дорівнює мінімальному рівню у розрахунку на 1 грн. чистого доходу з наявних за аналізований період. Резерв зростання прибутку дорівнює резерву скорочення витрат. Цільовий обсяг витрат за певним елементом визначається шляхом множення такого мінімуму на чистий дохід року, для якого здійснюється оцінка резерву. Загальний резерв скорочення витрат дорівнює сумі абсолютних відхилень між фактичними і цільовими обсягами витрат за елементами.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

У 2013 р. підприємство зменшило загальний обсяг понесених витрат на 1464,5 млн. грн. або 34,61 %, що свідчить про покращення ефективності господарювання і сприяло збільшенню отриманого прибутку. Зменшення витрат відбулося в частині скорочення майже всіх складових витрат, крім фінансових. У 2013 р. фінансові витрати зросли на 12,7 млн. грн. або 7,33 % порівняно з 2012 р.

Скорочення собівартості реалізованої продукції на 487,7 млн. грн. забезпечило 33,3 % від загального обсягу зменшення витрат підприємства, адміністративних витрат на 202,6 млн. грн. –13,8 %, витрат на збут на 46,4 млн. грн. – 3,2 %, інших операційних витрат на 59,7 млн. грн. – 4,1 %. У цілому на витрати операційної діяльності припадало 21,1 % від досягнутого скорочення сукупних витрат підприємства у 2013 р.

Найбільше скорочення відбулося в частині інших витрат підприємства (відмінних від операційних і фінансових), обсяги яких було зменшено на 588,8 млн. грн. або 97,15 % від показника 2012 р.

Елементи витрат	200п-2 рік		200п-1 рік		200п рік		Відхилення у 200п році до 200п-2		
	Всього		Всього		Всього		Тис. грн	На 1 грн. чистого доходу, грн.	%
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%			
Відрахування на соціальні заходи									
Амортизація									
Інші операційні витрати									
Разом									

Методичні вказівки: виявлення резервів зростання прибутку підприємства здійснюється на основі встановлення цільової величини кожного з елементів витрат. Цільова величина для кожного елемента витрат дорівнює мінімальному рівню у розрахунку на 1 грн. чистого доходу з наявних за аналізований період. Резерв зростання прибутку дорівнює резерву скорочення витрат. Цільовий обсяг витрат за певним елементом визначається шляхом множення такого мінімуму на чистий дохід року, для якого здійснюється оцінка резерву. Загальний резерв скорочення витрат дорівнює сумі абсолютних відхилень між фактичними і цільовими обсягами витрат за елементами.

Приклад виконання (за даними фінансової звітності, поданої у додатках)

У 2013 р. підприємство зменшило загальний обсяг понесених витрат на 1464,5 млн. грн. або 34,61 %, що свідчить про покращення ефективності господарювання і сприяло збільшенню отриманого прибутку. Зменшення витрат відбулося в частині скорочення майже всіх складових витрат, крім фінансових. У 2013 р. фінансові витрати зросли на 12,7 млн. грн. або 7,33 % порівняно з 2012 р.

Скорочення собівартості реалізованої продукції на 487,7 млн. грн. забезпечило 33,3 % від загального обсягу зменшення витрат підприємства, адміністративних витрат на 202,6 млн. грн. –13,8 %, витрат на збут на 46,4 млн. грн. – 3,2 %, інших операційних витрат на 59,7 млн. грн. – 4,1 %. У цілому на витрати операційної діяльності припадало 21,1 % від досягнутого скорочення сукупних витрат підприємства у 2013 р.

Найбільше скорочення відбулося в частині інших витрат підприємства (відмінних від операційних і фінансових), обсяги яких було зменшено на 588,8 млн. грн. або 97,15 % від показника 2012 р.

У результаті цих змін відбулися зрушення у структурі витрат підприємства. Зменшення частки інших витрат з 14,33 % до 0,63 % від сукупних витрат підприємства сприяло зростанню питомої ваги собівартості реалізованої продукції (з 52,55 % до 62,74 %), витрат на збут (з 5,84 % до 7,25 %), інших операційних витрат (з 11,85 % до 15,97 %), фінансових витрат (з 4,09 % до 6,71 %). При цьому високі темпи скорочення (55,03 % у 2013 р.) адміністративних витрат при відносно низькому їх внеску у формування сукупних витрат підприємства зумовили скорочення питомої ваги цієї складової витрат на 2,72 %. У 2013 р. частка адміністративних витрат у сукупних витратах підприємства склала 5,98 %. Аналогічна ситуація склалася за статтею витрат з податку на прибуток, скорочення яких на 82,04 % відносно обсягу 2012 р. в умовах змін за іншими складовими обумовила зменшення їх питомої ваги в сукупних витратах 2013 р. з 2,65 % до 0,73 %.

Динаміка і структура витрат підприємства

Показник	Рік				Відхилення за рік (+,-)		
	2012		2013		200n-1		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	% стр.
Собівартість реалізованої продукції	2223365,0	52,55	1735617,0	62,74	-487748,0	-21,94	10,19
Адміністративні витрати	368170,0	8,70	165556,0	5,98	-202614,0	-55,03	-2,72
Витрати на збут	246923,0	5,84	200513,0	7,25	-46410,0	-18,80	1,41
Інші операційні витрати	501459,0	11,85	441766,0	15,97	-59693,0	-11,90	4,12
Фінансові витрати	172959,0	4,09	185638,0	6,71	12679,0	7,33	2,62
Втрати від участі в капіталі	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,00
Інші витрати	606140,0	14,33	17300,0	0,63	-588840,0	-97,15	-13,70
Витрати з податку на прибуток	112074,0	2,65	20131,0	0,73	-91943,0	-82,04	-1,92
Усього витрат і відрахувань	4231090,0	100,0	2766521,0	100,0	-1464569,0	-34,61	x

Розподіл операційних витрат підприємства за елементами витрат вказує на те, що воно належить до суб'єктів господарювання з матеріаломістким типом виробництва. На матеріальні витрати припадає 35,3 % від загального обсягу операційних витрат підприємства у 2013 р., що на 7,7 % менше, ніж у 2012 р. Разом з тим, структура операційних витрат характеризується також високою часткою витрат на оплату праці, що є свідченням високої трудомісткості виробництва. Так, 21,6 % операцій-

У результаті цих змін відбулися зрушення у структурі витрат підприємства. Зменшення частки інших витрат з 14,33 % до 0,63 % від сукупних витрат підприємства сприяло зростанню питомої ваги собівартості реалізованої продукції (з 52,55 % до 62,74 %), витрат на збут (з 5,84 % до 7,25 %), інших операційних витрат (з 11,85 % до 15,97 %), фінансових витрат (з 4,09 % до 6,71 %). При цьому високі темпи скорочення (55,03 % у 2013 р.) адміністративних витрат при відносно низькому їх внеску у формування сукупних витрат підприємства зумовили скорочення питомої ваги цієї складової витрат на 2,72 %. У 2013 р. частка адміністративних витрат у сукупних витратах підприємства склала 5,98 %. Аналогічна ситуація склалася за статтею витрат з податку на прибуток, скорочення яких на 82,04 % відносно обсягу 2012 р. в умовах змін за іншими складовими обумовила зменшення їх питомої ваги в сукупних витратах 2013 р. з 2,65 % до 0,73 %.

Динаміка і структура витрат підприємства

Показник	Рік				Відхилення за рік (+,-)		
	2012		2013		200n-1		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	% стр.
Собівартість реалізованої продукції	2223365,0	52,55	1735617,0	62,74	-487748,0	-21,94	10,19
Адміністративні витрати	368170,0	8,70	165556,0	5,98	-202614,0	-55,03	-2,72
Витрати на збут	246923,0	5,84	200513,0	7,25	-46410,0	-18,80	1,41
Інші операційні витрати	501459,0	11,85	441766,0	15,97	-59693,0	-11,90	4,12
Фінансові витрати	172959,0	4,09	185638,0	6,71	12679,0	7,33	2,62
Втрати від участі в капіталі	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,00
Інші витрати	606140,0	14,33	17300,0	0,63	-588840,0	-97,15	-13,70
Витрати з податку на прибуток	112074,0	2,65	20131,0	0,73	-91943,0	-82,04	-1,92
Усього витрат і відрахувань	4231090,0	100,0	2766521,0	100,0	-1464569,0	-34,61	x

Розподіл операційних витрат підприємства за елементами витрат вказує на те, що воно належить до суб'єктів господарювання з матеріаломістким типом виробництва. На матеріальні витрати припадає 35,3 % від загального обсягу операційних витрат підприємства у 2013 р., що на 7,7 % менше, ніж у 2012 р. Разом з тим, структура операційних витрат характеризується також високою часткою витрат на оплату праці, що є свідченням високої трудомісткості виробництва. Так, 21,6 % операцій-

них витрат підприємства у 2013 р. припадало на витрати з оплати праці, що на 3,5 % більше, ніж у 2012 р.

Отже, в структурі витрат підприємства переважають змінні витрати, що сприяє зниженню рівня операційного ризику діяльності підприємства, надає йому кращі адаптивні можливості до несприятливої зміни ринкової кон'юнктури.

Розподіл операційних витрат підприємства за елементами

Елементи витрат	2012 рік			2013 рік			Відхилення		
	Всього		На 1 грн. чистого доходу, грн.	Всього		На 1 грн. чистого доходу, грн.	млн. грн	На 1 грн. чистого доходу, грн.	%
	млн. грн.	%		млн. грн.	%				
Матеріальні витрати	1243,996	42,9	0,38	881,062	35,3	0,39	-362,934	0,01	-29,2
Витрати на оплату праці	526,518	18,2	0,16	540,408	21,6	0,24	13,890	0,08	2,6
Відрахування на соціальні заходи	194,652	6,7	0,06	200,510	8,0	0,09	5,858	0,03	3,0
Амортизація	23,482	0,8	0,01	39,121	1,6	0,02	15,639	0,01	66,6
Інші операційні витрати	908,558	31,4	0,28	837,631	33,5	0,37	-70,927	0,09	-7,8
Разом	2897,206	100,0	0,89	2498,732	100,0	1,10	-398,474	0,21	-13,8

Не зважаючи на проведення скорочення витрат підприємства у нього наявні резерви для подальшого їх зменшення, оскільки мінімальні показники витрат у розрахунку на 1 грн. чистого доходу спостерігалися у 2012 р. за всіма елементами операційних витрат. У цілому рівень операційних витрат в доходів від реалізації протягом 2013 р. зріс на 0,21. Якщо у 2012 р. на 1 грн. чистого доходу від реалізації припадало 89 коп. операційних витрат, то у 2013 р. операційні витрати в 1,1 рази перевищували дохід.

Проведений розрахунок резерву скорочення витрат вказує на те, що підприємство могло за рахунок забезпечення неперевищення мінімального рівня у розрахунку на 1 грн. чистого доходу за елементами операційних витрат досягти зменшення сукупних операційних витрат і, відповідно, збільшення операційного прибутку до оподаткування на 479,7 млн. грн. При ставці податку на прибуток 18 % це забезпечило б отримання додатково чистого прибутку в обсязі 393,4 млн. грн.

них витрат підприємства у 2013 р. припадало на витрати з оплати праці, що на 3,5 % більше, ніж у 2012 р.

Отже, в структурі витрат підприємства переважають змінні витрати, що сприяє зниженню рівня операційного ризику діяльності підприємства, надає йому кращі адаптивні можливості до несприятливої зміни ринкової кон'юнктури.

Розподіл операційних витрат підприємства за елементами

Елементи витрат	2012 рік			2013 рік			Відхилення		
	Всього		На 1 грн. чистого доходу, грн.	Всього		На 1 грн. чистого доходу, грн.	млн. грн	На 1 грн. чистого доходу, грн.	%
	млн. грн.	%		млн. грн.	%				
Матеріальні витрати	1243,996	42,9	0,38	881,062	35,3	0,39	-362,934	0,01	-29,2
Витрати на оплату праці	526,518	18,2	0,16	540,408	21,6	0,24	13,890	0,08	2,6
Відрахування на соціальні заходи	194,652	6,7	0,06	200,510	8,0	0,09	5,858	0,03	3,0
Амортизація	23,482	0,8	0,01	39,121	1,6	0,02	15,639	0,01	66,6
Інші операційні витрати	908,558	31,4	0,28	837,631	33,5	0,37	-70,927	0,09	-7,8
Разом	2897,206	100,0	0,89	2498,732	100,0	1,10	-398,474	0,21	-13,8

Не зважаючи на проведення скорочення витрат підприємства у нього наявні резерви для подальшого їх зменшення, оскільки мінімальні показники витрат у розрахунку на 1 грн. чистого доходу спостерігалися у 2012 р. за всіма елементами операційних витрат. У цілому рівень операційних витрат в доходів від реалізації протягом 2013 р. зріс на 0,21. Якщо у 2012 р. на 1 грн. чистого доходу від реалізації припадало 89 коп. операційних витрат, то у 2013 р. операційні витрати в 1,1 рази перевищували дохід.

Проведений розрахунок резерву скорочення витрат вказує на те, що підприємство могло за рахунок забезпечення неперевищення мінімального рівня у розрахунку на 1 грн. чистого доходу за елементами операційних витрат досягти зменшення сукупних операційних витрат і, відповідно, збільшення операційного прибутку до оподаткування на 479,7 млн. грн. При ставці податку на прибуток 18 % це забезпечило б отримання додатково чистого прибутку в обсязі 393,4 млн. грн.

Розрахунок резерву зростання чистого прибутку

Показник	Цільовий рівень витрат	Цільовий обсяг витрат	Фактичні витрати	Резерв скорочення витрат
Матеріальні витрати	0,38	862051,3	881062,0	19010,7
Витрати на оплату праці	0,16	362969	540408,0	177439,0
Відрахування на соціальні заходи	0,06	136113,4	200510,0	64396,6
Амортизація	0,01	22685,56	39121,0	16435,4
Інші операційні витрати	0,28	635195,7	837631,0	202435,3
Разом	0,89	2019014,8	2498732,0	479717,2
Резерв зростання операційного прибутку до оподаткування				479717,2
Резерв зростання чистого прибутку				393368,1

Враховуючи, що чистий збиток у 2013 р. становив 159,997 млн. грн., використання наявного резерву скорочення витрат дозволило б не лише повністю усунути цей збиток, а й отримати чистий прибуток в обсязі 233,4 млн. грн.

Завдання 27

Проаналізуйте динаміку фінансових результатів підприємства.

Показники динаміки і складу фінансових результатів підприємства

Показник	Сума за рік, тис .грн.			Відхилення (+,-)			
	200n-2	200n-1	200n	тис. грн.		%	
				200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1
Чистий дохід від реалізації							
Валовий прибуток							
Фінансовий результат від операційної діяльності							
Фінансовий результат до оподаткування							
Чистий прибуток							

Методичні вказівки: при визначенні темпів зростання необхідно пам'ятати, що прибуток і збиток – це різні форми фінансового результату, тому розрахунок відносного показника динаміки у випадку переходу від прибуткової роботи до збиткової, або навпаки, не здійснюється.

Розрахунок резерву зростання чистого прибутку

Показник	Цільовий рівень витрат	Цільовий обсяг витрат	Фактичні витрати	Резерв скорочення витрат
Матеріальні витрати	0,38	862051,3	881062,0	19010,7
Витрати на оплату праці	0,16	362969	540408,0	177439,0
Відрахування на соціальні заходи	0,06	136113,4	200510,0	64396,6
Амортизація	0,01	22685,56	39121,0	16435,4
Інші операційні витрати	0,28	635195,7	837631,0	202435,3
Разом	0,89	2019014,8	2498732,0	479717,2
Резерв зростання операційного прибутку до оподаткування				479717,2
Резерв зростання чистого прибутку				393368,1

Враховуючи, що чистий збиток у 2013 р. становив 159,997 млн. грн., використання наявного резерву скорочення витрат дозволило б не лише повністю усунути цей збиток, а й отримати чистий прибуток в обсязі 233,4 млн. грн.

Завдання 27

Проаналізуйте динаміку фінансових результатів підприємства.

Показники динаміки і складу фінансових результатів підприємства

Показник	Сума за рік, тис .грн.			Відхилення (+,-)			
	200n-2	200n-1	200n	тис. грн.		%	
				200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-1
Чистий дохід від реалізації							
Валовий прибуток							
Фінансовий результат від операційної діяльності							
Фінансовий результат до оподаткування							
Чистий прибуток							

Методичні вказівки: при визначенні темпів зростання необхідно пам'ятати, що прибуток і збиток – це різні форми фінансового результату, тому розрахунок відносного показника динаміки у випадку переходу від прибуткової роботи до збиткової, або навпаки, не здійснюється.

Завдання 28

Проаналізуйте фактори формування чистого прибутку підприємства.

Фактори формування чистого прибутку, тис. грн.

Показник	Рік			Відхилення за рік	
	200n-2	200n-1	200n	200n-1	200n
Чистий дохід від реалізації					
Собівартість реалізованої продукції					
Адміністративні витрати					
Витрати на збут					
Інші операційні витрати					
Інші операційні доходи					
Фінансові доходи					
Фінансові витрати					
Інші доходи і витрати					
Витрати (дохід) з податку на прибуток					
Чистий прибуток (збиток)					

Методичні вказівки: аналіз факторів формування чистого прибутку здійснюється на основі адитивної моделі його розрахунку за допомогою прийому ланцюгових підстановок.

Завдання 29

Проаналізуйте показники рентабельності підприємства.

Показники рентабельності підприємства, %

Показники	Рік			Відхилення за рік	
	200n-2	200n-1	200n	200n-1	200n
Рентабельність сукупних активів					
Рентабельність власного капіталу					
Валова рентабельність продажів					
Операційна рентабельність продажів					
Чиста рентабельність продажів					
Рентабельність продукції					

Методичні вказівки: формуючи аналітичні висновки, слід пам'ятати, що у випадку виникнення на підприємстві збитків, слід використовувати поняття «збитковість» замість «рентабельність (прибутковість)».

Завдання 28

Проаналізуйте фактори формування чистого прибутку підприємства.

Фактори формування чистого прибутку, тис. грн.

Показник	Рік			Відхилення за рік	
	200n-2	200n-1	200n	200n-1	200n
Чистий дохід від реалізації					
Собівартість реалізованої продукції					
Адміністративні витрати					
Витрати на збут					
Інші операційні витрати					
Інші операційні доходи					
Фінансові доходи					
Фінансові витрати					
Інші доходи і витрати					
Витрати (дохід) з податку на прибуток					
Чистий прибуток (збиток)					

Методичні вказівки: аналіз факторів формування чистого прибутку здійснюється на основі адитивної моделі його розрахунку за допомогою прийому ланцюгових підстановок.

Завдання 29

Проаналізуйте показники рентабельності підприємства.

Показники рентабельності підприємства, %

Показники	Рік			Відхилення за рік	
	200n-2	200n-1	200n	200n-1	200n
Рентабельність сукупних активів					
Рентабельність власного капіталу					
Валова рентабельність продажів					
Операційна рентабельність продажів					
Чиста рентабельність продажів					
Рентабельність продукції					

Методичні вказівки: формуючи аналітичні висновки, слід пам'ятати, що у випадку виникнення на підприємстві збитків, слід використовувати поняття «збитковість» замість «рентабельність (прибутковість)».

Завдання 30

Проведіть факторний аналіз рентабельності власного капіталу за чотирьохфакторною моделлю Du Pont.

Фактори формування рентабельності власного капіталу

Показники	Рік			Відхилення		Вплив на ROE	
	200n-2	200n-1	200n	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-2	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-2
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.							x
Податок на прибуток, тис. грн.							x
Прибуток після сплати податків, тис. грн.							x
Питома вага чистого прибутку у загальній сумі прибутку, %							
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.							x
Середньорічні сукупні активи, тис. грн.							x
Середньорічна сума власного капіталу, тис. грн.							x
Рентабельність продажів до виплати податків, %							
Коефіцієнт оборотності сукупних активів							
Мультиплікатор капіталу							
Рентабельність власного капіталу, %							x

Методичні вказівки: оцінювання впливу факторів на рентабельність власного капіталу здійснюється за допомогою прийомів методу елімінування (ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць та ін.), враховуючи мультиплікативний зв'язок між факторами її формування – рентабельністю продажів, оборотністю сукупних активів і мультиплікатором капіталу.

Завдання 31

Проаналізуйте інвестиційну активність підприємства.

Методичні вказівки: вихідні дані для аналізу містяться у балансі (звіті про фінансовий результат) та звіті про рух грошових коштів підприємства.

Завдання 30

Проведіть факторний аналіз рентабельності власного капіталу за чотирьохфакторною моделлю Du Pont.

Фактори формування рентабельності власного капіталу

Показники	Рік			Відхилення		Вплив на ROE	
	200n-2	200n-1	200n	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-2	200n-1 до 200n-2	200n до 200n-2
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.							x
Податок на прибуток, тис. грн.							x
Прибуток після сплати податків, тис. грн.							x
Питома вага чистого прибутку у загальній сумі прибутку, %							
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.							x
Середньорічні сукупні активи, тис. грн.							x
Середньорічна сума власного капіталу, тис. грн.							x
Рентабельність продажів до виплати податків, %							
Коефіцієнт оборотності сукупних активів							
Мультиплікатор капіталу							
Рентабельність власного капіталу, %							x

Методичні вказівки: оцінювання впливу факторів на рентабельність власного капіталу здійснюється за допомогою прийомів методу елімінування (ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць та ін.), враховуючи мультиплікативний зв'язок між факторами її формування – рентабельністю продажів, оборотністю сукупних активів і мультиплікатором капіталу.

Завдання 31

Проаналізуйте інвестиційну активність підприємства.

Методичні вказівки: вихідні дані для аналізу містяться у балансі (звіті про фінансовий результат) та звіті про рух грошових коштів підприємства.

Показники інвестиційної активності підприємства

Показники	Рік			Відхилення	
	200n-2	200n-1	200n	200n до 200n-1	200n до 200n-2
Коефіцієнт співвідношення реальних та фінансових інвестицій					
Коефіцієнт співвідношення довгострокових та поточних фінансових інвестицій, %					
Питома вага інвестицій в річному вхідному грошовому потоці, %					
Питома вага інвестицій в річному вихідному грошовому потоці, %					
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку від інвестиційної діяльності					
Коефіцієнт ефективності грошового потоку від інвестиційної діяльності					

Завдання 32

Складіть прогноз фінансових результатів і прогнозний баланс підприємства на наступний рік, використовуючи метод «відсотку від продажів» та враховуючи наявні резерви зростання прибутку за рахунок скорочення витрат.

Прогноз фінансових результатів

Стаття	Тис. грн.		Примітки
	Факт	Прогноз	
Чистий дохід від реалізації			
Собівартість реалізованої продукції			
Валовий: прибуток (збиток)			
Інші операційні доходи			
Адміністративні витрати			
Витрати на збут			
Інші операційні витрати			
Фінансовий результат від операційної діяльності			
Дохід від участі в капіталі			
Інші фінансові доходи			
Інші доходи			
Фінансові витрати			
Втрати від участі в капіталі			
Інші витрати			
Фінансовий результат до оподаткування			
Витрати (дохід) з податку на прибуток			
Чистий фінансовий результат			

Показники інвестиційної активності підприємства

Показники	Рік			Відхилення	
	200n-2	200n-1	200n	200n до 200n-1	200n до 200n-2
Коефіцієнт співвідношення реальних та фінансових інвестицій					
Коефіцієнт співвідношення довгострокових та поточних фінансових інвестицій, %					
Питома вага інвестицій в річному вхідному грошовому потоці, %					
Питома вага інвестицій в річному вихідному грошовому потоці, %					
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку від інвестиційної діяльності					
Коефіцієнт ефективності грошового потоку від інвестиційної діяльності					

Завдання 32

Складіть прогноз фінансових результатів і прогнозний баланс підприємства на наступний рік, використовуючи метод «відсотку від продажів» та враховуючи наявні резерви зростання прибутку за рахунок скорочення витрат.

Прогноз фінансових результатів

Стаття	Тис. грн.		Примітки
	Факт	Прогноз	
Чистий дохід від реалізації			
Собівартість реалізованої продукції			
Валовий: прибуток (збиток)			
Інші операційні доходи			
Адміністративні витрати			
Витрати на збут			
Інші операційні витрати			
Фінансовий результат від операційної діяльності			
Дохід від участі в капіталі			
Інші фінансові доходи			
Інші доходи			
Фінансові витрати			
Втрати від участі в капіталі			
Інші витрати			
Фінансовий результат до оподаткування			
Витрати (дохід) з податку на прибуток			
Чистий фінансовий результат			

Прогноз агрегованого балансу

Стаття	Тис. грн.		Примітки
	Факт	Прогноз	
Необоротні активи			
Оборотні активи			
Власний капітал			
У тому числі: нерозподілений прибуток			
Довгострокові зобов'язання			
Поточні зобов'язання			
Баланс			

Методичні вказівки: при застосуванні методу відсотку від продажу статті звіту про фінансові результати розподіляються на автоматично утворені (змінюються пропорційно обсягу продажу) та регульовані (утворюються незалежно від обсягу продажу).

До автоматично утворених статей, як правило, відносять:

- чистий дохід;
- собівартість реалізованої продукції;
- витрати на збут;
- інші операційні доходи і витрати.

Регульовані статті (всі інші доходи і витрати) утворюються незалежно від обсягу продажу і, якщо не передбачено їх прогнозної зміни іншими методами, встановлюються у прогнозному балансі у фактично досягнутих обсягах перед прогнозного періоду.

Прогнозування доходів від реалізації формується методом екстраполяції тенденцій попередніх років, тобто шляхом коригування чистого доходу звітного періоду на середній абсолютний приріст або середній коефіцієнт зростання.

Прогнозований звіт про фінансові результати є основою для складання балансу на майбутні періоди.

До автоматично утворених статей балансу при прогнозуванні відносять оборотні активи і поточні зобов'язання. Регульованими статтями прогнозного балансу є:

- необоротні активи;
- власний капітал (за виключенням нерозподіленого прибутку);
- нерозподілений прибуток (непокриті збитки), які утворилися за рахунок додавання чистого фінансового результату із прогнозу звіту про фінансові результати;
- довгострокові зобов'язання.

Саме регульовані статті використовують при розподілі додатково необхідних фондів, які визначають потребу у джерелах фінансування

Прогноз агрегованого балансу

Стаття	Тис. грн.		Примітки
	Факт	Прогноз	
Необоротні активи			
Оборотні активи			
Власний капітал			
У тому числі: нерозподілений прибуток			
Довгострокові зобов'язання			
Поточні зобов'язання			
Баланс			

Методичні вказівки: при застосуванні методу відсотку від продажу статті звіту про фінансові результати розподіляються на автоматично утворені (змінюються пропорційно обсягу продажу) та регульовані (утворюються незалежно від обсягу продажу).

До автоматично утворених статей, як правило, відносять:

- чистий дохід;
- собівартість реалізованої продукції;
- витрати на збут;
- інші операційні доходи і витрати.

Регульовані статті (всі інші доходи і витрати) утворюються незалежно від обсягу продажу і, якщо не передбачено їх прогнозної зміни іншими методами, встановлюються у прогнозному балансі у фактично досягнутих обсягах перед прогнозного періоду.

Прогнозування доходів від реалізації формується методом екстраполяції тенденцій попередніх років, тобто шляхом коригування чистого доходу звітного періоду на середній абсолютний приріст або середній коефіцієнт зростання.

Прогнозований звіт про фінансові результати є основою для складання балансу на майбутні періоди.

До автоматично утворених статей балансу при прогнозуванні відносять оборотні активи і поточні зобов'язання. Регульованими статтями прогнозного балансу є:

- необоротні активи;
- власний капітал (за виключенням нерозподіленого прибутку);
- нерозподілений прибуток (непокриті збитки), які утворилися за рахунок додавання чистого фінансового результату із прогнозу звіту про фінансові результати;
- довгострокові зобов'язання.

Саме регульовані статті використовують при розподілі додатково необхідних фондів, які визначають потребу у джерелах фінансування

або їх надлишок на дату складання прогнозованого балансу. Додатково необхідні фонди становлять різницю між валютою активу і пасиву прогнозного балансу.

Якщо у прогнозованому балансі вартість майна підприємства перевищує вартість капіталу, то ця сума свідчить про додаткову потребу у фінансуванні за рахунок збільшення або власного капіталу, або залучення довгострокових, короткострокових зобов'язань. В іншому випадку (якщо пасиви перевищують активи) у проектованому балансі збільшують статті, у першу чергу, оборотних активів. Зазвичай, коригування підлягають суми за статтею «грошові кошти та їх еквіваленти».

Під час проведення аналітичних процедур не можна повністю покладатися на припущення про пропорційне збільшення автоматично утворених статей балансу та максимальне використання наявних активів. Досить часто підприємства мають основні засоби, які вищі за потребу, надлишок або нестачу грошових активів, запасів тощо. А тому прогнозовані значення статей балансу потребують уточнення на основі використання інформації поточного обліку, аналітичних досліджень – постатейного коригування.

Так вартість основних засобів у наступному за звітним періоді можливо визначити за допомогою прийому коригування надлишку потужності (це зменшення вартості основних засобів, на відсоток тих потужностей, які не використовуються). Таке зменшення може викликати необхідність відповідного коригування інших статей балансу на величину отриманих доходів від реалізації надлишкових основних засобів при їх ліквідації, як правило, за статтею грошові кошти та їх еквіваленти.

Найчастіше коригування статей дебіторської та кредиторської заборгованості проектованих балансів проводиться за показниками оборотності, які розраховуються на прогнозний період. Тобто прогнозна величина відповідної статті визначається як добуток прогнозованого чистого доходу від реалізації і прогнозованого періоду обороту заборгованості.

Завдання 33

Узагальнюючі результати аналізу, отримані під час виконання попередніх завдань для самостійної роботи, підготуйте аналітичну записку з комплексним висновком про фінансовий стан підприємства та шляхи його покращення.

або їх надлишок на дату складання прогнозованого балансу. Додатково необхідні фонди становлять різницю між валютою активу і пасиву прогнозного балансу.

Якщо у прогнозованому балансі вартість майна підприємства перевищує вартість капіталу, то ця сума свідчить про додаткову потребу у фінансуванні за рахунок збільшення або власного капіталу, або залучення довгострокових, короткострокових зобов'язань. В іншому випадку (якщо пасиви перевищують активи) у проектованому балансі збільшують статті, у першу чергу, оборотних активів. Зазвичай, коригування підлягають суми за статтею «грошові кошти та їх еквіваленти».

Під час проведення аналітичних процедур не можна повністю покладатися на припущення про пропорційне збільшення автоматично утворених статей балансу та максимальне використання наявних активів. Досить часто підприємства мають основні засоби, які вищі за потребу, надлишок або нестачу грошових активів, запасів тощо. А тому прогнозовані значення статей балансу потребують уточнення на основі використання інформації поточного обліку, аналітичних досліджень – постатейного коригування.

Так вартість основних засобів у наступному за звітним періоді можливо визначити за допомогою прийому коригування надлишку потужності (це зменшення вартості основних засобів, на відсоток тих потужностей, які не використовуються). Таке зменшення може викликати необхідність відповідного коригування інших статей балансу на величину отриманих доходів від реалізації надлишкових основних засобів при їх ліквідації, як правило, за статтею грошові кошти та їх еквіваленти.

Найчастіше коригування статей дебіторської та кредиторської заборгованості проектованих балансів проводиться за показниками оборотності, які розраховуються на прогнозний період. Тобто прогнозна величина відповідної статті визначається як добуток прогнозованого чистого доходу від реалізації і прогнозованого періоду обороту заборгованості.

Завдання 33

Узагальнюючі результати аналізу, отримані під час виконання попередніх завдань для самостійної роботи, підготуйте аналітичну записку з комплексним висновком про фінансовий стан підприємства та шляхи його покращення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчальний посібник / О. Я. Базилінська. – 2-ге вид.. – К.: ЦУЛ, 2011. – 328 с.
2. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И. А. Бланк. – Изд. 2-е перераб. и доп. – К.: Ника-Центр: Эльга, 2006. – 656 с.
3. Грабовецький Б. Є. Фінансовий аналіз та звітність : навчальний посібник / Б. Є. Грабовецький, І. В. Шварц. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 281 с.
4. Дєєва Н. М. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / Н. М. Дєєва, О. І. Дєдіков; Мін-во освіти і науки України, Дніпропетровська держ. фінансова академія. – К.: ЦУЛ, 2007. – 328 с.
5. Древаль О. Ю. Планування діяльності підприємства: Конспект лекцій / Укладач О. Ю. Древаль. – Суми: Вид-во СумДУ, 2008. – 146 с.
6. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / К. В. Ізмайлова; МАУП. – 2-ге вид., стереотип. – К.: МАУП, 2001. – 152 с
7. Копилюк О. І. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник / О. І. Копилюк, А. М. Штангрет; Мін-во освіти і науки України. – К.: ЦНЛ, 2005. – 168 с.
8. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент: підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна; Дніпропетровський ун-т економіки та права. – 2-ге вид.– К.: ЦУЛ, 2009. – 520 с.
9. Крамаренко Г.О.Фінансовий аналіз. Підручник / Г.О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
10. Кузнецова С. А. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / С. А. Кузнецова. – К.: ЦУЛ, 2014. – 124 с.
11. Литвин Б. М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Б. М. Литвин, М. В. Стельмах – К.: «Хай–Тек Прес», 2008. – 336 с.
12. Мних Є. В. Фінансовий аналіз : підручник / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 536 с.
13. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / В. О. Подольська, О. В. Яріш; Мін-во інформатизації України, Полтавський ун-т споживчої кооперації України. – К.: ЦНЛ, 2007. – 488 с.
14. Селіверстова Л. С. Фінансовий аналіз: навчально-методичний посібник / Л. С. Селіверстова, О. В. Скрипник; Міністерство внутрішніх справ України, Національна академія внутрішніх справ України. – К.: ЦУЛ, 2012. – 274 с.
15. Ситник Л. С. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Л. С. Ситник; Мін-во освіти і науки України, Донецький національний університет. – К.: ЦНЛ, 2006. – 352 с.
16. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навчальний посібник / О. О. Терещенко; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2007. – 554 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчальний посібник / О. Я. Базилінська. – 2-ге вид.. – К.: ЦУЛ, 2011. – 328 с.
2. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И. А. Бланк. – Изд. 2-е перераб. и доп. – К.: Ника-Центр: Эльга, 2006. – 656 с.
3. Грабовецький Б. Є. Фінансовий аналіз та звітність : навчальний посібник / Б. Є. Грабовецький, І. В. Шварц. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 281 с.
4. Дєєва Н. М. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / Н. М. Дєєва, О. І. Дєдіков; Мін-во освіти і науки України, Дніпропетровська держ. фінансова академія. – К.: ЦУЛ, 2007. – 328 с.
5. Древаль О. Ю. Планування діяльності підприємства: Конспект лекцій / Укладач О. Ю. Древаль. – Суми: Вид-во СумДУ, 2008. – 146 с.
6. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / К. В. Ізмайлова; МАУП. – 2-ге вид., стереотип. – К.: МАУП, 2001. – 152 с
7. Копилюк О. І. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник / О. І. Копилюк, А. М. Штангрет; Мін-во освіти і науки України. – К.: ЦНЛ, 2005. – 168 с.
8. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент: підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна; Дніпропетровський ун-т економіки та права. – 2-ге вид.– К.: ЦУЛ, 2009. – 520 с.
9. Крамаренко Г.О.Фінансовий аналіз. Підручник / Г.О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
10. Кузнецова С. А. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / С. А. Кузнецова. – К.: ЦУЛ, 2014. – 124 с.
11. Литвин Б. М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Б. М. Литвин, М. В. Стельмах – К.: «Хай–Тек Прес», 2008. – 336 с.
12. Мних Є. В. Фінансовий аналіз : підручник / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 536 с.
13. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / В. О. Подольська, О. В. Яріш; Мін-во інформатизації України, Полтавський ун-т споживчої кооперації України. – К.: ЦНЛ, 2007. – 488 с.
14. Селіверстова Л. С. Фінансовий аналіз: навчально-методичний посібник / Л. С. Селіверстова, О. В. Скрипник; Міністерство внутрішніх справ України, Національна академія внутрішніх справ України. – К.: ЦУЛ, 2012. – 274 с.
15. Ситник Л. С. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Л. С. Ситник; Мін-во освіти і науки України, Донецький національний університет. – К.: ЦНЛ, 2006. – 352 с.
16. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навчальний посібник / О. О. Терещенко; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2007. – 554 с.

17. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навчальний посібник / О. О. Терещенко; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с.

18. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Ю. М. Тютюнник. – К.: Знання, 2012. – 815 с.

19. Финансовый менеджмент: учебное пособие / ред. Е. И. Шохин. – М.: ФБК-ПРЕСС, 2002. – 408 с.

20. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України, Гуманітарний ун-т, Запорізький ін-т держ. та муніципального управління. – К.: ЦНЛ, 2006. – 210 с.

21. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька ; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – 2-е вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2007. – 592 с.

22. Фінансовий аналіз: навчальний посібник/ Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського; ред.: Т. Д. Косова, І. В. Сіменко. – К.: ЦУЛ, 2013. – 440 с.

23. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник / І. О. Школьник [та ін.]; ред.: І. О. Школьник, В. М. Кремень; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 488 с.

24. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України; ред. Г. Г. Кірейцев. – 3-є вид., перероб. і доп. – К.: ЦНЛ, 2004. – 531 с.

25. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Н. В. Даций [та ін.] ; Мін-во освіти і науки України, Запорізька держ. інженерна академія. – К.: ЦНЛ, 2006. – 274 с.

26. Фінансовий менеджмент: підручник / Мін-во освіти і науки України, КНЕУ; ред. А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. – 535 с.

27. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз : підручник / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: Цетр учбової літератури, 2008. – 566 с.

28. Череп А. В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання: підручник / А. В. Череп. – К.: Кондор, 2009. – 380 с.

29. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: підручник/ В. М. Шелудько; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2013. – 375 с.

30. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: Підручник / З.Є. Шершньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.

31. Шморгун Н.П. Фінансовий аналіз: навчальний посібник/ Н. П. Шморгун, І. В. Головка. – К.: ЦНЛ, 2006. – 528 с.

17. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навчальний посібник / О. О. Терещенко; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с.

18. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Ю. М. Тютюнник. – К.: Знання, 2012. – 815 с.

19. Финансовый менеджмент: учебное пособие / ред. Е. И. Шохин. – М.: ФБК-ПРЕСС, 2002. – 408 с.

20. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України, Гуманітарний ун-т, Запорізький ін-т держ. та муніципального управління. – К.: ЦНЛ, 2006. – 210 с.

21. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька ; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – 2-е вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2007. – 592 с.

22. Фінансовий аналіз: навчальний посібник/ Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського; ред.: Т. Д. Косова, І. В. Сіменко. – К.: ЦУЛ, 2013. – 440 с.

23. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник / І. О. Школьник [та ін.]; ред.: І. О. Школьник, В. М. Кремень; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 488 с.

24. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України; ред. Г. Г. Кірейцев. – 3-є вид., перероб. і доп. – К.: ЦНЛ, 2004. – 531 с.

25. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Н. В. Даций [та ін.] ; Мін-во освіти і науки України, Запорізька держ. інженерна академія. – К.: ЦНЛ, 2006. – 274 с.

26. Фінансовий менеджмент: підручник / Мін-во освіти і науки України, КНЕУ; ред. А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. – 535 с.

27. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз : підручник / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: Цетр учбової літератури, 2008. – 566 с.

28. Череп А. В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання: підручник / А. В. Череп. – К.: Кондор, 2009. – 380 с.

29. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: підручник/ В. М. Шелудько; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2013. – 375 с.

30. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: Підручник / З.Є. Шершньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.

31. Шморгун Н.П. Фінансовий аналіз: навчальний посібник/ Н. П. Шморгун, І. В. Головка. – К.: ЦНЛ, 2006. – 528 с.

ДОДАТКИ

Фінансова звітність

Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 01.01.2014 р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	4406	7705
первісна вартість	1001	5416	9686
накопичена амортизація	1002	-1010	-1981
Незавершені капітальні інвестиції	1005	18424	39483
Основні засоби:	1010	398420	378724
первісна вартість	1011	426549	444275
знос	1012	-28129	-65551
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	228414	266272
інші фінансові інвестиції	1035	160122	163522
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	58	1
Відстрочені податкові активи	1045	58731	53990
Гудвіл	1050	0	0
Гудвіл при консолідації	1055	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	868575	909697
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	845020	1035074
Виробничі запаси	1101	214279	217454
Незавершене виробництво	1102	349056	342592
Готова продукція	1103	252901	375349
Товари	1104	28784	99679
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестрахування	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1441507	1386980

ДОДАТКИ

Фінансова звітність

Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 01.01.2014 р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	4406	7705
первісна вартість	1001	5416	9686
накопичена амортизація	1002	-1010	-1981
Незавершені капітальні інвестиції	1005	18424	39483
Основні засоби:	1010	398420	378724
первісна вартість	1011	426549	444275
знос	1012	-28129	-65551
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	228414	266272
інші фінансові інвестиції	1035	160122	163522
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	58	1
Відстрочені податкові активи	1045	58731	53990
Гудвіл	1050	0	0
Гудвіл при консолідації	1055	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	868575	909697
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	845020	1035074
Виробничі запаси	1101	214279	217454
Незавершене виробництво	1102	349056	342592
Готова продукція	1103	252901	375349
Товари	1104	28784	99679
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестрахування	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1441507	1386980

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	32140	45025
з бюджетом	1135	167744	185635
у тому числі з податку на прибуток	1136	20312	3249
з нарахованих доходів	1140	38686	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	785472	625626
Поточні фінансові інвестиції	1160	101121	22657
Гроші та їх еквіваленти	1165	29634	55274
Готівка	1166	21	73
Рахунки в банках	1167	29613	55201
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	7784	6962
Усього за розділом II	1195	3449108	3363233
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	4317683	4272930

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	710850	710850
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	211308	200589
Додатковий капітал	1410	40314	26995
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	35820	35820
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	189932	46229
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Неконтрольована частка	1490	-224	-268
Усього за розділом I	1495	1188000	1020215

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	32140	45025
з бюджетом	1135	167744	185635
у тому числі з податку на прибуток	1136	20312	3249
з нарахованих доходів	1140	38686	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	785472	625626
Поточні фінансові інвестиції	1160	101121	22657
Гроші та їх еквіваленти	1165	29634	55274
Готівка	1166	21	73
Рахунки в банках	1167	29613	55201
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	7784	6962
Усього за розділом II	1195	3449108	3363233
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	4317683	4272930

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	710850	710850
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	211308	200589
Додатковий капітал	1410	40314	26995
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	35820	35820
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	189932	46229
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Неконтрольована частка	1490	-224	-268
Усього за розділом I	1495	1188000	1020215

II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	49374	43852
Пенсійні зобов'язання	1505	190980	212210
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	8	0
Довгострокові забезпечення	1520	25410	29711
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	24	26
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітного періоду)	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітного періоду)	1532	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітного періоду)	1533	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітного періоду)	1534	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	265796	285799
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	1718495	1554639
Векселі видані	1605	1711	555
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	203133	294182
за розрахунками з бюджетом	1620	13826	12978
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	6128
за розрахунками зі страхування	1625	12119	12409
за розрахунками з оплати праці	1630	26335	24589
за одержаними авансами	1635	114125	195740
за розрахунками з учасниками	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	42991	41679
Доходи майбутніх періодів	1665	47	47
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	731105	830098
Усього за розділом III	1695	2863887	2966916
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	4317683	4272930

II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	49374	43852
Пенсійні зобов'язання	1505	190980	212210
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	8	0
Довгострокові забезпечення	1520	25410	29711
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	24	26
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітного періоду)	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітного періоду)	1532	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітного періоду)	1533	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітного періоду)	1534	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	265796	285799
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	1718495	1554639
Векселі видані	1605	1711	555
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	203133	294182
за розрахунками з бюджетом	1620	13826	12978
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	6128
за розрахунками зі страхування	1625	12119	12409
за розрахунками з оплати праці	1630	26335	24589
за одержаними авансами	1635	114125	195740
за розрахунками з учасниками	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	42991	41679
Доходи майбутніх періодів	1665	47	47
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	731105	830098
Усього за розділом III	1695	2863887	2966916
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	4317683	4272930

**Консолідований звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід)
за 12 місяців 2013 р.**

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ			
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2268556	3248710
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1735617)	(2223365)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	532939	1025345
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	281515	477263
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Адміністративні витрати	2130	(165556)	(368170)
Витрати на збут	2150	(200513)	(246923)
Інші операційні витрати	2180	(441766)	(501459)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	6619	386056
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	37859	39611
Інші фінансові доходи	2220	14067	110628
Інші доходи	2240	4527	570088
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0

**Консолідований звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід)
за 12 місяців 2013 р.**

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ			
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2268556	3248710
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1735617)	(2223365)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	532939	1025345
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	281515	477263
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Адміністративні витрати	2130	(165556)	(368170)
Витрати на збут	2150	(200513)	(246923)
Інші операційні витрати	2180	(441766)	(501459)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	6619	386056
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	37859	39611
Інші фінансові доходи	2220	14067	110628
Інші доходи	2240	4527	570088
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Фінансові витрати	2250	(185638)	(172959)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(17300)	(606140)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	0	327284
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	(139866)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-20131	-112074
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	0	215210
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(159997)	(0)
II. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	666
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	10	160
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	-13319	40278
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-13309	41104
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	5521	7394
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-7788	48498
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-167785	263708
Чистий прибуток (збиток), що належить власникам материнської компанії	2470	-159953	215353
неконтрольованій частці	2475	-44	-143
Сукупний дохід, що належить власникам материнської компанії	2480	-167741	263851
неконтрольованій частці	2485	-44	-143
III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Матеріальні затрати	2500	881062	1243996
Витрати на оплату праці	2505	540408	526518
Відрахування на соціальні заходи	2510	200510	194652
Амортизація	2515	39121	23482
Інші операційні витрати	2520	837631	908558
Разом	2550	2498732	2897206
IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Середньорічна кількість простих акцій	2600	71085000	71085000
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	71085000	71085000
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-2.25	3.03
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-2.25	3.03
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Фінансові витрати	2250	(185638)	(172959)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(17300)	(606140)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	0	327284
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	(139866)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-20131	-112074
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	0	215210
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(159997)	(0)
II. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	666
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	10	160
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	-13319	40278
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-13309	41104
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	5521	7394
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-7788	48498
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-167785	263708
Чистий прибуток (збиток), що належить власникам материнської компанії	2470	-159953	215353
неконтрольованій частці	2475	-44	-143
Сукупний дохід, що належить власникам материнської компанії	2480	-167741	263851
неконтрольованій частці	2485	-44	-143
III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Матеріальні затрати	2500	881062	1243996
Витрати на оплату праці	2505	540408	526518
Відрахування на соціальні заходи	2510	200510	194652
Амортизація	2515	39121	23482
Інші операційні витрати	2520	837631	908558
Разом	2550	2498732	2897206
IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Середньорічна кількість простих акцій	2600	71085000	71085000
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	71085000	71085000
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-2.25	3.03
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-2.25	3.03
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0

**Консолідований звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)
за 12 місяців 2013 р.**

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від: Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	2368020	2469559
Повернення податків і зборів	3005	242693	265955
у тому числі податку на додану вартість	3006	209099	265926
Цільового фінансування	3010	8571	25004
Надходження від отримання субсидій, дотацій	3011	8104	23137
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	80914	78527
Надходження від повернення авансів	3020	5008	49377
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	1768	2418
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	44	77
Надходження від операційної оренди	3040	1032	10249
Надходження від отримання роялті, авторських винагород	3045	0	0
Надходження від страхових премій	3050	0	0
Надходження фінансових установ від повернення позик	3055	0	0
Інші надходження	3095	106529	380531
Витрачання на оплату: Товарів (робіт, послуг)	3100	(1783956)	(2235977)
Праці	3105	(440227)	(427746)
Відрахувань на соціальні заходи	3110	(244914)	(231111)
Зобов'язань з податків і зборів	3115	(124477)	(241107)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116	(29926)	(142859)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117	(1598)	(3178)
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118	(92121)	(92418)
Витрачання на оплату авансів	3135	(18809)	(15123)
Витрачання на оплату повернення авансів/td>	3140	(391)	(5502)
Витрачання на оплату цільових внесків	3145	(1183)	(1390)
Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами	3150	(0)	(0)
Витрачання фінансових установ на надання позик	3155	(0)	(0)
Інші витрачання	3190	(93694)	(352512)
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	106928	-228771
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій	3200	1266279	59958

**Консолідований звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)
за 12 місяців 2013 р.**

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від: Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	2368020	2469559
Повернення податків і зборів	3005	242693	265955
у тому числі податку на додану вартість	3006	209099	265926
Цільового фінансування	3010	8571	25004
Надходження від отримання субсидій, дотацій	3011	8104	23137
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	80914	78527
Надходження від повернення авансів	3020	5008	49377
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	1768	2418
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	44	77
Надходження від операційної оренди	3040	1032	10249
Надходження від отримання роялті, авторських винагород	3045	0	0
Надходження від страхових премій	3050	0	0
Надходження фінансових установ від повернення позик	3055	0	0
Інші надходження	3095	106529	380531
Витрачання на оплату: Товарів (робіт, послуг)	3100	(1783956)	(2235977)
Праці	3105	(440227)	(427746)
Відрахувань на соціальні заходи	3110	(244914)	(231111)
Зобов'язань з податків і зборів	3115	(124477)	(241107)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116	(29926)	(142859)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117	(1598)	(3178)
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118	(92121)	(92418)
Витрачання на оплату авансів	3135	(18809)	(15123)
Витрачання на оплату повернення авансів/td>	3140	(391)	(5502)
Витрачання на оплату цільових внесків	3145	(1183)	(1390)
Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами	3150	(0)	(0)
Витрачання фінансових установ на надання позик	3155	(0)	(0)
Інші витрачання	3190	(93694)	(352512)
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	106928	-228771
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій	3200	1266279	59958

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
необоротних активів	3205	1354	62820
Надходження від отриманих відсотків	3215	0	0
дивідендів	3220	38496	109191
Надходження від деривативів	3225	0	0
Надходження від погашення позик	3230	0	0
Надходження від вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3235	0	0
Інші надходження	3250	25	2325
Витрачання на придбання фінансових інвестицій	3255	(1040527)	(94728)
необоротних активів	3260	(11523)	(34872)
Виплати за деривативами	3270	(0)	(0)
Витрачання на надання позик	3275	(0)	(0)
Витрачання на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3280	(0)	(0)
Інші платежі	3290	(9406)	(14007)
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	244698	90687
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від: Власного капіталу	3300	0	0
Отримання позик	3305	5311349	8980226
Надходження від продажу частки в дочірньому підприємстві	3310	0	0
Інші надходження	3340	201	14732
Витрачання на: Виплати власних акцій	3345	(0)	(0)
Погашення позик	3350	-5475205	-8748359
Сплату дивідендів	3355	(0)	(0)
Витрачання на сплату відсотків	3360	(162605)	(146227)
Витрачання на сплату заборгованості з фінансової оренди	3365	(0)	(0)
Витрачання на придбання частки в дочірньому підприємстві	3370	(0)	(0)
Витрачання на виплати неконтрольованим часткам у дочірніх підприємствах	3375	(0)	(0)
Інші платежі	3390	(90)	(0)
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	-326350	100372
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	25276	-37712
Залишок коштів на початок року	3405	29634	68253
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	364	-907
Залишок коштів на кінець року	3415	55274	29634

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
необоротних активів	3205	1354	62820
Надходження від отриманих відсотків	3215	0	0
дивідендів	3220	38496	109191
Надходження від деривативів	3225	0	0
Надходження від погашення позик	3230	0	0
Надходження від вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3235	0	0
Інші надходження	3250	25	2325
Витрачання на придбання фінансових інвестицій	3255	(1040527)	(94728)
необоротних активів	3260	(11523)	(34872)
Виплати за деривативами	3270	(0)	(0)
Витрачання на надання позик	3275	(0)	(0)
Витрачання на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3280	(0)	(0)
Інші платежі	3290	(9406)	(14007)
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	244698	90687
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від: Власного капіталу	3300	0	0
Отримання позик	3305	5311349	8980226
Надходження від продажу частки в дочірньому підприємстві	3310	0	0
Інші надходження	3340	201	14732
Витрачання на: Виплати власних акцій	3345	(0)	(0)
Погашення позик	3350	-5475205	-8748359
Сплату дивідендів	3355	(0)	(0)
Витрачання на сплату відсотків	3360	(162605)	(146227)
Витрачання на сплату заборгованості з фінансової оренди	3365	(0)	(0)
Витрачання на придбання частки в дочірньому підприємстві	3370	(0)	(0)
Витрачання на виплати неконтрольованим часткам у дочірніх підприємствах	3375	(0)	(0)
Інші платежі	3390	(90)	(0)
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	-326350	100372
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	25276	-37712
Залишок коштів на початок року	3405	29634	68253
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	364	-907
Залишок коштів на кінець року	3415	55274	29634

Стаття	Код рядка	Належить власникам материнської компанії							Неконтрольована частка	Разом
		зарестрована ний капітал	капітал у доо-цінках	додавковий капітал	резервний ка-пітал	нерозподіле-ний прибуток (неоприбуті збиток)	неоплачений капітал	вигучений капітал		
Стримування прибутку до зарестрова-ного капіталу	4205	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Відрахування до резервного капіталу	4210	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Сума чистого прибутку, належна до бюджету відповідно до законодавства	4215	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Сума чистого прибутку на створення спеціальних (цільових) фондів	4220	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Сума чистого прибутку на матеріальне заохочення	4225	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Внески учасників: Внески до капіталу	4240	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Погашення заборгованості з капіталу	4245	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Вилучення капіталу: Викуп акцій (часток)	4260	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Перепродаж викуплених акцій (часток)	4265	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Анулювання викуплених акцій (часток)	4270	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Вилучення частки в капіталі	4275	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Зменшення номінальної вартості акцій	4280	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші зміни в капіталі	4290	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Придбання (продаж) неконтрольованої частки в дочірньому підприємстві	4291	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Разом змін у капіталі	4295	0	-10719	-13319	0	-143703	0	0	-167741	-44
Залишок на кінець року	4300	710850	200589	26995	35820	46229	0	0	1020483	-268

Стаття	Код рядка	Належить власникам материнської компанії							Неконтрольована частка	Разом
		зарестрована ний капітал	капітал у доо-цінках	додавковий капітал	резервний ка-пітал	нерозподіле-ний прибуток (неоприбуті збиток)	неоплачений капітал	вигучений капітал		
Стримування прибутку до зарестрова-ного капіталу	4205	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Відрахування до резервного капіталу	4210	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Сума чистого прибутку, належна до бюджету відповідно до законодавства	4215	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Сума чистого прибутку на створення спеціальних (цільових) фондів	4220	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Сума чистого прибутку на матеріальне заохочення	4225	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Внески учасників: Внески до капіталу	4240	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Погашення заборгованості з капіталу	4245	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Вилучення капіталу: Викуп акцій (часток)	4260	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Перепродаж викуплених акцій (часток)	4265	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Анулювання викуплених акцій (часток)	4270	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Вилучення частки в капіталі	4275	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Зменшення номінальної вартості акцій	4280	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші зміни в капіталі	4290	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Придбання (продаж) неконтрольованої частки в дочірньому підприємстві	4291	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Разом змін у капіталі	4295	0	-10719	-13319	0	-143703	0	0	-167741	-44
Залишок на кінець року	4300	710850	200589	26995	35820	46229	0	0	1020483	-268

**Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 01.01.2013 р.**

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	639	4406
первісна вартість	1001	2509	5416
накопичена амортизація	1002	-1870	-1010
Незавершені капітальні інвестиції	1005	3831	18424
Основні засоби:	1010	391051	398420
первісна вартість	1011	396236	426549
знос	1012	-5185	-28129
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	241075	228414
інші фінансові інвестиції	1035	424098	160122
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	58	58
Відстрочені податкові активи	1045	55157	58731
Гудвіл	1050	0	0
Гудвіл при консолідації	1055	2402	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	1118311	868575
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	998983	845020
Виробничі запаси	1101	187101	214279
Незавершене виробництво	1102	455046	349056
Готова продукція	1103	329435	252901
Товари	1104	27401	28784
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестрахування	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	748439	1441507
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			

**Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 01.01.2013 р.**

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	639	4406
первісна вартість	1001	2509	5416
накопичена амортизація	1002	-1870	-1010
Незавершені капітальні інвестиції	1005	3831	18424
Основні засоби:	1010	391051	398420
первісна вартість	1011	396236	426549
знос	1012	-5185	-28129
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	241075	228414
інші фінансові інвестиції	1035	424098	160122
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	58	58
Відстрочені податкові активи	1045	55157	58731
Гудвіл	1050	0	0
Гудвіл при консолідації	1055	2402	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	1118311	868575
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	998983	845020
Виробничі запаси	1101	187101	214279
Незавершене виробництво	1102	455046	349056
Готова продукція	1103	329435	252901
Товари	1104	27401	28784
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестрахування	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	748439	1441507
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
за виданими авансами	1130	67896	32140
з бюджетом	1135	165367	167744
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	20312
з нарахованих доходів	1140	77	38686
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	567030	785472
Поточні фінансові інвестиції	1160	21130	101121
Гроші та їх еквіваленти	1165	68253	29634
Готівка	1166	34	21
Рахунки в банках	1167	68219	29613
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	6781	7784
Усього за розділом II	1195	2643956	3449108
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	3762267	4317683

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	710850	710850
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	213707	211308
Додатковий капітал	1410	36	40314
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	35820	35820
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-36040	189932
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Неконтрольована частка	1490	-81	-224
Усього за розділом I	1495	924292	1188000

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
за виданими авансами	1130	67896	32140
з бюджетом	1135	165367	167744
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	20312
з нарахованих доходів	1140	77	38686
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	567030	785472
Поточні фінансові інвестиції	1160	21130	101121
Гроші та їх еквіваленти	1165	68253	29634
Готівка	1166	34	21
Рахунки в банках	1167	68219	29613
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	6781	7784
Усього за розділом II	1195	2643956	3449108
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	3762267	4317683

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	710850	710850
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	213707	211308
Додатковий капітал	1410	36	40314
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	35820	35820
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-36040	189932
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Неконтрольована частка	1490	-81	-224
Усього за розділом I	1495	924292	1188000

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	56771	49374
Пенсійні зобов'язання	1505	212779	190980
Довгострокові кредити банків	1510	287633	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	18687	8
Довгострокові забезпечення	1520	23884	25410
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	24	24
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітного періоду)	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітного періоду)	1532	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітного періоду)	1533	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітного періоду)	1534	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	599778	265796
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	1205243	1718495
Векселі видані	1605	0	1711
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	231295	203133
за розрахунками з бюджетом	1620	28638	13826
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0
за розрахунками зі страхування	1625	10206	12119
за розрахунками з оплати праці	1630	23288	26335
за одержаними авансами	1635	291401	114125
за розрахунками з учасниками із внутрішніх розрахунків	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	35885	42991
Доходи майбутніх періодів	1665	53	47
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	412188	731105
Усього за розділом III	1695	2238197	2863887
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	3762267	4317683

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	56771	49374
Пенсійні зобов'язання	1505	212779	190980
Довгострокові кредити банків	1510	287633	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	18687	8
Довгострокові забезпечення	1520	23884	25410
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	24	24
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітного періоду)	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітного періоду)	1532	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітного періоду)	1533	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітного періоду)	1534	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	599778	265796
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	1205243	1718495
Векселі видані	1605	0	1711
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	231295	203133
за розрахунками з бюджетом	1620	28638	13826
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0
за розрахунками зі страхування	1625	10206	12119
за розрахунками з оплати праці	1630	23288	26335
за одержаними авансами	1635	291401	114125
за розрахунками з учасниками із внутрішніх розрахунків	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	35885	42991
Доходи майбутніх періодів	1665	53	47
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	412188	731105
Усього за розділом III	1695	2238197	2863887
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	3762267	4317683

Вибіркові дані з приміток до фінансової звітності за 2013 р.

Основні засоби.

Найменування статті	Земельні ділянки	Будівлі, споруди та перетраєвальні пристрої	Машини обладнання	Транспортні засоби	Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	Інші активи	Тимчасові (нетитульні) споруди	Бібліотечні фонди	Усього
Балансова вартість на початок періоду, у т.ч.	-	106 904	18 503	30 151	22 981	212 512	-	-	391 051
первісна (переоцінена) вартість	-	108 093	19 827	31 218	23 801	213 260	35	2	396 236
знос	-	(1 189)	(1 324)	(1 067)	(820)	(748)	(35)	(2)	(5 185)
Придбано за кошти	-	3 382	17 211	64	2 748	12 610	-	31	36 046
Безоплатно отримано	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Придбано за рахунок цільового фінансування (державних грантів)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Придбання в результаті об'єднання бізнесу	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Поліпшення	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього надійшло	-	3 382	17 211	64	2 748	12 610	-	31	36 046
Вибуття у зв'язку зі зміною класифікації, у т.ч.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
вибуття первісної (переоціненої) вартості	-	-	-	-	-	-	-	-	-
вибуття зносу	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Переведення до активів групи вибуття	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вибуття у зв'язку з реалізацією або ліквідацією, у т.ч.	-	(2 239)	(901)	(224)	(42)	(2 991)	-	-	(6 397)
вибуття первісної (переоціненої) вартості	-	(2 325)	(921)	(241)	(49)	(3 103)	(35)	-	(6 674)
вибуття зносу	-	86	20	17	7	112	35	-	277
Амортизаційні відрахування	-	(4 077)	(2 306)	(2 715)	(2 162)	(11 655)	-	(31)	(22 946)

Вибіркові дані з приміток до фінансової звітності за 2013 р.

Основні засоби.

Найменування статті	Земельні ділянки	Будівлі, споруди та перетраєвальні пристрої	Машини обладнання	Транспортні засоби	Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	Інші активи	Тимчасові (нетитульні) споруди	Бібліотечні фонди	Усього
Балансова вартість на початок періоду, у т.ч.	-	106 904	18 503	30 151	22 981	212 512	-	-	391 051
первісна (переоцінена) вартість	-	108 093	19 827	31 218	23 801	213 260	35	2	396 236
знос	-	(1 189)	(1 324)	(1 067)	(820)	(748)	(35)	(2)	(5 185)
Придбано за кошти	-	3 382	17 211	64	2 748	12 610	-	31	36 046
Безоплатно отримано	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Придбано за рахунок цільового фінансування (державних грантів)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Придбання в результаті об'єднання бізнесу	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Поліпшення	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього надійшло	-	3 382	17 211	64	2 748	12 610	-	31	36 046
Вибуття у зв'язку зі зміною класифікації, у т.ч.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
вибуття первісної (переоціненої) вартості	-	-	-	-	-	-	-	-	-
вибуття зносу	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Переведення до активів групи вибуття	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вибуття у зв'язку з реалізацією або ліквідацією, у т.ч.	-	(2 239)	(901)	(224)	(42)	(2 991)	-	-	(6 397)
вибуття первісної (переоціненої) вартості	-	(2 325)	(921)	(241)	(49)	(3 103)	(35)	-	(6 674)
вибуття зносу	-	86	20	17	7	112	35	-	277
Амортизаційні відрахування	-	(4 077)	(2 306)	(2 715)	(2 162)	(11 655)	-	(31)	(22 946)

Найменування статті	Земельні ділянки	Будівлі, споруди та перетрававальні пристрої	Машини та обладнання	Транспортні засоби	Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	Інші основні засоби	Тимчасові (нетитульні) споруди	Бібліотечні фонди	Усього
Переведення до активів групи вибуття	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вибуття у зв'язку з реалізацією або ліквідацією, у т.ч.	-	(768)	(17)	(319)	(2 676)	(531)	-	-	(4 311)
вибуття первісної (переоціненої) вартості	-	(1 065)	(28)	(404)	(2 874)	(640)	-	-	(5 011)
вибуття зносу	-	297	11	85	198	109	-	-	700
Всього вибуття, у т.ч.	-	(768)	(17)	(319)	(2 676)	(531)	-	-	(4 311)
вибуття первісної (переоціненої) вартості	-	(1 065)	(28)	(404)	(2 874)	(640)	-	-	(5 011)
вибуття зносу	-	297	11	85	198	109	-	-	700
Амортизаційні відрахування	-	(6 388)	(4 246)	(3 236)	(3 600)	(20 651)	-	(1)	(38 122)
Втрати від зменшення корисності, відображені у фінансових результатах	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Відновлення корисності через фінансові результати	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Переоцінка, у т.ч.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
переоцінка первісної вартості	-	-	-	-	-	-	-	-	-
переоцінка зносу	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інше	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Балансова вартість на кінець звітного періоду, у т.ч.	-	99 039	32 626	25 393	25 494	196 137	-	35	378 724
первісна (переоцінена) вартість	-	110 403	40 515	32 385	31 933	228 970	-	69	444 275
знос	-	(11 364)	(7 889)	(6 992)	(6 439)	(32 833)	-	(34)	(65 551)

Найменування статті	Земельні ділянки	Будівлі, споруди та перетрававальні пристрої	Машини та обладнання	Транспортні засоби	Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	Інші основні засоби	Тимчасові (нетитульні) споруди	Бібліотечні фонди	Усього
Переведення до активів групи вибуття	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вибуття у зв'язку з реалізацією або ліквідацією, у т.ч.	-	(768)	(17)	(319)	(2 676)	(531)	-	-	(4 311)
вибуття первісної (переоціненої) вартості	-	(1 065)	(28)	(404)	(2 874)	(640)	-	-	(5 011)
вибуття зносу	-	297	11	85	198	109	-	-	700
Всього вибуття, у т.ч.	-	(768)	(17)	(319)	(2 676)	(531)	-	-	(4 311)
вибуття первісної (переоціненої) вартості	-	(1 065)	(28)	(404)	(2 874)	(640)	-	-	(5 011)
вибуття зносу	-	297	11	85	198	109	-	-	700
Амортизаційні відрахування	-	(6 388)	(4 246)	(3 236)	(3 600)	(20 651)	-	(1)	(38 122)
Втрати від зменшення корисності, відображені у фінансових результатах	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Відновлення корисності через фінансові результати	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Переоцінка, у т.ч.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
переоцінка первісної вартості	-	-	-	-	-	-	-	-	-
переоцінка зносу	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інше	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Балансова вартість на кінець звітного періоду, у т.ч.	-	99 039	32 626	25 393	25 494	196 137	-	35	378 724
первісна (переоцінена) вартість	-	110 403	40 515	32 385	31 933	228 970	-	69	444 275
знос	-	(11 364)	(7 889)	(6 992)	(6 439)	(32 833)	-	(34)	(65 551)

Дебіторська заборгованість

Найменування показника структури поточної дебіторської заборгованості	На початок попереднього періоду	На кінець попереднього періоду (на початок звітного періоду)	На кінець звітного періоду
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	749 367	1 464 107	1 398 570
Резерв під знецінення	(928)	(22 600)	(11 590)
Балансова вартість дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги	748 439	1 441 507	1 386 980
Заборгованість за розрахунками за виданими авансами	67 896	32 140	45 025
Заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	77	38 686	-
Заборгованість за розрахунками з підзвітними особами	3 505	3 345	3 416
Заборгованість за розрахунками за претензіями	62	42	25
Заборгованість за розрахунками за реалізовані фінансові інвестиції	399 014	670 845	523 557
Сплатчена авансом орендна плата	25 271	28 758	-
Заборгованість за розрахунками з іншими дебіторами	139 195	82 499	111 902
Резерв під знецінення	(17)	(17)	(13 274)
Балансова вартість іншої поточної заборгованості	567030	785472	625626

Дебіторська заборгованість	Залишок резерву на початок попереднього періоду	Створено резерву	Списано дебіторської заборгованості за рахунок резерву	Сторнування резерву	Залишок на кінець звітного періоду
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	928	21 877	(205)	-	11 590
Інша поточна дебіторська заборгованість	17	-	-	-	13 274
Всього	945	21 877	(205)	-	24 864

Дебіторська заборгованість

Найменування показника структури поточної дебіторської заборгованості	На початок попереднього періоду	На кінець попереднього періоду (на початок звітного періоду)	На кінець звітного періоду
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	749 367	1 464 107	1 398 570
Резерв під знецінення	(928)	(22 600)	(11 590)
Балансова вартість дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги	748 439	1 441 507	1 386 980
Заборгованість за розрахунками за виданими авансами	67 896	32 140	45 025
Заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	77	38 686	-
Заборгованість за розрахунками з підзвітними особами	3 505	3 345	3 416
Заборгованість за розрахунками за претензіями	62	42	25
Заборгованість за розрахунками за реалізовані фінансові інвестиції	399 014	670 845	523 557
Сплатчена авансом орендна плата	25 271	28 758	-
Заборгованість за розрахунками з іншими дебіторами	139 195	82 499	111 902
Резерв під знецінення	(17)	(17)	(13 274)
Балансова вартість іншої поточної заборгованості	567030	785472	625626

Дебіторська заборгованість	Залишок резерву на початок попереднього періоду	Створено резерву	Списано дебіторської заборгованості за рахунок резерву	Сторнування резерву	Залишок на кінець звітного періоду
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	928	21 877	(205)	-	11 590
Інша поточна дебіторська заборгованість	17	-	-	-	13 274
Всього	945	21 877	(205)	-	24 864

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека, Н. А. Дехтяр,
О. В. Люта, Н. Г. Пігуль О. М. Пахненко

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*За загальною редакцією
доктора економічних наук І. О. Школьник*

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури»

Підписано до друку 18.11.2015 р. Формат 60x84 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 20,7. Тираж 300 прим.

ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури»
вул. Електриків, 23 м. Київ 04176
тел./факс 044-425-01-34
тел.: 044-425-20-63; 425-04-47; 451-65-95
800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4162 від 21.09.2011 р.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека, Н. А. Дехтяр,
О. В. Люта, Н. Г. Пігуль О. М. Пахненко

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*За загальною редакцією
доктора економічних наук І. О. Школьник*

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури»

Підписано до друку 18.11.2015 р. Формат 60x84 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 20,7. Тираж 300 прим.

ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури»
вул. Електриків, 23 м. Київ 04176
тел./факс 044-425-01-34
тел.: 044-425-20-63; 425-04-47; 451-65-95
800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4162 від 21.09.2011 р.